232.9
U-77

14-8-73

2004

Հանձն

Սրտակիցներուն Գրասրահներէն

Գեղամ Սարգսեան

Ստեփանակերտ, 19-12-1973

ՀԱՅԿ ԱՒԱԳԱԿՈՆԵԱՆՑ

ՎԱՐՔ

ՈՒ

ՎԱՐԴԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ

Յոբ. Հարեալ հոս պատճառաւ է
Սրբոցդ ի Մատենադարանէ ապատանելոյ։

232.9
Ա-77
5116-ահ 357-217

Հ. ՆԻԿ. ԱՒԵՆԿԻՆԵԱՑ

ՎԱՐՔ

ՍԻ

ՎԱՐԴԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ

ԲԱՀԱՆԵԱԼ

Ի ՄՏԱԾՈՒԹԻՒՆՍ

ՊՂՍՈՆ ԱՒՈՒՐ ԱՒՈՒՐ ՏԱՐՒՈՑ

ԹԱՐԳՄԱՆԵԱՑ

Հ. ՍԱՐԱՊԻՈՆ ԷՄԻՆԵԱՆ

Ի ՄԽԻԹ. ՈՒԽՏԻՆ

Ի ՎԻԵՆՆԱ

Ի ՎԱՆՍ Գ. Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ

1848

5116-ա

209-74

ՅԱՒԱՋԱՒՈՒՆ

Վասնզի կամքն անդատին ի ծնէ կոյր լինեալ է, առաջնորդ պիտի՝ զի վարիցէ զնա. եւ ո՞ այն առաջնորդ կամաց իցէ, բայց միտքն: Ծռէ ի չար ածէ զնա առաջնորդն՝ ի չար գնայ, թէ ի բարի՝ ի բարի: Նմին իրի պարտ եւ պատշաճ է զի խորհեսցին միտք՝ առ ընտրելոյ զչար եւ զբարի: Վասնզի եւ ճշմարիտ նիւթք մտաց խորհելոյ՝ վարք եւ վարդապետութիւնք քրիստոսի են: Ընդ գտանէ ճարակ յորդ եւ առատ: Ընտի ուսանի թէ զիարդ կամ ո՛րպէս պարտ իցէ խորշել եւ գարշել ի մեղաց, եւ զհետ երթալ զբարւոյ: Վասնզի տուաւ մեզ ի հօրէ օրինակ զի նմանող լինիցիմք. եթող օրինակ, զի զհետ երթայցէ հետոյ նորա: (Ա. Պետր. Բ:) Նա է ճշմարտութիւն, նա ճանապարհ, նա կեանք, նա լոյս, ի նմանէ պարտ եւ արժան է խնդրել կամաց՝ յօժարութիւն, եւ մտաց՝ լոյս ճշմարիտ, վասն այնորիկ հրաւիրեալ կոչէ զմեզ սաղմոսանուագն թէ Մոտիր առ Տէր եւ առէր լուսոյ: Եւ դարձեալ ասէ, երանելի է այր՝ որ յօրէնս

Տեառն խորհեսցի ի պոռնկութենէ ի գինեբերէ: Նոյնպէս հակառակ Երեմիա ասէ. Ապականեցաւ ապականութեամբ ամենայն երկիր. ընդէր. զի ոչ գոյ մարդ որ խորհի ի սրտի իւրում: Ասէր երբեմն առաքեալն Գրիգոր Նիւսացի, թէ "Քրիստոնէի պարտ է այլ ոմն Քրիստոս լինել". եւ ո՞ւ իւիք, ո՞չ ապաքէն նմանող Քրիստոսի վարուցն լինելով: Նթէ լոկ քրիստոնէի այսպէս, ապա վանականաց քահանիւն եւս, որոց առանձինն բուռն հարեալ է զհետ երթալ զշաւղացն Քրիստոսի: Այսու սորին իսկ այսորիկ հրամանն տուաւ զգիրս մտածութեանց մեծարգոյ հօրն Նիկողայոսի Ասանկինեայ թարգմանել, որ ոչ եթէ այնու միայն՝ զի զվարս եւ զվարդապետութիւն Քրիստոսի բովանդակեալ ունի ի ծոցի իւրում՝ ընտիր եւ պատուական է, այլ եւ իւրով նուրբ եւ բարձր մտօքն, եւ հատու եւ հանճարեղ բանիւքն՝ անցանէ, տացի մեզ համարձակութիւն ասելոյ, զամենայն գրով քմտածութեանցն Ասելոյդ համարիմք ասել՝ երկայնագոյն բանս տողել ի գովութիւն մատենագրին, որ ընթեռնուն՝ ինքնին դատ արասցէ:

Այսպիսի իմն կարգաւ պատմէ մա-

տեղագիրն զվարս Քրիստոսի: Յերրորդ կիւրակէէ Յիանեկաց սկիզբն մատենին արարեալ մինչ ի ծնունդ Տեառն՝ զայն ամենայն որ ի մարմնաւորութիւն եւ ի յղութիւն Որդւոյն Աստուծոյ հայիցին՝ կարգէ: Ի ծնընդենէ Տեառն մինչեւ ցԱռաջաւորաց բարեկենդան՝ զտղայութիւն եւ զմանկութիւն Քրիստոսի: Ընտի մինչեւ ի զատիկ պասեքատօնին՝ զչարչարանս Քրիստոսի: Ընտի մինչեւ ցՊենտակոստէ՝ որ ինչ այնմ ժամանակի անդ էցեն: Եւ ապա զմնացորդս վարուցն Քրիստոսի, զքանչելիսն, զառակս, զուսումն վարդապետութեանն կարգաւ մի բաց միոչէ ի չորից աւետարանչաց ժողովեալ դնէ: Ահա եւ մատծութիւնս աւելի քան զաւուրս տարւոյն բաց պասեհ տեղւոյ յաւելու, զի ժամանակին ծառայիցէ: Այս ամենայն առանց ինչ փոփոխելոյ պահեցաք. զայն ինչ միայն փոփոխեցաք՝ զի զանուանս եւ զբաժանմունս ժամանակի տարւոյն բաց Հայաստանեայց եկեղեցւոյ եդաք, վասն դիւրաւ զժամանակն յորում էիցէ ոք՝ գտանելոյ: Ահին իրի յորժամ երբեք ուրեք ոչ ի դէպ ինչ զմտածութիւն աւուրն կարգեալ տեսանիցէ ոք՝ մի մեզ ինչ մեղ դնիցէ,

քանզի եւ մատենագիրն իսկ ոչ ճշդիւ ինչ այնմ միտ եդեալ է, այլ ըստ կարգի աւետարանացն կիւրակէից զմատածութիւնն կարգէ: Յետոյ ուրեմն եւ աղօթս եւս ինձին մատենագրէ թարգմանեալ եդաք, նոյնպէս եւ մատածութիւնս վասն ուղիղ ժամանակի կրթութեան եւ վասն Ամոյ Մարեմայ անպատին ի նմանէ սահմանեցաք, զի ամենեւին իսկ ամենայն յօժարութեանց բարեպաշտիցն եւ աստուածապաշտաց, որչափ ինչ մարթի իցէ, ձեռնտու եւ օգնական լինիցիմք:

Մինչ չեւ սկիզբն մատածութեանցն արարեալ, ի դէպ համարեցաք ի Հարց սրբոց եւ ի վարդապետացն գրոց քաղեալ համառօտիւք ուսուցանել, թէ զինչ մատածութիւն իցէ, եւ թէ քանի՛ մասունք մատածութեանն իցեն, եւ թէ զինչ ինչ պարտ եւ պատշաճ իցէ գործել, վասն օգտիւ զմատածութիւնն առնելոյ:

Մտածութիւն, զոր ոմանք Աղօթք մտաւորական անուանեալ կոչեն, է բարեպաշտութեամբ եւ երկիւղածութեամբ խորհել զիւրաց աստուածեղինաց, եւ զայլոց ինչ իրաց՝ որ յորդորիցեն զմարդ օրհնել զԱստուած, զլաւ զացն Քրիստոսի եւ զառաքինութեանց սրբոց զհետ գնալ, զբարւոյ բուռն հարկանել, եւ ի չարէ խորշել եւ զարշել։ Նմին իրի յիրաւի ուրեմն ասաց Մարգարէն, Թէ է խորհուրդ իմ վաւեցոյ հուր. (Սղ. ԼՀ.) այս ինքն Թէ՝ ի խորհել իմում՝ եռանդն ի միտս իմ բորբոքեցաւ, եւ վառեցաւ յօժարութիւն ոգւոյ՝ զի ի վնասակարաց փախչիցիմ, եւ զօգտակարսն գիրկս արկեալ փարիցիմ, զժամանակաւորաց անփոյթ առնիցեմ, եւ զյաւիտենականացն զհետ գնդիցիմ։ Աստանին յայտ է Թէ քանիսն կարեւոր իցէ մտածութիւն այնմ՝ որ զանձն ապրեցուցանել կամիցի։ Քանզի զմտածութիւն՝ աչս մտաց առվոր են անուանել վարդապետք. զոր օրինակ յորժամ ոք զաչս իւր խափուցանիցէ՝ չկարէ զճանապարհն որ առաջի կայցէ՝ տեսանել, նոյնպէս եւ միտք Թէ ոչ խորհիցին՝ չմարթեն զճանապարհ փրկութեան քալ նշմարել։ Վասն այնորիկ իսկ երբեմն առաքեալն Բեռնարդոս առ Եւգինէոս քահանայապետ աշակերտ իւր գրեալ ասէր, "Երկնչիմ, Եւգենիէ, զի մի յաճախութիւն գործոցն՝ անփոյթ զաղօթից եւ զմտածութենէ արարեալ՝ ի խաստատութիւն ածիցէ զքեզ, որ չգարշի եւ չդողայ յանձնէ, զի չզգայ եւ ոչ իմանայ։" Նոյնպէս եւ Ս. Թերեսիա առ եպիսկոպոս ոք՝ որ իւր իսկ հայր խոստովանութեան էր, գրեալ

խրատ տայր նմա, զի մի զանց ինչ երբեք զմտածութեամբ առնիցէ, քանզի անդուստ յաստուածուստ յայտնեալ այսպէս էր նմա, թէ եպիսկոպոսն այն՝ թէպէտ եւ բազում փութով եւ հոգաբարձութեամբ զիւր խաշինան արածէր, այլ երբեմն զանց զաղօթիւք եւ զմտածութեամբ առնէր: Սուրբն Աղիոնասոս Ղիպուորեան ի խօսել անդ իւրում վանմտաւորական աղօթից ասէ. «Կարի ինն դժուարին է, մանաւանդ թէ անհնարին իսկ իցէ առանց խորհելոյ կամ մտածութեան՝ ազատ ի մեղաց լինել»: Նմին հակառակ՝ որ խորհիցի ի միտս զյաւիտենական ճշմարտութեանց, զմահուանէ ասեմ եւ զդատաստանէ, եւ զայլոց սոցին նմանեաց, այնպիսին՝ ազատ ի մեղաց պահեացի: Հոգւոյն սրբոյ են բանքս՝ որ Ցեսուաւն ասէ, թէ Ցիշեա զկտակարան տո, եւ յաւիտեան ոչ դեղիցես: (Սիր. Է:) Այս ամենայն շատ իսկ ցուցին զկարեւոր հարկ մտածութեանն կամ մտաւորական աղօթից. եւ կեսցուք այժմ առ այն՝ թէ քանի՛ մասունք մտածութեան իցեն:

Վասն մտաւորութեանն մասանց:

Չորք մասունք են մտածութեանն, Ա. Պատրաստութիւն, Բ. Ցանդիման կացուցանել, Գ. Խորհել, Դ. Աղօթք կամ խընդրուածք:

Ա. Պատրաստութիւն, որպէս ինքնին յայտ է, այն իսկ է՝ զի յառաջագոյն կարգեալ յարդարեսցէ ոք զանձն ի խորհել: Եւ թէ որչափ այն կարեւոր իցէ, ուսուցանէ ամենարուեստ իմաստունն՝ յորժամ ասիցէ, թէ Մինչ չէ յաղթութ հայելոյ էցէ, պատրաստ տո, եւ ոչ երբէք զմարդ որ

ֆուչեոյե պՏէր։ (Սիր. ԺԸ։) Զի եթէ ընդ իշխանի ումեք կամ ընդ թագաւորի խօսել քեզ առաջի կայցէ, յառաջագոյն նստիս եւ խորհիս ի միտս՝ թէ զինչ բանս ի կիր արկանիցես, կամ որպիսի՛ բանիւք առնիցես պատասխանի, ապա ո՛րչափ եւս առաւել յորժամ ի մտածութեանն խօսել ընդ Աստուծոյ հանդերձեալ իցես՝ արժան եւ ի դէպ է զանձն պատրաստել։

Երեք ինչ պէտք են առ քայ զանձն պատրաստելոյ. նախ՝ պարտ եւ պատշաճ է հաստատեալ դնել ի մտի թէ առաջի ամենայն աստուածեղէն մեծվայելչութեանն կաս, եւ թէ սուրբք եւ հրեշտակք շուրջ պատեալ զնովաւ՝ նկատեն զքեզ։ Երկրորդ անգամ՝ պարտ է զանձն խոնարհեցուցանել եւ առ մեղաւորս ունել եւ խնդրել թողութիւն։ Երրորդ անգամ՝ արժան է լռիս եւ շնորհս խնդրել, զի մի անօգուտ ինչ քեզ մտածութիւնն այն լինիցի։ Կարի իսկ բարւոք եւ օգտակար է յառաջագոյն ընթեռնուլ թէ զորո՞ց իրաց վաղուեան մտածութիւնն իցէ, եւ զայն երբեք երբեք ի միտս յեղյեղուլ, եւ զխորհուրդս ամենայն եւ զհոգս ուսմանց եւ զիրաց իրաց ժամանակաւորաց ի մտաց ի բաց թօթափել։ Քանզի մտածութիւն՝ միտս հանդարտս խնդրէ եւ ոչ խռովեալս։

Ը. Յանդիման կացուցանել, կամ նկարել ի միտս այն իսկ է, զի մինչ չեւ սկսեալ ուրուք ի խորհել, յանդիման առաջի աչաց ածցէ զվայրն եւ զուրոյն ուրոյն հանդամանս զորոց մտածութիւնն իցէ։ Զոր օրինակ յորժամ վանն Քրիստոսի ի խաչ ելանելոյ առաջի կայցէ ածել զմտաւ, մարթ է քեզ յանդիման կացուցանել

զնեաւն Գողգոթայ, զբեւեռել Քրիստոսի ի խաչափայտն, զանչափ բազմութիւն մարդկան որ շուրջ զնովաւ կային, եւ այլ ինչ սոյնպիսի: Եւ կամ յորժամ զմահուանէ խորհիցիս, մարթ է առաջի աչաց նկարել զանձն եւ կամ զայլ որ անկեալ ի մահիճս, ծխւրեալ, ծնկեալ, գունատ եւ երիթասցեալ եւ մերձ ի մեռանել: Քանզի այնու ոչ միայն չզբօսնուն միտքն ի սնոտի խորհուրդս, այլ եւ ցաւք եւ արգահատութիւն եւ երկեւղ եւ կամ այլ ինչ նման սոցին ի միտան ծնանին: Այլ չէ պարտ ժամս ձիգս կալ ինալ ի նմին: Ապա թէ զայնպիսի ինչ իրաց մտածութիւնն իցէ, զի չգուցեն այսպիսի ինչ հանգամանք, յայնժամ իսկ եւ իսկ յետ յառաջագոյն պատրաստութեան՝ ի մտածութիւն անդր պարտ է անցանել:

Գ. Խորհելն՝ գործ մտաց է, յորժամ որ զամենայն որ ինչ յիւրաքանչիւր մասունս մտածութեանն բովանդակեալ կայցեն, մի ըստ միոջէ ճշդիւ գտակաւ ի միտս կշռիցէ: Մանաւանդ թէ ճարտարէ իմն մտօք եւ մանր ի խոյզ արկեալ քննէ զհանգամանսն. զոր օրինակ յորժամ զչարչարանաց Տեառն խորհել կամիցի, հարցանէ՝ Ո՞է որ չարչարի, այս ինքն՝ Որդին Աստուծոյ, արարիչն երկնի եւ երկրի. զի՞նչ չարչարանս չարչարի, այս ինքն՝ չարչարանս գժնդակս եւ անհնարինս. վասն ո՞յր ուրուք. վասն զո՞ր արարած վատթար ես եւ ապաշնորհ. ընդէ՞ր կամ էր վասն. զի զքեզ ի յաւիտենական դատապարտութենէ ապրեցուսցէ:

Դ. Աղօթք կամ խնդրուածք: Յորժամ մի ըստ միոջէ զամենայն որ ինչ ի մասունս մտածութեանն կայցեն՝ կշռեալ ածիցես զք-

մտաւ, եւ ի զղջումն եկեսցես, եւ վառեալ բորբոքեսցիս ի սէր, ապա այնուհետեւ դիւրաւ ընդ առաջ ելցէ քեզ՝ թէ զինչ պարտիցիս յԱստուծոյ խնդրել աղօթիւք։ Մարթ է քեզ խնդրել նախ առաւելապէս լոյս զԱստուած եւ զանձն ճանաչելոյ, մեղաց թողութիւն, ցաւս վասն մեղաց, զպարզել եւ զյստակել մտաց ի խառնուածեանց, նա եւ յառաջադիմութիւն յօգտակար ուսմունս թէ ուսանիցիս, կամ թէ յայլ ինչ գործս՝ զորովք զբաղեալ իցես, ապա ուրեմն զամենայն առաքինութիւնս՝ որ զքեզ առաւել հաճոյ Աստուծոյ առնիցեն։

Ոպոպփ վան բարոփ է՝ ողջունիմք զհոգեւորսն խորհելոյ։

1. Տեղւոյն յորում խորհել ոք կամիցի, պարտ է ամենեւին իսկ ազատ եւ մեկուսի յաղմկոյ լինել, բազում ինչ օգուտ է, յորժամ եւ առանց լուսոյ եւ ի խաւարի լինիցի։

2. Ժամանակ հաստատուն կարգեալ սահմանել. եւ ժամանակ դիպողացդն ի խորհել՝ այգուցն է, մինչ չեւ ուսմանց կամ այլոց ինչ գործոց սկիզբն արարեալ։ Մարթ եւ պատշաճ է ժամ մի ողջոյն սահմանել վասն մտածութեան, եւ կամ գոնեայ կէս ժամ։

3. Եռանդմամբ եւ պարկեշտութեամբ եւ յօրինեալ յարդարմամբ մարմնոյ, որպիսի ինչ՝ ծնդովք կրկնելովք. նա երբեմն մարթ է սակաւիկ մի ժամանակս խոնարհեցուցեալ զգլուխ՝ այնպէս բազում եռանդմամբ խորհել ի միտս, ըստ օրինակի նմանութեան ֆրիատոսի։

4. Յորժամ ի մասին ինչ մտածութեան քաղցրութիւն ինչ կամ ճաշակ հոգեւորականն գտանիցես, մի վաղվաղակի զայն մասն թողուլ, այլ անցանիցես, այլ կայցես մնայցես անդէն ի նմին, մինչեւ յագեցիս։ Եւ թէպէտ եւ մինչ չեւ զերիս մասունս մտածութեանն ի գլուխ հանեալ՝ անցանիցէ ժամն, մի դու վասն այնորիկ հոգ յանձին ունիցիս, զի մարթ է զայն յայլում նուագի կատարել։ Մանաւանդ զի բազում անգամ օգտակար է՝ զնոյն եւ զմի մտածութիւն միւսանգամ երկրորդել։

5. Եթէ երբեք հասանիցէ քեզ ի խորհելն քում ամենեւին յամենայն քաղցրութենէ եւ ի մխիթարութենէ վրիպեալ գտանել, մի վասն այնորիկ վհատիցիս։ Զի եթէ քոյովք յանցանօքն այդ եղեւ, այս ինքն՝ զի առանց յառաջագոյն պատրաստելոյ՝ ի խորհել եկիր, խոնարհեցո զանձն քո ի միտառեալ զյանցանս քո, եւ անդէն հասցէ զուարթութիւն։ Ապա թէ ոչ վասն քոց յանցանաց, զմտաւ ած թէ թոյլ ետ Աստուած այնմ, կամ զի ուսցիս՝ թէ ոչ մերովք ինչ ջանիւք պատրաստեմք զայն ճաշակ քաղցրութեան, այլ պարգեւ Աստուծոյ է, եւ կամ զի կամի Աստուած զփորձ առնուլ թէ լոկ առ սէր Աստուծոյ գործիցես զայն գործ սրբութեան, եթէ վասն քո մխիթարութեան։ Վասն այնորիկ ասա ի ժամ լքմանն եւ ցամաքութեան, թէ Ոչ վասն անձին ինչ մխիթարութեան ակասայ ես զայս մտածութիւն, այլ լոկ վասն սիրոյն Աստուծոյ, նմին իրի իակ եւ առ սէր նորա ի գլուխ հանեալ կատարեցից։

6. Նոյնպէս եթէ ի մտածութեան անդ՝

ի բազում ինչ օտար խորհուրդս յածեալ կոծեսցին միտք քո, մի հատաներ զմտածութիւնն ընդ մէջ, այլ զմտաւ ած թէ յորժամ ոչ կամօք ինչ՝ այլ ակամայ ցրուեալ քայքային միտք՝ չեն ինչ մեղք: Մինայն թէ յորժամ խմացիս թէ զբօսեալ են միտք քո ի անոտիս, ընդդէմ կաց հաստատութեամբ, զի ոչ եթէ նուազագոյն ինչ հաճոյ իցէ Աստուծոյ մտածութիւն որ այնպիսի ճգամբք կատարի, քան զայն որ եռանդմամբն լինիցի: Բազում ինչ օգուտ լինիցի քեզ յայնժամ եւ խոնարհութեամբ ի միտ առեալ ճանաչել՝ թէ քոյովք զօրութեամբք չես իմիք ինչ ձեռնհաս, եւ թէ վատթար քան զամենայն մարդիկ ես, այնու՝ զի եւ սակաւիկ մի ժամանակ չկարես ընդ Աստուծոյ խօսել, եւ վաղվաղակի տեսցես մօտ հասեալ քեզ զաստուածեղէն օգնականութիւնն:

7. Ոչ դոյզն ինչ նպաստ լինի վասն օգտիւ զմտածութիւնն առնելոյ, եթէ յամենայն ի գործս քո աճիցես զմտաւ թէ մօտ կայ Աստուած եւ տեսանէ, որպէս եւ տեսանէ իսկ, եթէ բազում անգամ յաւուրն կարճառօտ ինչ մաղթանս առ Աստուած մատուցանիցես, եթէ առեպ գիրս հոգեւորս մտադիր ընթեռնուցուս, եթէ բազում անգամ խոստովանեալ զմեղս՝ ի նուիրական Սեղանն մատչիցիս, եթէ ընդ աստուածապաշտս ստեպ խօսակից լինիցիս, եթէ զարտաքին զգայունս քո, մանաւանդ զլեզու սանձահարիցես, եթէ զգործս սիրոյ եւ զպաշխարութեան սիրիցես, եթէ զբարի բարի խորհուրդս զոր ի մտածութեանն եգիր ի մտի՝ գործովք կատարիցես:

Վ Ա Ր Ք

Ե Ւ

ՎԱՐԴԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ

ԲԱՆԱՆԵԱԼ

Ի ՄՏԱԾՈՒԹԻՒՆՍ

ՎԱՍՆ ԵՒՈՒՐ ԵՒՈՒՐ ՏԱՐՒՈՑ

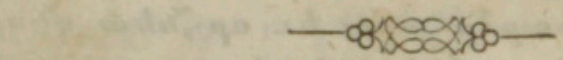

Գ· ԿԻՒՐԱԿԷ ՅԻՍՆԵԿԱՑ

Վասն յաւէրենական Բանին Հնընդեանն։

Ա· Իսկզբանէ էր Բանն եւ Բանն էր առ Աստուած եւ Աստուած էր Բանն։ (Յովհ· Ա։) Զմտաւ առ Թէ Որդին Աստուծոյ յինքեան՝ է Բան Հօր, իսկակից պատկեր նորին, յորում ամենայն արձակ կատարելութիւնք պայծառապոյն երեւին, մշանջենաւորութիւնն, անչափութիւնն, այլովքն հանդերձ, որ ի Հօրէ անսի հաղորդին Որդւոյ· նմին իրի իակ լեալ է ձեռն իմացութեան՝ որով Հայր զիւր անձն եւ որ ինչ ընդ իւր կապեալ է՝ իմանայ։ Հաւատա այսմ հաստատուն հաւատով, երկիր պագ, օրհնեա, մեծացո, խնդակից լեր, սիրեա· այլ եւ դու ի պատկեր Աստուծոյ ստեղծեալ ես, եւ քանի՛ ազնուական· այլ այժմ քանի՛օն աննման նախանկարն տպոց։ Խոստովան լեր, զամօթի հարկիր, ապաշաւեա, փոյթ յանձին կալ վերստին զպատկերն նորոգելոյ։ Զոր օրինակ առաջին պատկեր Աստուծոյ ի ձեռն ծանօթութեան Աստուծոյ

բնեաց եկն, նոյնպէս եւ երկրորդն նովին նո-
րոգեսցի, եւ բազում անգամ առնելով գործս
հաւատոյ, զի առաւելապոյն առ ի չգոյէ տո-
ցին անկանիմք եւ զթեամբ:

Բ· Ախ՜նայն ինչ նովա՜ եղե՜, է՜ ապա-
նորա եղե՜ է՜ ոչ ինչ: Ջմոռաւ աց թէ ամե-
նայն ինչ զօրութեամբ Բանին Աստուծոյ
յոչընչէ յինչ հաստատեցան, եւ պահին, եւ
առանց այնր յոչինչ անդր կործանին: Ծանիր
եւ ի միտ առ կենդանի հաւատով եթէ դու
եւ ամենայն ինչ զոյն օրինակ կախեալ կան
զԱստուծոյ: Բարձր արա եւ օրհնեա զնորին
զօրութիւն: Հրաւիրեա կոչեա զարարածս,
եւ հաւատա թէ եւ նոքա նոյնպէս հրաւիրեն
զքեզ: Հայեաց դու եւ զարմացիր ընդ այն-
չափ հնարաւոր արարածս՝ որ թագեալ կան
յոչընչի· իսկ դու հէգդ եւ թշուառական մե-
ղաւորդ աճար ի չգոյէ ի գոյ: Ծանիր թէ
որչափ ինչ կարող էիր նովաւ՝ եւ քանի՛ սա-
կաւս վճարեցեր: Խոնարհեցո զանձն քո զի
առանց նորա չես իմիք ձեռնհաս: Բուռն հա-
րեալ կալչիր ձեռամբ քով զնորին ամենազօր
ձեռանէն, զի այնու միայն ամենայնի կարող
ես, եւ լեր մեծանձն ի խիզախս եւ ի գժուարինս:

Գ· Որ ինչ եղե՜ն նովա՜ կեանք էր: Գարձիր
միւսանգամ յարարածոց աստի առ Աստուած
անդր: Ջմոռաւ աց եթէ ամենայն համօրէն
արարածք բարձրապոյն իմն պայմանաւ զատ-
նին ՅԱստուած, եւ ունին ի նմա գոյութիւն
իմն աստուածեղէն եւ կենդանի: Ապա էիր
ուրեմն եւ դու ի Բանն եւ կեանք էիր: Ա-
կայն ընծայեցուցանե՞ս արդեւք եւ այժմ
յանձին քում կեանս աստուածեղէնս· զի՞նչ
ոտն պատասխանի գործք քո յորոց կեանքն
ժողովեալ կազմի· արդարեւ գոցես ինչ ինչ

յայնցանէ՝ վասն որոյ չնորհակալ լինիցիս եւ օրհնեսցես զԱստուած, եւ սիրեսցես. եւ պատճառ դարձեալ՝ վասն որոյ ցաւիցէ քեզ, ընդ որ ամաչիցես եւ կորանայցես, եւ պատճառ՝ որով վատահ լինիցիս յԱստուած:

Գ. ԵՐԿՈՒՂԱԲԱԹԻ

Վասն արարչութեան եւ վախճանի մարդոյ:

Ա. Արդ Աստուած զմարդն ընդ պարկեշտի է՞րց եւ ընդ նմանութեան: (Ծն. Ա:) Ծանիր զԱրարիչն քո, զմշտնջենաւորութիւն նորա՝ յէութեանն, զամենազօր զօրութիւն նորա՝ յարարչութեանն, զմարդասիրութիւնն՝ ի հաղորդելն զանձն իւր, զիմաստութիւնն ի վարչութեան, այլովքն հանդերձ: Օրհնեա եւ փառաւոր արա զքո արարիչն, այս է՝ որ հան զքեզ յոչընչէ յինչ. ապա ուրեմն ամենեւին խակ նորա ես, այլ քանիցս անգամ կորզեալ հաներ զքեզ ի ցեառնէ քումէ: Արի, դարձ, մնա ընդ նորա տէրութեամբն, ցաւովք, սիրելով եւ յանձն լինելով Աստուծոյ, ասէ Ս. Ղեւոն: Զպատկեր իւր զգեցոյց քեզ ի ձեռն արարչութեան. դոհացիր, այլ ջեզ եթող՝ զի ըստ նորին պատկերի լինիցիս, ասէ Ս. Բարսեղ: Դիր զքեզ առընթեր նախանկարն տպոց, հայեաց թէ որչափ ինչ պակասէ քեզ, զի նման նմին լինիցիս. դիր ի մտի զայն ինն ճեպեալ ատիպել՝ որով մանաւանդ պակասեալ գտանիս, եւ խնդրեա շնորհս:

Բ. Ե՞ր սկիզբ ցեր Աստուած զմարդն հող յերկրէ, ե՞ւ էնչոյ յերեսս նորա լո՞նդ ՚ենդրանէ: (Ծն. Բ:) Ընդ ազնուական ոգւոյն զօդեաց Աստուած մարմին ի կաւոյ երկրի, զի մի յազնութենէն կարի ինն հպարտանայցես, եւ

մի դարձեալ ի վաստիարութենէն ի կոր կոր-
ծանեցիս: Եթէ այդչափ ազնուագոյն իցես՝
ընդէր առ անարժանն միտես. ապա թէ այդ-
չափ անարդ՝ ծառայ մարմնոյ քում ընդէր ես:
Զգաստացիր, դարման տար մարմնոյ քում՝
այլ մի պարարեր. ըստ պիտոյից կշռեա զար-
բանեկութիւնն զոր նմին հարկանես, եւ մի
վատկութեամբ: Ընկեցիկ արա զանձն խո-
նարհութեամբ ինքնակամ կամօք, մինչ չես
ընկեցեալ քո ի հող ի հարկէ:

Գ· Տէառն Աստուծոյ տո՞մ էրիր պատչես,
է՞ն ինա գոյն պալրէոցէս: (Մատթ· Դ:) Այս իսկ
է վախճան քո՝ յոր ստեղծեալդ ես: Ծանիր
զնա զի Տէր է, ծանիր զի Աստուած է, ծանիր
զի Տէր Աստուած քո է, եւ աստի ապա զիրա-
ւունն՝ վասն որոյ պարտիս նմա ես երկիր պա-
դանել ես պաշտել զնա ամենայն զօրութեամբք
մարմնոյ եւ հոգւոյ որ քեզն տուեալ են: Զի
զոր ինչ եւ ընկալար յԱստուծոյ՝ այն Աստու-
ծոյ պարտի: Դարձիր միանգամ յանձն քո եւ
խոկա թէ քանի՛ սակաւ ծանեար դու զայս ճըշ-
մարտութիւն, նմին իրի իսկ եւ չարաչար վա-
րեցար քոյովքն զօրութեամբք: Ապաշաւեա,
խորչեաջիր, եւ դիր ի մտի: Հայեաց դու ընդ
բարձրագոյն վախճանն՝ յոր դեմ եդեալ զնաս
պաշտելով զԱստուած: Օրհնեա զԱստուած՝
որ զանձն իւր գլխովին ետ քեզ ի վարձս,
գոհացող լեր, ցանկացիր, խնդրեա ընտրհս
այլովքն հանդերձ:

Գ· ԵՐԵՔՇԱԲԱԹԻ

Վասն ջլնորդոյն աս յայն վախճան հասանելոյ:

Ա· Իսկբանէ սրտի Աստուած վերլին ե-
վերլիր: (Ծն· Ա:) Ո՛րչափ կարգք են իրաց՝ որ

քեզ ի ծառայութեան կան։ Կէսք բնականք են, որպէս՝ երկին, տարերք ամենայն, եւ համօրէն կատարմունք նոցին, մարդիկ, ա-րուեստք, գիտութիւնք եւ առաքինութիւնք։ Եւ կէսք՝ ի վեր քան զբնութիւն, որպէս՝ Քրիստոս Միջնորդն, արժանիք նորա, խոր-հուրդք, շնորհք, Հրեշտակք, Սուրբք, Փրկիչ սուրբք, խրատք, կարգ վանականութեան, պլովքն հանդերձ։ Աքանչացիր՝ զի այնչափ ինչ արար քեզ որ ապաշնորհ եւ խստապա-րանոցդ եղեր։ Օրհնեա զԱստուած յամենայն գործս իւր, ծանիր զնորա զառ քեզ սէրն։ Զմտաւ ած թէ որչափ ինչ յերկինս պա-տրաստիցէ քեզ, որ այսչափ պարկեւէ քեզ աստէն ի պանդխտութեան։

Բ. Զամենայն ինչ հնազանդ արար է Աբրա-ամ նորա։ (Սաղմ. Ը։) Զմտաւ ած թէ որով օրինակաւ եւ որպիսի յօժարութեամբ ետ քեզ Աստուած զՔրիստոս զայսոսիկ. զմտաւ ած զսէրն՝ որով խնդայ քեզ բարիս առնել, զառատութիւնն՝ որով զբարիս աւելի քան զպէտս՝ եւ ի զբօսանս եւս շնորհէ. զտես-չութիւնն՝ որով զամենայն ինչ յիւրեանց ժա-մանակս կարգէ. զիմաստութիւնն՝ որով զչա-րիս՝ զորս դու կարծես թէ վնասակոյց են՝ նա յօգուտ անդր ջրջէ. զհամբերութիւնն՝ որով զձեռն իւր ոչ ամիսիւ յանշնորհակալէդ։ Զարմացիր ընդ այս ամենայն, յարգեալ դո-վեա, բարձրացո, պոհացիր, անարժան զանձն համարեալիր։ Ասիր ԱՐարչէն քումէ առաս-լինել ի նա, եւ հաստատուն ի նորին ծա-ռայութեան, այլ զայս մինչեւ ցայժմ ոչ արարեր, ապաշնորհ գտար նմա, ապաշաւեա, դիր ի մտի, խնդրեա շնորհս։

Գ. Անբա-ոյր նորա խոչընդոտեալ ալիւրհէ՝

արարածովս խմացեալ պետանին: (Հռոմ· Ա:)
Զմեռաւ ած լեզ վասն այնորիկ տուան քեզ այս միջնորդք՝ զի օգնեսցեն քեզ առ հասանել ի վախճան յոր ստեղծար: Արդ՝ օգնեն մարմնոյն անուցանելովն, զգեցուցանելով, դարմանելովն եւ հանգուցանելով· օգնեն եւ հոգւոյն, մարդիկ՝ կրթելով, պիտուքիւնք՝ լուսաւորելով եւ կատարեալ զմիտան գործելով, եւ առաքինուքիւնք՝ ըստ կարգի բնութեան գկամն զարդարելով: Եւ միանգամայն օգնեն ի վեր քան զբնուքիւն՝ առ ի ճանաչել զամենազօր զօրուքիւն Աստուծոյ, զիմաստուքիւնն, զևնամակալուքիւնն, զբարերարուքիւնն, եւ դրդեն յօժարեցուցանեն մեծամեծ միտս ունել զԱստուծոյ: Զամօքի հարկիր զի մինչեւ ցայսօր այդպէս յուղութեամբ սոքիմբք միջնորդօք վարեցար: Երկիր դուցե դոքին իսկ ի վերջնում դատաստանի անդ դատախազք եւ վկայք քո լինիցին: Մատո գոհուքիւնս: Խնդրեա զի մի միջնորդքն այնոքիկ վասն ծուլուքեան քո ի բաց բարձցին: Յուսա այնոցիկ ի մարդասիրուքենէն Աստուծոյ: Խոստացիր նոքիմբք ի նոյն վախճան վարել՝ վասն որոյ քեզն տուեալ լինին:

Գ· ՀՈՐԵՔՉԱՐԱԹԻ

Վասն քարոզին վարելոյ արարածովք եւ անկոփիր ի նոսին լինելոյ:

Ա· Եթէ Աստուած ջոխնայն ըղբ արար եհա քարի են յոյժ: (Ծն· Ա:) Ամենայն ինչ անգամին ի նախակերտն արարչուքենէ էին միջնորդք բարիք, այնպէս՝ զի թէ ընդ կարգ աշխարհիս այսորիկ հայեցիմք՝ չէին իսկ կարօղ ազնուագոյն եւս լինել առ քո վախճան: Ապա

բարի է առողջութիւն, բարի եւ հիւանդութիւն, պատիւ եւ արհամարհանք, մեծութիւն, աղքատութիւն, վիշտք, միխիթարութիւն, ապրովքն հանդերձ: Այլ վարել առքիմիք ի քո կամս ապաստան է: Զիա՞րդ վարեցար մինչեւ ցայժմ. ի տարապարտ հպարտութիւն, ի զգայութիւնս եւ ի կործանումն քո: Անիրաւեցար Աստուած՝ որ զարարածն ի չար անդր արկեր ի կիր. անիրաւեցար յարարած՝ զի նոքիմիք չարաչար ի մոլորութիւնս եւ ի մեղս վարեցար. անիրաւեցար եւ ի քեզ՝ զի նոքիմիք ի կորուստ մատնեցար: Մոլորեցա՛ր. ապա յամօթ լեր, ապաշաւեա, պաղատեայ, դարձիր միւսանգամ, վասն՝ զի լեր Աստուած, եւ խնդրեա օգնականութիւն:

Ը. Երանելի է այր՝ որոյ անուն Տէրն յոյս է նորա, ոչ հայեցաւ նա ի նանրութիւն, եւ ոչ ի խելութիւն սուտ: (Սաղմ. Լ։) Զմտաւածել թէ արդեօք ի գործել անդ՝ բարւոք վարեցիս արարածովք: 1. Պարտ է զի մի՛ միայն միանգամայն առհասարակ՝ այլ ուրոյն ուրոյն զնոսին ի ծառայութիւն Աստուծոյ ընծայես, եւ մի՛ ի նանրութիւնս: 2. Զի միտ եդեալ նայեսցիս՝ թէ որով իւիք կամ զիարդ այդ գործ քեզ յօգուտ լինել կամ վնասել կարիցէ առ հասանելոյ ի վերջին վախճան քո: 3. Զի միտ դիցես յօժարութեան քո եւ ցանկութեան՝ որով զայդ գործ գործես, թէ զԱստուա՞ծ արդեւք նովին խնդրես, եթէ զանձն քո, միթէ զնանրութիւնս, միթէ զմոլութիւնս աշխարհի զառաւս. դարձիր եւ խորհեսջիր զանցելոցն, եւ հասատատեսջիր ի մտի վասն հանդերձելոց, զի ամենեւին իսկ հարկ ի վերայ կայ՝ զի միայն առ վերջին վախճան քո արարածովքս վարեսցիս, նա եւ ոչ

այլազգ ինչ օրէն է առնել: Եւ զայս ճշմարտութիւն դրոշմեա ի սրտի քում մնադեւր:

Գ· Մէ յաչ խոտորիցես ի յահեակ: (Առակ· Գ:) Մի աւելի ինչ սէր յանձին ունիցիս յառողջութիւն, ի մեծութիւն եւ ի պատիւս, քան ի հիւանդութիւնս, յաղքատութիւն եւ յարհամարհանս, զի զոյգ հասարակ սոքին եւ նոքին ի վախճան անդր տարեալ հասուցանեն, զի ծանիցես զԱստուած, օրհնեսցես եւ սիրեսցես: Ի հաւատարութեան կալ զանձն քո· որ ինչ եւ յայսցանէ քեզ պատահիցեն՝ միապէս առ Աստուած ուղղեսջիր: Բայց պարտ է աստ կռուել եւ յաղթել անկարգ սիրոյ անձին եւ իրաց արարածոց: Զի այս իսկ է որոգայթն՝ յոր բազում անգամ ըմբռնեցար, վասն որոյ ցաւեսցէ քեզ, յամօթ լիցիս, եւ զարհուրեալ դողայցես ի դատաստանէն Աստուծոյ որ ի վերայ քո է: Աստի արհամարհեսցես զհեշտականն եւ զցանկալիս՝ եթէ ինասեսցեն, եւ սիրեսցես զխստագոյնն՝ եթէ օգուտ լինիցին, գիցես ի մտի եւ խնդրեսցես ընդ նմա:

Գ· ՀԻՆԳՇԱԲԱԹԻ

Վասն անկանելոյ մարդոյն:

Ա· Մարդ ի պատճէ երբ- ոչ ինայաս, հաւատարեայ անասնոց, այլովքն հանդերձ: (Ադամ· Խ:) Թէ ծնօղքն մեր առաջինք՝ վասն մերոյ միայնոյ անհնազանդութեան մեղաց տարապիր ի դրախտէն եղեն, այն՝ ճշմարտութիւն հաւատոյ է: Զմտաւ առ նախ թէ յորմէ պատուի էր մարդն, ի ընդրկս հասատատեալ, ազատ ի ներքին ապստամբութեանց, ի հիւանդութեանց եւ ի տառապանաց, ի զբօսանաց վայրի

զետեղեալ: Ի միտ առ եւ օրհնեա զերախտիս բարերարութեան Աստուծոյ: 2. Խորհեաց եւ զմարդոյն ապախտաւորութիւն, որ առաւել նախամեծար ընտրեաց քան զաստիկ հրամանն, զճաշակել պաղոյն որ արգելեալն էր: Համեմատեա զայս ընդ քում ապախտաւորութեան, եւ գարշեսջիր: 3. Ջմոռաւ ած թէ որպիսի պատիժք զայնր զհետ եկին. ամենայն տառապանք մարմնոյ, հիւանդութիւնք, ապստամբութիւն ախտից, կուրութիւն մտաց եւ բարուց ապականութիւն եւ այլ եւս այնպիսիք: Ծանիր զմեղացն ծանրութիւն, խորշեսջիր եւ գարշեսջիր:

Բ. Ականէթեան խոտորեցան, ի փառն անպիտանացան: (Սաղմ. ԺԶ:) Ջմոռաւ ած թէ այն ոմ մեղք յամենեսին իսկ անց, ամենեքին կապուտ կողոպուտ եղեն ի շնորհաց, ամենեքին՝ բաց ի Կուսէն երանելւոյ, արատեցան առաջնին արատով, ամենեքին եղեն որդիք բարկութեան եւ թշնամիք Աստուծոյ: Ո՛հ. զինչ քան զայն դժնդակագոյն կայցէ՝ մերկանալ ի շնորհաց եւ առեալ լինել Աստուծոյ: Եւ ո՞ր այն տեղի թաքստեան՝ որ կարիցէ ծածկել զմեղաւորն յերեսաց բարկութեան Աստուծոյ: Գարշեսջիր ի մեղաց՝ զի յամենայն գործս քո անցանէ, եւ հանէ բառնայ ի նոցանէ զկենդանութիւն բարոյական, եւ ի հոգւոյ անտի զհոգեւորն:

Գ. Թոլոն ձեղոյ մահ է, (Հռոմ. Զ:) եւ ժամանակեայ եւ յաւիտենական: Վասն զի մեղօք եմուտ մահ յաշխարհ. մեղօք դժոխք կազմեցան: Արդարեւ իսկ հանապազ երջանիկ կեանս կէիր, եւ յաւիտեան երանելի լինէիր, եթէ ոչ մեղանչէիր, բայց զի մեղար՝ մեռանիս երկոքումբք եւս մահուամբք: Ջմոռաւ

ած զչարիս առաջնոյ մահուն՝ որ անցանէն, եւ զչարիս մահուն երկրորդի՝ որ մշանջենական է: Ասի ի միտ առ դու զմեղացն ծանրութիւն: Գարշեսջիր ի մեղաց, ապաշաւեա, պիղծ համարեսջիր, խնդրեա թողութիւն, այլովքն հանգերձ:

Գ· ՈՒՐԲԱԹ

Վասն ընթաց եւ պատճառաց զմորդն բժշկելոյ:

Ա· Ոչ ինձ զմահ ամպարշտին, որպէս ղերասնալ ամպարշտին ի լոր ճանապարհէ իւրմէ: (Եզեկ· ԼԳ:) Մեղօք եղեալ որդիք յաւիտենական մահուան: Ո՛ եղկելի կործանումն յայնչափ բարձրութենէ յայսպիսի խորս անդընդոց: Տես ուստի՞ եւ յո՞ր վայր անկեալ կործանեցար: Համեմատեա զառաջինն կեանս ընդ կենաց մեղաց, զայն՝ զոր կորուսեր դ, ընդ այնմ՝ յոր անկար: Այլ ոչ կամի Աստուած զմահ քո: Ոչ ինձ զմահ ամպարշտին: Եթէ երբեք լսեիր զի զայն բարեաւեր ցքեզ իշխանն՝ մինչ դեռ տանէին գքեզ արկանել ի խարոյկ, որչափ խայտայիր, զո՛ր գոհութիւնս մատուցանէիր, զի՞նչ ինչ այնպէս գժուարին կայր՝ զոր ոչ խոստանայիր այնչափ եւ այնպիսի բարւոյ իշխանի: Զայն զայս եւ Աստուծոյ արասջիր:

Բ· Սէր յաւիտենական սիրեցի զքեզ: (Երեմ· ԼԱ:) Զմտաւ ած թէ պատճառք այդպէս բարեբար կամացն Աստուծոյ առ մեզ՝ նորա անչափ եւ անպայման սէրն է: Զինչ ոչ վճարէ սէրն եւ յԱստուած իսկ գլխովին: Բայց ո՞ր այն մեր արժանիք էին՝ ոչինչ· այլ ինչ դեռ ծնեալ էաք՝ յայնժամ զքեզ էր ես: (Հռոմ· Ե:) Զի՞նչ առնէիր դու ի ծննդեանդ

քում, բիւրապատիկ իսկ դժնդակագոյն տանջանաց քան զայն արժանի էիր: Սակայն սիրեաց զքեզ Աստուած՝ զոր ի ցասումն ածեալ էիր: Ո՛ սիրտ երկաթի՝ եթէ ոչ սիրիցես զայն որ սիրեացն զքեզ, ուր նայն սիրեաց զքեզ որ դառնացուցերդ զնա:

Գ. Ձէնչ ղէզ է ֆրո-լիւ-ն: Մեւս եւս պատճառք վճռոյն զմարդն բժշկելոյ՝ Աստուծոյ գթութիւնն է: Մեղուցեալ էր Ադամ եւ ինասեալ ամենեցուն, ամենեքին ընկելոց էաք: Այլ չկամեցաւ Աստուած՝ զի համօրէն ազգ մարդկան վրիպեսցի ի վախճանէ իւրմէ: Մեղուցեալ էր Ադամ, այլ դրդեալ ի դիւէն՝ որ ընդ Աստուած իսկ ցասուցեալ էր: Զհոգս իրաց մարդոյն յանձն իւր ընկալաւ Աստուած որպէս թէ իւր իցէ: Վասահ լեր զի զհոգս քո յանձն իւր առցէ Աստուած՝ ընդդէմ փորձութեանց դիւին:

Գ. ՇԱԲԱԹ

Վճիռ մարհաւորութեան Որդւոյն Աստուծոյ:

Ա. Զմեռաւ ած թէ կարօղ էր Աստուած բազում եւ այլ եւ այլ օրինակօք զմարդն փրկել, սակայն զայն ճանապարհ ընտրեաց՝ որով արժանի հատուցումն Աստուածութեան լինիցի: Զայս՝ արարած ոք վճարել ոչ կարէր, որ չէր միանգամայն եւ Աստուած, այնու՝ զի թշնամանքն անսահմանական էին, եւ ամենայն հատուցումն ընդ սահմանաւ: Աստուածն ի միս առլիր զծանրութիւն զանարգանացն Աստուծոյ, եւ խորշեալիր: Այլ եթէ ի քէն իսկ խնդրիցէ զհատուցումն՝ ուստի՞ հատուցանիցես:

Բ. Զմեռաւ ած թէ կարօղ էր Աստուած

միաւորել ընդ հրեշտակական բնութեան, եւ առնել հաստուցումն վասն մարդոյ, այլ կամեցաւ միաւորել ընդ մարդկութեանս, զի ի տկարագոյն բնութեան պարտեսցէ զաստուածնայ, եւ տացէ մեզ փրկիչ՝ զոր տեսանիցեմք եւ նմանօղ լինիցիմք: Ծանիր զի դիւրաւ յաղթի դեւն ի մարդոյ՝ որ ընդ Աստուծոյ միաւորեսցի. եւ յարեաց յԱստուած՝ զի յամօթ առնիցես զՀզօրն: Ծանիր զփրկիչն քո՝ քեզ վարդապետ եւ օրինակ: Մարթի ի՞նչ էր քեզ այդմ ակն ունել. տես մի գուցէ զարտուղեսցիս:

Գ· Զմեռաւ ած թէ յորպիսի՛ անարգութենէ եւ ի թշուառութենէ չինչ պատիւ ելեալ վերացաւ մարդն: Մեծ համարեալիր զայս քան զամենայն ինչ, խնդակից լեր, սիրեա, մատո գոհութիւնս, այլովքն հանդերձ: Ապա պարտ եւ պատշաճ էր զի որ հաղորդ եղեր աստուածեղէն բնութեանն՝ վարս հանդիսս պատուոյ քումդ ընծայեցուցանէիր: Այլ ըմբէ· զի՞նչ գործեցեր· յամօթ լեր, ատրճանիր զի այդչափ խոտորեցար:

ԿԻՐԱԿԷ ՅԻՍՆԵԿԱՑ

Հայր ՀՈՐԴԻՆ, ՈՐԴԷ ԼՍԱՅ ԻՐ ԳՈՅ ՀԼԽՈՐՀԷ:

Ա· Այնպէս սիրեաց Աստուած զաշխարհ, զի ՀՈՐԴԻՆ ԻՐ ՏՈՀՆ ԷԻ: (Յովհ· Գ:) Ո՛Է որ սիրեացն՝ Աստուած· զո՞ր ոք սիրեաց՝ զքեզ: Զիա՞րդ կամ ո՞րպէս եցոյց զսիրոյն հանդէս, տալով ՀՈՐԴԻՆ՝ որ Աստուած իսկ էր եւ անչափ սիրելի, վասն քո ապստամբ մեղաւորի: Զիա՞րդ դու ոչինչ հաստուցումն առնես Աստուծոյ· յամօթ լեր՝ թէ ընդէ՞ր ոչ եւ դու մերկացուցանես զքեզ ի սիրոյ արարածոց եւ

անձին քո, եւ ոչ տաս նմա զանձն քո, որ գՈՐդին եաս քեզ: Միտ դիր թէ քանի՛օն հարկ իցէ քեզ զայս առնել:

Ե. Սէրեաց զիս եւ ատեցից զանձն իմ: (Գաղատ. Բ:) Սիրեաց զիս, թէպէտ եւ ետես թէ առանձինն իմն ապաշնորհ գոտանելոց եմ նմա, եւ նորա դիտաւորութեանն հակառակ կալոց. եւ ի նշանակ սիրոյն ետ զանձն իւր, որ կարէր իսկ քեզ զանձն վասն բազմապատիկ պատճառանաց զլանալ: Դու զի՞նչ ինչ առնես վասն նորա սիրոյն. միթէ փրկեացէ՞ արդեւք զքեզ՝ եթէ դեռեւս հակառակ կայցես: Տուր զքեզ ողջոյն իսկ նմա, որ նախ զանձն ողջոյն ետ քեզ:

Գ. Որ է հերպարան Աստուծոյ է,... զնոյն ահնայնոցոյց զհերպարան ձառոյի տալ: (Փիղիպ. Բ:) Յի՞նչ ինչ մատանեաց զանձն, որ ետ քեզ զանձն: Յաղքատութիւն, յարհամարհանս, ի տանջանս եւ ի մահ: Զայս ամենայն դիւրինս առ տանել գործեաց սէրն: Ոչ սիրես փոխարէն՝ եթէ յայտցանէ փախչիցիս: Հաստատեա զմիտս քո դիմագրաւ դիմել յայս ամենայն՝ զի զսէրն ցուցանիցես:

Գ. ԵՐԿՈՒՀԱՒԱԹԻ

Ի մարհատարութեան անդ պետանի իմաստութեան, մարդատիրութեան եւ ամենազօր զօրութեան Աստուծոյ:

Ա. Զձեռնհասութիւն իմաստութեամբ քում յայտնեցեր ինձ: (Սաղմ. Ծ:) Եգիտ հնարս՝ որով միայն հատուցումն աստուածեղէն արդարութեանն լինէր, զպարտիս մեր առեալ յաստուածեղէն անձն իւր: Եգիտ հնարս՝ որով այն որ Արարիչն լինեալ էր, լնցի եւ փրկիչ,

զի բազմադիմի իրաւամբք զմեր սէրն համօրէն յինքն ամփոփել մարթապէ: Եւ սակայն վրիպեցուցանեա իմն զԱստուած յակնկալութենէ իւրմէ, որ զսէր յարարածս բաժանեա: Տուր Աստուծոյ՝ զոր պարտիս Աստուծոյ:

Բ· ՓՈՂՅՐՈՒԻՆ ԾՐԱՐԵՐ ԸՆԴ ՅԱՅՏ ԽՈՍ: (Սաղմ· ՃԻԵ:) Որպիսի՛ մարդասիրութիւն իցէ այս· արդարն՝ փոխանակ անարգարոց, անմեղն՝ փոխանակ մեղաւորաց, Տէրն՝ ընդ ծառայի, Աստուած՝ փոխանակ ընդ մարդոյ ետ զանձն, ընդ որում միաւորեցաւն ոչ սիրով եւեթ, այլ եւ անձնաւորութեամբ: Եւ միթէ մարթ ի՞նչ իցէ քեզ, եթէ հաւատաս այսմիկ, սիրել ինչ արտաքոյ քան զԱստուած: Դարձո անձն իմ զամենայն ինչ առ Աստուած, որ միայն բարին է եւ միայն սիրոյ արժանի:

Գ· ԱՐԱՐ ՁԵՌՆԻՆ ԲԱՆԻ ԻՐՈՎ: (Ղուկ· Ա:) Որդին Աստուծոյ՝ բազուկ Աստուծոյ է, զոր յերկնուստ ձգեաց՝ զի զմարդն ի վեր համբարձցէ: Յորդիս յայս երեւեցաւ մարմնացեալ ամենազօր զօրութիւնն, որ այնչափ ինչ գործեաց՝ որչափ սէրն կարէր ցանկանալ: Ոչ աւելի ինչ սէրն մարթէր հրամայել, եւ ոչ աւելի ինչ կատարել ամենազօր զօրութիւնն: Հաւանեցուսցէ զքեզ այս ճշմարտութիւն, զի հատուսցես նմա սէր՝ զոր մինչեւ ցայսօր ժամանակի զլացար, եւ յուցցես զայն գործովք՝ որչափ եւ ձեռնհաս իցես:

Դ. ԵՐԵՔՇԱԲԱԹԻ

Ի յԵրն հարհատարսուԼեան Որդոյն Աստուծոյ հաշտէ Աստուած, խոնջինէ հարցն ե՛ յոմանց տրանէ պէ՛ն։

Ա. Ահեղայն ինչ յԱստուածոյ, որ հաշտեցոյցն զնեզ ընդ ե՛ր է ի յԵրն Քրիստոսէ։ (Բ. Կար. ե։) Զկարէ հաշտել Աստուած որ ցասեաւն, թէ ոչ թողլով զմեզս կամ հատուցմամբ։ Զառ յանձն թողուլ զմեր մեղս, կամեցաւ զի հատուցումն ընդ այնր լինիցի ի մերմէ բնութենէ՝ գտեալոյ օգնականութիւն ի միաւորութենէ Բանին, որով արժանիք բնութեանս յանչափութիւն իմն ելանիցեն։ Երկիր անձն իմ, զի եւ ի քէն իսկ պահանջեացի հատուցումն. եւ այդպէս դո՞ւն ուրեք խորհիս զայսմանէ։ Բայց որովհետեւ չես բաւական առնել հատուցումն, զքո զոչինչդ միացո ընդ անբաւ գանձու արժանեացն Քրիստոսի։

Բ. Յարուցանէ զաղքատս յերկրէ, ե՛ բարձր առնէ զպատառապեալս յաղբեւոյ։ (Սաղմ. ճԻԳ։) Ի գետին անկեալ դնէր մարդն խորհրդովն եւ սիրովն. զԱստուած ոչ տեսանէր եւ ոչ սիրէր, զի ընդ զդայութեամբ ոչ անկանէր. վասն այնորիկ ետ զանձն տեսանել՝ զի զմեզ օրինակաւն եւ վարդապետութեամբ բարձրացուսցէ առ Աստուած։ Արդ միթէ հզօրագո՞յն իցեն երկրաւորքն՝ զի զքեզ յիւրեանս կորզեսցեն. միթէ ա՞նդր դնայցես՝ ուր նոքայն ձգեալ տանիցին զքեզ, եթէ անդր՝ ուր Որդին Աստուծոյ ածիցէ։

Գ. Այժմի էլեսն ալեւորիս այսորիկ ընկեցէ արտաքս։ (Ցովհ. ԺԲ։) Ցնծայր դեւն պարծելով թէ ի մի մարդ զբնաւ մարդիկ կորոյս։ Եգիտ Աստուած զայր մի՝ որով զդիւրին հպար-

տուԹիւն յամմի առնիցէ, այս ինքն՝ զՔրիստոս Աստուած եւ Մարդ: Այդպէս մի մարդ կորոյս զմեզ, եւ մին փրկեաց: Սակայն ոչ եԹէ մարդկուԹիւնն արար զայս, այլ մարդկուԹիւն միաւորեալ ընդ աստուածուԹեան: Ոչ յաղԹեացես Թշնամւոյն՝ եԹէ ոչ միացեալ ընդ Աստուծոյ իցես: Դու քեզէն առանձինն չես իմիք ձեռնհաս, այլ նովաւ ամենայնի կարող ես:

Դ· ՀՈՐԵՔՀԱՒԱԹԻ

Ընդէր Մայր ուրեմն այնպէս՞ Որդւոյ:

Ա· Ա՜ստէծոյ Աստուա՛ծ զՈրդին է՛ր, որ էղե՛ւ ինձէ: (Գաղատ· Դ:) Յետ վճռոյ մարմնաւորուԹեանն՝ հաստատեաց Աստուած ոչ ստեղծանել ինչ իւր մարմին, այլ ի կնոջէ ծնանել, զի զոր օրինակ կին եղեւ օգնական ի կորուստն մեր, այսպէս եւ կին մի օգնական գործակից գոցի ի փրկուԹիւն: Եւ վասն այսորիկ կամեցաւ լինել որդի մարդոյ եւ եղբայր մեր: Արդ որպիսի՛ ինչ պատիւ իցէ այս մեզ, զի զնոյն զմի Հայր ունիմք՝ զոր Քրիստոսն ասէ, որպիսի՛ խոնարհուԹիւն Քրիստոսի, որ մինչ Աստուծոյ որդի էր՝ կամեցաւ լինել որդի մարդոյ· ի միտ առ զխոնարհուԹիւնն, եւ ցուցջիր գործով.ք· ամին նմանօղ լեր եւ խոնարհեցո զանձն քո:

Բ· Հայե՛ցո՛ ի խոնարհուԹի՛ն աղախնոյ է՛րոյ: (Ղուկ· Ա:) Ի յաւիտենից եառեալ Աստուած զամենայն կանայս, եւ Թէ զի՛նչ իւրաքանչիւր յիւրաքանչիւր կարգս կենաց գործելոց էին: Եառեալ եւ զերանելի Կոյսն Թէ յամենայն դէպս լարւոք էր գործելոց, եւ չար ոչ երբեք, եւ այն՝ յարժանեացն Քրիստոսի: Նմին իրի իակ

առաւել քան զայլսն ամենեսեան սիրեաց զնա։ Կամի՞ս զի սիրեցիս Աստուծոյ՝ լիջիր գործակից նորա ընտրհացն, եւ մի՛ ինչ դեպ ժամանակ գքեւ անցանիցէ։ Արարիր արդեւք զայս մինչեւ ցայժմ։ Յամօթ լեր, ստրջացիր, երկիր, դիր ի մոռ քում, այլովքն հանդերձ։

Գ. Աւա՛ր ինձ ղեժռեժս հղօրն։ Զի՞նչ քան զՄայր լինել Աստուծոյ մեծ կայցէ։ Ուսա՛ւ իցէ այն նմա. զի միշտ ըստ ընտրհացն՝ որ հրաւիրեր զնա եւ յայտ առնէր գկամս Աստուծոյ, նոյնպէս եւ զվարան ընծայեցուցանէր։ Մարիմ է եւ քեզ Աստուծոյ մայր լինել։ Զի որ առնիցէ գկամս Աստուծոյ Հօր, որ յերկինսն է, նա է իմ Մայր։ Սիրե՛ս զայս պատիւ, արա գկամս նորա, եւ մի ստունգանիր ներքին թելադրութեանց նորա։

Գ. ՀԻՆԳՇԱԲԱԹԻ

Խոսքս մարդասիրութեան Որդւոյն Աստուծոյ։

Ա. Եդէպ ընտրութեան է ձեզ տալ է՛ կամ ոչ ձեզ ինձէր, է՛ ձեզ ալիւէ տալ է՛ ձեզ ալիւէ պարտ, նա ապաւեցէք տո՛ւ գԼիւոյ։ (Ծն. Գ։) Այս իսկ էր խոստանալ գիրկիչն, որ զԱդամ եւ զնորին զյաջորդս ի դիւրին իշխանութենէ փրկեացէ։ Ո՛ մարդասիրութեան Աստուծոյ. հազիւ թէ մեղանչէ մարդն՝ անդէն նա յուսացուցանէ ի շնորհս, եւ տայ։ Ո՞չ ապաքէն եւ քեզ իսկ եւս զնոյն անկալութիւն, եւ այն քանի՛ցս անգամ. ապա պա՛ր զոհացողութիւն պարտական նմա քեզ, որպիսի վստահութիւն։

Բ. Ի ձեզ ալիւէ տալ է՛ ձեզ ալիւէ պարտ։ Այս էր խոստանալ գիրկիչն յորդւոց եւ ի

թառանց Ադամայ: Զսոյն զայս խոստումն յեւտոյ ուրուն եւ ի ձեռն այնչափ անչափ մարգարէութեանց եւ առակաց Նորոգեաց, զի զնոյն տացէ յուսալ եւ որդւոցն Ադամայ: Այլ զքեզ ոչ յուսացոյց ի գալուստն՝ այլ եկեալ հասեալ քեզ զանձն ընծայեցոյց· եւ սակայն առաւել եւս ծառայէին նմա որ յուսային, քան զքեզ՝ որ վայելեաց: Յամօթ լեր, եւ հատո այսուհետեւ զդարձ փոխարինի այնչափ բարերարութեանն:

Գ· Աստուած ինձնին եկեսցէ եւ երկեսցէ զնէ: (ես· Լե:) Այսմ հաւատասին եւ զսոյն ասէին դարքն առաջինք: Յայն սակս քրիստոս եւ ի նոսա ձգեաց հատոյց զնւր արժանին՝ զի անքաւ իսկ էին: Ապա չլծողու նա ի բաց զայն՝ որ ի նա յուսայցէ: Համարիցի՞ս արդեւք եթէ սակաւ գիտայցէ ի վերայ քո, յետ գալոյն իսկ, միայն թէ հաւատարիմ կայցես ի ծառայութեան նորա: Բազմապատիկ հաղորդ լինիս դու արժանեացն քրիստոսի ի ձեռն խորհրդոց եւ այլոց սոյնպիսեաց: Զայսոսիկ արժանիս մատոյց հանապազ Հօրն յաւիտենից: Սոքին իսկ միայն են հիմն քոյոյ յուսոյն:

Գ· ՈՒՐԲԱԹ

Յանկոյեալ լինել երկնի ի նահապետսն եւ մարգարէսն:

Ա· Ո՞րպէս եղիցին երկինք, եւ ոմք չօղեցեն զերդարուկն: (ես· Խե:) Խոստացեալ էր Աստուծոյ զվերկինն, այլ կամեցաւ զի ցանկացուք նմին, զի եւ ի մէնջ կուսէ պատրաստութիւն իմն լինիցի: Զինչ ինչ նուազպոյն քան զցանկութիւն մարդկէր բնաւ պահանջէ

փոխանակ այնչափ շնորհաց: Ահաւասիկ եւ առ քեզ իսկ կամի գալ Աստուած, եւ քանի՛ զրուսլեամբ նմին ըղձանաս, որ այդպէս ջերմաջերմ այլոց իրաց գիտես ցանկանալ: Կամի ինն Աստուած զի փափաքեսցիս դու նմա՝ որ միանալն կամի ընդ քեզ: Այսուհետեւ թողջ ի բաց զայլ ցանկութիւնս, զի զայս ցանկութիւն զարթուցանիցես:

Բ. Աւետեաց ըստ աւետելոցն էջեւ: (ԵԼ. Դ:) Զմտաւ ած թէ քանի՛օն սաստիկ եղեւ նոցայն ցանկութիւն. զերկինս, զամպս, զերկիր զցայգ եւ զցերեկ կարդային՝ զի եկեսցէ որ առաքելոցն էր: Այն ցանկութիւնք ընկալան զարգասութիւն մարմնաւորութեան Որդւոյն Աստուծոյ: Եթէ միանգամ ընդ նուագութիւն քոց ցանկութեանց միտ եդեալ հայիցիս՝ այնուհետեւ ոչ սրտնչեսցես թէ չլինիս լսելի: Զամենի հարկիր զի այդչափ եռանդմամբ ցանկանաս այնոցիկ՝ որ ինչ հաճոյն են զգայութեան, եւ այդչափ ցուրտ ես առ աստուածականան: Զինչ այն է որ քեզ արգելն լինի, այն իսկ զի կցեալ երթաս զհետ արարածոց:

Գ. Յոր յոտոցեալ էտ ես ապրեցուցէ զնեզ: (ԵՍ. ԻԵ:) Սահէին անցանէին գարք, եւ տառապանք յորդեալ յաճախէին, եւ խոստացեալն ոչ գայր. բայց սակայն հաստատուն յուսով սպասեալ կային կենդանիքն եւ որ ի գժոխս հոգիքն, զի եւ զկարօտութիւն իւրեանց եւ զմեծութիւն բարեացն խոստացելոց ի միտ առեալ գիտէին: Եւ դու իսկ փափաքելիր հաստատութեամբ՝ եթէ վաստահ յԱստուած լինէիր, եթէ զպիտոյս քո տեսանէիր, եթէ առնոյիր ի միտ՝ թէ որչափ լաւ իցէ զԱստուած ունել: Սոքիմիք զարթո եւ անո զքո ցանկութիւնս:

Գ. ՇԱԲԱԹ

Վասն անարատ յղութեան երանելոյ կուսին։

Ա. Մինչ ըստ էն անդառնալ է յղանալ էր։ (Առակ. Ը։) Առաջին մեղքն անդունդք են՝ յոր ամենեքին ասուզանիմք։ Բայց Մարիամ ապրեցաւ անտի, վասն զի՝ որպէս եւ ասէ իակ Սուրբն Անսելմոս, վայել էր զի այնու արբութեամբ՝ քան զոր չիցէ մարթ մեծ եւս արբութիւն ածել զմտաւ բաց յԱստուծոյ, կոյան այն փայլեալ շողայցէ։ Միտ դիր որչափ ուշ ունի Աստուած այնմ՝ որ իւրն վայել իցէ։ Ո՛տայր զի եւ դու իակ միտ դնէիր թէ զինչ ինչ քեզ, զինչ կարպի եւ կոչման քում վայել իցէ։

Բ. Ահնէ՞ն փեղէցիկ է ծերչաւոր իմ, է՞ որոյ ինչ ուշ գոյ է տէր։ (Երկ. Դ։) Յերանելի կոյան ոչ միայն մեղք ինչ ոչ գտան, այլ եւ ոչ պարար ինչ մեղաց, կամ ցանկութիւն, եւ կամ չար իմն յօժարութիւն, այլ մեծաւ խաղաղութեամբ մարմինն եւ զգայութիւնն՝ մըտացն եւ ոգւոյ հնազանդ կային։ Բայց տեսանե՞ս այլ օրէնս յանդամս քո։ Լինիցիս ի խաղաղութեան եթէ զցանկութիւնս եւ զմիտութիւնս կարճեացես, եթէ միտքն եւ հոգին լինիցին քեզ վարիչք, եւ ոչ մարմինն եւ զգայութիւնն։

Գ. Յի՞ ընդհատ ամենայն ճանապարհի է ճըղմարտութեան։ Անդէն յառաջնում վայրկենի ետ Աստուած ցերանելի կոյան ընդհատ տեւականս ի վեր քան զամենայն մարդիկ եւ զհրեշտակս, եւ զկատարեալն վարել մտօք, եւ զիտութիւն Աստուծոյ, եւ զկամն՝ որ սիրէր առաւել քան զհամօրէն Սերովբէս, եւ ընդհատ արդիւնագործս՝ որով արագ արագ ըստ ամե-

նայն ընդարձակութեան գործեաց: Դու երբ գիտես քո, երբ գկամս առ Աստուած դարձուցեր. եւ եթէ դարձուցեր երբեք՝ գիա՞րդ կամ ո՞րպէս արարեր. միթէ եղե՞ր ընդհանգն գործակից. կամ թէ լինելո՞ց իցես այսուհետեւ գործակից ընդհանգն:

Ե. ԿԻՐԱԿԷ ՅԻՍՆԵԿԱՑ

Վասն ձնանելոյ ե՞ր ընդ յելոյ կո՞ւին երանելո՞յ:

Ա. Ծնունդ քո կոյսդ աստուածածնին՝ եւ աւետիս ուրախութեան ընդ ամենայն աշխարհ: 1. Ամենասուրբ երրորդութեան, գի դուստր է Հօր, մայր Որդւոյ, եւ հարսն Հոգւոյն սրբոյ: 2. Հրեշտակաց, գի Դիւոյ նոցին է: 3. Մարդկան, վասն գի պաշտպան նոցա է, որոց եւ առանձինն իմն է Մարիամ. Աստղ ծովու՝ որոց նաւակոծն լինիցին. Լուսաւորիչ կուրաց եւ որոց ի տուեբս մահու նստիցին. Տիկին ամենեցուն՝ գի նմա ծառայիցեմք, գնա յետ Աստուծոյ սիրիցեմք, եւ գնա մեծարիցեմք: Խնդակից լեր եւ դու: Ի միտս առ գնորին առաւելութիւնս զոր ունի այսու անուամբ, եւ թէ արչափ ինչ պարտիս յուսալ ի նմանէ:

Բ. Ցանկայ ե՞ր փափաքէ անյն իմ ի փոխելոփս: (Սաղմ. 29:) Յովակիմ եւ Աննա ամենայն յօժարութեամբ մատուցանեն Աստուծոյ զդուստրն, եւ մտագեր զրկեն զանձինս ի միխիթարութենէ աստի: Արչափ արքունեան է վասն Աստուծոյ զանձն յամենայն միխիթարութենէ զրկել: Առնե՞ս եւ դու այսպէս. կայան երեքամեայ ճեպէ զանձն մատուցանել Աստուծոյ, ոչ ի տիոցն ինչ եւ ոչ ի սիրոյ ծնողացն արգելեալ: Դու գիարդ դիւրաւ արգելեալ կասես: Միանգամայն իսկ ասացից

մեծաւ իմն զուարթութեամբ զանձն Աստուծոյ նուիրէ ուխտիւ մշանջենաւոր զգաստութեան: Որչափ աստուածպաշտութիւն եղոյց նա առաէն, քանիօն մեծարանա: Մատուցեր եւ դու զանձնդ Աստուծոյ առէպ եւ բազում անգամ, այլ քանի ցրտութեամբ:

Գ· Բոլո՞ր դոքեր+ սպասյան պիեշո՞ւն, բայց դո՞ սո՞սե՞լ եղեր ե՞ անցո՞ցեր ըմ-ենէ+ո՞մբ+: (Առակ· ԼՂ:) Զմտաւ ած զառաքինութիւնն զորս առաքինանայր նա ի տաճարին: Միաւորեր զանձն ընդ Աստուծոյ նկատութեամբ մտաց, սիրով եւ զիւր կամս հնազանդելով: Զընկերն կամ զօրիորդան որ ընդ նմա էին՝ մեծարեր, սիրեր, ձեռնտու լիներ, համբերեր, ամենեցուն հնազանդեր, զանձն իւր խոնարհութեամբ արհամարհեր, զաւեալ որոշեալ կայր ի սիրոյ երկրաւորացս, մեռուցաներ զանձն իւր այլովքն հանդերձ: Ընծայեցար եւ դու ի տան Աստուծոյ· զայս առաքինութիւնս յանձնէ քումէ պահանջեա:

Ե· ԵՐԿՈՒՂԱԲԱԹԻ

Երանելի կոյսն Խօսէ սրբոյն Յովհէսյ:

Ա· Կամեցաւ Աստուած զի որ իւր մայր լինելոց էր՝ խօսեսցի առն: Ոչ հրաժարեաց կոյսն, եւ ոչ յուխտէն ինչ զանդիտեաց, վասն զի ամենեւին իսկ Աստուծոյ առաջնորդութիւն ապաստան լինեալ էր: Ոչինչ երկմտեր ընդ այն՝ թէ անարատ պահելոց է զնա այն՝ զորոյ աստէն գկամն կատարէր: Թող զի Աստուած վարեսցէ զքեզ, եւ վտանգ ինչ ոչ հասցէ քեզ: Քննեա զգործս քո որ անցեալ իցեն, եւ կարպեալ յարդարեսջիր զհանդերձեալսն:

Բ. Ջմռաւ աճ զպատճառս խօսմանն։ 1. Ջի ու յորժամ յղանայցէ՝ նշաւակ ինչ առաջի մարդկան լինիցի։ Հոգ տարջիր համբառոյ օտարին, մանաւանդ վանացդ՝ որ մայր քո է։ 2. Ջի ու եւ ինքն իսկ ի կնոջէ ամուրոյ ծնեալ՝ արտաքոյ օրինաց ինչ համարեացի։ Խնամ տարջիր եւ անուան քումմ յորժամ փառացն Աստուծոյ առաւել ի դէպ իցէ։ 3. Ջի առ ժամանակ ու ծածկեալ մնայցէ խորհուրդն մարմնաւորութեան։ Ուսիր զծնունդս առաքինութեանց քոց թաքուցանել։

Գ. Ջմռաւ աճ զհանդամանս փեսային։ Արդարեւ իսկ յարքունական ազգէ կարպեալ գայր, այլ աղքատ եւ հիւան, ոսկայն եւ արդար եւ կոյս էր, զի կոյս զկոյս պահիցէ։ Ջիարդ այլ ինչ Աստուած մեծ համարի, եւ այլ ինչ աշխարհ։ Աստուած զարդարութիւն, գթրթութիւն, զկուսութիւն եւ զխոնարհութիւն. իսկ աշխարհ զտոհմ ազնուական, զմեծութիւն եւ որ ինչ սոցին նման իցեն։ Եթէ ի գործել քումմ իրրեւ զԱստուած գաւառատան առնէիր, ոչ այնչափ բեւեռեալ կայիր ընդ երկրաւորս։ Գոնեայ այժմ իսկ զքո գաւառատան ուղեսջիր։

Ե. ԵՐԵՔՇԱԲԱԹԻ

Պատմաւորութիւն հրեշտակին առ կոյն երանելի։

Ա. Առաւեօտ գոբրիել հրեշտակ յԱրամոնդոյ ի քաղաքն Գալիլեացոց առ կոյս։ (Ղուկ. Ա։) Միտ դիր թէ ո՞ այն որ է որ առաքէ, եւ զո՞ր, եւ առ ո՞ առաքէ։ Աստուած զհրեշտակ առ կոյս աղքատ, խօսեցեալ հիւսան եւ նուիրեալ Աստուծոյ։ Ջայս-

պիսիս արժանի համարի Աստուած պատուա-
մաւորութեան հրեշտակաց: Այլ եւ գքեզ
իսկ առնէ արժանի աներեւոյթ հրեշտակու-
թեան ներքին թեւադրութեանց: Միտ դիր
սոցին ազդեցութեանց, զի յԱստուծոյ են,
մեծ համարեսջիր եւ ածջիր յարդիւնս, վասն
զի ի քո իսկ օգուտ են: Ազնուագոյն եւս լի-
նէիր, եթէ մինչեւ ցայժմ զայդ առնէիր:

Բ· Ես էիւոլ սա նա (հրեշտակն) ասէ՝ Ող-
ջոյն ընդ քեզ լի ընդհօտ: Էիւոլ ուրչափ մե-
ծարանօք, քանի պարկեշտութեամբ, որպիսի
համեստութեամբ: Այլ դու ուրչափ սակաւ
մեծարանօք մատչիս եւ առ Աստուած իսկ
գլխովին: Գովէ զկոյսն, եւ զանձնէ լռէ թէ
հրեշտակ իցէ: Ուսիր մի խօսել զգովութիւնս
անձին քո, այլ զօտարին: Կոչէ գնա լի ընդ-
հօք: Այս իսկ միայն գովութիւն է առաջի
Աստուծոյ: Այլ դու թէ իւիք լի իցես, հպար-
տութեամբ եւ անկարգ ցանկութեամբք:

Գ· Տէր ընդ քեզ ի խորհուրդս, ի ցանկու-
թիւնս եւ ի սէր: Որպիսի երջանիկ ընկերու-
թիւն այսպէս լինել ընդ Աստուծոյ: Երանի
քեզ Մարիամ որ միշտ ընդ Աստուծոյ ես:
Ուրչափ դուն ուրեք եւ անօսր լինիս դու ընդ
Աստուծոյ: Քննեա զխորհուրդս, զցանկու-
թիւնս եւ զյօժարութիւնս քո: Ո՞ւր յաճեալ
թաւիաւին: Այսուհետեւ զամենեսեան զնոսա
առ Աստուած ժողովեսջիր:

Ե· ՁՈՐԵՓՂԱԲԱԹԻ

Յայտնէ Հրեշտակն զխորհուրդն մարմնա-
բանութեան:

Ա· Ես նա ընդ բանան խոհեցա: (Ղուկ· Ա:)
Խոհուն, այս ինքն է՝ ամաչէ ընդ այնչափ

դովութիւնս իւր, եւ ընդ այնչափ մեծարանս հրեշտակին: Այս սեպհական իմն է խոնարհաց: Բայց որչափ ի բացէ կաս ի կուսէն, խոտվիս ի լինել քեզ թշնամանաց, եւ խնդաս ընդ գովութիւնս: Նա խորշի ի ճշմարիտ եւ յարժանաւոր գովութեանց. եւ դու խնդրես գովութիւնս սուտս եւ որոց չես արժանի:

Բ. Մէ երինչէր Մարիամ, չէ գոբէ ընորհ ՅԱՌՕՒԹԻՒՆ: Միայն պատճառս հաւանութեան առ ի գերկիւղն ի բաց փարատելոյ զայն ած ի մէջ թէ ի չնորհս Աստուծոյ է: Այս իսկ է վհան անվհանդ: Յի՞նչ իրաց երկիցէ այր՝ զոր Աստուածն սիրիցէ: Վհան որոյ փոյթ յանձին կալ այսուհետեւ Աստուծոյ հաճոյ լինել եւ մի մարդկան: Առաւել հաճոյ Աստուծոյ լինէիր՝ եթէ ոչ կամեցեալ էր քո հաճոյ լինել եւ մարդկան:

Գ. Ե՛ահա յղանչէր ե՛ ձնոյե՛ որդի ե՛ կոչեսցեն զանուն նորա Յիսուս: Նա էղեցէ մեծ ե՛ որդի Բարձրելոյ կոչեցէ: Ե՛ Ռոփսորեցէ է վերայ գահն Յովհաննու է յաբեհան: Խնդակից էր կուսին վհան այգպիսի Որդւոյ, երկիր պագ Որդւոյն. ի միա առ թէ Աստուած է. հաւատասջիր, սիրեա, եւ հնազանդեա զքեզ այնմ որ թագաւորէն:

Ե. ՀԻՆԳՇԱԲԱԹԻ

Մէնե հրեշտակն վերհոսդ մարմնաորոնեան:

Ա. Ե՛ասե Մարիամ ցհրեշտակն, վէրդ լինիցի ինձ այդ, զանչէ ինձ զայր ոչ ճանաչեմ: (Ղուկ. Ա:) Զասէ թէ մի լինիցի ինձ այդ, որ միշտ հաւաներ Աստուծոյ. այլ թէ գիարդ լինիցի: Մեղմով իմն յայտ առնէ գուխան եւ զաչերն սրբութեան առաւել քան զմայր լինելոյ այն-

պիտոյ Որդւոյ. եւ սակայն զոր ինչ եւ կարպիցէ Աստուած՝ անսակաց է։ Միրեա զորբութիւն եւ հոգւոյ եւ մարմնոյ առաւել քան զոր մինչեւ ցայժմ սիրէիր։

Բ. Պատասխանի եպ հրեշտակն ե՛ւ ասէ ցնա. Հոգի սո՛րբ եկեսցէ ի քէզ ե՛ւ զօրութի՛ւն բարձեալ հանդերձ։ Սեկնէ թէ զնարդ կայցեն ի միասին Կուսութիւն եւ ծնընդականութիւն զօրութեամբ Հոգւոյն սրբոյ՝ որ կերպարանեալոց էր մարմին՝ Բանին Աստուծոյ։ Խնդակից լեր Կուսին՝ յորում Հոգի սուրբ գործէր զայս խորհուրդ։ Տես զի նոյն Հոգի միայն ի Հոգի քո գործեսցէ ազդեցութեամբ, ոչ զպայծառութիւնն կամ անձինն աչեր եւ կամ մարդկօրէն ինչ ակնածութիւնք։

Գ. Ահա՛ասիկ ի՞մ պղտիին Տէրո՛ն, եկիցէ ինձ ըստ բանի քո՞։ Համեալ հաւանի կոյսն։ Այսմ աւուր կալեալ մնային ամենասուրբ Երրորդութիւնն, Հրեշտակք, Հարքն ի դժոխս եւ մարդիկ։ Ո՞րչափ եւ քանի՞ խոնարհութեամբ, որ Աստուծոյ մայր էր՝ աղախին զանձն կոչէ։ Կուսութեամբն յղացաւ, խոնարհութեամբն արժանի եղեւ։ Այսպիսի օրինակաւ մարթի է քեզ զԱստուած զքեւ ածել, այս ինքն եթէ զանձն խոնարհեցուցանիցես. որպէս եւ մերժես իսկ զնա՝ եթէ զանձն քո բարձրացուցանիցես։

Ե · ՈՒՐԲԱԹ

Պարգե՛ւ հոգե՛ւոյն քրիստոսի զոր ե՛ւս բանն։

Ա · Յորո՞մ ամենայն գանձք իմաստութեան ե՛ւ գիտութեան Աստուծոյ ծածկեալ կան։ (Կող · Բ։) Անդէն յառաջնում վայրկենի լիով ծանեաւ զամենայն զբնականս, եւ զքեզ եւս եւ զգործս

քո։ Այլ միթէ ուրախութեանն ինչ պատճառս եաես արդեւք նա յայնժամ, եթէ տրամութեան։ Ծանեաւ դարձեալ եւ զամենայն ինչ որ ի վեր քան զբնութիւն իցեն, եւ զԱստուած։ Ձիարդ երանելի եւ երջանիկ է այն հոգի. եւ դու ուրչափ տառապեալ։ Զայս ամենայն ոչ տեսանես, գոնեայ գործովք բազում անգամ հաւատասջիր։ Ա՛ւ ի չգոյէ սորին բազում անգամ ի բազում իրս պակասեալ գտանիս։

Բ. Զի պարտէ էակ է— վայել էր ձեզ ժահանայապէտ, ասէ, անձեզ, անարատ։ (Եբր. է։) Հոգի քրիստոսի ի միաւորութենէ անտի ընդ Բանին՝ եղեւ սուրբ յոյժ յոյժ, եւ ոչ կարաց աճել։ Դու կարես աճել, այլ ոչ աճեսցես, եթէ ոչ առաւել ընդ Աստուծոյ միաւորեսցիս. եւ ոչ միաւորեսցիս՝ եթէ ոչ առաւել եւս զատեալ որոշեսցիս յարարածոց։ Ց. Եղեւ սուրբ ի ձեռն մեծի չնորհաց, ի վեր քան զամենայն արարածս։ Հայեաց ընդ քո չքաւորութիւն։ Արճատուն եւս լինէիր՝ եթէ առաւել միացեալ ընդ Աստուծոյ էիր։ Յ. Եղեւ անմեղանչական՝ քանզի Բանն վարէր զնա։ Այլ դու զիարդ դիւրաւ գլորեալ անկանիս, թերեւս վասն այնորիկ՝ զի չառնուս յանձն զի Աստուած վարեսցէ զքեզ։

Գ. Ի նմա հաճեցաւ— ամենայն լրութիւն աստուածութիւնն բնակել։ (Կող. Ա։) Վասն միաւորութեանն աստուած զամենայն առաքինութիւնս որ ըստ բնութիւն անցանիցեն, որչափ եւ բաւական եղեւ։ Ո՛րչափ հաճեցաւ Աստուած ընդ այն հոգի. եւ որպէս սակաւ հաճի ընդ հոգի քո, զի կարօտ եւ աղքատ ես։ Ձեղեն գաստարկ առաքինութիւնքն այնոքիկ, զի եւ յայնժամ իսկ խաղացուցանէին

ի մեզ Հոսանս : Այլ քանիցս անգամ դու զայս Հոսանս ի քեզ ոչ ընկալար :

Ե · ՇԱԲԱԹ

Քրիստոս յարությունն վայրկենի անդ յղությանն՝
մարդացանէ զնոյն Հօր յաւիտենից :

Ա · Ի մտանել երբեմն յաշխարհ ասէ, զգոհ եմ զպարտիս ոչ կամեցար, բայց մարմին Հարպակեցեր ինձ · յայնժամ ասացի ընդ ահաւասիկ եկի : (Եբր· ժ:) Ստուգանէ Հօր զանձն, զիւրան, զմարմին եւ զՀոգի · եւ որպիսի յօժարութեամբ, քանզի գիտէր թէ այն ամենայն ի նմանէ է · դու զինչ ունիս՝ որ չիցէ յԱստուծոյ · ընդէր ոչ նմա զամենայն, Հիմ քեզ կամ զգայութեան բազում ինչ զոհիցես :

Բ · Ահաւասիկ եկի ասելն զիմս ի Աստուած : Անդէն իսկ եւ իսկ եռես թէ սահմանեալ է վասն իւր յԱստուծոյ աղքատութիւն, անարդութիւն, չարչարանք եւ մահ · եւ արագ արագ ի նմին իսկ յառաջնում վայրկենի առնու յանձն իւր զխաչն, զամենայն կամս իւր ի կամս Աստուծոյ փոխեալ : Համեմատեա զքեզ ընդ Քրիստոսի · զիարդ միաբան իցես կամացն Աստուծոյ, մանաւանդ ի դժուարինս · որչափ սիրես զխաչ կամ փախչիս ի խաչէ :

Գ · Զհաճոյ նորա ասելն՝ հանապազ : (Յովհ· Ը:) Որովհետեւ կարի յոյժ Հաճի նա ընդ փառս իւր եւ ընդ մեր փրկութիւնս, վասն այնորիկ վաղվաղակի յայն իսկ յառեալ Հայեցաւ իւրով սուրբն դիտաւորութեամբ : Զամենայն՝ զոր ոչ ուղես անդր՝ կորուսանես : Բայց որչափ ինձս գործեցեր մինչեւ ցայժմ, այսուհետեւ զոր ինչ եւ գործելոց իցես՝ սուրբ իցէ, այնպէս զի մի ինչ ի մարմնական խորհրդոց ինեբքս մտանիցէ :

Զ. ԿԻՐԱԿԻ ՅԻՍՆԵԿԱՑ

Երանելի կոյս յոյժ ելնէ Եղիսաբեթի։

Ա. Յորոյհետ լսեաց Մարիամ յայնոսիկ՝ գնաց ի լեռնակողմ փութապէս։ (Ղուկ. Ա։) *Վաղվաղակի իրրեւ յղացաւ զԱստուած, երթայ ի դժուարինս։ Աստուծոյ ի ներքս բնակելոյ նշանակ է՝ յորժամ ի դժուարինս ոք զանձն որոշեացէ։ Յետ զԱստուած յղանալոյ՝ ելանէ ի հրապարակ։ Պարտ եւ պատշաճ է ծածկեալ կալ, մինչեւ Հոգին Աստուծոյ իցէ ի քեզ. յառաջ քան զայս ոչ ինչ յապահովս դործես ընդ ընկերին։ Զի զՅովհաննէս ի մեղաց լուծցէ՝ թողու զսիրելին իւր զմիայնաւորութիւն։ Թողուլ արժան է զԱստուած վասն Աստուծոյ։*

Բ. Խաղաղ մանուկն յորովայնի նորա, եւ լցաւ Եղիսաբեթ Հոգւով սրբով։ *Այսօրիկ են արդիւնք այցելութեան Մարեմայ։ Սրբի, մաքրի մանուկն, մինչ չեւ ծնեալ մարգարէանայ խաղալովն. Եղիսաբեթ լուսաւորեալ ճանաչէ զՄայրն Աստուծոյ, բարձրացուցանէ զնա, եւ զանձն իւր խոնարհեցուցանէ։ Այսպէս կամք եղեն Աստուծոյ՝ զի զամենայն ի ձեռն Մարեմայ ընկալցուք։ Նմա յայտնեա զկարիս քո, ի նմանէ մուրացիր։*

Գ. Մէծացոյց անձն իմ զՏէր։ *Յորժամ գովեցաւ՝ առ Աստուած զգովութիւնն դարձոյց եւ զանձն խոնարհեցոյց։ Որ ինչ եւ իցէ նիցէ յԱստուծոյ ի վերայ քո, դու յոչինչ անդր քո դարձ արասջիր. մեծացո զնա եւ բարձրագոյն միտս կալջիր զնմանէ։*

Զ. ԵՐԿՈՒՀԱԲԱԹԻ

Սուրբն Յովհէփ առնու զԹագուհին վասն
խորհրդոյ մարմնաւորութեան:

Ա. Ե՞ Յովհէփ այր նորա, թանձր արդար
էր՝ է՞ ոչ կարէր առնել զնա, խորհեցաւ լռե-
լեաց արձակել զնա: (Մատթ. Ա:) Տեսանէր
զի յղի է, զկորհուրդն ոչ գիտէր, տառապէր
տապնապէր, այլ ոչ թշնամանէր, ի լաւա-
գոյն անդր մեկնէր. խորհէր արձակել, այլ
լռելեայն՝ զի համբաւոյն զգուշանայցէ: Ուսիր
նախ իմաստութեամբ ժոյժ ունել տառապա-
նաց եւ մի արտանջել: Ուսիր դարձեալ զայլոց
թերութիւնս առաջի քո արդարացուցանել,
իսկ առաջի այլոց ծածկել եւ թաքուցանել:

Բ. Տառապէր եւ կոյան որ գիտէր զվարանս
Յովսեփայ, եւ թէ կարծիս եառ շնութեան,
եւ թէ ի վտանգի կայ արձակելոյ: Սակայն
լուռ կայ եւ չածէ ինչ ի մէջ պատասխանա-
տուութիւն վասն անձին իւրոյ. այլ Աստու-
ծոյ յանձն լինի որ պաշտպանն է անմեղու-
թեան: Նա եւ զսրբոց անգամ առնէին ձախող
դատաստանք. լուռ լեր եթէ եւ քեզ իսկ
այսպիսի ինչ դէպ տայցէ: Աստուծոյ յանձն
արա զանձն քո, որ իւրովին տեսչութեամբ
զամենայն ինչ ի բարին կարգիցէ:

Գ. Հրեշտակ Տէրոն ի քնոյն երեւեցաւ
նմա եւ ասէ, Յովսեփ որդի՛ Դաւիթ մի երկնչիր
առնուլ զՄարիամ: Կամի ինն Աս-
տուած նեղել զարդարս, եւ ոչ ի կոր կործա-
նել, այլ անդէն մատուցանէ զաստուածեղէն
օգնականութիւնս, յորժամ մարդկեղէնքն
չդուցեն ի միջի: Ուսուցանէ Յովսեփայ զկոր-
հուրդ մարմնաւորութեանն: Պրչափ ուրա-
խութիւն եղեւ այս եւ Յովսեփայ եւ Մարե-

մայ: Այդպէս հոգայ Աստուած զնոցանէ՝ որ զանձինս յանձն նմա առնիցեն:

Զ. ԵՐԵՔՇԱԲԱԹԻ

Ծնանի որբն Յովհաննէս Մկրտիչ:

Ա. Ծնաւ որդի. ե՛ լսեան որ լուրջ ընկալեին, կ՚ըսէին՝ ո՞ր տեղ պիտի ելլայ այս մանուկը: Վասն զի Տէր ընդ նմա: (Ղուկ. Ա:) Նախ եւ առաջին ապաւեալ գնա ի թշնամանաց ամլութեան: Եթէ ամլութիւն մարմնաւոր այդչափ ամօթ էր, ապա որչափ եւս ամօթ իցէ առաջի Աստուծոյ ամլութիւն ոգւոյ: Եւ այս իսկ է ամլութիւն քո: Երկրորդ տալով որդի՝ որ եղիցի մեծ առաջի Տեառն: Ճշմարիտ մեծութիւն այն միայն է՝ որ առաջի Աստուծոյ է: Ընդէր զայլ մեծութիւն խնդրես:

Բ. Ծնաւ որդի. ե՛ լսեան որ լուրջ ընկալեին, հանդերձ այլովքն: Զմտաւ ած թէ զինչ ինչ զհետ եկն զծնընդեան Յովհաննու: Իսընդան որ շուրջ գնովաւ էին, ոմանք երկնչէին, այլք սքանչանան. հայր նորա միւսանգամ սկիզբն առնէ խօսելոյ, լի լինի Հոգւով սրբով, խօսի օրհնելով զԱստուած, մարգարէանայ, եւ այլ եւս սոցին նմանս ինչ գործէ: Ո՛րչափ փոփոխմունս գործէ այր մի նախանձայոյզ, եթէ երեւիցի երբեք ի ժողովրդեան:

Գ. Զի՞նչ լինիցի մանուկս այս. ե՛ ձեռն Տեառն էր ընդ նմա: (Ղուկ. Ա:) Կանխապոյն գուշակեն զմեծութիւն Յովհաննու որ յառաջագոյն պատմեցաւ նոցա ի հրեշտակէն, յայնմանէ՝ զի ձեռն եւ օգնականութիւն Աստուծոյ էր ընդ նմա. այլ սակայն այս չնորհք կամ օգնականութիւն ոչ մեծ ինչ ոք արար զնա առաջի աշխարհի, այլ արհամարհ, եւ հան

զնա յանապատ, մարախով կերակրեաց զնա, եւ զլեցոյց նմա հանդերձ ատեւեղէն։ Ընդ այս ճանապարհ անծէ Աստուած զայնոսիկ՝ զորս կամի զի մեծ լինիցին առաջի իւր։ Ընդ այս ճանապարհ պարտ եւ պատշաճ է եւ քեզ գնալ։

Զ· ՀՈՐԵՓԵՂԱՒԹԻ

Պաւղոս յոր ի՛ւրէն Յովհաննէս։

Ա· Ա՛ռ էիր ի վէյո՛ւ՛ն զի վէյեցէ՛ վառն ը՛ոյն։ (Յովհ· Ա։) Վկայութիւն բերանով զի զՔրիստոս քարոզեացէ, վկայութիւն գործով զի զնր վարդապետութիւն արեամբ նշանակեալ ցուցանիցէ։ Այս իսկ կոչեցեալ է քո՝ զի վկայեացես, ոչ բերանով միայն օրհնելով եւ քարոզելով, այլ առաւել եւս գործով, իբր դժուարինս վասն նորա վճարելով եւ չարչարելով։ Զի՞նչ ինչ գործեցեր· զո՞ր վիշտս վշտացար· զի՞նչ գործելոց ես առյապայ։

Բ· Ինձն էլէ՛ոյէ ա՛ոաջէ նորա հոգ՛ո՛վ է՛ղբո՛ւ՛թ՛ո՛մբ Եղէոյէ։ (Ղուկ· Ա։) Հոգին Եղիայի նախանձայոյզ էր, հրեղէն, քաջ եւ աներկեւղ։ Սոյնպիսի ոք էր Յովհաննէս յաւնապատի, առ Յորդանան գետով, ի քաղաքս, ի բանտի, եւ ի մահու։ Միթէ նոյնպիսի՞ իցէ եւ հոգի քո· ո՛րչափ ցուրտ եւ մեղկ է, զի՛արդ տակար· ո՛րպէս դիւրաւ պակասեալ անկանի։

Գ· Պա՛տրա՛ստէ՛լ ցէ՛ո՛ն ժո՛ղովո՛ւրդ կո՛ղմե՛լ։ Ոչ եթէ յայն եւեթ կարդեցաւ զի զՀերովդէս կամ զմեծամեծ աւազանին կրթիցէ, այլ եւ զխառնիճաղանճ ամբոխն։ Խոնարհեցո զանձն քո եւ առ անարպապոյնս, զի չիք ոք որոյ ոչի խոտան իցէ։ Ամենեցուն նոյն եւ մի պինք են՝ Արիւնն Քրիստոսի։ Զայս՝ օրինակն Քրիստոսի, զայս՝ եւ քո իսկ կոչումն պահանջէ։

Զ. ՀԻՆԳՇԱԲԱԹԻ

Սպասումն Յովնիսեան։

Ա. Զոր յղացեալ էր Կոյան երանելի՝ կարի յոյժ ցանկայր ծնանել. վասն զի գիտէր՝ թէ ի վիրկութիւն ամենեցուն տուաւ նա. զի յայսմանապէս իսկ առնիցէ սկիզբն գործոյն։ Արդարեւ ցանկայր ունել զնա յարդանդի ընդ իւր միացեալ. այլ զօրագոյն գտաւ սէր այլոցն վիրկութեան։ Քանիցս անգամ դու ի ձեռն բարի բարի յառաջադրութեանց զԱստուած յղանաս, այլ ո՛րչափ դուն ուրեք ծնանիս։ Պարտ է հաստատութեամբ կալ ի նոսին՝ ապա թէ ոչ ի զուր են եւ վայրապար։ Անջատեա երբեք երբեք զանձն քո եւ ի հոգեւորական միխիթարութենէ քումէ՝ զի ի վիրկութիւն այլոց ծառայեացես. առաւել եւս ի մարմնաւոր սփոփանաց։ Ոչ կարընչէ սովին Աստուած՝ այլ ծնանիլ։

Բ. Իբրեւ ծանեաւ զկամս Աստուծոյ թէ ծնցի Քրիստոսն, այնուհետեւ ցանկայր իմն երանելի Կոյան ծնանել, որպէս զի եւ զմարմնաւոր արրանեկութիւն նմա հարկանիցէ, տեսցէ, համբուրեսցէ, դրկեսցէ եւ դաստիարակեսցէ եւ կայցէ նմա ի սպասու։ Ոչ զսէր միայն, այլ եւ զարտաքին գործս յԱստուած ծանեալիր։

Գ. Ջի՞նչդ զանձն պատրաստէր նա առ այս ծնունդ։ Աստուածպոյն գործովք ամենայն առաքինութեանց։ Մի միով եւ թուլագոյն առաքինութեամբ զանձն քո պատրաստեացես առ Աստուած որ ծնանելոցն իցէ ի քեզ։ Ամենայն առաքինութեանց պէտք են, եւ այն բարձրագոյն աստիճանաւ։ Զո՞ր առաքինութիւնս ունիս. ո՛րչափ այն առաքինութիւնք

են որ պակասեն։ Ի բարձրադոյն առաքինութիւնս ընդելանիջիր, որ զերանդնոտ եւ զանխախուտ միտս պահանջեն։

Զ· ՈՒՐԲԱԹ

Վասն քաւիչ պըրս Քրիստոս ինչ պետ կայր յարփանդէ շնորհեաց Մօրն։

Ա· Բարձեալ տարաւ զՈրդին առանց ծանրութեան, առանց ցաւոց եւ նեղութեան։ Դիւրին է տանել զայն՝ որ շատն սիրի։ Այս առաւելութիւն Կուսին եղեւ, եւ ոչ քո։ Քեզ ասացաւ, պրոնըբէ ձնչուրդիս, այս ինքն՝ թէ եւ յառաջադրութիւնք քո գժուարութեամբք յարդիւնս եկեսցեն, դիւրագոյնք լինիցին՝ եթէ սիրեացես։ Ծանր է քեզ Քրիստոսի վարդապետութիւնն. սիրեա, սէր զամենայն քաղցր գործէ։

Բ· Զմտաւ ած թէ որչափ զարդարեալ եթող Քրիստոս զառագաստ արգանդին Մարեմայ։ Որ այնչափ շնորհս երեր երանելոյ Կուսին յառաջնում վայրկենի անդ՝ յորում յղացաւն, որչափ շնորհս համարիցիս թէ ած կուտեաց նա ընդ ինն ամիսս· զոր լուսաւորութիւն երեր մտաց· եւ որպիսի՛ յօժարութիւն՝ կամաց։ Խնդակից լեր Կուսին։ Այլ ուստի՞ իցէ քո կուրութիւն եւ ցրտութիւն, ուր զի յաճախադոյն իսկ զԱստուած ընդունիս։ Թերեւս յայն ատկս զի չառնուս յանձն նմա ընդերկար տեւել մնալ ընդ քեզ, յորժամ վաղվաղակի յայլ ինն իրս զանձն տարածանես։

Գ· Զմտաւ ած զի այլ որդիք ի մօրէ անտի առնուն զաղնուականութիւն, վասն զի փառք ծնընդեան յորովայնէ են։ Այլ աստ մայրն

յՈրդւոյ անտի առնու: Քանզի ամենեցուն թագուհի է, զի մայր է թագաւորին տիեզերաց: Յայնմանէ իսկ լինիցիս ազնուական՝ զոր ծնանիսդ, այս է՝ ի քոյ գործոց որ հանպոյն իցեն գործոցն Քրիստոսի. ոչ յուսամանէ ինչ եւ ոչ ի մեծարոյ կարծեաց մարդկան:

Զ. ՇԱԲԱԹ

Ճառապարհ կուռին ի Բեթղեհէմ:

Ա. Եւ հրամայ Յովսեփ ելանել: (Ղուկ. Բ:) Թէպէտ եւ ի հպարտութենէ եւ յաղահութենէ էր հրամանն, սակայն երանելի կոյս զԱստուծոյ ճոխութիւն ի վերայ երկրաւոր թագաւորին մեծարէ, եւ ոչ ըզյղութիւնն եւ զժամանակին դժնդակութիւն պատճառէ: Ո՞չ ապաքէն պարտ է քեզ ասել ուսանել զքո վերակացուս ի տեղւոջ Աստուծոյ ունել, թէպէտ եւ խիստս ինչ հրամայիցեն:

Բ. Եւ ե՞ւ Յովսեփ մտանել յաշխարհագիր Մարիամ հանդերձ: Սահմանեաց Աստուած զի որդին աղքատ եւ արհամարհեալ ծնանիցի: Կարդէ իմն զի հրաման կայսերն ելանիցէ: Ասաի ասիպեալ իմն երեւի՝ զի ի Բեթղեհէմ գնայցէ: Այլ պատճառանօք հարկիս այսորիկ՝ ծածկէ զիւր կամս չարչարելոյ, զխոնարհութիւն իւր, զհամբերութիւն եւ զաղքատութիւն: Եւ զի՞նչ գործեմ. ի մէջ մատչիմ ընդ կերպարանօք առաքինութեան, այլ զյանցանան ծածկեմ, սիրեմ զդիւրութիւնս: Ո՛հ ամօթ եւ պատկառութիւն:

Գ. Յիւրան էին ե՞ւ իւրքն զնա ոչ ընկալան: Ուղեկից լեր կուսին երանելւոյ որ յամենայն կողմանց մուրանայ իւր վանս: Տես որպէս

չարաչար ի բաց մերժի: Խորհեաց թէ զինչ ինչ զպայր յանձին իւրում, մանաւանդ՝ զի իւրն զնա ոչ ընդունին, որ զօտարաձինան ընդունին: Ո՞չ եւ դու երբեմն զԱստուած որ զսիրտն բախէ՝ ի բաց մերժես. եւ ո՞ւմ բնաւ տաս տեղի. ապա այսուհետեւ բաց նմա, եւ փակեա ընդունայնութեան:

Ի ԾՆԸՆԴԵԱՆ ՏԵԱՒՆ

Ա. Ե՞ր եղեր ի հաստանիլն նոցա անդր՝ լցան սուրբ ժնանելոյ նորա (Ղուկ. Բ:) Ո՞ւր կամ յորո՞ւմ վայրի: Զմտաւ ած զվաստիարուհին տեզոյն, զաստիկ ցուրտ կարաձմեռն ձմերայնոյ, զժամանակն զի գիշեր էր, զտառապանսն շուրջանակի յամենայն կողմանց եւ զաղքատութիւնն: Կամ՞ա զի եւ ի քեզ ծնանիցի Քրիստոս, լեր անարդ անձին քում եւ հովանայեն ախտք քո, սիրեա թաղչել, լեր աղքատ եւ խոնարհ: Եւ ի քեզ իսկ կամ Որդին Աստուծոյ տեսանել զայնոսիկ՝ զորս վասն իւր ընտրեաց:

Բ. Ծնա՛ ընդ Որդին իւր ընդբանիլ, ե՛ւ եթ պնա ի հաւր: Զմտաւ ած թէ որպիսի՛ մեծապանօք եւ խոնարհութեամբ, եւ երկրպագութեամբ եւ սիրով երանելի Կոյսն զՈրդի իւր ընկալաւ, եւ իսկ եւ իսկ վասն աշխարհի փրկութեան Հօր մատոյց: Լուր զլալիւն մանկանն, տես զարտասուսն, խնդրեա թէ հի՞մ լայցէ. եւ ասացէ քեզ պատասխանի՝ թէ վասն այնորիկ լամ՝ զի ոչ ոք է որ նմանօղ ինձ իցէ. եւ դու դիր ի մտի գնալ զհետ նորա:

Գ. Ե՞ր պարեաց ի խանդարուրս: Տես զաղքատութիւնն Մօրն եւ Որդւոյ: Ե՞ր եթ պնա ի հաւր: Տես զհարդ Որդին Աստուծոյ անդստին

ի մատաղական սիոց զնեղութիւնս սիրէ: Եւ դու ընդէր փախչիս: Զի ոչ ետուր նոցա փեղկ յերկնից: Որ ստեղծն զքեզ յիւր բնակութիւն, ոչ գտանէ տեղի ի քեզ· իսկ որ ի կորուսանել զքեզ գայ՝ այն գտանէ:

ԻԶ· ՕՐ ԴԵԿԵՄԲԵՐ ԱՄՍՈՑ

Խորհուրդ մտաց Աստուծոյ, երանելւոյ Կոչն ե հրեշտակոյ ի ծնընդեան Քրիստոսի:

Ա· Ածջիր զմտաւ թէ զքեզ իսկ ասէ Հայրն յաւիտենական անդէն ի վայրկենի ծնընդեանն, թէ Սո ե որդի իմ սիրելի ընդ որ հաճեցայ: 2· Թէ զՈրդի եւ զնորին արժանիան տայ քեզ: Որչափ մեծատուն սոքիմբք արժանեօք լինիցիս, եթէ բարւոք վարեսցիս եւ ի քեզ մերձեցուսցես: 3· Զմտաւ ած թէ եւ Որդին մատուցանէ Հօր զանձն իւր ի պատարագ վասն մեղաց քոց: Որպիսի սէր իցէ այս առ քեզ· զիարդ պատշաճ այնմ արժանի: Մատո եւ դու զանձն քո պատարագ Աստուծոյ:

Բ· Զմտաւ ած թէ զոր գոհութիւնս մատոյց երանելի Կոյան վասն կուսութեանն որ պահեցաւ: Մեծ համարեսջիր, եւ պահեա զայդպիսի գանձ, զոր նայն այդչափ մեծարոյ համարեցաւ: Զմտաւ ած երկրորդ, թէ որպէս մատոյց զնա Հօրն յաւիտենից, զիարդ աշխարհի, զիարդ քեզ· ընկալ զպարգեւն, սիրեսջիր, պահեա զգուշութեամբ, ի քո օգտութիւն արկ զայն ի կիր:

Գ· Զմտաւ ած թէ յայտնեցաւ հրեշտակաց եւ ասացաւ, թէ Երկիր պտղեն նմա ածեն նայն հրեշտակք նորա: Ապա հաւատա զի հրեշտակք շուրջ պատեալ կային զնովաւ, եւ սքանչացեալ զարմանային զի այնչափ ունայ-

նացոյց զանձն եւ աղքատացաւ: Եւ սակայն ոչ նոցա ինչ պատճառաւ զայս առնէր Քրիստոս, այլ քո աղագաւ: Ապա ուրեմն հարկ է քեզ ոչ միայն զարմանալ, այլ եւ նմանիլ եւս լինել եւ զանձն ունայնացուցանել:

ԻԷ· Օ Ր ԴԵԿԵՄԲԵՐ ԱՄՍՈՅ

Պարտի հովտոյ երիք ձնոյ քրիստոս:

Ա· Ե՞ հովիտ էին ի բեղմն յայնմիկ բազմութիւնք, որ ելեին ե՞ պահէին ղպահպանութիւնս ճեղերոյ հօտից երեանց· ե՞ հրեշտակ Տեառն երեւեցաւ նոցա: (Ղուկ· Բ:) Որո՞ց յայտնէ Քրիստոս զանձն, հովուաց միամտաց եւ խոնարհաց· եւ այնոցիկ՝ որ սակէին եւ ուշ ունէին դիպող ժամուց գործելոյ գբարի· եւ որոց պահէին զհօտս կարեաց իւրեանց եւ ցանկութեանց: Ե՞ն արդեւք եւ ի քեզ այդպիսի հանգամանք զի լինիցիս արժանի յայտնելոյ քեզ Աստուծոյ:

Բ· Ե՞ ճար Տեառն ձափեցին զո՞ նոսա, ե՞ երկեան երկե՞ղ ճեղ: Լոյս եւ դիտութիւն մեծվայելչութեան Աստուծոյ՝ երկեւղ լինի սուրբ եւ մեծարանս ի միտան զարթուցանէ: Բայց ուրեմն սակաւ ինչ մեծարանս առ Աստուած յանձին ունիս դու ի կրթութիւնս քո հոգեւորս· այլ ուսա՞ւ իցէ· անտի իսկ՝ զի սակաւ ինչ լոյս դոյ ի քեզ, եւ չունիս միտս բարձրագոյնս զԱստուծոյ եւ զերաց աստուածեղինաց: Եթէ մեծ համարեացիս՝ մեծարեացես:

Գ· Ա՞խորանի՞ն ոչխարաւորութի՞ն ճեղ, որ եղիցի ամենայն ժողովրդեանն, զի ձնոյ յեզ այօր երիւղ: Ցնծան հրեշտակք վասն մերոյ լաւութեան: Ուսիր խնդալ ընդ այլոց բարիս:

Ուրախութիւն մեզ աւետարանեն, եւ պատճառք ուրախութեանն այս իսկ են՝ զի ծնաւ՝ Ղեղ. զի՝ այսօր ծնաւ։ Փրկիչ քո է, այլ ոչ փրկեացէ զքեզ առանց քո։ Ապա ուրեմն պարտ եւ պատշաճ է գործակից լինել։

ԻԸ. ՕՐ ԴԵԿԵՄԲԵՐ ԱՄՍՈՑ

Տոեալ լինի նշանակ հովտացւոց, ե՛ հրեշտակք երգեն։

Ա. Ե՛ այս նշանակ ձեզ, գտանիցէք մանուկ պատեալ ի խանձարուրս, ե՛ եդեալ ի մսուր։ (Ղուկ. Բ։) Զարմանք մեծապանչ. զփրկիչ ժողովրդեանն աւետարանէ հրեշտակն, եւ այդչափ անարգ տայ զնշանս նորա։ Քանզի Աստուած ոչ ուրեք գտանի՝ եթէ ոչ ի խոնարհութեան եւ յարհամարհել զերկրաւորս։ Զայսոսիկ ընտրեաց դու քեզ առ ի առաւել եւս նմանող լինելոյ Քրիստոսի, թէպէտ եւ միօրինակ գտանիցի փառքն Աստուծոյ ի զբօսանս եւ ի պատիւս։

Բ. Ե՛ յանկարծակի եղե՛ն ընդ հրեշտակին ընդ այնմիկ բազմութի՛ւն զօրաց երկնաւորաց, որ օրհնէին զԱստուած։ Որովհետեւ Որդին Աստուծոյ այդչափ զանձն ունայնացոյց, նմին իրի Հայր զնա ի ձեռն հրեշտակաց պատուեալ մեծարէ։ Որչափ նուազագոյն հոգի մարդ ունիցիս զանձնէ քումէ, դոյնչափ եւս առաւել Աստուած զքէն հոգայցէ։ Յորժամ զերկրաւոր միխիթարութիւնս ի բաց ընկենուցուս, անդէն հասցեն քեզ երկնաւորականքն։ Զինչ ինչ օրհնեն հրեշտակքն. զաղայոյն իմաստութիւն, եւ զգօրութիւն մանկան մատաղոյ, եւ զփառս այնորիկ՝ որ անտես էր լինել։ Ա-

տուած հանէ ի վեր եւ յայտնէ զծածկեալսն նմա յանձն արասչիր զանձն քո։

Գ. Փառ է Քրիստոնեայ եւ յերկիր խաղաղութիւն, ի մարդիկ հաճութիւն։ Աստուծոյ միայնոյ պարտին ամենայնիւ փառք՝ եւ ոչ քեզ։ Եթէ անձին քում զայն խորհիցես, Աստուած զքեզ յամօթ արասցէ վասն գողութեան օտարին իրաց։ Քանիցս անդամ գողացար զայն Աստուծոյ։ Հասոյ որ ինչ ոչ քո է։ Տուեալ լինի խաղաղութիւն մարդկան որ բարւոք կամին ունիցին։ Կամք բարիք առաչնորդեալք ի ձեռն հաստատուն ճշմարտութեանց, յօժարք, մտադիրք եւ եռացեալք՝ սկիզբն են ամենայն բարութեան եւ ներքին խաղաղութեան։ Դարձիր միանդամ յանձն քո, եւ անդստին յանձնէ քումմէ ուսեալ առցես ի միտ թէ ճշմարիտ է։ Նմին իրի զարթուս զայս կամ եւ պահեա։

ԻԹ. ՕՐ ԴԵԿԵՄԲԵՐ ԱՄՍՈՅ

Հովիտն յորդորեն ջրհեղեանս ի բերանել ջերմել։

Ա. Իբրեւ մեկնեցան ինոցանէ հրեշտակքն, ասէին ցհիեռան հովիտն վասն ամենայնի այնորիկ զոր հրեշտակքն երդեցին։ Ապա ուրեմն ոչ իսկ եւ իսկ մոռացան զայն ամենայն՝ յորժամ աներեւոյթ եղեւ հրեշտակն. զոր օրինակ դուդ առնես, զի ցետ մոռացութեանն ժամու անցանելոյ՝ այնուհետեւ եւ զմտաւ անդամ ոչ ածես թէ ուր լուսաւորութիւն եղեւ ի քեզ, կամ զինչ ինչ եդիր ի մտի քում. զայսմանէ բազում անդամ զղեբեկ խօսեաց ընդ քեզ, յորժամ դէպք ինչ լինիցին ի գործ արկանելոյ։

Բ. Երկիւղ ինձ ցերկնաւորսն։ Ոչ սակ

յիշեցին միայն զայն ամենայն զոր լուան՝ այլ եւ յարդիւնս եւս ածին, այնու՝ զի հասատեցին երկնել: Փոյթ յանձին կալ զի այնպիսի իսկ լինիցին մտածութիւնք քո՝ որովք խօսիսն ընդ քեզ, զի հանապազ յօժարեալ գայցես երկնալ ի թերակատարութենէ յառաքինութիւն, կամ ի բարձրագոյն ինչ աստիճան առաքինութեան:

Գ· Ե՛ր տէ՛ր ես ինձ ասես որ եղէ՛ր, ըղ Տէր եղայց ինձ: Կամին իմն զփորձ առնուլ զայնր զոր լուան: Ո՛րչափ ինչ ցուցանէ քեզ Աստուած՝ յորժամ ի ներքս ընդ քեզ խօսիցի: Պարտ եւ պատշաճ է քեզ զայն ամենայն գործով ի փորձ մատուցանել, ապա թէ ոչ՝ վրիպեալ գտանի Աստուած ի վախճանի իւրմէ, եւ դու ի պաղոյ այնորիկ: Եթէ մինչեւ ցայսօր զայդ առնէիր, որպիսի՛ ինչ ոք լինէիր· անձամբ անձին եղեր խոչընդոտն, անձամբ անձին եղեցես խթան:

Լ· ՕՐ ԴԵԿԵՄԲԵՐ ԱՄՍՈՑ

Գան հովիւքն ի մսուր Տեառն:

Ա· Ե՛ր էին փութանաւք: (Ղուկ· Բ:) Թէպէտ եւ ոչ հրամայեաց հրեշտակն, այլ որովհետեւ գիտացեալ ի միտ առին եթէ հաճոյ է Աստուծոյ երթն այն, փութացան այնչափ եւս առաւել՝ որչափ մեծ ցանկութիւնն էր: Յորժամ լուսաւորութիւն յանձին ունիցիս եւ հաստատեալ դիցես ինչ ի մտի քումմ, պարտ իսկ է փութալ, եւ զառաջին դիպաց կատարելոյ զայն՝ լուռն հարկանել: Արասցես զայս՝ եթէ իցէ ի քեզ ճշմարիտ ցանկութիւն: Զայս ցանկութիւն զարթուս հանապազ ի մտածութիւնս քո:

Բ· Ե՞ւ գոքն ՝ր՞ւրիմ է՞ւ ՝ցՅովնէփ է՞ւ ՝ր՞ա՞ն եդեալ է մա՞ր: Զմեռս ած թէ որպիսի գործս հնազանդութեան, զարմանալոյ, գովութեան եւ ուրախութեան ցուցին յայնժամ: Համեմատ գոան արդիւնք իրացն ընդ լուսաւորութեան՝ զոր հրեշտակն եառ, քանզի վհութեացան զփորձ առնուլ տեսանել: Փութեա միայն ի գործ անդր զոր եդիր ի մտի քում, եւ գացես զՅիսուս կամ զնորին զօրութիւն: Ընդէ՞ր ոչ զայդ արարեր մինչեւ ցայսօր:

Գ· Ե՞ւ ֆանէան վառն քանին որ ասացա՞ նոցա զմանկանէն: Ասացեալ էր նոցա, այլ չեւ եւս էր կատարեալ գիտութիւն: Տեսին, եւ յայնժամ ուրեմն ծանեան: Փորձիւ լինի ուսանել զառաքինութիւն: Լուա՞ր զԱստուած որ խօսէր ընդ քեզ ի մտածութեան անդ քում, այդ իսկ սկիզբն է այսր գիտութեան: Մատիր ի գործ, եւ յայնժամ լիով ծանիցես: Որովհետեւ զայդ ոչ արարեր մինչեւ ցայսօր, նմին իրի այդչափ տխմար ես եւ առանց ուսման:

ԼԱ· ՕՐ ԴԵԿԵՄԲԵՐ ԱՄՍՈՅ

Դառնան հովիւքն ի մրջոյ Տէառն:

Ա· Ե՞ւ Մարիամ զանձնոյն ջբառնս գայսոսիկ պահէր՝ ե՞ւ խելամա՞ր լինէր է սրտի ե՞րամ: (Ղուկ· Բ:) Կայ քեզ օրինակ մտածութեան՝ Մարիամ: 1· Պահէր ջբառնս՝ որ ի հովուացն անտի ի գովութիւն Քրիստոսի ասացան· զու զո՞ր բնաւ պահես յայնցանէ, զորս Աստուածն ասէ ցքեզ: 2· Զանձնոյն: Ընդէ՞ր ոչ զամենայն լուսաւորութիւնս յարդիւնս ածես: 3· Խելամա՞ր լինէր է սրտի ե՞րամ: Պարտիս զլուսաւորութիւնս զայնոսիկ բաշխում անգամ եւ առեալ յիշատակել, եւ բուռն

հարկանել զդիպօղ ժամանակէ կատարելոյ զնոսին։

Բ. Ե՞ր պարյան հովէ՞ն, փառա՞ւոր արդեօ՞ք եր օրհնէին զԱ՞ստուած։ Ի խօսելոյ անտի ընդ Քրիստոսի, կայրին միացին ի նոսա ցանկութիւնք փառացն Աստուծոյ, որովք եւ ի պաշտօն իւրեանց վարեցան։ Երանելի՛ ես, եթէ աղնպիսի իղձս ի մտի քումմ ծնանիցիս ի մտածութեան անդ, եւ զնոսին ի կիր արկանիցես ի քումմ պաշտամանն։ Այլ թէ զայդ ոչ առնես՝ եղուկ եւ թշուառական ես. զի բազում ինչ կորուսանես։

Գ. Վասն ասդնոյնի զոր լսաւն ես պեսին։ Վասն ամենայնի փառաւոր առնեն զԱստուած։ Մի զանց առնիցես զպատեհ ժամանակաւ՝ յորում մարթի իցէ քեզ ի կիր արկանել զայն՝ զորմէ լուսաւորութիւն քեզ եղեւ։ Բազում դէպս պատեհս գտանիցես, թէ միտ դնիցես, եւ այն՝ յօգուտ քո. եւ բազում եւս կորուսցես, եւ քոյով իսկ միաւսու, թէ միտ ոչ դնես։ Եւ այսպէս փառաւոր արասցես զԱստուած, յորժամ զայն ամենայն գործիցես՝ զոր նայն ազդիցէ։

Ա. ՕՐ ՅՈՒՆՈՒԱՐ ԱՄՍՈՑ

Վասն Ընդհանրական Տեառն։

Ա. Ե՞ր էբրե՞ լսան առա՞ւօտ ո՞ւր ընդհոպել զնա։ (Ղուկ. Բ։) Քրիստոս ազատ յօրինաց էր, այնու՝ զի չուներ մեղս թէ թլփատութեամբն չնչեացէ։ Սակայն կամի իմն անկանել ընդ օրինաւք, թէպէտ եւ խիստ իցեն։ Այլ դու ըստ օրէնս թէպէտ եւ դիւրին եւս իցեն՝ դիւրաւ անցանես, եւ յայնցանէ որ գժուարինքն են՝ խուսափես։ Ի՞նչ այս լինել

նմանող Քրիստոսի· պատրաստես զանձն քո եւ ի խոտապոյնս եւս՝ ուր զկամս Աստուծոյ նշմարիցես։

Բ· Թէոփիլ ընդ։ Զմտաւ առ թէ երանելի կոյսն՝ քանզի աստուածուսոյց լինել էր, հաւատաւեաց ի մսի արկանել զՈրդին ընդ թլիփատութեամբ։ Սիրէր զՈրդին ջերմագութ սիրով, գիտէր թէ որպիսի՛ ինչ ցաւք հասանելոց էին ի վերայ նորա, այլ չտայ տեղի գԹոյն՝ քանզի գիտակ էր կամաց Աստուածութեանն։ Ուր Աստուծոյ կամք յայտնի իցեն՝ զգուշ ի բաց թօթափիեալիր։ Զի՞նչ՝ միթէ արտաքո՞ց իցէ ընկերն, այլ Աստուած է որ հրամայէ։ Ո՞ւմ յերկուց աստի միտ դնիցես· ո՞ւմ եդիր միտ մինչեւ ցայժմ։

Գ· Թէոփիլ ընդ։ Զմտաւ առ զցաւսն զոր կրեաց Քրիստոս, վասն զի մանուկ մատաղածին էր եւ խառնուած բնութեանն կարի փափուկ։ Զայս կանխաւ իսկ ետես նա, զի վարեր կատարեալ բանաւորութեամբ, եւ սակայն հնազանդել օրինացն կամեցաւ։ Ո՞րչափ ի բացէ կամ ի ցիսուսէ իմմէ· ուր սակաւ ինչ ամօթ կամ ցաւս տեսանեմ՝ զիա՞րդ ի փախուստ դառնամ· այլ յայսմ օրէ եւ առ յապա մի՛ եւս փախեայց, մանաւանդ թէ ընդ առաջ եւս գնացից՝ առ առաւելադոյն նմանող Յիսուսի լինելոյ։

Բ· ՕՐ ՅՈՒՆՈՒԱՐ ԱՄՍՈՅ

Թէ վասն ե՞ր էրէ՞ւ կոչեցաւ Քրիստոս առնուլ Թլփատութիւն։

Ա· Զմտաւ առ թէ նախ վասն այնորիկ՝ զի ցուցցէ թէ ճշմարիտ մարմին է զոր առն եւ ոչ առ աչօք ինչ, եւ թէ մարդ է Հանգոյն

մեզ, ընդ ցաւով անկեալ։ Գոհացիր, երկիր պատ այամ մարմնոյ։ Այլ ուսիր մի շատանալ կերպարանօք կամ տեսլեամբ առաքինութեան, այլ զճշմարիտն խնդրեացիր։ Եւ զայս ճշմարիտ առաքինութիւն պարտիս ցուցանել թլփատութեամբ մեռուցման։

Ը. Երկրորդ վասն այնորիկ թլփատեցաւ՝ զի յայտ արասցէ թէ որդի Աբրահամու է, որում օրէնքս այս տուան։ Ոչ ցաւքն կամ ամօթն ահ ինչ արկեալ կասեցուցին զնա։ Մինթէ վանականն իցես, արդարեւ չես իսկ, եթէ զայդ ոչ ցուցցես թլփատութեամբ մեռուցման, եթէ երկեւղ ամօթոյ կամ ցաւոց՝ ի գործոց կարպաց քոց ի բաց դարձուցանիցէ զքեզ։ Մի արասցես այսպէս յայսմ հետէ։

Գ. Երրորդ վասն այնորիկ առ թլփատութիւն, զի անդէն իսկ մինչ դեռ մանուկ ուրեմն էր՝ զնորոյ առ մեզ գսիրոյն հանդէս ցուցանիցէ։ Քանզի ազնուագոյն ընծայութիւն սիրոյ է, վասն նորա զոր սիրեսդ՝ կրել ինչ։ Որպիսի՞ սէր է քո առ Աստուած փոխանակ սիրոյն. կրե՞ս ինչ արդեօք վասն նորա. խղճ՞ քո յօժարութիւն եւ ցանկութիւն առ գժուարինս։ Առնո՞ւս յանձն յօժարութեամբ եւ սիրով զգժուարինս որ պատահիցեն քեզ կամ հրամայիցին։ Այսուհետեւ սոքիմբք ընծայեցուսջիր զնշանակս սիրոյ քո։

Գ. ՕՐ ՅՈՒՆՈՒԱՐ ԱՄՍՈՑ

Գլխաւոր ապաշխարութիւն քրիստոսի զոր եցոյց նա անդէն ի ծնանելն։

Ա. Առաջինն լինի քեզ հնազանդութիւն։ Զեր ընդ օրինօք, եւ սակայն արկ զանձն ընդ օրինօք։ Եւ որովհետեւ թլփատութիւնն դա

ւանութիւն իմն էր հնազանդութեան առ ա-
մենայն օրէնս, յայտ արար եւ եցոյց՝ թէ զայն
ամենայն առնու յանձն պահել, թէպէտ եւ
դժնդակ իսկ էին: Եթէ նա զայդպիսի լուծ
ծանրաւտաղտուկ վասն քո առնու յանձն, դու
ընդէր ընդ այնչափ թեթեւ լծոյ վանական
կանոնացդ կռուեալ ոգորիս. հիմ բազում
անգամ լծընկէց լինիս, որոյ քո իսկ է պատուհն:
Այլ զինչ՝ զի՞ չ բռնադատեն զքեզ մեղօք
չափ, ապա վասն այնորիկ՝ եւս իմն քաղցր եւ
հեշտական է լուծն: Պուտ սիրով ընդ լծովն:

Ե· Երկրորդ առաքինութիւնն՝ խոնարհու-
թիւն: Թլփատութիւնն դարման բժշկութեան
առաջնոյ մեղացն էր, եւ որ թլփատէր ոք՝
յանդիմանէր՝ թէ զայն յանձն իւր ձգեալ է:
Քրիստոս ոչ մեղաւ, եւ չկարէր իսկ մեղանչել,
սակայն առնու յանձն ընդունել գինիք մեղաց:
Ո՛ խոնարհութեան Աստուծոյ իմոյ· այլ որ-
պիսի հպարտութիւն իմ: Արդեամբք իսկ
մեղաւոր եմ, եւ չկամիմ այնպէս երեւել:
Ուսայց այսուհետեւ մտադիր զամօթ յանձն
առնուլ, եւ ոչ խնդրեցից այլազգ ինչ քան
զայն զոր ես՝ երեւել:

Գ· Երրորդն լինի Սէր· որով ճեպեաց
փութացաւ վասն իմ ի վերս: Սէրն զոր սիրէր
զիս՝ ոչ փառս ինչ եդ ի վերայ նորա կամ
փափկութիւնս, այլ վերս եւ արիւն, եւ զայն՝
անդէն ի տղայութեանն: Ո՛հ ո՛հ· զիարդ
անագան սիրեցի զքեզ· այլ եւ այժմ իսկ
քանի ցրտութեամբ սիրեմ զքեզ, յորժամ
փախչիմն ի խիստս եւ ի դժնդակս ցուցանել
զսիրոյս հանդէս:

Դ· ՕՐ ՅՈՒՆՈՒԱՐԱՄՍՈՅ

վասն Յիսուս անուանդրութեան:

Ա· Կոչեցաւ անուն նորա Յիսուս: (Ղուկ· Բ:) Ե՞րբ· անդէն իսկ ի թլփատութեանն· յորժամ զնշանակ մեղացն ընկալաւ, եւ կարի իմն խոնարհեցոյց զանձն իւր, յայնժամ եաս նմա Աստուած անուն փառաւոր՝ որ ի վեր է քան զամենայն անուն: Այսպէս բարձրացուցանէ Աստուած զայն՝ որ զանձն խոնարհեցուցանիցէ: Կոչիս աշակերտ Յիսուսի, զի արժանապէս զայս անուն յանձին բերիցես, լեր աշակերտ խոնարհութեան:

Բ· Կոչեցաւ անուն նորա Յիսուս: Ե՞րբ· անդէն իսկ ի թլփատութեանն: Այսպէս անունն Յիսուս՝ արեան գնոց տուաւ նմին իսկ Յիսուսի: Կոչիս աշակերտ Յիսուսի, բայց զի արժանապէս զայդ անուն բարձեալ բերիցես՝ հարկ է թլփատել զանձն, մանաւանդ թէ մեռուցանել իսկ: Զայս եւ հանդամանք մերոյ կարգիս ի մէնջ պահանջեն: Արարէր զայդ մինչեւ ցայսօր· առնելոցդ իցես յայսմհետէ· եւ զիա՞րդ կամ ո՞րպէս:

Գ· Կոչեցաւ անուն նորա Յիսուս: Ե՞րբ· անդէն իսկ ի թլփատութեանն, որով յանձն առնոյր նա լնուլ զամենայն զհին օրէնս: Կոչիս աշակերտ Յիսուսի, տես որպիսի՛ ինչ պարտիս դնէ ի վերայ քո այս անուն ի պահպանութիւն վարդապետութեան Յիսուսի եւ վանական կանոնաց: Զի մի մի իւրաքանչիւր ի կանոնաց՝ նմանութիւն իմն Յիսուսի բովանդակեալ ունին: Քննեսջիր զանձն քո· դարձիր մօք քովք յառաջին կեանս քո, եւ դիջիր ուղղութիւնս ի մոխ:

Ե· ՕՐ ՅՈՒՆՈՒԱՐ ԱՄՍՈՅ

Թէ վասն ե՞ր Յիսուս խոչեցաւ, եւ ըե՞ զ
պարտս ի վերայ մեր արկանէ:

Ա· Զինա փրկեսցէ զքոզվածդ ե՛ր: (Մատթ·
Ա:) Վասն սորին իսկ այսորիկ կոչի Յի-
սուս փրկիչ: Կարի իսկ բարւոք ի դէպ գայ
անունս այս իրաց՝ զոր յայտ առնէ: Աշակերտ
կոչիս Յիսուսի, միթէ ունի՞ս եւ զփոյթ վար-
դապետին քո, այս ինքն՝ փրկելոյ զհոգիս:
Անուն առանց գործոյ՝ թշնամանք քեզ լի-
նիցի: Ապա զարթո ի քեզ այսուհետեւ զփոյթ
ոգւոցն փրկութեան օրինակաւն Քրիստոսի:

Բ· Ի ե՛ս լիցէ յանէրտաւորինէ ամենայն՝ որ
անուանէ զանուն Տեառն: (Բ· Տիմ· Բ:) Եթէ
անարժան ինչ համարի պաւղոս մեղաւորի՝
զանուն Յիսուսի անուանել, որչափ եւս ա-
ռաւել անարժան իցէ զանուն աշակերտի Յի-
սուսի յանձն իւր կրել՝ եւ մեղանչել: Ապա
այս իսկ է առաջին պարտիքն, զի դու որ զայս
անուն յանձին բարձեալ բերես, մի մեղիցես,
եւ մի թեթեւ իսկ: Մաւոր արդ ի քնին
մեղաց քոց, եւ ցաւեսցէ քեզ, եւ դիր ի
մտի մի եւս այլ մեղանչել:

Գ· Զոմանսն զոր ե՛ս ասէիցէ՞ բանի՞ ե՛ս
արդեօ՞ք, զոմանսն յանուն Տեառն Յիսուսէ
ասացէ՞: (Կող· Գ:) Այս իմն երկրորդ պար-
տիք են, զոր եւ անուանն իսկ ինքնին ի քէն
պահանջէ: Յիսուս եւ փառք նորին լիցի
սկիզբն եւ միջոց եւ կատարումն գործոց քոց
եւ բանից, եւ մի զայլ ինչ խնդրեսջիր:
Քննեա զայս ամենայն, երկիր, ապաշաւեա,
սիրեսջիր, այլովքն հանդերձ:

Զ· ՕՐ ՅՈՒՆՈՒԱՐ ԱՄՍՈՅ

վան մեծոցն Իւլման։

Ա· Եւ է ձնանէլն Յեսու, ... ահա մեծ յարեւելից այլովքն հանդերձ։ (Մատթ· Բ։) Ի նոյն ի մի իսկ ժամանակի յայտնեաց զանձն Հրէից ի ձեռն հրեշտակին, եւ հեթանոսաց ի ձեռն աստեղն։ Ի միտ առ զմարդասիրութիւն Աստուծոյ, որ չկամի զրկել զոք ի շնորհաց, թէպէտ եւ անարժանաւոր եւ դիմադարձ ոք իցէ։ Զայսր եւ քո իսկ առեալ է զփորձ։ Ածջիր միանգամ զմտաւ զամսն զառաջինս՝ եւ առնուցուս ի միտ· զարմանայցես՝ զի այդպէս եկն Աստուած զկնի քո եւ խնդրեաց զքեզ· եւ ցաւեսցէ քեզ, եւ գոհանայցես, դիցես ի մտի եւ շնորհս խնդրեսցես։

Բ· Տէսած զսոսդն։ Յորպիսի եղկութեան եւ կսրսութեան ընկղմեալ նստէին հեթանոսքն յառաջ քան զծնունդ Քրիստոսի· այլ այսօր աւետին լոյս մեծ։ Միտ դիր թէ որպիսի ինչ էր երբեմն հոգի քո՝ մինչ չեւ ծագեալ աստեղն կոչման, եւ որպիսի այսօր։ Արհամարհեա զառաջինն ժամանակն, եւ մատոյ գոհութիւնս վան այժմուն։

Գ· Տէսած զսոսդն։ Ի ձեռն աստեղ կոչէ զնոսա, վասն զի աստեղանշմարք էին։ Այդպէս Աստուած ի կոչել իւրում՝ պատշաճէ զանձն յօժարութեան եւ միտութեան մարդկան, եւ միանգամայն ուսուցանէ ի ներքուստ՝ թէ զինչ յայտ աստղն առնիցէ, եւ դրդեալ յորդորէ զկամս նոցա։ Ծանիր նախ թէ քանի կարեւոր իցեն շնորհք, զի առանց այնր առ Աստուած ոչ կարիցես հասանել։ Զայս խնդրեա ի նմանէ։ 2· Ոսկիր զչափ առնուլ զյօժարութեանց նոցա ընդ որս խօսիպ կամ

գործեա, եւ այնու չահել գնասա: 3· Ուսիր յաստեղծուածոց աստի ելանել առ անաստեղծականն, որպէս նոքայն աստեղքն զաստեղաց Տէրն ծանեան:

Է· ՕՐ ՅՈՒՆՈՒԱՐ ԱՄՍՈՑ

Վասն մոքոցն գործելոյ կոչմանն լինելոյ:

Ա· Տէոոփ: (Մատթ· Բ:) Ոչ երեք միայն, այլ թերեւս եւ այլքն ամենեքին որ ի նմին աշխարհին էին՝ տեսին զաստղն, սակայն երեքին եւեթ զայնր գնացին: Արդարեւ քաղցր են կոչեցեալք ի ոսկոփ ընդրեալք: Ո՛րչափ աստեղս աստուածեղէն ազդեցութեանց առաքեաց քեզ Աստուած, այլ քանի՛ սակաւք այն են՝ զորոց գնացեր: Ապաշաւեա, երկիր, խնդրեա բազում եւս ազդեցութիւնս շնորհաց, եւ ջանա հաստատուն զքո կոչումն առնել գործովք բարութեան:

Բ· Տէոոփ· Եկոփ: Զի տեսին՝ զայն Աստուած եւ, այլ զի եկեսցեն՝ զայն յանձանց իւրեանց յաւելին: Ի զուր եւ վայրապար են շնորհք՝ ուր գործակցութիւն չգոյ: Տես մի ընդունայն ինչ լիցի ի քեզ շնորհքն Աստուծոյ: Մի անփոյթ առներ եւ ոչ զմիոջէ իսկ ի շնորհաց, ընդէ՞ր, զի թերեւս մէն մի ի նոցանէ յետինն իցէ:

Գ· Տէոոփ· Եկոփ: Ընդ տեսանել զաստղն եւ ընդ գալ՝ չդնի այլ ինչ ի միջի, քանզի արագ արագ Աստուծոյ՝ որ կոչէրն զնոսա հնազանդ եղեն, ոչ ինչ կասեալք ի բազմացն օրինակէ՝ զորս տան հոգք եւ գումթ ազգականացն եւ անձնդիւրութիւն արդելեալ ունէին: Ուսիր մի յապաղել՝ յորժամ լուսաւորութիւն յանձին ունիս: Խզեա զկապանս երկրաւոր ցանկութեանց:

Ը· ՕՐ ՅՈՒՆՈՒԱՐ ԱՄՍՈՅ

Վասն հոգւոցն ի հայրենի գաւառէն ելանելոյ եւ վասն ճանապարհին։

Ա· Տէառ· եկաք։ (Մատթ· Բ։) Գիտեալ գիտէին զճանապարհացն տառապանս, զանհարթութիւն երկրին եւ զօդոցն գժնդակութիւնս, թերեւս եւ այլ եւս բազում ինչ տեսանէին ի միտս իւրեանց, եւ սակայն յուղի անկանէին։ Որպիսի արուեստ մտաց։ Պարտ եւ պատշաճ է եւ այնոցիկ՝ որ կամիցին երթալ առ Աստուած՝ զայս արուեստ մտաց հանապազ յանձին ունել, զի այս ճանապարհ չէ առանց վշտաց եւ տառապանաց։ Ապա զօրացիր եւ քաջ լեր, եւ դիր ի մտի արուեստ եւ ամբ բուռն հարկանել զմեծամեծ ինչ իրաց խրախուսեալ յԱստուած։

Բ· Տէառ· եկաք։ Յուղի անկեալ երթան՝ զի կոչեցան, այլ ո՞ւր կամ յո՞ր կոյս՝ զայն ոչ գիտեն, արուեստ եւ քաջութեամբ եւ անեղկեւղ զանձինս ապաստան յաստուածեղէն կոչումն առնեն։ Այն վստահութիւն՝ գաստղ եղեւ արժանի ունել իւր առաջնորդ։ Զի՛արդ բազում անդամ երկնչիս մտել ձեռն ի գործ ինչ՝ զի զելան չդիտես։ Յորժամ այնպէս կարծիցես՝ եթէ կամի Աստուած, հաստատեա զմիտս քո կատարել, եւ վստահ լեր՝ զի որ ետն քեզ կամել՝ տացէ եւ ի գլուխ հանել։

Գ· Տէառ։ Զմտաւ առ թէ որպիսի՛ ինչ միտք էին նոցա զճանապարհայն, յորժամ ցանգ զնչան աբանչելեաց առեղն առաջի աչաց ունէին· սրչափ գոհութիւնս Աստուծոյ մատուցանէին, զիարդ վշտաց համբերէին, սրպէս ցանկային Քրիստոսի, որպիսի խնամով խնդրէին գտանել զնա։ Յամօթ լեր, զի այն-

չափ լուսաւորութեամբք՝ այդպէս սակաւ փափաքես քրիստոսի, եւ դոյզն ինչ փոյթ յանձին ունիս գտանել զնա։ Գոհացիր վասն լուսաւորութեանցն, խնդրեա բազում եւս եւ զօրեղ լուսաւորութիւնս, եւ դիր ի մտի զնոցին զհետ երթալ։

Թ. Օ Ր ՅՈՒՆՈՒԱՐ ԱՄՍՈՅ

Երէ՛ք մէ՛ք մտանէն յերուսաղէմ։

Ա. Ո՞ր է որ ծնաւ, այլովքն հանդերձ։ (Մտ. Բ։) Զի զաստղն կորուսին՝ հարկ եղեւ նոցա ի մարդկանէ խնդրել։ Բայց զի՞նչ պատճառք կորընտեան աստեղն իցեն։ Թերեւս կամեցաւ Աստուած փորձել զնոցայն հաստատութիւն։ Քանզի սովոր է եւ ի սրբոց անգամ ի բաց առնուլ զհոգեւորական մխիթարութիւնս, եւ ցամաքութիւն իմն ի վերայ առաքել։ Դու զի՞ առնիցես՝ յորժամ այնպիսի ինչ դէպք լինիցին։ Ահաւասիկ մոգքն յառաջ մատուցանեն զճանապարհն, եւ մտանեն ի քաղաք անդր, յուսացեալ՝ թէ ցուցցէ ինչ նոցա Աստուած հնարս։ Ըստ սմին օրինակի եւ դու մի վհատեալ անկանիցիս։

Բ. Ո՞ր է որ ծնաւ արքայն Հրեից։ Որպիսի՛ աներկեւղ մեծանձնութիւն։ Ի նմին իսկ քաղաքի որ ընդ Հերովդի իշխանութեամբն էր, եւ մինչ դեռ կենդանին էր եւ թագաւորէր Հերովդէս արքայ, այր փառասէր, հարցանեն զնորածին Արքայէ՝ զոլխս իւրեանց ի կշիռս եդեալ։ Հաւատքն կենդանի եւ ցանկութիւնն որ այրեալ տոչորէր՝ զերկեւղ վտանգին ի բաց ջնջեցին։ Քանի՞ցս անգամ դու վասն թեթեւ ինչ երկիւղի՝ կամ բնաւ չառնուս յանձն վասն Աստուծոյ սա-

կաւիկ ինչ դժուարութիւն, եւ կամ թէ առեալ եւս իցես՝ ի բաց թողուս: Յամօթ լեր եւ ուղղեսջիր:

Գ. Եւ էբէ ըսաս արտայ Հերովդէս խոովեցաւ, եւ ամենայն Երուսաղէմ ընդ նմա: Խռովի արքայն վասն ցանկութեան թագաւորութեանն՝ զոր երկնչէր թէ կորուսանիցէ. խռովի եւ ժողովուրդն թէկն ածեալ արքային՝ զի երկնչէր զայրացուցանել զնա: Աւասիկ զիարդ մին եւեթ չերկրաւոր ցանկութեանց եւ չանկարգ ախտից զխաղաղութիւն ոչնչ խռովէ: Սիրե՛ս զայս խաղաղութիւն, հաս ընկեա ի սրտե քումմէ զանկարգ ցանկութիւնս:

Ժ. ՕՐ ՅՈՒՆՈՒԱՐ ԱՄՍՈՑ

Հերովդէս խնդրէ ըլե՞ր ծնանիցի Քրիստոսն:

Ա. Եւ ժողովեալ զամենայն ւչհանայապետսն եւ զդպիրս ժողովրդեանն: (Մա. Բ:) Իբրեւ զի զարմանալի է տեսչութիւն Աստուծոյ: Հերովդէս չարակամն եւ քահանայք անօրէնք առաջնորդեն ճանապարհի մոգուցն: Օրհնեա եւ մեծացո զայս տեսչութիւն: Եւ եթէ կամիցես եւ դու գիտել զկամս Աստուծոյ, հարց զնոսա զի ապաստաւորան, ցվերակացուս քո: Եւ թէպէտ եւ ամպարիշտք իցեն, սակայն չառնու յանձն Աստուած մոլորել նոցա յայնմիկ՝ զոր կամի թէ լինիցի ի քէն:

Բ. Հարցանէր ի նոսանէ ըլե՞ր ծնանիցի Քրիստոսն: Քանիսն աստուածպաշտութեան էր խնդիրն ըստ արտաքին կերպարանացն. այլ որպիսի խոտորնակ միտս ունէր ի սրտի իւրում. բաւե զիարդ սուրբ կամին երեւել ցանկութիւնքն վատթարք: Մի թողցես եւ ոչ միւսմ իսկ յախտից սիրել քեզ. վասն զի

եւ զքեզ իսկ ի մոաց արկանիցէ: Արինչեւ զոր կարեօքն առնես՝ այնմ պատրուակ զառաքինութիւնն դնիցես, եւ զոր ցասմամբն գործես՝ նմին զնախանձաւորութեան կերպարանս զգեցուցանիցես, այլովքն հանդերձ:

Գ· Ես՝ նոքա ասեն ցնա· ի Բեղեհեր Հրեաստան: Զայս ի գրոց անտի գիտացին, զոր եւ ածին իսկ ի վկայութիւն· զայս եւ մոգուց ուսուցին, եւ սակայն ինքեանք անմոռացեալք՝ զՅիսուս որ այնպէս մօտն կայր առ նոսա՝ ոչ ճանդրեն: Ո՛ անշնորհակալք: Ո՛րչափ ինչ լսես դու, եւ որչափ ինչ գիտես՝ որով՛ք կարող ես գալ առ Յիսուս· եւ ընդէր ոչ առնես· մինաւեսցէ գիտելն իսկ՝ եթէ արդեամբք ոչ կատարեսցես:

ԺԱ· ՕՐ ՅՈՒՆՈՒԱՐ ԱՄՍՈՅ

Հերովդէս խօսի ընդ մոգան:

Ա· Գաղտ կոչեաց զմոգան, եւ ախտաբեաց է նոցանէ ջամանակն ասթերն երեւելոյ: (Մտ· Բ:) Վասն էր· զի անտի խելամուտ հասակի մանկանն լինիցի, եւ ապա զխաւսութիւն անապորոշնութեանն յայն սիս հասակի թափիցէ՝ զի զթագաւորն բարձցէ ի միջոյ: Եւ դու միտ դիր այնմ՝ Ախտաբեաց· այս ինքն՝ հաւաստեաւ ուսաւ· իսկ արդ եթէ որդիքն անիրաւութեան բազում հաւաստեաւ բուռն հարկանեն զմիջնորդացն որ առ իւրեանց չար վախճանս հասուցանիցեն, ապա զի՞նչ ինչ պարտ իցէ առնել քեզ առ սուրբ վախճանան:

Բ· Գնացէք ախտաբեցէք վասն մանկանն եւ տրթմեալ գտանիցէք՝ ազդ արասջէք ինձ: Տես դյատաճատիմութիւն չարութեանն: Կամի իմն Հերովդէս եւ զմոգան իսկ յայն ածել՝ զի գոր-

ձակէց իւրոց ախտիցն լինիցին: Այս իսկ բարք են ախտիցն որ չկացեն նուաճեալ, միշտ ի վաստիարադոյն անդր նկրտել: Սոյն այս լիցի քեզ պատճառք՝ որ յորդորիցէ զքեզ նուաճել զախտս: Արդ տեսջիր զախտան զայնոսիկ որ իցեն ի սրտի, եւ վաղվաղակի արկ սուսեր ի կիր:

Գ. Զի ե՞ ե՞ եւեթ երկիր պոգէց նմա: Սուտ է, ասա համարձակ՝ զի սպանից զնա: Քանզի ցայս վայր եկն եհաս ախտն, որպէս զի առ ի զիւր թագաւորութիւնն հաստատուն գործելոյ՝ կամիցի զքրիստոս յարեւէ արկանել: Զայրացիր եւ գարշեսջիր: Կամեաց եւ դու, զի առ զերկնաւոր արքայութիւնն քեզ հաստատեալոյ՝ մեռցին ի քեզ անձնասիրութիւնն եւ մոլեկան ցանկութիւնք: Զի չէ մարթ սոցա առաւել ընդ երկնաւոր արքայութեան կալ ի միասին, քան քրիստոսի կենդանւոյ՝ ընդ երկրաւոր արքայութեան, կամ ընդ Հերովդի կենդանւոյ:

ԺԲ. ՕՐ ՅՈՒՆՈՒԱՐ ԱՄՍՈՑ

ՄԵՔԻՆ ՄԱՓՈՆ ՅԵՐՍԱՍՈՂԸ Ե՞ ՓԱՆ Է ՐԵՐԼԵՀԵՄ:

Ա. Նոյա էբրե՞ լոան ի նաֆաուրեն՝ փնոյին: (Մա. Բ:) Զմնաւ ած թէ որպիսի հոգաբարձութեամբ խնդրեն զքրիստոս: Զայն եւեթ առնեն ի քաղաքին՝ որ այամ ի դեպ էր. խնդրեն՝ ուր ծնանիցի, եւ իմանան: Եւ յետ այնորիկ՝ խակ եւ իսկ յուղի անկանին, եւ չառնուն յանձն ընդ չքնաղ իրս քաղաքին թարթափել: Ալ դու ի ճանապարհի անդ առաքինութեան զոր ընթանաս՝ որչափ զարտուղի անկեալ զբօսանիս խնդրեա յարարածս. զիա՞րդ յամր յառաջագէմ ընթանաս յառաքինու-

թեան: Ոչ ճշմարտութեամբ կասի ոք՝ որ յամին կասի:

Բ. Եւ ահա ասպէն զոր պեռին յաբեւելս, առաքեցաւ նոցա: Համբերութեամբ եւ յուսով ժուժկալեալ տարան կորաւեան առաւեղն, եւ սակայն ոչ կացին յետս ի ճանապարհէն: Նմին իրի իակ եւ Աստուած միխթարէ զնոսա՝ առաքեալ միւսանգամ զաստղն: Տես քանիօն մարդասէր է Աստուած ի վերայ նոցա՝ որ ի ժամանակի վշտաց ոչինչ թուլանան ի յառաջադէմն ընթանալոյ յառաքինութեան: Ապա մի այսուհետեւ վհատիցիս՝ յորժամ ի բաց լինի ի քէն միխիթարութիւնն. համբեր ժուժկալութեամբ եւ յուսա: Հասցէ քեզ միւսանգամ Աստուած. նմա յանձն արա զանձն քո:

Գ. Մինչեւ- եկեալ եկաց ի վերայ՝ ուր էր մանուկն: Ո՞ւր այսպա ուրեմն աճ հասոյց զնոսա աստղն: Արդարեւ առ Աստուած անդր զոր խնդրէինն, այլ սակայն եւ յանարդ դոմն: Տես յո՛ աստեղք կամ գիտութիւնք քո աճեն զքեզ: Եթէ ի հպարտութիւն, ի պարծանս եւ յայլ եւս սոյնպիսիս՝ աստեղք մոլարք են. սակայ թէ յանարդութիւն եւ յարհամարհանս անձին քո՝ աստեղք Աստուծոյ են: Զաղին զհետ գնա դու, եւ զԱստուած քեզ ցուցանիցեն:

Ա. ԿԻՐԱԿԻ
ՅԵՏ ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԱՅՏՆՈՒԹԵԱՆ

վասն մեծաց երկրպագութեան:

Ա. Եւ եբեւ- մարին ի տուն, գտին զմանուկն հանդերձ Մարեամ մարբն իւրով: (Մատթ. Բ:) Զմտաւ աճ նախ թէ իշխանքս այսոքիկ ոչ ի

դոմոյն ինչ աղտեղութեանց դարչեցան, եւ ոչ զաղքատութիւն կամ զակարութիւն մանկանն արհամարհեցին, այլ ի ներքոյ լուսաւորեալ ծանեան՝ թէ Աստուած իակ էր մանուկն այն: Օրհնեա զԱստուած, խնդակից լեր մոգուցն: Եւ մի դու դարչեսջիր յաղքատութենէ կամ յարհամարհանաց: Քանզի յետ միանգամ Աստուծոյ վանն քո արհամարհեալ լինելոյ, ոչ պոցես զնա ի ձեռն փառաց եւ պատուոյ: Մտախորհ լեր, ապաշաւեա, ցանկա եւ խնդրեսջիր:

Բ. Եւ անկեալ երկիր պագանէին նմա: Զառաջինն անկան յերկիր ոչ մարմնով միայն ի նշանակ մեծարանաց, այլ եւ հոգւով յիւրեանց յոչինչն, ծանուցեալ զանձինս թէ ամենեւեին յամենայն կողմանց զԱստուծոյ կախեալ կան: Եւ ապա երկիր պագին նմա կատարեալ աստուածեղէն պաշտամամբ, քանզի ծանեան թէ Աստուած է: Ասասիկ զիւրդ յորժամ ճանաչէ ոք զԱստուած՝ յաճախէ մեծարել զնա եւ պատկառել, եւ զիւրս հնազանդեցուցանել, եւ արհամարհել զանձն իւր: Եւ դու եւս երեւելի ի սոսին լինէիր, եթէ բարւոք զԱստուած ճանաչէիր:

Գ. Եւ անկեալ երկիր պագանէին նմա: Զմտաւ աճ թէ զինչ ինչ արարին յայնժամ մոգքն: 1. Գոհութիւնս մատուցին վանն այնորիկ՝ զի եկն յաշխարհ առ ի փրկել զմարդիկ: 2. Զի ի ձեռն աստեղն առաջնորդեաց աճ զնոսա առ ինքն: 3. Մատուցին զանձինս ի հանապազորդ ծառայութիւն նորա ծառայս անպիտանս: Զարթո ի քեզ զայսպիսի յօժարութիւնս, եւ առ ամենայն դժուարինս մատո զանձն քո:

Ա. ԵՐԿՈՒՉԱԲԱԹԻ

Վասն մոքոցանելոյ պոքորքեցն։

Ա. Բայեալ զինանի խրեանց մոքոցին նմա պոքորքա ասէ ե՛ ինքրում ե՛ զմեզս։ (Մատթ. Բ։) Արդեամբք իսկ զհաւատսն ցուցանեն, եւ չերեւին գատարկաձեռն առաջի թագաւորին. տան նմա որ միանգամ պատուական ինչ կայր նոցա։ Եւ առանց երկբայութեան է թէ եւս զայն եւս մատուցին որ ինչ պատարագօքս յայտառնի. ոսկուիվ՝ զսէր. կնդրկաւ՝ զաստուածպաշտութիւն, եւ զմռսաւ՝ զմեռուցումն։ Հաւատա՞ս Աստուած, ցոյց զայն գործովք։ Մատո նմա զերիս զայսոսիկ խորհրդական պարգեւս. այլ զորս միանգամ մատուցանեն՝ մի այլ եւս առնուցուս վերստին։

Բ. Մոքոցին նմա պոքորքա։ Զմտաւածէ թէ որչափ հաճոյ եղեն պատարագքս այսոքիկ Քրիստոսի Տեառն, իբր ոչ եթէ զի պատուական ինչ ըստ նիւթոյն էին, այլ զի խառնեալ իսկ էին 1. կենդանի հաւատովք, 2. աստուածպաշտութեամբ, 3. խոնարհութեամբ եւ հպատակութեամբն, եւ 4. սիրով։ Քանզի Աստուած ընդ այն եւեթ հայի թէ յորպիսի սիրոյ տաս, եւ ոչ ընդ այն թէ որչափ տաս։ Ապա այսուհետեւ յորժամ կամիցիս զքո պատարագ մատուցանել Աստուծոյ՝ զսիրոյ փոյթ արասջիր։

Գ. Մոքոցին նմա պոքորքա։ Զմտաւածէ թէ զինչ փոխարէնս այսց պարգեւացս արարեալ իցէ Աստուծոյ՝ որ չառնու յանձն յաղթել ի մերմէ առատութենէս։ Թէպէտ եւ չկայ ինչ յայտնի, այլ մարթէ է ածել զմտաւ, եթէ ընտրհեալ իցէ նոցա փոխանակ

ասկոյն՝ զառաւելութիւն իմաստութեան եւ զսիրոյ. փոխանակ կնդրկին՝ զաղօթից եւ զաստուածպաշտութեան զյաճախութիւն. եւ փոխանակ զմեռոյն՝ զանեղծութիւն կամ զընորհս՝ որով զդուշացեալ պահեսցին ի մեղաց: Ոչ ի զուր ինչ տացես Աստուծոյ. որչափ առաւել տայցես՝ դոյնչափ առաւել առնուցուս. տացես զանարպս՝ եւ ընկալցիս զպատուականս:

Ա. ԵՐԵՔՇԱԲԱԹԻ

Վասն պատանելոյ մոքոցն յաշխարհ է-բեանց:

Ա. Ե- հրամայ տէր ասել ի բերանէ ղպատանի անդրբեն ար Հերովբէս: (Մատթ. Բ:) Տարակուսեալ կայի ես եթէ ընդ նմին ճանապարհ արդեւք եթէ ընդ այլ ճանապարհ դառնայցեն: Թուի ինձ եթէ առ Աստուած դիմեալ էին նոցա եւ խնդրեալ զլուսաւորութիւն. վասն այնորիկ եւ Աստուած առաքէ զհրեշտակն զի ուսուցէ: Ի միտ առ եւ օրհնեա զԱստուծոյ զխնամակալութիւն՝ որ զիւրան վարէ: Նմա յանձն արա զանձն քո. մանաւանդ ի տարակուսանս եւ ի վիշտս, եւ հաստատուն լեր զի հասցէ քեզ ի թիկունս:

Բ. Հրամայ տէր ասել ղպատանի անդրբեն ար Հերովբէս: Պատրաստ են, թէպէտ եւ ճանապարհ կարի երկայնագոյն, ծանրաստաղտուկ եւ անճանօթ առաջի դներ նոցա, եւ զոյն չհամարին ինչ՝ թէ խոստացան Հերովդի դառնալ, յորժամ Աստուած այլ ինչ պատուէր տայ: Ուսիր դու զակնածութիւն եւ զմարդկօրէն պատճառանս ի վայր համարել, յորժամ Աստուած կամ վերակացուն ինչ մի քեզ հրամայիցէ. պարտ է դնալ ընդ նոյն ճանա-

պարհ՝ ընդ որ վերակացուքն եւ կանոնք գքեզ ածիցեն: Արդ խորհեաց զառաջին վարս քո, եւ կարդեա զհանդերձեալսն:

Գ· Ընդ այլ ճանապարհ գնացին յաշխարհն Բաբելացւոց: Յառաջնում ճանապարհի կորուսին զաստղն, եւ պատահեցին Հերովդի, եւ անկան ի վտանգ, այնու՝ զի խոստացան դառնալ մեսանդամ: Զինչ լինէր եթէ դառնային: Զդուշապն գործեացեն գքեզ սեպհական վտանգք քո: Մի դառնար այսրէն յայն վայր, ուր զփորձ առեր թէ յանցեար· եթէ ի դիպաց զդուշասցիս՝ զերծցիս ի վտանգէ: Քանիցս անգամ առեր զայսր զչափ:

Ա· ՀՈՐԵՔԵԱՆԹԻ

Ի ԳԼՈՒԽ-ԲԱՆԵՔ ՔՐԻՍՓՈՍԻ ԱՌԱՔԵՐ ԱՐհամարհել ՔՐԻՍՏՈՍ:

Ա· Մի ոչ ընդէ՞ր ընդ այսոքիկ ոչ ընդունիս զՅիսուս իբրեւ զօրինակաւ: Ծնանիլ ի ծածուկ, դիշերային, առանց ինչ չքոյ, առանց մարդկան ի տեսիլ դիմելոյ, անճանաչ յամենեցունց· եւ յետ իսկ ծնանելոյն՝ ոչ եթէ թագաւորաց ինչ աշխարհիս, այլ հովուաց միայն անարգաց զանձն յայտնեաց: Ձիդէ՞ այս կամել թագչել: Ապա ընդէ՞ր դու զլոյս խնդրես: Ասիր սրբութեամբ ինն թագչել, եւ սիրել զմիայնաւորութիւն, եւ առաւել ընդ խառնաղանձ ամբոխին քան ընդ ազնուականաց հաղորդել:

Բ· Մի ոչ ընդէ՞ր ընդունիս: Զմեռաւ ած զի ոչ ոք ի մօտաւոր վայրաց Բեթղեհեմի եւ ոչ յԵրուսաղեմ ոք յայց եւ քրիստոսի: Իսկ ոչ եթէ անպիտակ ինչ էին սոքա ծնընդեանն՝ որոց զմոգան իսկ ուսուցեալ էր թէ ուր

ծնանիցի։ Եւ այսպէս եկայց մեզ նա ի գոմն անդ զբնաւ զայն քառասնօրեայ ժամանակ անտես եղեալ յիւրոցն, որ բաւականն էր ամենեցուն պատուէր տալ զի պատուեսցեն զնա։ Իսկ արդ՝ չէցէ այս զաչխարհ արհամարհել։ Եւ դու կամիս թէ յարգանք եւ դրուատիք քեզ լինիցին, եւ մեծարեսցիս. ո՞ յերկուց մոլորիցի, դո՞ւ եթէ Աստուծոյ Որդին։

Գ. Մի՛ ուրե՞ք ըչխարհս։ Զմեռաւ ած թէ առնուլ էառ զիրիստոս ի մոգուց անտի զոսկին. կարէր ազնուագոյն ինչ դեւր անձին գտանել, ուստի եւ առաւել եւս ի մարդկանէ պատուեալ մեծարիցի, որոց անցեալ տեսանէին զնա եւ արհամարհէին։ Ո՞չ ապաքէն անպատանել զաչխարհ իցէ այս, եւ չկամել ընդ կայթիւնա նորին՝ յորժամ ունելն կարօղ էր։ Այլ դու զիա՛րդ հոգ ի մտի ունիս զի կամ շահեսցիս մեծարանս եւ կամ չկորուսանիցես։ Ընտրեա զարհամարհանս վասն առաւելագոյն նմանօղ զիրիստոսի լինելոյ։

Ա. ՀԻՆԳՇԱԲԱԹԻ

Ո՞ւր է գլայո՞ւնեն զիրիստոսի չխոնարհո՞ւին։

Ա. Ո՞ւստա՞ր չինեն զի հիչ եմ ե՞ խոնարհ ուրե՞։ (Մատթ. Ա՛ժ։) Այսպէս գոչէ առ քեզ Յիսուս ի գոմնոյն եւ ի մսրոյն եւ ի խանձարրոցն։ Խոնարհութիւն է իջանել յանարգութիւն։ Յորպիսի՛ անարգութիւն էջ Աստուած, որ անչափ փառաւորեալն էր, մարդ եղեալ եւ ծառայ եւ նման մեղաւորաց։ Զարմացիր դու, գոհացիր եւ սիրեա։ Եւ դու իշխիցե՞ս մեծամտել։ Ի հարկէ իսկ ի դէպ է քեզ խոնարհել, քանզի եւ արդեամբք եւս

վաստիար ես: Խորհեաց զքո անարգութիւն, եւ ցածո զսիրտ քո:

Բ. Զմտաւ աճ եթէ զնարդ թագոյց Քրիստոս ի գոմն անդ զաստուածական մեծվայելչութիւնն եւ զառաւելութիւնս, զիմաստութիւնն, զզօրութիւն, զփառս, եւ զմեծութիւնն, այլովքն հանդերձ: Երկիր պագ դու նոցին: Աքանչացիր, օրհնեա, դոհացիր զԱստուածոյ որ խոնարհեցաւն: Ուսիր մի վասն անձին ինչ իրաց ցոյց առնել, եւ ծածկել զընորհս:

Գ. Զմտաւ աճ զի Քրիստոս յամենայնէ իմեքէ զվաստիարապոյնսն ընտրեաց. փոխանակ Մօր՝ զօրիորդն զաղքատ եւ զանտես եղեալ. փոխանակ անուշցի՝ զհիւանն. փոխանակ բնակութեան՝ զգոմն. փոխանակ որբոցաց՝ զմսուր, եւ փոխանակ անկողնոյ՝ զխոտ: Սի՛թէ դու ազնուագունի՞ իմիք ցանկանայցես. մի՛թէ համարիցի՞ս թէ ազնուագոյնք քեզ պարտիցին: Յամօթ լեր ո՛ մարդ վաստիար, քանզի Աստուած իսկ խոնարհեցաւ վասն քո:

Ա · ՈՒՐԲԱԹ

Ո՞ւր է պղծո՞ւթիւնէ Քրիստոսի զպէտպո՞ւթիւն:

Ա · Վասն չէր պէտպոյս: (Բ · Կոր · Ը:) Ո՞վ · ամենայնի Տէրն, յորոյ ի տան են վտառք եւ մեծութիւն. որ տայն ամենեցուն առատապէս, եւ չունի ինչ վասն անձին աւելորդ: Հայեաց ընդ տուն նորա ընդ աղքատիկն. յապուշ կրթեսջիր. մեծարեա զաղքատութիւն, զոր այնչափ մեծ համարեցաւ Աստուած, զի յորժամ յերկինս զայն չէպիտ՝ յերկրի առաւ խնդրեաց: Արդ հաս կարեա

յանձնէ քումմէ եւ զաւելորդս եւս, զի ճշդիւրատ պոյնս նմանիսցի Յիսուսի լինիցիս։

Բ. Վասն ձեր աղաչեմ։ Ոչ միայն զաւելորդս չունէր նա, այլ եւ կարեւորք եւս ոչ գոյին նմա. ձորձք նորա՝ վաստիարք եւ սակաւք, որոցն՝ մուր, եւ անկողինն նորա՝ խոտ, եւ շունչ անառնոց ջեռուցանէր զմարմինն նորա։ Զարմացիր ընդ աղքատն Աստուած։ Յամօթ լեր որ աղքատդ կամիս լինել, այլ չկրել ինչ կարօտութիւն. եւ թէ երբեք այնպիսի ինչ դիպիցի՝ նեղիս եւ քրթմնջես։ Ուսիր ընդ աղքատին Յիսուսի եւ կարեւորաց անգամ պակասութեան համբերել։

Գ. Վասն ձեր աղաչեմ։ Ոչ միայն զկարեւորս չունէր նա, այլ եւ զորս ունէրն՝ վաստիարք էին եւ անպիտանք. դամք էին նորա անպատուապարան ի ցրտոյ, խանձարուրք յոռիք, մուր խիստ, եւ խոտ դժնդակ։ Մեծարեսջիր եւ առա ընդ սրբոյն Բեռնարդոսի. Որչափ վասն իմ անարգեցար՝ դոյնչափ եղեր ինձ սիրելի։ Իսկ արդ ո՞չ այս ամենայն յամօթ առնէ զքեզ. որ թէպէտ եւ թոզեր զաչխարհ՝ այլ տակաւին սիրես եւ խնդրես զքո դիւրութիւնս. մի՛թէ այսպէս լինիցիս Յիսուսի նմանիչ։

Ա. ՇԱԲԱԹ

Ո՞րպէս է պարտ ընդունել զհիւանդութիւն։

Ա. Խոնարհեցայց ցանկն լինել հնազանդ։ (Փիլիպ. Բ։) Առաջին գործ նորա որ ծնանի՝ եղեւ հնազանդութիւն։ Քանզի ծնաւ մինչ դեռ զգործ հնազանդութեան կատարէր, զի ի նազարեթէ ի Բեթղեհէմ եւ ի՞նչ

որ հնազանդեցաւն, եւ ո՞ւմ ումեք հնազանդեցաւ: Երկրաւոր իշխանի՝ Արքայն արքայից· մարդոյ՝ Աստուած, մեղաւորի՝ այն որ բառնայ զմեղս աշխարհի: Տեսանե՞ս որչափ մեծ համարեցաւ քրիստոս զհնազանդութիւն: Ոչ յանիրաւութենէ հրամանատուին կասեցաւ ինչ, եւ ոչ ի ճանապարհին դժուարութենէ. քանզի գիտեր թէ այսպէս իսկ փառաւորի Հայր: Ուստի մեծ համարել, սիրել եւ ցանկալ զհնազանդութիւն, մի հայել յանձն հրամանատուին, այլ յԱստուած՝ որ նովաւ հրամայէ: Քանզի ամենայն իշխանութիւն յԱստուծոյ է:

Բ· Խոնարհեցոյց ընդն լինել հնազանդ: Ջմտաւ ած թէ զիարդ ի դժուարին իրաց սկիզբն արար դործել զհնազանդութիւն, ի խոնարհութենէ, ի յետին աղքատութենէ, ի վշտաց եւ ի տառապանաց այլովքն հանդերձ: Գիտեր թէ լաւ քան զամենայն կամս այն կամք են՝ որ յամենայնի աստուածեղէն կամացն միաբան դտանիցի: Ուստի զԱստուած ճանաչել ի վերակացուն, եւ զկատարեալ ողջակէզ քոյ կամաց յամենայն դժուարինս մատուցանել:

Գ· Խոնարհեցոյց զանձն լինել հնազանդ յամենայնի Մօրն, թէպէտ ի դոզ իւր առցէ, թէպէտ ի խոտոյ վերայ դիցէ, եւ թողու Մօրն ածել տանել բերել զնա որպէս զիարդ եւ կամիցի: Զարմացիր ընդ քրիստոսի հնազանդութիւնն, խնդակից լեր Մօրն երանութեան: Եւ դու եւս արա երանելիս գբո վերակացուս, եւ թող նոցա շարժել գքեզ ըստ իւրեանց հաճոյից: Մեծ ինն միխիթարութիւն է այս վերակացուացն, եւ առաւելապէն մանն նմանութեան Յիսուսի:

Բ. ԿԻՐԱԿԷ

ՑԵՑ ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԱՑՏՆՈՒԹԵԱՆ

Ո՞վէր է հանո՛ւ ցէ՛ո՛ւէ վհմբէրո՛ւն՝

Ա. Զմուսաւ ած 1. թէ կարօղ էր Քրիստոս բնաւ անկարեկան ծնանել, եւ զամենայն գժնդակութիւն եւ զցաւս յանձնէ ի բաց մերժել, սակայն չառ յանձն, քանզի կամեցաւ անդէն իսկ եւ ի մանուղական հասակին չարչարել, թէպէտ եւ կարէր զայն յապաղել մինչեւ ի չափ հասանիցէ: Իսկ դու ընդէր այդչափ սիրես զանձն քո, զի յամենայն վշտաց ի բաց փախչիս: Ո՞չ արդեւք առաջին կեանք քո սիրելն զքեզ, զի մեռուցմունս յանձն առնուցուս: Գիտես եթէ հաճոյ է Քրիստոսի. իսկ զի՞ յապաղես:

Բ. Զմուսաւ ած 2. զվիշտն զորս վշտանային, զցուրան, զհոտն ժանդահոտ, զկարօտութիւն, զվէր թլփատութեանն, եւ զսրտին թախծութիւն զմուսաւ ածեալ զայնչափ մեղաւորս, եւ թէ ընդունայն են լինելոց չարչարանք իւր: Եւ զայս ամենայն որպիսի՞ յօժարութեամբ կրէր նա: Եթէ բժիշկն վասն իմ չարչարի, ես հիւանդս զի՞նչ գործեմ. մի՛թէ փախեա՞յց չարչարել վասն Աստուծոյ, որ խնդրէ վասն իմ չարչարել:

Գ. Զմուսաւ ած 3. թէ զհա՛րդ առանց մեղաց եւ անպարտ չարչարի: Առանց մեղաց չարչարել, այն՝ չարչարանք սրբոց են, իսկ վասն յանցանաց կրել, այն՝ պատժապարտից: Դու եւ ոչ զմի չարչարանս յերկուց աստի չարչարիս: Յամօթ լեր: Եթէ կրել ինչ քեզ հասանիցէ, բիւրապատիկ եւս արժանի զանձն համարեաջիր: Ապա թէ անմեղ իցես եւ չարչարիցիս, ժամանակ դիպօղ է քեզ ցուցա-

նելոյ զսէր՝ որ խիստս ինչ կրելով յայտ առնի, եւ նմանելոյ Յիսուսի Քրիստոսի. ոչ է աշակերտ առաւել քան զվարդապետ իւր:

Բ· ԵՐԿՈՒՀԱԲԱԹԻ

Ո՞վ է հանո՛ւ Յի՛սո՛ւ՛ս տէրել վա՛տո՛ւթ ե՛ղբ՛ն՛ւերն:

Ա· Սէր գործով յայտ առնի, յորժամ զբարիս սիրեցելոյն կամիցի ոք առանց անձինն դիւրի: Արդ զմեռաւ ած թէ զինչ գործ գործեաց Քրիստոս, որով զբարիս Աստուծոյ խնդրեաց, նա եւ հանդերձ դժնդակ վշտօք անձին իւրոյ: 1· Քանզի պիտաց թէ հաճոյ է Հօր՝ զամենայն վիշտս կրեաց համբերութեամբ: 2· Այլ վասն նախանձու պատուոյն Աստուծոյ, եւ վասն մեղաց մարդկանն. եւ զի զմեղսն ջնջեսցէ՝ տայ զարտասուսն, եւ ապա եւ զարիւնն եւս: 3· Զհովիւս եւ զհեթանոսս յայր իւր հրաւիրէ, զի յայտնեսցէ նոցա զփառս Աստուծոյ: Եթէ զԱստուած սիրես՝ ցուցջիր գործով. նախ յանձին քումմ, եւ ապա եւ յայլս եւս յառաջադէմ արա զփառս նորա: Քանզի արժանի իսկ է, զի նմա միայնոյ պարտին փառք:

Բ· Զմեռաւ ած զի Քրիստոս եւ ի մեզ եւս եղոյց զսէր իւր, այնու՝ զի զամենայն վիշտս զայնոսիկ վասն մեր մատոյց: Գոհացիր եւ սիրեացիր զՅիսուս: Ուսիր սիրել զընկերն, եւ բարիս առնել նմա, ոչ վասն քոյոյ ինչ օգտութեան, այլ վասն նորա փրկութեան: Զամենայն սէր որ առ մարդիկ՝ սրբեա եւ յստակեացիր, զի զԱստուած միայն ի նոսա կամեսցիս. քանզի այս իսկ է լինել օդնական Քրիստոսի ի փրկութիւն մարդկան:

Գ. Զմտաւ ած թէ Քրիստոս զիւր սէրն ի մեզ եցոյց, այնու՝ զի զամենայն զմեր չարիս զմարմնոյ եւ զհոգւոյ յանձն իւր ընկալաւ, զցաւս, զտրտմութիւնս, զտագնապս, զտանջանս որոց արժանիքն էաք, եւ զվասն մեղաց հատուցմունս, զոր ոչ զօրէաք հատուցանել: Ո՞ զվէրս մեր բժշկեաց եւ զարբշիռն: Զի՞նչ ինչ պարտիս բժշկին, որ վասն քո հիւանդացաւ: Զի՞նչ երաշխաւորին՝ որ հատոյց ընդ քո: Մի՛թէ չկարիցե՞ս դու վշտակից ընկերին քում լինել, եւ կամ նորին պակասութեանց համբերել:

Բ. ԵՐԵՔՇԱԲԱԹԻ

Ո՞վ է մանուկ ցիսուսէ, ըէ ո՛րպէս սրբոյ ընթացք ընդնի սէրեցեալ:

Ա. Սիրել զանձն սրբութեամբ, է կամել անձին բարիս, ոչ սուտս եւ առաչօք ինչ, այլ ճշմարիտս եւ հաստատունս եւ կամ մշանջենաւորս: Զո՞ր բարիս անձին իւրում կամեցաւ ցիսուս. ոչ զբարիս զգայութեան, այլ զփառացն Աստուծոյ: Վաղ ուրեմն ի տղայութեանն դրոշմեալ ունէր յանձին իւրում զայն՝ թէ Ոչ ինդրեմ զփառս էմ, այլ զփառս այնորիկ որ առաքեաց զիս: Դիր առ ընթեր զսէր քո զոր մինչեւ ցայժմ սիրեցեր զքեզ. զի՛արդ անկարգ է, որպէս մարմնաւոր: Մանաւանդ թէ առեցեր զքեզ, վասն զի ներեցեր քեզ զայս ամենայն՝ որ յԱստուծոյ ի բաց դարձուցանեն զքեզ: Այսուհետեւ ուղղեսջիր զսէր անձին. որպէս զի՝ չկամիցիս ինչ քեզ՝ որ ոչ վասն փառացն Աստուծոյ իցէ. ապա թէ այլազգ ինչ առնիցես՝ առեաս զանձն քո, եւ ջնասես անձին քում:

Բ· Զմտաւ ած զսէր Ցիսուսի յանձն իւր, որ էր ցանկութիւն ընդդէմ կամս Աստուծոյ յանձին իւրում: Որ հանապազ առնէ զհաճոյսն Աստուծոյ, եւ ի մարի անգամ զայդ արար: Զկարես ինչ մեծ եւս բարութիւն կամել քեզ քան զայն՝ զի կամքն աստուածեղէն լիցի քո կանոն: Ոչ երբեք մոլորեսցիս. միշտ Աստուծոյ հաճոյ գտցիս: Ո՛րչափ սակաւք են, որ այնմ ուշ ունին՝ զի զաստուածեղէն կամաց զհետ գնասցեն. եւ քանի՛ բազումք այնոքիկ՝ որ զզգայութեանն առաջնորդութեան մանաւանդ զհետ երթան: Եթէ եւ դու ի սոցա համարի իցես, ապաշաւեա, եւ ուղղեսջիր:

Գ· Զմտաւ ած թէ քրիստոս վասն այսր սուրբ սիրոյ յանձն իւր, ընկալաւ զցաւս, զխոնարհմունս, զաղքատութիւն, զարհամարհանս, քանզի ի սոսին յայտ յանդիման երեւէին հաճոյքն Աստուծոյ եւ փրկութիւն աշխարհի: Ուստի եւ սուրբ ինն անձին սիրով կռուէր ընդ զգայութիւնն եւ բռնանայր նմին: Զայս օրինակ պարտիս սիրել զքեզ, արութեամբ քաջութեամբ զքո զգայութիւնս եւ զախտս նուաճել, բուռն հարկանել զխոնարհադունաց, զխստաց եւ զդժնդակաց, զի այս իսկ են ամենեւին կամք Աստուծոյ: Ո՛րչափ երանելի լինէիր, եթէ անդստին ի մանկութենէ զայդ առնէիր. եւ քանի՛օն հէք եւ թշուառական լինիցիս, եթէ ոչ արդէն իսկ հաստատութեամբ զայդ գործեսցես:

Բ. ՀՈՐԵՔՇԱԲԱԹԻ

Ճանապարհ երանելւոյ կուսին ի Բեղեհեմ յերուսաղէմ ա՛ր ի սրբել։

Ա. Եւ էբրե լոյն ա՛ուրթ սրբուրէան։ (Ղուկ. Բ։) Զմտաւ առ թէ զհարդ հոգ ի մտի ունէր ընուլ զօրէնս սրբութեան՝ ընդ որով ոչ անկանէր։ Զպատճառէ ինչ զիւր կուսութիւնն որ պահեալ էր, եւ ոչ զմանկանն պատիւ, առեալ օրինակ զՈրդին՝ որ ելից զօրէնս թլփատութեան, յորժամ ոչ կարօտ ինչ էր, եւ ոչ իսկ դրաւեալ այնու։ Փառս անձին համարէր, եթէ ընդ պիղծս համարեալ լինէր սուտ կարծեօք, քանզի եւ Որդին նորա այդպէս ընդ մեղաւորս համարեցաւ։ Ո՛ զարմանալի հնազանդութիւն եւ խոնարհութիւն։ Բայէ ո՞րչափ այլազգին ոք եմ ես. առաջի Աստուծոյ մեղաւոր եմ, եւ առաջի մարդկան վասն դոյզն ինչ պատուոյ կուռիմ եւ ոգորիմ։ Ո՜հ ամօթոյս։ Ուսիր ի Յիսուսէ եւ ի Մարեմայ։

Բ. Զմտաւ առ զ. թէ որպիսի՛ ինչ մտօք երանելի Կոյսն եւ սուրբն Յովսէփ թողին զնուագն, յորում միայն միայնակ ընդ միայնոյն Յիսուսի ի մէջ այնչափ դժնդակութեանց եւ ի յեսին տնանկութեան վայելէին։ Ի պակասութեան անդ ամենայն իրաց, մի միայն եւ բազմապատիկ միխիթարութիւն նոցա էր՝ լինել ընդ Յիսուսի։ Ընդ Յիսուսի չիք ինչ տեղի մենութեան, եւ ոչ աղքատութիւն ինչ խիստ, եւ ոչ նեղութիւն անհնարին։ Այլ զի՞նչ. մի՛թէ անհնարի՞ն եւ տաղտո՞ւկ իցեն քեզ այդ ամենայն։ Ապա չես, սիրելի, բնաւին իսկ ընդ Յիսուսի, միխիթարութիւնս յարատած մուրանաս, այլ կերպարանաւորս եւ

պաճուճեալս, եւ զճշմարիտսն անտես առնես։ Թողուս զաղբեւր ջրոյն կենդանութեան, եւ փորես քեզ գուբս։

Գ. Զմոռաւ ած զաղքատութիւն ուղեւորացն, զհամեստութիւն եւ զհամբերութիւն, յորժամ յանցաւորաց արհամարհէին եւ յիջեւանաց ի բաց մերժէին։ Լուր զխօսս աստուածպաշտութեան լցեալս ազգի ազգի ըղձիւք ի ցիսուս անդր։ Տես զսպասս արբանեկութեան զոր հարկանէին փոխանակաւ մանկանն ցիսուսի. մերթ Մարիամ եւ մերթ Յովսէփ բարձեալ տանէին զմանուկն, եւ որպիսի՛ մեծարանօք։ Երանի՛ թէ այսպիսի ինչ լինէին եւ իղձք սրտի քո, մինչ դեռ զցիսուս՝ զոր ի խորհրդեան գոհութեան ընդունիս՝ ի սրտի կրիցես։

Բ. ՀԻՆԳՇԱԲԱԹԻ

Վասն ըի՛նչ պարտ էին արբանեակն կոչին երանելոյ։

Ա. Ե՞ր էրբ՞ լցան աւուրք արբանեկան նորա ըստ օրինացն Մովսէսի։ (Ղուկ. Բ։) Թէ երանելի կոյսն վասն բազմապատիկ առաւելութեանց՝ ազատ յօրինաց արբութեան էր՝ այն ստոյգ ինն է, ապա քննեսջիր զպատճառսն թէ վասն էր կամիցի արբել։ Առաջին պատճառն է ի Դիոնիսեայ անտի Կարթուսեան, Զի օրինաց, ասէ, հնազանդ լինէր, յորում զՕրէնադիրն մեծարէր։ Հնազանդութիւն կատարեալ՝ առաւել վճարէ քան զոր պարտի։ Մի՛թէ արդարանայցե՞ս ինչ այնու՝ զի ոչ բռնադատիս մեղօք չափ, ուր կանոնն զպատշաճ իրաց իցէ։ Մի դու յայն վայր իջաներ, զի զայն եւեթ կամիցիս, զոր չկարիցես

առանց մեղաց չկամել: Ահա իմն սկիզբն է այնոցիկ՝ որ անկանին: Դու զդոյշ լեր այսմ: Դարձեալ վասն այնորիկ կամեցաւ սրբել, զի կայ ի սմին եւ օրինակ խոնարհութեան:

Բ. Զմնաւ ած զերկրորդ պատճառան զոր նոյն այր նշանակեաց, զի Նմանօղ լինիցի Որդոյ Ք-ոյ՝ զոր երթ ընկ հնազանդ եղեւ օրէնսդն ընկճուածն, թէպէտ եւ չէր իակ պարտական: Ասասիկ սովին իմն հաւանեցուսցես զանձն քո ի կանոնացն պահպանութիւն, թէպէտ եւ ոչ մեղօք չափ բռնադատեսցեն զքեզ. քանզի այսպէս առաւել եւս նմանօղ լինիս Քրիստոսի եւ Կուսին երանելոյ: Զէ մարթ մոլորել քեզ ի նմին ճանապարհի ընդ որ նախ Որդին Աստուծոյ անց: Ցաւեսցէ քեզ զի ոչ ընդ այն ճանապարհ գնացեր. երկիր եթէ ոչ երթաս. սիրեսջիր՝ եւ գնայցես:

Գ. Զմնաւ ած թէ երրորդ պատճառք այն եղեն, զի Տայրն սուրբ առաւել եւս սուրբ լինիցի. իբր ոչ եթէ հեռանալով ինչ ի պղծութենէ, այլ մատչելով առ այն որ առաւել քան զամենայն սուրբն է: Քանզի եւս առաւել նմանեցոյց զանձն առաջնում կանոնի սրբութեան՝ որ է Քրիստոս Ցիսուս: Ասասի այսպէս կարծեն Հարք սուրբք՝ թէ սրբութիւն նորա աճեաց յայսմ խորհրդեան, որպէս եւ կուսութիւնն ի ծննդեան անդ: Եթէ ոչ յորդորեսցէ զքեզ ի կանոնացն պահպանութիւն այն՝ զի նոքիմբք մծատգոյնս մատչիցիս յառաւելագոյն սուրբ անդր, սակայն այն իակ յորդորեսցէ զքեզ՝ զի ի պղծոյ անտի ի բաց հեռանայցես: Հայեաց յանձն քո եւ տես զքո տկարութիւն: Եւ միանգամայն մատիր յառաւել սուրբ անդր՝ ցանկանալով յառաջադէմ լինել յառաքինութեան ճանապարհին:

Բ. ՈՒՐԲԱԹ

Վասն այլոց պարտաւորացն արքունեան։

Ա. Եւ էբէ՝ լսեն առաքեալք արքունեան։ (Ղուկ. Բ։) Զմտաւ ած զմեւս եւս պատճառս զոր գրէ Դիոնիսիոս Կարթուսեան. զի փա-
խեցեք ի Հրեից փայխոլըննէ։ Գիտէին եթէ ծնաւ, այլ թէ Մայր Աստուծոյ է, զայն ոչ գիտէին։ Եւ զի մի գայթակղութիւն լինիցի, Մայրն Աստուծոյ հրաժարէ յազատութենէ իւրմէ։ Ուսիր ասաի, թէ արժան է երբեմն գործել ինչ՝ առ որ ոչն պարտիցիս, զի մի այլոց գայթակղութիւն լինիցիս. նոյնպէս եւ ինչ ինչ ի բաց թողուլ՝ զորս օրինօքն կարօղ էիր գործել։ Զայս իսկ սէրն պահանջէ։

Բ. Զմտաւ ած եւ զմեւս այլ պատճառս զոր նոյն մատենագիր աւանդէ. զի նմանեսցէ այլոց կանանց յարքանան է՝ ի պոռնկս։ Ապա ուրեմն ոչ ընդ առանձինն ինչ ճանապարհ գնայ Կոյսն՝ այլ ընդ հասարակացն։ Մի արկաներ ի կիր, եւ առաւել եւս մի խնդրեր ազատութիւնս եւ առանձինն կարգս։ Հասարակաց ճանապարհն առաւել անկասկած է, քանզի առաւել եւս վտրձեալ է, եւ աստուածատուր կանոնօք ամրացեալ։ Ընդ այս ճանապարհ կանխաւ սուրբքն գնացին։ Զայն ճանապարհ կալ դու հաստատուն։

Գ. Զմտաւ ած եւ զայլ եւս պատճառս զոր Պետրոս Բղեսացի աւանդէ. զի յօրելոյ է վերայ պարսաւն է՝ զյնոսիկ՝ զոր ունի պարտէր։ Զէր պարտական։ Արդ՝ մի՛թէ չիցէ պարտ գործել զոր ոչն պարտիցիս. բազում ինչ եւս կամի Աստուած առաւել քան զորս հրամայեալ է։ Առաւել հաճոյ են նմա արբանեկութիւնք որ արտաքոյ քան զպարտս

Հարկանիցին, քան զոր պարտուքն լինիցին։ Կարի յոյժ կծծի ես, եթէ չտայցես ինչ Աստուծոյ աւելի քան զպարտս պատուիրանին։ Կամիցի՞ս արդեւք զի չտայցէ ինչ քեզ Աստուած զոր ոչ պարտիցի. բայց որչափ թշուառական, քանի՛օն տառապեալ յայնժամ լինիցիս։

Բ. ՃԱԲԱԹ

Թէ ըն՛դ առաքինութիւնս մանաւանդ եղոյց երանելի կայանն է արքունեան անդ է։

Ա. *Ասացի վերագոյն զհնազանդութիւնն եւ զսէրն արբունեան. արդ ընկալ դու զխոնարհութիւնն։ Տեսանէր զի հաւասար այլոց կանանց համարելոց էր։ Զայն ինչ ոչ հոգայ՝ զի սուրբ երեւեսցի, այլ զի լինիցի։ Զյայտնէ զանձն թէ Աստուծոյ մայր է, թէպէտ եւ էր իսկ։ Ո՛հ. որչափ ի բացէ ես դու ի նմանէ. ո՞չ ապաքէն առաւել փոյթ յանձին ունիս զի երեւեսցիս բարւոք կրօնաւոր, քան թէ լինիցիս։ Երեւելն՝ օտարոտի իմն է եւ արտաքին, լինելն՝ ներքին է եւ այն միայն օգտէ։ Այսուհետեւ առաւել փոյթ յանձին կալջիր զի լինիցիս, զոր կամիս թէ երեւեսցիս։ Մի խնդրեսցես երեւել, այլ լինել։*

Բ. *Զմտաւ ած զօրինակն աղքատութեան, զոր մատոյց քեզ Կայան երանելի։ Կարէր նա ըստ մեծատանցն օրինի գառն մատուցանել, եթէ զոսկին՝ որ ի մոգուցն մատուցաւ՝ ի դոյն էր ծախեալ. այլ ընտրէ զաղքատն պատարագ, վասն զի ետես զՅիսուս վասն մեր աղքատացեալ։ Ո՞չ դու զպատուականն ընտրես քեզ, ո՞չ հոգաս, ո՞չ խնդաս ընդ լաւագոյնն։ Այլ միթէ այս ի՞նչ իցէ լինել նմա-*

նօղ աղքատին Յիսուսի: Մի ինչ ընդ այս երկմտեր, թէ այնչափ առաւել հաճոյ եղեւ Աստուծոյ պատարագն աղաւնեաց, որչափ անարգ էր: Արդ զի՞նչ տայցես դու Աստուծոյ քում փոխարէն:

Գ. Զմտաւ ած թէ որպիսի՛ եռանդմամբ աստուածպաշտութեան զիւր Որդին եւ ըզպարգեւն մատոյց քահանային, որպիսի՛ սուրբ դիտաւորութեամբ, քանի՛ սիրով, այլովքն հանդերձ: Համեմատեա զեռանդումն աստուածպաշտութեան քո ընդ նորայն: Տես որչափ ինչ պակասէ քեզ. ի միտ առ թէ զիա՛րդ կարեւոր է քեզ եռանդումն աստուածպաշտութեան ի կոչմանն քում: Կարգեա դու քեզ ժամանակս եւ գործս՝ որով առաւելապոյն ընդ Աստուծոյ հաղորդեսցիս:

Գ. ԿԻՐԱԿԻ

ՑԵՏ ԱՍՏՈՒԱԾԱՑԱՑՏՆՈՒԹԵԱՆ

Թէ վասն է՞ր կոչի քրիստոս ըզ մարմնաւորեալն ինա:

Ա. Աթին ինա յերուսաղէմ յանդիման տաճարէ Տեառն: (Ղուկ. Բ:) Զմտաւ ած թէ կամեցաւ օրէնսդիրն ընուլ գործովք զոր բանիւքն պատուիրեաց: Օրէնսդիր ոք կամ վարդապետ ոչ այլով ինչ իւիք առաւել զօրէնս իւր կամ զվարդապետութիւն հաստատէ, բայց գործովք իւրովք: Բազում ինչ զառաքինութենէ եւ զԱստուծոյ ասես այլոց, այլ առնե՛ս արդեւք եւ գործովք: Ոչ գովի ի քրիստոսէ, որ ուսուսցէ միայն կամ պատուիրեսցէ, այլ որ արասցէ եւ ուսուսցէ: Այսուհետեւ տես զի զբանս քո գործովք հաստատեսցես: Քանզի առաքինութիւն ոչ ի խօսս կայ այլ ի գործս:

Բ. Զմտաւ ած զի որ վարդապետ եկեալ էր խոնարհութեան, չեթող բնաւ դիպող ժամու խոնարհութեան վայրապար անցանել։ Համարեր լոկ մարդ, եւ իբրեւ զայլս նովին օրինօք մեղաց դրաւեալ. զի՞նչ յայնժամ առնէ Աստուածորդին. ուշ ունի առաւել հաճոյից Հօրն քան իւրում պատուոյ։ Բայց դու թերեւս զհակառակն նկատես։ Թերեւս եւ զորս Աստուծոյն պարտիս՝ ի քո պատիւ ըներ։ Որչափ եւս առաւել դու ինքնին պատուոյ քում պատկառ կայցես, դոյնչափ նուազագոյն հոգ ի մտի ունիցի զայնմանէ Աստուած եւ սակաւ ընդհատցէ. զի պէտ է՞ այլո՞ւ ոչ պոյէ։

Գ. Զմտաւ ած զի կամեցաւ Քրիստոս կրկին յորջորջմամբ մեր լինել. նմին իրի՝ որ միանգամ տուեալն էր ի Հօրէ, կամեցաւ զի յանդիման լինելովին՝ գնոց առցի. որպէս ասէ իսկ սուրբն Թովմաս վիղանովացի։ Տես զիարդ պատճառս եւ յորջորջմունս խընդրէ եւ ժողովէ՝ որովք քո լինիցի։ Զնոյն եւ դու գործեսջիր առ նա։ Ո՞րչափ պատճառք կան քեզ ի պատրաստի, եւ դու զորչափո՞ւս ի նոցանէ կորուսանես եւ ընդ վայր հարկանես։ Այսուհետեւ առաւել քան որչափ ցայժմդ կալար՝ կալ փոյթ յանձին քում զի լինիցիս Աստուծոյ։ Ամենայն ժամ, համօրէն արարածք պատճառս քեզ առաջի առնեն։ Որչափ դու առաւել լինիցիս Աստուծոյ, դոյնչափ եւս առաւել լիցի քո Աստուած։

Գ. ԵՐԿՈՒՀԱԲԱԹԻ

Մայրն ՂՈՒԿԱՅ, ՈՒԽՏԻ ՂԻՒՐ ԱՆՑՆ ՄԱԿՈՒՑԱՆԷ։

Ա. Զմեռաւ ած թէ որպիսի՛ հաւատովք եւ երկրպագութեամբ կոյան զայս նուէր Աստուծոյ մատուցանէր, որչափ գոհանայր վասն ամենայն պարգեւացն ինքեան բաշխեցելոց, զիւրդ սիրէր եւ զանձն իւր յանձն առնէր Աստուծոյ. զմեռաւ ած եւ զնորա առ մեզ զսէրն, քանզի վասն մերոյ իսկ փրկութեան զնա աստուածեղէն արդարութեանն մատուցանէր։ Շնորհակալ լեր Կուսին։ Ուսիր եւ դու զնոյն նուէր նովին նմանագոյն ըղձիւք վասն մեղաց քոց մատուցանել։ Հանդերձ այնու մատո եւ զանձն քո, զինչ եադ, եւ զոր ինչ ձեռնհաս իցես. ապա թէ ոչ՝ չլինիցիս ընդունելի։ Քանզի չիք իսկ ինչ հաճոյ Աստուծոյ, բայց այն միայն՝ որ քրիստոսիւ եւ կամ նորուն արժանեօքն մատուցանի։

Բ. Զմեռաւ ած թէ զիւրդ քրիստոս անձամբ զանձն մատոյց Հօրն յաւիտենականի, առ ի յառաջադէմ առնելոյ զփառս նորա, եւ զփրկութիւն ազգի մարդկան։ Եւ զայս որչափ եւ որպիսի՛ սուրբ սիրով, առանց ամենայն անձին ինչ շահու։ Վառեա ի քեզ ըզնախանձ փառացն Աստուծոյ, եւ փրկութեան ընկերաց։ Մատո զանձն քո եւ Աստուծոյ եւ նորուն տեղապահացն վերակացուաց յամենայն ի դժուարինս։ Առեալիր զառաջինն թուլութիւնն։ Խնդրեա շնորհս, այլովքն հանդերձ։ Խորհեաց միանգամ զի եւ ի քեզ իսկ յայնժամ հայեցաւ քրիստոս։ Զինչ ինչ պարտիս նմա։ Մարթեաս առնել հատուցումն նմանօղ նմա լինելով. ապա թէ ոչ՝ բնաւ ոչ կարես։

Գ. Զմտաւ ած թէ քանի՛ հաճոյ եղեւ Աստուծոյ այս նուէր, վասն զի մատուցանէր Մայրն, մատուցանէր Որդի զանձն իւր, եւ մատուցեալ լինէր դինք ամենայն աշխարհի Որդին՝ որ յոյժ սիրելին էր Հօր: Մատուցեալ լինէր վասն փառացն Աստուծոյ եւ ի գինա փրկութեան մերոյ: Լեր խնդակից խընդութեան Հօրն եւ Մօր եւ աշխարհի, զի այսպա ուրեմն գտաւ նուէր մի՝ ընդ որ Աստուած հաճիցի: Գիտասջիր զի եւ ի քո խակ փրկանս մատուցաւ նա: Միտ դիր թէ որչափ մեծ համարեցաւ զքեզ Աստուած, որչափ սիրեաց զքեզ: Եւ զինչ ինչ հատուցանիցես նմա, բայց զսէր: Զայս եւ անպատասխանն անգամ հատուցանէ այնմ՝ որ սիրէ զնա:

Գ. ԵՐԵՔՇԱԲԱԹԻ

Վասն պատահելոյ Սիմէոնի ՅերուսաղէմՅ ի նոքա ցաւովՔԻ:

Ա. Ե՞ր այն այն արդարև ի երիւղած: (Ղուկ. Բ:) Գեղեցիկ գովութիւն սրբոյ ծերունւոյս: Ազնուագոյն պատրաստութիւն ընդունելոյ ի գիրկս կամ ի հոգի զՔրիստոս է արդարութիւն կամ սրբութիւն վարուց եւ երկեւղ: Արդարութիւնն՝ զՔրիստոս ընդ մեզ միաւորէ, երկեւղն պահէ զմիաւորեալն, յորժամ ոչ միայն մերժիցէ զմեղս, այլ եւ ըզմանր մանր բիծս խափանեսցէ: Զի որ երկնչի յԱստուծոյ՝ չառնէ զանց զիւիք: Ուսիր առ ի զանձին սրբութիւն պահելոյ՝ զդուշանալ ի մանունց թերակատարութեանց, զի մի սոքիմբք ճանապարհ մեծամեծացն հորդիցես, եւ առ փոքր փոքր կործանեսցիս: Կատա-

բուն առաքինութեան ի մանուկն պայծառապոյն երեւի: Միթէ առնե՞ս դու զայս:

Բ· Այն ո՞ւեր փիլիսոփայն Իւրայեղէ: Գիտեր թէ խոստացեալ է փրկիչն, այլ տեսանէր զի այնչափ դարք անցին գնացին, այնչափ նահապետք եւ մարգարէք՝ որ նմին ակն ունէին, յայնժամ մեռեալ էին· եւ սակայն նա հաստատութեամբ սպասեալ մնայր: Որչափ մեծ վստահութիւն իցէ այս յԱստուած անդր: Որպիսի հաստատուն ակնկալութիւն: Եւ դու որպիսւմ միխիթարութեան ակն ունիցիս· քաւ լիցի, թէ անոտի եւ անցաւոր միխիթարութեան արարածոց: Ապա ուրեմն սրբոց միխիթարութեան ակն ունիս որ յԱստուած եւեթ պտանի: Այլ չառնո՞ւս տակաւին զայնր զփորձ· չիցէ՞ քո դեռեւս հասեալ այնմ: Կաց մնա Տեառն մեծաւ վստահութեամբ եւ հաստատութեամբ: Հասցէ քեզ անշուշտ՝ եթէ յառաջադոյն պրաւեալ ունիցիս զնա յուսով:

Գ· Ե՞ր նորա հրաման տուեալ է հոգւոյն սրբոյ, ի բնանել զմահ մինչ՞ բնչէ զծեալն Տեառն: Տես որպիսւմ շնորհաց արժանի եղեւ իւրումն արդարութեամբ եւ երկիւղիւ եւ ակնկալութեամբ· այս ինքն՝ ատուգեալ գիտաց թէ տեսանելոց է զՕծեալն: Թերեւս չիշխեաց նա հարցանել ինչ զայսմանէ վասն խոնարհութեանն եւ կամ վասն հաստատուն յուսոյն, եւ սակայն առ հրաման: Ի եւ քո իսկ սմին հանդոյն ինչ երանութիւն: Որչափ պատուէրս եւ կանոնս ունիս՝ դոյնչափ հրամանք են քո ի հոգւոյն սրբոյ մի տեսանել զմահ, միայն թէ պահեսցես զնոսին արդարութեամբ երկիւղիւ եւ յուսով: Քանզի յորժամ ասացաւ միանգամ՝ թէ Զայս արա

է՞ իչցչե. ի քեզ ապաստան է՝ զի զսոյն խոստումն քեզ հաստատուն արասցես։

Գ. ՀՈՐԵՔՀԱՐԱԹԻ

Սիմէոն տո՞նո՞ ղքրիստոս է ֆէրի՞ է՞ր։

Ա. Ե՞ էին հոգե՞ն է պաճարն։ (Ղուկ. Բ։) Զմտաւ ած զի սուրբն Սիմէոն վարեցաւ ի նմին իսկ Հոգւոյ՝ յորմէ զխոստումնն առեալ էր. եւ ճեպեաց փութացաւ եռանդնալից ոգւով եւ ծարաւեալ ի տաճար անդր ի ժամ՝ յորում Քրիստոսն ի ներքս մտանէր։ Զայս դէպ ժամանակ թէ յապաղէր նա, զՕծեալն Տեառն ոչ տեսանէր։ Մրչափ մեծ եւ կարեւոր է բուռն հարկանել զդիպող ժամանակէ եւ զշնորհաց առաջի մատուցելոց։ Մի յապաղեր մինչ դեռ զշնորհսդ ունիս, թերեւս այդ յետինդ մի եւս դարձցի այսրէն յաւիտեան։ Սոյն այս յորդորեացէ զքեզ՝ զի զբազմօք զանց արարեր մինչեւ ցայժմ, զոր իբրեւ յիշեցես՝ յիրաւի է քեզ ղղջալ եւ սրբանալ։

Բ. Ե՞ նա տո՞ ընկալո՞ զնա է ֆէրի՞ է՞ր։ Խոստացեալ միայն էր զի տեսցէ զՕծեալն, այլ նա՝ եւ ի գիրկս եւս ընկալաւ զնա։ Առաւել տայ Աստուած քան զայն՝ զոր խոստանայ։ Դու նմին հակառակ առաւել խոստանաս եւ դնես ի մտի՝ քան եթէ կատարես։ Մի լինիր այդչափ կծծի առ նա, որ այդպէս առատ է առ քեզ։ Ընկալաւ զնա ի վերայ բազկաց իւրոց, որով՝ որպէս եւ ասէ Հոգոն, մեր գործքս նշանակին։ Հաստանել հաստանէ որ առ Աստուած ցանկութեամբք, այլ ըմբռնել ոչ՝ բայց գործովք միայն։ Ապա մոլորիս եթէ շատ համարիցիս դնել եւեթ ի մտի, եւ ի գործ անդր ոչ մատչիցիս։

Գ. Ե՛ օրհնեաց ա՛ստուածդ ե՛ւ ասէ. Ա՛րդ արիարո՛ւ զձեռա՛ս տ՛ս Տէր, այլովքն հանդերձ։ Զմտաւ ած թէ որպիսի՛ միտք էին նորա՝ մինչ դեռ բարձեալ կրէր զՅիսուս. հաւատայր, յուսայր, սիրէր, խնդայր վասն անձին եւ վասն բովանդակ աշխարհի, զանձն իւր նմա յանձն առնէր, եւ մանաւանդ ցանկայր մեռանել. որով յայտ իմն առնէ՝ թէ ոչ սիրով արարածոյ ինչ իրիք կապեալ կայր ի կեանս մինչեւ ցայնժամ, այլ լոկով յուսով տեսանելոյ զՅիսուս։ Երանեալ է անձն՝ որ ոչ յարարածս սփռէ զսէրն, այլ զամենայն յԱստուած ժողովէ։ Զսոյն պահանջէ վախճան քո՝ յոր ստեղծար։ Ապա հան ի բաց յարարածոց զսէր քո։ Ա՛յնչափ առ Աստուած մերձենաս, որչափ յարարածոց մեկնեսցիս։

Գ. ՀԻՆԳՇԱԲԱԹԻ

Ս՛ուրբն Սի՛մեոն մարգարէանայ ընդ Մարիամ։

Ա. Ահա սա կայ ի գլորո՛ւմն։ (Ղուկ. Բ.) Փրկիչն ի գլորո՛ւմն. այո՛ իակ ի գլորումն. այլ այնոցիկ՝ որ ծանիցեն զԱստուած, այլ ոչ ըստ գիտութեանն պատուեսցեն. որ չարաչար վարիցին ընդ որհօք, եւ վասն իւրեանց չարութեանն ոչ գնայցեն ըստ կոչման։ Երկիր, գուցէ եւ քեզ լինիցի ի գլորումն՝ եթէ նորա ընդ որհօքն ոչ վարեսցիս։ Ցաւեսցէ քեզ զի այդպէս բազում անգամ չարաչար արկեր զնոսին ի կիր։ Աղաչեա զնա տացին քեզ ընդ որհ՛ք կայողնէք։ Հաստատեալքիր ի մտի գործակից լինել նոցին։ Լիցի նա մանաւանդ ի գլորումն ախտից քոց իւրովն օրինակաւ եւ օգնականութեամբ։

Բ. Ե՞ր է հանգնո՞ւմ բազմաց, մանաւանդ թէ ամենեցուն իսկ, թէ միայն կամիցին: Զգրկէ բնաւ զոք ի շնորհաց՝ յառնելոյ Աստուծով: Ո՛ մարդասիրութեան Աստուծոյ. զայրացեալ է՝ եւ շնորհս բաշխէ, զրկեալ՝ եւ զբարեկամութիւն խնդրէ զայնորիկ որ զբրկեացն զնա: Ուր հոն ըմհո ծեղսոյին, այլ ընէ գործոյէ ե՞ւ ի՞նչ: Եւ զայս ոչ եթէ վասն իւր ինչ, այլ վասն քոյոյ իսկ օգտի կամ դիւրութեան: Ապա ուրեմն առաւել եւս կամի Աստուած ընդ քո լաւութիւն, քան դու ընդ քոյն: Զի թէ յառնես նորա զօրութեամբն, քանիցս անգամ քոյով չարութեամբ այսրէն անկանիս: Ո՛ ամօթոյս, աղէ արի դու միանգամ այնպէս, զի մի երբեք անկցիս: Այլ ընկճեա դու զծանրութիւն ախտիցն, զի մի յերկիր տապալեսցեն զքեզ:

Գ. Ե՞ր է նշան հաւատացելոյն: Ելք վարուցն Քրիստոսի՝ ճշմարտեալ աստուգեցին զմարդարէութիւնն: Քանզի հանապազ է ծեղսոյց հաւատացելոյն անդր կրեաց. ի հերովդէ խնդրեցաւ ի սպանդ, քարինք ի վերայ նորա պատրաստեցան ի Հրէից, դարովեցաւ անարգեցաւ վարդապետութիւն նորա, եդաւ նա իբրեւ նշաւակ ամենայն թշնամանաց, զրպարտութեանց եւ տանջանաց: Այլ եւ դու քանիցս անգամ հակառակ կացեր վարուց եւ վարդապետութեան նորա: Լիցի քեզ այսուհետեւ Յիսուս նշան, ոչ եթէ հակառակութեան՝ այլ կերպարանակից լինելոյ, յոր ընկենուցուս զիւղձս եւ զգործս քո:

Գ. ՈՒՐԲԱԹ

Վասն այնոցիկ՝ որ Սիմեոնէ հրեշտակապետէ վասն Կուսին երանելւոյ։

Ա. Եւ ընդ ութ աւուրս անցեալ ոսկրե։ (Ղուկ. Բ։) Տես զհայրդ ընդ հեշտականան եւ դառնին եւս խառնէ Աստուած։ Լուեալ իսկ էր երանելւոյ Կուսին ի Սիմեոնէ զգովութիւնս եւ զօրհնութիւնս Որդւոյն իւրոյ։ Որպիսի՞ ինչ ցնծալից ուրախութիւն եղեւ նմա աստի. այլ այժմ լսէ զարդ, որ ոչ եթէ ընդ մարմինն՝ այլ ընդ անձն իսկ նորա անցանելոց էր։ Քանզի այնու զի Մայր էր, եւ սէր սերտ ունէր ընդ Որդին, չկարէր չզգալ սաստիկս զրկանաց Որդւոյն։ Վասն զի զրկանք այնր զոր սիրէ ոք, այնմ որ գնայն սիրէ՝ տանջանք են։ Կա՛մ՞ ճանաչել եթէ սիրիցե՞ս արդեւք զՔրիստոս, քննեա թէ որպէս ժոյժ ունիս թշնամանաց նորա, որ ի քէն կամ յայլոց հասանիցեն նմա. եթէ ցաւէ քեզ, եւ խորշիս եւ արդելուս վառեալ նախանձու, վստահ լեր թէ սիրես. եւ զայսրացիր դու ի վերայ ամենայն զրկանաց որ Աստուծոյ լինիցին։

Բ. Եւ ընդ ութ աւուրս անցեալ ոսկրե։ Զմտաւ ած թէ վասն էր իրիք կամիցի Աստուած անդէն իսկ ի տղայութեան Քրիստոսի մխել ի ձեռն մարգարէութեան զայս սուր ցաւոց յանձն երանելւոյ Կուսին։ Թերեւս կամեցաւ զնա առաւել կերպարանակից առնել Քրիստոսի. զի զոր օրինակ նա անդատին ի մանկութենէ հանապազ առաջի աչաց իւրոց ունէր զչարչարանս իւր, սոյնպէս եւ սա ցանկ նորին յիշատակօքն տանջեսցի։ Տես յո՛ր վայր հասանես ի ձեռն հանապազորդ խաչի եւ մեռուցման. նմանօղ Քրիստոսի լինիս։ Քանզի

աՃէ իմն առաքինութիւնն՝ յորժամ ընդ նեղութիւնս անցանիցէ. եւ որչափ առաւելեալ յառաքինութեան իցես՝ դոյնչափ նմանագոյն ես Քրիստոսի: Կամի՞ս զայս նմանութիւն՝ սիրեսջիր զխաչ: Դիր ի մտի քաջութեամբ դիմել ի խաչ, եւ փարեսջիր զնովաւ:

Գ. Եւ ընդ ո՞ւմ անձն անցցէ ասէր: Զմտաւ աճ թէ այս մարգարէութիւն թէպէտ եւ ի նմին իսկ վայրկենի կատարեցաւ, բայց մնաւանդ ի ժամանակս չարչարանացն Քրիստոսի լցեալ եղեւ: Անց ընդ ամենայն տանջանսն Քրիստոսի՝ տես զի կայ Կոյսն առ խաչին: Խորհեսջիր դու միանգամ թէ որպիսի՛ ինչ լինէալ իցեն ցաւք Մօրն վասն այնչափ դժնդակութեան զրկանացն այնպիսւոյ Որդւոյ: Այլ եւ դու զայդ առ միտեցեր ի Մայրս, որ այդպէս ծանր ծանր թշնամանօք թշնամանեցեր զՈրդի: Սարջացիր եւ դողա ի սրոյ բարկութեանն Աստուծոյ:

Գ. ՇԱԲԱԹ

Վասն պատահելոյ մարգարէին Աննայի:

Ա. Ոչ ձեռնէր ի պաճարէն, այլ պահօք եւ աղօթիւք պաշտէր զՅայիք եւ զՅերեմէ: (Ղուկ. Բ:) Զմտաւ աճ զհանապազորդութիւն սրբոյ Տիկնոջս յառաքինութիւնս յայսոսիկ՝ յորոց բնաւ ոչ դադարեր: Զէ իսկ արժանի եթէ կոչիցի առաքինութիւն՝ որ չիցէ հանապազորդ: Այլ այս հանապազորդութիւն եւեթ առնու պսակ յԱստուծոյ: Ի՞նչ կամ զինչ դրդեաց զայդ ի պսակն: Որչափ բազում ինչ դնես ի մտի քումմ, եւ քանիք սակաւս ի շատէ անտի հանես ի գլուխ: Ընդ դոյզն ինչ դժուարութիւն՝ լքեալ անկանիս, այլովքն

հանդերձ: Հայպա խորտակեա միանգամ, եւ լինիցի քաղցր, զոր կարծէիր թէ անհնարին եւ աշխատեցուցիչ իցէ:

Բ· Ոչ դինիր ի փաճարքն, այլ պահօտ եւ ողջիւ–, հանդերձ այլովքն: Աղէ եկ ած դու զմտաւ զառաքինութիւնս այրուոյս այսորիկ, զզգաստութիւն նորա զկուսականն եւ զայրուոյ, զճշդրիտ պահպանութիւն աստուածեղէն օրինացն, եւ զյաճախ հաղորդութիւն նորա ընդ Աստուծոյ, եւ զպահոցն պնդութիւն: Որքիմբք եղեւ նա արժանի ճանաչել զՅիսուս թէ ճշմարիտ Աստուած է, քանզի սոքին իսկ են՝ որոց տայ Աստուած զանձն ճանաչել ի ներքուստ: Կամ՞ա զի ցուցցէ քեզ Աստուած զանձն իւր· սիրտ սուրբ կալ յանձին քում, պահեա զհրամանս եւ զկանոնս· բազում անգամ խօսեաց ընդ Աստուծոյ, եւ ի բաց կաց ի հեշտութեանցն զգայութեանց:

Գ· Ե–նա ի նմին ժամա– յարու–ցեալ: Զմտաւ ած թէ երանութիւն Աննայի առ այն ժամ սահմանեալ էր յԱստուծոյ· այլ այնպէս՝ զի եւ նա ի նոյն ի նմին ժամու ընդ առաջ ելցէ, ապա թէ ոչ՝ չկարիցէ ի նմին միխիթարութեան վայելել: Այսպէս ընդ ժամանակի ինչ եւ ընդ պատեհ ժամու կապէ Աստուած զշնորհս իւր, զորս եթէ ոչ ի նմին ժամու հասեալ ըմբռնեսցես, թերեւս ոչ երբեք այնուհետեւ ընկալցիս: Ապա տես մի անփոյթ արասցես զշնորհացն որ առաջի մատուցանի քեզ ի սմին ժամու: Բազում անգամ կորընչին բազում շնորհք, յորժամ զմիոմէն զանց ոք առնիցէ: Քանզի Աստուած իբրեւ շղթայիւք իմն ածէ զշնորհան, որպէս զի թէ միոյն գործակից լինիցիս՝ բազմաց եւս արժանի գըտանիցիս: Եթէ գիտէիր թէ զմիոջէ շնոր-

հաց կախեալ կայ փրկութիւն քո, զի՞նչ գործէիր։ Եւ թերեւս կախեալ իսկ իցէ։ Ապա մի այսուհետեւ յոյլ եւ թոյլ եւ անհոդ լինիցիս։

Դ. ԿԻՐԱԿԷ

ՑԵՑ ԱՍՏՈՒԱԾԱՑԱՑՏՆՈՒԹԵԱՆ

Զոն ըղձիչ է— քանիչ Աննայէ մարգարէին։

Ա. Ե— ա՛ա ի նմին ժամա— յարու՛ցեալ։ (Ղուկ. Բ։) Զմտաւ ած զներքին իղձս մտացն Աննայի՝ որ ծանեաւ ընդ առապաստիւ մարմնոյ զՀըզմարիան Աստուած. զի հաւատայր նա, յուսայր, սիրէր, ուրախ լինէր, խնդայր եւ զանձն ի նա առնէր ապաստան, այլովքն հանդերձ։ Միթէ իցե՞ն եւ քո իսկ նոյնպիսի իղձք մտաց առ Աստուած, յորժամ ծածկեալ կայ ընդ քողով կերպարանաց հացի։ Եթէ հաւատաս՝ ընդէր ոչ մեծապատիւ մեծարես զնա։ Եթէ յուսաս՝ հի՛մ նեղիս ի վշտաց։ Եթէ սիրես՝ ընդ վան բաժանես զսէր քո յարարածս։ Եթէ ուրախ լինիս՝ առի՞ւ միխիթարութիւնս ի տղմոյ մուրանաս։ Եթէ խնդաս ընդ այնչափ բարիս քո, եւ զի՞արդ իցէ զի այլ ինչ արտաքոյ քան զԱստուած մեծարոյ համարիս։ Եթէ ի նա ապաստարես զանձն քո՝ վանէր բազում անգամ առնուս զքեզ վերատին։

Բ. Գոհանայր ըՏէոՏՆէ։ Այս է՝ օրհնէր եւ փառաւոր առնէր զՏէր։ Քանզի իղձքն աստուկացեալ գրգռէին խօսել։ Այլ թէ զինչ ինչ խօսեցաւ՝ այն չէ յայտ։ Սակայն մարթի այսպէս կարծել, թէ յարգեալ գովեաց ըզմարգասիրութիւնն Աստուծոյ, եւ զողորմութիւնն զոր արար ընդ ծառայս իւր. եւ ապանչացաւ ընդ խոնարհութիւն նորա եւ ընդ

զանձն ունայնացուցանել: Ուստի՞ իցէ զի այդչափ ամուլ եւ ի գովութիւնս Աստուծոյ. վասն զի կարի իմն ցուրտ կամ թէ սակաւ ինչ ունիս իղձս: Զի որ սիրէ՝ այնպիսւոյ ոչ պակասեն բանք զնմանէ զոր սիրէն: Խօսք քո յայտ առնեն թէ զինչ սիրիցես: Քննեա զանձն քո եւ զբանս եւ զխօսս քո, եւ իմացեսցես՝ թէ ուր յօժարեալ իցէ անձն քո, եւ թէ ուստի պարտ իցէ ի բաց կալ:

Դ· Ե՞ս խօսէր ընդ ամենեսին: Եւ զի՞նչ խօսէր արդեւք. ապաքէն զայս իսկ՝ թէ սա է Մեսիան որում զայնչափ ժամանակս ակն ունէաք, եւ թէ ի նա եւեթ պարտ է զամենայն սէր եւ զցանկութիւն դարձուցանել, այլովքն հանդերձ: Ո՞չ ապաքէն զսոյն՝ ուխտ քո եւ կոչումն ի քէն պահանջէ. զի ուսուսցես եւ բորբոքեսցես զամենեսին ի ճանաչել եւ ի սիրել զՅիսուս, որ նորա արեամբն վրկեցան, եւ ոչ երբեք յումեքէ՝ թէպէտ եւ ի հիքէ եւ ի տառապելոյ զանձն ի բաց դարձուսցես: Ապա էր վասն կամ ամենեւին իսկ խուսափես, եւ կամ զանարգան ի բաց ընկենուս: Մի՛թէ յայն սակս զի ցնցոտի կապերտիկ զգեցեալ է՝ անարդ իցէ հոգին. մի՛թէ վասն զարդարելո՞ց եւեթ մեռաւ Որդին Աստուծոյ: Որ ճշմարիտ նախանձ յանձին ունիցի՝ այնպիսւոյ չիք ոգի անարդ: Արդ վառեա ի քեզ զայս նախանձ ոգւոց:

Դ· ԵՐԿՈՒՀԱԲԱԹԻ

Քրիստոս ըստ օրինաց սուրբ լինի երկանօք հինգ ակեղ։

Ա· Եւ եբրե՛ա կոտորեցին զամենայն ըստ օրինացն Տէառն։ (Ղուկ· Բ։) Թէպէտ եւ չյիշատակէ ինչ Աւետարանիչն, եթէ սովորական գնոց գնեալ էր Մօրն զՔրիստոս ի քահանայէ, սակայն այն ստոյգ է՝ թէ նա մինչեւ ցնշանախեցս անգամ օրինացն եղից, յորմէ յայտ է՝ եթէ եւ զհինգ սիկղն եւս վասն նորա։ Արդ զմտաւ առ թէ ո՞ է որ գնիցէ զնա. այս ինքն՝ երանելի Կոյսն, իւր ոչ եթէ զի իւր ինչ պահեսցէ, այլ զի անուսցէ զնա մեզ, եւ ապա եւ զանձն իսկ իւր ողջոյն վասն մեր ծախեսցէ։ Ապա պարտիս ընդոր ունել Կուսին որ այդչափ հոգ յանձին ունի վասն քոյոյ բարութեան։ Եւ որպիսի՛ ըղձիւք ընդունիցիս զնա։

Բ· Զմտաւ առ թէ յումէ գնիցէ զնա։ Ի յաւիտենական Հօրէն՝ որում մատուցեալն էր։ Պարզեւեալ իսկ էր զնա մեզ մարմնաւորութեամբն. այսրէն պարգեւէ կամ վաճառէ զնա միւսանգամ մեզ, նորոգ պատճառս եւ յորջորջմունս խնդրեալ՝ զի զՈրդի իւր բնաւին մեր արասցէ։ Այնպէս ուշ ունի նա մերում փրկութեանն, զի գփրկիչն՝ որ միանգամ մատուցաւ նմա, դարձեալ կրկին անգամ մեզ շնորհէ։ Երանի՛ թէ զսոյն օրինակ եւ ես ընդ Աստուծոյ գնայի. մատուցանեմ քաղցում անգամ զսիրտս իմ, զկամս եւ զայլ եւս զօրութիւնս իմ. այլ զոր միանգամ ասաւն՝ անգէն նոյնժամայն առնում վերստին։ Արդ այժմ իսկ ընկալ դու, Աստուած, զպարգեւս զոր ասաց քեզ եւ այլ մի եւս խըն-

դրեցից, զսիրտս իմ, զկամս, զմարմին եւ զհոգի, եւ դու ըստ հաճոյից քոց կարգեա զնոցունց։

Գ · Զմտաւ ած թէ զինչ գնոց գնեցաւ, այս ինքն՝ ըստ օրինաց հինգ սկեղ։ Տես քանի՛ թեթեւագնի գնեցաւ Աստուած։ թէպէտ եւ ինքն անեզը բարուքիւն իցէ, սակայն չկամեցաւ դոյնչափ գինս եւ ի քէն պահանջել, հայեցեալ ընդ քո չքաւորութիւն. չկամեցաւ մեծ իմն ինչ՝ զի մի պատճառս պատճառեսցես թէ չկարեմ գնել. չկամեցաւ զի առանց ինչ գնոց տացի, որպէս զի ճշդիւթ իրաւամբք՝ քո՛ արասցես զնա։ Ապա առանց պատասխանի տալոյ ես, ո՛վ մարդ, եթէ ոչ զայդչափ բարին՝ այդպէս դոյզն եւ թեթեւ գնոց գնեսցես։ Եւ սակայն քանի՛ցս անգամ առաւել գինս տաս, այս է՝ առաւել ճգունս յանձն առնուս վասն նանրութեանց եւ վասն զբօսանաց զդայութեանց։

Դ · ԵՐԵՔՇԱԲԱԹԻ

Հերովդէս Բուխոյեալ։

Ա · Յայնժամ էբրե՛ւ եպես Հերովդէս ընդ խոբեցաւ ի մոգուց անդր։ (Մատթ. Բ։) Զմտաւ ած զայն՝ էբրե՛ւ եպես։ Արդարեւ խոստացեալ իսկ էր մոգուցն՝ թէ դարձցին միւսանգամ. այլ եհաս ի վերայ հրամանն Աստուծոյ որ պատուէր տայր ի ձեռն հրեշտակին՝ զի ընդ այլ ճանապարհ դառնայցեն։ Այսմ չէր ինչ գիտակ Հերովդէս, եւ սակայն այնչափ ստոյգ համարի, որպէս թէ աչօք իսկ տեսեալ իցէ թէ կամէին իմն մոգքն խաբել զնա։ Տես զիարդ չարաչար մոլորի կարծիքն. իշխէ քննել զդիտաւորութիւնն նոցա, եւ իբրեւ ստոյգ իմն

զերազն հաշուի, զոր անձամբ անձին ստեղծանէ: Ոչ տեսանէ, այլ դնայ առ խարխափնմին իրի մոլորի եւ խառվէ զհոգի: Ատեա զայս ախտ, եւ լեր մանաւանդ կոյր յայլոց իրս, քան եթէ տեսօղ աչօք կասկածելեօք:

Բ. Իբրե՞ եթե՞ ընէ խոբէացո՞: Խաբեբայ ինքն իսկ Հերովդէս եր. եւ կեղծեօք իմն զիւր անուանն ի մոգուցն վերայ արկանէր: Որպիսի ոք ինքն էր՝ նոյնպիսի զնոսին համարեցաւ: Կարէր ի լաւ անդր մեկնել զչդառնալ նոցա, եւ թերեւս ոչ խառվէր յայնժամ: Ուսիր դու առնել զայդ, զի մի թերեւս զազնուագոյնն ի թոյն շրջեացես: Ո՞չ ապաքէն կամիս զի լինիցի քեզ այդ, ապա արա դու այլոց: Մեծ իմն խաղաղութիւն անտի քեզ լինիցի, զի դատաստանք թեւրք զբազմաց միտս խառվեն: Դարձ յանձն քո, ատրճացիր, եւ դիր ի մտի:

Գ. Բարկոցո՞ յոյժ: Զմտաւ ած եթէ հերովդէս անդէն ի բարկութեանն խորհուրդ ի մտի եդ սպանանել զՔրիստոս. բաբէ անապորոյն մոացս. որպիսի՛ անհեդեդ իրք են այս. բարկութիւն՝ առողջ ինչ ոչ դնէ առաջի: Զկարէ բարւոք լինել խորհուրդն այն՝ զոր կարիքն թելադիր լինիցին: Քանիցս անգամ զոր ի յուզել ախտիցն ընտրեցեր, եկեալ ի միտս՝ մերժեցեր: Ուսիր այսուհետեւ զախտս կարեաց քոց նուաճել, զի մի տացեն քեզ զղջանալ ընդ խորհուրդս քո: Տես միթէ ախրիցե՞ն արդեւք քեզ ախտք, եւ ո՞ր այն ախտ իցէ որ տիրիցէ քեզ. դիր ի մտի թէ որմ՛վք հնարիւք զնոսին նուաճեացես:

Դ. ՀՈՐԵՔԱՆԹԻ

ՎՃԻՌ ԱՌՔԱԾՈՅ ԱՐ Է ԽՈՐՀԵԼ ՔՀՐԻՍՏՈՍ Է ԲՈՐ-ՆՈՒՆԵՔ ՀԵՐՎԵՒ։

Ա. Զմեռաւ ած թէ քանի՞ յոյժ այլազգ իցեն խորհուրդք Աստուծոյ, եւ այլազգ՝ մարդկան։ Վտանգ ի վերայ կայր կենացն Քրիստոսի։ Կարօղ էր Աստուած կամ զՀերովդէս բառնալ ի միջոյ, կամ զբարկութիւնն շիջուցանել, եւ կամ զՈրդին անեղեւոյթ աչաց առնել։ Սահմանէ զի փախիցէ։ Որպիսի՞ ինչ միջնորդ իցէ այս. քանի՞օն հակառակ պատուոյ Որդւոյն Աստուծոյ. ո՞րչափ վշտաց առաջի անկեալ։ Այդպէս գնայ Աստուած ընդ այնոսիկ՝ զորս սիրէ. խիստս եւ դժուարինս սահմանէ նոցա։ Միթէ պատուականագոյն ինչ ո՞ք իցէս դու քան զԱստուածորդին. ապա զի՞ տրտնջես յորժամ խիստ ինչ փորձս ի քէն պահանջիցէ Աստուած։ Գիտասջիր զի այդ իսկ նշանակ է նորա առ քեզ սիրոյն, եւ մտադեւր ժուժկալեացես, եւ խնդայցես, եւ գոհասցիս։

Բ. Զմեռաւ ած թէ այսպէս կամք եղեն Աստուծոյ՝ զի մի առ մեզս փախստեայ անկանիցի Քրիստոս, յորոց թերեւս պատուեալ մեծարէր, այլ Եգիպտոս, յազգ խուժադուժ եւ թշնամի Հրէից, հեռի ի բարեկամաց եւ ի ծանօթից։ Այդպէս չառ յանձն Աստուած զի Որդի իւր ի բովանդակ ժամանակս տղայութեան իւրոյ՝ սփոփանս ինչ ի բարեկամաց, եւ կամ պատիւս կամ հանգիստ ի ծանօթից ընկալցի։ Եւ դու ընդէր խնդրես ծանօթ լինել, մեծարանս ընդունել եւ պատիւս, եւ ի հանգստեան վայելել։ Եթէ դիտէիր զքեզ ծառայ Քրիստոսի, զայդ

ամենայն ի բաց թօթափիլիր, եւ կամիր մանաւանդ թաքչել, ըստ որում լինել եւ վշտանալ: Աղէ դու պահանջեա զայս ի քէն, զի մօտագոյնս մատչիցիս առ Քրիստոս:

Գ. Զմտաւ ած զոր ասէ ոմն ի մատենագրաց. Ցիլիաց, ասէ, Տէրն՝ որ ել Բարլհանայ էպարս, ինչ ո՛րչափ լարէս անդայդ ընդ Եփեպոս, ձին էրէ ղՈրդէ է–ր ասուէ յայն աշխարհ, էպայ ձմա նչան ձեզի հաշտութեան: Ո՛ մարդասիրութեան Աստուծոյ. յորոց արդարութեամբ եբարձ զանդրանիկն, ողորմութեամբ տայ զիւր զՄիածինն: Ուսցի մեղաւորն՝ յորժամ պատժեացի յԱստուծոյ, մի անյոյս լինել իսպառ: Նա աւանիկ պատժելն իսկ նորա՝ վկայութիւն իմն մարդասիրութեան է: Զի տանջէ նա զամենայն որդի զոր սիրէ: Ընկալ դու զամենայն պատիժս խոնարհութեամբ, եւ յանձն արա զքեզ մարդասիրութեան նորա:

Դ. ՀԻՆԳՇԱԲԱԹԻ

Աղաւնոյն ցուցեալ ի հրեշտակէն զի փոխէցէ յԵփեսոս:

Ա. Հրեշտակ Տէրոն երեւեր է պեղէան ցուցեալ, եւ ասէր՝ որպէս սա զմանուկդ է–ս, է– փոխէր յԵփեսոս: (Մատթ. Բ:) Զմտաւ ած զհանգամանս պատուիրանին: 1. Պատուէր տայ հրեշտակն յանուն Աստուծոյ, իբրեւ ի ձեռն վերակացուի: 2. Ոչ կուսին, թէպէտ եւ առաւելագոյն քան զՅովսէփ էր, այլ Յովսեփայ իբրեւ տանուտեառն: Քանզի ի ձեռն վերակացուաց վարէ Աստուած, որոց առընթեր կայ հանապազ՝ զի մի հպատակքն մոլորեսցին: 3. Պատուէր տայ ի քուն: Պարտ է հատանել զհանգիստ, ուր Աստուած կոչի-

ցէ ։ 4· Հրամայէ առնուլ զՄանուէն եւ զՄայր նորա ։ Զայլմէ կահէ եւ զկարասւոյ ոչ ինչ հոգ առնի ։ Ամենայն կահ եւ կարասի քո լիցի Յիսուս եւ Մարիամ ։ 5· Պարտ է երթալ Յեգիպտոս, յերկիր թշնամեաց, զի յապահով լիցի Յիսուս ։ Թող՝ զի սահմանեսցի քեզ տեղի, եւ մի դու զայն ընտրեր ։ Եւ եթէ ինասակար քեզ տեղին այն թուիցի, Աստուած պատսպարեսցէ զայն՝ որ սահմանեացն ։

Բ· Ե՞ր անդ լինիլիր՝ յորժամ ասացեալ էր ։ Զսահմանէ ինչ զժամանակն թէ որչափ մնայցէ անդ ։ Աստուծոյ յանձն արա զժամանակ գործելոյ, զտեղւոյ, զպաշտամանն եւ զնեղութեան ։ Նա է որ հոգայ վասն քո, փոխեսցէ յորժամ լաւ եւ պատշաճ իցէ ։ Որչափ դու անձամբ անձին կարգես ինչ, եւ կամ փոյթ յանձին ունիս զի ըստ քումց հաճոյից քոց կարգեսցի, դոյնչափ ի բաց հանես զանձըն քո յաստուածեղէն առաջնորդութենէ անտի ։ Որչափ խռովութիւն քեզ անտի լինիցի՝ յորժամ ոչ ընկալցիս· եւ եթէ ընդունիցիս՝ քանի՛ սակաւ արժանիս դանձիցես անտի անձին քումմ, որչափ դոյզն մխիթարութիւնս, քանի՛օն վիշտս վտանգի ։

Գ· Ե՞ր նա յորոյեալ սո՞ւ Մանո՞ւն է՞ր Մայր է՞ր էիլիր ։ Տես դու զհնազանդութեանն զառաւելութիւն ։ 1· Զդաստատան մտացն հնազանդելով, թէպէտ եւ բազում ինչ մարթէր նմին ընդդէմ դնել ։ 2· Յօժարութեամբ հնազանդ լինէր յայնպիսի գժընդակ եւ գժուարին իրս ։ 3· Արագ արագ ըզհրամանն կատարէր, ի նմին իսկ գիշերի, հաւեալ զքուն, եւ թողեալ զընաւ զոր ունէր ։ 4· Ուրախութեամբ իմն, քանզի գիտէր թէ

այն իսկ են կամք Աստուծոյ: Արդ կշռեա դու զքո հնազանդութիւն ըստ չորից թուոցս այսոցիկ:

Դ. ՈՒՐԲԱԹ

Վասն ճանապարհի ֆխոռէէյն յԵփեսոս:

Ա. Ե՞ր գնաց յԵփեսոս: (Գաղատ. Բ:) Զմտաւ ած թէ որպիսի՛ ինչ էին խորհուրդք մտացն Յովսեփու եւ Մարեմայ: Զբազում ինչ իրաց զփորձ առնոյին, զդժնդակութեանց ճանապարհին ասեմ, եւ զօդոցն անհարթութեան, եւ զխաւտութեան մարդկանն, եւ զնուազութեան կերակրոյ, եւ զայլոց սոյնպիսեաց: Այլ յամենայնի ի սուին զայս զմի ինչ եւեթ ածեալ զմտաւ՝ միխիթարէին յանձինս իւրեանց. Զայս ամենայն առնեմք եւ կրեմք վասն զՅիսուս ապրեցուցանելոյ: Որպիսի՛ միխիթարութիւն, քանի՛ քաղցրութիւն լինէր անտի նոցա. քանզի ամենայն դառնութիւն սովին խորհրդով քաղցրանայր: Այսու սկզբամբ եւ դու զօրացեալ հաստատեա զանձն քո ի վիշտս. Վասն Աստուծոյ վշտանամ:

Բ. Զմտաւ ած թէ զինչ ինչ զգայր մանուկն ի մսի իւրում, զի գիտէր թէ ի մահ խնդրեն զնա, որ եկեալն էր զի եւ նմին իսկ Հերովդի կեանս տայցէ: Համարիցի՞ս արդեօք եթէ չիցէ ի խոր խոցեալ սիրտ նորա այնչափ եւ այնպիսի ապախտաւորութեամբ: Տես մի գուցէ եւ դու նմանագոյն ինչ ցաւոց պատճառս տայցես բազում անգամ Քրիստոսի, յորժամ ոչ ըստ այնչափ երախտեացն եւ չնորհաց գնացս ցուցանիցես: Այլ կարէր մանուկն ամենազօր առնուլ զվրէժ ի Հերովդէ, եւ իւրում պատուոյն պաշտպանել, սա-

կայն ոչ կամեցաւ։ Ապա ուրեմն սուտ է ըս-
կիզբն այն անձնասիրութեան, թէ չէ պարտ
համբերել այնմ՝ որով պատիւն ի վտանգի
կայցէ· եւ այլն եւս մի ըստ միոջէ։

Գ· Զմտաւ առ թէ զինչ կրեաց Քրիստոս
ի մարմնի անդ զճանապարհային։ Մանուկ մա-
տաղածին էր, ձմեռն ցրտաշունչ, անձրեւք,
ձիւնաբերք, իջեւանք վատթարք, աղքատու-
թիւն ծնողացն մեծ յոյժ, անապորունու-
թիւնք մարդկան, այլովքն հանդերձ։ Այլ
զայս ամենայն ոչ ի հարկէ ինչ կրէր նա,
այլ կամաւ։ Եւ ես փախչիցիմ ի վշտաց, նա
եւ յայնցանէ իսկ զորս հարկն առիցէ ի վե-
րայ· եւ ցանկացայց իմոց դիւրութեանց։

Գ· ՃԱԲԱԹ

Վասն ամենայնի զոր երեաց Յիսուս յԵգիպտոս։

Ա· Զմտաւ առ թէ զինչ ինչ կրեաց նա,
ի հոգի իւր։ Եւտես զանձն ի մէջ խեղաթեւր
ազգին, որ զպաշտօն Աստուծոյ ուրանայր եւ
կռոց պաշտօն մատուցանէր· յայնմ ժամա-
նակի վառեալ բորբոքեր նա նախանձու փա-
ռացն Աստուծոյ։ Որպիսի՛ վէրս ի հոգի իւր
ընկալաւ նա այնու, զի լուսաւորագոյնս տե-
սանէր նա թէ ո՛ր Աստուածն իցէ· զհաւրդ
զայրանայր ընդ թշնամանան Աստուծոյ· ո՛ր-
չափ սիրով զկեանս իւր մատուցանէր նա առ
ի զմեղսն բառնալոյ։ Քանի՛ դոյզն է նախանձն
որ յիս է, զի ոչ միայն այլոց մեղք զիս ոչ
վիրաւորեն, այլ եւ ոչ իսկ մեղք իմ։ Վա-
ռեա ի քեզ զայս նախանձ, եւ այնուհետեւ
առաւել մտադիր լինիցիս զի մի չար թուես-
ցին Աստուծոյ գործք քո։

Բ. Զմեռս ած թէ զինչ յանձն իւր կրեաց Քրիստոս։ Զպակասութիւն ոչ զաւելորդաց միայն, այլ եւ կարեւորաց անպամ, եւ զարհամարհանս առ ի մարդկանէ՝ յորժամ հիւսան որդի համարէր։ Եւ զայս իբր ոչ եթէ ի հարկէ ինչ կրէր թագաւորն փառաց, այլ կամօք եւ խնդութեամբ, քանզի գիտէր թէ այն իսկ են հաճոյք Աստուծոյ։ Ցաւակից լեր կուրութեան Եգիպտացւոցն որ զՑիսուս ոչ ճանաչէին։ Տես մի գուցէ եւ քո իսկ կուրութիւն նոցայն հանդոյն իցէ։ Զարմացիր դու եւ յարգեալ գովեա զՔրիստոսի համբերութիւնն, այլ մի տաղտկայցես նմին նմանել՝ զոր գովել քեզ ախորժելի է։

Գ. Զմեռս ած զդաւապնութիւնս Ցիսուսի՝ զոր ունէր նա յայնժամ վշտակից վշտաց այլոցն լինելով։ Նախ վշտակից լինէր սրբոց Մօրն իւրում եւ Յովսեփայ, զորս տեսանէր նա զի ի պատճառս իւր այնպիսի դժնդակ աքսորանաց ժուժկալէին. եւ այս ցաւք նորա՝ ապաքէն ըստ չափու սիրոյ նորա էին՝ զոր սիրէր նա զնոսա։ Երկրորդ անգամ վշտակից լինէր նա տղայոցն անմեղաց, որ նոյնպէս իւր աղագաւ կոտորէին անողորմ տանջանօք։ Ասէր արգահատել չարեացն այլոց, մանաւանդ այնոցիկ՝ որ անդէն յանմեղութեան իւրեանց՝ որովն Հերովդի եւ կամ չարի ուրուք ընկերի սպանանիցին։ Որչափ գուն գործէ անօրէնութիւն զեղծուցանել զնոսա, դոյնչափ դու փոյթ յանձին կալ այսրէն ածել յուղղութիւն։

Ե· ԿԻՐԱԿԻ
ՑԵՏ ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԱՑՏՆՈՒԹԵԱՆ

Անհեղոյն խօսրաչ։

Ա· Աւետեաց խօսրեաց ջամենայն մանկունս էին ի Բեթղահեմ։ (Մատթ· Բ։) Զմեռաւ ած զարհուրահեղ անապօրուներութիւն Հերովդի։ Զմի ոք կամի ի մահ մատնել՝ եւ զամենեսին սպանանէ։ Յո՛ տարեալ հասուցանէ մի միայն ախտն ամբարտաւանութեան, մանաւանդ թէ ամենայն իսկ ախտ՝ եթէ ոչ նուաճեալ սանձահարեսցի։ Արդ յուշ ած թէ քանիցս անգամ կործանեաց զքեզ երբեմն ախտ մի միայն· եւ ի քումէ ինասուէ անտի ուսիր զայն նուաճել, զի մի նա զքեզ նուաճեսցէ։ Չէ պարտ յապաղել, քանզի ժամանակաւ աճեցեալ զօրանայ։

Բ· Յերկնեղէց է՞ ի խոնարհ։ Զմեռաւ ած թէ զո՛ր զգուշութիւն ի կիր արկ Հերովդէս ի գործել անդ զգործ անօրէնութեան։ Քանզի 1· ոչ իւրով ձեռամբ եսպան զնոսին, այլ առաքեաց սպասաւորս, զի յորժամ բամբասեսցի՝ զեղեռն ինասուն զնոքօք արկանիցէ։ 2· Եսպան զամենայն մանկունս, որպէս զի ամենեւին իսկ ստուգութեամբ բարձցի եւ այն ի միջոյ՝ զոր կամէրն։ 3· Ոչ ի Բեթղահեմ քաղաքի միայն կոտորեաց, ուր ծնեալ իսկ էր Քրիստոսն, այլ եւ յամենայն սահմանս նորա։ 4· Ոչ միայն զայնոսիկ՝ որ ի ժամանակէ անտի աստեղն ծագելոյ էին ծնեալք, այլ եւ որ յառաջ քան զայն ժամանակս։ Մի առնուցուս յանձն զի որդիքն խաւարի ըզգուշագոյնք իցեն ի գործել զչար, քան եթէ դու ի խոտորել անդ ի չարեաց։ Զամենայն զգուշութիւն ի գործ արասջիր՝ զի մի մանն

ինչ բարւոյ անցանիցէ զքեզ, եւ զի մի ընդ կողմն մի սպրդեալ մոռանիցէ չարն։

Գ. *Զմոռաս աճ զզարմանալի խորհուրդս Աստուածութեանն, որ եւ զանօրէնութիւնս իսկ մարդկան ի լաւ անդր ի գործ արկեալ վարէ։ Քանզի, որպէս նկատեալ ասէ սուրբն Ոսկիբերան, Թերեւս չէին լինելոց բարեբարք մանկտին։ Ապա ուրեմն երախտիք իմն եղեւ նոցա մահն կանխեալ։ Եւ դարձեալ իբրեւ տարածեցաւ համբաւ անագորոնութեանն ընդ Հռոմ, սփռեալ տարածեցաւ ընդ նմին եւ գալուստն Մեսիայի, եւ պաշտօն ի Մոգուց մատուցաւ նմա։ Ուսիր չարեօք՝ վարել ի բարիս որ զքեզ յօգուտ իցեն եւ Աստուծոյ փառս յաճախիցեն։ Մեծ իմն այս նմանութիւն Աստուծոյ է, եւ քեզ շահ մեծ։*

Ե. ԵՐԿՈՒՂԱԲԱԹԻ

Հրաման առնու Յովհէ պատրաստել յեփեպոսէ։

Ա. *Ե՛ւ վախճանեալ Հերովդէ։ (Մատթ. Բ։)* *Զմոռաս աճ թէ Հերովդէս որ կամէր իմն մահուամբն Քրիստոսի զիւր թագաւորութիւն հաստատուն գործել, իւրով մահուամբն անկաւ ի թագաւորութենէն։ Արդար է Աստուած։ Անտես առնէ զմեղս առ ժամանակ մի, այլ ապա ուրեմն պատուհասէ յորժամ ոչն կարծիցեմք։ Երկիր յարդարութենէ թէ մեղար, եւ կամ զի մի մեղիցես. զի յորժամ մեղանչես՝ ոչ կամիս ընդ մարդասիրութիւն։*

Բ. *Հրեշտակ Տէրն է պատրաստել երեւեցեալ Յովհէփայ յեփեպոսէ։ Զմոռաս աճ զհոգս խնամոցն Աստուծոյ, որ իսկ եւ իսկ պատմէ Յովսեփայ զմահն Հերովդի։ Ո՞րչափ արդեւք համարիցիս թէ ուրախ եղեւ Յովսէփ, յորժամ*

եաեա թէ այդչափ հոգ յանձին ունի Աստուած վասն նորա: Որչափ հաստատեալ զօրացաւ վստահութիւն նորա առ Աստուած: Օրհնեա եւ դու զաստուածեղէն տեսչութիւնն: Ընկեա ի տէր զխորհուրդս քո. նմա յանձն արա զի վարեսցէ զքեզ: Հոգասցի նա զքէն, եւ տեսցես զելս որոմականացն եւա՝ ելս ուրախութեան:

Գ· Աբէ ա՛ր զմանո՛ւէ ե՛ւ զմայր իւր ե՛ւ ֆնա յերիւբն Իսրայէլ: Երկիր լայնանիստ էր երկիրն Իսրայէլի: Յո՛ր կողմն աչխարհին երթիցէ Ցովսէփ՝ զայն ինչ ոչ սահմանէ հրեշտակն: Թերեւս վասն այնորիկ՝ զի դարձեալ միւսանգամ առ Աստուած ընթանայցէ Ցովսէփ եւ զտեղւոյն հարցանիցէ: Քանզի խնդայ Աստուած ընդ յաճախ հաղորդութիւն մեր ընդ նմա: Նմին իրի իսկ ոչ միանգամայն ի միասին յայտ առնէ զամենայն՝ զոր կամի թէ արասցուք. ապա տուր նմա այսուհետեւ գայս ուրախութիւն: Բազում անգամ ընթա առ նա: Այս իսկ է ճանապարհ առաւելագոյն զանձն ընդ նմա միաւորելոյ:

Ե· ԵՐԵՔՇԱԲԱԹԻ

Վասն պատանելոյն յԵգիպտոս:

Ա· Ե՛ւ նա յարուցեալ ա՛ր զմանո՛ւն ե՛ւ զմայր նորա, ե՛ւ եկն յերիւբն Իսրայէլի: (Մատթ. Բ:) Զմտաւ ած զՑովսեփայ եւ զկուսին երանելոյ զյօժարութիւնն հաւատար երթալոյ յԵգիպտոս եւ մեկնելոյ յԵգիպտոսէ: Վասն այնորիկ միայն առաւել հաճոյ եղեւ նոցա դառնալ յԵգիպտոսէ, զի այնպէս իսկ հաճոյ էր Աստուծոյ: Եւ ոչ իսկ դժկամակ լինէին նոքա կալ մնալ ընդերկար՝ թէպէտ եւ ի վիշտս

եւս, թէ այնպէս ինչ հաճոյ լինէր Աստուծոյ, զի զակնարկելոյ կամաց նորա կախեալ կայքին առանց ամենայն ընտրութեան: Եւ ո՞ր այն անխորութիւն իցէ քո. զի զհրամանն յապաղես. զոր ինչ ձեռնհաս իցես՝ մերժես, եւ զոր ոչն կարես՝ խնդրես. զբարւոյ եւ զչարէ դատաստան առնես որպէս ինչ թուիցի քեզ բարի կամ չար. զակարութիւն պատճառես՝ զոր չկամիս, եւ զոր սիրեան՝ իբրեւ զպարտս պահանջես. զրկանս անձին համարիս՝ յորժամ խնդրիցես ինչ եւ չառնուցուս:

Բ. Եւ եբրե լոաս երթ Արթեղաս ի Փոորբեայ Հրէաստանէ փոխանակ Հերովդէ հօրն իւրոյ, երկեաս երթալ անդր: Զմտաւ աճ թէ չդայր ինչ ուսանել երկեւղ Յովսեփայ ի Հրէաստանի, զի ծերեալ էին որ խնդրէին զանձն մանկանդ: Սակայն գտանէ ինչ Յովսէփ երկնչելոյ, զոր եւ այնոքիկ որոց ազնուագոյն խիղճ մտաց իցէ՝ գտանեն. յորժամ եւ յապահովն եւս իցեն՝ երկնչին, զի մի զՅիսուս կորուսցեն: Իցէ՞ արդեւք եւ քո փոյթ յանձին զայսմանէ: Եւ որչափ կարեւոր է այն հոգւոյ յայսչափ եւ յայսպիսի վտանգաց միջի: Զի թէ զայն ի բաց ընկենուցուս՝ զամենայն կորուսեր, նա՝ եւ զանձն իսկ գլխովին: Արթուն կաց:

Գ. Բնակեաս ի փոքրին՝ որ կոչէր Նազարէթ: Ոչ ընտրեաց վան իւր քրիստոս զերուսաղէմ զմայր քաղաքաց թագաւորութեանն եւ զմարդաշատն, այլ զնազարէթ զանշէն վայրն, յորմէ եւ ի նախատինս անուանեալ կոչեցաւ Նազովրեցի: Այս բարք են քրիստոսի, ցանկ զխոնարհագոյնս ընտրել վան իւր: Որչափ այլակերպ են բարքն քո: Թերեւս նմանանս առնես քրիստոսի, եթէ այլում ի-

միք քան զայն՝ զոր նայն խնդրեաց, ի խնդիր լինիցիս: Դոյնչափ մեծ առնես զՔրիստոս, որչափ զանձն քո փոքրկացուցանիցես:

Ե· ՀՈՐԵՓԵՂԱՒԱԹԻ

Վասն ելանելոյ Քրիստոսի հանդերձ հոգւովն եւ մարմնովն ի գաճարն:

Ա· Երկնային ձնողքն նորա ամի ամի յերուսաղէմ: (Ղուկ· Բ:) Զմեռաւ ած թէ բարեպաշտ եւ հաստատուն իմն առաքինութիւն էր Յովսեփայ աղօթից վասն ի տաճարն ելանել· եւ զայս առնէր նա ըստ օրինացն՝ որով ամենայն արու ստիպէր: Տես որպէս հաւատեաւ զօրէնսն լնու, եւ զայն ի սուրբ եւ ի հաստատուն առաքինութենէ: Երանի՛ թէ եւ դու ընդելացուցանէիր զանձն քո ի առաքինութիւն կանոնացն պահպանութեան: Բարեպաշտն առաքինութիւն ոչ լոկ առաքինութիւն է, այլ հաստատութիւն: Արդ զի այդմ հասանել մարթայցես, զամենայն զոր ինչ եւ գործիցես՝ խորհելով գործեսջիր եւ ի կանոն անդր դարձո: Որպիսի՛ ոք լինէիր, եթէ անդուստ ի սկզբանէ կոչմանն քո այն օրինակ գործէիր:

Բ· Երկնային ձնողքն նորա: Ած զմեռաւ քով թէ ոչ միայն Յովսէփ, այլ եւ երանելի Կոյսն եւ ի տաճարն, որում չկայր իսկ ինչ հարկ ի վերայ, քանզի օրէնք արուաց եւ եթէ տուեալ էին: Այլ քանզի գործ բարութեան էր գործն, որով պաշտօն ծառայութեան մատուցեալ լինէր Աստուծոյ, շատ իսկ եւ բաւական եղեւ յօժարեցուցանել զԿոյսն: Կարի իսկ ոք կծծութեամբ գնայ ընդ Աստուծոյ, որ ոչ այլ ինչ գործէ՝ քայց

զայն զոր գործելն պարտիցի։ Եթէ Աստուած պղպէս գնայր ընդ քեզ, որչափ թշուառական լինէիր։ Այսուհետեւ որ այնչափ ինչ առնուս յԱստուծոյ լոկ շնորհատուր պարգեւօք, հատո նմա ի քոյոց անուի սակաւիկ ինչ աւելի։ Արարիր զայս արդեւք ցայժմ. առնելոց իցես յայսմհետէ. զի՞նչ ինչ եւ երբ եւ որպիսի յօժարութեամբ իցես առնելոց։

Գ. Զմտաւ ած թէ եւ քրիստոս իսկ գնաց ի տաճարն ընդ հօր եւ ընդ մօր իւրում, զի օրինացն հնազանդ լինիցի, եւ զի զհայրն յաւիտենական ի տան իւրում եւ ի սահմանեալ ինչ ժամանակի հասարակաց պաշտաման փառաւոր արասցէ։ Երանի՛ ծնողացն որ զայնպիսի որդի ընդ իւրեանս ունէին ուղեկից։ Երանելի ես եւ դու, եթէ հանապազ ընդ քեզ ունիցիս զՅիսուս. զի զի՞նչ այն մխիթարութիւն իցէ եւ կամ որ սփոփութիւն՝ որ ոչ գուցէ ընդ Յիսուսի։ Տես որչափ փութով եւ քանի՛ եռանդմամբ ճեպեաց մանկիկս ի տաճար անդր։ Զնոյն փոյթ եւ յօժարութիւն զարթո եւ դու յանձին քում, յորժամ յաստուածոյան մերձեսցիս։

Ե. ՀԻՆԳՇԱԲԱԹԻ

Դարձեալ վասն ի գաճարն ելանելոյ։

Ա. Ցիլանել նոցա յերուսաղէմ ըստ սովորութեան։ (Ղուկ. Բ։) Զմտաւ ած թէ յորժամ դառնայր Յովսէփ յեգիպտոսէ՝ երկեաւ երթալ յերուսաղէմ, զի Արքեղաոս թագաւորէր անդէն։ Այլ եւ այժմիկ իսկ թագաւորէր. արդ եւ այժմ ընդէր ոչ երկիցէ։ Քանզի ասա առաջի կայր պաշտօն մատուցանել Աստուծոյ։ Զի յայնժամ զա-

մենայն երկեւղ ի բաց պարտ է թօթափել, եւ արուեստամբ քաջուեստամբ՝ զոր ինչ պարտիսդ Աստուծոյ՝ վճարել: Այսպէս որ երկնչի յԱստուծոյ, ոչ հասցէ նմա չար: Յորժամ դու զնորա պաշտամանցն հոգ ի մտի ունիցիս, եւ նա զգուշացեալ պահեսցէ զքեզ:

Բ· Զմտաւ ած թէ քրիստոս յերկոտասան ամաց հասակի եւ ի տաճարն, այս ինքն՝ ըստ հասարակաց կարծեաց մարդկան, յորժամ զառաջինն սովոր է միտքն դատաստան առնել· զի անդէն յառաջնում տիս հասակի ցուցանիցէ՝ թէ զամենայն զհոգս իւր դարձուցանէ ի պաշտօն եւ յարբանեկութիւն Աստուծոյ: Ո՛հ· եթէ անդաստին ի մանկութենէ զայսր օրինակի զհետ երթեալ էիր, ո՛րչափ երանելի լինէիր, զիարդ յապահովս լինէր անձն քո: Ցաւեսցէ քեզ, զի այդպէս անադան ուրեմն եկիր: Բայց գոնեայ այժմ ճշմարտութեամբ եւ մեծաւ հաստատութեամբ մտաց գործեսջիր զգործս ծառայութեան Աստուծոյ, եւ ի բաց արա զամենայն ցրտութիւն:

Գ· Հայեաց միանգամ ընդ պարկեշտութիւն, ընդ մեծարանս եւ ընդ սէր նոցա յորժամ ի տաճարին էին· զո՛ր գոհութիւնս առաքեն նոքա յերկինս վասն բարեացն պարգեւելոց անձանց իւրեանց եւ համօրէն աշխարհի· զիարդ ջերմաջերմ են պաղատանք նոցա առ ի ընդունել մարդկան շնորհս պատշաճականս· ո՛րպէս հաճոյ եղեն Աստուծոյ նուէրք նոցա, այլովքն հանդերձ: Արդ համեմատեա զդիրս մարմնոյ քո մինչ դեռ յաղօթս կայցես, եւ զմտացդ ամփոփութիւն եւ զեռանդումն ոգւոյ քո: Տես յորո՛ւմ պակասես, եւ ուղղեսջիր:

Ե. ՈՒՐԲԱԹ

Մնաց մանուկն Յիսուս ի Երուսաղէմ։

Ա. Եւ ի կատարել զաւուրսն եւ դառնալ անդրէն։ (Ղուկ. Բ։) Զմտաւ ած զի չկամեցան ծնողքն Յիսուսի, թէպէտ եւ կարէին, դառնալ ի Նազարէթ յաչխարհն իւրեանց, յառաջ քան զկատարել տօնի բաղարջակերացն՝ որ տեւէր զաւուրս եւթն։ Այսպէս մինչեւ ցնշանախեցս օրինացն կամեցան պահել։ Զսոյն փոյթ կալ եւ դու յանձին քում, մանաւանդ յաստուածոյն։ Մի կրճատ ինչ զոհս մատուցանիցես Աստուծոյ. եւ մի խորհիցես ինչ մասն ի ժամանակէն։ Զոր հանեան յԱստուծոյ՝ ոչ եմ տաս, եթէ ոչ՝ զգայութեանց։ Կամիցիս արդեւք զի զայս արարեալ իցես, յորժամ աւուրքն կենացդ ապառեսցին։

Բ. Մնաց Յիսուս մանուկն յԵրուսաղէմ։ Զմտաւ ած զլնանամն սիրոյն զոր ունէր Քրիստոս առ աստուածականն. զի որչափ ինչ ձեռնհաս էր՝ կամէր նա հանապազ մնալ ի տան Հօրն իւրոյ, եւ վասն սորին՝ եւ զմայրն եւս որ յոյժ սիրելին էր նմա՝ թողուլ. որով հետեւ զԱստուծոյ արբանեկութիւնն քան զամենայն ինչ ի վեր պարտ է համարել։ Յորմէ ուսցիս եւ դու մեծ համարել զաստուածականն՝ որ ի կանոնաց հրամայեալ իցեն, եւ զարթուցանել զցանկութիւնն առ նոսին, եւ մասն մի ժամանակի յատկել մանաւանդ ի նոսին, յորժամ օրէն իցէ, քան բառնալ։

Գ. Եւ ոչ գիտացին ծնողքն նորա։ Թէպէտ եւ գիտէր Քրիստոս թէ մեծաց ցաւոց պատճառ լինելոց էր ծնողացն՝ իւրն հեռաւորութիւն, սակայն կամեցաւ ինքն զանձն կորզել ի նոցանէ. "զի ցուցանիցէ, ասէ Բեդա, թէ է

նորա այլ Հայր Ճշմարիտ յերկինս,,, եւ նմա միայնոյ հնազանդեր յիւրս՝ զոր իբրեւ զփրկիչ գործէր, առանց ինչ ի մարմնոյ եւ յարենէ ակն ածելոյ: Ուսիր, յորժամ ըստ կոչմանն քումմ գործել ինչ հասանիցէ, ի բաց յանձնէ մերկանալ զսէր ծնողացն եւ զբարեկամաց: Զգիտեն նոքա զայն որ հոգւոյն է, եւ ի մեծ գայթակղութիւն քեզ լինին: Ոչ կարես Քրիստոսի աշակերտ լինել, եթէ ոչ ատեաս յայսպիսի իւրս զհայր եւ զմայր:

Ե· ՇԱԲԱԹ

Խնդրեն ծնողքն զորդին յուսուսել:

Ա· Կոչեցին զնմանէ թէ ընդ սովելիսցան էջ, եւէն իբրեւ սուսր ձոյ ճանապարհ: (Ղուկ. Բ:) Արդարեւ զարմանք են՝ թէ զհարդ հանդուրժեաց Մայրն զատեալ կալ յորդւոյ անտի՝ զոր այնպէս սաստիկ սիրէր: Սակայն ժուժեաց նա այնմ, զի հաւանեալ այսպէս էր՝ թէ պլէք ի նորա աստուածութիւնն վայելեն, եւ թէ նա իւրով քաղցր բարուքն զնոսին յինքն յանկուցեալ է: Զի այլոց օգուտ լինիցի, ինքն մոռացեալ զրկեաց զանձն յայնմանէ՝ որով կարի յոյժ ուրախ լինէր: Արդ կշռեա սատեն զսէր քո: Ո՛րչափ սակաւ վիշտս յանձն առնուս վասն այլոց, եւ զայն քանի՛ դժկամակ մտօք: Բայց զի ընկերին ի թիկունս հասանիցես, երբեմն եւ զանստուածեւս թողուլ արժան է:

Բ· Խնդրեն զնա ընդ դրօսիս: Որպիսի՛ մեծաւ փութով խնդրեին զնա, քանիցն տրտմութեամբ, եւ միանգամայն համակամ ընդ նմա լինելով, զի գիտէին թէ Աստուած է, եւ թէ չառնէ ինչ որ չիցէ բարուք: Ո՛ր-

պէս հառաչելով առ Աստուած եւ առ Քրիստոս՝ խնդրէին զնա: Մինթէ եւ դու խնդրե՞ս այսպէս զՔրիստոս զկորուսեալն: Այլ սակայն ոչ գտանէին զնա ընդ դրացիս: Ոսկիր զի ոչ գտանի Աստուած, մանաւանդ թէ կորնչի եւս ի մէջ դրացեաց, ի մէջ սիրոյ արեան եւ զղայուլթեանց, եւ ի մէջ զբօսանաց բարեկամացն: Ցրուեն առքս զսէր, եւ ոչ ժողովեն յԱստուած: Այնչափ բառնաս ի սիրոյ նորա, որչափ յաւելուս ի նոսա:

Գ. Ե՞ր էրթ՞ս զՔրիստոս, դարձեա՛ն անդրէն յԵրուսաղէմ: Զմտաւ ած թէ զինչ միտք էին յայնժամ նոցա՝ յորժամ դառնային այսրէն. ապաքէն մորմոքէին իմն՝ սակայն միաբան էին ընդ աստուածեղէն կամացն, զի չէին ինչ այնմ անդէտ՝ թէ բարձրադոյն իմն խորհրդով եղեւ այն՝ զի առաւել եւս զնոցին ցանկութիւնս բորբոքեացէ, եւ տագէ նոցա պատճառս՝ արդիւնս արժանեաց անձանց իւրեանց գանձելոյ. եւ յուսային եւս գտանել զնա միւսանգամ: Ոսկիր զի Աստուած դարձուցանէ զերեսս իւր եւ ի նացուն՝ իսկ՝ զորս յոյժ սիրէցէ: Ապա թէ եւ ի քէն եւս ծածկեալ իցէ Աստուած զանձն իւր, երթ յԵրուսաղէմ, հաստատեա զանձն քո ի ներքին խաղաղութեան, եւ խնդրեա զնա նոյնգունակ ըղձիւք:

ԿԻՐԱԿԻ
ԱՌԱՋԱՒՈՐԱՑ ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆ

Գոհանի Քրիստոս ի փաթարին ընդ վարդապետս:

Ա. Գոհն զնա ի փաթարին: (Ղուկ. Բ:) Հաւանութեան է թէ ոչ այլուր խնդրեցին նոքա զՔրիստոս յԵրուսաղէմ, բայց ի տաճա-

բին։ Քանզի՝ զմոռաւ ածին թէ անդ է, ուր գիտէին թէ գոանի սէր նորա։ Ուսիր այսուհետեւ խնդրել զՅիսուս ի տաճարին այս է՝ յաղօթս։ Զի ոչ գոանի յերկրի ուր կեանս կեցցեն հեշտութեամբ, ոչ ի մահիճս զբօսանաց մարմնոյ, եւ ոչ ի փողոցս եւ ի հրապարակս զբաղմանց աշխարհի։ Նա աւանիկ առտ կորնչի եւս։ Ապա մի այսուհետեւ յարարածս դարձցիս ի նեղութիւնս քո, այլ յաղօթս, եւ ամփոփեա ի ներքուստ զմիտս քո։ Անդ գոցես զՅիսուս։

Բ. Զի նոքեր ընդ վարդապետին, ըստ է նոցանէ ես հարցանէր զնոսա։ Տես դարձեալ՝ ուր գոանիցի Քրիստոս. ընդ վարդապետս։ Զէ եւ չէ իսկ ոք իմաստուն բաւական անձին իւրում յիրս հոգւոյ։ Մեծ իմն իմաստութիւն է հարցանել եւ լսել զայն՝ որ վարիչն է ոգւոյ։ Հարց՝ զի գիտասցես, զուր՝ զի արասցես։ Յամօթ լինի յիմաստութեան իւրում այր՝ որ այսպէս չառնիցէ փոյթ գիտել, եւ կամ զիւր իմաստութիւնն բաւական համարեալ յանդգնիցի։ Զգուշադոյնս գնասցես առաքինորդաւ ընդ աւազակուստ անտառ աշխարհիս այսորիկ՝ քան միայն առանձինն։ Ապա լաւ որբեակ խրատոս հօր է, ել պատի ընդհաս ընկալչի գլուխ է։ (Առակ. Ա։)

Գ. Զարմանային ամենեքեան որ լսէին ես նմանէ ընդ խրատուիւնն ես ընդ պատասխանիս նորա։ Տեսանէր Մայրն զսքանչանս ամենեցուն, լսէր զկայթիւնս եւ զդոփիւնս, եւ թէպէտ եւ հայեցեալ ընդ Որդին՝ ցնծալից լինէր ի հոգի իւր մեծաւ ուրախութեամբ, այլ զարմանալի իմն զգաստութեամբ կարճէր զուրախութիւնն, զի առ այնչափ չարգանս ոչ խայտաց նա եւ ոչ թեթեւ իսկ, եւ ոչ

յայտնեաց թէ մայր նորա իցէ, ուստի պատիւ ինչ ի նա հասանէր: Միթէ այսպէս առնես եւ դու. ո՞չ պատմես զայն ամենայն՝ որ գովութիւնս ինչ քեզ բերիցեն առաջի մարդկան. ո՞չ պարծիս երբեմն. ո՞չ մտադիր զքոց ընտանեաց եւ զգործոց ճառ արկեալ խօսիս: Մուրանաս անոտի գովութիւնս, եւ զճշմարիտն կորուսանես:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԱԹԻ

Խօսք Մօրն առ Որդին յորժամ գոյա-

Ա. Ո՛րդեակ, ընդէ՞ր գործ գործեցեր դու ընդ մեզ այնպէս: (Ղուկ. Բ:) Զառաջինն խօսի Մայրն, "քանզի ցանկութիւն սիրոյն, ասէ Սիմոն կաասիանոս, չկարաց այլ եւս ժուժալ,,: Որդի կոչէ, քանզի այն իսկ ծանօթ էր ամենեցուն, եւ ոչ Աստուած՝ զի այլքն ոչ գիտէին: Չկամեցաւ այնպիսի ինչ բանս ի կիր արկանել՝ որ իւր ի գովութիւն դառնայցէ: "Զինչդ՝ ոչ եթէ մեղադիր ինչ է, ասէ կարթուսեանն, այլ հարցուած լի խնամովք եւ սիրով,,: Ցուցանէ զցաւսն զոր կրեաց, այլ զայնր պատճառս չքննէ ինչ ընդ վայր: Զի՞նչ գործ գործեցեր դու ընդ մեզ. չասէ ընդ ի՞նչ այլ ընդ մեզ, որով յայտ իմն առնէ թէ եւ Ցովսէփ արտաքսեալ իցէ. յորմէ եւ առ Ցովսէփ եւս ընթանան գովութիւնք՝ թէ սիրելոյ զնա, այնու՝ զի յորժամ կորոյս՝ տրտմեցաւ: Այնպէսն զմեծութիւն ցաւոցն յայտ առնէ, զոր օրինակ զմեծութիւն սիրոյն այն՝ թէ Այնպէս սիրեաց Աստուած զաշխարհ: (Ցովհ. Գ:) Տես զիարդ սակաւուք բազում ինչ ընծայեցուցանէ մեզ, որում պարտիցիմք լինել նմանող:

Բ. Հայր ոչ եւ եթ պատասխան: Զառա-

ջինն կոյսն առնու խօսել ընդ Քրիստոսի, այլ ի պատմելն գիւրեանց գործս՝ զՅովսէփ յառաջ կարգէ։ Այն սիրոյ նշանակ էր, իսկ այս՝ խոնարհութեան եւ մեծարանաց առ այն՝ որ գլուխն էր ընտանեաց։ "Խոնարհ կոյսն, ասէ սուրբն Աւգոստինոս, ոչ արժանեաք ինչ, եւ ոչ իսկ կարգաւ անուանն նախամեծար առնէր զանձն քան զՅովսէփ,,։ Մարթ է քեզ անկասկած ջանալ՝ զի յաստուածսիրութեան զամենեքումբք անցուցանիցես, այլ խոնարհութեամբ եւ մեծարանօք ամենեցուն տուր տեղի, ոչ բանիւք լոկով, այլ մանաւանդ ի ներքս ի միտս անարգ կարծիս զանձնէ կարծելով։

Գ. Տ-ոպէտ ե- խնդրէտ ղէղ։ Յայտ իմն առնէ թէ զդարման ցաւոցն խնդրեցին։ Զի ոչ եթէ տառապէին եւեթ վասն զՅիսուս կորուսանելոյ, այլ զի ափսոսանս ինչ ցաւոցն գտանիցեն՝ խնդրէին։ Զէ բաւական տառապել վասն Յիսուսի կորուսելոյ, եթէ ոչ փոյթ յանձին ունիցիս զի գտանիցես։ Նմին իրի իսկ եւ երբեք երբեք թաքուցանէ զանձն իւր ի քէն, զի դու խնդրեսցես, եւ խնդայ նա ընդ փոյթ այնորիկ՝ որ խնդրիցէ զնա, եւ յորժամ գտանի՝ ընու զնա ուրախութեամբ։ Այսուհետեւ մի վհատիր եթէ կորուսանիցես, այլ խնդրեա եւ գտցես։

ԵՐԵՔՇԱԲԱԹԻ

Պատասխանի Որդւոյն ա- Մայրն։

Ա. Զի՞ խնդրէիր ղէս։ (Ղուկ. Բ։) Ոչ եթէ կշտամբելով ինչ ասաց զայս, այլ որպէս թէ ասիցէ. Ձեր պարտ խնդրել զիս, զի ոչ ըստ դիպաց իմն՝ այլ բարձրագոյն խորհրդով ի ձէնջ մեկնեցայ։ Սակայն ոչ

եթէ վասն այնորիկ ի զուր ինչ եղեւ փոյթ խնդրողացն. քանզի բազում ինչ՝ որ չիցեն իսկ կարեւոր, այնու զի ի սուրբ սիրոյ գործին՝ գովութեամբ առնին: Ո՛րչափ քաղցրութեամբ, քանի՛ սիրով ասաց նա զբանս զայսոսիկ. եւ որպիսի՛ քաղցրութեամբ ելից զծնողսն: Էր իսկ արժանի այսմ եւ ծնողացն հոգալարձութիւն: Եթէ կորուսեր զՅիսուս եւ զճաշակ եռանդման ասուածապաշտութեան, դիտասջիր՝ զի բարձրապոյն իմն խորհրդով Աստուծոյ այն եղեւ. յանձն արա զքեզ խոնարհութեամբ նորա առաջնորդութեանն, սակայն եւ խնդրեսջիր փութով, որչափ եւ կարիցես: Եկեսցէ ժամանակ մխիթարութեան:

Բ. Ո՞ւ գիտեիւ ինչ է նոսա՝ որ են Հօր իմոյ պարտ է ինձ լինել: Այս հարցուած՝ ունի իմն զօրութիւն հաստատելոյ, այս ինքն է՝ գիտեիւ: Արդարեւ իսկ գիտէին, եւ նմին իրի անդ խնդրեցին զնա: Եւ յայտ իմն առնէ զսէրն զոր ունէր նա առ այնոսիկ՝ որ իցեն Հօրն. ցուցանէ թէ վասն այնոցիկ պարտ է թողուլ զհայր եւ զմայր. եւ թէ այս իսկ են պարտիքն՝ որ քան զամենայն պարտիս ի վեր են: Դրոշմեա զայս ճշմարտութիւն ի սրտի քումմ. եւ յորժամ զԱստուծոյ իցեն իրքն՝ հատ ընկեա ի քէն՝ որ միանդամ սիրելի ինչ իցէ քեզ:

Գ. Եւ նոսա ոչ իմացան զբանն զոր խօսեցաւ ընդ նոսա: Ոչ ամենայն ինչ միանգամայն զՔրիստոսէ յայտնեալ ցուցաւ երանելոյ Կուսին, այլ զոր օրինակ հանապազ աճեաց ի շնորհս, այնպէս եւ տակաւ խորհրդոցն լինէր խեղամուտ: Ապա ոչ իմացաւ յայնժամ, թէ վասն էր Քրիստոս յայնմ

տիս ի մէջ վարդապետաց զիւր իմաստութիւնն յայտնիցէ. բայց սակայն ոչ եւս ինչ եհարց նա զնա: Քանզի իբրեւ լուաւ թէ գործ հայրենի կամաց էր գործն՝ անդէն հանգեաւ դադարեաց: Ուսիր զքո դաստատան հնազանդեցուցանել: Քանզի չէ ինչ հարկ զի զամենայն իրաց զպատճառս իմանայցես, զորս Աստուած եւ վերակացուքն զքէն կարդիցեն: Մի քններ զնոսին, ապա թէ ոչ՝ խռովես ինձ զհանդարտութիւն ոգւոյ: Շատ լիցի քեզ այն՝ թէ Աստուած կամի:

ՀՈՐԵՔՇԱԲԱԹԻ

Վասն ի պոճարքն իլանելոյ:

Ա. Ե՞ր էլ ընդ նոսա: (Ղուկ. Բ:) Լուր զՅիսուս որ նստեալ պատմէր որ ինչ միանգամ անցք անցին ընդ նա զայն երիս աւուրս: Հայեաց ընդ Կոյն որ մեծաւ փափաքանօք լսէր եւ զամենայն բանս պահէր ի սրտի իւրում: Ուսիր իլանել ի կարծիս այլոց: Աս ուրեմն աստէն սուրբն Անտոնիոս. "Ո՛ ցուրտ հպարտութեանս, որ քան զամպս բարձունս ի վեր հնարիս ելանել, էջ աղաչեմ, զի եւ Յիսուս իսկ էջ,,. ոչ եթէ մարմնով միայն ի բարձրաւանդակ տեղւոջէ տաճարին, այլ առաւել եւս հոգւով խոնարհութեամբ:

Բ. Ե՞ր էր նոցա հնազանդ: Ո՞ այն որ էր հնազանդ, եւ ո՞ւմ ուժեք. Արարիչն՝ արարածոյ, Տէրն՝ ծառայի, Աստուած՝ մարդոյ: Ո՛հ զարմանալի հնազանդութիւն: "Յամօթ լեր մոխիրդ հպարտացեալ, ասէ սուրբն Բեռնարդոս, Աստուած զանձն խոնարհեցուցանէ, եւ դու բարձրացուցանես զանձն քո: Եթէ օրինակի մարդոյն, ով մարդ, լինել նմա-

նօղ չառնուս յանձն, ապաքէն այն յայտ է թէ ոչ գարշիս զհետ երթալ զարարչին քո,,։ ԱնաՀրդ է յաչս քո առաջնորդն որ ոչ իւրեւ զքեզ ազնուական է, որ ոչ իւրեւ զքեզ դիտուն է։ Մինչ այնչափ բարձրագոյն իցես դու քան զնորա ազնուականութիւնն եւ քան զիմաստութիւն նորա, որչափ բարձրագոյն իսկ է Աստուած քան զմարդոյն ազնուականութիւն եւ զիմաստութիւն։ Օրինակ ետ քեզ, գնա՛ դու զհետ նորա։

Գ. Ե՞ր էր նոցա հնարանք։ Յինչ իրս հնազանդ էր նոցա; եւ զի՞արդ։ Յամենայն անարգ իրս։ Արուեստանոց հիւսանն չերեւեցուցանէր ինչ բնաւ ի մեծապայծառ սպասուց։ Յորմէ դիւրաւ մարթ է քեզ առնուլ ի միտ՝ թէ յորպիսի՛ իրս էր նա նոցա հնազանդ։ Եւ զայս ամենայն առնէր նա յօժարութեամբ, զուարթութեամբ, խոնարհութեամբ եւ ճշգրտիւ, եւ ոչ զմի օր եւեթ, այլ մինչեւ ցերեսներորդ ամ հասակի իւրոյ։ Զինչ՝ միթէ պաշտամունք անաՀրդք եւ արհամաՀրհք քեզ հրամային։ Զիք ինչ խոտան որ ի նմանութիւն Աստուծոյ գործիցի, զի այնպիսին՝ կա՛մ անարգ ինչ ոչ գործէ, եւ կա՛մ գործելովն բառնայ զանարգութիւնն։ Լիցի պատիւ քո, գործել անարգս, եթէ պատիւ մեծ անձին համարիցիս մնոտագոյնս լինել նմանօղ Քրիստոսի։ Մի ժամանակն ինչ լքուցանիցե զքեզ. դիր քաջութեամբ ի մտի զամենայն կեանս քո ընկեցիկ լինել ի տան Աստուծոյ։

ՀԻՆԳՇԱԲԱԹԻ

Վասն ղարիսնալոյն Քրիստոսի հասակաւ, իսու-
պռնիւթեամբ եւ շնորհօք:

Ա. Եւ ճիսուս ղարիսնայր հասակաւ: (Ղուկ. Բ:) Կարօղ էր առնուլ զբնութիւն զօրաւոր եւ ի չափ հասելոյ, որպէս ստեղծն զԱդամ: Այլ կամեցաւ առնուլ զտղայականն, եւ ընդ բնաւ տիս անցանել, զի ամենայն հասակի օրինակ լինիցի: Աճեր հասակաւ եւ զօրութեամբ, զի զօրադոյն լիցի ի կրել վասն իմ զդժնդականն: Վասն սորին անուցանէր զմարմինն. բայբէ, որչափ ի բացե կամ ի նմանէ. զի անուցանեմ զմարմին ի զբօսանս, եւ ոչ յարբանեկութիւն Աստուծոյ, կամ ի գործել գժուարին ինչ իրս վասն Աստուծոյ, եւ կամ ի կրել զայնպիսիս: Խնայեա Տէր, ուղղեցից զիս ըստ օրինակի քումմ:

Բ. Զարգանայր իմաստութեամբ եւ շնորհօք: Անդասին յառաջնմէ վայրկենէ յղանալոյ իւրոյ՝ լի էր իմաստութեամբ եւ շնորհօք, այնպէս զի չէր մարթ յաւելուլ ինչ ի նա: Սակայն արտաքուստ այնպէս իմն երեւէր թէ աճիցէ ըստ համեմատութեան հասակին, որում եւ զիմաստութիւնն եւ զշնորհս պատշաճէր նա յաչս մարդկան: Ուսիր զի մինչ աճեաղ հասակաւ, աճել պարտ է եւ իմաստութեամբ եւ շնորհօք: Զարգացար ամօք, այլ քանի սակաւ եւ առաքինութեամբ: Ուսար գիտութիւնս մարդկեղէնս, այլ զշնորհաց եւ զառաքինութեանց եւ զառաջինն նշանագիրս չուսար: Զիարդ կայցես յայնժամ, յորժամ խնդրեսցի՝ ոչ թէ քանի՞ ամ կեցեր, այլ թէ որպէս կեցեր. ոչ՝ թէ զի՞նչ ուսար, այլ թէ զի՞նչ գործեցեր:

Գ. ՅԱ՞ռաջոյ ե՞ր ի մարդկանէ։ Քանզի հանապազ գործս երեւելիս եւ չնաշխարհիկս ընծայեցուցանէր, որով զմարդկան մեծարանս յինքն ձգէր. եւ էին իսկ գործք ազնուականք ի յաւելուլ զշնորհն Աստուծոյ, եթէ էր ինչ կարօղ աճել շնորհօք։ Այսպէս յամենայնի զհաճոյն Աստուծոյ եւ զմարդկան չինուլթիւն ի միասին խառնէր։ Զսոյն եւ դու առնիջիր, զի հաճոյ լինիցիս Աստուծոյ գործովք քովք, եւ որ տեսանիցեն զգործս քո՝ փառաւորեսցեն զՀայր որ յերկինս է։ Ի զուր է՝ եթէ զմարդիկ եւեթ նկատեսցես. եթէ զԱստուած միայն՝ է ինչ. ապա թէ զերկոսին միանգամայն՝ այն լաւ քան զամենայն։

ՈՒՐՒԱԹ

Թէ պէ՞տք է որթ որթէ՞ց քրիստոս ինչէ՞ ուրուք։

Ա. Աճ նախ զմտաւ ըստ բազմաց մատենագրացն կարծեաց, եթէ քրիստոս ի բարձրագոյն նկատուլթիւնս անցոյց զամեն զայնոսիկ։ Ապա խորհեալիր դու թէ եւ զգործոյ վրկուլթեան մարդկուլթեանս խօսեցաւ նա ընդ Հօր իւրում, եւ կարգեաց յարդարեաց զեկեղեցի զինուորեալ. եւ ցաց զմեղս մարդկան, զբարկուլթիւն Հօրն ցածոյց, եւ խընդրեաց թողուլթիւն. այլովքն հանդերձ։ Մի ինչ երկմտեր ընդ այն՝ թէ եւ դու իսկ եւ մեղք քո կային առաջի նորա ի նկատուլթեան անդ։ Չէիր իսկ այդմ արժանի։ Միայն նորա բարերարուլթիւնն է զի յիշեաց զքեզ։ Ի նա ընկեա զսպարտիս քո։ Սարկացիր, խնդրեա թողուլթիւն ի ձեռն արտասուացն

այնոցիկ: Տես զի յայսմ հետէ լիցիս նմա յուրախութիւն եւ մի ի ցաւս:

Բ. Ջմռաւ ած զի քրիստոս բանիւք իւրովք մխիթար լինէր սրբոյ Մօրն եւ սրբոյն Յովսեփայ, եւ որպէս հաւանութեան թուի, խօսք նորա էին մանաւանդ զմարդասիրութենէն Աստուծոյ, զողորմութենէն եւ զդործոյ փրկութեանն՝ յոր եկեալ իսկ էր: Խորհեաց թէ որպէս երկոցուն եւս ծնողացն քաղցրանայր բան նորա, եւ զհարդ լորբոքէին միտք նոցա: Ուսիր ասաի թէ զորո՞յ իրաց պարտ իցէ քեզ խօսել յորժամ խօսիցիան. այս ինքն զայնպիսի ինչ իրաց որով մխիթարութիւն ինն եւ կամ յօժարութիւն աստուածպաշտութեան ի միտս ընկերին տպաւորեացես: Ապա թէ ոչ՝ կամ ի վնասակարս ինչ կործանեացիս, եւ կամ ժամավաճառ լինիցիս: Արդ արարեր արդեւք զայս մինչեւ ցայժմ:

Գ. Ջմռաւ ած զի քրիստոս դործեաց ձեռօք իւրովք: Հոյակապք ի մատենադրաց համարին՝ թէ դործս հիւանականս դործեր նա: Աստուածն մարթ է կարծել՝ թէ օգնական գոյաւ նա Յովսեփայ ի հայթայթանս կերակրոյ: Այդչափ տառապեալ կեանս կեայր Յիսուս: Եւ սակայն ոչ եթէ ցնա իսկ ասացաւ՝ այլ ցքեզ, թէ քրտամբ երեսաց քոց ուտիցես զհաց քո: (Ծն. Գ:) Իսկ դու զդատարկութիւն սիրիցես: Նա եւ ոչ զայնմանէ ինչ փոյթ առնէ թէ չես եւս քարոզէ, կամ նշանս դործէ ի փրկութիւն մարդկան: Համարի նա թէ շատ իսկ դործէ, եթէ զայն դործիցէ զոր գիտէ թէ կամի Աստուած: Ուսիր զայն ինն դործել, զոր հնազանդութիւնն հրամայիցէ, թէպէտ եւ քեզ այնպէս ինն թուիցի՝ թէ չդործիցես ինչ, կամ

թէ ոչ բաւական ըստ քոյ ճարտարութեանդ արկանիցեն զքեզ վերակացուքն ի կիր։ Շատ իսկ առնես, եթէ զայն առնիցես, զոր ի ձեռն հնազանդութեանն գիտիցես եթէ հաճոյ է Աստուծոյ։

ՇԱԲԱԹ

Թէ ո՛ր առաքինութենէ պակաս է մանկութենէ քրիստոսի։

Ա. Զմտաւ ածէ զի որովհետեւ ի մահ խաչի կարգեալ էին կեանքն քրիստոսի, կամեցաւ ինքն առաւելագոյն զդժուարին առաքինութեան զօրինական ընծայեցուցանել։ Եւ նախ՝ զխոնարհութեան։ Քանզի սիրեաց նա անձանօթ լինել, ծածկեաց զաստուածութիւնն, զիմաստութիւն եւ զզօրութիւնն աբանչելիս գործելոյ։ Թաքեաւ ի Նազարէթ անձանօթ յամենեցունց յանարգ տան ուրեք. եւ սպասս պաշտամանն խոնարհագոյնս արկ ի կիր. եւ այլ եւս ինչ բազում նոյնպիսի։ Քննեսջիր թէ զիա՞րդ գտանես զանձն ի սուին. ո՞չ պանծացեալ պարծիս ի հանճար քո կամ ի գիտութիւն. ո՞չ ցանկասն երեւել. ո՞չ ապաքէն ի միայնաւորութենէ ի բաց փախչիս, եւ գարշիս յանարգաց։ Ո՛րչափ հեռի եւս ի լինելոյ նմանօղ քրիստոսի։

Բ. Երկրորդ առաքինութիւնն՝ հնազանդութիւնն է։ 1. Առ Աստուած, քանզի հանապազ զհաճոյսն նորա առնէր. այնպէս զի մարթի է վասն այսորիկ ասել՝ թէ ամենայն գործ նորա հնազանդութիւն էր։ Մեծ համարեսջիր զայս առաքինութիւն, որով կամեցաւ ինքն քրիստոս զի մեծարգի ամենայն գործք իւր լինիցին։ Մարթ է քեզ այդմ

լինել նմանող յամենայն գործս զոր ըստ կոչման քումդ գործիցես: Քանզի գիտես իսկ հաստատուԹեամբ ԹԷ այն կամք են Աստուծոյ եւ վերակացուացն: 2. Առ մարդիկ. Էր նոյ հնազանդ, ոչ եԹէ ի պատուական ինչ իրս՝ որ չգոյր իսկ ի միջի, այլ յանարգս, հաստատուԹեամբ, փուԹով եւ զուարԹուԹեամբ: Հաւատա դու ԹԷ մեծ իմն ինչ է հնազանդուԹիւն, զի Քրիստոս այդպէս հաստատուԹեամբ եւ ընդ այնչափ ամս հնազանդ եղեւ: Արդ քննեա ԹԷ որպիսի՛ ինչ իցէ հնազանդուԹիւն քո, ոչ միայն ի գործս, այլ եւ ի պատրաստական յօժարուԹեան կամաց, եւ ի հրաժարել ի մտացն դատաստանաց:

Գ. Երրորդ առաքինուԹիւնն է հանապազորդ համբերուԹիւն յաղքատուԹեան, եւ ի նուազուԹեան իրաց կարեւորաց անդամ, ի վիշտս եւ յանարգանս: Զայս կեանս լաւ եւ Աստուծոյ հաճոյական համարեցաւ նա, եւ զսոյն ընտրեաց: Ո՛ Թեւր դատաստանաց մարդկան, որոց այսպիսի կեանք՝ յեաւին իսկ չարիք կարծին. յորժամ վախչին ի վշտաց, կորուսանեն զոգիսն իւրեանց, որ գոյն հոգեբուԼիւամբ սպասել լինին: Եւ զինչ այն վիշտ իցէ զոր դուն կրես, ոչչափ ԹեԹեւ ինչ, եւ զիարդ ոչինչ իսկ՝ եԹէ համեմատեացես ընդ այնմ զոր նոյն նախ կրեաց: Եւ արդ զինչ ինչ որոշելոց իցես վասն քո:

ԿԻՐԱԿԻ

Վճիռ սրբոյ ԵրրորդուԼեան զէ ձեռն Քրիստոսի:

Ա. Զի՞նչ ասացուք: (Յովհ. ԺԱ:) Համարեաց եԹէ եւ դու իսկ իցես ի միջ խորհրդեան սրբոյ ԵրրորդուԹեան՝ որ առեալ

խորհուրդ ի մէջ զմեռաւ աճէր թէ կորընչէլ պարտ էցէ մարդոյ, որպէս արժանի իսկ լինեալ էր, եթէ մահուամբ մարդոյն Աստուծոյ փրկել: Զի՞նչ պատճառ: Զմեռաւ աճ եթէ կայցէ անդէն եւ աստուածեղէն արդարութիւնն, որ զդժնդակութիւն յանցանացն աստուարացուցանիցէ: 1. Վասն զի մարդ զԱստուած արհամարհեաց, այնու զի անց զպատուիրանաւ նորա: 2. Զի պատուիրանն դիւրին առ պահել էր: 3. Զի ի չարութենէ իմն զայդ արար, քանզի այնպէս լուսաւորեալ էր, եւ ամրացեալ ընորհօք, եւ առանց ինչ ախտից ապստամբութեան: 4. Զի ոչ ի խաւտութենէ պատժոցն զարհուրեցաւ, որ եղեալ կայր ի վերայ եթէ զպատուիրանաւն անցանիցէ, եւ ոչ իսկ յօրինակէ հրեշտակացն խրատեցաւ: Արդ չէ ողորմութեան արժանի այլ արդարութեան: Աստատին ի միտ առ դու զմեղացն ծանրութիւն: Պիղծ համարեալքիր զմեղս: Երկիր եւ դողալ յարդարութենէ:

Բ. Զմեռաւ աճ եթէ անդէն ի մէջ մատչէր ողորմութիւնն, եւ հաւանել հաւանէր ամենայնի՝ զոր միանգամ արդարութիւնն աճ ի մէջ, այլ արդարացուցանէր իմն զմարդ, զի տկար է, ասէր, եւ ի կաւոյ կազմեալ, եւ թէ ի դիւէ փորձեցաւ, եւ այն՝ յանարգանս եւ յատելութիւն Աստուծոյ: 2. Մի կորիցէ մարդն, քանզի համօրէն ազգ մարդկան կորնչէր. ոչ ամենայն հրեշտակք միանգամայն կորեան. նշան յաղթութեան կանգնեացէ դեւն՝ եթէ դատապարտեացի մարդն. խիստ ոք համարեացի Աստուած, եւ ոչ ողորմած, եւ զի չեղեւ ինչ ցայժմ տեղի ողորմութեանն, կարծիցի՝ թէ եւ ոչ լեսոյ իցէ

լինելոց. ապա պատշաճ է Աստուծոյ մարդասիրութեանն զի հաշտեացի. զայս օրինակ բարբառէր յայնժամ ողորմութիւնն: Արդ ցոյց զանձն թէ կարօտ ես ողորմութեան, զողորմութիւն կարդա, օրհնեա, գոհացիր եւ յուսա:

Գ. Լաւ է ձեզ զի այր ի ձեռանէդ, եւ ի ամենայն ոչէ խորհիցէ: Անջիւր զմնաւ թէ սոյն այս եղեւ վճիռ խորհրդոյ սրբոյ Երրորդութեանն, որ առաւել յողորմութիւն անդր միտէ՝ քան յարդարութիւն: Քանզի զարդարութիւն՝ ի մերմէ չարութենէս ունի նա, իսկ զողորմութիւն՝ ի բարութենէ իւրմէ: Լաւ է. եւ արդարեւ իսկ լաւ է եթէ վասն յայտնելոյ փառացն Աստուծոյ, եւ եթէ վասն մարդկան փրկութեան: Ի միտառ զայս մարդասիրութիւն, երկիր պագ, օրհնեա, սիրեա, երկիր զայրացուցանել զմարդասիրութիւնն զայն, յուսա ի նա: Այլ ո՛րչափ պարտապան ես մարդասիրութեանն այնմիկ, եւ ո՛րչափ սիրելոց իցես զնա, եւ քանի՛օն ծառայելոց նմա:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԱԹԻ

Ճաղվ փարիսեցոցն ընդդեմ Քրիստոսի:

Ա. Ճաղվէցին ահաւասիկ պատճառն է փարիսեցւոյն ասելոյն, է ասէն. զի՞նչ արասցուք: (Յովհ. ԺԱ:) Որք իցեն որ ժողովինն. հինգամիք Քրիստոսի, եւ նախանձաւորք փառացն նորա, վասն զի նշանս առնէր, եւ մեծարանս ի ժողովրդենէն ընդունէր: Զի՞նչ ինչ առողջ դատաւճիռ մարթ իցէ բնաւ ակն ունել ի դատաւորաց՝ որ ատելութեամբ եւ նախանձու կուրացեալ իցեն: Վասն էր ժո-

զովին, զի նինգ-ընտրեսք խլեցին զՅիսուս եւ ապանեցին: Այդմ եղեւ արժանի քրիստոս, որ ընդ ամենայն կողմանս շրջեցաւ եւ բարիս արար ամենեցուն: Զի՞նչ առնէիր դու, եթէ ի նմին խորհրդեան գտանէիր, որպիսի՛ նախանձու վառեալ բորբոքէիր յանօրէնան յայնոսիկ: Յանձն քո դարձո զգէնուն զայնոսիկ: Բազում անգամ միաբանեցար դու ընդդէմ քրիստոսի: Անձնասիրութիւնն կոչեաց ի մի վայր զժողով ախտին, եւ դու քանիցս անգամ թէ հաճեա զնոսա, վճիռ ինչ հակառակ Տեառն հատանես: Եւ միթէ այսմ ինչ իցէ արժանի նա, վասն այնչափ երախտեացն զոր քեզն արար: Ո՛ ապախտաւորութիւն:

Բ. Այլ այն քաղո՞մ նշանս առնէ: Եւ անուանել անգամ զնա չառնուն յանձն. այդպէս անարգ համարին զնա: Այս իմն սկիզբն է կործանման, զԱստուած ոչ մեծ ինչ համարել: Խոստովան լինին, թէ բազում նշանս առնէ, եւ սակայն կորուսանել ճգնին զՅիսուս, քանզի երկնչին իմն ի ժամանակեան թագաւորութենէ: Զարքայութիւն ժամանակեայ աւելագոյն եւս հաշուին քան զԱստուած: Ո՛ անմտութիւն. բայց եւ դու զնոյն անմտանաս: Քանիցս անգամ դու, թէ անարգ ոչ, սակայն ոչ ըստ արժանաւորութեանն մեծ ինչ համարեցար զԱստուած. քանիցս անգամ զվատթար զբօսանս ախտից քոց նախամեծար քան զնա ընտրեցեր: Արդ ի միտ առ զայս ճշմարտութիւն, թէ մի միայն բարիք քո են՝ զԱստուած սիրել, եւ նմա միայնում ծառայութիւն հարկանել:

Գ. Լա՛ռ ձեզ, զի այր ի ձեռանէ: Անմեղն, մարգարէն, նշանագործն, Մեսիան, ոչ ամբաստանեալ, ոչ լուեալ, եւ ոչ պար-

տաւոր գտեալ, եւ սակայն լաւ է զի մեռա-
նիցի, զի մի թագաւորութիւնն կորիցէ: Ո՛
ժանտ եւ դրուժան. ոչ եթէ քո ինչ վճիռդ
լաւ իցէ, այլ Աստուծոյ վճիռն, որ քոյով
ամպարիշտ հրամանաւդ՝ ի լաւութիւն անդր
ազգի մարդկան վարի: Այս իսկ բարք են
Աստուծոյ՝ յանարգաց զպատուականն հա-
նել: Կարօղ ես եւ դու նմին լինել նմա-
նօղ, եթէ դիտիցես հանել ի քումէ արհա-
մարհութենէ՝ զխոնարհութիւն, ի վշտաց՝
զհամբերութիւն, եւ յարարածոց անտի՝ զգո-
վութիւն Աստուծոյ: Այսպէս արոյ սիրեն
զԱստուած՝ ամենայն ինչ գործակից լինի ի բա-
րիս: (Հռոմ. Ը:)

ԵՐԵՔՇԱԲԱԹԻ

ԸՆԴՐԵՓն ՂՈՐ ՄԱՐԼԱ Ե՛ ՄԱՐԻԱՄ ԵՓԱՆ ՔՐԻ-
ՓՈՍԻ Ի ԲԵԹԱՆԻԱ:

Ա. Ե՛ արարին անդ նմա ընդրիս, Ե՛ Է
ապատա՛ կայր Մարղա: (Յովհ. ԺԲ:) Ընդ-
թրիքս այս եղեւ Քրիստոսի ի տան անդ Սիմոնի
բորոտի յետ Ղազարուն յարութեան ի շնոր-
հակալութիւն: Ապա ուրեմն Մարթա ի տան
օտարին ի սպասու կայր Քրիստոսի: Որ սի-
րէ ոք՝ ամենայն ուրեք գտանէ ժամանակ պա-
տեհ իւրում սիրելոյն սպասաւորելոյ: Զինչ
ինչ նմա տեղի օտար, եւ ոչ տուն օտարոտի
ի ծառայել, նա եւ ինքնակամ եւս զծառայ-
ին պաշտօն յանձն առնու: Բայց քանի՛ դէպ
ժամանակք անցանեն զքեզ: Եթէ սիրէիր՝
որպայիր զամենայն պատեհ դէպս, ամենայն
ուրեք եւ յամենայն ժամանակի: Եթէ զայդ
առնէիր հանապազ, ո՛րչափ մեծամեծ ոք լի-
նէիր վաստակովք: Մի ինչ դժկամակ լինիս

ցիս ընդ այն՝ յորժամ այլքն նատիցին յանդորրու, եւ դու ի սպասու ծառայութեան վաստակեացիս: Միում միում իւրաքանչիւր այլ եւ այլ պաշտամունք յանձն լինին՝ որով շահիցին ինչ անձանց արժանիս. եւ այդ քեզ տուաւ: Դովիմբ լինիս հաճոյ Աստուծոյ:

Բ. Մարթոյ ասել լիցի ի էրէց նորդեան ազնուէ ժեժգնոյ, օձ ղոռն ցխուսէ, ե՛ հերով երով մոտրեր ղոռս նորա: Օձեալ իսկ էր երբեմն յառաջագոյն զոսան քրիստոսի ի գառնալ իւրում յապաշխարութիւն: Աստ վասն զՂազարու յարութենէն գոհանալոյ օձանէ: Կշռեա դու զխոնարհութիւն նորա, որ առաջի այլոցն անկեալ կայր առոսան քրիստոսի, զանձինն արհամարհութիւն, զսէրն նորա եւ զընդհակալ միսան՝ որով զայն՝ որ քան զամենայն պատուական ինչ էր նորա, Աստուծոյ զոհէր: Զմեռաւ ած որչափ հաճեցաւ ընդ այն քրիստոս, եւ քանի մեծ ինչ զայն գործ համարեցաւ: Մատո եւ դու զգործան քո, ոչ զվաստիարան եւ որ վարկպարագի իմն գործիցին, այլ զպատուականան, եւ որ կատարեալ սիրով եւ ներքին յօժարութեամբ գործեալ իցեն, որ այդպէս զպատուականս ընդունիս յԱստուծոյ:

Գ. Ե՛ պոռնն լի էղե՛ ի հոպոյ է՛ղյն: Հոպ անոյլ եմ քրիստոսի, (Բ. կոր. Բ:) եւ կամ գոնեայ պարտիմք լինել: Հոտ գործոցն մերոց՝ ընկերին չինութիւնն է: Գեղեցիկ առաքինութիւն վանականին զմի տուն ողջոյն ընդու հոտով այսուիկ: Որչափ մեծ ոք իցես՝ դոյնչափ եւս առաւել զայս արասջիր: Մեծացն օրինակք զփոքունս յանձինս ձգեն: Այլ առաւել եւս զդոյշ լեր, զի մի տրանջեսցէ ինչ զքէն Աստուած: Գոլ էյո՛ յէր ըհոպ ձէր:

(ԵԼՔ. Ե:) Եւ տրտնջեացէ իսկ, եթէ օրինակ չար պլոց լինիցիս, եւ կամ ծաղր զնաւան առնիցես:

ՀՈՐԵՓՇԱԲԱԹԻ

Ցրտոնել պլուէրպոյն վասն վարդելոյ Մափդա-ղենացւոյն:

Ա. Իբրեւ պեռին պլուէրպէն բարկացան եւ ասէն: (Մատթ. ԻԶ:) Քրմանջէին իմն վասն վատնութեանն եւ անընտրող մտաց Մադդաղենացւոյն, որ զայն ոչ տեսանէին՝ թէ որպիսի սիրով զայդ առնէր: Զպակասեացեն երբեք որ զառաքինաւոր կենաց արդարոցն խոտորնակս դատիցին, խօսիցին, եւ ի չար անդր մեկնիցեն, կամ տգիտութեամբ եւ կամ չարութեամբ: Նա երբեմն եւ արք առաքինիք անընտրօղ իմն նախանձու քննութիւնս առնեն: Ապա զինչ մեծ իցէ՝ եթէ եւ վերակացուքն նոյնպէս արասցեն: Եթէ կամիս լինել բարւոք վանական, պարտիս առ այս ամենայն զանձն պատրաստել: Ընդդատաստանս Աստուծոյ հայեաց դու, եւ զմարդկան դատաստան արհամարհեա: Սոքա զկեղծն տեսանեն, Աստուած զուղեղն: Այլ զդայլ լեր, մի գուցէ եւ դու զպլոց գործն ի չարն իմանայցես, յորժամ եւ ի լաւ անդր մեկնել ձեռնհաս իցես:

Բ. Աւե ոմն յպլուէրպոյ անտի Ցոպպէ իսկոբիովպոյն: (Ցովհ. ԺԲ:) Մատթէոս եւ Մարկոս գրեն՝ թէ բազումք տրտնջեցին. իսկ Ցովհան՝ զՑուդա եւեթ ասէ: Աւգոստինոս միաբանէ զսոսին ի միասին. "Նոքա, ասէ, հաւանեցան ի բանիցն Ցուդայի,,: Այդպէս մի ոք տրտնջող՝ բազում անդամ զամենայն ժո-

զոմէն միանգամայն ի տրտունջ ձգէ: Զգոյշ լեր մի դու սկիզբն արասցես տրտնջելոյ. զգոյշ լեր դարձեալ, զի մի՝ յորժամ այլ ոք սկսանիցի՝ դու զհետ գնասցես: Արասցես զայս, եթէ ուսանիցիս զայլոց գործս ի լաւ անդր մեկնել առաջի քո:

Գ. Զի՞ մարդն էր վճռաւոր պատճառին՝ ե՞ պալ ազգապատ: (Մատթ. ԻԶ:) Տես որպիսի վերարկուաւ ծածկեաց զանսրէնութիւնն. որպէս թէ զաղքատաց ինչ փոյթ էր նմա, որ գողք էր, եւ յառաջագոյն նկատեալ տեսանէր զպատեհ ժամանակն գողանալոյ, եթէ եւղդ այդ վաճառէր: Սոյն օրինակ զգենուն բազում անգամ ախտք չարք: Զայրանաս, եւ կամիս թէ նախանձ կարծիցի. առանձին իմն ընտանութեամբ գնաս ընդ ումեք, եւ կամիս թէ սէր սուրբ հաշուիցի. ի փափկութիւնս արարածոց հարեալ հատեալ կաս, եւ կամիս զի ասիցեն՝ թէ յօգուտ եւ ի շահ վարիս արարածովք: Այլ դովին վերարկուաւ ոչ ծածկեացիս առաջի Աստուծոյ:

ՀԻՆԳՇԱԲԱԹԻ

Քրիստոս պալպանէ Մատթողէնացւոյն:

Ա. Գիտաց Յիսուս՝ ասէ ցնոսա. զի՞ զրնոպ առնէք զինէ. գործ ի բարի գործէաց պա չիւ: (Մատթ. ԻԶ:) Միշտ չատագով մնանէ Յիսուս Մարեմայ: Ի ղուկայ աւետարանի ընդդէմ փարիսեցւոյն՝ որ կին մեղաւոր կոչէր զնա. դարձեալ ընդդէմ Մարթայի՝ որ ամբաստան լինէր զնմանէ թէ դատարկ կայցէ: Եւ աստ հակառակ Յուդայի որ արատունջ լինէր: Տես օրպէս առաքինու-

թիւն զԱստուած ունի իւր պաշտպան հանապազ։ Որպիսի՛ ինչ միխիթարութիւն եղեւ աստի Մագդաղենացւոյն՝ որ տակաւին նորընծայ յառաքինութեան ճանապարհին էր։ Ո՛րչափ քաջալերեալ զօրացաւ։ Ընդէ՞ր նեղեն զքեզ ձախող դատաստանք մարդկան, տրտունջք եւ քննութիւնք նոցին։ Միթէ վասն այնորիկ լքանե՞լ պարտ իցէ զառաքինութիւն. ոչ բնաւ. այլ հանապազորդեա դու բարւոք գնացս ցուցանել։ Վասահ լեր. զԱստուած ունիցիս քեզ պաշտպան։ Եղիցի ժամանակ, յորում յայտնեացի ճշմարտութիւնն հանդերձ միխիթարութեամբ քով մեծաւ։

Բ. Յաղթնայն ձամ զաղէտս ընդ յետ ոանէ, քայց զի՞ ոչ հանապազ ընդ յետ ոանէ։ Արիանել դուրս զէ՞զդ ի մարմին իմ, ար է ընզէլ զի՞ նշանակէաց։ Եւզոյ զպատճառս տրտնջելոյն, որ էր աղքատացն հոգալարձուիթիւն։ Չհարկանէ յերեսս ցուդայի զդիտաւորութիւնն դողանալոյ, զոր գիտէր Տէրն։ Չի ուսանիցիս չպաշտպանել անձին՝ զօտարին յանցանս յայտնելով։ Տկար իմն չմեղադրութիւն է անձին այլոյն՝ յանցանք։ Ցետ այնորիկ գովէ զմիտս Մագդաղենացւոյն, որով յաղագնայն խնդեաց զմարդն նորա. (Մարկ. ԺԴ) զի կամ ի խօսելոյ անտի ընդ քրիստոսի, եւ կամ յազդեցութենէ Հոգւոյն սրբոյ ուսեալ գիտէր նա՝ թէ յետ մեռանելոյ նորա չկարէ ինքն օգնել զնա։ Ապա ուրեմն հաճոյ են Աստուծոյ արբանեկութիւնք կանխեալք, որոց յետոյ չլինիցի ինչ դէպ ժամանակ։ Այսպէս եւ դու զամենայն շնորհս մեծ համարեացջիր, զբնաւ դիպաց բուռն հարջիր, քանզի ոչ գիտես թէ լինելոց իցէ առյապայ։

Գ. Ո՞ր է՝ թողեալ աւետարանս այս ընդ ամենայն աշխարհ, խօսեալ է՝ զոր արար դա՞է չէզոփակ գործ։ Մադդաղենացին լուռ կայր ի տրտնջելն Յուդայի. աւասիկ Տէրն զամենայն հաւատացեալս ի յարգանս եւ ի գովութիւն նորա յորդորէ։ Այդպէս հաճոյ է նմա լռութիւն խոնարհ ի մէջ զրպարտութեանց։ Օծեալ էր երբեմն Մադդաղենացւոյն զՔրիստոս։ Զլինի խոստացեալ այնմ գործոյ յիշատակ դարուց ժամանակաց, քանզի տակաւին սկսօղ իմն էր յառաքինութեան. խոստացեալ լինի յայսմ օծմանն, վասն զի յառաջադէմ եղեւ յառաքինութեան, եւ մինչեւ ի գլուխն իսկ Քրիստոսի եւ վերացաւ, զոր եթող իւղովդ այդուիկ. այլ անդառ ոտն միայն մերձեցաւ. անդ սրբիչ էին խղձքն, եւ աստ միաւորիչ։ Սկսանելն հարկ է, այլ յառաջադէմն լինել՝ գովելի։ Տես այսուհետեւ զի մի կացցես. յամենայն աւուր արա յաւելուածս։

ՈՒՐԲԱԹ

Մինչ դեռ ելանէր յերուսաղէմ՝ յառաջագոյն պարտեաց զէր զարձարանն։

Ա. Ե՞ն էին ի ճանապարհի մինչ դեռ ելանէին յերուսաղէմ, ե՞ն երթայր Յիսուս առաջի՞ն զնաւա, ե՞ն զարմացեալ էին։ (Մարկ. ժ։) Թուի թէ արտաքոյ իմն սովորութեան լինեալ էր ճեան Քրիստոսի, զի զարմացեալ էին աշակերտքն։ Իսկ զինչ պատճառք այնր էին։ 1. Զի ցուցցէ թէ որպիսի յօժար կամօք գնայցէ ի չարչարել։ Ի գործել զինչ ընդհակառակ գնացիւք գնայր, իսկ ի չարչարանս երապընթաց ընթացիւք։ Սէրն թեւս իմն

բուսոյց։ Ո՞րչափ դանդաղագոյն եմ ես, քանի՛ անընդել առ դժուարինան։ Ո՞հ. ձգեա զիս զհետ քո։ 2. Զի ցուցցէ թէ վաստակոց եւ ցաւոց ընդառաջ երթայ։ Ապա հիմ կամիցիս առաջի երթալ պատուոյ եւ զբօսանաց։ Ո՛րչափ հեռի կաս դու ի հոգւոյն Քրիստոսի։ Զարմացիր դու ընդ առաքելոց ընդ նախադնացն, այլ երթ եւ դու ընդ նոսա զհետ։

Բ. Ահաւասիկ ելանեմք յերուսաղէմ եւ որդէ մարդոյ մատնեսցէ քահանայապետին։ (Մատթ. Ի։) Յառաջագոյն բազում անգամ զիւրոց չարչարանաց պատմեաց առաքելոց, այժմ միւսանգամ պատմէ։ Վասն էր այդպէս բազում անգամ պատմիցէ։ Զի զոր սիրէ ոք՝ հանապազ յուշի ունի, եւ մտադեւր խօսի զնմանէ։ Զկան յուշի քում չարչարանքն Քրիստոսի, քանզի չարչարել չսիրես։ Սակայն ի հարկէ ինն պարտ է կրել չարչարանս։ Մի իբրեւ զանասուն կրիցես. եւ զի քաղցրութեամբ կրեսցես, յուշ լիցի քեզ որ չարչարեցաւն Ցիսուս։ 2. Զի իւրով օրինակաւն յորդորեսցէ զաշակերտան վիշտս ինչ վշտանալ, որ ընդ նմա իակ ելանէին յերուսաղէմ։ Որ ընդ Քրիստոսի ելանէ յառաքինութիւն կամ յերկնաւորն Երուսաղէմ, այնպիսուն պարտ է չարչարել։ Այլ ոչ առանձինն, ունի ընդ իւր եւ զՔրիստոս, որոյ եւ յիշատակն եւս զտանջանան ամոքէ։

Գ. Եւ նոքա ոչ ինչ իմացան յայնոցանէ։ (Ղուկ. ԺԸ։) Տակաւին ընդ երկիր քարշէին, եւ զայն ամենայն մեծ համարէին՝ զորս աշխարհ մեծարէ. զզբօսանս, զպատիւս, զփառս, եւ որ սոցին նման իցեն. իսկ յանարգանաց, ի թշնամանաց եւ ի ցաւոց խոր-

ջէին եւ գարշէին։ Անձն որ զերկրաւորսս խորհի՝ ոչ իմանայ զոր ինչ մեծ համարի Աստուած։ Ուստի՞ իցէ զի այդպէս ցամաքեալ գտանիս դու ի խորհելն քումմ զվարուց եւ զմահուանէ քրիստոսի։ Վասն զի ոչ մեծ ինչ համարիս, եւ չունիս ինչ սէր յանձին առ անարգանս եւ առ վիշտս, այլ առ պատիւս, առ նանրութիւնս եւ առ զբօսանս զդայութեան։ Լացջիր զանմտութիւն քո, եւ ուսիր ի քէջ վարդապետէ անտի չարչարել. զի Ոչ է աշխէրպ տոտել ֆոն գվերդապէրտ։ (Մատթ. ժ։)

ՇԱԲԱԹ

Պարբասպոլին մդանելոյ ջով Ցեհս յերուսաղէմ։

Ա. Իբրեւ եկնէր Յիսուս յերուսաղէմ, ոտ գերիդոտոնն։ (Մատթ. Ի։) Զէր ինչ քրիստոս անտեղեակ այնմ՝ թէ եդեալ է ի մտի Հրէից՝ զի նենգոլիւտ կալցին զնա եւ սպանցեն։ (Մարկ. ԺԴ։) Եւ սակայն կամեցաւ իմն մտանել յերուսաղէմ ամբոխիւ եւ մեծաշուք փառաւորութեամբ, որպէս մարգարէքն յառաջագոյն կարապետեալ պատմեցին զՄեսիայէ։ 1. Զի ցուցանիցէ՝ թէ ճշմարիտ Մեսիան է, եւ տացէ նոցա պատճառս ճանաչելոյ զնա, որպէս զի առանց պատասխանի տալոյ լինիցին, եթէ ոչ իբրեւ զՄեսիա մեծարեացեն։ Քանզի ամենեցուն տայ զնորհս Աստուած, այլ ոչ ամենեքին ընդունին։ Փոյթ յանձին կալ զի ընկալցիս զշնորհն յորժամ մատուցանիցին, երկիր եւ դողալ՝ եթէ անփոյթ արասցես։ 2. Զի ցուցցէ՝ թէ չկարեն Հրեայքն հանել ի գլուխ

զդատակնիք մահուանն՝ եթէ ոչ ինքն կամիցի։ Ամենայն զոր ինչ եւ դիցես ի մտի քում՝ զԱստուծոյ կախեալ կայ։ Ապա յամենայնի՝ նորա առաջնորդութեանն արա զանձն քո ապաստան։

Ր. Երկայ՛ր է ցեղդ որ սոսկալի ՅԻՐ է, եւ անդքն ցոռնիցէ՛ եւ խոպեալ, եւ յոռնակ ընդ նմին, լո՛ճէ՛ ածէ՛ ինչ։ Եւ երիկ ո՛ւ սոփոյկ ինչ ՅԻՐ, սոսկալի՛ երիկ Տէրոն է՛րեանց պիտոյ են։ (Մատթ. ԻԱ։) Ձաստուածութիւն իւր յայտ արար, յորժամ զհեռաւորսն նշանակեաց։ Հաւատա դու թէ չէ հեռի ի քէն, երկիր պատ նմա, սիրեա զնա, եւ երկիր ի նմանէ։ 2. Ձտերութիւն իւր ի կիր արկանէ, զոր ունի նա ի վերայ ամենայն արարածոց։ Եւ դու անկեալ ես ընդ տերութեամբ նորա։ Թողլ զի տիրեացէ նա ի վերայ քո։ Ցորժամ ներքին խորհրդով ազդ քեզ արասցէ, զի կարճեացես զյօժարութիւն քո, զի զկամս հնազանդեցուսցես, եւ լեզուիդ համ դիցես. խորհեալիր դու յայնժամ՝ թէ էշք են դոքա, եւ թէ ասի ցքեզ՝ Տէրոն է՛րեանց պիտոյ են։ Մի՛թէ զլանայցե՞ս արդեւք նմա զայդ։

Գ. Գնացին ալէլերփն, է՛ր արբին որպէս հրամայեաց նոցա Յիսուս, է՛ր ածին ղէշն է՛ր ղյոռնակն։ Հնազանդ լինին առաքեալքն ըստ ամենայնի՝ որպէս հրամայեաց, եւ ոչ եւս ինչ այլ խնդիրս յուզեն։ Ամենեւին իսկ հանդոյն գտան եւ յօժարութիւն այնր որ տէր էր պրաստուցն այնոցիկ։ Քանզի իբրեւ լուան թէ Տէրոն է՛րեանց պիտոյ են, ոչ զայն ինչ հարցանէր թէ ո՛յք իցեն, կամ յումէ առաքեալ, եւ ոչ զպատճառսն եւ զժամանակն խնդրէր։ Տես դու յերկոսին եւս կողք

մանս զբարուք յօժարութիւնն առնելոյ զՀաճոյսն Տեառն: Արդ քննեսջիր տեսջիր, թէ որչափ բարուք իցեն կամք քո, եւ քանի՛ յօժար եւ պատրաստ առ բարուք թելադրութիւնս: Կարգեսջիր զնա. զի եւս լաւագոյնք լինիցին:

ԿԻՒՐԱԿԷ

Քրիստոս ամբոխէ յերուսաղէմ մտանէ:

Ա. Արիւն զնոցօք յորչս, եւ նոքա ի վերայ նոցա: Եւ բազո՛մ ժողովրդք պարծեցին զՀանդերձս, այլովքն հանդերձ: (Մատթ. ԻԱ:) Զմտաւ ած զարբանեկութիւնս աշակերտացն, եւ զժողովրդոցն պաշտամունս՝ որ յաւետարանի անդ կան պատմեալ մի ըստ միոջէ: Ո՞ դրդեաց զժողովուրդն, որ գիտէր իսկ զայն՝ թէ միաբանեալ է իշխանացն ընդդէմ Քրիստոսի, բայց եթէ Աստուած որ զսիրտս յորդորէ, եւ պնդեալ հաստատէ ընդդէմ արհաւրաց: Ի՞մ իմիք մարթ էր նոցա ակն ունել յաղքատն Յիսուսէ եւ յաշակերտաց տնանկաց. նա աւանիկ կարէին իսկ երկնչել յիշխանացն սրամտութենէ: Միայն կարծիքն մեծութեան նորա՝ զոր կալան նոքա զՔրիստոսէ վասն սքանչելեաց նորա եւ վասն Ղազարու որ այն ինչ յարուցեալն էր, յայն յօժարեցոյց զնոսա: Բա՛ց է. եթէ միտս մեծամեծս ունէիր դու զԱստուծոյ, զո՞ր արբանեկութիւնս հարկանէիր Աստուծոյ. որպէս արուեստիւք մարտ եդեալ կռուէիր ընդդէմ քո, եւ ընդդէմ ժողովոց սխտից քոց:

Բ. Աղաղակէին եւ ասէին. օրհնո՛ւի՛ն որ գո՛յ Դաւի՛թ, օրհնեալ որ գայ այլովքն հան-

դերձ: Զմտաւ ած զի ժողովուրդս այս երիս
ինչս խառնեաց ի միասին, որով ճշմարիտ
եռանդն աստուածպաշտութեան կատարեալ
գործի. Զսիրտ կամ զսէր, որով զՔրիս-
տոսի զհետ գնայր. Զլեզու կամ զբարբառս,
որով օրհնէին զնա. եւ Զձեռս կամ զգործս,
որով զոստան հաստանէին: Զէ այն ճշմարիտ
եռանդումն աստուածպաշտութեան, որ զե-
րիս զայսոսիկ չունիցի. զի թէ ոչ զերեսին
զայսոսիկ մատուցանիցէ Աստուծոյ եռան-
դումն այն, ոչ տայ վմեզ համօրէն Աստու-
ծոյ: Արդ համեմատեա դու զքո եռանդումդ:
Տես թէ բանք եւ գործք քո ի սիրոյ ան-
տի բխիցեն. կամ թէ որպէս ինչ խօսիսդ՝
նոյնպէս եւ գործիցես. միթէ ձայնդ ցա-
կուօ՞ւ իցէ եւ ձեռքդ Եսաւա՞յ: Ողջոյն իսկ
Աստուծոյ լինիցիս, եթէ զերեսին զայնոսիկ
ի միասին խառնեացես:

Գ. Ահա ընթաւոր ես գոյ էիւ: Ածջիր
զմտաւ թէ եւ դու իսկ հրաւիրիցիս առ
այն տեսիլ: Ահա ընթաւոր ես ամենայնիւ:
Ապա ուրեմն զամենայն հպատակութիւն պար-
տիս նմա: Գոյ էիւ, այս ինքն ի քո օգուտ.
զամենայն զկորհուրդս իւր, զվաստակս, ըզ-
կեանս եւ զարիւն վասն քո ծախեալոց է, զի
զքեզ զկարօտեալդ մեծացուսցէ, վտանգե-
լոյդ պատսպարան լինիցի, զհէքդ եւ զանարդդ
յարքայութիւն վերացուսցէ: Համբարձ նմա
զդրունս սրտի քո ի վեր, զի մուցէ թա-
գաւոր փառաց: Ի միտ առ զսէրն, երկիր
պագ թագաւորին, մատո նմա զմիտս, զկամս
եւ զիղձս քո:

ԵՐԿՈՒՀԱՐԱԹԻ

Բան նախանձոտ փարիսեցւոց։

Ա. Տեառնէ՛ր պէ՞ս ոչ ինչ օգտիմ, ահաւասիկ աչխարհ ամենայն գինի նորա գնաց։ (Յովհ. ԺԲ։) Զմտաւ ածէ զհեռ եւ զչարակնութիւն փարիսեցւոցն։ Որ սպանանելն կամէին զՔրիստոս, զիարդ դժկամակ լինին ընդ փառաւորութիւն նորա։ Այլ պարտին խոստովան լինել, թէ ոչ ինչ օգտիմք։ Մի վհատիր, եթէ նախանձաբեկ զոք քեզ ունիցիս։ Ոչ ինչ օգտեսցի. միայն զնախանձաբեկն տանջեսցէ։ Մի նախանձիր եւ դու, զի մի տանջեսցիս։ 2. Առաւել քան զճշմարիտն ասեն, թէ աչխարհ ամենայն գինի նորա գնաց, որպէս զի առաւել եւս զիւրեանց կատաղութիւնն գրգռեսցեն։ Բայց երանի՛ թէ ճշմարիտ լինէր բան նոցա. երթիցեն գինի նորա անհաւատք, հերետիկոսք եւ Հրեայք։ Դու առաջին լինիջիր։ Եթէ ոք յարգանս եւ դրուատիս ընկալցի, դու մի նախանձիր ընդ նա։

Բ. Ե՞ս ոմանք է փարիսեցւոցն ասէն ցնա, վարդապե՛տ առաքե աշխերտոյդ քո։ (Ղուկ. ԺԹ։) Անհաւասիկ հնարագիտութիւն նախանձու. կամի իմն արդելուլ զդովութիւնս Քրիստոսի, եւ մատուցեալ ի նմին խակ ի Քրիստոս իշխե զայդ խնդրել, զի արդելցէ զնոսին։ Վարդապետ կոչեն զնա, զի մեղմեսանօք իմն ճանապարհ իւրեանց խնդրոյն հորդեսցեն։ Զի՞նչ խնդրեն. զի սաստեսցէ աշակերտացն։ Ընդէ՞ր. միթէ չար ինչ իցէ յարգանս եւ դրուատիս տալ Տեառն։ Այլ նախանձն ոչինչ ուղղորդ տեսանէ, նա եւ զգործս բարեպաշտութեան եւ զարբունեան

խոտե։ Ի բաց կացցէ յինէն չարակնութիւն, եւ ամենայն իսկ ախտ՝ որ զմիտս ապականէ եւ կուրացուցանէ։

Գ. Պատասխանի եւ ես. ասէ՛ ինչ է ընդ դուռ լեռնին, տրինդ ողջակիզին։ Որպէս թէ ասիցէ՝ թէ մի լռեսցեն դուքա, որ յԱստուծոյ դրդեցան. ապա թէ լռեսցեն՝ կարօղ է Աստուած եւ զնաստասիրտ մարդիկ յիւր փառաւորութիւն կոչել։ Եւ է իսկ այնպէս։ Զիք սիրտ որ այնպէս խիստ իցէ, զոր չկարիցէ Աստուած բեկանել կամ կակղել։ Ապա ուրեմն եւ զիմ սիրտ կարօղ է կակղել։ Այլ ես կացի հակառակ մինչեւ ցայսօր։ Զինչ գործեցի։ Քանիցս անգամ կամեցաւ նա։ Եւ ես քանիցս անգամ կացի հակառակ։ Երկիր. զի տէր խոպ ձանրոյդ է վախճանի ցառվ։ (Սիր. Գ։)

ԵՐԵՔՇԱԲԱԹԻ

Լայ է վերայ տղտին Երուսաղէմ։

Ա. Տեսել զտղտն ելոյ է վերայնորա։ (Ղկ. ԺԹ։) Զինչ այս արտասուք իցեն ի մէջ դրուատեաց։ Տեսանէ զերուսաղէմ, եւ ի նմա զաշխարհ ամենայն։ Տեսանէ զամենեցուն անօրէնութիւնս, եւ զքո եւս։ Տեսանէ զի չարչարանք իւր՝ բազմաց ի կործանումն լինելոց են յանձանց իսկ չարութենէ։ Կարեր առանց ինչ ի մէնջ պահանջելոյ փրկել, այլ կամի՝ զի գործակից նորա շնորհացն լինիցիմք։ Կորիցուք՝ թէ ոչ վարեացուք շնորհօք։ Կշռեա ի մտի քում, թէ տուեալ իցէ քո պատճառս ինչ լալոյ ի վերայ քո։ Ի միտս զնորա զառ քեզ սէրն։ Իայց չէ բաւական, եթէ ոչ եւ դու գործակից լինիցիս։

Բ. Եվ եթէ գնաք դուք գոնէ յաւուրս յայսմիկ վասն ինձ։ Յայտ իմն առնէ եթէ պատճառք արտասուելոյն, կուրութիւն ժողովրդեանն էր, որ զՔրեսիա ոչ ճանաչէր. յորմէ եւ առելութիւն, նախանձ, ապախտաւորութիւն եւ ամենայն չարիք ծնանէին։ Գոհ իրի իսկ ճգնի սատանայ, զի զսոյն կուրութիւն ի սիրտս մեր արկանիցէ, զի մի գիտասցուք՝ թէ որչափ լաւ Աստուծոյ շնորհքն իցեն, եւ քանի՛ չար մեղքն, եւ մի միտ դիցուք աղաղեցութեանցն Աստուծոյ՝ զի մի զհետ գնայցեմք։ Եւ զայս առնէ սատանայ յաւուրս յայսմիկ՝ որ միայն օր մեր է, զորոյ զհետ եկեսցէ օր Տէրն։ Տես արդ թէ որպէս զաւուրս քո անցուցանիցես. զի մի հասանիցէ քեզ երկնչել յօրէ Տեառն։ Լացջիր զկուրութիւնն քո զառաջին, եւ գոնեայ այժմ իսկ բաց զաչս քո՝ զի գիտասցես թէ որպիսի՛ շնորհք տուեալ լինին քեզ առ կեանն յաւիտենականս։

Գ. Եւ եղեսցէ առաւօտ է վերոյ ասէ, եւ պատեսցէ զէրոյ ասէ պատնէշ, այլովքն հանդերձ։ Յառաջագոյն պատմէ զկործանումն քաղաքին ի ձեռն Հռոմայեցւոց վասն մեղաց նոցա, մանաւանդ զոր ի Քրիստոս մեղան։ Քանզի մեղքն են պատճառք ամենայն թշուառութեանց, եւ պատրաստեն նիւթս վրէժխնդրութեան Աստուծոյ։ Ի բանս անդ Քրիստոսի յայտ առնի տագնապ առն ի դրունս մահու հասելոյ, որ չարաչարն վարեալ իցէ ժամանակաւ այցելութեան իւրոյ եւ շնորհաց։ Պատեսցեն զնովաւ թշնամիք նորա դեւքն. նեղեսցեն զնա մեղքն անցեալք. յատակեսցեն, յերկիր կործանեսցեն զամե-

նայն զմեծամեծ եւ զընդունայն խորհուրդս, վասն զի ոչ բարւոք ի կիր արկ զժամանակ այցելութեան իւրոյ: Տես ծրչափ կարեւոր իցէ վարել ընորհօք, մինչ դեռ ժամանակ կայցէ:

ՀՈՐԵՓԵՂԱՐԹԻ

Սակ արիանէ Յոհաննէս ընդ էլեհանան որ է մեկնել զՅիսուս:

Ա. Յայնժամ գնաց ի յերիսաւանէցւոյ առնուանելն Յոհաննէս ակրիվապետ որ էհանայապետական: (Մատթ. ԻԶ:) Յայնժամ, յորժամ եմուտ արծաթասիրութիւն ի պատճառս իւղոյն՝ որ հեղաւ. եւ կամ յորժամ գիտաց թէ միաբանեալ է քահանայապետին հակառակ Քրիստոսի: Ի յերիսաւանէցւոյն, որ յառաքելական պատուի էր. Յոհաննէս, անուանի անունն՝ զի ի զբազմաց կարծիք լինիցին. ակրիվապետ, զի ի զթադէէ ոք կարծիցէ. որ էհանայապետական Թշնամիս Քրիստոսի, եւ դարանակալս մահուան նորա: Տես յո՛ աճեալ հասուցանեն ապարատան ախտք ոգւոց: 1. Այրեր եւ տոչորեր ագահութեամբն Յուդասի: 2. Տրտունջ լինէր վասն հեղլոյ իւղոյն: 3. Ապա սկսաւ առեալ զՔրիստոս: 4. Գնոց վաճառել զնա: 5. Ոչ բարեկամի, այլ բուն իսկ Թշնամեաց նորա: Երկիր այսուհետեւ ի քոց ախտից, եւ դիր առ նոսա զտապար մեռուցման:

Բ. Ե՞ր ասէ. ո՞վ նոքա՞ քոյ էին, է՞ր ոչ մոռանէիցէ զնա յեղ: Ո՛րչափ եւ քանի՛ ծանրադին վաճառս առաջի դնէ ժանտաժուտ վաճառականն, զՈրդին Աստուծոյ. այլ զիա՛րդ ի վայր եւ խոտան համարի, որ զդինան ի կամս անօրէնն դնողացն ապաստան առնէ,

եւ զանուն անգամ Ցիսուսի չառնու յանձն անուանել: Արդ միթէ այնչափ անարգ ինչ իցէ Աստուած: Ո՛հ. քանիցս անգամ դու ի վայր եւս համարեցար զնա: Այլ նա որչափ մեծագին զքեզ համարեցաւ, որ զանձն վասն քո եւ զկեանս իսկ զիւր ետ: Ո՛ անմիտդ, եթէ ոչ արդարեւ մեծարգի համարիցիս զնա, եթէ ոչ սիրիցես զնա:

Գ. Եւ նոքա լլկեցին նմա երեսաւն ապտակս: Գինք դրաստու եւ կամ անարգ ուրուք սարկի: Որչափ այս անարգութիւն իցէ Աստուծոյ: Այլ բարձրագոյն իմն խորհրդով այդչափ սակաւ եւ դոյզն գնոց վաճառեցաւ: "Պատուականս կամեցաւ նա առնել զմեզ յանարգ գինս զանձն իջուցանելով, ասէ Սուրբն Պաւղինոս: Պատուականագոյն եւս է նա մեզ յայսմ անարգութեան, այնու՝ զի կամի թեթեւագնիլինել՝ զի յամենեցունց գնեսցի,,: Չկարես տալ մեծամեծս վասն Աստուծոյ, սակայն տուր զսակաւսն, տուր զհոգս մանուանցն: Սրբիմիք մտադեր քեզ զանձն վաճառէ:

ՀԻՆԳՇԱԲԱԹԻ

ԸՆԴԴԷՐ ՉՈՐՍ:

Ա. Երկայէ ի տղայն որ այս անուն, եւ աստուածէ, վարդապետ ասէ . . . որ էիզ որանմ զղջիցի: (Մատթ. ԻՉ:) Աղքատան Ցիսուս եւ ոչ զպատուական դիւրութիւնան ունի՝ զի զզատիկն առնիցէ: Եւ դու կամիցիս ոչ ի հոգեւորականան եւեթ, այլ եւ յազդեալս եւ ի զննականս զամենայն գդիւրութիւն անդէն առ ոտս ունել: Չհաճոյանն իւր միայն ազդ արար տանուտեառնն. Ա՛ էիզ որանմ

ղչաթիկ. եւ նա առժամայն հաճեալ հաւատներ եւ եռայր յարբանեկութիւն քրիստոսի: Միթէ բաւական՞ն իցէ եւ քեզ իմանալ յԱստուծոյ, ի վերակացուացն եւ ի կանոնաց զհաճոյն Աստուծոյ. եւ հաւանիցի՞ս արդեւք իսկ եւ իսկ, եթէ երբեմն ծառայական իմն աստիւ հարկ իցէ տագնապեալ ստիպել: Թէ այս այսպէս իցէ՝ զաղնուութիւն դրծոյն եւ զարժանիսն կորուսանես:

Բ. Յանկանալով ցանկացայ ղայս պատարել ընդ ձեզ: (Ղուկ. ԻԲ:) Զի՞ պատճառ. որ յետինն իսկ է կենաց իւրոց, զորոյ անդէն զհետ գայցեն չարչարանք դառն եւ մահ ամօթալից: Եւ արդարեւ վասն այնորիկ իսկ, զի գիտէր թէ յետ այնր գալոց է մահ՝ որում հանապազն ցանկայր առ սէր քո: Որչափ մօտ ի չարչարանսն լինէր, եւս քան զեւս զուրախութիւնն յայտնեալ ցուցանէր: Եթէ համարիցիս թէ սիրիցես զքրիստոս, եւ ի չարչարելոյ փախչիցիս, զանձն քո խաբես: Հանդէս իմն սիրոյ է չարչարելն, մանաւանդ յորժամ ուրախութեամբն լինիցի եւ կամ յառաջադոյն ցանկացեալ իցէ: Բաբէ. քանի՛ բարեկեցիկ ոք ես դու: Զկարիցես բնաւ լինել նմանօղ ցանկութեանցն քրիստոսի, եթէ ոչ զնոյնգունակ ցանկութիւնս եւ դու յղանայցես ի սրտի:

Գ. Զմոռաւ աճ թէ քրիստոս զամենայն սովորութիւնս օրինացն պահեաց աստ, եւ հայեցաւ մտօք թէ զինչ նպատ նշանակեալ ցուցանիցեն: Ի գառին որ զենաւ եւ մորթեցաւ եւ խորովեցաւ, նկատեաց՝ թէ եւ ինքն զենլոց է եւ խարազանօք մորթելոց եւ հրով սիրոյ խորովելոց եւ ծախելոց: Յայն՝ զի կարեցաւ եւ ոսկր ոչ բեկաւ, նշմարեաց՝

թէ խախտելոց են ոսկերքն իւր, այլ չեն բեկանելոց: Զայն՝ թէ փուխանակի ուտիճէք, նշանակեալ եաես զփոյթ ճեպոյ թշնամեացն կատաղութեան: Զեղեգանն՝ զիւրոյ զլեզուին դառնութիւն: Ի ցուպն զոր ի ձեռին ունէին՝ զխաչն իւր: Զմոաւ ած թէ որպիսի՛ ինչ էին յայնմ վայրի իղձք մոաց նորա՝ որ այնմ ամենայնի պատրաստ զանձն մատուցանէր. եւ ջանա զնոյնօրինակ իղձս եւ ի քեզ զարթուցանել:

ՈՒՐԲԱԹ

Լուանալն ֆրէսոսի ղօտան:

Ա. Գիտաց ցիսա, զի զոհնայն ինչ եփ հայր է յերա նորա... յոռնէ չընդրեաց անդր... եւ սկսա լուանալ զոտս: (ցովհ. ԺԳ:) Եւ զինչ այս միաբանութիւն իցէ: Գիտէ զի ամենայն ինչ տուեալ է ի ձեռս նորա, եւ սկսանի լուանալ զոտս: Զի իմանայցես թէ օրչափ իցէ խոնարհութիւնն, ի միտ առ զմեծութիւն փառաց նորա՝ որ ընդվայրընկեցիկ զանձն արար: Մինէ մարթիցիս մեծ եւս խոնարհութիւն քան զայս ածել զմոաւ: Հայեաց ընդ քո նկնութիւն, եւ սակայն չառնուս յանձն խոնարհել: Ահնայն ինչ փառն է յերա նորա: Այլ դու խորես եւ հանես ինչ ինչ ի նմանէ, այնու՝ զի զոտսն քո, այս ինքն զցանկութիւնս նմա ոչ տաս: Ցո՞ր վայր յածեալ շրջին ցանկութիւնք քո. ո՞չ ապաքէն զհետ գարշապարացն հօտից կամ արարածոց: Ի մի վայր ժողովեա զնոսա. եւ արա յանձն ի ձեռս Աստուծոյ, զի նա լուանայցէ ի փոշւոյն կամ յաղտից՝ որ յա-

բարածոց անտի եկեալ յարիցին, եւ ձեռօք իւրովք վարեացե զնոսա։

Բ. Յոռնէ յընդրէաց անտի, եւ գնէ զհանդերձեան, եւ առեալ զնկնչեակ ի՝ ափեաս. եւ ապա առեալ ըստ, արի է հոգի, եւ սկսա լոանալ ըստ սլակերտացն, եւ սրբեր։ Զամենայն ինքն առանձինն առնէ։ Եւ ընդէր բնաւ չկոչէ զոք յաշակերտաց անտի յօգնութիւն։ Ի պատուականն՝ յորդեգրութիւն Աստուծոյ ասեմ, եւ ի ժառանգութիւն արքայութեան, եւ յիշխանութիւն արձակելոյ եւ զդեւսն հանելոյ՝ ա՛ռ իւր ընկերս. իսկ յայնոսիկ որ խոնարհութեան ինչ իրք իցեն՝ կանխեաց քան զամենեսին մինչ ոչն կարծէին։ Սոյն օրինակ գործեն ճշմարիտ խոնարհք։ Չես ճշմարիտ խոնարհ՝ եթէ ոչ գուն եդեալ ջանայցես կանխել ի սպասս գձուձս։ Բայց դու թերեւս եւ զհետ երթալ չախորժես, եւ ծուլութեամբ կաս եւ հայիս ընդ այլս։ Հաւատա ինձ զի կայցես եւ նայիցիս եւ երբեմն ի բացուստ, յորժամ նոքա յառաջեացեն ի վարձս քան զքեզ, եւ մոռմոքեացիս անագան։

Գ. Գայ ա՛ռ Սիմոն Պետրոս, այլովքն հանդերձ։ Տեսեալ Պետրոսի աստի զիւր անարգութիւն եւ անտի զմեծվայելչութիւն Աստուծոյ, հիացեալ գոչէ. Տէր դո՞ւ ինձ զոտս լոանաս։ Կշռեա դու զիւրաքանչիւր բանն մի ըստ միոջէ։ Տէր համօրէն տիեզերաց եւ Տէր իմ. դո՞ւ՝ որոյ է զօրութիւն եւ իշխանութիւն. ինձ՝ որ ծառայ անպիտան եմ եւ մեղաւոր։ Արդ աքանչացիր եւ դու զի զնոյն բազում անգամ առնէ ընդ քեզ Յիսուս, բազում անգամ լուանայ զքեզ ոչ ջրով՝ այլ արեամբ իւրով, կամ չնորհօք որ

յարժանեաց անտի արեանն իցեն: Եւ այնպէս իսկ պէտք են այդմ՝ որպէս զի թէ զքեզ ոչ լուանայցե ոչ ունիցիս ընդ նմա մասն: Ապա ասա այսուհետեւ ընդ պետրոսի. Տէր ի ինչո՞ ընդ ոտից իմոց, այլ եւ զձեռս խորհրդոց, եւ զգլուխ գործոց իմոց, զի ամենայն սուրբ իցէ առաջի քո:

ՇԱԲԱԹ

Խրատ ընդ եւ աշակերտացն յետ պտուն լուանալոյ:

Ա. Գիտե՞ք զինչ արարի ձեզ... եւկ արդ երկի եւ լուայք պտուն Տէր՞ եւ վարդապետ, եւ պատ պարտի զիմոն լուանալ: (Յովհ. ԺԳ:) 1. Հարցանելովն մտադիր եւ ուշակալս առնէ զնոսա: Քանզի մտադրութեան արժանի է խոնարհութիւնն քրիստոսի: 2. Բանիւք յայտ առնէ՝ զոր նախ եցոյց օրինակաւ: Կարի զօրաւոր են բանք այնր՝ որ ուսուցանէն՝ յորժամ գործովք նոքա հաստատեացին եւ կենդանութիւն առնուցուն: 3. Զօրեղ իմն է հաւանութիւնն. Եթէ ես լուացի, ապա եւ դուք պարտիք. Ես ձեզ արարի, ապա եւ դուք այլոց: Տես զիարդ ի փոքուէ անտի ի մեծ անդր բարւոք կարդեալ հասուցանէ զբանն: 4. Տէր եւ վարդապետ ասա զանձն կոչէ, զի հզօրագոյնս ածիցէ զնոսա ի հաւանութիւն: Զի՞նչ դուս առ այս ամենայն. փայտ եւ կոճղ ես՝ եթէ չգաս ի հաւան. քար ես՝ եթէ ոչ խլրտեացիս:

Բ. Զի օրինակ ի եղե՞ց ձեզ, զի որպէս ես ձեզ արարի, եւ դուք առնիջիք: Տես յո՛ դիմեալ ձգտին գործքն քրիստոսի, զի լինիցին քեզ օրինակ: Որչափ ինչ ի քէն կուսաէ իցէ՝

բառնաս ի բաց զկենդանութիւն ի գործոցն Քրիստոսի՝ եթէ ոչ նմանող լինիցիս, քանզի վրիպեցուցանես զնոսա ի վախճանէ իւրեանց, զի օրինակք դադարեն ի լինելոյ օրինակք՝ յորժամ չգուցէ նմանութիւն: Մի արասցես դու նոցա զայս անիրաւութիւն: Եւ տես որպիսի մարդասէր Տէր ունիս, որ ոչ գնէ ի վերայ քո լուծ՝ զոր ոչ նախ ինքն տարեալ իցէ. եւ որպիսի բարերար վարդապետ՝ որ գործովք իսկ ցուցանէ զոր բանիւքն ուսուցանէ, զի յորդորագոյնս ածիցէ զքեզ զիւրեւ: Այսուհետեւ զի բարւոքն գործեսցես՝ յամենայնի միտ դիր օրինակին Քրիստոսի, զի արասցես որպէս նայն արար: Այս իսկ է կարճառօտ եւ հաստատուն կանոն վարուցն լաւութեան:

Գ. ԵՒ ասէ ցոյս ցերեկս, երանելի՛ է՞ ե՛ւ ասէ տրտնջէ ցոյս: Յայտնի իսկ վարդապետութիւն է, թէ ոչ նա ինչ երանելի իցէ՝ որ բազում գիտիցէ, այլ որ առնիցէ զոր գիտիցէ: "Քանզի չէ ինչ մեծ գիտել զառաքինութիւն, այլ գործել մեծաւ փութով" ասէ Կիւրեղ աղեքսանդրացի: Ապա ուրեմն չէ բաւական՝ զի գիտասցես զօրինակն Տեառն: Գիտութիւնն իսկ զլխովին՝ պարտք իմն են նմանող լինելոյ: Քանզի ծառայ որ գիտիցէ զկամս Տեառն իւրոյ՝ արըցէ գան բազում, թէ ոչ առնիցէ ըստ կամաց նորա: (Ղուկ. ԺԲ:) Միտ դիր որչափ ինչ լուսաւորութիւնս ունիս դու յանձին, եւ որչափ գիտութիւն բարեաց. ո՜վ. եթէ ըստ գիտութեանն նոյնպէս եւ գործէիր, քանիօն երանելի լինէիր:

ԿԻՐԱԿԻ

ԲՈՒՆ ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆ

Հաւատոյ-ի՛ն պատմական խորհրդոյ գոհութեան։

Ա. Աւե՛տ ի՛ւրայդ՝ այս է մարդին իմ։ (Մատթ. ԻԶ։) Հաւատա նախ կենդանի հաւատով թէ մարմին եւ արիւն եւ հոգին Քրիստոսի եւ Աստուածութիւնն, եւ որ ինչ Աստուածն իցէ՝ գոյ ի սուրբ խորհրդեան գոհութեան կամ բանիցն զօրութեամբ եւ կամ ընթացակից լինելով։ Զարմացիր դու ընդ Աստուծոյ իմաստութիւնն՝ որ եգիտ նոր հնարս զանձն մեզ հաղորդելոյ։ Աքանչացիր եւ օրհնեա զամենաձօր զօրութիւնն՝ որ ի միում վայրկեան ժամանակի բանիւ լոկով ընդ կերպարանօք հացի եւ գինւոյ դնէ զայն ամենայն։ Ծանիր եւ ի միտ առ զանչափ սէրն՝ որով զայս առնէ։ Զոր օրինակ Հայր այնպէս ոչ-ինչ ցաւեցաւ, ինչ-ը ղրկելն էր դաժին էր. նոյնպէս եւ Որդի այնպէս սիրեաց՝ մինչեւ զանձն իւր եւս. զի լիցի ընդ մեզ մինչեւ ի կատարած աշխարհի։ Ո՛ զարմանալի եւ սիրելի Աստուած։ Ո՛րչափ մեծ ինչ է այն զի զքէն խորհեցաւ առ ի մարմնանալոյ. բայց քանիո՛ն մեծ եւս այն՝ զի ի քեզ որպէս թէ կրկին անգամ եկեսցէ յաշխարհ, եւ զամենայն՝ զոր յայնժամն ելեր՝ ածիցէ ընդ իւր. զի՛նչ տայցես տրիտուր Տեառն։

Բ. Տէր ցե՛սս ի գիշերին յորում մատնէր, ա՛ռ հաց, այլովքն հանդերձ։ Զմտաւ ած զժամանակ հաստատութեան խորհրդեանս այսորիկ։ Յայնժամ իսկ՝ յորժամ դարանք գործէին կենաց նորա, յորժամ վաւեալ բոր-

բոքեալ առելութեամբ էին ի նա Հրեայքն։ Այսպէս ջուրք հալածանաց ոչ կարացին շիջուցանել զսէր նորա։ Այսպէս սիրէ եւ զմեզ մինչ թշնամիք նորա իցեմք։ Ապա տանջանքն որ մօտ հասեալ կայր, խաչն եւ թշնամանքն ոչ կարացին բաժանել զՔրիստոս ի քէն, այլ առաւել եւս յօդեալ զօդեցին ի ձեռն այսր սիրոյ եւ միաւորութեան խորհրդոյ։ Արդ՝ ո՞վ ծինեօցէ զքէզ ի սիրոյն Քրիստոսի, նեղո՞ւիւ, թէ անչո՞ւիւ, թէ հալածա՞նո՞ք, թէ ո՞վ, թէ մերկո՞ւիւ, թէ վէ՞ր։ (Հռոմ. Ը։) Ածջիր զնովիմբ մեծաւ եւ ջերմն սիրով. ցոյսդ ամենայնի առաւել յաղթեցէ նովաւ՝ որ սիրեացն ղէս։

Գ· Եւ ինչ դէս ասացէն՝ առեալ ցիսուսի հայ։ (Մարկ. ԺԴ։) Զմեռաւ ած թէ ոչք իցեն՝ զորս սեղանորդս արար Քրիստոս. զառաքեալս, յորս՝ որպէս հաստարակաց կարծիք են, եւ զՑուդաս։ Այլ քանիօն այլ եւ այլ միտք են բազմականացն։ Նոքա մարմնով միանգամայն եւ հոգւով վառեալք յեռանդումն աստուածպաշտութեան. իսկ սա՝ մարմնով եւեթ, իսկ հոգւովն ուշ ունի զՔրիստոս մատնելոյ։ Տես զգազանն զայն որ սովին կերակրով սիրոյ ոչ զգօնացաւ. եւ միտ դիր թէ որպէս յոռութիւնքն իբրեւ զշղթայ այնպէս կարգեալ դան մի զմիոյ կնի, յորժամ ախան՝ յորմէ սկիզբն առնուն՝ ոչ կարճիցի ի դէպ ժամանակի։

Ա· ԵՐԿՈՒՀԱԲԱԹԻ

Քրիստոս ի վերոյ ընդրեաց գուլխէ զմատնիչն։

Ա· Ցիսուս խոովեցաւ յոգի եւ, վկայեաց եւ ասէ. ամէն ամէն ասեմ ձեզ, զի մին ի

յԵՆՉ մոպնելոց է չէ։ (Յովհ. ԺԳ։) Ա՛յն խոռովութիւն՝ որոմութիւն ինչ սաստիկ էր։ Եւ պատճառք որոմութեանն անհնարին սաստկութիւն յանցանացն էր, զի ի Յուդայէ գործելոց էր եւ յառաքելոյ եւ յառնէ ընտանւոյ։ Զի՛նչ ոչ արար, զի թերեւս կարասցէ ի խորհրդոյ անտի անօրէնութեան զնա ի բաց դարձուցանել։ Յայտ արարեալ ցուցանէ թէ գիտակ իսկ է մատնութեանն որ լինելոց էր, զի մի այսպէս ինչ կարծիցէ Յուդաս՝ թէ ծածկեալ իցէ գործն անօրէնութեան իւրոյ։ Զկոչէ յանուանէ զմատնիչն՝ զի զգուշացեալ խնայեսցէ համբաւոյն. զի մի գրգռեսցին ի վերայ նորա այլք յաշակերտաց անտի. եւ զի Յուդաս ի քաղցրութենէ յայնմանէ դրդեալ ի գութ եկեսցէ. գուցէ թէ յայտնանախատ եղեալ՝ անամօթադոյն եւս լինիցի։ Իբրեւ ոչ ինչ օգտեցաւ՝ եւս զնշան մատնչին. Որ ինչ, ասէ, ընդ ես ցնծոն է՛ր, այլովքն հանդերձ։ Սպառնայ նմա վայ յաւիտենական դատապարտութեան։ Ո՛ մարդասիրութեան Աստուծոյ։ Ո՛ խաղութեան առն մեղաւորի։ Մի՛ տէր, մի խաղասցի սիրտ իմ առ այնչափ ազդեցութիւնս քո՝ զորս եւ ինձ առաքես։

Բ. Եւ փրփրեցան յոյժ. Է՛ ակառն ասել ցնոս է՛րաժանչէ՛ր ոչ է նոցանէ. ինչ է՞ էյե՞մ Տէր։ (Մատթ. ԻԶ։) "Ա՛յն զի ասացն՝ թէ մի ոմն ի ձէնջ, զամենեսեան խռովեցոյց"։ (Ս. Ոսկեբ.) Եւ վասն էր արդեաք։ 1. "Ոչ եթէ վասն յանցանաց ինչ իւրեանց մնացն խղճի, այլ վասն յողդողդ եւ յեղյեղուկ բարուց մարդկութեանս տարակուսեալք"։ (Ս. Ղեւոն։) Թէպէտ եւ ոչ գիտէին զխիղճ մտաց ինչ յանձինս իւրեանց, երկնչէին վասն տկարու-

թեան իւրեանց: Մի այսուհետեւ եւ դու կարի իմն վատահ յանձն քո լինիցիս: Ասկաւ Պետրոս որ յոյժ յանձնապաստան էր: 2. "Կասկածէին՝ գուցէ, ասեն, չիցէ ինչ ճշմարիտ այն՝ զոր իւրաքանչիւր ոք ծանուցեալ գիտեր զանձնէ,,: (Ս · Ղեւոն:) Քանզի թէպէտ եւ չգիտիցէ ինչ ոք զանձին՝ սակայն ոչ եթէ այնու արդարացեալ իցէ: Երկիր եւ դու եւ ասա. Ի ֆաղդնէաց իմոց ոտրբ ա- ըա պէս: Իշխէ եւ անամօթագոյնն Յուդաս զնոյն լսելեալ հարցանել: Ջո՞ր հնարս չհնարիս եւ դու, զի մի կարծիք ինչ զքէն լինիցին: Ջհարդ հանդարտագոյն առնէ պատասխանի Քրիստոս. Դոո ասացեր. եւ ոչ եթէ՝ դու ասացեր, դու նենգաւոր, եւ որ ասցին նման իցեն: Դու զի՞նչ պատասխանի առնես այնմ՝ որ դառնացոյցն զքեզ. որպիսի բանիւք, որովք դիմօք, կամ որպիսի ձայնիւ:

Գ · Եւ ոչոտո վղվղալի, ե- էր գելէր: Ե- էբրե- էլ, ասէ Յիսուս, այժմ փառաբեցաւ Որդի մարդոյ: (Յովհ · ԺԳ:) 1. Սատանայի մտեալ ի նա՝ ոչ եթող զի կացցէ մնասցէ մինչեւ ցժամ աղօթիցն, "երկուցեալ գուցէ կայծակունս ինչ ի միտան բորբոքիցէ, եւ դարձուսցէ ի լաւութիւն,,: (Ս · Կիւրեղ:) Տես որպէս գուն եդեալ ջանայ դեւն յաղօթից ի բաց դարձուցանել զնոսա՝ զորս փորձէն. եւ առջիր ի միտ թէ որպիսի ինչ զօրաւոր դեղ եւ դարման աղօթքն իցեն: 2. Իբրեւ էլ արտաքս Յուդա՝ փառաւորեցաւ Քրիստոս. "Քանզի մեկնեցաւ ի նմանէ ժանտաժուռն Յուդաս, եւ սուրբքն մնացին ընդ նմա,,. (Ս · Աւգոստին.) որպէս թէ մօտաւորութիւն առն միոջ անօրինի՝ խա-

ւարեցուսցէ զփառան Քրիստոսի: Այսու-
հետեւ որ ի մէջ սրբոցն կեաս՝ զառաքինու-
թենէ փոյթ արա, զի մի խաւար ածցեն
կեանք քո փառացն Քրիստոսի:

Ա· ԵՐԵՔՇԱԲԱԹԻ

Հայոյաւորիւն ալէքսիոսի:

Ա· Եղէ՛ ես հայոյաւորիւն ի վերջ նոցա,
ըն՞վ է նոցանէ համարիցի ձեզ: (Ղուկ· ԻԲ:)
"Իբրեւ առուգեալ տեղեկացան զմահուանէ
վարդապետին իւրեանց, ապա այնուհետեւ
խնդրէին թէ ո՞վ ի նոցանէ համարիցի մեծ,
զի այլոցն վարդապետ լինիցի,,: (Եւթիմ:)
Ջհարդ արագ արագ փոփոխին իղձք սրտից
մերոց: Սակաւիկ մի յառաջ պրպռեցաւ յոյժ,
զի մատնելոցն էր Քրիստոս, արդ աւասիկ
յիշխանութեան ցանկութիւն կործանին: Տես
դու զի մի այդպէս յողդողդ ի լաւութեան
լինիցիս: Տկար եւ անզօր առաքինութեան՝
են իղձք յողդողդք: 2· Ո՞յք իցեն որ վի-
ճինն. Նա եւ ի դպրոցս իսկ Քրիստոսի, եւ
ընդ վարդապետաւ խոնարհութեան: 3· Զո-
րո՞ց իրաց վիճէին. Ո՛վ հարբեցի, առաջի
մարդկան, եւ ոչ թէ ո՛վ արդեամբք իսկ իցէ
մեծ: Ո՛ ընդունայնասարծ հպարտութեան.
Համարե՞լ արդեւք կամիցիս դու, եթէ լինել:

Բ· Ո՛ր ձեզն ե՛ ի յեղ՝ եղիցի երբե՛ք պէրճեր:
Այս իսկ է դեղ բժշկութեան անապարծիկն
փառաց: Քանզի հակառակք՝ հակառակօք
կարի քաջ դարմանին: Եթէ առաւելեալ
զանձն համարիցիս ի պաշտաման, յիշխանու-
թեան եւ ի պիտութեան եւ յայլ եւս ինչ
այնպիսիս, եղիցես իբրեւ զկրասերն: Այդ-
պիսի իսկ օրէնք եդան ի Քրիստոսէ: Այ՛ս՝

օրինակաւն նորա հաստատեցաւ յորժամ ա-
սացն. Բայց ես եմ է ինչ յերկար ըզպա-
տարագ: Այլք երեւին միայն՝ թէ մեծ իցեն.
բայց որ խոնարհեցուցանեն զանձինս՝ նոքա
արդեամբք իսկ մեծ են: Հաւատաց այսմ
ճշմարտութեան: Եւ ընդէր ոչ վասն սորին
փոյթ յանձին ունիս. հիմ շուրջ գաս պա-
տիւս եւ աթոռս եւ պաշտամունս եւ զայլ
եւս ինչ փառաւորս խնդրել:

Գ· Ե՞ս ես ախթեմ յեղ, որպէս ես՞ Հայր
իմ ախթեաց ինձ ըզտյո՞ւն: Ահաւասիկ
այս իսկ լինի քեզ պատճառ նուաճելոյ զփա-
ռասիրութիւն, եւ զհետ պնդելոյ զխոնար-
հութեան: Հայրն ուխտեաց Որդւոյն զար-
քայութիւն ի ձեռն խոնարհութեան եւ խա-
չի: Խոնարհեցոյց ընկոյն . . . վասն որոյ ես՞ Ա-
պո՞ւժ ընս ստա՞ւել բարձրացոյց, ես՞ ես նմա
ըզտյո՞ւն: (Փիլիպ· Բ:) Նոյնպէս եւ Որ-
դի նովին նմանապոյն օրինակաւ ուխտէ քեզ
զարքայութիւն: Ուխտէ իբրեւ կատակաւ եւ
վերջին կամաւք, զոր չէ օրէն լուծանել: Ապա
ասա եւ պատիր են սկզբունքն որ սոցին
հակառակք իցեն, զորոց ցայժմ զհետ գնա-
ցեր: Այլ այն ճշմարիտ եւ անշուշտ է,
թէ Որ խոնարհեցո՞ցանէ ընկոյն՝ բարձրացի:
(Ղուկ· ԺԴ:)

Ա· ՀՈՐԵՔՉԱԲԱԹԻ

Խօսէ Քրիստոսէ ի վերայ ընկերաց:

Ա· Որպէս սերեաց ըլես Հայրն իմ, ես ես
սերեայ ինձ· հաստատո՞ւն կացէ է սէր իմ:
(Յովհ· ԺԵ:) Երկայնաձիգ է ճառն, եւ ար-
ժանի բազում անգամ ընթեռնլոյ: Բայց
երիս ինչս մանաւանդ այնու յանձն արար·

նախ իսկ եւ առաջին՝ զսէր Աստուծոյ, ոչ դոյզն՝ այլ որ կայցէն եւ ճնայցէ հաստատուն: Եւ զի առ այս յօժարեցուցանիցէ՝ զիւր զառ մեզ սէրն դնէ առաջի: Սիրեցէ՛ք ընդ ձեր, եւ առանց ինչ ձերոց արժանեաց, որպէս սիրեաց զմեզ Հայրն իմ, այնչափ աստիկ, այնչափ սեռն սիրով: Ո՞չ ապաքէն յիրաւի իսկ պահանջիցէ ի մէնջ սիրել զնա, որ այդպէս սիրեաց զմեզ: Եւ զո՞ր նշան սիրոյ տայցես դու նմա. զմի եւեթ խնդրէ՝ եթէ սիրէ՞ զնա, զպատուիրանս իմ պահեցէ՞: Զինչ քան զայս դիւրին կայցէ. պատուիրանք նորա չէն ինչ ծանրանք: Մի՛թէ տացե՞ս արդեւք զայս նշան ի կանոնացն պահպանութեան: Եւ զինչ պատուղ բերիցէ՝ որ այնպէսն սիրիցէ: 1. Երեսեցուցէ նմա զնա ի ձեռն բազմապատիկ լուսաւորութեանց: 2. Հայր իմ սիրեսցէ զնա: 3. Ա՛ռ նա երկուցուք եւ օթեվանս առ նմա արասցուք: Կշռեա հաստատութեամբ զայս ամենայն:

Բ. Պատուիրան նոր տամ ձեզ, զի սիրիցէ՛ք զիմեանս, որպէս սիրեցի ես զձեզ: Երկրորդ՝ պատուիրէ զսէր ընկերին: Եթէ սէր ընկերին չգուցէ՝ չկաց անդ եւ աստուածախրութիւն: (Ա. Յովհ. Դ:) Պատուիրան նոր. յորում հաստատեալ կան օրէնք նոր, որ են օրէնք սիրոյ, յորում ընդ գլխով քրիստոսի ամենեքեան ի մարմին իմ. այլ երբեմն զիմեանս անպատմեմ: (Հռոմ. ԺԲ:) Նո՛ր՝ ոչ եթէ զի նոր ինչ էր սիրելն, այլ նո՛ր՝ պատուիրան սիրելոյ որպէս նա սիրեաց, ձրի, եւ զիշնամիս անգամ, հանդերձ անձինն տառապանօք, չարչարանօք եւ մինչեւ ցխաչ՝ զի զմեզ փրկեացէ: Ո՛հ. որչափ հեռի եւ ի բացե կաս ի կատարեալ առաքինութենէ

աստի: Եթէ կամիս նորա աշակերտ լինել, զայս սէր վառեա յանձին քումմ: Զայս ի նշանակ աշակերտութեան պահանջէ: Յայսմ ֆիլոսոփայն ամենեւեան՝ երկեայ իմ աշխէրտ եւ, երկեայ սէրեցեալ ընկերաց:

Գ· Խնդրեցեալ ես առնուցուս: (Յովհ· ԺԶ:) Երրորդ՝ պատուիրէ յաղօթս կալ: Վաաեալ բորբոքէ զվստահութիւնն ընդունելոյ զոր խնդրեմքն· Զոր ինչ խնդրեցէք, ասէ, տրուիցի ձեզ: 2· Աճեցուցանէ իմն զվստահութիւնն, թէ պարտ իցէ խնդրել ի Հօրէ· Զի զոր ինչ խնդրեցէք ի Հօրէ իմմէ՝ որ մարդասէրն է եւ կարօղ: 3· Ուսուցանէ, զի այն որ խնդրին՝ իցէ ինչ· այս ինքն՝ որպէս ասէ իակ սուրբն Աւգոստինոս, "Առ անուշակ եւ երանալից կենացն համեմատութեամբ՝ չիցէ ոչինչ,,: 4· Ուսուցանէ խնդրել յանուն կամ ի ձեռն արժանեաց նորա, որք՝ որպէս Պետրոս ասէ, "կառք կարեւորք են ամենայն աղօթից,,: 5· Որ ինչ եւ խնդրիցի՝ ի փառս Աստուծոյ կարգեացի, Զի փոխանորդեսցէ Հայր յորդի: Եթէ զայս ամենայն պայմանս հաւատեաւ եւ զգուշութեամբ պահեացես, զոր ինչ եւ խնդրիցես՝ առնուցուս:

Ա· ՀԻՆԳՇԱԲԱԹԻ

Քրիստոս վարդապետն ասէ:

Ա· Ոչ կողիցդ չիչ որքս, քամ ար չիչ: (Յովհ· ԺԴ:) 1· Մխիթարէ զառաքեալսն որ սրտմտեալ եւ տխրեալ էին վասն մեկնելոյ նորա ի նոցանէ, խոստանալով հանապազ մօտ զօդնականութիւն իւր յամենայն նեղութիւնս: Եթէ Աստուած ընդ քեզ իցէ՝ ո՞վ իցէ քո հակառակ: Ոչ թողցէ

զքեզ, եթէ ոչ դու նախ թողցես զնա։ Հանապազորդեացէ նա լինել Հայր, եթէ դու ոչ կասեցես լինել որդի։ Թէպէտ եւ փոքր մի թողուցու զքեզ ի ցամաքութեան եւ ի վիշտս, այլ դարձեալ սակաւիկ մի եւ տեսանիցես զնա, եւ ուրախ լիցի սիրտ քո։ 2. Քաջալերէ զնոսա յուսով վարձուցն յաւիտենականաց. ասէ՝ Ի փոն Հօր իմոյ օթեւանք բազո՞մ են, եւ ես երթա՞մ եմ պատրաստե՞մ ձեզ տեղի։ Փոքր եւ դոյզն ինչ է ամենայն նեղութիւն, այլ մշտնջենական է կշիռ փառացն՝ որ երբեմն այնմ լինի խոստացեալ։ Անդր հայեաց՝ զի մի ի կոր կործանեալ անկանիցիս ի վհատութիւն։

Բ. Զի յաչխարհէ չէ՛, այլ ես ընտրեցի զձեզ յաչխարհէ, վասն այնորիկ ատեայ զձեզ աշխարհ։ (Յովհ. ԺԵ։) Աւասիկ եւ այլ իմն միխիթարութիւն. քանզի նշանակ աստուածեղէն ընտրութեան է՝ եթէ ունիցիս ինչ զոր կրիցես։ Եւ զորս անարգէն՝ թողու երթալ զհետ դարշապարացն հօտից եւ զբօսանաց անձանց իւրեանց։ Ածէ զնովիմբ եւ ասէ. Ինձն իսկ Հայր սիրէ զձեզ, զի դո՛ւք զիս սիրեցէ՛ք։ (Յովհ. ԺԶ։) Ահաւասիկ չորրորդ միխիթարութիւն, քանզի վիշտք՝ դրաւական իմն են սիրոյն Աստուծոյ որ առ մեզ։ Զի՞նչ քան զայն միխիթարութիւն մեծ խնդրիցես, գիտել՝ եթէ Աստուած սիրէ զքեզ։

Գ. Երի՛ զի՛ս հալածեցին, ապա ես զձեզ հալածեսցեն։ Ի հինգերորդումն զիւրոյ իսկ անձինն զօրինակ ածէ ի միխիթարութիւն՝ ասէ՝ Նախ զիս ատեայ։ Այլ գոլաբերեսցարուք զի ես յաշխարհէ, եւ դուք յաղթեսջիք, զի ես ընդ ձեզ մարտնչիմ։ Վեցերորդ՝ Ցրտահարին յեր յօրախառնին եղէց. իսկ

ուրախութիւն աշխարհի՝ յողբս յաւիտենից։ Քանիօն առաւել լաւ է քեզ զայնմ ճանապարհէ բուռն հարկանել, որոյ կատարածն է յաւիտենական եւ անսպառ ուրախութիւն։ Ապա ցանկացիր այսուհետեւ փշոց եւ խաչի։

Ա· ՈՒՐԲԱԹ

Աղօթ+ Քրիստոսի առ Հայր վասն աշակերտացն։

Ա· Հայր սուրբ, պահեա զնոսա յանուն +ս, որով եղուկն ինձ, զի եղիցին մի, որպէս+ եւ մեք մի եմք։ (Յովհ· ԺԷ։) 1· Ի ձեռն կատարեալն միաւորութեան սիրոյ, զի եղիցին մի որպէս եւ անձինք Երրորդութեանն մի են, եթէ բնութեամբ ոչ՝ սակայն գոնեայ ժնօք, դատաստանաւ եւ կամօք, զնոյն խորհիցեն, եւ զնոյն կամիցին։ Տես զի եւ քո իսկ սէր նոյնպիսի լինիցի։ 2· Ասե·ն զայս աղաչեմ՝ զի եւ նոքա յաշխարհէ, այս ինքն ի նեղութեանցն, քանզի կամիմ զնոսա զի չարչարեացին դեռ եւս վասն անուան իմոյ· այլ զի պահեսցես զնոսա ի չարէ, այս ինքն ի մեղաց։ Այսուհետեւ առաւել փոյթ յանձին կալ զի փախչիցիս ի մեղաց, քան ի խաչէ եւ ի վշտաց։ 3· Սո՞ւրբ արա զնոսա ճշմարտութեամբ, ի ձեռն շնորհաց Հոգւոյն սրբոյ, զի լինիցին բաւական պաշտօնեայք աւետարանին։ Այլ եւ դու զի նոյնպիսի ոք լինիցիս՝ լեր գործակից շնորհացն, եւ մի լիցիս սուրբ առ աչօք՝ այլ ճշմարտութեամբ։

Բ· Քո էին, եւ ինձ էսո՛ւր զնոսա, եւ զքեզն +ս պահեցին։ Այս իսկ առաջին պատճառն է, յորմէ սակս աղաչէր վասն նոցա։ Ի կողմանէ Քրիստոսի՝ քանզի նմա յանձն

արարեալ էր զնոսա Հայրն. եւ ի կողմանէ աշակերտացն՝ զի զբանն Աստուծոյ կամ ըզհաւատսն եւ զօրէնս պահեցին. եւ շնորհքն Աստուծոյ ի նոսա ընդունայն ինչ ոչ եղեն. եւ վասն այնորիկ իսկ արժանաւորս զանձինս կացուցին՝ զի վասն նոցա աղաչեսցէ: Կամիցիս բարեխօս ունել զՅիսուս առաջի Աստուծոյ: Տես զի ասիցես ճշմարտութեամբ, ՔՒ՛ ԵՄ ԵՒ. եւ դարձեալ՝ զի շնորհքն Աստուծոյ որ ի քեզ՝ ընդունայն ինչ ոչ եղիցին: Երկրորդ պատճառ այն է, Փոքրութիւն իմ է նոսա. քանզի փառաւորեն զիս առաջի մարդկան: Միթէ փառաւորիցես արդեւք եւ դու զԱստուած ըղձիւք, բանիւք եւ գործովք:

Գ. Այլ ոչ վասն նոցա միայն աղաչէմ, այլ եւ վասն ամենայն հաւատացելոց բանիւն նոցա յիս: Հաւատա դու եթէ եւ վասն քո իսկ աղաչեաց, քանզի իբրեւ երանեալ՝ յաստուածեղէն էութեանն առաջի իւր տեսանէր զքեզ, եւ որպէս ճանապարհորդ՝ ի ձեռն հեղեալն գիտութեան: Յարդիւնս իսկ ելանիցեն աղօթքն՝ եթէ դու չկայցես հակառակ: Եւ զի՞նչ ինչ արդեւք վասն քո աղաչիցէ եւ վասն ամենեցուն: 1. Զի ամենեւին ի քեզ ոչինչ ընդ միտս: 2. Որպէս զու՝ Հայր յիս, եւ ես ի քեզ, զի եւ նոքա ի մեզ էցեն, սիրով առ Աստուած: Ապա ուրեմն զկրկին զայս սէր վասն քո ինդրեաց: Բայց. որչափ երանելի լինիցիս, եթէ զայդ ունիցիս. բայց չկարես ունել, եթէ ոչ զայլ ամենայն սէր մարմնաւոր յանձնէ ի բաց թօթափիցես:

Ա· ՇԱԲԱԹ

Ի վէրնապառնէ ելեալ մտանէ ի պարտէզն եւ կանեխա պատմէ զիսկարիովդէ ալէլուիա։

Ա· Եւ ելեալ գնաց ըստ սովորութեանն ի լեառն Ձիթենեաց։ (Ղուկ· ԻԲ։) Ի քաղաքէ որ երբեմն սիրելին էր նմա, որ այնչափ անչափ բարերարութեամբ զարդարեալ էր, զոր արտասուեացն եւ սգացաւ, այլ քանզի չարկ զընորհան ի կիր, ելանէ Ցիսուս։ Ո՞ իցէ որ ոչ զարհուրեալ դողայցէ, թէպէտ եւ ի բարերարութիւնան իսկ վայելիցէ, զի մի թողլ լիք լինիցի ի Ցիսուսէ։ Ոչ եթէ այնու ինչ ի զգուշութեան առնիցեն զքեզ բարութիւնքն՝ զի տուեալ լինին, այլ զի դորձակից լինիս որչափ ի կարին քումմ իցէ։ Գնաց ըստ սովորութեանն, ուր գնայր մինչ կամէր կալ յաղօթս՝ մեկնեալ զանձն յաղմըկէ եւ ի խռովութեանց, զայն եւ աստ ոչ եթող՝ թէպէտ եւ գիտէր իսկ թէ ունելոց են անդ զնա։ Ուսիր մի անսալ խափանչաց ի կրթութիւնս հոգեւորս, եւ առաւել եւս՝ մի խնդրել արգելս խափանիչս եւ կամ թէ պատճառել։

Բ· Յայնժամ ասէ ցնոսա Ցիսուս, ամենեքին դուք փայլակղելոց էք յինէն յայսմ գիշերի։ (Մատթ· ԻԶ։) Երկուցեալք եւ վատասրտեալք՝ թողլոց էք զիս զհովիւն ձեր, յորժամ տեսանիցէք եկեալ հասեալ զայն ամենայն՝ զորոց բազում անգամ յառաջագոյն պատմեցի։ Այլ ինձ է զկապանաց եւ զմահուանէ խորհել ի միտս, եւ այլ՝ եկեալ հասեալ զվտանգն տեսանել։ Ի հեռաւոր չարեաց հազիւ թէ ոք երկնչիցի, այլ աղէտք որ առաջի հասեալ կայցեն՝ եւ

զքաջս անգամ եւ զհզօրս սրտաբեկ առնեն։ Թէպէտ եւ բեւր անգամ եղեալ իցես ի մոի ի մոռածութիւնան կրել դժնդակս, տա-կաւին կաց յահի եւ ի դողութեան, եւ մի ի քեզ՝ այլ միայն ի ընորհան յեցեալ վստահ լինիջիր։

Գ. Պաւաւխանէ եւ Պետրոս եւ ասէ ցնա, Ընդէր եւ ամենեւեան գայթակղեսցին ի քէն, ասէր եւ ոչ գայթակղեցայց։ Արդարեւ ի սո-վորական եռանդմանէ անտի իւրմէ, այլ ոչ հանդերձ խոնարհութեամբ ասէր զայս Պե-տրոս։ Որ յանձն իւր վստահ լինիցի՝ մեծա-մեծս կատորէ, սակաւ ինչ վճարիցէ եւ ան-կանիցի ի ծանուննս։ Այսպէս եւ Պետրոս 1. ի հակառակ ելեալ ընդդէմ բարբառեր Քրիստոսի՝ որ առաջին ճշմարտութիւնն է, եւ զայս ոչ մի անգամ՝ այլ բազում անգամ։ 2. Քրիստոսի՝ որ զանհնարին կործանումն նորա յառաջագոյն գուշակեր՝ յամառու-թեամբ ընդդէմ դառնայր։ 3. Եւ զայլս եւս իւրով օրինակաւն յորդորեաց՝ զի նոյնպէս եւ ամենեքեան ասիցեն։ "Պարտ էր ասել՝ տուր ինձ ընորհս զի թէպէտ եւ ամենե-քեան գայթագղեսցին, սակայն ես մի ան-կայց յուրացութիւն"։ (Որոգինէս։) Այսու-հետեւ մի կարի ինձն ապաւինիր ի բարւոք իղձս եւ յօժարութիւնս քո, քանզի թեթեւ ինչ հողմով փոփոխին, այլ հաստատեալ դի-ջիր զնոսա ի վերայ ընորհացն Աստուծոյ։

Բ. ԿԻՒՐԱԿԻ
ՔԱՌԱՍՆՕՐԴԱՑ

Տրտմել, հոգալ ե՛ւ երկնչել քրիստոսէ ի պարփչէն։

Ա. Այսօր տրտմել ե՛ւ հոգալ։ (Մատթ. ԹԶ։) Չէր հնար նմա երկնչել եւ ոչ տրտմել իսկ, քանզի ճշմարիտ երանեալ էր, եթէ չէր նորա թողացուցեալ կարեացս այսոցիկ գրաւել զհոգին։ Վասն առաւելութեան սիրոյն ինքնակամ յօժարեաց նեղել զայն մասն՝ զոր հակառակորդք ոչ կարէին չարչարել։ Պատճառք տրտմութեանն սոքին իսկ էին։ 1. Զի յայտ յանդիման եառեալ զամենայն եւ զմի իւրաքանչիւր ի չարչարանաց իւրոց եւ զմահն թշնամանալից։ Զոր առ սակաւ սակաւ կրելոց էր՝ զայն ամենայն միահաղոյն ի սմին ժամանակի կրեաց յանձն իւր։ Ժողովեցից եւ ես ի մի ծրար զամենայն չարչարանս քո, զի հանապազ ի սրտի իմում իցէ ծրար ստաշխին։ 2. Քանզի կենդանի տեսլեամբ եառեալ զամենայն մեղաւորս եւ զսակաւութիւն պաղոց չարչարանաց իւրոց։ Ապա ուրեմն եւ դու իսկ եղեր պատճառ տրտմութեանս այսորիկ։ Քրիստոս վասն քո տրտմէր, զի դու խնդայիր ընդ խորհրդոցն չարութեան։ Որչափ ինչ հեշտութիւնս անձին քում եառուր, դոյնչափ տանջանս՝ Աստուծոյ։ Ո՛հ. մի՛ մի այսուհետեւ. զի մի տրտնջեսցէ ինչ զքէն. Ջի՞նչ օգուտ է յորենէ իմէ։ (Սղ. Իթ։)

Բ. Յայնժամ ասէ ցնոսա, տրտո՛մ է ոգի իմ մինչեւ ի մահ։ Բնութիւն տրտմութեանն տայր նմա բարբառել. միթէ զի ափսո՞սս ինչ խնդրէիցէ արդեւք, եթէ զի եւ զայն եւս

բանայցէ՝ որ միայն ծածկեալ կայր ի հոգւոյ իւրում, եւ առաքեալքն ոչ կարէին ճանաչել։ Ոչէ՛ւ, որ յայտ յանդիման տեսլեամբն յերանութեան վայելէ, ընդ որում չէ իսկ մարթ ի բնէ տրտմութեան խիք կալ ի միասին, եւ սակայն տրտմի։ Աքանչացիր. Քրիստոս՝ զի չարչարիցի, նշանս ի վերոյ քան զբնութիւն գործէ։ Ո՛հ սէր. ո՛հ ցանկութիւն չարչարելոյ։ Բայց որո՞ց զիւր տրտմութիւնն յայտնեաց. այնոցիկ՝ զորս ընկերս արար իւր յայլակերպութեանն։ Ուսիր դու աստի, զի որոց Աստուած միխիթարութիւնս հոգեւորս ընծայէ՝ զնոսա ի մեծ ցաւս պատրաստէ։ Ուսիր մի միայն ի թաբոր լերին լինել ընդ Քրիստոսի, այլ եւ ի տագնապի մահուն ի լերինն Ձիթենեաց։

Գ. Կոչէ՞ ասդ է՝ սկեցէ՞ ընդ է։ Մարթիս յայսմ վայրի ածել զմտաւ քով, թէ զո՞ր դարմանս ի կիր արկ Քրիստոս ի տրտմութեանն։ Քանզի նախ զվիշտն իւր եբաց աշակերտացն։ Երեւի թէ սփոփութիւն ինչ ցաւոցն լինիցի՝ եթէ յայտնեացի բարեկամին։ Առցես եւ դու զայսր զփորձ, եթէ զփորձութիւնս քո երթեալ ի վեր հանիցես այնմ՝ որ առաջնորդն է ոգւոյ քո։ Զոր օրինակ վիրաց որ ծածկեալ իցեն՝ դժուարին է դարման բժշկութեան գտանել, այնպէս եւ յայտնեացն՝ դիւրին։ Երկրորդ՝ մեկնեալ երթայ կալ յաղօթս. Նստարուտ այդր, մինչեւ երթայց ես եւ յաղօթս։ Զկարէ հրապուրիչն զդուստր թագաւորին մոլորեցուցանել, եթէ նա վստահութեամբ առ Հայրն գոչիցէ։ Գոչ՝ եթէ գուշակի աղաղակաւ, վաղվաղակի ի փախուստ տագնապի։ Մի այսուհետեւ ի փորձութեան քում դարձցիս առ արարածս, այլ առ Աստուած։

Բ · ԵՐԿՈՒՀԱՒԱԹԻ

Աղօ՛թ փրիսկոսի է պարթևին։

Ա · Հայր է՛մ, եթէ հնար է անցցէ բաժակս այս յինէն։ (Մատթ · Ի.Զ։) Այս իսկ առաջին մասն աղօթիցն է։ Յաղօթս կայ իբրեւ ժարդ՝ խոստովան լինել զահ եւ զսոսկումն այդպիսի դառն մահուան։ Եւ կամ թերեւս, որպէս յայտնեցաւն սրբոյն Կաթարինեայ Սենացւոյ. առ ցանկութեան արագ արագ զչարչարանն կատարելոյ։ Թերեւս ոչ յայն սակս աղաչիցէ, զի անցցէ զնովաւ բաժակն, այլ՝ որպէս ասէ իսկ Հիղարիոս. "Զի այն՝ որ առ ինքն անցանէ, անցցէ եւ յայլս, զի որպէս ինքն ըմպէ, նոյնպէս եւ նոքա ըմպիցեն,,։ Ապա համարեաջիր դու թէ զնոյն ինքնին փրիստոս եկեալ մատուսակիցէ քեզ։ Ասա վստահութեամբ. Զքաւիչ փրկչին ընկալայց։ Եւ քանզի թէպէտ եւ հոգին յօժար իցէ, բայց մարմինն տկար է, յաւել ի վերայ · Եւ զանուն Տէրոն կորդոցէց։ (Սղ · ճԻԵ։)

Բ · Բայց ոչ որպէս ես կամիմ, այլ որպէս դու։ Երկրորդ մասն աղօթիցն է։ Եթէ խնդրեաց որպէս մարդ ապրել ի մահուանէ՝ առանց զարդիւնան կամելոյ խնդրեաց, եւ այժմ աւասիկ ուղղէ զընութեան կամն ի ձեռն մտաւորն կամաց՝ որ աստուածեղէն կամացն հնազանդ զանձն կացուցանէ։ Եւ եթէ առ սէր վաղվաղակի չարչարելոյ խնդրեաց, ասկայն եւ յայսմ ապաստան զանձն առնէ։ Ապա թէ վասն այնորիկ խնդրեաց՝ զի եւ այլք զնոյն բաժակ ըմպիցեն, այլ՝ թէ որչափ ինչ իւրաքանչիւր տալ արժան իցէ՝ զայն Հօրն յանձն առնէ։ Ոսկիր զմիտու-

թիւն բնածին յօժարութեանն՝ բանիւ ա-
ծել յուղղութիւն: Ուսիր յամենայնի յաս-
տուածեղէն կամն առնել զքեզ յանձն:

Գ. Գնաց կաց յաղօթս երրորդ անգամ, ե-
դարձեալ ընդ բան ասաց: Երկիցս հաս ընդ
մէջ զաղօթիսն՝ աշակերտացն աղաչաւ, որ
ննջէին ի վտանգս իւրեանց, զի յաղօթս եւ
ի զարման հանդերձելոյ վտասորութեանն
յորդորիցէ զնոսա: Ապա ուրեմն փոխանա-
կաւ ինն վճարէ զգործ աղօթիցն եւ սիրոյ:
Զսոյն օրինակ եւ քեզ պարտ եւ պատշաճ
է առնել: Եթէ երբեք ի մէջ մարդկան
գտանիցիս՝ դարձիր առ Աստուած: Եւ եր-
բեմն եւ զաղօթս պարտ է ընդ մէջ հա-
տանել, զի ընկերին ի թիկունս հասանի-
ցես: Գործք սիրոյ՝ ազնուագոյն եւս են
քան զգործս բարեպաշտութեան: Կաց յա-
ղօթս երրորդ անգամ, ե դարձեալ ընդ բան
ասաց: Զեն ինչ ընդունայն աղօթք եւ ոչ
անպտուղ, յորում բազում անգամ զնոյն
իղձս կրկնիցես եւ երեքկնիցես:

Բ. ԵՐԵՔՇԱԲԱԹԻ

Տօքնապ մահս ե- ուրնախուռն էրթն քրիս-
տոսէ:

Ա. Ե- եր է տօքնապէ, ե- մտաբերե-
ցիր ես յայր յաղօթս: (Ղուկ. ԻԸ:) Կռիւ
է միջի կայր ընդ խոնարհագոյն մարդոյն որ
երկնչէր, եւ ընդ վերնոյն՝ որ ամենեւին խակ
կամէր եւ հրամայէր անձին զմահ: Ուսիր
աստի՝ բանաւորութեամբ եւ վերին մարդովն
հանապազ կռուել ընդ խոնարհագոյն մար-
դոյն, եւ զայն ամենայն որ զգայութեանն
իցեն՝ զլանալ քեզ, եւ կամել զայնոսիկ՝

զորս բանն թելադիր լինիցի: Եւ զայս ոչ թուղութեամբ ինչ, այլ եթէ պէտք ինչ լինիցին՝ եւ մահու իսկ տապնապաւ: Ասէր դարձեալ՝ որչափ առաւել փորձիցիս՝ դոյնչափ եւս առաւել աղօթից պատկառ կալ, զի զԱստուած զօրաւիդն ի յաղթութիւն ունիցիս:

Բ· Եւ հասեալն ի նմանէ տրտունջ էբրեղայական ասէին՝ ընդ ընդ հեղեալ յերկիր: Յո՛ր վայր եկն եհաս ի պատճառս իմ տառապեալն Աստուած: Իմ է խօթութիւնն, եւ զի բժշկեցայց՝ բժիշկն քրանի: Բողոք բարձեալ ինդրէր վրէժխնդրութիւն՝ երկիր ոգւոյ իմոյ վասն մեղաց իմոց, եւ ոչ կարէի իսկ այլուստ իմիք ակն ունել: Սրսկէ ի վերայ նորա Յիսուս զարիւն ողորմութեան իւրոյ, զի ողորմութիւն կարդայցէ: (Ռուպերտ:) Ողորմութի՛ւն, Ողորմութի՛ւն, Աստուած իմ: Տնկեալ էր նորա իւր որթ պտղաբեր զհոգի իմ, այլ քանզի վատեցաւ եւ անպտուղ եղեւ՝ իւրով արեամբն ոռոգանէ զնա: Ո՛հ· որչափ սիրեցեր զիս, Աստուած իմ: Ո՛րչափ դոյզն ինչ հատուցանեմ քեզ: Դու զարիւն քո հեղուս· ես զքիրան զլացայց քեզ:

Գ· Երեւեցաւ նմա հրեշտակ յերկնից եւ զօրացուցանէր զնա: Այս իսկ պատուղ է յերկարագոյն աղօթից: Յորժամ վիշտս ինչ վշտանայցես՝ հանապազորդեա յաղօթսդ· Աստուած իւրեւ զհրեշտակ առաքեսցէ քեզ զներքին մխիթարութիւնն: Մխիթարէր զնա, ոչ եթէ ուսուցանելով ինչ, այլ դովելով զնորա քաջութիւնն, զիմաստութիւնն, զհնազանդութիւնն առ Հայր, եւ զառ մարդիկ սէրն, զփառան՝ որ ի նորա չարչարանացն հասանիցեն Աստուծոյ, եւ զուրախութիւնն

որ ի հրեշտակաց լինիցի, եւ այլովք եւս սոյնպիսեօք: Եւ քանի՛ խոնարհութեամբ Աբարիչն յարարածոյ զմխիթարութիւնն ընդունի: Ուսիր դու զսիրտս վշտացեալս զովութեամբ եւս մխիթարել: Ուսիր մի մերժել ի բաց ամբարտաւանութեամբ զկրտսերացն պաշտամունս:

Բ. ՀՈՐԵՓՃԱԲԱԹԻ

Քրիստոս պատչել յաղօթից՝ այլ առնէ ալեխրպոյն:

Ա. Գայ առ ալեխրպոն, եւ ճրանէ զնա ի տուն, եւ ասէ ցՊետրոս, այսպէս ալ կարացէ՞ զամ աշխատաւոր ընդ է: (Մատթ. ԻՃ:) Յայց ելանէ Տէր առաքելոցն, զի տեսանիցէ՝ թէ սկիցե՞ն արդեւք եւ կայցե՞ն յաղօթս որպէս պատուիրեացն: Պարտ եւ արժան է յայց ելանել հպատակաց: Մի ինչ դժկամակ լինիցիս դու՝ յորժամ այց քեզ առնիցեն: Գոռանէ է տուն: Մեծամեծ այն խոստմունք Պետրոսի ի քուն փոխեցան: Քանի՛ցս անգամ եւ քո իսկ խոստմունք նոյնպիսի լինին. քանի՛ցս տագտուկ թուի քեզ մի ժամ աղօթիւք ընդ Տեառն խօսել. քանի՛ցս անգամ եւ ոչ մի ժամ արթուն կաս՝ զի ուշ ունիցիս պահպանութեան եղելոցդ ի մտի: Եթէ կշտամբեացիս՝ լուռ լեր ընդ Պետրոսի: Որ երբեմն կազմ եւ պատրաստ առ պատասխանին էր՝ այժմ զամօթի հարեալ լուռ եւեթ կայ:

Բ. Արիւն կոչէ եւ աղօթս արտէ, զէ՛ զի անկանիցէ է քունն: Վասանգ ի վերայ հասեալ կայր, զի մի առ ահի Հրէից յուրաստ ինչ կայցեն ի քրիստոսէ առաքեալքն,

եւ կամ թողուցուն զնա: Նմին իրի իսկ խրատ տայ Քրիստոս արձուն կալ եւ աղօթս առնել: Ասելիկ զեղեցիկ պարիսպք ամրութեան ընդդէմ փորձութեանց՝ արձուն կալ կամ միտ դնել, եւ աղօթք: Արձուն կաց, ուշ դիր, մտախորհ լեր եւ խորհրդով գործեսջիր: Ի բազում իրս գթես եւ անկանիս, քանզի առանց խորհրդոյ գործես եւ խօսիս: Աղօթս արա. "Ի փորձութիւն դիմէ որ յաղօթս ոչ դիմիցէ,,: (Ս· Ոսկեխ·)

Գ· Յայնժամ գայ առ ալէքսան, եւ ասէ ցնոսա՝ Ննջեցէ՛ այսօրհնեա՛ եւ հանգերուա՛· զի ահա հասեալ է ժամ, եւ որպէ մարգոյ մահն է յերուա զեղուարսոյ: Հեգնելով հրամանն տայ՝ Ննջեցէ՛ այսօրհնեա՛, որպէս թէ ասիցէ՝ ազդ արարի ձեզ մինչ դեռ ժամ կայր՝ կանխել եւ զգուշանալ ի վտանգաց, արդ աւասիկ հասեալ է ժամ զի մատնեցայց, եւ ձեզ պարտ էր պաշտպանել ինձ. արդ զինչ գործիցէք՝ զի չէք ամրացեալք եւ ոչ պատսպարեալք: Ոչ կամեցայք ընդ իս արձուն կալ եւ աղօթս առնել, արդ ձեզ թողից զձեզ: Ո՛հ Տէր, մի լիցի ինձ երբեք՝ զի զիս ինձ թողուցուս: Քանզի անշուշտ եւ հաստատուն լիներ ինձ այնուհետեւ կորուստ: Արդ կամիմ այսուհետեւ արձուն կալ ընդ քեզ եւ աղօթս առնել, զի կարիցեմ ընդ քեզ դիմագրաւ լինել վտանգաց:

Բ· ՀԻՆԳՇԱԲԱԹԻ

Ընդ առաջ երթոյ ամբոխին եւ ապատարգոյ:

Ա· Արէ՛ երթիցո՛ ասպէ, զի ահաւասիկ եհաս որ մատնելոց է զիս: (Մատթ· ԻԶ՝) Ուստի՞ իցէ նմա այժմ այդչափ արուեստիւն

եւ քաջութիւն առաջի դահճաց, որ սակաւիկ մի յառաջագոյն լոկ զմտաւ եւեթ ածեալ զայնոսիկ՝ ակաո փրփրել եւ երինչել եւ հոգալ։ Ի միտ առ դու զզօրութիւն աղօթիցն եւ զկատարեալն միաբանութեան ընդ կամացն Աստուծոյ։ Եթէ զայս օրինակ եւ դու գնայցես՝ այնուհետեւ դիմագրաւ լինիցիս աներկեւղ այնմ ամենայնի՝ յորոց երբեմն զարհուրեալ դողայիր։ Քանզի վասն այնորիկ գթեաս ի ժամանակի նեղութեան, զի ոչ պատրաստեաս առ այն զանձն ի ձեռն մտածութեան, զի ոչ ի ձեռացն Աստուծոյ զայն ընդունիս. նմին իրի իսկ եւ յորժամ հասանիցէ ժամ՝ դու ի վախուստ տագնապիս։

Բ. Եւ ինչ պէս նա զայն խօսէր, ահա ցոպտ ի յերկոպաւանէցն էին, այլովքն հանդերձ։ Յո՛ր վայր եկն եհաս ապարասան ախտ ցուդայի։ Յապահութենէ անտի եղեւ գող, ի գողութենէ սկսաւ ատել զքրիստոս, յատելութենէ՝ վաճառեաց, եւ անտի ապա եւ մատնեաց իսկ եւ առաքինորդ յառաջընթաց սիկարեանցն եղեւ։ Վա՛յ մարդոյն՝ յորոյ վերայ ախտ մի միայն տիրիցէ միանգամ։ Զէ ինչ պիտոյ բազմաց՝ առ ի կորուստ յուղարկելոյ զքեզ. մին եւեթ կարի զօրաւոր է։ Մին՝ զամբոխ ի մի վայր կոչէ։ Դիր զտապար առ արմին։ Թէպէտ եւ վանական իցես՝ սակայն կայ ինչ յորմէ պարտիս երկնչել։ Յուդա ի յերկոպաւանէցն էր։

Գ. Եւ որ մոգնելոցն էր զնա, եւ նոցա ընդունեալ եւ ասէ, ընդ որո՞ւ ես համբուրեցից՝ նա է, զնա ունիցէ։ Տես դու զհնարագիտութիւն չարութեանն։ Յառաջագոյն տեսանէր թէ ոչ այնպէս դիւրաւ մարթէին ընտրել եւ ճանաչել զնա. գիտէր թէ երբեմն յորժամ

կամէին զնա քարկոծ առնել՝ խոյս ետ ի նոցանէ, եւ այլուր՝ մինչ կամեցանն զնա թագաւորեցուցանել· եւ զի մի եւ աստ եւս պրծանիցի ի ձեռաց՝ խրատ տայ տանել զդուշութեամբ: Երանի՛ թէ եւ դու այդպիսի զգուշութեամբ եւ խորհրդով բարիս գործէիր: Իցէ՛ թէ դու բարձեալ տանէիր զնա զգուշութեամբ, զի մի ի սրտէ քումէ կորուսանիցես զնա:

Բ· ՈՒՐԲԱԹ

Վասն համբուրելոյն Յուդայէ:

Ա· Եւ վաղվաղակի մատուցեալ ա՛ Յիսուսա՛ ասէ, ողջ եր վարդապե՛տ, եւ համբուրեաց ընդ նմա: (Մատթ· ԻՋ:) Մատեաւ վաղվաղակի, անամօթադոյնս եւ նենգութեամբ, երեսք գուարթադինք էին նորա, այլ ի սրտին մխերեալ կայր թոյն ժանկաբեր: "Որում զմահաբեր դարանն գործէր, նմա ողջոյն տայր," ասէ Վիկտոր անտիոքացի: Վարդապետ կոչէ, յորոյ աշակերտութենէ դրժեալ ի բաց կայր: Համբուրէ, "Ալբեալ եւ ժռեալ զգլխաւոր նշանակ սիրոյ՝ գործի սատանայի առնել,,: (Ս· Ամբր:) Եթէ տեսանէիր դու զայդ ամենայն, զիարդ կշտամբեալ յանդիմանէիր զնա վասն այնպիսի բանից եւ գնացից: Եւ սակայն որչափ մեծ չար այն է զոր դուդ գործես: Զէ բաւական զարտաքինն նշանակս եւեթ բարւոյ քրիստոնէի եւ վանականի ընծայեցուցանել: Տես գուցէ թոյն չարաթոյն ի ներքս ծածկեալ կայցէ: Արդարեւ ոչ կշտամբեացիս ի մարդկանէ, այլ յԱստուծոյ դատեացիս՝ որում ամենայն ինչ յայտնի է:

Բ· Եւ Յիսուս ասէ ցնա, ընկէր վասն որո՞յ

եւ էին ։ Ընկեր կոչէ եւ բարեկամ, զի առնիցէ բարեկամ ։ Վասն որոյ եկիր ։ Հարցանէ՝ զի թերեւս դարձցի եւ խորհեսցի յանձին իւրում թէ որպիսի՛ ինչ դժնդակ չարիս նիւթեր ։ Ո՛ր անչափ ողորմութեան Աստուծոյ ։ զո՛ր հնարս չհնարիս զի զմեղաւորն յուղղութիւն ածիցես ։ Ո՛չ գող ինչ կամ անօրէն կամ տաճարակողոպուտ կոչէ զնա ։ Ո՛չ յայն հայի թէ իմ իմիք արժանի անօրէնութիւնն ցուցայի էցէ, այլ թէ զի՛նչ ինչ իւրում մարդասիրութեան վայել էցէ ։ Եթէ թշնամւոյ այդչափ քաղցրութիւն ցուցանիցէ՝ իսկ զի՛նչ հաւատարիմ ծառայի առնիցէ ։ Զիա՞րդ գնաս դու ընդ նմա՝ որ դառնացոյցն զքեզ ։

Գ ։ Յո՞ւր հա՛քո՛ւրէ՞ւ մոգնէս վնդէ մղդոյ ։ Զո՛ր գազան չածեն ի համբոյր բարբառքս այսոքիկ այդպէս սիրով բարբառեալք ։ "Տե՛ս դու զողորմութիւն Յիսուսի զանձառն եւ զանպատում, ասէ Եւթիմիոս, քանզի մինչեւ ցմատնել իսկ հոգայր զմատնըչէն,, ։ Զանայ իմն տակաւին զանհնարին դժնդակութիւն յանցանացն յանդիման նմա կացուցանել, զի ածիցէ զմտաւ թէ զի՛նչ գործ գործիցէ ։ Զի՞նչ ինչ առնէիր դու, եթէ Աստուած ինքնին երեւեալ ցքեզ ասէր ի մեղանչելն քում ։ Զի՞նչ գործեաղ ։ Զորդի մարդոյ մատնեա ։ արդարեւ իսկ դադարէիր ։ Այլ թէպետեւ աչօք ինչ չտեսանիցես, սակայն մտօք հարկ է թէ նչմարիցես՝ յորժամ խորհուրդ ի սիրտ անկանիցի թէ՝ զի՞դ գործես, մեղք են այդ ։ ցանու Աստուած ։ Եւ քանիցս անգամ զսոյն խօսեցաւ նա քեզ ի սրտի, այլ դու ո՛րչափ յամառեալ հեստեցեր ։

Բ. ՃԱԲԱԹ

Քրիստոս յայտնէ զանձն մարդկին եւ ապաստա-
րան։

Ա. Իսկ Յիսուս երբեք եթէ զայն ամենայն եկեալ է վերայ նորա, եւ։ (Յովհ. ԺԸ։) Եկեալ իսկ էր կատաղութեամբ ամբոխն, եւ Յուդայի համբուրեալ զնա, բայց սակայն ոչ դիմեն ի վերայ՝ որպէս ինչ նշանակեալ էին. այլ կան անշարժք եւ անխաղացք ի տեղւոջէն. կայր ընդ նոսա եւ Պետրոս։ Ոչ իշխեին, քանզի չտայր Թոյլ տակաւին Յիսուս։ Նմին իրի իսկ եւ առ նոսա, ցուցեալ եւ յայտ արարեալ՝ թէ կարօղ է յամենայնէ որ հասանիցեն ի վերայ՝ զերծանել եւ ապրել, այլ ինքնակամ եւ մտադիւր չարչարի, մանաւանդ թէ մեծաւ իսկ արութեամբ ընդառաջ եւս երթայ։ Նմանօղ լեր օրինակին։ Համբերութիւն կամ չարչարանքն որ ի հարկէ ինչ կամ բռնազբօսութեամբ լինիցի՝ չէ որդւոցն Աստուծոյ։ Որ ի դժուարինան կամակար ոչ դիմիցէ, այնպիսին եւ յայնժամ իսկ յորժամ հասանիցեն ի վերայ՝ ի փախուստ դառնայ։

Բ. Եւ ասէ ցնոսա, զո՞ խնդրէք։ Պատասխանի եթեն նմա. զՅիսուս Նազովրեցի։ Ասէ ցնոսա Յիսուս. ես եմ։ Իբրեւ ասաց ընդ եւ եմ, յետս յետս գնան եւ կործան կիպեցին։ Հարցանէ, եւ երկիցս իսկ, ոչ եթէ զի դիտիցէ, որ զամենայն ինչ գիտէ, այլ զի տացեն պատասխանի թէ զՅիսուս Նազովրեցի, եւ ի պատուոյ անտի անձինն՝ ի միտ առցեն զյանցանացն զանչափ մեծութիւն։ Ո՛ մարդասիրութեան Աստուծոյ՝ որ այնչափ հնարիւք խնդրէ զմեզ։ Ի միտ առ դու զնորա

անձինն զարժանաւորութիւն, ոչ վասն այնորիկ ինչ միայն զի մի զայրացուցանիցես, այլ զի խնդրեացես զնա մեծաւ փութով եւ հաւաստեաւ: Որ զԱստուած ոչ խնդրէ, զանձն իւր կորուսանէ: Ի միճառ բանիւ թէ Ես եմ, ոչ սպառնալեօք ինչ եւ ոչ ասստիւ ասացեալ, յերս յերս լոփաւն է ալրիսն գիէպն: Այնպէս եղիցի եւ ընդ նոսա՝ որ վասն այնորիկ խնդրեն զԱստուած զի կորուսանիցեն: Զի՞նչ լինիցի յորժամ նովին բարբառով որոտայցէ ի դատաստանի. Ես եմ՝ ընդ որում դու այդպէս անարժանութեամբ գնացեր: Այսուհետեւ փոյթ յանձին կալ դու խնդրել զնա սիրով եւ պատուով մեծարանաց:

Գ. Արդ երիս գիս խնդրեմ՝ ինչ պոտ պոցա երթալ: Յայտ իմն առնէ զհոգս իւր եւ զկնամանն զոր զիւրոցն ուներ զի մի ոք ի նոցանէ կորիցէ: Եթէ զսակաւուց այնչափ փոյթ յանձին ուներ, հաւատա դու թէ ոչ նուազագոյն ինչ փոյթ է նորա եւ զանչափ բիւրուց հաւատացելոց: "Որ ի սակաւսն եղեւ, ի բազմաց զիա՞րդ հեռի գտանիցի, ասէ Կիւրեղ աղեքսանդրացի, եւ որ զայնչափ սակաւուց յայնպիսում ժամանակի հոգացաւ, զիա՞րդ անթիւ եւ անհամար հաւատացելոց ոչ պաշտպանիցէ,,: Ապա ուրեմն եւ դու ընդ նորա պաշտպանութեամբ կաս: Վստահ լեր զի ոչ ընդ քո կորուստն կամի նա, եթէ ոչ քեզէն անձամբ զանձն կորուսանիցես: 2. Խնամ կալաւ նոցա համբաւոյն, քանզի ետես յառաջագոյն թէ փախստեայ գնալոց էին, զի երեւեսցի՝ թէ պատուով ի բաց չոգան: Դու զիա՞րդ զայլոց թերութիւնան ծածկես:

Գ. ԿԻՐԱԿԻ
ՔԱՌԱՍՆՈՐԴԱՑ
Պետրոս պաշտպանէ Քրիստոսի։

Ա. Սիմոն Պետրոս տանէր սուր, ձգեաց զնա, եւ եհար զքահանայապետին ծառայ։ (Յովհ. ԺԸ։) Իբրեւ եղեւ համարձակութիւն՝ ապա այնուհետեւ ձեռնամուխ լինէին ի Քրիստոս ապատաւորքն։ Իսկ Պետրոս առ անընտրող նախանձու պաշտպանելոյ Քրիստոսի, առանց հրամանի իւրով ազատն իշխանութեամբ եհար սրով, որով զանձն եւ զայլս եւ զՔրիստոս իսկ գլխովին ի մեծի վտանգի կացուցանէր, մին հակառակ ամենեցուն։ Որչափ բարւոք նախանձն իցէ, դոյնչափ իմաստուն ընտրութեան պէտք են։ Քանզի հարկ իսկ է եւ զբարւոք իսկ ըղձից զատուել սատկութիւնն ամոքել։ Նախանձուն արժան է կապեալ եւ զօդեալ ընդ սիրոյ լինել, զի մի ցասումն ինչ եւ կամ վրէժխնդրութիւն լինիցի։ Եթէ զնախանձ պաշտպանելոյ պատուոյն Քրիստոսի նախանձիցիս, յանձին քում զայն ցուցջիր։ Գոցես բազում ինչ՝ զոր խոցիցես։ Հաստ կարեա ի բաց որ չիցէ ի փառս Աստուծոյ։

Բ. Արի՛ ըսո՛ւդ անդրէն ի պատճառս իւրոց՝ ընթացիկն զոր եւ ինչ Հայր ո՞չ ըմպիցեմ զնա։ Աստէ եւ ուսուցանէ զՊետրոս թէ զբաժակ չարչարանացն թէպէտ եւ ի մարդկանէ գայցէ ի վերայ, սակայն ինքն ի Հօրէ ընդունի իբրեւ ի նմանէ՝ որ զառաջինն մատուցանիցէ, քանզի նորա տեսչութեամբն ուղղի ամենայն։ Մի ասիցես թէ այս ինչ կամ այն տրտմեցուցանէ զիս, նեղէ զիս, նուազեցուցանէ զպատիւ իմ, եւ այլ եւս

նման սոցին: Զբաժակս զայս նա քեզ մատուցանէ՝ որ իւրում Որդւոյն զկարի մեծն ետ: Փառս յԱստուծոյ գողանաս, եթէ զայն որ Աստուծոյն է՝ արարածոյ ընծայիցես: Նա է եւ ոչ այլ ոք որ ինքն գայ ի տիեզերս հանէ: Այն իսկ միխիթարութիւն լիցի քեզ, զի որ զբաժակն տայ՝ Հայր իսկ է որ սաստիկ սիրէն զքեզ, եւ չկամի ինասել քեզ այնու, այլ օգուտ լինել, եւ թերեւս իբրեւ զբժիշկ կսկծական դեղոք ի բաց զախտն պարուրել:

Գ. Եւ մատուցեալ յոհնէ (Մաղքոսի) բաժակն ետ: (Ղուկ. ԻԲ:) Որպէս թէ հարկ ինչ ի վերայ կայցէ Տեառն՝ հատուցումն առնելոյ, մատուցեալ զինեան զոր իւրոյ սպասաւորին գործեալ էր՝ դարմանէ: Բժշկէ զվէրս նորա՝ որ եկեալ էր զի վէրս գործիցէ: Բարիս փոխանակ չարի հատուցանէ: Եւ քանիցս անգամ զնոյն արար եւ քեզ. "Ուսուցանելով զմեզ՝ թէ բարերարս եւ երախտագործս պարտ է մեզ ի մեր հալածիչսն լինել,,, ասէ ուրեմն սուրբն Ոսկեբերան: Բժշկէ զունկն որ կարեւորն է ի հաւատալ, նմին իրի իսկ եւ այլոց եւս ազդեցութեանց աստուածեղինաց գործի: Ո՛տայր զի եւ զքո գներբին լսելիս բժշկեր, զի ունկն եղեալ լսէիր զսուրբ թելադրութիւնս նորա:

Գ. ԵՐԿՈՒՇԱԲԱԹԻ

Ձերբեալ լինել Քրիստոսի, եւ ալեկոծեալ թօթևլել:

Ա. Ասաց Յիսուս ցաշակերտն. երբեմն ի վերայ ասելիք եղէ ասելոյ եւ բոլոր ոնել զի ոնէր. հանապազ ար ձեզ ի գոծարին նայեի եւ

ասացանէք, Ե՛ս ոչ կալայ ձի։ (Մատթ. ԻԶ։) Հասեալ իսկ էր զի կապեսցեն զնա չարաչար եւ ընդ քարշ ածեալ տանիցին, եւ նա չբարբառի ինչ որ ոչ ի դէպ եւ պատշաճ իւրում մարդասիրութեանն իցէ։ 1· Յայտ ինն առնէ Թէ ընդ այն իսկ դժկամակ լեալ է, զի իբրեւ ընդ աւազակի այնպէս գնան ընդ նմա՝ որ ոչ զայլ ինչ աւար առ, բայց զկապուտ ոգւոցն ի դիւէն յափշտակելոց։ Երանի՛ Թէ եւ անձն իմ լինէր առ եւ աւար քո· արդ աւասիկ ընկալ զնա։ 2· Ցուցանէ զնոցայն ապաիտաւորութիւն, որ այդպէս հատուցումն առնեն նորա բարձրագոյն վարդապետութեանն զոր ի տաճարին ուսոյց, ընդ որ բազում անգամ եւ ինքեանք իսկ աքանչացեալ էին։ Դու զի՞ր հատուցումն արդեւք Աստուծոյ հատուցանիցես, որ ի ձեռն Թելադրութեանց խօսի առ քեզ։ 3· Յայտ առարեալ ցուցանէ Թէ ոչ եթէ նոցայն ինչ զօրութեամբ, այլ իւրովք կամօք մատնի ի ձեռս չորժամ եւ կամիցի։ Նմին իրի իսկ եւ այժմ մատնի ի ձեռս՝ քանզի այս է չէր ժամ որ ի Հօրէ սահմանեալ է, չորում մատնեմ զիս ի ձեռս ձեր։ Այդպէս ելոյծ զանօրէնութիւնս իմ, որով ես կիս ի ձեռս դիւաց եւտու վտարանդի։

Բ· Յայնժամ մոռացեալ ուրէն չէ՛ս ե՛ս կալան զնա։ (Մատթ· ԻԶ։) Յարձակեալ դիմեն ի վերայ գառինն գայլք անագորոյնք։ Ի միտ առ դու զխստութիւն անագորունութեանն։ Զգձգեն, փեսեն, գան հարկանեն, չերկիր ընկենուն, ընդ գետին քարշեն, առ ոտն կոխեն, գձեռան, զպարանոցն, զլանջսն չուանօք եւ շղթայիւք կապեալ կաշկանդեն։ Կամիս զպատճառան գի-

տել. Հոգի երեսոյ ձերոյ Տէր քրիստոս, որ ըմբռնեցաւ ի ձեղ ձեր: (Ողբք. Դ:) Դու զչուանան մանեցեր, դու զշղթայս յօրինեցեր մեղօք քովք: Զքէն տրտունջ ունի, թէ Տրտունջ ձեղոյ պատեցան ընթեր: (Սղ. ճԻԸ:) Այլ երկիր, հասցէ ժամ՝ յորում հզօրն Սամփսոն խզեսցէ զկապանսն. եւ Առաքեալք վրէժխնդիրք, Տէր Աստուած վրէժխնդիրք յայտնեսցէ: Ապա դիր այսուհետեւ կապանս ձեռացդ քոց, զի մի ձգեսցես զնոսա յանօրէնութիւն:

Գ. Յայնժամ ալէկրտին ասենէին ընդէր ես փախեան: Լռեցին բարբառքն այնոքիկ. Ա՛ն եկայք ես ձէտ ընդ նմա ձերացուք: (Յովհ. ԺԱ:) Լռեցին եւ այնոքիկ թէ, թող եր ձերանել հաւանիցէ, այլովքն հանդերձ: Ասենէին, նաեւ Պետրոս իսկ ջերմացերմին եւ կամ սիրելին Յովհաննէս ընդէն ընդ, զՏէրն, զվարդապետան իւրեանց, ես փախեան, զի զերծուսցեն ի վտանգէն զանձինս իւրեանց: Աստուծին ի միտ առ թէ զանձինս արդեւք առաւել՝ եթէ զքրիստոս մանաւանդ սիրեցին: Գլխաւոր իմն եւ առաջին իսկ խթան զքրիստոս լքանելոյ՝ սիրել զանձն է: Ուսիր չլինել վատահ յեռանդումն քո եւ յամենայն գոր ինչ դնես ի մտի: Բազում անգամ գթեալ անկանիս յասպարիզ, որ յառաջն անչափ յաղթութիւնս ի վերայ անձին խոստանայիր: Զոր ինչ ի մտին հաստատեցես՝ ցուցջիր գործովք:

Գ. ԵՐԵՔՇԱԲԱԹԻ

Ցխտես առէ նախ զԱննա:

Ա. Ես առին ընդ զԱննա: (Յովհ. ԺԸ:) Որ ինչ անցք անցին ընդ նա զճանապար-

հայն՝ դիւրագոյն եւս իցէ քեզ ըղձիւք ժողովել եւ նկարել ի մտի, քան բանիւք յանդիման կացուցանել: Որչափ այլազգ այսօր երեւի տեսիլ այնորիկ որ յԵրուսաղէմ մտաներ, քան զայն որ սակաւիկ մի յառաջագոյն: Իբրեւ զի զարմանալի են միտք մարդկան որ արագ արագ փոփոխին ի խնդութենէ ի կատաղութիւն, ի գովութեանց ի թշնամանս, եւ ի մեծարելոյ յանարգել: Եւ դու յուսայցես ի մարդ: Հաւանեցո զանձն քո զի զամենայն որ ինչ միանգամ դժնդակութիւն մարմնոյ, որ ինչ զրկանս պատուոյ մարթիցիս ածել զմտաս՝ զամենայն զայն Տեառնն մեծավայելչութեան հասուցին: Վշտակից լեր վշտացն. զքեզ ծանիր նմին պատճառս. սարջացիր: Եւ յորժամ տեսանիցես զՑիսուս զի յամենայնի լուռ կայ, ուսիր եւ դու սրբով իմն լռութեամբ զրկանաց հասելոց ի վերայ որ յոյժ նուազագոյնք քան զնորայն իցեն, եւ կամ թերեւս ի միտս եւ եթ նկարեալ՝ ժուժկալեալ համբերել:

Բ· Եւ ֆահանայապետն եհարց զՑիսուս վասն աշակերտացն եւ վասն վարդապետութեանն նորա: (Ցովհ· ԺԸ:) Պատժապարտեան եւ անօրէնն՝ զԴատաւորն քննէ: Առաջի ամպարշտի կայ պարկեշտն եւ ցածունն Դատաւոր: Որպիսի հպարտութեամբ, որչափ ծաղու եւ կատականօք հարցանէր. զիարդ խաղ առնէր զնորա վարդապետութիւնն: Ատտուած ի մարդկանէ, արդարն ի մեղաւորաց դատի: Ապա եւ ես ընդեղծ ինչ, երբէ ի մարդկանէ դատիմ: (Ա· Կոր· Դ:) Յիրաւի իցէ ինձ համբերել դատաստանաց այնոցիկ՝ որ լաւք քան զիս իցեն, զի որ անմեղն էր՝ տարաւ դատաստանացն ամպարշտաց: Սէր որ երկնա-

ինչ է ի ամենայնի համբերել, արասցէ զի մի անկանիցիմ։

Գ. Պատուհասանէ ինձ նմա ցնծալ, ի յայտնապէս խօսելոյ չարչարելի, ի ի ձանձրալ ինչ ոչ խօսելոյ։ Զի՞ հարցանէս զինչ, հարց զայնոսիկ որ լսեն։ Երկու ինչ հարցանէր, վասն աշակերտացն եւ վասն վարդապետութեանն. առ առաջինն լուծ, քանզի աշակերտքն վասն փախստեանն զոր փախեան՝ չէին նմա պատիւ պարծանաց. բարի ինչ խօսել յայնժամ զնոցանէ չկարաց, չար՝ չկամեցաւ։ Ուսիր դու աստի զգուշութեամբ զընկերէն խօսել։ Լուռ լեր զոր ինչ ոչ ի նորա գովութիւն իցէ։ Տես զի մի յամօթ այնպիսւոյ վարդապետիդ լինիցիս։ Իսկ ի պատասխանատուութիւն իւրոյ վարդապետութեանն՝ զգրոյցս հասարակաց ազատադէմ եւ աներկեւղ ածէ ի մէջ. Եւ, ասէ, յայտնապէս խօսեցայ։ Զսոյն իշխէ ասել որ գիկայութիւն ունիցի զբարւոքն խղճի մտացն։ Մարթի եւ քեզ զսոյն բարբառել հանապազ, եթէ այնպէս ինչ գործիցես՝ որպէս թէ հրապարակաւ ամենեցուն առաջի գործիցես։

Գ. ՀՈՐԵՔՉԱՒԱԹԻ

Վասն ապրելոյն Քրիստոսի։

Ա. Մի ոմն է ապաստարան որ անդ նայր, ած ապրիլ ցնծասցէ, եւ ասէ՝ այդպէս պապանէն գաս ժահանայապէտիդ։ (Ցովհ. ԺԸ։) Զմտաւ ած զծանրութիւն թշնամանացն։ Որ զապստակն հան՝ մարդ որ դուզնաքեայ էր. իսկ որ զանապորոյն ապտակն առ՝ Որդին Աստուծոյ, եւ որպէս բարեպաշտութեամբ կարծի, երկաթապատ ձեռօք յապաշնորհ Մաղքոսէ անտի՝ զորոյ սակաւիկ մի յառաջ զունկն

բժշկեալ էր, որպէս ասէ սուրբն Ոսկեբերան։ Յերեսան՝ յոր հրեշտակք ցանկան հայել, ի ժողովս իշխանաց եւ քահանայից, վասն մեղմական եւ ճշմարիտ եւ լի մեծարանօք պատասխանուցն. ապտակատուն յարգանս ընդունի, իսկ որ զապտակն առ՝ ծաղր եւ ծանակ լինի։ Այլ Տէրն չխնդրէ վրէժս որ կատղ իսկ է։ Համարեաց, թէ այսպէս գնայր ընդ երկրաւոր թագաւորի ումեք ծառայ ոք արծաթագին, ո՞ր սուսեր, որպիսի՞ խարոյկք, ո՞ր անիւք ոչ պատրաստէին։ Ո՛ մարդասիրութեան եւ համբերութեան Քրիստոսի։ Եւ ես դոյզն ինչ բանի եւ կամ սակաւիկ մի ամօթոյ, թէպէտ եւ մեծաց եւս արժանի իցեմ, այդպէս դժկամակ մնո՞ք տանիցիմ։

Բ· Ե՞ Քրիստո՞ս ասէ ցնո· էրիէ չը ինչ խօսէցայ, վկայէ վասն չարին, իսկ էրիէ բարի՝ ընդէ՞ր հարկանես զիս։ 1· Խօսի Տէրն վասն ապտակին, որ առ խարազանն եւ առ փուշն եւ առ բեւեռս լուռ եւեթ կայր։ Նոքիմբք ուսոյց թէ համբերութիւն լռութեամբ՝ գովութեան արժանի է, եւ այսու յայտ իմն առնէ՝ թէ ոչ ինչ պակասէ ի համբերութեանն գովութենէ՝ եթէ կակուղ եւ խոնարհ իցէ պատասխանին, որպիսի ինչ Քրիստոսի պատասխանին էր։ Զմի յերկուց սատի պահեա դու, եթէ ուրեք երբեք զրկիցիս։ 2· Այնու զի բարւոք խօսի Տէրն եւ հարկանի, առնէ հատուցումն յանցուածոց լեզուի իմոյ։ Ապա յիրաւի ուրեմն՝ յորժամ չարաչարն խօսիցիմ, յանդիմանէ զիս· թէ ընդէ՞ր հարկանես զիս։

Գ· Ե՞ ոՀոփէոց զնո Աննա խոպէալ ոՀ Կայփափ Հահանոյոպէր։ Յայսմ վայրի զմեռաւաճ զամենայն ազգս թշնամանաց զոր թշնա-

մանեցաւ Քրիստոս զճանապարհային մինչ երթայրն առ Կայիափա։ Տես զամօթն Քրիստոսի, եւ զսէրն՝ որով զամենայն հօրն մատուցանէ վասն քոյոյ փրկութեան։ Վշտակից լեր. զայրացիր ի վերայ քո, զի այնր ամենայնի պատճառք դու ես։ Ապաշաւեա, եւ գոհացիր։

Գ. ՀԻՆԳՇԱԲԱԹԻ

Վասն սուտ վկայութենաց ընդդէմ Քրիստոսի։

Ա. Իսկ թահանայապետքն եւ ամենայն ապեանն խնդրէին սուտ վկայութիւն զՅիսուսէ, զի սպանանիցեն զնա։ (Մատթ. ԻԶ։) Առաջին եւ գլխաւոր խորհուրդ նոցա այս իսկ էր զի զՅիսուս սպանցեն. եւ երկրորդ այն՝ զի մի կարծիս տացեն ժողովրդեանն՝ թէ յանիրաւի սպանաւ Յիսուս։ Նմին իրի իսկ խնդրէին սուտ վկայութիւնս, որոց պարտ իսկ էր զատութիւնս կարճել. "զնենգութիւնս իւրեանց կերպարանօք առենի ծածկէին,,, որպէս ասէ Վիկտոր անտիոքացի։ Որչափ բազում ինչ է որ առաքինութեան կերպարանօք ղօղեալ ծածկին։ Ո՞չ եւ դու երբեմն զնոյն գործ գործես. ո՞չ ապաքէն զդոյնս եւ զերանգս իրացն բաւական համարիս, եւ զնոցին զէութենէն չունիս ինչ փոյթ յանձին։ Մերկասցին երբեմն առաւաստք գործոց քոց ի բաց, եւ յայտ եկեալ երեւեսցին թէ զինչ իցեն։

Բ. Եւ ոչ գթանէին ի քաղմոց սուտ վկայէն մատուցելոց։ Զիարդ արդար են կեանք Յիսուսի։ Զի ոչ միայն զնաս ինչ ոչ գտանէին ի Քրիստոս արքն չարախորհուրդք, այլ եւ ոչ ատուեր ինչ կամ նշմարանս զնասու

գտանէին: Բարւոք ասէ Որոգինէս, թէ «Ես ոչ երանգս իսկ գոյր գտանել հակառակ Քրիստոսի, որ կարիցէ օգնական ստուերեանն լինել. այսպէս սրբական էին վարքն Յիսուսի, եւ ամենեւին առանց ստգտանելոյ»: Ո՛տայր զի եւ քո այնպիսի վարս էր ընծայեցուցեալ, զի որ սուտ դատախազութիւն զեղբարցն մատուցանէ՝ ոչ գտանէր ինչ ի քեզ որ զմեղաց զկերպարանս ունիցի. արդ զինչ կարծիս կարծես՝ եթէ այժմ իսկ աստի անդր անցանիցես, ոչ գտանիցէ ինչ արդեւք ի քեզ:

Գ· Ե՞ր յորո՞ւմէ փոհանայապէն ասէ ցնա. ըստ՞ ինչ պոռոտիանի, ընչ գոտ մոբտանէն ղէն: Զարմացիր դու ընդ լռութիւն Յիսուսի, զի եւ ինքն անօրէն դատաւորն սքանչացաւ: Բայց զպատճառան խընդրեսջիր. Ընդէ՞ր լռեալ կաս Յիսուս: 1· Զեն ինչ կարօտ պատասխանւով վկայութիւնքն, զի եւ յանձանց իսկ խարխարին եւ անկանին: Սակայն ե՞ր այնպէս ընդ նման վկայութիւնն նոյա· (Մարկ· ԺԴ·) եւ զի բարւոքն եւ վարուք իմով յանդիմանեալ մերժին: Տես որպէս հաստատուն իմն պատասխանատուութիւն է վարուցն լաւութիւն: Եւ զուր արդարացուցանես դու բանիւք զանձն քո, յորժամ արդիւնք գործոցն զքեզն ամբաստան կայցեն: 2· Իւրով լռութեամբն հաստոյց Քրիստոս փոխանակ անմիտ բանիցն Ադամայ, որով արդարացոյց նա զանձն ի մեղաց իւրոց, (Ծն· Գ:) ասէ սուրբն Յերոնիմոս: Եւ դու հրամայես նմա լուռ լինել, յորժամ պարտաւոր իցես՝ եւ զանձն արդարացուցանիցես, զի մեղաւորդ՝ առանց մեղաց երեւիցիս:

Գ. ՈՒՐԲԱԹ

Երրորդ օրն կային հարսանիք ի Կանա գեղ- պատրաստ էին հարսունք։

Ա. Պատահանի են տահանայապետն և ասե ցնա. երրորդ օրն եմ կանգնած էին- պանի, էն ասացնա ձեզ ինչ պո՞ և քրիստոն Որդի Աստուծոյ։ Պատահանի են ցիսուս և ասե ցնա. պո՞ ասացեր ինչ են ես՝։ (Մատթ. ԻԶ։ Մարկ. ԺԴ։) Զսեր ճշմարտութեանն պատճառս արար քահանայապետն, այլ արդեամբք զլպարտութիւն խնդրեր։ Եթէ լուռ լինիցի քրիստոս, յանդիմանեսցի իբրեւ արհամարհիչ Աստուծոյ. եւ թէ յուրաստ կայցէ խաբեբայ եւ մոլորեցուցիչ ժողովրդեանն համարեսցի. ապա թէ յանձն առցէ՝ հայհոյիչ երեւեսցի։ Զեր ինչ դժուարին քրիստոսի զերծանել աստի։ Սակայն ասէ թէ արդարեւ Աստուծոյ Որդի է, որ առ այլն ամենայն լռեալ կայր, թէպէտ եւ գիտեր թէ անտի իսկ դատապարտելոց է ի մահ։ Տես թէ որչափ համարձակութեամբ պարտ եւ պատշաճ իցէ զԱստուծոյ լինել խոստովան, եւ նորա պատուոյն, յորժամ ի վտանգի կայցէ, պաշտպանել։ Ի բաց թօթափեա զամենայն պատրանս մտաց քոց եւ զերկեւղ նեղութեանցն՝ յորժամ զԱստուծոյ կամ զառաքինութենէ բանք ի միջի իցեն։ Յորժամ զառաքինութիւն կորուսանիցես, զի՞նչ օգուտ այնուհետեւ կեալն իցէ։

Բ. Յայսմ հետէ պետանիցէ Որդէ մարդոյ նոփեալ ընդ ամէն ազգս երկրի, եւ եկեալ ընդ ամպս երկնից։ (Մատթ. ԻԶ։) Երկուս իմն գալուստս կամի ակնարկել. մի՝ մարմնովն խոնարհութեամբ, մինչ Որդէ մարդոյ զանձն կո-

չեաց, եւ մեւս եւս՝ փառաւք ի դատաստան. զի յուշ լիցի քահանայիցն ամպարհաւաճիկ՝ թէ դատելոց են ի նմանէ՝ զոր այժմ այդպէս ամպարշտութեամբ դատին: Յայնժամ նստցի նա զօրութեամբ, եւ սոքա կայցեն յահի եւ ի դողութեան: Որ դատիւդ զեղբայր քո յանիրաւի, զմոռաւ ած զի դատելոց ես երբեմն յիրաւի: Զի մի երկիցես յայնժամ ի Դատաւորէն որ ընդ ամպս եկեսցէ՝ սիրեսջիր զեղբայր քո որ զնորա կերպարանս աստ բարձեալ բերէ: Զի մի զահի հարկանիցիս յայնմանէ որ ընդ աջմէն նստիցի, մի գնար ընդ եղբօր քում ձախողակիւ:

Գ· Յայնժամ քահանայապետն պարթեաց զհանդերձս իւր, եւ ասէ՝ հայհոյեաց, զի՞նչ հաճոյ է ձեզ· նոքա պատասխանի եդուն եւ ասեն, մահապարտ է: Ապաւիկ միւսանգամ անօրէնութիւն՝ աստուածպաշտութեան կերպարանօք առապատեալ: Յաւս իմն յայտ առնէ քահանայապետն ըստ սովորութեան ազգին զձորձան պատառեալ վասն հայհոյութեան լսելոյ որպէս ինչ ինքն պատճառէր: Այս իսկ էր թէ զսիրտն պատառէին եւ ոչ զհանդերձն: Մի ոք՝ զայն որ սրբութեամբն աստացեալ էր, հայհոյութիւն կարծեցուցանէ, եւ ամենեքին բողոք բարձեալ դոչեն թէ մահապարտ է: Զի մի դու երբեմն կայցես ի դատաստանի, Աստուած վասն քո պարտաւորեցաւ: Զինչ միտս համարիցիս թէ ունէր ի ժամուն Քրիստոս· զնոյն միտս կալչիր դու յորժամ զբանից քոց եւ զգործոց վճիռ բերիցի:

Գ· ՇԱԲԱԹ

Վասն ընդհանուցն զոր ընդհանրեցաւ քրիստոս ի գեղերին։

Ա· Յայնժամ ելին ընդ երեսս նորա, եւ խօսեցին ընդ նմա։ (Մատթ· ԻԶ։) Ազգ ինչ ծանր է թշնամանաց՝ ընդ երեսս ուրուք թքանել։ Նայեա Տէր յերեսս Օձելոյ ։ Ծանիր զկերպարանս եւ զնկարագիր էութեան քո։ Դա է որդի քո, զոր փառօք եւ պատուով պսակեցեր։ Այլ այդմ ամենայնի ես եղէ հնազանդ։ Թքի յերեսս քրիստոսի, քանիցս անգամ թէ աղտեղացուցի մեղօք զոդի իմ։ Քանզի ի պատկեր Աստուծոյ ստեղծաւ նա։ Թոյլ տուր Տէր, զի սրբեցից զլինուքան ի բաց· սրբեցից եւ յօտակեցից եւ զմանր մանր աղտ ոգւոյ իմոյ։ Եւ ուսայց քեզ նմանիլ լինել, յորժամ զրպարտ ինչ բանս ոք յերեսս իմ արձակիցէ։ Շատ իսկ եւ բաւական է ածել զիս ի հաւան այն՝ թէ Դու յառաջեալ կանխեցեր օրինակաւ քով։

Բ· Ծաղկեին զերեսս նորա, եւ պռնկէին, եւ հարցանէին ցնա եւ ասէին, մարգարէա՛ ա՛վ է որ եհարն զքէզ։ (Ղուկ· ԻԲ։) Տգիտութիւն գրեն իմաստութեանն։ Զիարդ դու արդեաք այդմ տանիցիս։ Եւ ո՞վ ոք դու իցես, եւ ո՞վ ոք Աստուած։ Ոչ համարին թէ երեւիցին նոքա Աստուծոյ՝ որ քննէն զսիրտս։ Այդպէս հնարիս առագաստս անօրէնութեան արկանել առաջի մարդկան, այլ ոչ առաջի Աստուծոյ։ Տեսանէ նա եւ կարօղ է յայտ առնել զայն որ հարկանէ։ Զի՞ դու արտունջ լինիս յորժամ հուպ ոք միայն լինիցի ի քեզ, զի եւ դու զԱստուած հարկանես եւ նա լուռ կայ։ Յապաղէ ինձ զի դու զդաստացեալ ի

միտս եկեսցես: Թէ զայդ ոչ առնիցես, ասասցէ ցքեզ երբեմն. Թէ դու հարեր զիս մեղօքդ այդոքիւք յայս նիշ տեղւոջ, յայսմ ժամանակի: Զի՞նչ ասիցես՝ որ ծաղրդ արարեր: Աստուած տեսանէ եւ դատի:

Գ· Ե- այլ բազո՞մ ինչ հայհոյո՞ւթեամբ խօսէին ի նա: Ած զմտաւ քով որ զինչ Թշնամանս եւ կարիցես ածել զմտաւ զլսրշեալ ամբոխէ անտի, որ իշխանացն կամէր ընդ միտ մտանել, որ գինւոյն եռացեալ էր եւ ի դիւէն դրդեալ եւ գրգռեալ, որ եւ ոչ յառնէ ումեքէ ի պատուականէ արգելեալ կարճէր: Զպաշտպանիցե՞ս անձին քումմ, Ցիսուս. եւ այնպէս տաս դու զանձն ի ձեռս մեղաւորաց: Այլ ես եւ ի քո իսկ ձեռս չտամ զանձն իմ: Եւ սակայն կարեւոր իսկ հարկ է զի արարիցզանձն իմ ի ձեռս քո ապաստան, եթէ կամիցիմ ընդ փրկութիւն իմ: Ցայսմ հետէ եղէց ի ձեռս քո: Եթէ հարկանիցես զիս լեզուաւ օտարոտւով եւ դործով օտարոտւով, սակայն ի քէն ոչ մեկնեցայց:

Դ· ԿԻՐԱԿԻ
ՔԱՌԱՍՆՈՐԴԱՑ

Վասն տառապեալ հոգւոյ ախտացելոյն պետրոսի:

Ա· Ե- Պետրոս զինչ նորա էրկնայր բազմացն: (Մատթ· ԻԶ:) Զի զինչ էրկնայր, այն սիրոյ էր· այլ զի բազմացն, այն՝ երկեղի: Զի ահն մեղկացոյց իմն զեռանդումն, եւ ած հասոյց ի թուլութիւն զհետ միայն երթալոյ: Ցայսմ վայրի սկիզբն էր չարեացն: Անչափ մօտ ի կործանումն հասանես, որչափ թուլացեալ մեղկիս յեռանդմանէ Աստուծոյ ծառայելոյ: Որչափ դու մեղմով

կամ յամր երթայցես զՀետ, դոյնչափ բացագոյն հեռացեալ մեկնեացի ի քէն՝ զորոյ զՀետն պնդեալ իցես: Ապա պարտ եւ արժան է հանապազօր զընթացս ընթանալ նորոգութեամբ հոգւոյն:

Բ. Կայր ընդ նոսա է՝ պէտրոս է՝ Լեհնայր: (Յովհ. ԻԸ:) Եւ Մատթէոս ասէ թէ պէտրոս նոքէր արտաքոյ: (Մատթ. ԻԶ:) Տես դու զպատուղ դանդաղագոյն զՀետ գնալոյ: 1. Կայր. *ապա ուրեմն յայն վայր եհաս, զի յառաքինութենէ անտի զոր սկսաւն դադարեաց: 2. Նոքէր. եւ իբրեւ հանգուցեալ իմն էր ի թուլութեան իւրում: 3. Լեհնայր. քանզի ցրտացեալ դողայ եւ պաղի իմն ոգի, յորժամ զԱստուած թողուցու: Զյորդորիցէ զքեզ այդ ամենայն յեռանդումն եւ ի բորբոքումն ոգւոյ: Բայց զի պարարեալ պահիցես զեռանդումնդ՝ մի խառներ զանձն քո յամբոխ բազմութեան, եւ կամ յընկերս՝ որ զաստուածոյն ոչ խորհին. եւ թէ որչափ ինչ անտի վտանգն իցէ, ուսուսցէ քեզ պետրոս: Այլ՝ Որ տէրէ ղթաքնաւ՝ ի նմին կորնչէ: (Սիր. Գ:)*

Գ. Մոխաա ա նա աղախին մի է՝ ասէ. է՝ դա ընդ Յիսուսի գալիլեացւոյ էիր: Նա ուրացաւ առաջի ամենեցուն է՝ ասէ, ԹԷ չէիմ գիտեմ զինչ խօսիս: (Մատթ. ԻԶ:) *Այնչափ անօրէն ոչք իցէ Յիսուս, զի չհամարի արժանի առաքեալն զնմանէ խոստովան լինելոյ: Ընդ այլոց առաքելոց կացեալ պետրոս՝ զՅիսուս Որդի Աստուծոյ կենդանւոյ դաւանէր. ի մէջ անօրինաց ընդ անօրէնս նստեալ՝ կերպարանի չգիտել: Տես յո՛ր վայր տարեալ հասուցանիցէ խօսակից ընդ ծուլացելոցն եւ թուլացելոց լինել: 2. Ի ձայն բարբառոյ աղախնոյն անկաւ պետրոս: Աղախնաւդ՝ զբեր-*

կրութիւնս զպայութեանցն իմասչիր: Խայտառակեալ կործանի՝ որ նոցին ունկն եդեալ լսիցէ: Ձճմարտութիւն բանիցս այսոցիկ՝ դու իսկ քեզէն ցանձն հարց:

Դ· ԵՐԿՈՒՉԱԲԱԹԻ

Վասն երիւրդ ե՛ երրորդ օրոյս՝ ի՛նչ պիտոյ է:

Ա· Եթէ ընա այլ կին ի՛ ե՛ ասէ, ե՛ ա ընդ Յիսո՛ւ Նազովրեցո՛ւյ էր: Ե՛ դարձեալ օրոյս՝ երրո՛րդ, ինչ ոչ գիտեմ՛ ըսյրն: (Մատթ. ԻՉ:) Յերկրորդ ուրացութիւն անդր՝ երդումն եւս յաւելլ: Այսպէս միով մեղօք եւ առ այլ եւս ծանր մեղս ճանապարհ առաջի հորդի: Ի մանունցն գդայլ լեր զի մի ի ծանունան անկանիցիս: Այս բան՝ բարբառ ճըշմարտութեան է, զի Որ անարգէ, ասէ, զսա՛ւ՛ո՛, ա՛ր է գոէր գոէր կործանե՛ոյն: Ձծանեա՛ր դու պետրէ զայրն՝ որ կանգնեալ կացոյց զքեզ ի վերայ աշեացն ծփանաց· զուսկ խոստովան եղեր թէ Որդի Աստուծոյ է, զորոյ զայնչափ սքանչելիսն տեսեր: Ո՛րչափ դիւրաւ զնորհուրդս փոփոխեմք: Յորժամ եռանդն ի միտան վառիցի՝ ցանկամբ վասն Քրիստոսի մեռանել· եւ յորժամ թուլացեալ մեղկիցիմք, աղախին մի տկար եւ կամ թեթեւ ինչ փորձութիւն զմեզ յերկիր կործանէ: Մի ոք յանձն իւր վստահ լինիցի, այլ իւրաքանչիւր ոք ահիւ եւ դողութեամբ զանձին փրկութիւն գործիցէ:

Բ· Որ լո՛րջն կային ասեն ցՊետրոս· որդեակ՛ե՛ դո՛ւ ես նոցանէ ես: Ե՛ սկսա՛ նզովել, երդնո՛ւլ ե՛ ասել, ինչ ոչ գիտեմ՛ ըսյրն: (Մարկ· ԺԴ:) Որպիսի՛ կործանումն մեծ կործանեցաւ սիւնն

եկեղեցւոյ: Այս իսկ է պատիժ պատուհասի այնոցիկ որ յանձինս սպաստանեալ իցեն. զի լքեալք եւ թողեալք անձանց իւրեանց՝ ուսցին թէ ո՛րչափ տկարք եւ անզօրք իցեն: Այսուհետեւ կաց դու յերկիւղի, ապա թէ ոչ՝ փոխանակի երթիցէ երթիցէ խորհանիցէ գոն գո: (Սիր. ԻԷ:) Զի ի դպրէն ինչ թշնամանաց զերծանիցի Պետրոս, զբիւսաոս ուրացաւ: Քանիցս անգամ եւ դու վասն սոյնպիսի երկեղի, կամ վասն ի մարդկանէ ակն ածելոյ զնոյն գործեցեր, եթէ բանիւք ոչ՝ սակայն արդեամբք, յորժամ ամօթ համարեցար զգործս առաքինութեանն: Երկիր դու յայնմանէ զի ասէ. Որ ամօթ համարիցի զիս, զնա եւ Որդի մարդոյ յամօթ արասցէ: (Ղուկ. Թ:) Այնչափ ինչ չար է ամաչել ի լաւութենէ, որչափ լաւ ի չարեաց ամաչել:

Գ. Եւ էսկսան հաւ խօսիլ. եւ չէլեաց Պետրոս զբանն Յիսուսի զոր ասաց. եւ ելեալ արտաքս՝ ելաց դառնապէս: (Մատթ. ԻԶ:) Ո՜ անչափ ողորմութեան Աստուծոյ: Մինչ դեռ տակաւին խօսէր Պետրոս, եւ զբանս ուրացութեանն հնչէր, հայեցաւ նա ի Պետրոս: Որպէս այն թէ զիւր վիշտն մոռացեալ, փրկութեան ծառային ուշ ունի, այնմ որ առաւելագոյնն նեղէր եւ տառապեցուցանէր զնա: Քանիցս անգամ, Տէր, ցասնուլ կարօղ էիր ինձ, եւ յիշեցեր զողորմութիւն, եւ ցուցեր ինձ հնարս միւսանգամ յառնելոյ՝ յորժամ անկանէի: Արդ չսիրեցի՞ զքեզ ո՛ բարերար Յիսուս. այլ չսիրեմ զքեզ բաւականն, եթէ չմորմոքիցիմ ի վերայ զրկանացն որ քեզն եղեն, եւ չլայցեմ: Սկսայց այսուհետեւ լալ եւ աշխարել ընդ Պետրոսի, եւ ոչ դադարեցայց երբեք:

Դ· ԵՐԵՔՇԱԲԱԹԻ

Քրիստոս աջիւ ա֊ Պիղատոս։

Ա· Իբրեւ այլ եղեւ, խորհուրդ արարին ամենայն քահանայապետքն եւ ծերք ժողովրդեանն վասն Յիսուսի սպանանել զնա։ (Մատթ· ԻԷ։) Այս երրորդ խորհուրդ է չար եւս քան զառաջինան։ Յառաջնումն ոչ ամենեքին միաբանեցին· յերկրորդումն՝ երկմտեցին· իսկ յերրորդումն՝ ամենեքին միաբան համաձայնէ ընդ մահն կամին։ Այսպէս յաստիճանէ յաստիճան երթան եւ չարիքն։ Դու թէ յառաջնումն անտի զդոյշ լինիցիս՝ յերկրորդն ոչ հասանիցես։ Ընդ ամբարշտացն միաբանէ, որ ընդ նոսա ի խորհուրդ մտանէ։ Որ զկարիս ախտից իւրոց հարցանէ, դիւրաւ գայ ի հաւանութիւն, նա եւ հակառակ եւս Յիսուսի։ Այդուցն լինի խորհուրդն։ Որդիքն խաւարի յամօթ առնեն զորդիս լուսոյ, զի ոչ այնչափ տքնին սոքա զի զՅիսուս պահեսցեն, որչափ նոքա ճգնին զի կորուսցեն։ Դու առաւօտուց մտար ի խորհուրդ ընդ զօրութիւնս քո, թէ արդեօք զՅիսուս պահեսցես· կամ զի՛նչ օրինակ կորուսցես զախտան՝ որ զՅիսուս կորուսանեն։

Բ· Եւ յարուցեալ ամենայն բազմութիւնն նոցա, աջին զնա առ Պիղատոս։ (Ղուկ· ԻԳ։) Սակաւիկ ինչ միայն եւ կամ բնաւ ոչ ի քուն եղեւ ամբոխն այն, զի զդիշերն ամենայն յայսն եւ ի կատականս քրիստոսի ծախէր· սակայն առ ատելոյ զքրիստոս, եւ առ սէր իշխանացն հաճոյ լինելոյ, ժոյժ ունի նեղութեան տքնութեանն։ Արդ ո՞ քո այնչափ փոյթ եւ յօժարութիւն ի մտի ծառայելոյ եւ հաճոյ լինելոյ քրիստոսի։ Յարեա՛ ամենայն բազմու֊

ԸՆԴԷՐ՝ յորժամ ամենեքին առաւօտուց կանխեալ կան առ դրունս իմաստութեանն յաւիտենից, դու աւելորդ քնոյն ներհեալ դանդաչես: Այգուցն ել քրիստոս ի գործ իւր՝ զոր Հայր ետ նմա, այգուց ել եւ դու ի գործ անդր քո:

Գ. Ե՞ նոքա ոչ մտին յապարանսն, ուր ի պղծէին: (Յովհ. ԺԸ:) Ո՞ անօրէն երկիւղածութիւն: Ա՞ւելորդ ոչխար, որ զմղեաւս տալդ ե՞ղաղաս կլանէ: (Մատթ. ԻԳ:) Զօրինական եւ զարտաքին արբութենէ առաւել փոյթ յանձին ունին, եւ զներքինոյ չունին ինչ փոյթ յանձին. որպէս թէ անօրէնութիւն իցէ յապարանս առն հեթանոսի մտանել, զոր օրէնքն արգելուին, եւ չիցէ ինչ ապիրատութիւն՝ զքրիստոս սպանանել: Ասէ յայսմ վայրի Ռուսերատոս. "Զանգիտէք իմն արտաքուստ արտաքս պղծել յապարանսն մտանելով, եւ չդողայք ի ներքս անդ պղծել զսպանութիւնն խորհելով: Այսպիսի է եւ այր քրիստոնեայ, որ արտաքուստն միայն կամի առաքինի երեւել, եւ ոչ ներքուստ ի ներքս առաքինի լինել: Ե՞ւ ինչ գործէիցէ յորժամ այց արասցէ Տէրն: (Սիր. Բ:)

Դ. ՁՈՐԵՔՁԱԲԱԹԻ

ՑՈՒՊԱՅԻ ՅԱՒԱՀԱՊՈՒԼԻՆՆ:

Ա. Յայնժամ պեսեալ Ցուպայի ի պարապաւորեցաւ, ղղլացաւ ե՞ գոչեալն ընդ ընդունէաւ, ելից ի մոգնեցի ընդ արդար: (Մատթ. ԻԷ:) Յորժամ մտանէրն զքրիստոս՝ կարծէր թէ չպարտաւորի, այլ թէ ապրի աքանչելեօքն: Բայց այլ իմն ազգ դիպեցաւ: Այժմ ուրեմն ի միտ առ զիւրոց յանցանացն զծանրութիւնն

Սա քեզ պատկեր է մարդոյ՝ որոյ մինչ չեւ զգործ անօրէնութեանն գործեալ՝ թեթեւ իմն զերան համարի. եւ իրրեւ գործէ, ապա զիւր թշուառութիւն տեսանէ: Այդպէս սատանայ շլացուցեալ կուրացուցանէ զի մեղից. եւ բանայ զաչս քո զի ի յուսահատութիւն կործանեսցիս: Ձեր մեղուցեալ Ցուդայի, թէ այնմ միտ եդեալ էր, թէ Ընդէր վատն որո՞յ էիւրդ: (Մատթ. ԻՋ:) Ոչ մեղանչէիր՝ թէ նախ մտացդ խղճի եւ կամ Աստուծոյ թելադրութեանցն ունկն դնէիր:

Ր· Ե՛ նոյա ասէն, ձէզ չէ փոյն, դո՛ւ փոփո: Պաւքաստիոս ասէ, թէ "ծաղը առնելով եւ ոտնհարութեամբ զայն ասացին,,: Այս իմն վարձք են այնոցիկ, որք՝ զի մարդոյ ընդ միտ մտանիցեն, զԱստուած ի ցասումն ածեն. զի եւ ի նոցունց գլխովին՝ վասն որոց մեղանն՝ ծաղը լինիցին եւ անգոանեցին: Այլ դու մեծարոյ համարեսջիր զՀաճոյն լինել Աստուծոյ, թէպէտ եւ մարդկան յաչաց ելանիցես: Եթէ մարդկան հաճոյ լինել կամիցիս, Աստուծոյ ծառայ ոչ եղիցես: 2· Թէ քահանայ ոք իցես, զայր ասպաշխարող որ ի վարանս եւ ի ծուփս կայցէ, մի այնպէս մերժեր, զի մի յուսահատ լինիցի:

Գ· Ե՛ (Ցուդաս) ընկեց ղարծաքն ի փառքին Ե՛ փնոց, Ե՛ ղոփո՛ Խեղդեցո՛: Տես յո՛ր վայր եհաս առաքեալն Քրիստոսի: Ո՞ ոք կարծեր թէ դոյզն ինչ գնոց ապահութիւն՝ այսպիսի ինչ կատարած գտանիցէ: Այսպէս զօրանայ ամենայն սխտ, եթէ ոչ անդէն խակզբանն հեղձուցանիցի: Վասն այնորիկ արթուն կաց, եւ երկիր յանձնէ քումէ: Ամենայն չարեաց փոքր իմն է սկիզբն:

Գ. ՀԻՆԳՇԱԲԱԹԻ

Առին զբբիսպոս ա- պիղատոս։

Ա. Եւ ա- նոսա պիղատոս ասդսաւ է- ա- սէ, զի՛նչ չարախօսուիք՝ն մարդոյանէ զա- նէն զայնմանէ։ Պատասխանի էտուն է- ասէն ցնա. երէք չէր չարագործ այդն այն, ապա ազ մարդէսաւ զնա տէչ։ (Յովհ. ԺԸ։) 1. Գեղեցիկ սկիզբն լինի խորհրդեանն ի հարցուածոցն։ Բայց քանզի ընդ ամբոխին կռուի, չկարէ թաւփել զանձն յամբոխէ անտի։ Որ ինչ վասն քրիստոսի է՝ չէ պարա ընդ ամբոխի մերոց դանկուածեանց ի խօսս մատչել։ Զի ոչ պակասեացէ նոցա տրտունջ ամբաստանութեան հակառակ առաքինութեան։ 2. Որ զանձնայն ինչ բարւոյ գործեաց, (Մարկ. Է։) չարագործ անուանի՞ ապաքաւարարութիւն։ Թերեւս չարախօսիա կամ թշնամանիա զի բարւոք գործես. հայեաց դու ընդ Յիսուսի համբերութիւնն եւ ընդ խոնարհութիւն։ Մի՛ ջանար, մի՛ խնդրեր զի խօսեացի զքէն, թէ զանձնայն ինչ բարւոյ գործեաց. բայց եթէ՝ ի տեառնէ երբեմն։ 3. Չարագործն ոչ եթէ զմիոյէ ինչ ազգէ չարեաց յայտ առնէ, այլ զամենայն իսկ ազգէ չարեացն։ Եւ ո՞վ իցէ չարագործն. որդին Աստուծոյ։ Ո՛հ անլուր թշնամանացն։ Երկիր պագ դու անմեղութեան նորա։ Ուրախ լեր, եթէ բարի ինչ գործ զոր գործես՝ անարգեացի։ Այսպէս մօտագոյնս եւ ճշդրտագոյնս նմանող քրիստոսի լինիցիս։

Բ. Ասէ ցնոսա պիղատոս, ասէ՛ք զնա դո՛ք եւ ըստ ձերոյ օրինացն դատեցարո՛ք։ Որպիսի՞ ինչ այս անիրաւ իրաւունք, ի կամս առն թշնամւոյ եւ դատախազի, զայն՝ զորմէ ամ-

բաստանութիւնն է, ապաստան առնել: Ո՛րչափ ինչ այն անարգութիւն իցէ քրիստոսի: Որպէս թէ այնպիսի ոք քրիստոսն իցէ՝ զի չհամարի ոք արժանի նմին դատաւոր լինել: Վշտակից լեր Յիսուսի անգոնելոյ: Աւետ ցնա հրեայքն, թէ չէ արժան սպանանել զնա: Եւ սակայն սպանանէք քինու ատելութեան եւ լեզուով՝ որով զնորա զսպանումն խնդրէք: Զի՞նչ այդ սրբութիւնդ ձեր: Չպատրի Աստուած: Որ ինչ թագուցեալ կայցէ ի սրտի՝ զայն նշմարեալ տեսանէ, թէպէտ եւ արդեամբք չդործիցին: Ասացից ես, քանիցս անգամ թէ ախտ ոգւոյ իմոյ թելադիր լինիցի ապիրատ ինչ յԱստուած գործել, թէ ինձ չէ արժան սպանանել զՅիսուս, սիրեցից զնա եւ եդից նմա մեծարանս:

Գ· Ե- ոչոն լրութիւն լինել զնոսանէ եւ ասել· 1· ֆֆա՛ զա զի ընդդէմ զգիա մեր: (Ղուկ· ԻԳ:) Որ եկն կանգնել յաղբեւաց, որ զբորոտս սրբեաց, զհիւանդս բժշկեաց, եւ ուսոյց հնազանդ լինել առաջնորդաց: Թիւրե՞լ ինչ իցէ այս, եւ ո՞չ մանաւանդ յարդարել: 2· Ե- արքեալոյր է գալոյ հարկ նոյեր, այն՝ որոյ յայտնապէս իսկ հրամանն առեալ էր, թէ գա՛ զնոյեր՝ նոյեր: 3· Ե- ասէր զնոսնէ ընկ ընտա՛ր էիք, որ փախըստեայն դնացեալ էր, զի մի թագաւոր զնա կացուսցեն: Տես քանի՛ սուտ յանցանս ի մէջ բերեն: Ունկն դնէ քրիստոս, չհատանէ ընդ մէջ, չարդարացուցանէ զանձն, չհարկանի ընդդէմ անիրաւ ամբոխին: Միթէ եւ դու դոյն օրինակ գործիցես այնմ՝ որ զքո թերակատարութիւն յառաջ բերիցէ: Աւդպէս արդեւք առնես բարւոյ վերակացուի՝ յորժամ ազդ ինչ քեզ առնիցէ: Տուր զանձն քո Յի-

սուսի զի փոփոխեացէ զքեզ. մատոնմա զհարկս սրտի քո: Երկիր պապ թագաւորին քում եւ մեծարեա զնա:

Դ. ՈՒՐԲԱԹ

Քրիստոս է Պիղատոսէ տեղի:

Ա. Յիսուս եկաց առաջի դատաւորին: (Մատթ. ԻԷ:) Ո՞. որ ամենայնի արարիչ եւ հաստիչ է Աստուած, դատաւոր կենդանեաց եւ մեռելոց: Ո՞ր իսկ առաջի. առաջի անօրէն դատաւորի. վասն որո՞ց իրաց. ընդ հարցափորձիւ անկեալ, իբրեւ պատժապարտ ոք վճռոյն ինայ: Զայս վայր գիջեալ խոնարհեցաւ գլխաւոր սրբութիւնն եւ արդարութիւն: Եւ դու մինչեւ յե՞րբ չդաճուցանիցես զքո ամբարտաւանութիւնդ: Կայ Յիսուս. որպիսի՛ ինչ ամօթով, այլ քանի՛ հաստատուութեամբ մնաց. ո՛րչափ պարկեշտութեամբ, ո՛րչափ հպատակ միտօք, քանիո՛ն մեծարանօք ի դատաւոր անդր ի չար եւ յանօրէն: Ուսիր զինչ քեզ գործել պարտ իցէ յորժամ յամօթ լինիցիս. յորժամ կացցես յանդիման առաջնորդին որ կշտամբիցէ զքեզ:

Բ. Եհարց ցնա պատասխանն ե՞ասէ, զո՞ե՞ա ներքոյն հրէից. ե՞ Յիսուս ասէ, պատասխա: Ընդ խաղ իմն եւ ծաղու հարց դատաւորն. ոչ ընդ խաղ այլ ճշմարտութեամբ արար պատասխանի քրիստոս: Հաւատա դու թէ սա է թագաւոր ամենայնի եւ ոգւոյ քո. սմա մատո զանձն, սմա մատո զամենայն սպասաւորութիւն արքանեկութեան մշտնջենաւոր ժամանակաւք: Այլ դու իշխեցեր ժպրհել ապստամբել եւ այլ թագաւոր ոգւոյ քում ընդունել, եւ կամ ասել. թէ Ոչ կամիմ ներ-

գաւօրել պմա է վէրայ է՛. իշխեցեր ըղձիցն քոց չարաց՝ իբրեւ թագաւորաց ծառայութիւն հարկանել։ Ո՛հ. արչափ խատագոյնս աիրեցին։ Բայց այժմ հրաժարեաց դու ի նոցանէ, եւ աստ նոցա համարձակ. Ոչ ձաւայէցէք. Խպէցէք ղիապանա նոցա, է՛ ընկէցէք յինէն ղըօշ նոցա։ (Սղ· Բ։)

Գ· Պապաւխանէ է՛ պիղպաս. ապէն ա է՛ ահանայապէպ մարնէցէն ղէէղ ինչ, ղի՛նչ գործ գործէալ է ա։ (Ցովհ· ԺԸ։) Տաց ես փոխանակ քո պատասխանի ցիւս. Զամենայն արար, եւ ոչ ինչ արար։ Որ ինչ լաւ եւ բարի է եւ աւրը՝ ի նմանէ գործեցաւ։ Հայեաց շուրջ յամենայն գործս նորա։ Որ չար ինչ է եւ խոտորնակ, ոչ ի նմանէ է եւ ոչ ի նմա։ Փոխանակ քո կարող եմ տալ պատասխանի։ Այլ եթէ դու յինէն խնդրիցես, թէ Զի՛նչ գործ գործէալ է ա. անդ վարանիմ, եւ յամօթ լինիմ։ Զի տեսանեմ թէ արչափ զեղծեալ իցեմ պարզեւօք քովք զորս ետուրն ինձ. եւ թէ որպէս ընդունայն եղեն յիս շնորհք քո վասն անփութութեան իմոյ։ Զի մի լինիցի ինձ երբեմն այն խիստ հարցափորձ քննութեան, թէ Զի՛նչ գործ գործէալ է ա. մինչ չեւ ինչ գործեալ իմ, խնդրեցից յանձնէ իմմէ մեծաւ հոգաբարձութեամբ, թէ Զի՞ գործեաց։

Դ· ՇԱԲԱԹ

ցաւալ մարդկան նոյն քննութիւն։

Ա· Պապաւխանէ է՛ ցիսա. իմ արհամարհիւն չէ յայտ աշխարհի։ (Ցովհ։ ԺԸ։) Ոչ ասէ թէ չեմ թագաւոր աշխարհի, այլ թէ ոչ այնպէս ինչ շքեղութեամբ եւ զինու զար-

դու թագաւորեմ իբրեւ զաշխարհի թագաւորս: Իսկ արդ՝ զինչ օրինակ իցէ թագաւորելոյ նորա. աղքատութեամբ, արհամարհանօք, հնազանդութեամբ, խոնարհութեամբ եւ խաչիւ: Այսու ամենայնիւ արար նա, զի նման ամենայն ծուռնր կրկնեացի: Կրկնեմ եւ ես նման ծուռնր: Ճանաչեմ զքեզ թագաւոր իմ յանարգութեան քումմ: Սիրելի է ինձ վասն քո անարգել: Զի չմարթի անարգ լինել՝ որ նման ոք քեզ իցէ:

Բ. Ասէ ցնա Պիղատոս, ապա ուր այդպէս էյր՝ նոփաւոր ոչն ես դու: Պատասխանի եփ Յիսուս. դու ասես ուր նոփաւոր էյր: Դարձեալ իբրեւ հարցաւ, խոստովան եղեւ զանձն թէ թագաւոր է: Հաստատութիւն եւ ճշմարտութիւն ցանգ զնոյն բարբառի: Եւ ես հաւատամ թէ թագաւոր ես դու, եւ խոստովան լինիմ. եւ ասացից իսկ հանապազ. Թոփաւոր իմ ես- Ասպաւժ իմ ես դու: (Սղ. ե:) Եթէ յարձակեալ դիմեացեն կարիք ի վերայ անձին իմոյ զի տիրեացեն, ասացից այսպէս՝ Թոփաւոր իմ ես դու: Յայդ իսկ ծնեալ եմ եւ ես, զի վկայեցից գործովք այսմ ճշմարտութեան, եւ ցուցից հաստատութեամբ:

Գ. Ասէ ցնա Պիղատոս, զի՞նչ է ճշմարտութիւն. զոյս իբրեւ ասաց՝ դարձեալ եւ: Կեցուցիչ եւ պատճառք փրկութեան էր հարցուածն: Երանի՛ թէ պատասխանւոյն մնացեալ էր: Եւ դու ասէպ ասէպ հարց, թէ Զի՛նչ է ճշմարտութիւն. այլ միտ դիր եւ պատասխանւոյն: Բազում ինչ յարուցանէ քեզ սէր անձին որ կախարդն է մտաց, բազում ինչ թելադրէ եւ Աստուած վասն զանձն ուրանալոյ եւ արհամարհելոյ, եւ վասն այ-

լոց եւս նոյնպիսեաց։ Ապա հարց խնդրեա, ըէ՛նչ է ճշմարտութիւն. ի բաց արա զպաճուճեալ դիմակս յիրացն, եւ միտ դիր զդուշութեամբ գործականն ճշմարտութեանց։ "Զդոյշ լեր, ասէ Հուգոն վիկտորեան, յանցաւոր եռանդմանէ, որ լաւութեանց սկիզբն առնէ ցանկանալ,,. այլ վաղ միւսանգամ արտաքս ելանէ, "եւ յայնմ՝ զոր ի մոխ եդ՝ չկայ հաստատուն,,։

Ե. ԿԻՒՐԱԿԷ

ՔԱՌԱՍՆՈՐԴԱՅ

Ցէպոյ տրէն ամբաստանէալ տոտէ տա հէրովդէս։

Ա. Ել տա՞ Հրէայն ես ասէ ցնոսա. ես ես ոչ ի՛նչ պատճառս գտանեմ ի նմա։ (Յովհ. ԺԸ։) Պարտ իսկ էր զայն վկայութիւն անմեղութեանն մատուցանել։ Քանզի զո՞ր պատժապարտութիւն ձեռնհաս էր գտանել ի նմա՝ որ մեղս ոչ արար, եւ կարէր իսկ ոչ՝ առնել։ Բայց ես բազում պատճառս գտանեմ ի նմա մեռանելոյ, քանզի գիտեմ թէ Տէր մարդեաց ընտ տա՞ մեղը մեր։ (Եսայի ԾԳ։) Զմեղս իմ մեռանեմ ի նմա, որ մահու արժանի են։ Ցիս են յանցանքն, իսկ ի նմա սէրն եւ պատիժքն պատուհասից։ Գարշիմ յայնմանէ՝ զոր եան գործեցի. սիրեմ զոր նայն գործեաց, եւ գոհանամ։ Մի յաւելից այսուհետեւ ի պատճառս անդր՝ զոր արկի ի վերայ նորա, այլ բարձից եւ նուաղեցուցից։

Բ. Ե՞ր ըստ օրէնն ընդունէք յոյժ տհանոյապէսն։ Ե՞ր ցնոսա այնուհետե՞ ոչինչ էք պատասխանէք, մինչե՞ր ըստմնաւ յոյժ գիշատուո՞ր։ (Մարկ. ԺԵ։ Մատթ. ԻԷ։) Յո՞յժ. իշխանու-

թեամբ հաւատարիմ զչարախօսութիւնն առնեն եւ ոչ ընծայութեամբ։ Եւ Յիսուս լուռ կայր, ոչ եթէ ի հարկէ ինչ՝ այլ առաքինութեամբ։ Մեծ իմն պատասխանատուութիւն իցէ անմեղութեան՝ լռութիւն, յորժամ կեանք եւ վարք խօսիցին։ Այնպէս կեանս կեաց, զի թէպէտ եւ բազում ինչ չարիս զքէն խօսիցին, սակայն չմարթիցի ինչ ընծայութեամբք յայտ արարեալ ցուցանել։ Յորժամ դու լուռ կայցես՝ վարք քո ձայն բարձեալ խօսեացին։

Գ. Իբրեւ գիտաց ինքն յիշխանութենէ Հերովդէ է, եւ պահել զնա ած Հերովդէս։ (Ղուկ. ԻԳ։) Զկամեցաւ դատապարտ առնել՝ զոր ոչն կարէր. եւ ոչ արձակել՝ զոր պարտն էր արձակել։ Երկինչէր զՏէրն արձակել. կամեցաւ զանձն ի գիտութենէ անտի դատաստանին ազատել, ոչ ինչ զայնմանէ հոգացեալ՝ թէ զինչ ընդ Տէրն անցանիցէ։ Անձնասիրութիւն է այդ՝ որ զիրան Աստուծոյ թողու, զի զանձինն յարդարեացէ։ Ո՞ քան զո՞ անարգ իցէ. դո՞ւ՝ եթէ Աստուած։ Եթէ զմիօջէ յերկոցունց՝ զԱստուծոյ կամ զքէն բանք ի միջի լինիցին արդարացուցանելոյ, զո՞ր դատաստան ի վայր համարէիր։ Եւ գոգ զօրհանապազ դատաստան ի միջի կայ։

Ե. ԵՐԿՈՒՇԱԲԱԹԻ

Այսր լինի քրիստոս ի Հերովդէ։

Ա. Հերովդէս իբրեւ եհաս գՅիսուս, սրտիւ եղէ յոյժ. զի ցանկայր ի բազում ժամանակաց տեսանել զնա. եւ ակն սներ նշան ինչ լինել տեսանել ի նմանէ։ (Ղուկ. ԻԳ։) Զի՞ իսկ չգործեա ինչ աքանչելիս, Յիսուս, այնմ՝ որ այն-

պէս ցանկացեալ է քեզ։ Զէր ցանկութիւնն աստուածպաշտութեան, այլ դատարկ եւ ընդվայրախոյզ քննութեան։ Ասէ սուրբն Գրիգորիոս. "Ոչ եթէ զօգուտն խնդրէր, այլ ընդ նշանն կամ ընդ գիտութիւնն կամէր զարմանալ"։ Զդոյշ լեր, զի մի ի մտածութիւնն եւ ի գիրս բարեպաշտութեան՝ գիտութիւն մանաւանդ խնդրիցես եւ ոչ զսէր։ 2· Զարար Տէր նշանս, զի որպէս Ամբրոսիոս ասէ. "Ի յօրանալոյ եւ ի պարծանաց խորշէր"։ Որ համարիսդ թէ գիտես բազում ինչ, եւ զայս եւս յայնր վերայ ուսիր, մի ցոյցս ինչ առնել։ Նշանակ փոքրկութեան է՝ մեծն կամել երեւեալ։

Բ· Հարցանէր զնա բանիւ բազմօք· եւ նա ոչ ինչ եպ նմա պատասխանի։ Աքանչելիք խընդրին, աքանչելիք լինին, եւ չճանաչին թէ աքանչելիք են։ Ի զրպարտութիւնն եւ յամբաստանութիւնս՝ լուռ եւեթ կայ Քիստոս։ Մեծ իմն այս աքանչելիք են՝ զոր աշխարհս ոչ տեսանէ։ 2· Եթէ մի եւեթ նշան գործէր՝ կարող էր զհատապատուրն եւ զամենայն արքունիսն միանգամայն յինքն յանկուցանել· բայց ոչ արար։ Եւ այս մեզս եւս աքանչելիք են։ Մարթ է եւ քեզ սոյնպիսի ինչ աքանչելիս գործել։ Արհամարհեալ՝ լուռ լեր· ծաղր եւ այպն եղեալ՝ լուռ կաց· սիրեա առաքեր Քրիստոսի յամօթ լինել եւ խոնարհել· եւ անդէն նորանշան զարմանալիս գործեցեր։ Խոյս տուր ի մեծամեծաց հաճոյ լինելոյ, եւ անդէն ցուցեր աքանչելիս։

Գ· Արհամարհեաց զնա եւ Հերովդէս հանդերձ բազմովք զբոհանօքն· եւ այպն արարեալ՝ արկ զնովաւ հանդերձս սպիտակս։ Մինչեւ ի յիմարութեան իսկ անուն եւ ի կերպարանա

խոնարհեցաւ յաւիտենական իմաստութիւնն Աստուծոյ, զի զիմ ամբարտաւանութիւն դարմանեսցէ՝ որ ջանամ բազում հոգաբարձութեամբ զի մեծ ումն կարծիցիմ։ Ճանաչեմ զքո սէր առ իս, որով յիմարն կամեցար երեւել։ Տուր զի եւ ես նոյնպիսի անմտութեամբ յիմարեցայց, որ զյիմարս աշխարհիս ընտրեցեր։ 2. Հանդերձն սպիտակ՝ վկայ անմեղութեան քո է։ Այն իսկ է զոր ես ի դրախտի անդ կորուսի։ Դու գտեր զայն՝ զի դարձուսցես այսրէն առ իս շնորհօք։ Գոհութիւն քեզ Տէր։ Պահեցից զձորձս իմ սրբութեամբ, զի ապուցեաւ վայելուչ՝ մտից ի հարսանիս Գառինն։

Ե. ԵՐԵՔՇԱԲԱԹԻ

Քան պիտոյ է վայր հոմարէ։

Ա. Զի՞ կոփ յերկոյ ասաք զէ արձակեցէք յեղ, զՅիսուս Բարաբբա՛, երկ զՅիսուս։ (Մատթ. ԻԷ։) Ամբարշտութիւն՝ սրբութեան համեմատ դնի, անօրէնութիւն՝ անմեղութեան, Սուրբն՝ աւազակին, Աստուած՝ մեղաւորի, զոր ընդ Սերովբէի համեմատել՝ մեծ իմն ապիրատութիւն էր։ Հաւասարութիւն իմն ունի ամենայն համեմատութիւն։ Ուստի այնչափ ինչ միայն ասի զքրիստոսէ՝ թէ քան զամենաչարն չէ չարագոյն։ Մի անգամ ի պիղատոսէ զայն թշնամանս կրեաց Յիսուս. այլ ի քէն բազում անգամ, քանիցս անգամ թէ զսէր արարածոց հանդէպ սիրոյ նորա եդիր. քանիցս անգամ թէ չդրեցեր ինչ զքոց ցանկութեանց զհետ երթալ՝ քան զօրինաց Աստուծոյ։ Զի՞նչ գործեցեր։

Բ. Իսկ տհանոյապէսն ես ձեր հաւանէ-

յոյսին զնաղվաղուրդն, զի խնդրեսցեն զԲարաբբաս եւ սպանանս ուներ. իսկ Յիսուս եւ ոչ զոք: Դու ջատագով կաց վասն նորա, զի զնա բարեխօս ունիցիս առ Հայր: Դու լեր պաշտպան առաքինութեան յամենայն դէպս եւ ի պատահարս: Լեր հալածիչ Բարաբբայ: Ասա ցանձն քո. խաչեսցի Բարաբբաս. մեռցի, կորիցէ ախտ իմ չար: Կենդանի լիցի Յիսուս յանձին իմում:

Գ· Եւ նոքա աղաղակէին ամենայն բազմութիւնքն եւ ասէին, թո՛ղ զնա, եւ արձակեա մեզ զԲարաբբաս: (Ղուկ· ԻԳ:) Եթէ զԲարիսաւս ընդ Բարաբբայ համեմատեալ՝ մեծ իմն անօրէնութիւն էր, որպիսի՛ ինչ այն ապիրատութիւն լիցէ զնա ի վայր քան զժանտն զայն համարել: Յանձին ունի մեծազօրն Աստուած՝ ամենեւին յանարդ կարգս իջանել. արդ զայրացի արդեւք հողն եւ մոխիր, եթէ յանարդ եւ ի խոտան ազատս կարգիցի: Զայրագնիս ի վերայ մոլեկան ամբոխին: Իսկ ընդէր դու զնոյն գործես, քանիցս անգամ թէ զմարմնաւորն նախամեծար քան զհոգեւորն առնես, զպատիւ աշխարհի՝ քան զփառն Աստուծոյ, զդատաստան մահց քոց՝ քան զդատաստան վերակացուացն: Եւ արդ չիցէ՞ այս յայտնի ամպարշտութիւն:

Ե· ՀՈՐԵՓԵՂԱՒԱԹԻ

Պիղատոս փեղէ զոյ մոլեգին հոպոպաբոյեան ամբոխին:

Ա· Ասէ ցնոսա Պիղատոս. իսկ զի՞ արարիցէ զՅիսուս: Ասեն ամենեքեան՝ խաչեսցէ: (Մատթ. ԻԷ:) Որ կարին անասց ամբոխին, արդ եւ

զիշխանութիւնն աւասիկ կորոյս։ Ի ժպրհու-
թենէ ամբոխին՝ երկչոտ իմն եղեւ դատա-
ւորն. յերկիւղէ անտի դատաւորին՝ յանդը-
գնագոյն եւս եղեւ ամբոխ ոտամկին. մինչ զի
դողայր նա զանմեղն արձակել, եւ ի մոլեղոյ
ամբոխէն վճիռ խնդրեր։ Վշտակից լեր Յի-
սուսի յայնչափ անարգութեան նորա։ Ուսիր
եւ ի մանուկն իսկ չտալ տեղի ամբոխի
զգայութեանցն, ապա թէ ոչ՝ եւս առաւել
յանդգնեալ համարձակեսցի, եւ տկարագոյն
լինիցին կամք քո ի լաւութիւն։ Խնդրեա
յանձնէ քումէ, թէ Զի՞ արարից զՅիսուս.
եւ տուր պատասխանի, թէ՝ Զերծուցից զնա
յայնչափ թշնամանաց, խափանեալ զամենայն
մեղս՝ ուր կարօղ եւ ձեռնհաս իցեմ. սիրե-
ցից զնա՝ որչափ առեցին սոքա. պատուե-
ցից զնա՝ որչափ անպատուեցին զնա եւ
անարգեցին։

Բ. Եւ՝ պետեալ Պիղատոս ընդ ուրեք օգ-
նէ, այլ տեսեալ խռովութիւն լինել, տեսեալ
զի՝ ոչ ինչ օգտէ, այլ եւս առաւել խռովու-
թիւն լինի, առեալ ջուր լուաց զձեռս առաջի ժողովրդեանն եւ
ասէ, փառեալ եմ ես յարենէ արդարոյդ այդո-
րիկ. դո՛ւք իջանիցէք։ Շատ ջանացաւ Պիղա-
տոս զի զՅիսուս ի մոլեգնութենէ ամբոխին
թափիցէ. այլ յամենայնի միանգամայն եւ
զիւր անձն խնդրեաց. եւ դատաստան անձին
իւրոյ յաղթեաց դատաստանին Քրիստոսի։
Նմին իրի իսկ զուր զձեռան լուանայ, որ
զսիրան սղձեաց։ Եւ զիա՞րդ քաւեալ իցէ
ի սպանութենէ որ զանմեղն սպան՝ զի զամ-
բոխ խռովութեանն ցածուսցէ։ Ուսիր 1.
արբել եւ յատակել զԱստուծոյ սէրն, եւ ան-
ձին սիրով մի խառնել։ Յայնմիկ՝ զոր վասն
Աստուծոյ գործես, մի ընդ քո դիւրութիւն
հայիր, ապա թէ ոչ՝ ցայս վայր խոտորեալ

հասանես: 2· Մի երկչոտ լինիր հակառակ ամբոխի կարեացն քոց՝ յորժամ զԱստուծոյ իցեն բանքն, ապա թէ ոչ՝ բազում անգամ այն ամբոխ իշխանութեամբ քեզ հրաման տացէ: 3· Մի յայլ ոք կրթեր զյանցանս՝ զոր քո գործեալ է:

Գ· Պաւղոսեանէ եւ ամենայն ժողովրդեն ե՞ ասէ, արի՞ դուրա է վերայ մեր ե՞ է վերայ որդւոց մերոց: Ո՞ արիւն աստուածեղէն. որչափ արհամարհանօք խօսեցան վասն քո. որպէս այն թէ չէ ոք երբեք զքեզ խնդրելոց. իբրեւ թէ չիցես գոչելոց յերկինս առաւել քան զարիւն Աբելին: Բայց առեալ ունին Հրեայքն զպատիժ պատուհասին, զոր յիւրեանս կորզեցին: Այլ ես ասացից քաղցրադոյնս. Արի՞ դուրա է վերայ իմ, զի սպիտակ արարից զհոգի իմ, ե՞ է վերայ գործոց իմոց, զի խառնեցից զնոսա միշտ ընդ արիւն եւ ընդ արժանիսն Քրիստոսի:

Ե· ՀԻՆԳՇԱԲԱԹԻ

Քրիստոս գան ըմպէ:

Ա· Յայնժամ ա՛ռ Պիղատոս զՅիսուս ե՞ գան եհար: (Յովհ· Ժթ:) Զտանջանացն դժընդակութիւն՝ ի փափուկ խառնուածոյ անտի մարմնոյն, եւ ի գործեացն ծանրութենէ, եւ ի խթանացն եւ ի տանջացն գազանութենէ եւ յաճախութենէ վիրացն ած դու զմտաւ: Բայց զանցուցանէր իմն զամենայն տանջանօք ամօթն որ ի մերկութենէ անտի էր զգաստին Քրիստոսի: Վշտակից լեր Քրիստոսի որ վիրօքն լցեալ է: Ծանիր զանձն քո պատճառս այնր ամենայնի: Զի պիղատոս նորա հարկն ետ: (Սղ· ՃԻԸ:) Ուսիր դու

մոադեւր ընդ Աստուծոյ ձեռամբ զանձն արկանել յորժամ հարկանիցէ զքեզ, որ վասն քո կամակար եթող զանձն ի ձեռս դահճացն. եւ ասա ընդ նմա. Եւ է պանձնա պարբառ է՛։ (Սղ. ԼԷ։)

Բ. Ա՛ր պիղատոս զՅիսուս է գան էհար։ Միա եդեալ նայեսջիր ընդ գլխաւոր առաքինութիւնան՝ զոր ի գանան եցոյց Քրիստոս։ 1. Ընդ առաւել սէրն զոր սիրէր նա զմեզ, զի չքաղտ պանձնա ձեղաորաց՝ (Սղ. ԼՈ.) որոց մեքն արժանի էաք, նա յանձն իւր ընկալաւ։ Ցոյց զհանդէս սիրոյ քո դժնդակս ինչ կրելով։ 2. Հայեաց ընդ խոնարհութիւնն յանարդանաց անտի տանջանացն՝ որ ծառայից եւ ստրկաց միայն պատիժք էին։ Վասն այնորիկ ասէ Եսայի, Ցեաւ ձէ պնա, է՛ պեսիլնորա անարքնաւաչէան պանձնայնորքաց մարդկան։ Զսիեա զքո խոնարհութիւն, թէ համարիցիս արդեւք զանձն յետին եւ նուազեալ քան զամենայն որդիս մարդկան։ 3. Հայեաց դու եւ ընդ անվկանդ քաջութիւնն եւ ընդ համբերութիւն։ "Իբրեւ զհրաշ կայ եկաց աներկեւղ,,, ասէ Ղաւրենտիոս Ցուստինեան։ Դու զիա՞րդ կայցես ի չաջողութիւնան։ Իսկ զհամբերութենէն ասաց Ցերտուղիանոս՝ թէ "Ասյսպիսի համբերութիւն ոչ ոք ի մարդկանէ եցոյց,,։ Զինչ դու գործես՝ յորժամ կծանէ զքեզ բան մի եւեթ։ "Զրպարտ զրադատ եղեալ, ասէ Ամբրոսիոս, լուռ լինէր յաղթութեան իմն փառաց,,։ Կարիցես եւ դու լուռ կալ։ 4. Նայեաց եւ ընդ միաբանել կամաց նորա զուարթութեամբ ընդ աստուածեղէն կամացն. զի ասէ. Զէրջ չինէն պտուչ, է՛ ինչ պեցոյց պուրխուրէն։ (Սղ. Ի։)

Գ· Ե՞ք ֆան Էհար: Զմտաւ ած զոր ինչ սուրբն Աւգոստինոս պատմէ, թէ ի գութ դարձեալ միոյ ուրուք ի դահճացն՝ ի տանջանացն գժնդակութենէ, բողոք բարձեալ առ այլն աղաղակէր· "Մի՛թէ սպանանե՞լ կամիք զնա մինչ չեւ դատեալ,,· եւ զկապանան որով ի սիւնն պրկեալ էր, խզէր· եւ Ցիսուս անկեալ յերեսս թաւալեալ թաթաւէր յարեան իւրում: Մատիր եւ դու, եւ ամփոփեալ ժողովեա ի ծոց քո զարիւն նորա· զի մի այսուհետեւ ոտից քոց եւ մի այլոց ոտից կոխան լինիցի: Եւ յորժամ ընդ միտ ածես թէ դան արք Ցիսուս վանն քո, մի ունիր այնուհետեւ զմարմին քո գրգուեթեամբ եւ փափկութեամբ:

Ե· ՈՒՐԲԱԹ

Ցիսուս խլվէ պոռի:

Ա· Մէրկոյին զնա ե՞ս ուրկն զնովա՞ խլեդ կործէր: (Մատթ· ԻԷ:) Թագաւորն թագաւորաց եւ Տէր տերանց՝ իբրեւ խաղոյ ինն թագաւոր համարի: Նախ ծիրանի ապանի՝ որ նշանակ թագաւորութեան էր: Բայց զի զծիրանին զգեցուցանիցեն՝ մերկացին զնա ձգձգեալ բռնութեամբ զձորձս նորա ոչ առանց սաստիկ ցաւոց, քանզի ընդ ամենայն մարմինն կարեալ եւ կցեալ էին հանդերձքն: Եւ որպիսի՛ ամօթ եւ պատկառութիւն դարձեալ մերկոյն Ցիսուսի ի տեսիլ զօրականացն պղծոց: Ցետ այնորիկ զգենու ծիրանի առ առակէ թշնամանաց: Եւ կարի իսկ քաջ· զի որ ինչ փառք են աշխարհի՝ այն թշնամանք են Քրիստոսի, եւ որ թշնամանք են աշխարհի՝ այն մեծարանք Քրիստոսի: Ըն-

տրեա իմաստութեամբ եւ կալ հաստատութեամբ։

Բ. Եւ բոլորեալ պատ է ելոյ՝ էրին է ելեալ նորա։ Ամպսպես փառօք եւ պատուով պահակեցեր զնա, տէր։ Այո՛ այո՛. զի ի թագաւորութեան քրիստոսի ոչ թագ կամ պահակ այլ գոյ, բայց որ հարկանէն եւ խայթէ։ 2. Եւ եւ տես զթագաւոր քո պահաւն՝ որով պահակեցեր դու զնա։ Դու բոլորիւք վարդից պահակեցեր զանձն քո, եւ զփուշն եւեթ թողեր Յիսուսի։ 3. Դու հարեալ խայթեցեր զգլուխ նորա խորհրդովք եւ դաւանութեանօք քովք։ Ի միտ առ եւ աշխարեա, լեր վշտակից Յիսուսի, եւ լուր զի ասէ նա ցքեզ, թէ Ոչ ճանաչեմ ես ընդ փշալից գլխով՝ անդամ գիրդ եւ փափուկ։

Գ. Եւ եղեգն յաջոյ յերկին նորա՝ ընդ խաղ փոխանակ արքունական գաւազանի։ Եւ է ձեռնէ իջեալ ոտքն նորա խոպալէին է ասէին. Ողջոյն ընծայեա՛ր Հրեից։ (Մատթ. ԻԷ։) Եւ հանէին նմա ապտակս։ (Յովհ. ԺԹ։) Եւ ընկալ է նա ոտնոցին գեղեգնեն եւ ձեձեին գգլուխ նորա։ (Մատթ. ԻԷ։) Ած զայս ամենայն թշնամանս մի ըստ միոջէ գմեռաւ։ Մի ես դիր սիրոյն քրիստոսի։ Վշտակից լեր վշտաց սիրելի թագաւորին։ Տուր նմա նուէր գդործս եւ զսպասս արբանեկութեան քո։ Տուր զանձն քո իբրեւ զեղէգն ի ձեռին նորա։ Ի ծունր իջեալ երկիր պագ նմա, թէ Ողջ եր թագաւոր իմ։ Սրբեա ընչեա զթուքն ի բաց։ Յանձն առ կամ փոխանակ նորա եւ կամ վասն նորա եթէ ապտակս ոչ՝ սակայն այլ ինչ զրկանս որ հասանիցեն քեզ։

Ե. ՇԱԲԱԹ

Ահա այրդ։

Ա. Ահա աքեր ընա արքաւս աս յեղ, զի գերասկիբ՝ ըհ ես ընաս ինչ ի նմա ոչ գտանեմ։ (Յովհ. ԺԹ։) Մատիր եւ դու յայս ի սոյն տեսիլ։ Ի միտ առ թէ ոչ մի ինչ ընաս գոյ ի նմա, այլ ի քեզ, եւ նա վասն սիրոյն զընաս քո յանձն իւր ընկալաւ։ Տես թէ այն երեսք են որ ի թաւրտական լերինն փայլեցին։ Արտաքուստ է նա նախատինս տարկան ես արհամարհանս ժողովրդոց։ (Սղ. ԻԱ։) Ի ներքուստ՝ գերկնչիկ գերասանելով ման զանձնայն արդիս տարկան։ (Սղ. ԽԴ։) Զմտաւ ած թէ այս պատկեր եւ նմանութիւն առաջի դնի քեզ, զի ըստ պատկերի նմանութեանն այնորիկ յարդարեացես զկեանս քո։

Բ. Ես ասէ ցնոսա. ահա այրդ գյեղ։ Պիղատոս ցՀրեայան ասէ, զի դիտացեալ՝ մի այնուհետեւ խնդրեսցեն զմահ նորա։ Զմտաւ ած թէ եւ ցքեզ ասի ի Հօրէն յաւիտենից. թէ Ահա այրդ գյեղ, որ մինչեւ ցայժմ անկեալ գնեիր անդամալոյծ եւ ոչ զոք ունեիր. այժմ աւասիկ տեսանես զայրդ՝ որ զամենայն խօթութիւնս քո բժշկեացէ։ Պատմեա դու նմա զամենայն հիւանդութիւնս քո խոնարհութեամբ։ Յուսա ի նա եւ մի այլ ինչ. զի մի երբեմն նախատեալ զկծեցուսցէ զքեզ, թէ Այս այր է որ ոչ արար զնախատանս իմ օգնական։ (Սղ. ԾԱ։) Ահա այրդ՝ որ անկաւ ի ձեռս քո իբրեւ ի յերս աւազակի, որ զերկոցեր զնա ես վէրս ի վէրայ եդեր, ընդէր կիսահա ես գնացեր։ (Ղուկ. ժ։) Ահա այրդ՝ յոր պարտ է քեզ միայն ցանգ հայել յամենայն գործս քո։

Գ. Իբրեւ պետին ընա տահանայապետին եւ ապատարտ, զղջալոյ քարչին եւ ասէն, է խաչ հան, է խաչ հան ըզա: Տակաւին չէ յագեալ անագորոնութիւնն: Եւ պատճառս եւս յաւելուն յաղաղակն. Թէ ըստ օրինաց մերոց պարտի մեռանել: Ընդէր. զի զանձն Որդի Աստուծոյ կամիցիս լինել՝ մեռանել պարտ իցէ քեզ: Այո՛. մեռանել պարտ է հնոյ մարդոյն՝ զի կենդանի իցէ նորն: Այսուհետեւ բողոք բարձեալ գոչեա դու անձին քումմ, Թէ ի խաչ հան զհին մարդն ցանկութեամբք իւրովք հանդերձ:

Զ. ԿԻՐԱԿԷ

ՔԱՌԱՍՆՈՐԴԱՑ

Մէսանդամ նորէ պիղատոս յորինէ:

Ա. Իբրեւ լսաւ զբանս զայսոսիկ պիղատոս, սաստիկ եւս երկեաւ. եմուտ դարձեալ անդրէն յապարանսն, եւ ասէ յիսուս՝ ո՞րոյ ես դու. եւ ցիսուս ոչ էր նմա պատասխանի: (Ցովհ. ԺԹ:) Զմեռաւ ած 1. զերկեւղն պիղատոսի: Ցանկայր զքրիստոս արձակել, զի գիտէր Թէ անմեղ է, այլ ի խռովութենէ ժողովրդեանն երկնչէր: Այժմիկ քանզի լուաւ Թէ զանձն Որդի Աստուծոյ արար, եւ եռեա Թէ չեն օտար գործք նորա ի բանից նորա. առաւել եւս երկնչէր Թէ Թերեւս զԱստուծոյ Որդին պարտաւոր առնիցէ: Նմին իրք իսկ հարցանէր, Թէ ո՞րոյ ես դու: Եթէ անդէն իսկ իսկզբանն հատեալ ընկեցեալ էր զերկեւղն ի բաց, ոչ այսպէս վտանգաւ ի կռիւ կայր: Որ միանգամ կարեացն ախտից ներիցէ, եւս քան զեւս զօրանան ի վե-

բայ նորա։ Դու իսկզբանն կաց հակառակ։ Հարց եւ դու, թէ՝ Ո՞ւր է, զի ծանիցես քալ զԱստուած։ 2· Ոչ ետ նմա պատասխանի՝ զի մի արձակեսցի ազատ։ Աչսփ սիրեաց զքեզ։ Աչսփ ցանկացեալ էր զգործ փրկութեան մերոյ զոր յանձն առ՝ կատարել։

Բ· Առ ինա Պիղատոս, ընդ է՞ւ ի՞ւթօւթ, ո՞ւ գիտես երէք իշխանութիւն ունիմ հանել զքեզ է խաչ, է՞ւ իշխանութիւն ունիմ արձակել զքեզ։ Պատասխանի ետ Յիսուս. ոչ ունէիր դու իշխանութիւն ի վերայ իմ է՞ւ ոչ ի, երէք ոչ էր տուեալ քեզ ի վերուստ։ Տես, դարձեալ ամբարտաւանութիւն խափանեաց զլուսաւորութիւնն, զոր գիրիսատոս ունէր զի արձակեսցէ։ Այսպէս ի միջէ ախտ կարեաց՝ յայլ կարիս վազէ մարդ, եւ մի ախտ միւսումն ախտի օգնական ի կործանումն եւ ի գլորումն լինի։ 2· Միտ դիր պատասխանւոյն գրիսատոսի։ Ջնոյն արկ եւ դու ի կիր յամենայն հակառակութիւնս։ Քանզի ճշմարիտ իսկ է, թէ ոչ մի ինչ ի հակառակացն կարիցէ տանանել քեզ, թէ ոչ տուեալ իցէ նմա ի վերուստ։ Վասն այնորիկ ի միտ առեալ ծանիր թէ ամենայն չարչարութիւն ի բարձանց անտի գայ. թէպէտ եւ արարած գործեօք վարիցի Աստուած առ ի վնասին հասուցանելոյ։

Գ· Պիղատոս ընդդէմ ոչինչ ունէ. է՞ւ Հրէայքն աղաղակէին է՞ւ ասէին. երէք զայս արձակէ՝ չէս բարեկամ կայսեր։ Այս սաստիկ էին մեղքեննայ է։ Զի մի զկայսեր բարեկամութիւն կորուսցէ, զԱստուած կորուսանէ։ Քանիցն յանիրաւի. արչափ ընդ հակառակս։ Երկեաւ ուր չէր ինչ երկեւղ։ Հանապազօր ինն դեպ լինի այն. թերեւս եւ քո իսկ նոյն-

պիսի երկեւղ իցէ։ ԶԱստուած արհամարհեմք, զի զմարդ բարեկամ պահեցուք։ Զմտաւ ած թէ ո՛րչափ այն ապիրատուԹիւն իցէ։

Զ. ԵՐԿՈՒՂԱԲԱԹԻ

Պէղատոսի վասն Քրիստոսի վճռոյն։

Ա. Ե՞ս ասէ Պիղատոս ցՀրէայն. ահա Թագաւորդ ձեր ցձեզ։ Ե՞ն նոքա աղաղակէին, բարձ է ձենջ բարձ է ձենջ Ե՞հան զդա է խաչ։ (Յովհ. ԺԹ։) Ընդ ոտիս ջանայր ցուրտ պաշտպանուԹիւնն. քանզի տակաւին ընդունի զգուչիւն աղաղակի ամբոխի բազմուԹեանն, եւ ունկն եդեալ անսայ։ Ոչ քակ պաշտպանես անձին քում ի կարեաց՝ եԹէ ունկն դնես նոցա։ Զի նոքա ցանգ գոչեն՝ Թէ մի ազնուագունին անսար, այլ որ դիւրն է։ Ծանիր դու զնա Թագաւոր, զորմէ նոքա բողոքեն Թէ բարձ։ Ցուր նմա աԹոռ ԹագաւորուԹեան՝ զսիրտ քո։ Աղաչեա զի անդէն իշխեսցէ։

Բ. Ասէ ցնոսա Պիղատոս, ես զԹագաւորդ ձեր ի խա՞չ հանիցեմ. պատասխանի էտուն քահանայապետքն, չէ մեր Թագաւոր բաց ի կայսէրէ։ Ո՛ կուրուԹիւն։ Չկայսր ճանաչեն Թագաւոր, յորոյ ձեռն կապուտ կողոպուտ լինէին յազատուԹենէ իւրեանց. զՔրիստոս որ յայն իսկ եկեալ էր զի զնոսա յազատուԹիւն հանիցէ, ի բաց մերժեն։ Քանի՛ցս անգամ դու զբռնաւոր ոգւոյ քո պաշտես, եւ զՔրիստոս անգոանես. քանի՛ցս լսես ԹելադրուԹեանց նորա իբրեւ հրամանաց, իսկ զսորա ԹելադրուԹիւնն արհամարհես։ Ասասջիր դու մանաւանդ, դոջիր. Ձիք իմ Թագաւոր բաց ի Ցիսուսէ Քրիստոսէ։

Գ· Յայնժամ եւ ընա է յերա նոցա, ալէ է խալ ելնէջէ: Զմտաւ աժ 1· զանիրաւ վճիռն, զի բազում անգամ դատաւորն դատեալ գիտաց թէ արդար է, եւ սակայն պարտաւոր առնէ: 2· Խորհեալքիր եւ զվճռոյն անագորունութիւն, քանզի որպէս Ղուկաս ասէ, մոռնէաց ընա կոմոյն նոցա, այս ինքն՝ կատաղելոցն եւ մոլեգնելոցն եւ անհնարին թշնամեացն: 3· Զմտաւ աժ թէ զայն վճիռ ոչ այնչափ ի դատաւորէ անտի ընկալաւ Յիսուս, որչափ ի Հօրէ իւրմէ սահմանեալ յաւիտենից ի փրկութիւն աշխարհի: Ուսայց կամակար զանձն մատնել կամացն Աստուծոյ, որ այնպէս յօժարութեամբ զանձն մոռնէաց կոմոյն նոցա:

Զ· ԵՐԵՔՇԱԲԱԹԻ

Բառնալն ալխալն:

Ա· Ե՞ բարեալ էր ինձնին ալխալփոյթն ելնէր: (Յովհ· ԺԹ:) Զմտաւ աժ 1· թէ որչափ սիրով եւ քաղցրութեամբ զիրկս արկեալ փարեցաւ զկաչափայտիւն՝ որում ցանկացեալ էր ժամանակս բազում· արդարեւ առաւելագոյն եւս սիրով քան զԱնդրէաս, ցանկացեալ բառնալ տանել ի նմա զյանցանս մեր: Որչափ ծանրացուցեր դու զկաչ նորա յանցուածովք քովք: Զարմացիր դու ընդ սէր նորա, եւ գոհացիր վնմանէ· անգոնեա զսէր քո, զի զպաշտամանց որ քեզ հրամայեալ էջեն տրտնջես թէ առաւել եւ ի վեր են քան զկար քո: 2· Ոչ զարհուրեցուցանեն զնա թշնամանք խաչին, որ աւազակացն տանջանք էին, եւ ոչ անհնարին ծանրութիւնն ծանրացեալ ի վերայ տկարա-

ցեալ մարմնոյն։ Սղնպիսի ինչ իրք բազում անգամ ահաբեկ առնեն զքեզ։ Այլ չեն ինչ թշնամանք զհետ երթալ ցիսուսի։ Զպահասեալ կամ զթերանալ զօրութեանն նա լցցէ. նա եւ անկանելն իսկ՝ փառք իցեն։

Բ. Եւ երթալ արդարև՝ գրին այր ի ներքինոցն՝ անուն Սիմոն. զնա խլան պահակ՝ էր բուդդէ ցիսուն նորա։ (Մատթ. ԻԷ։) Թէպէտ եւ բռնի հաղորդ եղեւ Սիմոնն թշնամանացն, սակայն ամ ընկալաւ զշնորհս լուսաւորութեան՝ եւ ապա եւ զփառացաւ։ Եթէ այնմ որ պահակն կալեալ էր՝ զայն ետ քրիստոս. զի՞նչ այնմ տացէ որ կամօքն յօժարեսցի։ Լեր ընկեր կամ լեր փոխանակ Սիմոնի։ Մի երկեցուսցէ զքեզ կշիռ ծանրութեանն, մի գատաստանք մարդկան եւ մի ամօթն։ Եթէ չարչարանացն չարչարակից լինիցիս, եղիցես եւ արքայութեանն թագաւորակից։

Գ. Եւ երկայր զհետ նորա բազմութիւն ժողովրդեանն եւ կանանց։ (Ղուկ. ԻԳ։) 1. Ո՛րչափ այլ եւ այլ մտօք, կամ զի ի խաչ հանիցեն, կամ զի այպն առնիցեն, կամ առ քննասիրութեան, կամ ի մարդկեղէն ընտանութենէ. եւ ոչ ոք՝ զի բուդդէ ցիսուս էր եւ երկայր զհետ նորա։ (Մարկ. Ը։) Տես զի դու այսպիսի մտօք երթայցես զհետ նորա։ 2. Զխաչ զոր ի անգամ առ, հաստատութեամբ տարաւ մինչեւ ի լեառնն Գողգոթայ։ Թէպէտ եւ այնչափ դժուարութիւնք զճանապարհային վասն ծանրութեանն եւ վասն տկարացեալ զօրութեանն եւ ամօթոյն եւ այպանութեանն պատահէցին, այլ նա չերթող ի բաց։ Ուսիր թէ ոչ առ ժամն միայն պարտ իցէ քեզ տանել զխաչն, այլ զամենայն աւուրս կենաց քոց։

Զ. ՀՈՐԵՔՇԱՐԱԹԻ

Ցիսուս է խօսէ Եղեսէ։

Ա. Եթուն նմա ըմպել ինչ ընդ լեզիւ խօսնէսէ, ես էրբես ճալսիես՝ ոչ կամեր ըմպել։ (Մատթ. ԻԷ)։ Որ քաղցրութիւնն է սրտից՝ լեզի ըմպէ։ Ճաշակեաց՝ զի եւ քմացն տացին տանջանք։ Ոչ կամեր ըմպել, զի մի դառնասցին աղիք նորա, որ են աղիք ողորմութեան։ Գինի մատուսակէ աշխարհ, այլ ոչ սեռն եւ անապակ։ Ընդ այն՝ որով ուրախ առնէ, խառնէ լեզի։ Ո՛հ. դու մի ըմպեր. զի է վախճանի էրբես զջհոհար փոքանհոյես, ես էրբես էժի ինչոյ սփոեսցին։ (Առակ. ԻԳ։) 2. Ոչ ըմպի գինի՝ զի լեզուով խառնեալ է։ Որ ամենեւին ազնուագոյնքն են չլինին հաճոյ՝ զի չարօքն խառն են։ Գիտաւորութիւն չար՝ ապականէ զգործս ազնուագոյնս։ Այսպէս գործեա դու զգործս քո զբարիս, զի մի ինչ տաղտկութիւն կամ կեղծաւորութիւն կամ դիւրութիւն կամ անձին սէր խառնիցես ինոսա։

Բ. Անդ հանին զնա է խաչ։ (Ղուկ. ԻԳ։) Ասաց սուրբն Ամբրոսիոս. "Պերկ էլ ի խաչարդ մերկ էլցէ ի խաչ՝ որ հանդերձեալ իցէ յաղթել աշխարհի, զի զաշխարհի օգնականութիւնս մի խնդրեսցէ"։ Ոչ երբեր ինչ յաշխարհ, եւ ոչ ինչ տանի յաշխարհէ քան զամենեսեան աղքատն եւ տնանկն Ցիսուս։ Ոչ սիրէ զխաչ՝ որ ոչ սիրէ զաղքատութիւն, զի ոչ ոք արժանապէս կախի զխաչէ՝ որ ոչ մերկացեալ իցէ։ 2. Զմտաւ ած զբռնութիւնն՝ որով ձեռքն եւ ոտքն ձգտին, եւ զդաւսն՝ ի բեւեռելոյ բեւեռացն. եւ յանձին կալ դու ձգել ձգձգել ի ձեռն հնազանդութեան, եւ մտանել ի տեղի ինչ դժուարին եւ ի գործ

ինչ սպասու ի դժուարին: 3. Զմոսաւ ած թէ գոհացաւ Քրիստոս զՀօրէ իւրմէ յաւիտենից վասն ժամուն՝ յորում զգործն կատարելոց էր. եւ թէ մատոյց նա զանձն պատարագ վասն մեղաց աշխարհի եւ վասն մեղաց քոց յանուանէ: Արդ զինչ կշիռ դարձուցանիցես դու այնպիսւոյ սիրոյ՝ որով սիրեաց նա զքեզ, եւ մատնեաց զանձն իւր վասն քո:

Գ. Ե՛ր ընդ նմա երթա՛ք եւ այլ ոտիք ե՛ն անդէ, ե՛ւ ի ձկի ցՅիսո՛ւս: (ցովհ. ԻԹ:) Մեծ ինն այն թշնաւմանք էին, զի եւս չար քան զչարագոյն աւ ազգական համարէր: Զմոսաւ ած զերիս ազգս ի խաչ ելելոցն. մին չար եւ անօրէն. մեւս եւս՝ դարձեալ եւ ի զղջումն եկեալ. եւ երրորդն՝ ինքն իսկ դէհովին անմեղութիւնն եւ Աստուծոյ Որդին: Եւ քանզի իւրաքանչիւր ուրոյն ուրոյն խաչ դոյ ե՛ւ արդարոց ե՛ւ անարդարոց, դու մի իբրեւ զաւազակ ի խաչ ելանիցես, կամ յանցուածովք քովք պատճառաս տացես ի խաչ ելանելոյ. սակայն մի՛ ակամայ եւ բռնաբար խաչեսցիս՝ որով զվարձս հատուցմանցն կորուսանես: Եւ՛ ի խաչ ընդ Քրիստոսի կամակար եւ ուրախութեամբ եւ վասն հնազանդութեան:

Զ. ՀԻՆԳՇԱԲԱԹԻ

Վէճն էր որ արի՛ւ ի վերոյ հանդերձեցէք նորա, ե՛ւ ծերն ե՛ւ հայհոյո՛ւիւնն:

Ա. Իսկ պատմողն տանջէր զառանց կարանի ի վերուստ՝ զոր անկեալ ամենեւին, ասէն ցմիմեանս. Ո պատահեցո՛ւ զայդ, այլ արիցո՛ւ վէճն էր ի վերոյ զոր ասա՛ր ելոյծ: (ցովհ. ԻԹ:) Նախ առաքին հանդերձ Քրիստոսի ի չորս մասունս բաժանեցաւ: Ներքինն եւ որ

առանց կարանի էր՝ պահի ողջ: Հանդերձքն Քրիստոսի հաւատացեալքն են: Հատանին եւ պատառին՝ որ ոչ կարի մօտ են մարմնոյն Քրիստոսի: Յորում ոչ գոյ հիմն Աստուծոյ սիրոյն, ոչ գոյ ի նմա եւ սէր ընկերի իւրոյ. որ յարի յԱստուած, յարի եւ յընկեր իւր սիրով: Քանիցս անգամ զոր Հրեայքն չիշխեցին առնել, դու յանդգնեցար եւ զհանդերձս զայս քրիստոնէական սիրոյն պատառեցեր: Աստ այսուհետեւ ոչ պատառեցից զնա:

Բ· Յիսուս նոպվրեչի Նիքոդեմոս Հրէից: Անուն յորջորջի նմա ի նոցունց իսկ ի թշնամեացն ի մեռանել նորա, որ ի ծննդեան նորա յերից մոգուցն անուանեցաւ: Այսպէս հաստատի իշխանութիւն եւ տէրութիւն նորա: Այլ բաւէ. ոչ ճանաչի նա թագաւոր յայնցանէ՝ որ կամին եթէ ջնջեալ էր այն անուն: Բայց եղիցի նա ինձ Յիսուս եւ փրկիչ: Եղիցի նա ինձ նազովրեցի, եւ ծաղկօք փըլթեալ, եւ անդէն իսկ ի տանջանան սիրուն եւ ցանկալի: Եղիցի նա իմ թագաւոր, եւ ես նուիրեմ նմա զանձն. եւ ոչ ընկալցի անձն իմ Տէր այլ եւ իշխան այլ: Եւ զի մի մեկնեցայց երբեք ի նմանէ, ընդ Քրիստոսի բեւեռեցայց ի խաչափայտին, երկիւղի եւ սիրոյ եւ մեռուցմանն բեւեռօք:

Գ· Հայհոյէին զնա, նախատեալ թէ չէ ձեռնհաս զանձն ապրեցուցանել, թէ զուրք պատուոյ թագաւորի յանձն իւր կորզէ, թէ զուր յուսացեալ է յԱստուած, թէ վայրապար Որդի Աստուծոյ զանձն անուանեաց: Ամենայն այս զրպարտս բանք լուէին եւ դադարէին թէ իջանէր նա ի խաչէ անտի: Զի ասեն իսկ այսպէս. Իջցէ այժմ ի խաչէդ եւ հաւատասցուք քո: Այլ ի զուր եւ վայրա-

պար։ Վասն նորին իսկ այնորիկ մանաւանդ զի Որդի Աստուծոյ է, չիջանէ ի խաչէն. քանզի որդւոցն Աստուծոյ է՝ տեւել մնալ հաստատութեամբ ի խաչին զոր առին միանգամ յանձինս, եւ մեռանել հանապազորդ զանձինս մեռուցանելով, եւ ցանկ հաստատուն զիւրեանց կոչումին առնելով։

Զ. ՈՒՐԲԱԹ

Աւազին է— երկրորդ խօսք Քրիստոսի ի խաչին։

Ա. Ե— ցխոռռ ասէ. Հայր ինդ պոցա, զէ ոչ գէպեն զինչ գործեն։ (Ղուկ. ԻԳ։) Խօսի վասն օտարի, որ միշտ լուռ եւեթ կայր վասն իւր։ Եւ նախ ոչ վասն Մօրն իւրոյ որ կարի սիրելին էր նմա՝ բարբառի, այլ վասն խաչահանուացն։ Միտ դիր մի ըստ միոջէ բանիցն. Հայր. զՀօր անուն ստէպ ի կիր արկանէ՝ զի ի գութ ածիցէ զՀայրն. եւ տացէ իմանալ՝ թէ ոչ բարեաց եւեթ Հայր է, այլ եւ չարաց եւս. եւ թէ ինքն ամենեցուն եղբայր է։ Պոցա. չսահմանէ ինչ թէ խաչահանուացն որ աստ կան, այլ թէ եւ այնոցիկ՝ որ յետոյն գալոց իցեն, այս ինքն՝ ամենայն մեղաւորաց։ Ի՞մ իմիք ակն ոչ ունիցիս, զի տեսանես՝ թէ եւ դու ոչ մերժիս ի բաց։ Ոչ գէպեն զինչ գործեն։ Արդարացուցանէր զնոսա որչափ եւ ձեռնհաս էր, զանգիտութիւն նոցա պատճառեալ. քանզի արդարեւ ամենայն մեղաւոր տգէտ է, եւ չառնու ի միտ զմեղացն ծանրութիւն։ Դու զի՞նչ գործես, յորժամ ի ցասումն ոք ածիցէ զքեզ։ Աղօթս արա վասն թշնամեաց քոց։ Ներեա դոցա։ Արդարացո եւ դու զնոսա որչափ եւ ձեռնհաս իցես։

Բ. Ցիշէ՛ս պէս Տէր, յորժամ գայցէ որ-գայթակղութիւն: Աւազակն բարի՝ կշտամբեալ յանդիմանէ զընկերն որ հայհոյէր. խոստովան լինի զմեղս իւր. տայ վկայութիւն զանմեղութենէն Քրիստոսի. հաւատայ թէ Աստուած է Քրիստոսն. եւ լի յուսով խնդրէ ի նմանէ, ասէ՝ Ցիշէ՛ս պէս Տէր, յորժամ գայցէ որ-գայթակղութիւն: 1. Զինչ ինչ ոչ վճարեն եւ ի միում իսկ վայրկենի ընորհքն Աստուծոյ ընկալեալք: 2. Զինդրէ աւազակն թէ ապրեացի ի խաչէն, այլ թէ յիշեացէ զնա: Քանզի շատ իսկ համարէր նա՝ թէ առնուցու յանձն Աստուած յիշել զնա: 3. Երք երկու էին խաչակիցք Քրիստոսի. մին դառնայ եւ ի զղջումն գայ. իսկ արդ ո՞ չ յուսայցէ այսուհետեւ. եւ մեւսն դատապարտի. ո՞ իցէ որ ոչ զարհուրեալ դողայցէ, թէպէտ եւ առ Ցիսուսի իցէ:

Գ. Ամէն ասեմ ձեզ, այսօր ընդ իս իցես ի դրախտին: Ո՛ մարդասիրութեան Ցիսուսի. առաւել տայ՝ քան զոր խնդրի: 1. Զոր խոստացաւն՝ չյատապղեաց, զի ասէ՝ Այսօր: 2. Ընդ ի՛ս. ո՛րչափ այն մխիթարութիւն իցէ՝ լինել ընդ Ցիսուսի: Կամիս եւ դու լինել ընդ նմա ի դրախտին: Բայց լեր նախ ընդ նմա ի խաչին: Ասէ սուրբն Գրիգորիոս. «Ջէ մարթ չիք հնար մեծաց վարձուց հասանել, բայց բազում ճգամբք»: Եթէ վշտակից վշտացն լինիցիս, եւ թագաւորութեանն լինիցիս բաժանակից:

Զ. ՇԱԲԱԹ

Երբորդ խօսք Քրիստոսի առ Մայրն եւ առ Ցովհաննէս։

Ա. Կայր առ խաչին Յիսուսի մայրն նորա։ (Ցովհ. ԺԹ։) Ո՞րչափ համարիս թէ եղեն ցաւք սրբոյ Մօրս, որ սաստիկ սիրեր զՈրդին զՅիսուս. զի գիտեր թէ Աստուած է եւ մարդ։ Ա՜. յո՛ր աչօք իւրովք հայեր. խաչին. որ անհնարին տանջանք են եւ յետին իսկ թշնամանք։ Բայց սակայն ՝ույր. եւ ինքն իսկ մտօքն՝ զՈրդին վասն աշխարհի փըրկութեան մատուցանէր։ Աս՛ե յայտ վայրի սուրբն Ամբրոսիոս. "Զայն ընթեռնում թէ կայր, այլ զայն ոչ ընթեռնում թէ լայր,,։ Յարե՛ւ ի սոյն Ամադէոս եւ ասե. "Զի կալն, ասե, յայնպիսում գառնութեան սրբոյ, մեծի հաստատութեան նշանակ է,,։ Ուսիր 1. կալ ի հակառակն՝ մտօք եւ բանիւ եւ խորհրդով։ 2. կամօք հաստատութեամբ։ 3. Ստէպ զանձն կրթելով։ Ուսիր 4. մի ինչ այնպէս սիրել զարարածս, նա եւ զՀոգւոյ իսկ միխիթարութիւնս, որպէս զի չկամիցիս բնաւ կորուսանել զայն՝ թէ այնպէս ինչ կամիցի Աստուած, եւ կամ այնպէս լաւ եւ պատշաճ իցէ վասն այլոց փրկութեան։

Բ. Յիսուս էբրե՛ւ եպե՛ս զմայրն, եւ զլաւ ՝ՀԲՊՆ զէ ՝ույր մօտ. ասե՛ց մայրն՝ ՝ՀՆ գո՛՝ առ որդի՛ դ։ Փոխանակ իւր զՑովհաննէս թողու մօրն։ Այլ զի՞նչ հաւաստարութիւն ի միջի իցէ ընդ նա եւ ընդ սա, եւ կամ ո՞ր միխիթարութիւն. փոխանակ Աստուծոյ՝ լոկ մարդ։ Զի՛ք ինչ երկմտելոյ՝ թէ երանելի կոյս հանապազ զՔրիստոս նշմարէր ի Ցովհաննէս։ Ուսիր եւ դու յընկերան քո զՔրիստոս ճա-

նաչէլ· եւ այնու իսկ հաստատագոյն սէրն լինիցի, քայց մանաւանդ ի վերակացուան՝ եւ յայնժամ առաւել ճշդրտագոյն հնազանդութիւնն լինիցի: Այլ վասն էր արդեւք զՅովհաննէս եթող մօրն: 1· Վասն առաւելութեան կուսութեանն ասէ Թէոփիղակտոս. Կոյս Կուսի զկոյս արար յանձն: 2· Զի եւ Յովհաննէս կայր առ խաչին. "Անյաչափ լաւ իցէ, ասէ նա, կալ առ Քրիստոսի մինչ դեռ չարչարիցի: Զի յեղբայրութիւն նորա ածէ այն զնա,,: Տես որպիսի՛ ինչ իրօք կարիցես եղբայր լինել Քրիստոսի եւ Կուսին որդի: Անյաչափ գնոց գինք են այսպիսի անուանք գեղեցիկք:

Գ· Ապա ասէ ցաշակերտն՝ ահա մայր քո: Ասաց սուրբն Ամբրոսիոս. "Իբրեւ կոչեցաւ Յովհաննէս ի Քրիստոսէ՝ եթող զհայր իւր: Վասն այնորիկ իսկ նմա յանձն առնի Կոյսն որ զիւրան ոչ պիտէ,,: Ո՛րչափ այն մխիթարութիւն լինէր քեզ, եթէ Կոյսն լինէր տուեալ քեզ ի Մայր· այլ մարթ է այդմ լինել, յորժամ վասն սիրոյն Յիսուսի՝ զքոյն ինչ ոչ գիտիցես, եւ զնոցին զմարմնաւոր զգանկութիւն յանձնէ ի քաց մերկանայցես: 2· Կարես լինել եղբայր Յիսուսի, նմին իրի իսկ եւ Մարեմայ որդի, եթէ բազում զգուշութեամբ զանձն քո կամացն Աստուծոյ միաբանեսցես. զի ասէ՝ Ո՛ր որ անիցէ զկամս Հօր իմոյ, նա է իմ եղբայր: (Մատթ. ԺԲ:) Ապա ընկալ դու զնա այսուհետեւ քեզ ի Մայր, եւ ասա՝ Ցոյց եթէ Մայր իմ ես· քայց եւ դու ցոյց փոխանակ՝ թէ ես որդի:

ԿԻՐԱԿԻ
ԾՆՂԿՆԶԱՐԴ

Զորբորդ է՝ հինգերորդ խօսք քրիստոսի։

Ա. Զինն ժամառն գալեաց Յիսուս ի յոյն ձեռ, Աստուած իմ Աստուած իմ ընդէ՞ր լքեր զիս։ (Մատթ. ԻԷ։) "Ոչ եթէ տրտունջ ինչ ինչ ի բերբառս այս, ասէ ուրբն Ղեւոն, այլ ուսումն վարդապետութեան,. ուսուցանելով զմեզ՝ թէ յայն վայր հասին ցաւքն քրիստոսի, զի եւ ոչ ներքին ինչ օգնականութեամբն Աստուծոյ կամէր ամոքել զնոսա։ Եւ դու ՛որչափ ափոփանս եւ մխիթարութիւնս ոչ յԱստուծոյ եւեթ՝ այլ եւ յարարածոց անտի մուրանաս։ Ասէ Թովմաս Կեմպացի. "Սրեծ մեծ է եւ կարի իսկ մեծ, եթէ կարիցէ ոք լինել առանց մխիթարութեան ինչ ի մարդկանէ կամ յԱստուծոյ, եւ վասն պատուոյ փառացն Աստուծոյ՝ կամիցի կամակար ժոյժ ունել պանդխտութեան սրտի, եւ չխընդրիցէ ինչ յիմիք զանձն իւր"։

Բ. Զի՞ կոպրեսցէ գերն, ասէ՝ ձարա՞է իմ։ (Յովհ. ԺԹ։) Գիտեր թէ ելից ժամենայն՝ որ ինչ միանգամ գրեալ կայր զնմանէ ի գիրս. եւ թէ այն իսկ միայն պակաս է, որ ասէ՝ թէ ի ձարա՞ իմ արբուցին ինձ քացախ։ (Սղ. ԿԲ։) Նմին իրի իսկ եւ զայն կամեցաւ ընուլ։ Տես, թէ որպէս ուշ ունի քրիստոս զամենայն նշանախեցս հնազանդութեանն կատարել։ 2. Սեծ էր արդարեւ ձարաւն վասն առաւել թափելոյ արեանն. բայց մեծ եւս էր ձարաւն առաւելագոյնն չարչարելոյ։ Յայսմ վայրի ասէ Բղովսիոս. "Այլ իմն ձարաւ ուներ նա, այս ինքն՝ յոլովագոյն չարչարելոյ, եւ զիւր առ մեզ սէրն յայտնագոյնս ցուցա-

նելոյ»։ Ո՛հ. թէ զանձն քո տայիր նմա, որպէս հարկանէիր զփափաք ծարաւոյ նորա։ Քննեա զսէր քո որ առ Աստուած եւ առ ընկերացն փրկութիւն։ Ի՞մ իմիք ցանկասվան նոցա ժուժկալել։

Գ. Ե՞ն անդ կայր ոմն ինչ լի խոցոխով. ե՞ն նոցա ոգոնդ լցեալ խոցոխով ընդ լերանդ. ո՞րպէս եդեալ զմիտս ղպայն, մոռուցին իբեր նորա։ Դոյզն ինչ քացախով եւ մշտակաւ զրպայն զօրանայ Աստուած՝ որ ցամաքեալն եւ տկարացեալ եւ մերձ ի մահն էր։ Աւասիկ քեզ օրինակ մի առ ոտն կոխելոյ զյօժարութիւնս քո եւ ի մէջ ճգանց իսկ։ Մի համարիր դու թէ աղնուագոյնք եւ պայծառագոյնք պարտին քեզ, զի ի դպրոցս Քրիստոսի դոյզն ինչ պարտի յայսմ աշխարհի այնմ՝ որ բազումն վճարեաց։ Որ Քրիստոսի ծառայ է՝ ոչ կամի զի ներելով եւ ընդհելով գնայցե ոք ընդ նմա։ 2. Քացախ տան Աստուծոյ որ ծարաւեալն է եւ այնոքիկ՝ որ զդեղեցիկ դեղեցիկ աւուրս իւրեանց յաշխարհական եւ ի մարմնաւոր զբօսանս անցուցանիցեն, եւ զծերութիւն իւրեւ զմրուր հասակի Աստուծոյ տալ կամիցին։ 3. Ամանն լի քացախով են սիրտք դառնացեալք եւ լցեալք քինու կամ կարճմտութեամբ։ Թափեա զամանդ զայդ, եւ լից զդա անոյշ գինւով սիրոյ։

ԱՒԱԳ ԵՐԿՈՒՂԱԲԱԹԻ

Վէմ երդիդ է՝ երկնեղիդ խօսէ Քրիստոսի։

Ա. Ահեղայն ինչ խորհուրդ է. (Ցովհ. ԺԹ.) զոր Հայր ինձ պատուիրեաց, զոր եմն ընկալայ զի կատարեցից։ Աստուծոյ է զկեանսն

ի գլուխ հանել: Դոյզն ինչ գովութիւն է սկսանելն, այլ կատարելն մեծի գովութեան արժանի: Ոչ եթէ որ սկիզբն առնէ, այլ որ կատարէ՝ նա առնու վարձս: Որչափ բազում ինչ սկսանիս դու, եւ քանի՞ սակաւս ի շատէ անտի հասուցանես ի կատարած: Նմանիր դու հասուածոյ Աստուծոյ քո, զի կարիցես եւ դու ի յետին ժամու անդ ասել. Ամենայն ինչ կատարեալ է, զոր հրամայեաց ինձ Աստուած ի ձեռն պատուիրանաց՝ զոր յանձն առի՝ ի ձեռն խորհրդոց՝ զոր կանոնք պատուիրեն, եւ զոր շնորհք ինձ ազդ արարին: Որչափ երանելի յայնժամ լինէիր, այլ որչափ հեռի եւ ի բացէ կաս տակաւին:

Բ. Հայր է յիս ած ածանդեմ զհոգի իմ: (Ղուկ. Ի՘Գ:) Զմտաւ ած զբանն մի ըստ միոջէ: Հայր. վստահութեան եւ սիրոյ բարբառ է: Ոչ բարւոք եւ ի դէպ վարես զհայրդ անուն, թէ ոչ իբրեւ որդի սիրիցես զնա եւ մեծարեսցես եւ հնազանդնման լինիցիս: Ի յիս ած. յորում միայն է հանգիստ եւ ամուր զգուշութիւն: Արդ զի ի ձեռս նորա լինիցիս յաւիտեան, այժմէն իսկ մինչ դեռ կենդանի կայցես, ընկեա զանձն ի ձեռս նորա, եւ զկամս քո յաստուածեղէն կամն արա լիով ապաստան: Ածանդեմ զհոգի, ոչ զմարմին, որ յանկողնի անդ խաչի հանգուցեալ դադարէ: Ուսիր առաւել հոգ յանձին ունել զհոգւոյ եւ ոչ զմարմնոյ: Եւ զի հոգի՝ յապահովս անցեալ գնայցէ ի ձեռս Աստուծոյ, տես՝ զի մարմինն հանապազ ի վերայ խաչի իցէ: Այս ճանապարհ եւեթ զգուշաւոր է, այլն ամենայն ճանապարհ՝ լի է վտանգօք:

Գ. Ե՛ խոնարհեցո՛ցեալ զքե՛զ՝ առաքեցից զքեզ: (Ցովհ. ԺԳ:) Ո՛ բարձրական խորհրդոյն: Աստուած մեռանի: Զայս չկարես իմանալ, եթէ ոչ նախ ուսցիս՝ թէ զինչ սէրն կարիցէ: Եւ մեռանի վասն քո: Տես ո՛վ մարդ, թէ որչափ գնոց գինք իցես առաջի Աստուծոյ: Յիրաւի ասաց Առաքեալ (Ա. Կոր. Զ:) թէ գնոց գնեցայք մահուամբն քրիստոսի: Իսկ արդ՝ զի՞նչ դարձ փոխարինի առնիցես, զի մի ապախտաւոր գտանիցիս: Եւ դու զհպարտացեալ հոգի քո՝ խոնարհեցուցեալ զգլուխ ի ձեռն խոնարհութեան՝ աւանդեա նմա: 2. Խոնարհեցո զգլուխ քո ի ձեռն հնազանդութեան մինչեւ ցելանել շնչոյդ: 3. Խոնարհեցո՛ զքէրթ քո ի պահել հետ զարդարութե՛նո: (Սղ. ճԺԸ:)

ԱՒԱԳ ԵՐԵՔՇԱԲԱԹԻ

Սփռանքելիք որ եղեն ի մահուան քրիստոսի:

Ա. Ե՛ ահա վարագոյր տաճարին ցե՛լա՛ յերկո՛ւ ի վերուստ մինչե՛ ի վայր: (Մատթ. ԻԷ:) Զի յայտ արասցէ թէ մահուամբն քրիստոսի հին օրէնք ցելան: Զնոյն վճարեացէ եւ ի վերայ քո մահն քրիստոսի, զի հին օրէնքն որ օրէնք անդամոցն են՝ ցելցին եւ ի բաց կորեացին ի քէն: Ազդոյ եւ զօրեղ պատճառ է զհին մարդն սպանանելոյ՝ Յիսուս որ սպանաւ: 2. Յելո՛. զի մի ծածկեալ մնասցէ դեռեւս արբութիւնն: Ընդունայն եւ անոտի խորհուրդք՝ վարագոյրք են որով առագաստեալ ծածկեմք զաստուածականան: Ցելցին վարագոյրքն այնոքիկ զի զաստուծոյն քակ նշմարեացես: Ո՛չ ապաքէն

սոքին իսկ բազում անգամ եղեն արգել հայելոյ քոց մտացն աչաց:

Բ. Երէէր շրթեցոյե վէմ պաթոլեցան: Սոքին նշանակք են՝ թէ եւ բնութիւնն իսկ ինքնին տրտմակից տրտմութեանն լինէր: Ամաչեսցէ մարդն զի ոչ այնչափ ցաւեաց նմա մահն քրիստոսի, որչափ արարածքն տըրտմեցան: Երէէր ես, որպես կանխագոյն ասացաւ քեզ, զի զերկիր սիրես: Աստուածմեռաւ: Ցայսմ վայրի պարտ է քեզ սարսել եւ դողալ, եւ զամենայն ինչ զերկրաւոր յանձէ ի բաց թօթափել: Չկարես լինել տրտմակից՝ եթէ չսիրիցես. եւ սիրել զՑիսուս չմարթես՝ թէ բաց ի Ցիսուսէ եւ այլ ինչ սիրիցես: Վէմ ես, կամ անհնարին մեղացն ծանրութեամբ, կամ խստութեամբ յամառուտ մտաց քոց եւ կամաց: Ցորժամ մահն քրիստոսի թափ ի ներքս անցանիցէ՝ պատառեսցիս սրտիւանօք:

Գ. Ե֊փերէշմանէ քոյան: Աստուածն յայտառնի թէ քրիստոս մեռանելովին՝ ելոյծ զմահն մեր, քանզի նորա մահուամբն եւ մեռեալքն իսկ զերծան ի մահուն իշխանութենէ: Զնոյն գործ գործեսցէ եւ ի քեզ մահն քրիստոսի: Բացցի, մերկասցի ի ներքուստ գերեզման խղճի մտաց քոց այնմ՝ որում պարտի: 2. Բացցի գերեզմանն բռեալ կեղծաւորութեամբ, զի երեւեսցիս՝ զինչ եաղ, եւ ոչ զինչ կերպարանիս երեւել: 3. Բացցի գերեզման չար սովորութեանցն, եւ զամենայն զայն վատթար սովորութիւնս ի բաց ընկեներուցու, զի յայսմ հետէ ջրվէժոյթ ի նորոգեսցի լինոյց: (Հռոմ. Զ:)

ԱՒԱՓ ՀՈՐԵՓԵՂԱԲԱԹԻ

Ղէբէ ոպէբէ փրփ հարբկանն է հահաւն քրէոփոսէ։

Ա. Ե՝ պեսեալ հարբե՝ բապէրէն որ կայր անդ ԻԵ ազազակեաց Ե՝ եհան ղոքէ, ասէ՝ արդարե՝ այր այս որդի Աստուծոյէր։ (Մարկ. ԺԵ։) Ի քըստաՅնելոյ արարածոյն երկեաղ լինի ի վերայ հարբւբապետին անկանելը, յերկիւղէ անտի՝ խորհուրդս բարձրագոյնս իմանալը զնոցուն արարչէն, անտի գալը ի ծանօթութիւն Աստուծոյ եւ ազնուագոյնս խոստովան լինելը զնմանէ։ Ո՞րչափ բազումք այնոքիկ էին՝ որ զնոյն տեսանէին, այլ ամենեւին առանց յորդորելոյ։ Զարմանալի է Աստուած ի փոփոխել զսիրաս։ Ոսիր դու յայսմ վայրի յայնցանէ՝ զորս տեսանեաղ Թէ գործին ի բնութեան՝ զխորհուրդս առ ամենայնի արարիչն ուղղել, զնա խոստովան լինել եւ զնա մեծացուցանել։ 2. Յանարգութեան իսկ չարչարանացն՝ զԱստուծոյ խոստովան լինելը։ Զի՞նչ ինչ աստ աստուածեղէն տեսանելը նա ի նմա։ Աստատին աստուգեալ հաստատի, զի եթէ կայցե ինչ ի քեզ աստուածեղէն, ի չարչարութիւնս եւ յարհամարհանս մանաւանդ ի յայտ գան եւ պայծառագոյն երեւին։

Բ. Ե՝ ամենայն ժողովուրդքն որ էին, Ե՝ պեսանէին զքեսելն զայն Ե՝ զիջորն, քախէին զկուրծս Ե՝ զոսոնսին։ (Ղուկ. ԻԳ։) Խառնաղանձ ամբոխն սակաւիկ մի յորդորեր ի զղջումն՝ այլ ոչ քահանայապետքն։ Ի հալածացեալս եւ ի խաչահարս ոչ բնաւ եւ կամ դուն ուրեք տեսանի բարւոքն յօժարութիւն։ Սակայն ոչ ոք յայնմ ժողովրդենէ խոստովան եղեւ զԱստուած։ 1. Զի իբրեւ է պեսել ինչ միայն էին։ Ոսաւ իցե զի

այդպէս դուն ուրեք եւ անօսր եւ կամ քնաւ ցրտագոյնս յորդորեալ գաս դու ի խորհել զչարչարանս. թերեւս՝ զի իբրեւ զտեսիլ ինչ համարիս զայն, եւ ոչ եթէ իբրեւ զնշանակ բարերարութեան, սիրոյ եւ ողորմութեան։ 2. Դատաւոյին։ Զի՞նչ օգուտ իցէ տեսանել եւ ի բաց գնալ։ Պարտ եւ պատշաճ է տեւել մնալ մօտ առ խաչելեալն, եւ ստէպ ստէպ նովին ձարակաւ ձարակել զհոգի։

Գ. Կային է՝ ամենայն ձանձրիփն նորա ի հեռատոփանէ, է՝ կնոյդ որ փեսանէին կայն։ Սոքա խանդաղատեալք լային եւ արտասուէին զմահն Ցիսուսի։ Այլ ոչ գովեմ՝ զի կային ի հեռաստանէ։ Ի մօտոյ իսկ պարտ է զմահն քրիստոսի նկատել։ Պետրոս՝ զի ի հեռաստանէ երթայր զհետ՝ անկաւ։ Ոչ կամիմ ի Ցիսուսէ հեռի լինել։ Եւ թէպէտ եւ ոչ մօտ, այլ կային՝ զի եւ զՑիսուս տեսցեն, եւ ի նմանէ որ տակաւին ի կեանս կայր՝ երեւեսցին։ Կային հաստատութեամբ, տեսանէին նկատութեամբ. մօտ երթայր սիրոն՝ ուր մարմինքն ոչ մտանէին։ Կաց մնա դու հանապազորդ ածեալ առաջի աչաց զկեանս եւ զմահն քրիստոսի։

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԱԹԻ

Տէ՛ր կոչէ կոչ նորա։

Ա. Բայց իբրեւ էին ա՛ր Ցիսո՛ս, է՝ պէսէն զէ այն ինչ ժեռեալ էր, ոչ խորտակէցին զբարյս նորա։ (Ցովհ. ԺԹ։) Վաղ մեռաւ Ցիսուս քան զկարծիս Հրէից. թերեւս վասն այնորիկ զայրացեալք եւ դժկամակեալք նոքա՝ զի ոչ կարէին այլ եւս տանջել զզգայութիւնս նորա։ Ասուածոյ առ մեզ սէրն

ճեպեաց փութացոյց զմահն. զի զգործ մերոյ փրկութեանս վաղվաղակի կատարեացէ։ Որպէս երանելի եւ երջանիկ լինիցիս դու, եթէ սատանայ կամ այլ ոք չարախորհուրդ խնդրիցէ չարչարել զքեզ, եւ դացէ զքեզ մեռեալ անձին քումմ, եւ աչխարհի եւ քոց ցանկութեանց ի ձեռն հաստատուն անձինն ուրացութեան։ Այս հնարք են պահելոյ անարատ զոսկերսն, այս ինքն՝ զառաքինութեանցն զհաստատութիւն։ Ապա թէ ոչ՝ առանց մեռուցման չիք ինչ առաքինութիւն հաստատուն։

Բ. Մի՛ ոմն է ղինուորսցն փիքա՝ խոյեաց ղլուղ նորա։ Բացաւ դուռնն սիրոյ, աղբերակինն ամենայն ցաւոց։ Տես ո՛րչափ ցաւովք ցաւեցուցեր դու զսիրտդ զայդ. ո՛րչափ ապականեցեր զայն ժանկաբեր թունօք մեղացն քոց. ո՛րչափ սիրեաց նա զքեզ։ Տես որպիսի ինչ նշանագրովք սիրոյ գրեաց նա զքեզ ի դպրութեան որդւոցն Աստուծոյ։ Զոտն ետ մեղաւորաց, որպէս Մադդաղենացւոյ։ (Ղուկ. է։) Զձեռնն՝ բարեկամաց, զոր օրինակ Պետրոսի։ (Գործ. գ։) Զսիրտն տայ որդւոցն Աստուծոյ, զի ասէ իսկ ցնոսա Եսայեաւ. (— կզ.) Ի վէրսյ ոտից էրբեանց բարձեալ բերէն։ Ցուշ լիցի քեզ յայսմ վայրի ապաստաւորութիւնդ քո եւ սէր նորա։ Հայեաց ի նա այժմ սիրով, զի մի երբեմն ահիւ տեսցես զնա՝ զոր խոյեցեր։

Գ. Ե՛ւ վաղվաղակի եւ ուրե՛ն է՛ լար։ Դիպաղ եւ պատշաճական դարմանք մերոյ փրկութեանս են խորհուրդք սուրբք, զի նոքիմբք սրբիմբք ի մեղաց եւ զարդարիմբք շնորհօք։ Մի՛ թէ եւ այս դպչն ինչ նշանակ սիրոյ իցէ։ Մանաւանդ քան զամենայն այն իսկ՝ զի մին-

չեւ ցյետին իսկ կաթիլ արեանն վասն քո եաւ: "Այնչափ բազում պարգեւօք փրկութիւնն գործի՝ որպէս զի Թուի ինն Թէ մարդ զԱստուած արժիցէ,,: (Եւսեբ. Գաղ:) Ո՛րչափ առաւ է ի վերայ քո Աստուած. եւ դու որչափ կծծի ես ի նա, զի փոխանակ այնչափ արեանն՝ եւ կաթ մի արտասուաց չվիժես:

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ

Նկոպել ղՔաղՔէաքն ցքաաա:

Ա. Ձէզ ասեմ, յէզ ասեմ անցաւոք ճանապարհաց, դարձայք, հայեցարուք ե՞ արեւ, ըն էյե՞ն էրբեք ցաւ ըսք ցաւոց լեալ՝ որ ի վերայ իմ հասին: (Ողբք Ա:) Զմուաւաճ զտանջանսն Քրիստոսի նախ ի մարմնի, զի ասէ Սաղմոսանուագն. (— ԻԱ.) Ծալէցին զյերաա իմ ե՞ զոտս իմ, ե՞ ընտէցին զտեղնայն ասէբա իմ: Եւ Եսայի ասէ. (— Ա:) Ցոտէց մինչե՞ ցեզե՞ւ չէ ի նմա ուրացչե՞ւն: Երկրորդ զմուաւաճ զտանջանսն հոգւոյն՝ յարհամարհանացն. (Սղ. ԼԴ:) Արհամարհեցին զիս արհամարհանօք: (Ողբք Գ:) Աբար զիս նեղալէց ե՞ ծաղր ծաղրվրդեան էմոյ, ե՞ երգ նոցա զօրհասնապաղ: Դարձեալ ի թշնամանաց խաչին ընդ աւազակացն: (Եսայի ԾԳ:) Եւ ընդ աւնօրէնս համարեցաւ: Դարձեալ առ ի չգոյէ չարչարակցի կամ միխիթարչի: (Ողբք Ա:) Ոչ գոաա ինքնուրիչ նմա յայնմ աւուր ի տէրէլեաց էրոց: Ամենայն բարեկամք նորա անարգեցին զնա, ե՞ եղեն նմա էքբե՞ ընձնամք: (Սղ. ԿՀ:) Ան ուռնէի ըն՝ զրգռեցոյ ընդ էս, ե՞ ալ ոք էր. ե՞ ինքնուրիչ ոք ալ գոաա: Դարձեալ յաւպախտաւորութենէ մարդկանն եւ ի դոյզն պատճոյ

իւրոց չարչարանացն։ (Սղ. Իթ։) Զի՞նչ օ-
գո՞ւտ է ի քէզ յարենէ իմէ։ (Եսայի Ե։) Զի՞նչ
ինչ առնել էր այգեաւ իմում՝ եւ ես ոչ արարի
նմա, հասցի զի բերցէ խաղող՝ եւ բերեր փուշ։

Բ. Զի՞նչ են վերստ այսուհետի ի ձեզ յերա-
նոց։ (Զաք. ԺԳ։) Զայս օրինակ հարց դու
զՔրիստոս, եւ ունկն դիր պատասխանւոյն՝ զոր
արասցէ, թէ Զորս վերասլացեայ է դուն սե-
րեալ իմոյ։ Ծանիր դու եւ ի միտ առ զանց-
չափ սէրն։ Ասաց սուրբն Աւգոստինոս. "Հայ-
եսցիր տեսցիր զգլուխս զայս խոնարհեալ ի
համբուրել, զսիրտն բացեալ ի սիրել, զբա-
զուկան տարածեալ առ ի գիրկս արկանել,
եւ զողջոյն իսկ զմարմինն եդեալ առ ի փրկել։
Աղէ ածէք զմտաւ զայսոսիկ թէ սրչափ իցեն,
կախեսցիք զկշռորդէ սրտից ձերոց. զի համո-
րէն բեւեռեալ կայցէ ի սրտի ձերում, որ
ամենեւին իսկ վասն ձեր բեւեռեցաւ ի խա-
չափայտին,,։ Արդարեւ սիրեաց զնէ, եւ մա-
ռանայց զնոյն եւ ի քէն խնդրիցէ, զոր
երբեմն ի պետրոսէ խնդրեաց, թէ Պետրէ սի-
րե՞ս զնէ։ Եւ տուր ամենայն յօժարութեամբ
պատասխանի, թէ՝ Տէր, դու գիտես զի սի-
րեմ զքեզ։

Գ. Ի վերայ ասելոցն ասես զայս, զի որ
հնազանդէն էցէ՝ ի անչանց էցէ հնազա-
նէ, այլ այնմ որ ի վերայ նոցայն ասաւ։ (Ի. Կոր.
Ե։) Զայս պատուղ քաղեսցիր ի մահուանէն
Քրիստոսի. մի անձին, մի դիւրութեան, մի
զբօսանաց եւ մի պատուոյ լինիր կենդանի,
եւ մի ինչ բնաւ վասն նոցա ծախեսցիր։ Զանձն
քո եւ զքոյսն նմա պարտիս։ Զեր անչանց
գերէ, զանգիր գնոց գնեցար։ (Ա. Կոր. Զ։)
"Զի՞նչ տաց տիրուսր Տեառն Աստուծոյ,

առէ առաքն Բեռնարդոս, ընդ ամենայնի զոր եւ ետ ինձ։ Յառաջնում գործս իւր՝ զիս ետ ցիս. յերկրորդումն՝ զանձն. եւ յորժամ զանձն ետ՝ զիս այսրէն դարձոյց առ իս։ Արդ քանզի միանգամ ետ եւ դարձեալ միւսանգամ ետ, զիս ընդ իմ պարտիմ նմա, եւ երկիցս իսկ պարտիմ։ Ապա զի՞նչ տաց տրիտուր Աստուծոյ ընդ անձին նորա,,։

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ

Իլանել մարմնոյն Քրիստոսի ի խաչէն եւ թաղել։

Ա. Յովհէ որ ալէլուիա եւ ցիսուսի, ի ձաձուկ վառն ահին Հրէից, համարձակեցաւ եւ մոտ առ Պիղատոս, եւ խնդրեաց զմարմինն Ցիսուսի։ (Մատթ. ԻԷ։ Ցովհ. ԺԹ։ Մարկ. ԺԵ։) 1. Մի ոք եւեթ խնդրէ զկախեալ մարմինն Քրիստոսի։ Որչափ սակաւք սիրեն զխաչելեալն Ցիսուս։ 2. Յառաջն վառն ահին թաքչէր, այժմ Ցիսուսի որ կախեալն էր՝ աշակերտ զանձն ցուցանէ։ Այս պատուղ չարչարանացն է։ Ոչ համարիմ թէ ընդունայն ինչ լինել իցեն ի քեզ չարչարանքն, եթէ ի մէջ ամօթոյ եւ անարգութեան զԱստուած ծանիցես եւ զհետ երթայցես, եւ զայն համարձակ առանց ինչ ի վտանգաց երկնչելոյ վճարիցես։

Բ. Եկն ե՛ն Նիկոդեմոս ե՛ն եբեր զմո՛ռ խառն ընդ հալո՛ւս։ (Ցովհ. ԺԹ։) Ապա երկուք ի համօրէն աշակերտաց անտի պտան, որ յայտ արարեալ ցուցանեն զսէր առ խաչելեալն Ցիսուս։ Աղէ դու համարձակեաց երթոյդ լինել։ 2. Մի՞ս դիր սպասու պաշտամանցն զոր մատուցանեն Քրիստոսի. իջուցանեն զմարմինն ի խաչէն, հանդերձեն խնկովք

եւ պատեն, եւ ի վերայ ուսոց իւրեանց բարձեալ տանին արքն ազնուականք զայն՝ որ այնչափ անարդ համարեալ էր։ Տես զիարդ նոքա զիւրեանց ազնուականութիւնն արկանեն ընդ անարգութեամբն Քրիստոսի, զի մի դու զքո անարգութիւն զլանայցես այնմ որ արհամարհեալն է։ Ա՛տտո նոյնպիսի ինչ ոսկաս պաշտաման անդամոցն Քրիստոսի, կամ ընկերացն. ի բաց առ ի խաչէ զնեղեալս հոգեւորն միսիթարութեամբ. հանդերձեա խնկովք, կամ զդոյշ լեր համլաւոյ անուան նոցա. պատեա զվերութիւնս նոցա լռութեանն պատատառակալօք։

Գ. Ե՞ր է ի նոր գերեզմանէ, ըր փորեաց ի վէմ. ե՞ր նա՞ւակեալ ի փոքր պրոն գերեզմանին վէմ ո՞ր ձեզ է՞ր գնաց։ (Ա՛տտի. ԻԷ։) Քանիցս անգամ թէ զՔրիստոս ընդունիս, թաղեա զնա ի սրտի։ Ապա զայս ամենայն պահեսջիր։ Լիցի գերեզման նոր, յորում ոչ ինչ ցանկութիւն ձախողակ երբեք իցէ եղեալ. լիցի ի վիմի անշարժութեան եւ հաստատութեան. թաւալեցո վէմ կափարիչ զօրաւոր յառաջադրութեանց. դիր շուրջանակի պահապանս արբոց խորհրդոց, այլովքն հանդերձ։

ԿԻՒՐԱԿԷ
ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ

Վասն յարութեան։

Ա. Յարեա՛ յա՛ռաջ երբորդէ ըստ գրոց։ (Ա. Կոր. ԺԵ։) Ուրախութիւնք զտրտմութիւնս փոխանակեն։ Թուի ինձ թէ այնպէս կարգեալ իցէ Աստուծոյ, զի ընդ դժնդակսն լիցի գնալ ի հեշտականս։ Քրիստոս յառաջ

քան զփառս յարուԹեանն՝ երեսուն եւ երիս ամս խստագոյն վարս ընծայեցոյց, եւ երիս աւուրս չարչարեցաւ չարչարանս դժնդակս քան զամենայն չարչարանս։ Ապա այսպէս պարտ է եւ քեզ գնալ ի փառս։ Եթէ ընդ նմա մեռանիցիս, ընդ նմին եւ կեցցես։

Բ. Ես ննջեցի ես ի տուն էրկի ես զարթնեայ։ (Սղ. Գ։) Հոգի քրիստոսի միւսանգամ միաւորի ընդ մարմնոյն, զի որ չարչարակից եղեւ չարչարանացն, եւ յարուԹեանն կցորդ լինիցի։ Ի քթթել իսկ ական ի բաց մեկնեցան գունատուԹիւնն եւ վէրքն, եւ եկին սփռեցան վայելչուԹիւն եւ շնորհք։ Որչափ այն ուրախուԹիւն եղեւ մարմնոյն եւ հոգւոյն քրիստոսի։ Որպիսի՛ ինչ միաք էին յայնժամ հարցն որ ապրեցան ի դժոխոց. հաւատացին, յուսացին, սիրէին, եւ գոհանային։ Նոյնպիսի ըղձիւք մատիր դու առ քրիստոս. եւ զի ուրախուԹիւնն քո իցէ կատարեալ, միաւորեսջիր եւ դու իբրեւ անդամ մարմնոյն քրիստոսի ընդ հոգւոյ նորա ի ձեռն սիրոյ։

Գ. Որպէս յարեաւ քրիստոս ի մեռելոց փառօք Հօր, նոյնպէս եւ մէք ի նորոգուԹիւն կենաց շրջեսցուք։ (Հռոմ. Զ։) Զպտուղ յարուԹեանն քրիստոսի ընկալցիս, եթէ ի նորոգուԹիւն կենաց շրջեսցիս. այլ ի նորոգուԹիւն կենաց ոչ շրջեսցիս, թէ ոչ զհին մարդն սպանցես։ Զոր օրինակ չիք մնաս ի կեանն յաւիտենից, բայց ի ձեռն բնականն մահուան, այնպէս եւ ոչ ի նորն եւ ի կատարեալ կեանս մտանիցես, եթէ ոչ հոգեւով պղծոյ մարմնոյ սպանանիցես։ (Հռոմ. Ը։)

ԵՐԿՈՒՇԱԲԱԹԻ

Վասն պարքեւաց փառաւորեալն մարմնոյ։

Ա. Սերմանի ապականութեամբ ե՛ւ յարուն աւրանոյ ապականութեան։ (Ա. Կոր. ԺԵ։) Առաջին առաւելութիւն փառաւորեալն մարմնոյ այն իսկ է, զի եւ ի մահուանէ, եւ յախտից եւ ի վերաց ազատ եւ ի վեր լինի։ Մահ նմա ոչ է՛ւ տիրէ։ (Հռոմ. Զ։) Որովք հնարիւք այդմ եհաս Քրիստոս։ Չարչարելովն եւ մեռանելով։ Եւ քեզ պարտ եւ պատշաճ է յայն վայր հասանել՝ զի ոչ ի յաջողութիւնս եւ ոչ ի չաջողութիւնս մոլեկան ինչ ցանկութեամբ ապականեացիս։ Այլ միտ դիր օրչափ կարեւոր իցէ առ այս՝ փոյթն մեռուցման։

Բ. Սերմանի տարփն ընչաւոր, ե՛ւ յարուն տարփն հոգեւոր։ Երկրորդ առաւելութիւնն՝ անօսրութիւնն է, որով ընդ մարմինս խիստս եւ թանձրամարմինս եւ ընդ մարմինս ընդդիմակացս թափ անցանէր։ Եւ եւ դու թափ անցեալ ընդ ամենայն դժուարութիւնս եւ ընդ խոչ եւ ընդ խութ որ յաւաքինութեան ճանապարհին պատահիցեն։ Յոժենայնի կարող ե՛ւ այնո՝ որ ըզբոյսդ ղէղ։ (Փիղիպ. Դ։) Բայց եւ առ այս պիտոյ է զի սերմանեացի ընչաւորն եւ փոյթն անձին դիւրութեան։

Գ. Սերմանի փոքրութեամբ ե՛ւ յարուն զբօրութեամբ։ Երրորդ առաւելութիւնն՝ թեթեւութիւն երագութեանն է, որով ուր եւ կամէրն՝ յանկարծակի յական թօթափել զանէր։ Մի՛թէ եւ դու այսչափ փո՞յթ եւ երա՞գ իցես յազդեցութիւնն Աստուծոյ, յակնարկել վերակացուացն, ի յառաջադիմութիւն յաւաքինութեան ճանապարհին,

եւ ի սերմանել զդիտուԹիւն տկարուԹեան քո եւ անարգուԹեան։

Դ. Սերմանէ անարգութեամբ է՝ յարոնէ փառս։ Զորրորդ պարգեւն՝ մեծապայծառ լուսաւորուԹիւնն է, որով քալ քան զարեգակն պայծառագոյն փայլէր։ Այնպէս լուսաւորեսցէ լոյս յեր առաջի հոգւոյն, որպէս պէ պեսցեն պիտիք յեր քուրս։ (Մատթ. Ե։) Այլ այսմ չէ մարթ լինել, եԹէ ոչ սերմանեսցես զայնոսիկ անարգուԹեամբ եւ անձին ուրացուԹեամբ։

ԵՐԵՔՇԱԲԱԹԻ

Վասն պէտոյ վէրացն որ կոչին ճաշին է փառաւորեալ մարմնին Քրիստոսի։

Ա. Զի՞նչ են վէրք այդոքիկ ի վերջ յերացոյ տոյ։ (Զաք. ԻԳ։) Ասէ Եւսեբիոս եմեսացի. վասն այնորիկ կացին ճնացին ի փառաւորեալ մարմնին վէրքն, "զի մի լուսաւորուԹիւն փառաւորուԹեանն՝ զբուն իսկ զպատճառս փառաւորուԹեանն նսեմացուցեալ խաւարեցուսցէ"։ Կամեցաւ զի յաւիտեան յայտնի իցէ, ԹԷ վիրօք գնեաց զփառան։ Արդ եԹէ այս գինք փառացն իցեն, զի՞նչ ցուցից ես երբեմն, որ չառնուամ յանձն չարչարել։ Պարտ եր ըստուգել Քրիստոսի, ես մարդն է փառս ես։ (Ղուկ. ԻԴ։) Մի ԹէՀ այլ ինչ ճանապարհ ինձ առաջի կայցէ։

Բ. Ոչ հարցայց զէջ. ահաւասիկ է վէրացն յերացոյ հոգւոյ նկարեցէք զէջ։ (Եսայի ԽԹ։) Մեւս ես պատճառք սպեացն որ ճնացին այն իսկ են, զի լինիցին Քրիստոսի յուշարար յիշատակ նորա սիրոյն զոր սիրեաց զմեզ, եւ զայն ամենայն կամեցաւ չարչարել. եւ զի ի

նոսա զգինս մերոյ փրկութեան ընթերցցի, եւ տեւեսցէ բաւեսցէ սիրել զմեզ. զի այնչափ գնոց գինք եմք նմա: Ապա ուրեմն յաւիտեան կամի ունել Յիսուս զքո յիշատակ: Յիշեա եւ դու զՓրկիչն քո: Այլ ոչ յիշեսցես բազում անգամ, թէ ոչ մոռասցիս զարարածս, որ արգել եւ խափան լինին յիշատակին Աստուծոյ:

Գ. Ե՞ր փեսչէ գնա ասենայն այն, ե՞ր որէ խոչէչն գնա: (Յայտ. Ա:) Երրորդ պատճառք այս են, զի ցուցցէ երբեմն զայնոսիկ անարգելոցն, կշտամբեսցէ զանագորունութիւն նոցա՝ որ գնա մեղօք իւրեանց ի խաչ հանին, եւ զապախտաւորութիւն՝ զի ոչ ըստ այնչափ սիրոյն գնացս ցուցին: Դարձեալ՝ զի ցուցցէ Երանելոցն յաւիտեան, եւ ուրախ լինիցին ընդ այնչափ սէրն՝ որ ի ձեռն սպեացն պայծառագոյն երեւեսցի: Դու զիաՀրդ իցես Հայելոց ընդ սպիս վիրացն. ամօթով արդեւք եթէ ուրախութեամբ:

ՀՈՐԵՓՇԱԲԱԹԻ

Երէ՞ք մօրն է՞ր որ՞ որբոյ:

Ա. Որ սէրն գիա՝ սէրնոյ է Հօրէ էմէ. ե՞ս սէրնէչ գնա, ե՞ր երէ՞ս՞չ նմա գիա: (Յովհ. ԺԴ:) Եթէ Քրիստոսի զանձն յայտնեալ իցէ մօրն՝ զայնմանէ չգրեն ինչ աւետարանիչքն. այլ այսպէս իսկ կարծի Հաստատութեամբ, քանզի առաւել քան զամենեսեան սիրեաց գնա, եւ առաւել քան զամենեսեան ի նմանէ սիրեցաւ: Որ սիրէն՝ յայն զոր սիրէն՝ իբրեւ ի կենդրոնի ինչ ճեպեալ փութայ: Զգա՞ս տակաւին յայտնել քեզ Քրիստոսի ի ձեռն սրբոց լուսաւորու-

թեանց. թերեւս ոչ բաւականն սիրես: Որոց սիրենն զնա, յայտնէ զանձն իւր Ցիսուս:

Բ. Ըստ քաղո՞մ ցաւոց արդէ է՞ր, ինքնարուխն ի ուրախ առնէր զանձն է՞ր: (Սղ. ՂԳ:) Զմտաւ ած թէ որպիսի՛ ինչ միխիթարութիւն եղեւ Կուսին, յորժամ ետես զՈրդին: Եւ զի այնմ ի վերայ հասանիցես, զցաւոցն յաճախութիւն զոր ի չարչարանսն կրեաց՝ ած զմտաւ: Ըստ չափու ցաւոցն եւ միխիթարութիւնն բազխի: Թէ որպիսո՞ւմ միխիթարութեան մարթի իցէ քեզ ակն ունել, ի մեծութենէ անտի եւ ի զժնդակութենէ մեռուցմանն եւ վշտացն զոր վշտանաս՝ ի միտ առ:

Գ. Ոգի է՞ր եւ ընդ քառն նորա: (Երգ. Ե:) Զմտաւ ած թէ որպիսի՛ ինչ լինէաւ իցէ ցանկութիւն Կուսին որ կայրն եւ ծնայր. եւ ո՛ր այն միտք էին նորա՝ մինչ պչուցեալ հայեր ի Քրիստոս. խոնարհէր, եռայր եւ զեռայր աստուածպաշտութեամբ, երկիր պագանէր, խնդակից լինէր վասն այնչափ եւ այնպիսի գործոյն զոր կատարեաց. ուրախ լինէր ընդ յաղթութիւն յարութեանն, սիրէր. եւ այս ամենայն յեռանդնալից ցանկութենէ անտի, զոր ունէր նա ի Ցիսուս անդր՝ ծնանէին: Զառնո՞ւս զփորձ զայսր ամենայնի յանձին քումմ: Զարթո զչերմայերմին ցանկութիւն տեսանելոյ եւ ճանաչելոյ զԱստուած, եւ այլն ամենայն զայնր զհետ եկեսցէ:

ՀԻՆԳՇԱԲԱԹԻ

Սո՛ւբ կանայք պէ՞տ էրթալ գնան ի գերեզման Տէրոն:

Ա. Բայց ի գալաքաղաւն վաղ տալ ընդ առաւօտն էին ի գերեզմանն, բերին զխունկն

ըր պարբասրեցին: (Ղուկ. ԻԴ:) Զմտաւածն զսոցա փոյթն եւ զհոգաբարձութիւն: 1. Գնեն խունկս: Այլ ինչ ոչ գոյր նոցա՝ որ կարիցէ թերեւս լինել պատճառք անապարձիկն փառաց: 2. Հանդերձեն զեւղն անուշից, թէպէտ եւ գիտէին զայն թէ վաղ իսկ ի Յովսեփայ եւ ի Նիկոդեմոսէ օծեալ է. սակայն ոչ այնմ ուշ ունէին՝ թէ զինչ այլքն արարին, այլ թէ զինչ պարտ եւ պատշաճ իցէ առնել ինքեանց՝ այնմ միտ դնէին: 3. Վաղ քաջ ընդ առաւօտն ելանեն արտասաքս, ոչ առանց ինչ վշտաց խաւարին, եւ թերեւս եւ անքուն իսկ զգիշերն անցուցանէին առ ցաւոցն: 4. Գան ի գերեզմանն առանց երկիւղի պահապանացն: Քանզի սէրն ստիպեալ տագնապէր զնոսա: Ճշմարտութեամբ սիրես զՅիսուս, եթէ զայս ամենայն սպասս արբանեկութեան հարկանիցես նմա:

Բ. Եւ ասէին ցմիմեանս. Ո՞վ դարձուսցէ մեզ զվէմն: (Մարկ. ԺԶ:) Տեսանեն զգժուարութիւնն որ ի վերայ կայր գործոյն՝ զորմէ բուռն հարեալ էին. ի միտ առեալ ճանաչեն թէ չիք անձանց զօրութիւն բառնան այնմ գեր ի վերոյ լինելոյ: Սակայն եւ այնպէս՝ ոչ կասեն, այլ յառաջ մատչին: Տես զհաստատութիւնն ի լաւութեան եւ զվստահութիւն առ Աստուած՝ որ ի սիրոյ անտի ծնանէր: Եւ դու բազում անգամ յեղյեղեսջիր զխորհուրդս զայս, թէ ո՞վ թաւալեցուսցէ ինձ զվէմն այսր փորձութեան, եւ գժուարութեան եւ գայթակղութեան. զի մի յանպատրաստից ընկճեսցիս: Յուսա յԱստուած, ուր դու անզօր գտանիցիս. եւ մատո յառաջ հաստատութեամբ զգործն՝ զոր սկսար:

Գ. Եւ ահա լուծաւոն մեզ եղեւ, եւ հայեցեալ փեսին՝ ձի ներաւելեցուցեալ էր ձվեցն։ (Մատթ. ԻԵ։ Մարկ. ԺԶ։) Տես թէ որպէս առաւածեղէն տեսչութիւնն օգնական լինի հաստատութեան եւ վստահութեան։ Ի ձեռն շարժմանն վէմն թաւալէր, փախստական գնային պահապանքն՝ որ թերեւս մարթէին արգել լինել գործոյն՝ որ խորհեալն էր։ Այսպէս սրտի մտօք եւ ճշմարտութեամբ հաւանեն Աստուած այնոցիկ՝ որ առնեն դիմիցեն, եւ ի բաց ի միջոյ բառնայ զամենայն արգելս խափանիչս, որ արտաքուստ ի մարդկանէ կամ ի շուրջանակի պատահարաց դիպիցին, եւ ի ներքուստ զչար գնացս եւ զսովորութիւնս՝ որ արգելն լինին, եւ ի փախուստ դարձուցանէ զդեւսն թշնամիս։ Զմտաւ ած թէ քանիցս անգամ զայսր առեր զչափ, եւ հանապազորդեա ի բարին, վստահ լեր յԱստուած։

ՈՒՐԲԱԹ

Սորբ յանուշն պետիւ լինին ի հրեշտակէն յարութենէն քրիստոսի։

Ա. Պատասխանի եփ հրեշտակն եւ ասէ ցկանայսն, մի երկնչէք դուք, գիտեմ զի զՅիսուս զխաչեալսն խնդրէք։ (Մատթ. ԻՀ։) Տես աւասիկ զմեւս եւս միխիթարութիւն այնոցիկ որ երկնչել երկնչէին, այլ մեծաւ փութով խնդրէին զԱստուած. բայց վասն էր արդեւք ոչ երկեան ի շարժմանէն, եւ ի տեսլենէ հրեշտակին որ իբրեւ զփայլակն էր, զի զՅիսուս զխաչեալն խնդրէին։ Սոցա առաքէ Աստուած զմխիթարութիւնան։ Բայց սակայն վրիպեացիս ի միխիթարութեանց անտի՝

յորժամ զանձն քո, եւ զարարածս, եւ այլ ինչ բաց ի Յիսուսէ ի խաչ ելելոյ խնդրեացես:

Ի. Զէ ասէ, տանչէ յարբեաց՝ որպէս ասացն: Խնդրեն զՅիսուս ի գերեզմանի: Մարթ էր նոցա տրտմել ընդ այն՝ զի չէր անդ. բայց եթէ ընդ բարիս Յիսուսի ախորժէին, ուրախ լինել պարտ էր՝ զի փառաւք յարեաւ: Դու ո՞ւր խնդրես զՅիսուս. ի դիւրութիւնս քո, յարարածս եւ ի զբօսանս զդայութեանցն: Քանիցս անդամ պատասխանի առնեն քեզ աստուածեղէն լուսաւորութիւնքն, թէ Զէ ասէ. քանիցս անդամ ընդ վայր եւ առ քո իսկ եղեռանէ խնդրեցեր. եւ տակաւին ո՞չ դադարիցես:

Գ. Եկայք տեսէք զտեղին ուր կայր: Երթեալ է ներս՝ ոչ գտին զմարմինն Տեառն Յիսուսի: (Մատթ. ԻՀ: Ղուկ. ԻԴ:) Սէր էր այն՝ որով զՅիսուսն խնդրէին. այլ տակաւին մարմնաւոր՝ զի տեսցեն զնա եւ շօշափեսցեն եւ օծցեն խնդով: Նմին իրի իսկ ոչ գտին: Սուրբ եւ յատակ սիրով պարտ է խնդրել զնա: Քննեա զքո դիտաւորութիւնս. եթէ սո՞ւրբ արդեւք իցեն. միթէ ի Յիսո՞ւս միայն ձգիցին. միթէ չիցէ՞ խառնեալ ընդ այն յանձինն սիրոյ: Դիտաւորութեամբ որ խառնեալ իցէ՝ ոչ գոցես զնա, զի միայն սուրբ դիտաւորութեամբ գտանի:

ՇԱԲԱԹ

Կանայքն իշխանքին եւ ասացին տարօղք ասացեալս:

Ա. Եւ երբեւ զհին հարան, եւ խոնարհեցոյցին զերեսս երկրաւոյ յերկիր, ասէն ցնոսա,

ղէ՞ խնդրէք զՀոգեառնէն ընդ ձեռնալը: (Ղուկ. ԻԴ:) Յիրաւի իսկ եւ յարժանի կշտամբին, այնու զի հրեշտակացն՝ որ յայտ յանդիման ցուցանէին՝ ոչ հաւատան: Սոցին նմանողք են եւ այնոքիկ՝ որ եւ յիրս իսկ սուրբս ոչ գնան զհետ առաջնորդութեան հոգեւոր հօրն, եւ ի միտս իւրեանց պնդեալ յարեալ կան: Խնդրեն զՅիսուս, զի տացեն նմա զանձինս. այլընդ մեռեալս՝ իւրեանց մտօքն եւ անձանցն սիրով: Անդ է Յիսուս՝ ուր չիք ինչ ի քոյոց անտի:

Բ. Զէ ասք, այլ յօրէս: Զանվրէպ եւ զհաստատուն նշանակ յարութեանն ընծայեցուցանեն այնու՝ թէ Զէ ասք: Սովին յանդիմանութեամբ յայտ արարեալ ցուցանի եւ մեր հոգեւորն յարութիւն, եթէ մարթիցի ասել ի ճշմարտախօս հրեշտակէն, եւ ոչ յողոքիչ մտաց անտի՝ թէ Զէ յայսմ թերակատարութեան, չէ յայսմ վատթար ցանկութեան, չէ յայսմ ախտի, չէ ի ցըրտութեան եւ ի մեղկութեան ոգւոյ՝ որպէս յառաջն: Ուրախ լեր թէ այսպէս իցէ. ապա թէ չիցէ՝ փոյթ յանձին կալ՝ զի այդպէս իսկ լինիցի:

Գ. Վաղվաղակի երթայք ասացէք աշակերտացն նորա թէ յարեաւ: (Մատթ. ԻՀ:) Յանուն քրիստոսի զայս պատուէր տան կանանցն հրեշտակքն: Բայց չէին արժանի առաքեալքն այնչափ եւ այնպիսի ուրախարար աւետեաց, զի այդպէս թողեալ լքին զնա բազում ամօթով: Այլ քրիստոս յայն հայեցաւ թէ զինչ իւր սէրն պահանջիցէ, եւ ոչ յայն թէ զինչ նոցա արժանաւորութիւնն խնդրիցէ: Սիրէ նա եւ զայնոսիկ՝ որ չիցեն արժանի: Այս իսկ մխիթարէ զիս՝ որ չեմն

արժանի սիրոյ Տեառն իմոյ։ Տէր, մի մոռաներ ոսոխ ընդ ծառայի քո, այլ արա ըստ ողորմութեան քումմ։

ՆՈՐ ԿԻՒՐԱԿԻ

Կանայքն գան առաւօտեղեն վերոյ յարութիւնն։

Ա. Առաջի ցալնէրգո նորա ե՛ գՊետրոս, ըէ յորէա՛։ (Մարկ. ԺԶ։) Այն՝ զի յանուանէ յիշեաց զՊետրոս, ջերմաջերմն սիրոյ ընծայութիւն է։ Այլոցն գլուխ էր Պետրոս, նմին իրի զնա մեծարեալ պատուէ Քրիստոս։ Առաւել քան զամենեսեան սիրէր նա զՅիսուս, վասն այնորիկ իսկ եւ առաւել քան զամենեսեան տրտմեալ էր. սէր փոխանակ սիրոյ Հատոյց։ Ոչ դադարէր Պետրոս լալ զմեղս իւր. կանգնեաց զտրտմեալն յայտ արարեալ զսէրն իւր։ Ի միտ առ զբարերարութիւնն, սիրեա, դիր ի նա զյոյս քո։ Ոչ թողցէ զքեզ, նա եւ յորժամ առ տկարութեան մեղիցես։

Բ. Ե՛ երէ՛ցան առաջի նոցա լուծեալ փո՛րձն բանին նոցա, ե՛ չհաւատային նոցա։ (Ղուկ. ԻԴ։) Զոր ինչ աւետիս տային կանայքն, զայն ամենայն Քրիստոսի իսկ կանխաւ պատմեալ էր առաքելոցն. ամենեւին իսկ միաբան էին բանք նոցա բանից վարդապետին, սակայն եւ այնպէս ոչ հաւատային։ Առաքելոցն թերահաւատութեան նմանող լինիս, որ զհետեւդրութիւնն Աստուծոյ իբրեւ խոտանս եւ ընդունայնս՝ ի բաց ընկենուս. եւ զվերակացուացն յուշարարութիւնս՝ աւելորդ կասկածանս համարիս. եւ զխէթ խղճի մտացն՝ բանդագուշանս հաշուիս։ Միտ

դէր այնոցիկ՝ զի ի նոցա ձեռս վարէ զքեզ Աստուած: Մոլորեացիս՝ թէ ոչ զհետ երթայցես:

Գ. Մարիամ մատրաղնաչէ գայ ար Սիմէոնն պէտրոս, եւ ար ցնա աշակերտն զոր սիրէր Յեսուս, եւ ասէ ցնոսա՝ բարձին զՏէր ի գերեզմանէ անտի, եւ ոչ գիտեմ՝ ուր էդին զնա: (Յովհ. Ի:) Զասաց հրեշտակն թէ բարձին, այլ թէ յարեաւ: Թերեւս առ սաստկութեան սիրոյն եւ ցաւոցն՝ ոչ ինչ հաւաստեաւ միտ եդ բանիցն: Նա եւ բարեաց եւս ըղձից իբրեւ հողմոց պարտ եւ պատշաճ է չափ դնել: Յորժամ զմիտան խռովիցեն՝ ի մոլորութիւն ձգեալ տանին:

Ա. ԵՐԿՈՒՇԱԲԱԹԻ

Պէտրոս եւ Յովհաննէս ընթանան ի գերեզմանն:

Ա. Եւ պէտրոս եւ ցաւեալն՝ եւ գային ի գերեզմանն: (Յովհ. Ի:) Կամին իմն զփորձ առնուլ զհանդէս տեսանել զճշմարտութեան աւետեացն՝ զոր ի կանանց անտի ընկալան: Ոչ յօրինակէ այլոցն որ ոչն հաւատային՝ արգելեալ կասին: Ոչ այնմ միտ դնեն թէ զինչ այլքն գործեն, այլ թէ զինչ իմաստութեամբ առնել արժան իցէ: Ի միտ առ զկարեւոր հարկ այսր կանոնի, եւ գնա զհետ:

Բ. Ընթանային երկոքին ի միասին: Սէրն դրդեալ դրդռէր զնոսա ընթանալ: Սէր ոչ գիտէ յամր շարժել: Սակաւ ինչ խոխր ի միջի կայ յամրն կամելոյ սպասաւորել Աստուծոյ՝ եւ չկամելոյ բազում ժամանակս: Որ սիրէ զաստուծոյն՝ թռուցեալ ընթանայ առ նոսա: Ընթանաս դու՝ եթէ սողիս: Կա-

միս յառաջադէմ ընթանալ, սիրեա. այնչափ յառաջադէմ լինիցիս, որչափ սիրեացես:

Գ · Մէ՛ս ալէլէրդն յոռոգէաց ընկացաւ վաղագոյն քան զՊետրոս, է՛ եկն նախ ի գերեզմանն, բայց ի ներս ոչ եմուտ: Ասաց սուրբն Յերոնիմոս. "Յովհաննու վառեալ ի թեւս կուսութեան՝ յառաջեաց ընթացաւ,,: Քանզի առաքինութիւն կուսութեան կարի իսկ մեկնեալ հեռանայ ի մարմնոյ, եւ կարի մերձենայ առ Աստուած: 2 · Յովհաննէս ոչ մտանէ նախ ի ներքս: Շուք դնէ Պետրոսի վասն պատուոյ գլխաւորութեանն. եւ զայն չածէ զմտաւ՝ թէ նա զՔրիստոս յուրացաւ եղեւ, եւ թէ ինքն եկաց առ խաչին: Ուսիր թէ զինչ ինչ պարտիցիս առաջնորդին, թէպէտ եւ թերակատար ոք իցէ եւ ոչ կատարեալ: Զնոյն եւ ընկերին առնիցես, թէ զՔրիստոս ի նմա նշմարեացես:

Ա · ԵՐԵՔՇԱԲԱԹԻ

Քրիստոս երեւի Պետրոսի:

Ա · Պետրոս գնաց ընդ միս պարմայեալ ըն ալինչ եղեւ: (Ղուկ · ԻԴ:) Եւ ահա Պետրոս թափուր զգերեզմանն: Մեկնեցաւ ի Յովհաննէ, եւ առանձինն ընդ միտս խորհէր զոր ինչ եւեան: Է՛ իսկ ազնուագոյն պատրաստութիւն տեսանելոյ զԱստուած եւ զաստուածոյան ճանաչելոյ՝ մեկնել յարարածոց մարմնով եւ առաւել եւս ըղձիւք: Զմիայնաւորութիւն արտի սիրէ Աստուած: Կոչեցեալ ընտ էբեւ պանապար, է՛ խօսեցայց է ընդ նորա: (Ովս · Բ:)

Բ · Արդարեւ յարեաւ Տէր է՛ երեւեցաւ Սիմոնի: Ոչ Յովհաննու երեւեցաւ Տէրն, որ

հաստատուն եկաց մնաց առ խաչին. այլ Պետրոսի՝ որ փախեաւն եւ յուրացաւ եւս եկաց: Այսպէս քաջալերէ Աստուած զմեղաւորս որ ապաշխարիցեն, զի մի ի կոր կործանեսցին: Եւ այնու յայտ իմն արար, թէ ուրչափ մեծ զարտասուս ապաշխարողին համարիցի: Զինչ միտք էին յայսմ վայրի Պետրոսի. որ ամօթ եւ պատկառուածիւն վասն անօրէնութեանն զոր գործեալ էր. որպիսի ցաւք, ուրչափ արտասուք: Զայս ամենայն զարթո յանձին քում առ ոտն Յիսուսի:

Գ. Երեեցաւ Կեփայ: (Ա. Կոր. ԺԵ:) Ոչ կշտամբէ ինչ զՊետրոս Քրիստոս վասն անօրէնն գործոյն զոր յանցեաւ, այլ մեղմով եւ քաղցրութեամբ միխիթարէ: Ուսիր թէ ուրչափ քաղցրութեամբ զմեղաւորն զղջացեալ ընդունել պարտ իցէ, եւ որպիսի սիրով մոռացօնս առնել զլկանացն զոր զլկիցիս յընկերէն: Զոր ինչ առնես ընկերին, զնոյն յուսա յԱստուծոյ: Թէ ոչ ներողացաւ մարդկան չյանդգնաս նոցա, եւ ոչ Հայրն յեր ներցէ յեզ: (Մատթ. Զ:)

Ա. ՀՈՐԵՔՁԱՒԱԹԻ

Մոփոպէնոյէ առ գերեզմանին:

Ա. Բայց Մարիամ կայր արտաքոյ գերեզմանին եւ լայր, եւ ինչ պէս լայր՝ խոնարհեցաւ է գերեզմանն: (Յովհ. Ի:) Զմտաւ ած զնչանան սիրոյն. կայր առ դերեզմանին, լայր, բազում անգամ հայեր ի ներքս ցանկացեալ տեսանել զՅիսուս: Արիթ է դարձեալ միւսանգամ ասել զնմանէ, թէ Ցայժ սիրեաց. (Ղուկ. Է:) Արդ կշռեա զփոյթն քո՝ որով զԱստուած խնդրես: Կա՞ս հաստատուն յայնո-

սիկ՝ զորս դնես ի մտի. որտմ՞ս յորժամ զՅիսուս կորուսանիցես. ածե՞ս արդեւք զմտաւ թէ ո՞ւր, կամ ո՞րպէս կամ զիա՞րդ գտանիցես:

Բ· Եւ փեսանէ երկոսս հրեշտակս ի ապիպոխս զէ նոքեն: Ասաց Կիւրեղ աղեքսանդրացի. "Մինչ դեգերէր կայր առ գերեզմանաւն եւ լայր, յայնժամ եգիտ օգնականութիւն ձայնիւ բարբառոյ հրեշտակացն ճանաչել զԱստուած,,: Զի հրեշտակս կամ լուսաւորութիւնս հոգեւորականս գտանիցես, չէ արժան վայրապար հարեւանցի իմն զժամաւ մտածութեանն անցանել, այլ պարտ եւ պատշաճ է կալ ծնալ ի նմին եւ մտօք եւ յօժարութեամբ, եւ զանձին կուրութիւն աշխարել:

Գ· Եւ նոքա ասեն ցնա. կի՞ն դու՝ զէ՞ լաս. ասէ ցնոսա. զէ Քրիստն զՏէրն իմ է փերեզմանէ ապրէ՞ս ու զ գիտե՛մ ո՛ւր եդին զնա: Պատճառք արտասուելոյն այն էին՝ զի Յիսուս չգոյր ի միջի՝ արդարեւ պատճառ ազնուագոյն եւ մի միայն իսկ արտասուաց արժանի: Այլ եթէ նա՝ զի Քրիստն յակամայ կամ եւ յանդէտս՝ լայր եւ ողբայր, զի՞նչ ինչ քեզ պատշաճ եւ ի դէպ իցէ առնել, զի բազում անգամ ախտք կարեաց քոց եւ չար ցանկութիւնքն քոյով իսկ գիտութեամբ եւ կամօք բարձին ի քէն զՅիսուս:

Ա· ՀԻՆԳՇԱԲԱԹԻ

Քրիստոս երեւի Մագդաղենացոյն առաջնոյն:

Ա· Գոչեա՛ ի ինքնա՛ն կոչ, եւ փեսանէ զՅիսուս զէ կոչ, եւ ու զ գիտէր ինչ Յիսուս էր: (Յովհ· Ի:) Յորժամ Մագդաղենացին

զՅիսուս խնդրէր, նա մօտ հասեալ կայր ի Թիկունս կոյս նորա: Տես թէ որպէս չէ նա հեռի յայնցանէ՝ որ խնդրեն զնա յաժենայն սրտէ: Այլ երբեմն ծածկէ զիւր մօտաւորութիւնն, զի մի իմասցուք թէ իցէ աստ Յիսուս, այլ Թողեալս լքեալս զանձինս համարեսցուք: Իսպ դարձցուք հայեսցուք յետս, կամ յելս մերոց վշտացն եւ նեղութեանց, անդ տեսցուք զԱստուած:

Բ. Աւե ցնա Յիսուս, կին զո՞ւ ես, ո՞ խնդրես: 1. "Ծածկէ զանձն՝ զի բազում ցանկութեամբ խնդրեսցի, եւ խնդրեալ՝ ուրախութեամբ գտցի, եւ գտեալ՝ փութով եւ հոգաբարձութեամբ պահեսցի,,: (Դրոգոն զխորհրդոյ չարչար.) 2. Հարցանէ ոչ եթէ զի չգիտէր, այլ զի ուրախ լինի թէ երբեմն նեղիցիմք եւ տանջիցիմք յանձկոյն նորա: Արդ յորժամ թուիցի քեզ թէ Թողեալ լքեալ է զքեզ Աստուծոյ, յօժարագոյնս եւ առաւելագոյն եռանդմամբ խնդրեսջիր զԱստուած. այս օրինակ է գտանելոյ զնա:

Գ. Աւե ցնա (Մարիամ), Տէ՛ր, եթէ դու բարձեր ես, ասա ինձ ո՛ւր եդեր ես, զի եսս երթեմ ես: Տես զսիրոյն սաստկութիւն. զի ի Քրիստոս եւեթ ուշ կալեալ՝ զինչ խօսէրն չիմանայր: Տէր կոչէ զայն՝ որ հանդերձ գձուձ՝ պարտիզպանի զգեցեալ էր. եւ յաւելու եւս՝ եթէ բարձեր ես, զնա՝ զո՞. չասէ յայտնապէս, որպէս թէ ամենայն ոք որ ընդ առաջ ելանիցէ նմա՝ զնորա ցանկութիւն իմանայցէ: Գիտել գիտէր զմոլեգնութիւն հրէիցն, այլ ասէր՝ թէ Եսս երկիւղ վտանգաց: Այսպէս քաջասիրտ եւ հաստատուն յարդարեաց զնա աէրն: Որչափ

հեռի ես դու յայսպիսի հաստատութեանց մտաց, զի քալ ի բաց մեկուսի կաս ի սիրոյ։

Ա· ՈՒՐԲԱԹ

ՔՐԻՍՏՈՍ ՅԱՅՍՊԷՍ ԶՆՆՑՆ ՄԱՓՓՈՂԷՆԱՑՈՑՆ, Ե՛Ս ԱՐԱՓԷ ՁՆՈ ԱՐ ԱՂԱՒԵՐՓՈՆ։

Ա· Աւե՛ տնո Ցիսուս, Մա՛րիամ, և նա պատչաս և ասէ տնո՝ րաբբունի։ (Ցովհ· Ի։) Ի մի բան Քրիստոսի՝ Մարիամ, եւ ի միւսումն Մարեմայ՝ թէ Ռաբբունի, իղձք մեծամեծք փակեալ բովանդակին. ի Քրիստոս՝ բարեբարութիւն, քաղցրութիւն, մարդասիրութիւն եւ ընտանութիւն. իսկ ի Մարիամ՝ մեծարանք, խոնարհութիւն, երկրպագութիւն, սէր եւ ուրախութիւն։ Նա՝ ի միոջէ բանէ ճանաչի. եւ սա միով բանիւ յայտ առնէ՝ թէ ծանեաւ զնա։ Այսպէս Աստուած սակաւ բանիւք բազում ինչ խօսի մարդոյ, այսպէս եւ մարդ սակաւ բանիւք բազում ինչ բարբառի Աստուծոյ։ Առաւելագոյն խորհեա՛ չիր զԱստուծոյ, քան որչափ խօսիսդ զնմանէ։

Բ· Աւե՛ տնո Ցիսուս, ի ձերմէնաբ չիս։ Զմտաւ ածէ զպատճառսն թէ վասն ո՛յր չէտ նմա թոյլ մերձենալ եւ շօշափել. թերեւս՝ զի զաստիակ եռանդն որով նա արկ զանձն առ ոտն Ցիսուսի, սակաւիկ մի ցածուցեալ ամոքեսցէ։ Քանզի գոդ իմն սէրն ի բաց մերկացաւ ի նմանէ զմեծարանս։ Կամի Աստուած ընդ սէր, այլ եւ ընդ այն եւս կամի զի մեծարանօք պաշտեսցի։ Արդ զոր օրինակ մտերիմ եւ ընտանի պարտիս լինել Աստուծոյ ի ձեռն ներքին հաղորդութեան ընդ նմա, նոյնպէս պարտ է եւ մեծարանս դնել

նմա եւ արտաքուստ կերպարանօք մարմնոյ, եւ ի ներքուստ մտացն յարդարմամբ։

Գ. Երկն պա՜ ա՜ եղբարն իմ, ե՜ ասա ինձա, ելանէմ ես ա՜ Հայրն իմ ե՜ ա՜ Հայր ձեր։ Յանկայր Մարիամ զիւր իղձան մերկանալ առ ոտն Քրիստոսի, այլ Քրիստոս կամէր փուխանակի որչափ հնար իցէ զիւրն միխիթարել։ Նմին իրի իսկ արդելու զնա մերձենալ, եւ առ աշակերտան առաքէ, եւ զի զսէրն յայտ արասցէ՝ եղբարս անուանեալ կոչէ զնոսա։ Ցես թէ որչափ հաճոյ իցէ Աստուծոյ. զի դու ի հոգեւորական միխիթարութենէ ժուժկալեացես՝ առ ի զայլ ոք որ տրամեալ իցէ՝ միխիթարելոյ։ Հոգ ի մտի ունի տեղեակս առնել զնոսա վասն իւրոյ ելանելոյն, ա՜ Հայր ձեր. զի սկսանիցին այնուհետեւ խորհել զմեկնելոյն Քրիստոսի ի նոցանէ, եւ պատրաստել զանձինս տանել այնմ, եւ յԱստուած վստահ լինել, եւ զնա պիտել Հայր վասն գթոյն։

Ա. ՇԱԲԱԹ

Երէ՜ք այլոց խոնանց։

Ա. Ե՜ ահա պատահէաց նոցա ցխասա, ե՜ ասէ, ողջ է։ (Մատթ. ԻՀ։) Հասեալ իսկ էր Մագդաղենացւոյն առ կանայսն եւ պատմեալ նոցա՝ եթէ եաես նա զՏէր. եւ նոքա որոմէին ընդ այն զի ոչ սպասեցին առ պեբեզմանին, եւ ինքեանք եւս ցանկանային տեսանել զՏէր։ Որ այսպէս կազմեալ պատրաստեալ էին՝ զառաջինն մատուցեալ ողջոյն տայ նոցա, ողջ է։ Այսչափ բարեբար է Աստուած այնոցիկ՝ որ նմա ցանկանայցեն եւ սպաս հարկանիցեն։ Ոչ յապաղէ

ընդ երկար՝ միխիթարել զքեզ, եթէ ճշմարտիւ ունիցիս անձուկ առ նա: Ամենայն կատարելութեան սկիզբն՝ ցանկութիւնն է:

Բ· Ե՞ նոքա մոռացեալ էին զոր նոքա, Ե՞ երկիր պոփեն նմա: Զմտաւ ած զուրախութիւն խնդութեանն, զմեծարանն եւ զքաղցր իղձան առ ոտան Քրիստոսի: Սակաւիկ մի յառաջադոյն զՄագդաղենացին մերժեաց յոտից իւրոց, այժմ եւ նմա թոյլ տայ ընդ այլոցն համբուրել զոտս իւր: Ոչ զամենայն միխիթարութիւն միահաղոյն ի միասին մատուցանէ, յապաղէ ժամանակ մի, բայց որոց հանապազորդենն՝ տայ· այլ ի ժամու՝ յորժամ նմա հաճոյ թուեսցի: Քո գործ այն է՝ կալ ինալ հաստատուն ի լաւութեան, զհոգ ժամանակի միխիթարութեանն՝ Աստուծոյ յանձն արա: Ոչ ի բացեայ եղիցի յայնցանէ՝ որ ցանկանայցենն նմա:

Գ· Յայնժամ ասէ ցնոսա Ցիսուս. Ի երկընչիւք, երթայք ասացէք եղբարցն իմոց՝ գնան երթիցեն ի Գալիլեա եւ անդ տեսցեն զիս: Մինա դիր քաղցրութեան բանիցն որ առ կանայս, եւ զառաքելոցն՝ որոց այն ինչ լքեալ էր զնա: Այլ հաւատա դու թէ եւս քաղցրագոյն սիրան էր, զի ոչ եթէ թշնամեցաւ ինչ ընդ նոսա, թէպէտ եւ սաստիկ ի նոցանէ թշնամանեցաւ: Զնա՝ որ զքեզն թշնամանէ, եղբայր համարեսջիր, եւ քաղցր բանիւք եւ սիրով խօսեաց ընդ նմա: Զգալիլեա սահմանեաց նոցա առ ի ցուցանել զանձն, որ երկիր խաղաղ եւ ազատ է յամենայն աղմկէ: Այսուհետեւ եթէ կամիս յԱստուած վայելել, մեկնեաց յաղմկոյ աշխարհիս, ընդունայնութեանց եւ քոց ախտից կարեաց:

Բ. ԿԻՒՐԱԿԻ
ԶԿՆԻ ԶԱՏԿԻ

Ցարեցաւ Քրիստոս յերկուս ալեհերան որ երեսային յեհմառաս։

Ա. Ե՛ահա երկուք ի նոցանէ երեսային է գեղ մի, ե՛ էր անուն նորա Եհմառաս։ (Ղուկ. ԻԴ։) Տրտմեալք եւ տխրեալք վասն մահուանն Քրիստոսի, եւ տարակուսեալք վասն յարուցեանն, սփոփանս ինչ ի գեղջէն խնդրեն։ Դառնան յազդեցիսն եւ ի մարմնաւորս, որոց պարտ եւ պատշաճ էր սպասել յաստուածուսաս։ Եկեալ հասեալ էր օրն երրորդ խոստացեալ, եւ զվկայութիւն յարուցեանն ի կանանց անտի, եւ ի Պետրոսէ եւ ի Յովհաննէ առեալ էին, այլ տակաւին տարակուսեալք կային ի միտս կասկածոտս։ Մրչափ սակաւ ժամանակս համբերեմք մեք Տեառն, որ զայնչափ ամս անսայ եւ համբերէ մեզ. զիարդ դիւրաւ ի մարմնաւորս զառաձանիմք։ Յանչափ տրտմութենէ զդոյշ լինիջիր. ապա թէ սակաւիկ մի տըրտմիցիս երբեմն՝ մի յարարածոց խնդրեր զդարմանն։ Կաց մնա դու Տեառն, եւ դէմ եդեալ հասցէ առ քեզ։

Բ. Ե՛ն ոք խօսէին ընդ միմեանս վասն առնային անցիցն անցելոց։ Ե՛ եղե՛ն ընդ խօսիլն նոցա ե՛ ընդ վիճել, ե՛ ինքն Յիսուս մերձեցաւ ե՛ երթայր ընդ նոսա։ Մոլորեալ երթային ոչխարքն, վաղվաղակի եկն եհաս գուշակն հովուին, զի մի կորնչիցին։ Թաքուցանէր ի նոցանէ զիւր կերպարանս, զի յառաջագոյն պատրաստեսցէ զնոսա առ ընդունել զաստուածեղէն միխիթարութիւնն։ Քանզի կամ իմն զի յառաջագոյն պատրաստեսցուք զան-

ձինա ի շնորհս նորա: Յորժամ զչարչարանացն խօսէին, անդէն եկն ի նոսա խաւնեցաւ: Այնչափ հաճի տէր յորժամ մեք զնորա մահն յիշատակիցեմք: Ուստ զքեզ մի զանոտիս, այլ զաստուածոյն բարբառել, զի զՅիսուս քեզ ուղեկից ունիցիս:

Գ· Եւ նոցա ալէ խլեալ էին աչք եւ ճանաչէին նմա: Որ ինչ ի ներքս ի միտան գործէր, նոյն եւ արտաքուստ արտաքս լինէր: Զի ոչ հաւատոյն աչօք զնա ճանաչէին, եւ ոչ աչօք մարմնոյ: Վասն որո՞ց պատճառանացդ կալեալ էին աչք նոցա. այսպէս մարթի կարծել՝ թէ վասն կարի տրտմութեանն, որ բազում անգամ զմիտան խռովէ: Մերձ է Աստուած առ այնոսիկ՝ որ նեղեալ են սրտիւք. եւ սակայն յորժամ շօշափիմքն յԱստուծոյ՝ համարիմք թէ հեռի իցեմք ի նմանէ: Յայնժամ պարտ է մեզ հաւատովք զմիտս հաստատել: Իմաստուն է Աստուած՝ ապա գիտէ. ամենազօր է՝ ապա կարօղ է. բարերար է՝ ապա կամի ի թիկունս հասանել: Համբեր այսուհետեւ, քաջալերեաց եւ զօրասցի սիրտ քո:

Բ· ԵՐԿՈՒՀԱԲԱԹԻ

Քրիստոս հարցանէ՝ ըէ ո՛ւմ էին բանք նոցա:

Ա· Եւ ցիսուս ասէ ցնոսա, ո՞ւմ են բանք զոր վանեմ ընդ միմեանս եւ տրտմեալ էք: Պատասխանէ եւ մի ոմն ի նոցանէ եւ ասէ ցնա. դո՞ւ միայն կաս յերուսաղէմ՝ որ ոչ գիտացեր զինչ գործեցաւ ի նմա: (Ղուկ· ԻԴ:) 1· Հարցանէ զոր գիտէրն. "զի բանայցեն զվէրս իւրեանց, եւ զդարման բժշկութեանն ընկալցին,, , ասէ Թէոփիղակտոս: Տես զքրի-

ստոսի մարդասիրութիւնն: 2. Քանզի ուրախ լինի ընդ ատեպ ատեպ յիշատակել իւրոց չարչարանացն, վասն այնորիկ պատճառս տայ նոցա պատմելոյ: Ապա պատմեա դու Աստուծոյ գոհանալով զնմանէ, զամենայն՝ որչափ ինչ չարչարեցաւ վասն քո: Զի՞նչ են բանքդ. զայնցանէ՝ որ են ի սրտի: Մանր քննեա թէ ո՞րք իցեն ի քում սրտի. աստուածեղէ՞նք արդեւք եթէ մարդկեղէնք: Մի թաքուցաներ զվերս սրտի քո, զի զդեղ բժշկութեանն առնուցուս:

Բ. Ե՞ս ասէ Տէրոջ, ընդ՞նէ. ե՞ս նոքա ասէն, ցՅիսու՞ս Նազովրեա՞յ. այլովքն հանդերձ: 1. Հարցանէ որպէս այն թէ չդիտիցէ, կամ որպէս թէ մոռացեալ իսկ իցէ զայնչափ անագորոյն թշնամանանն զոր թշնամանեցաւ: Միթէ եւ դու արկանե՞ս ի մոռացօնս զմանուկն որ քեզ դիպիցին: 2. Հարցանէ, ընդ՞նէ. իբր այն թէ համօրէն իսկ չարչարանքն՝ դոյզն ինչ իրք իցեն, որպէս զի պրծեալ իցեն յուշոյ յիշատակացն: Սաստիկ սէրն զոր սիրէր զքեզ, սակաւ ինչ երեւեցուցանէր նմա զայն ամենայն՝ զոր վասն քո արար: Ապա ուրեմն սակաւ ինչ սէր է այն զոր սիրեմ ես զՅիսուս, զի այսպէս համարիմ՝ թէ բազում ինչ գործեալ իցեմ վասն նորա: Զանացայց բազում ինչ վճարել՝ այլ սակայն եղէց ծառայ անպիտան:

Գ. Մե՞ռ այն ո՞նէ՞ր ինչ նա է որ էրկիւղն է վիրաւորել: Բանան զվերս թերահաւատութեանն: Զի ոչ հաւատային թէ մահն իսկ քրիստոսի միջնորդ փրկութեան է: Ցորժամ չկարիցես հաստ լինել խորհրդոցն Աստուծոյ ի դէպս ինչ մարդկօրէնս, անսա հաւանութեամբ: Զոր ինչ սահմանէ նա՝ լաւ

քան զամենայն է. ի ձեռն միջնորդացն՝ զորս մեք հակառակս վախճանին համարիմք, նա ի վախճան անդր հասանէ:

Բ· ԵՐԵՔՇԱԲԱԹԻ

Քրիստոս նկատմբէ ղերկուս աշակերտն որ ընդ հաստատէին:

Ա· Ե՛ն ասէ ցնոսա. ա՛վ անհիտ է հեղգասիրտ ի հաւատալ: (Ղուկ· ԻԴ:) Դառն կշտամբանքն էին, այլ առանց ցասման: Անհիտ կոչէ զնոսա, ոչ եթէ առ թշնամանս ինչ, այլ վասն պարտուց սիրոյն: Եթէ կշտամբեա՝ ըստ սմին օրինակի արա. եթէ կշտամբիս՝ ըստ սմին օրինակի զկշտամբանսն ընկալ: Եւ դու հեղգասիրտ ի հաւատալ ես գործովք ամենայնի՝ զոր չարչարեցաւ Քրիստոս: Զի թէպէտ եւ հաւատացես մտօք, այլ ոչ գործովք եւ նմանողլինելով:

Բ· Ո՞ւ ընդոն պարտ էր ընդունել Քրիստոսի, ե՛ մտանել ի փառս է՛ր: Զպատճառս յանդիմանութեանն ածէ ի մէջ, զի ոչ որպէս մարթ եւ պատշաճ էր՝ այնմ ճշմարտութեան հաւատային: Այլ դու հաւատա այնմ: Պարտ էր վասն կարեւոր հարկի հաստուցմանն, վասն օգտակարութեան փրկութեան, վասն սաստկութեան սիրոյն զոր սիրեաց զմեզ, եւ վասն օրինակի նմանութեան: Քրիստոսի պարտ էր չարչարել. եւ դու ազա՞տ ի վշտամբերութենէ կամիցիս զանձն կացուցանել: Եւ այն՝ զի նա չէ՛ր փառս մտանիցէ, եւ դու առանց խաչի յօտարին փա՞ռս մտանիցես:

Գ· Ե՛ն սկսեալ ի Մովսէսէ ե՛ւ յամենայն մարգարէից մեկնէր նոցա՝ որ ինչ յամենայն գրեալ է ընդեանէ: Տես թէ որպիսի հնարիւք

կամ օրինակօք յայտնեաց զանձն նոցա։ 1. Քաղցր բանիւք։ 2. Կշտամբելով։ 3. Ուսուցանելով։ Զայս ամենայն եւ դու արկ ի կիր, յորժամ ընդ այնպիսին հասանիցէ քեզ գործել՝ որ խստասիրտ ոքք իցեն։ Ունկն դիր այնպիսւոյ վարդապետի որ մեկնէն։ Համեմատեա զայն՝ զոր ուսուցանէ մեկնելովն, ընդ այնմ՝ զոր գործովքն եցոյց. եւ զոր դու իսկ ուսուցանես՝ հասատատեա գործովք։

Բ. ՀՈՐԵՔՀՇԱՒԱԹԻ

Քրիստոսէ պատճառեալ հետոփոյն է սրբոյ երկնալ, յալեքերպոյն հրաւիրէ։

Ա. Իբրեւ ծերչեցաւ ի ճեղն յոր երկոյին, է նա պատճառեր հետոփոյն է սրբոյ երկնալ։ (Ղուկ. ԻԴ։) 1. Եդեալ էր ի մտի առ նոսա ապանել, եւ պատճառէր ի բաց գնալ. "իբր ոչ եթէ զի այնպէս ինչ կամէր, ասէ սուրբն Բեռնարդոս, այլ զի զայն ինն կամէր լսել՝ թէ Տէր ա՞ր ծեզ ապէր,,։ Կամի Աստուած տալ քեզ շնորհս, այլ կամի զի ցանկացեալ աղաչեացես։ Մի տրանջեր զշնորհացն նուազութենէ, եթէ չիցէ ինչ քո առ այն ցանկութիւն եւ կամ կարի սակաւ ինչ։ 2. Պատճառի ինն Աստուած ի քէն ի բաց հեռանալ, այլ չերթայ ի բաց, զի ասէ իսկ ի սաղմոսարանի. Ա՞ր նմա եղեց է նեղութիւն։ (Սղ. Ղ։)

Բ. Ե՞ր բռնապատիժքն զնա է՞ ասէն, ա՞ր ծեզ ապէր, զի ընդ երեւ է։ Ոչքա զայն՝ զոր ոչն ճանաչէին հրաւիրեն, դու եւ ոչ իսկ յետ ճանաչելոյ աղաչես զնա ճշմարտութեամբ. նա՝ թերեւս բազում պատճառս ընծայեցու-

ցանես մեկնելոյ ի քէն: Նոքա բռնադատեն զնա սրբովք ցանկութեամբք, որ գոգ ազգումն իմն ունին եւ յԱստուած իսկ գլխովին: Պատճառս ի վերայ բերեն եւ ասեն պէտ ընդ երեւս է: Մանաւանդ թէ լուսանայր առնոսա, զի մեկնութիւն գրոցն լուսաւորէր զնոսա: Այլ քեզ ընդ երեւս է, զի եւ ի սուրբնջենէ իսկ աստի յայսմանէ՝ բաժին հանես պիշերոյ: Արդ աղէ բռնադատեա զՏէր, լուռն լինելով անձին քումմ, զի առ քեզ ապցի այսօր, որպէս թէ յեսին իսկ օր լինէր կենաց քոց:

Գ· Ե՞ր եմոր ոգեանել անդ ընդ նոսա: Զի՞նչ քան զայն երանութեան կայցէ, Տեառն վանասու լինել: Ո՛րչափ պատուով եւ մեծարանօք համարիս դու թէ ընկալան նոքա զնա, զոր տակաւին ոչ ճանաչէին, թէ ոչ սպասուցն յաճախութեամբ, այլ գոնեայ մեծաւ սիրով եւ բազում ըղձիւք: Մարթի այսպէս կարծել, թէ զգահագլուխ աթոռոցն եառն նմա, եւ մեծաւ հոգաբարձութեամբ նմա սպասաւորեցին: Ո՞ է որ զառաջինն տեղի կալեալ ունի ի միտս եւ ի յօժարութիւնս քո, դո՛ւ ինքնին, եթէ Աստուած: Քննեա զգործս քո եւ զխորհուրդս:

Բ· ՀԻՆԳՇԱԲԱԹԻ

Քրիստոս ի բեւեռել հոգին ձանօր լինի:

Ա· Առեալ զհոգն էր նոցա, է՛ր նոցա բացան աչք, է՛ր ձանչան զնա: (Ղուկ· ԻԴ:) Սուրբն Աւգոստինոս եւ սուրբն Ոսկեբերան համարին եթէ Քրիստոս աստ սրբեաց զհացն եւ եւ, եւ անտի իսկ, ասեն, ծանուցաւ: Այս արդիւնք են սրբոյ Խորհրդոյն գոհու-

թեան, զմիտան լուսաւորել առ իմանալոյ զաստուածոյն։ Բայց դու որ բազում անգամ այսմ խորհրդոյ հաղորդ լինիս, ուստի՞ իցէ զի այնչափ հեղգ եւ ծոյլ առ աստուածոյն գտանիս, եւ այնպէս փոյթ առ մարմնաւորս։ Պատճառքն՝ զարդիւնս իրացն ցուցանէին, թէ ոչ արգելեալ խափան լինէիր։ Ապա զամենայն արգելս բարձ ի միջոյ։

Բ. Ե– Նա էլ– է նոցանէ անէրեւոյն։ Վասն էր ոչ կայր եւ սպասէր ի նոցանէ այնմ ամենայնի՝ որ յետ ճանաչելոյն սովոր է լինել, զերկրպագութենէ ասեմ, զգոհութենէ եւ զայլոց եւս սպասուց արբանեկութեան։ Եցոյց զանձն՝ եւ անդէն իսկ եւ իսկ յափշտակեաց յաչաց նոցա։ Ասէր դու զի եւ աստուածեղէն միխիթարութիւնք իսկ ոչ տեւեն յայսմ աշխարհի բազում ժամանակս. մանաւանդ զի եւ Աստուած կորզէ զայն ի բաց, զի զքեզ համբերութեամբ, խոնարհութեամբ եւ երկայնմտութեամբ կրթիցէ։ Այլ եւ ոչ օգուտ ինչ է թէ բազում ժամանակօք տեւէին։

Գ. Ե– ասէն ցմիտանս, ո՞չ էակ է– սէրտ ձեր ճմլէին ի ձեզ, ինչ խօսէրն ընդ ձեզ ջնանապարհայն։ "Քրիստոսի բանքն, ասէ Որոգինէս, վառեալ բորբոքէին զսիրտս նոցա ի սէր Աստուծոյ"։ Ընդհեռնուս եւ դու գիրս բարեպաշտութեան, խորհիս զվարդապետութիւնն Քրիստոսի, լսես խրատս, յայնմ ամենայնի Աստուած քեզ խօսի. վառեսցիս եւ դու եւ բորբոքեսցիս, եթէ չկայցես հակառակ։ Բայց երբ ասեն թէ սիրտք մեր ճմլէին. ոչ ի բեկանել հացին՝ յորժամ ճանեանն զնա, այլ զճանապարհայն՝ մինչ տակաւին ճանճկեալ էր ի նոցանէ։ Նա եւ

վիշտքն իսկ եւ նեղութիւնքն (յորժամ Աստուած ի քէն ծածկիցի) յայն իմն քեզ նպաստ լինիցին՝ զի դու լորընդեսցիս յօժարութեամբ եւ սիրով եւ ըղձիւք յարելով յԱստուած։

Բ · ՈՒՐԲԱԹ

Երե՛ւ ալեկոծեսցին ոք ծովակաւալ էին ի գառին։

Ա · Ե՛ր էր երեւոյ, ե՛ պրօֆ փակելովք ոք էին ալեկոծեալ ծովակաւալ, էին ցեռա։ (ցովհ. Ի։) Ուր պատրաստութիւն չգուցէ՝ յամէ Աստուած ի գալ։ Զեւ եւս հաւատային. բազում եւ այլ եւ այլ հրեշտակս առաքեալ էր առ նոսա զյարութենէն պատմելոյ, զի յարդարեսցէ զնոսա, եւ այնու՝ եւ զցանկութիւն նոցա վառեսցէ։ Վասն այնորիկ ընդ երեկս եկն, զի ընդ երեկս էին պատրաստեալք։ Եթէ կամիս զի Աստուած քեզ այց արասցէ, արա զպատրաստութիւնն որ պատշաճ իցեն։ 2 · Պրօֆ փակելովք։ Աստուած ոչ մտանէ ի սիրտ, թէ դրունք զգայութեանցն չիցեն փակեալ։ Ցրուեալ քայքայեսցին միտք, յորժամ ոչ դիցի պահ զգուշութեան զգայութեանցն, յորժամ արարածոցն ցանկութիւնք աստի եւ անտի յորդեալ խաղայցեն։ Պահեա զդրունս սրտի քո։

Բ · Էին ցեռա՝ ե՛ւ եկոյ է ժԼէ նոցա։ Զի զոյգ հասարակ յամենեցունց երեւեսցի իբրեւ Առաջնորդ, Վարդապետ, Հովիւ, եւ Պաշտպան նոցա։ Ուր երկու կամ երեք ժողովին յանուն նորա, անդ է եւ նա։ Ապա ժողովեա զզօրութիւնս ոգւոյ քո յաղօթս, փակեա զդրունս զգայութեանցն, եւ անդէն մօտ հասցէ քեզ Առաջնորդն քաջ

եւ զօրաւոր յառաջադրութեանց, վարդապետն հաստատուն ճշմարտութեանց, հովիւն միխիթարութեանց, եւ պաշտպան ընդդէմ քոց թշնամեաց: Եւ քանզի զմիջին վայրն սիրէ, ապա եւ դու ի մէջ սրտի քո դիջիր զնա, որպէս զի ոչ ինչ առաւել քան զնա մեծ համարեսցիս, ոչ ինչ առաւել սիրեսցես, եւ ոչ յումեքէ առաւել քան ի նմանէ երկիցես:

Գ. Ե՛ ասէ ցնոսա, խաղաղութի՛ւն ընդ ձեզ, ես եմ մի երիւղիք: (Ղուկ. ԻԴ:) Ամենայն բանքն առանձին իմն միխիթարութեան բանք են: Խաղաղութի՛ւն ընդ ձեզ. զոր յառաջագոյնն խոստացեալ էր, զոր իւրովք չարչարանօքն գնեաց: Աստուածծ խաղաղութեան է: Այսուհետեւ խաղաղութիւն իցէ քեզ ընդ Աստուծոյ, զքո կամն՝ ընդ նորա կամացն միաբանելով. խաղաղութիւն ընդ ընկերին ի ձեռն սիրոյ որ երկայնամիտ է, քաղցրանայ, ոչ ամպարհաւաճէ այլովքն հանդերձ. խաղաղութիւն եւ ընդ քեզ զչար ցանկութիւնն մեռուցանելով: "Ես եմ, յաւելու յայսմ վայրի Ոսկեխօան, որ զձեզ ի ձեռն չնորհաց կոչեցի, ընտրեցի ի ձեռն թողութեան, դիմութեամբ համբերի, տարայ սիրով, եւ այժմ միայն վանն լարերարութեան ընդունիմ զձեզ,,: Աստ եւ ցանձն իմ Տէր, Ես եմ. եւ յայնժամ՝ ինչ յորէսկն ի վերայ իմ ճախապարտք, ոչ երկեսչ ասէ եմ: (Սղ. ԻԶ:)

Բ. ՇԱԲԱԹ

Զոպէս վերացն ընձայեցոյանէ նոցա, յորժամ ցահի հարեալ երիւղէին:

Ա. Ե՛ ցահի հարեալ երիւղէին. ես հարեալն ոչի ինչ գործեալ: (Ղուկ. ԻԴ:) "Աշա-

կերտքն դեռ տխմարք եւ թերակատարք ոչ հաւատան, ասէ Բեդա, թէ մարթ իցէ նմա երեքօրեայ յառնել: Վասն այնորիկ համարին ոգի ինչ տեսանել կամ տեսիլ առ աջօք· թէպետ եւ զայն իսկ լուան կանխաւ՝ թէ Ե՞ է՞,, : Քանիցս անգամ մեք զսուրբ ազդեցութիւնն մոռաց եւ զգործական ճշմարտութիւնս՝ կամ ցնորս համարիմք, եւ կամ զանձինս խաբեմք թէ խորհուրդք մոռացածինք իցեն· քանզի երկնչիմք ինն ի գժուարութենէ գործելոյ· եւ առաւելագոյն անձամբ զանձինս պատրեմք: Միթէ երկեաւր եւ դու զայսպիսի երկեւղ· եւ երկիցե՞ս արդեւք յայսմ հետէ:

Բ· Ե՛ ասէ ցնոսա՝ ա՞ խոովեալ է՛, ե՛ ընդէ՞ր խորհուրդ՛ ելանեն ի սիրտս ձեր: Քրիստոս չհաճի ընդ այն զի այնպէս յիրս յանկարծադէպս վաղվաղակի երկնչին եւ խռովին: Նմին իրի իսկ սիրով մատուցեալ սատեաց նոցա: Յանկարծագործ իրք յայտ արարեալ ցուցանեն զմտացն հաստատութիւն եւ զվստահութիւն առ Աստուած: Եւ զի մի յանկարծադէպ ինչ իրքն քեզ դիպիցին, որ զքեզ ի կոր կործանեսցեն, ուստ զանձն յառաջագոյն տեսանել զամենայն, եւ կանխաւ զանձն զգուշացեալ ամրացուցանել: Զայդ թէ առնէիր, որչափ գժուարութենէն յաղթէիր պարծանօք, յորոց ամենայնից կորանօք պարտեալ նուաճեցար: Եւ զի այսմ հասանիցես, պարտ է ամենեւին զանձին սէր ընդ ձեռամբ նուաճել:

Գ· Տէ՛ր ա՞յո՛ ե՛ս ե՛ ըստ, ա՞ ես նա՞յն է՛: Զայս վասն այնորիկ արար՝ զի զերկեւղն ի բաց փարատեսցէ եւ զհաւատոն հաստատեսցէ: Ո՛ մարդասիրութեան քրիստոսի:

Մեծարեա դու զսուրբ կողան, զձեռս եւ զոտան ծակեալս: կաց հայեաց ընդ այս տեսիլ, որչափ ժամանակս թէ կարիցես: Ապա թէ դժուարութիւն ինչ երկեցուցանիցէ զքեզ, եւ կամ պաշտօն ինչ դժուարին հասանիցէ յանձն առնուլ, հայեաց ընդ վերան ընդ այնոսիկ որ սակաւիկ մի յառաջագոյն դառինք էին, եւ այժմ լուսաւորք եւ փառաւորք. եւ յուսա զի եւ քո իսկ վերք եւ տառապանք դարձցին քեզ ի փառս:

Գ. ԿԻՐԱԿԻ
ԶԿՆԻ ԶԱՏԿԻ

Քրիստոս ընդ ալլելուիա ասէ:

Ա. Եւ ահա ինչ պիտի պատահէր նոցա ի խնդութենէն եւ զարմացեալ էին, ասէ ցնոսա, ունի՞ ինչ ուտել ասէ: (Ղուկ. ԻԴ:) Տես որչափ հնարիւք զանձն ծանուցանէ Քրիստոս իւրոցն, զի հաւատասցեն թէ նոյն է: Առաքեաց արս զի պատմեսցեն նոցա զնմանէ. ինքն իսկ զանձն ընծայեցոյց տեսանել, լսել եւ շօշափել. եւ աստ թէպէտ եւ ի փառաւորեալ մարմնի, կերակուր խնդրեաց՝ զի զհերահաւատսն ի հաւատս ածիցէ: Ողոց փրկութիւն ոչ միով դարմանով գործի. բազմապատիկ դարմանս պարտ է ի կիր արկանել, զի եւ զհոգի քո յառողջութիւն ածիցես: Մի լքանիր, մի վհատիր յորժամ միով դարմանով ոչ օգտեսցիս: Նախանձ ոգւոյ քո եւ ընկերին փրկութեան՝ հանցէ զայն ի գլուխ, եւ բազում եւս այլ թելադիր լինիցի:

Բ. Եւ ահա երկուս նոցա յիւրեանց խորհելոյ մասն, եւ խորխոխ ճեղս: Կարօտութիւն եւ

չքաւորութիւն աշակերտացն այլ ինչ ոչ ունէր: Որ քան զամենայն լաւ ինչ էր նոցա զայն ետուն: Գրեալքիր եթէ եկեալ Յիսուս խնդրից ե ինչ ի քէն կերակուր. արդ զի՞նչ տայցես. տուր զլաւագոյնն քան զամենայն զոր ունիս՝ զանձն քո. այլ խորովեալ ի ներքոյ եւ արտաքոյ մեռուցմամբ: Այլազգ Սատուածոյ չկարես հաճոյ լինել: Բայց դիր առ նմին եւ զմեղսն յօժարագոյն կամաց արբանեակեալդ Սատուածոյ, եւ սրբոյ դիտաւորութեան. զայս ամենայն հանդերձանս թէ չունիցին գործքն՝ ոչ քաղցրանան Սատուածոյ:

Գ· Խնդոյքն ալլելուիա էբրե- պեսին ՅՏէր: (Յովհ· Ի:) Արդարեւ տեսեալ էր նոցա զնա անդէն ի մտանելն, բայց յետ երկայնաձիգ ժամանակս խօսակից ընդ նմա լինելոյ խնդացին զառաջինն: Թերեւս զի ոչ յանդիմանեաց զնոցա զամօթալից զփախուստն: Ուստի վասն սորին իսկ այսր մարդասիրութեան՝ անկաւ ի միտս նոցա յոյս համօրէն բարութեանցն՝ զորս յառաջն խոստացեալ էր: Զնոյն մարդասիրութիւն զոր աստ աշակերտացն՝ եղոյց եւ քեզ բազում անգամ որ փախստեայ դնացեր ի նմանէ: Մարթիս խնդալ, եւ յայնպիսւոյ մարդասէր Սատուածոյ բազում բարութիւնս յուսալ:

Գ· ԵՐԿՈՒՀԱՒԱԹԻ

Բառնայ ալլելուիան զվիպս գրոցն:

Ա· Այս բառդ են զոր խօսեցայ ընդ ձեզ, ընդ պարս ե ընալ ամենայն գրելոցն: (Ղուկ· ԻԴ:) Զիւրոց չարչարանացն եւ զմահուանէ առնէ յիշատակ, յայտ արարեալ՝ թէ ոչ

ըստ դիպաց ինչ գործեցաւ այն ամենայն, այլ յԱստուծոյ վճռոյն: Եւ զոր ինչ սահմանեացն Աստուած, պարտ է լինուլ ամենայնի: Ուսիր թէ յԱստուծոյ վճռոյն գայ զոր ինչ կրեան: Ապա մի ընդդէմ դարձցիս, զի պարտ է լինուլ: Երանի թէ հանապազ իակ զայդ արարեալ էիր:

Բ. Յայնժամ էբաց զբերա նոցա խմանալ զբերա: Ոչ միայն զի ինքեանք խմասցին, այլ զի եւ մեզ զնոյն միտս՝ իբրեւ վարդապետք աւանդեսցեն: Բայց զի՞ է զի տակաւին ոչ խմանամք յայնպիսւոյ քաջ վարդապետէ զմիտս գրոցն եւ վարդապետութեան քրիստոսի: Անձինն սէր եւ անկարգ ցանկութիւնք զմեզ շլացուցեալ կուրացուցանեն: Ապա զայն ամենայն ի բաց պարտ է բառնալ: Ո՞չ ապաքէն սոքին իակ զայժմ շլացուցին զքեզ:

Գ. Եւ ասէ ցնոսա նէ այսպէս պարտ էր լուլցել քրիստոսէ: Մի՝ դիր այնմ զի ասէ՝ Այսպէս, յառաւել սիրոյն զոր սիրեաց զմարդիկ, ի հնազանդութենէ որ առ Հայրն, եւ ի կարեւոր հարկէ հատուցմանն. պարտ էր լուլցել, քանզի այսպէս իակ սահմանեցաւ, զի ընտրեցի եւ առի յանձն: Զինչ դու առ այն ամենայն: Կամիս առնել ինչ հատուցումն վասն մեղաց քոց. պարտ է չարչարել: Սիրեա զմարդկան փրկութիւն. պարտ է չարչարել: Կամիս հնազանդել Հօր. պարտ է չարչարել:

Գ. ԵՐԵՔՇԱԲԱԹԻ

Տայ ալէլուիա զՀոգի սուրբ եւ իշխանութիւն արձակելոյ:

Ա. Ասէ ցնոսա պարձեալ, ողջոյն ընդ ձեզ. որպէս առաքեաց զիս Հայր իմ, եւ ես առաքեմ

ՀՏԵՂ: (Ցովհ· Ի:) Առաքեալս եւ հրեշտակս կարդէ զնոսա: Յայն վախճան առաքէ զնոսա, յոր ինքն ի Հօրէ առաքեալ էր, ի փըրկութիւն մարդկան: Կամի ինձ զի այնու իսկ սիրով զայն փրկութիւն գործիցեն՝ որով ինքն գործեաց, մինչեւ ցհեղուլ իսկ արեան: Ո՛րչափ մեծ ինչ է գործակից Որդւոյն Աստուծոյ լինել ի փրկութիւն ոգւոց: Այս կոչումն այնչափ փոյթ եւ նախանձ ի քէն պահանջէ՝ որչափ Քրիստոսն ունէր: Զիարդ հեռացեալ մեկնութի գտանիս աստի: Պահանջէ ի քէն, զի այնու նախանձու բազում ինչ չարչարիցիս: Արժանի է այնմ Աստուած, արժանի են այնմ միոյ ոգւոյ գինք:

Բ· Ե՛ ՀՀՐԵ՛ ասաց, փէ՛աց է նոսա Է՛ ասէ՝ ՏԷ՛Տ ՀՈՓԷ ՈՐ՛ԲՔ: Փչեաց, զի զոր օրինակ մի շունչ Աստուծոյ՝ Ադամայ կեանս ետ եւ զօրութիւն ընածին, նոյնպէս ի ձեռն Հոգւոյն սրբոյ ետ կեանս եւ զօրութիւն ի վեր քան զբնութիւն: Ունիս արդեաք դու զայս կեանս: Արդարեւ քանիցս անգամ թէ սուրբ ինչ իրս շնչեաց ի միտս քո, կամեցաւ նա տալ քեզ զայն կեանս: Որպիսի՛ ինչ ոք լինէիր, եթէ զայն ամենայն շունչս յանձն առեալ ընդունէիր:

Գ· ԵՒՒ ՏԷ՛Տ ՐՈՂՈՔՈՏ՛ ՀԸՂԸ, ՐՈՂՔԱԼ ԼԵՅ ՆՈՅՈ: Ի միտ առ զՔրիստոսի սէրն զոր սիրեաց զմեզ: Թէնամանի ի մէնջ Աստուած, եւ տայ մարդկան իշխանութիւն միւսանգամ հաշտելոյ: Ո՛րչափ դիւրաւ տայ մեզ թողութիւն: Կարէր յետ իւրոց չարչարանացն թողուլ զնաւաբեկան եւ լքանել, այլ նա զերկրորդ տախտակն մատուցանէ: Պատուեալ մեծարեալքիր դու զայն բարերարութիւն՝ որ եղեւ եկեղեցւոյ· եւ եթէ չաղեալ

պատեալ ի մեղս զանձն տեսանիցես, մեծաւ յուսով թողութեան արկ զայս դարմանն ի կիր։

Գ. ՀՈՐԵՓՇԱՒԱԹԻ

Թովմայէ առաքելոյ ընթերցուածոյն։

Ա. Թովմաս ոմն յերկոտասանից, ոչ էր ընդ նոսա յորժամ էին Յիսուս։ (Յովհ. Ի։) Էր իսկ նորա լուեալ զաշակերտան որոց դարձեալ յԵմմաւուս գեղջէ՝ պատմէին եթէ տեսին զՔրիստոս, եւ քանզի ոչ հաւատայր՝ մեկնեցաւ։ Նմին իրի իսկ ի միխիթարութենէ անտի զՔրիստոս առաջի աչաց տեսանելոյ՝ վրիպեալ գտաւ։ Երկու ինչ յանցանս յանցեաւ, մի՝ զի զիւր դատաստան՝ քան զնոցայն դատաստան որ հաստատէինն՝ նախամեծար համարեցաւ. եւ մեւս եւս՝ զի ի հասարակաց կենացն կցորդութենէ էլ եւ զատեաւ։ Դու եւ յերկոցունց եւս զդոյշ լեր։ Առաջին իսկ ճանապարհ ի մոլորութիւն անդր՝ անձինն դատաստանն է։ Մերձ է Քրիստոս առ այնոսիկ՝ որ սիրովն ընդ միմեանս զօգեալ իցեն. եւ ի բաց գնայ յայնցանէ՝ որոց զսէր առ ոտն հարեալ՝ ուրոյն եւ առանձինն իցեն։ Արդ քննեա եւ տես թէ զիարդ գտանիցես զանձն յայսմ ամենայնի։

Բ. Ասէին ցնա այլ աշակերտքն, ետես զՏէր։ Այլ Թովմաս յառաջն երկուց՝ այժմ ամենեցուն իսկ որ հաստատէին, թերեւս եւ երանելւոյ Կուսին ոչ հաւատայր, պնդեալ յամառեալ յիւր կարծիս։ Այսպէս ի չարէ անտի՝ զոր միանգամ սկսանիմք՝ ի չարագոյն անդր կործանիմք։ Ապա իսկզբան անդ չարեացն զդոյշ լեր, եւ արմատաբի խլեսջիր

զնոսին: Ո՛ տայր եթէ անդուստ յառաջագոյն իսկ զայդ առնէիր:

Գ. Ե՛ն ասէ ցնոսա, Երկ ոչ պետէց է յերա նորա զնչան բերելոցն, և ուրէց զմահ պահել իմ է պեղէս բերելոցն, և վերցէց ընչեյս իմ է ետս նորա, ոչ հասապահ: Այսպէս պնդի նա զի զիւր կարծիս մտացն հաստատուն գործեացէ: Եւ սրչափ չարիք աստի ծնանէին. թերահաւատութիւն յամառեալ, ամբարտաւանութիւն՝ որ զիւր գտտասան՝ քան զամենայն մարդկան առաւել համարէր, և յանդուգն ժպրհութիւն՝ զի զիւրոյ դարձին զպայման սահմանէր Աստուծոյ: Ցայս վայր եկն եհաս առաքեալն: Որպիսի ոք և իցես՝ երկիր, և խոնարհութեամբ հնազանդեա զքո գտտասան այնմ՝ որում պարտիս:

Գ. ՀԻՆԳՇԱԲԱԹԻ

Քրիստոս երեւի աշակերտացն մինչ անդր էր և Թովմաս:

Ա. Ե՛ն չէր ոմն առաք, պարչեալ էին ի ներսէս աշակերտէն, և Թովմաս ընդ նոսա. գայ Յիսուս դրօքն փակեալք: (Յովհ. Ի:) 1. Աւուրս ութ տեւեաց բաւեաց Թովմաս յիւրում թերահաւատութեանն. և կայր իսկ ի նմին և ընայր բազում ժամանակս՝ եթէ չէր Քրիստոսի կանխեալ և ընդառաջ գնացեալ: Այսպէս կարեմք անկանել և հանապազորդել ի չարիս, այլ յառնել ոչ զօրեմք՝ բայց ողորմութեամբն Աստուծոյ: Քանիցս անգամ զայսր զփորձ առեր: Սիրեա զայս մարդասիրութիւն: 2. Միւսում ի խնդիր էր՝ առ ամենեսին եկն, զի որ առաջի ամենեցուն մեղուցեալ էր՝ ամենեցուն առաջի զգաստաս-

ցի. եւ որ զամենեսին տրտմեցոյց՝ զամենեսեան ուրախ արասցէ: Զի օրինակ բարի պարտիս այնոցիկ՝ որոց եւ յորում օրինակ չար ընծայեցուցեր:

Բ. Գոյ Ցխուս պրօփն փակ[ե]լվի: Զծանր յանցանացն Թովմայի բանք ի հանդիսի անցանելոց էին, եւ վասն այնր ամենայնի կշտամբելոց էր Թովմաս: Նմին իրի չառ յանձն Ցխուս զի բացեալ իցեն դրունքն, այլ զամենայն ինչ դրօքն փակելովք կամեցաւ վճարել: Զի որ քաջ եւ առաքինի հայր է՝ ի ծածուկ ինչ խորշս տանն կշտամբէ զորդի ստահակ, զի մի աղարտիցէ զհամբաւ նորա: Եւ դու խնամ տար օտարին համբաւոյ, եւ մի բանար զդուռն լերանդ քո առ ի վնասելոյ երբեք:

Գ. Եկայք ինձ ե՛ւ ասէ, խաղաղո՛ւթիւն ընդ ձեզ: Որպէս թէ ասիցէ. յորժամ եմ ի միջի ձերում՝ խաղաղութիւն է, ապա թէ ոչ՝ չիք ինչ խաղաղութիւն: Այլ դու Թովմաս, զի ոչ էիր ընդ նոսա՝ յորոց միջի կացի, վասն այնորիկ ընդ քեզ չիք խաղաղութիւն: Ուսիր զի եթէ ոչ Ցխուս իցէ ի միջ, եւ մի միայն իսկ կենդրոնն ամենայն համօրէն գործոց քոց՝ ոչ ունիցիս խաղաղութիւն: Ապա մի զանձն քո դիցես կենդրոնն գործոցն քոց:

Գ. ՈՒՐԲԱԹ

Խօսի Քրիստոս առ Թովմաս եւ Թովմայ առ Քրիստոս:

Ա. Ապա ասէ ցԹովմաս: (Յովհ. Ի:) Ընդէ՞ր առ մի ոք դառնայցէ. էին իսկ անդ առաւել եւս արժանաւորք, Պետրոս, Յովհաննէս, եւ որպէս կարծի, եւ երանելի Կոյան.

առ Թովմաս միայն բարբառի, զի ցուցանիցէ՝ թէ վասն նորա իսկ եկն. ոչ ի բազմաց արժանաւորութիւն դէտակն ունի, այլ ի միոյն կարօտութիւն: Որչափ քաղցր, քանի՛ մարդասէր է Աստուած: Դու ի բաց դարձուցանես զանձն ի նմանէ՝ յորմէ նորոգ թշնամանս կրիցես: Ուսիր չեւ աղաչեալ քաղցրութեամբ խօսել ընդ նմա՝ յորմէ զթշնամանան ընկալար: Այս նշանակ է որդւոցն Աստուծոյ:

Բ· Բէր վճռոնս ի՞ւ է՝ որ՝ պէ՞ս ըմբռնի՞մ, այլովքն հանդերձ: 1· Յայտ իմն առնէ թէ Աստուած է, եւ թէ անդէն իսկ մօտ կայր՝ մինչ Թովմաս պնդեալ ընդդէմ բարբառէր: Զայս թէ խորհեալ էր Թովմայի ընդ միտս, արդարեւ զգուշագոյնս խօսեցեալ էր: Զսոյն դարման աստուածէղէն մօտաւորութեան արկ դու ի կիր, զի զգուշութեամբ գործեսցես եւ խօսեսցիս: 2· Զիջեալ խոնարհեցաւ Քրիստոս Թովմայի յամենայնի՝ զոր ասացեալ էր Թովմայի· բայց յաւել խրատել՝ թէ ո՛չ լինիր անհաւատ: Այսպէս պարտ եւ պատշաճ է քաղցրութեամբ ընդ յանցաւորան գնալ, զի եւ սաստիւ ուսեալ գայցեն ի խրատ:

Գ· Պատասխանի՛ եւ Թովմաս եւ ասէ ցնա, Տէր իմ է՝ եւ Աստուած իմ: Մեծամեծ խղճս ի սակաւ բանին վակեաց: Ոչ ցաւքն եւ ոչ սէրն տային նմա թոյլ բազում՛ ինչ բարբառել· ցաւք՝ յիւրոց յանցանացն, սէր՝ ի մարդասիրութենէն Քրիստոսի՝ մինչ ինքն բարկութեան արժանի էր: Տէր կոչէ, յորմէ երկնչիցի· Աստուած անուանէ՝ զոր սիրիցէ: Ճանաչել ճանաչես դու զՔրիստոս՝ Տէր քո եւ Աստուած քո, այլ տակաւին ոչ իբրեւ

զՏէր կամ իբրեւ զԱստուած ունիս: Զի եթէ Տէր է՝ ընդէ՞ր ոչ երկնչիս զայրացուցանել: Եթէ Աստուած է՝ հիմ ոչ սիրես ի վեր քան զամենայն:

Գ. ՇԱԲԱԹ

Երե՛ւ ալլելուիա՛ն ա՛ւ ձովելեերքն Տէրերեայ:

Ա. Աւե ցնոա Սիմե գեարա, երլամ յո՛ն արաալ. ասէն ցնա՝ գամէե՛ւ մէ՛ ընդ էկ: (Յովհ. ԻԱ:) Զարմանալի միաբանութիւն սիրոյ: Մի ոք զիւր կամն յայտ առնէ, եւ ամենեքին միաբանեալ հաւանին: Մի լինիր դու լուծիչ եւ քակիչ սիրոյ, յորժամ ոչ ինչ անպատշաճ եւ անպատեհ գործն իցէ: Արդարեւ զարմանալի զօրութիւն է օրինակի՝ մանաւանդ որ յԱռաջնորդէն լինիցի. քանզի հպատակքն ի նորա օրինակ անդր ձգեալ գան: Եթէ հպատակ իցես, ունիս զաւագացն օրինակ՝ զորոց զհետ գնայցես. ապա թէ աւագ ոք իցես, ունիս զբազումն՝ զորս քոյով օրինակաւն ձգեացես:

Բ. Գնացէ՛ն է՛ մէ՛ն է նա՛, է՛ յայնմ գիշերի կա՛ն է՛ ոչ ինչ: Աստուծոյ տեսչութեամբն եղեւ՝ զի ոչ ինչ կալան յայնմ գիշերի, վի ուսանիցին թէ առանց Յիսուսի չեն ինչ իմիք բաւական՝ որչափ եւ աշխատ լինիցին. եւ թէ ի գիշերի մեղաց, չար դիտաւորութեան եւ կամ մեծամտութեան՝ ի զուր վաստակի ոք եւ առանց ինչ արժանեաց: Եւ արդ զի զտոհմականս վաստակոցն քոց առնուցուս, շրջեա ի լոյս ընորհաց, եւ միացո զանձն ընդ Աստուծոյ խորհրդով, ըղձիւք, դիտաւորութեամբ եւ աղօթիւք:

Գ· Իբրե՛ այե՛ եղե՛ք՝ կայր Յիսո՛ւս յեղբ ձովո՛ն, բայց ոչ ձանեան աշակերտքն ընե Յիսո՛ւս էին։ Ասե ցնոսա Յիսո՛ւս, մանկո՛ւտ միթե ո՛ւ նի՞ւ ինչ ուտելոյ, պատասխանի եղա՛ն ե՛ ասե ցնա՝ ոչ։ Ի ձովու ըղձիմք եւ ի գիշերի, մինչ յաշխարհի ասա իցեմք։ Որք պատիւս որսան եւ զբօսանս եւ նանրութիւնս՝ խոստովան լինիցին երբեմն՝ թե ոչ ինչ կալան, այլ ոչ եթե առանց ինչ ցաւոց։ Ապա այնպես ջան ի գործ արա, զի հարցեալ երբեմն յԱստուծոյ՝ միթե ո՛ւ նի՞ւ ինչ ուտելոյ· կարիցես տալ պատասխանի՝ թե չնորհօքն քովք զայս ինչ եւ զայն կալայ։ Բայց Քրիստոս հարցաներ, իբր ոչ եթե զի ուսանիցի ինչ, այլ զի նոքա յետ տակաւ միոյ ի միտ առեալ ձանիցեն, թե որչափ զուր ջան իցե վաստակել մինչ դեռ նա հեռի իցե, եւ թե քանի՛ պղտալից եւ շահաւետ՝ յորժամ նա մերձ կայցե։ Առանց քո ոչ ինչ կարեմ Տէր։

Գ· ԿԻՐԱԿԻ
ՁԿՆԻ ՁԱՏԿԻ

Քրիստոս յայտնէ ղնոյն աշակերտացն։

Ա· Ասե ցնոսա, արիէ՛ յաջակողմն նաւին ղո՛ւխանք։ Արիւն՝ ե՛ ոչ կարեին ձգել ի բազմութենէ անտի ձկանցն։ (Ցովհ· ԻԱ։) Տէր հրամայեաց, թէպէտ եւ չէր իսկ տակաւին ձանուցեալ, եւ անդէն առաջամայն եղեւ եւ աշակերտացն հնազանդութիւն· վասն այնորիկ իսկ եւ այնչափ բազում ինչ կալան։ Զոր ինչ ի հնազանդութենէ գործիցես՝ Տէր օրհնեսցէ։ Տէրն իւրով զօրութեամբն յաջակողմն կոյս զձկունան ժողովէ, զի այնոցիկ՝ որք հնազանդելոցն էին՝ ի պատրաստի կայ-

ցեն: Իսկ արդ զի զՀոգիսն ըմբռնել մարթայցես՝ պարտ է զի յառաջագոյն յԱստուծոյ պատրաստեսցին: Ոչ արուեստի ինչ ճարտարութեան գործ էր այն, այլ Տեառնն զթութեան: Մի լինիր վստահ յանձն քո, այլ ի Տէր: Յաջակողմն կոյս զուարկանն հրամայեաց արկանել, զի ուսանիցիս՝ թէ սրբով դիտաւորութեամբ պարտ է գործել եւ մի ձախողակի: Եթէ զայս օրինակ վաստակեսցիս՝ ի պողոյ ոչ վրիպեսցիս:

Բ. Ասէ աշակերտն այն՝ զոր սիրէր Յիսուս, ցպէտրոս, Տէր է այն: Վասն էր արդեօք զառաջինն Յովհաննէս տեսանիցէ զՏէր: 1. Ասէ սուրբն Ջերոնիմոս. "Կայր Յիսուսյեզը ծովուն, եւ ոչ գիտէին առաքեալքն թէ ո՞է զոր տեսանէին. միայն կոյսն զկոյսն ճանաչէ,,: Բազում ինչ նպաստ լինի կուսութիւն ի ճանաչել զԱստուած եւ զաստուածոյն: Երանի՛ այնոցիկ՝ որ սրտիւ են սրտիւ, զի նոքա զԱստուած պիտոյն: (Մատթ. Ե:) 2. "Զառաջինն այն որ սիրի՝ տեսանէ, զի միշտ իսկ որ սիրին՝ յօժարագոյնս եւ մտադիւրագոյնս հայի,,: (Ոսկ. ճառ ՀԸ:) Ապա այսուհետեւ ի ձեռն սիրոյ արժանի կացո զանձն՝ զի սիրեսցիս ՅԱստուծոյ. եւ սիրեսցէ զքեզ եւ երեւեցուսցէ զանձն քեզ: 3. Յովհաննէս յայտնեաց պետրոսի թէ Տէր է: Զոր ինչ զԱստուծոյ իմանաս՝ աննախանձ հաղորդեա:

Գ. Սիմոն պետրոս երբ լսաւ ընդ Տէր է, արկաւ զերբեւն զվերնոյն, եւ ընկեց զինքն ի ծովն: Յայսմ վայրի ասէ սուրբն Ջերոնիմոս. "Ջհամարեցաւ բաւական զայն զի եւեթ, եռայր զեռայր անձկութիւն, ի բաց թողոյր զորս ձկանցն, չաճեր յուշ զվիշտս վտանգին, իբրեւ եւս զՏէր յեզը ծովուն,

անագան համարեցաւ եթէ ընդ այլոցն նաւաւ երթիցէ»։ Այսպէս եռանդն չդիտէ յապաղել, եւ ոչ ի վտանգաց ինչ զարհուրի։ Համեմատեա զքո մեղկութիւն եւ զթուլութիւն։ Որչափ յամր, եւ կամ զիարդ սակաւ ինչ գործես, թէպէտ եւ բազում ինչ ծանուցեալ գիտիցես։ Ի բաց արա զյապաղումն եւ զլսոչ եւ զլսուիթ։ Պետրոս ոչ ընկղմեցաւ, եւ ոչ դու վտանգեսցիս։

Դ· ԵՐԿՈՒՀԱԲԱԹԻ

Քրիստոս յեղը ձովուն պատրաստէ ի երթալոյ եւ հրաւիրէ զշակիրսն։

Ա· Իբրեւ ելին ի յամաւ, պեսանէն ի քաղաքէդ յայնմանց, եւ յոմն ոմն ի վերայ եւ հայց։ (Ցուվհ· ԻԱ։) 1· Մինչ նոքա յորս կային, Քրիստոս նոցա կերակուր պատրաստեր։ Նա եւ ի փառաւորեալ իսկ մարմնի չդարշի յանարդ պաշտամանց ծառայութեան։ Իսկ դու ի մահկանացու մարմնի աստ՝ զիարդ արհամարհիցես զխոնարհագոյն պաշտամամբ։ Ջ· Ոչ գիտէին առաքեալքն թէ ուստի՞ այն ձկունք խորովեալք, (զի բազում էին), ուստի՞ հացքն, եւ ճաշ յօրինեալ եւ պատրաստեալ։ Կամեցաւ այսու յայտ առնել Քրիստոս, թէ ամենայն ինչ իրք հնազանդին նմա. եւ թէ եւ այնչափ ձկանցն իսկ որ՝ նորա չնորհ է։ Ծանիր թէ բարի ինչ կայցէ ի քեզ՝ եթէ յԱստուծոյ անտի գայ։ Ապա դարձո այսրէն ի նա, եւ ի նորա փառան արկ ի կիր։

Բ· Առէ ցնոսա Ցիսուս, բերեր ինչ ի յիւնոյ ոչխ՝ ըր պոտդ խլտրուտ այժմիկ։ Պետրոս վաղվաղակի ձգեաց ի ցամաք հարեւր յիսուն

եւ երիս ձկունս մեծամեծս: Կամեցաւ ինն Քրիստոս զի ի բազմութենէ անտի եւ ի մեծութենէ ձկանցն՝ զոր յետ ունայն աշխատութեան գիշերոյն՝ միով եւեթ ձգելով ըմբռնեցին, ի միտ առցեն թէ նորա բարեբարութեամբն ունին զայն. ուստի եւ մնաց դեւր ի սիրել զնա յօժարեացին: Ապա միտ դիր թէ որչափ երախտիս ի նմանէ ընդունիս, եւ նոքիմբք յորդորեսջիր ի սիրել զնա, եւ զամենայն զայն ի փառս նորա ծախեսջիր:

Գ. Առ ինոսա Յիսուս, Էկայք ճաշեցէք: Տես զքաղցրութիւն եւ զմարդասիրութիւն Քրիստոսի որ հրաւիրէրն, եւ ճաշէր ընդ նոսա: Սիրեա զբարերարութիւնն: Եւ զայս կերակուր վասն այնորիկ պատրաստեաց Տէրն, "զի մարդասիրութեամբ զաշակերտան յաշխատութենէ անտի ի ձեռն կերակրոյն կազդուրեցուցեալ զօրացուացէ,, ասէ Եւթիմիոս: Որսա եւ դու բազում հաւատեաւ զՀոգիս որ յայսմ ծովու աշխարհիս ծփիցին: Վասահ լեր զի Տէրն յեզր հայրենի գաւառին հրաւիրեացէ զքեզ, ել ասպիցէ՛ ընդ ելեալն նորա յարքայութիւնն երկնի: (Ղուկ. ԻԲ:)

Գ. ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ

Քրիստոս ելոյր աչխարան յոնյն առնէ Պետրոսի:

Ա. Եւ էբրեա ճաշեցին, ասէ ցՍիմոն Պետրոս Յիսուս. Սիմոն Յովնանու սիրե՞ս զիս առաւել քան զսոսա. ասէ ցնա, այո Տէր եւ դու գիտես զի սիրեմ զքեզ. ասէ ցնա արածիր զգառունս իմ: (Յովհ. ԻԱ:) Հովիւ գլխաւոր կարգեալ սահմանի Պետրոս: Բազում աշխատութիւն մնայր կրել Պետրոսի,

որում՝ թէ սէր չգուցէ՝ չմարթի ժուժալ։ Վասն այնորիկ ասաց սուրբն Աւգոստինոս. "Հարցանի սէր, հրամայի աշխատութիւն,,։ Ապա ուրեմն առաջի քրիստոսի մեծ այն է՝ որ առաւելն սիրիցէ։ Վասն սորին իսկ այսր մեծութեան փոյթ յանձին կալ դու, զայլովք մեծութեամբ ծիծաղեսջիր։ Պետրոս տայ պատասխանի՝ թէ Դո՛ գիտես. քանզի կանխաւ ուսեալ էր՝ անձին ոչ հաւատալ։ Եւ ոչ յաւել զայն՝ թէ Աւաւել ես պղտոս. յուշ ածեալ զնւր զամբարձլից մեծամտութիւնն։ Մի համարիր զանձն քան զայլսն նախամեծար։ Քանզի պակասէ իմն ջերմութիւն եռանդանն, եւ մեծամտութիւնն խայտառակեալ յամօթ առնի։

Բ· Դարձեալ ասէ ցնա, Սիմոն Յովնանո՛ սիրե՞ս զիս։ ասէ ցնա, այլովքն հանդերձ։ Դարձեալ միւսանգամ երկրորդէ զհարցուածն, առ ի ցուցանելոյ թէ հաստատութիւն սիրոյ պահանջէ ի նմանէ՝ որ Հովիւն լինելոց էր հօտիւ։ Առանց այնր եւ ոչ դու քալ հովուեսցես զհօտիս։ Երանի՛ Պետրոսի, զի կարաց առնել պատասխանի՝ թէ սիրեմ զքեզ։ Վայ ինձ, զի պարտ էր ինձ պատասխանի տալ, թէ սիրեմ զիս, սիրեմ զանձին դիւրութիւնս, սիրեմ զարարածս. եւ եթէ երբեք սիրեմ զքեզ, զիարդ վաղվաղակի թուլացեալ ցրտանամ։ Այլ մի՛ այդպէս յայսմ հետէ։

Գ· Ասէ ցնա երկիցս անգամ. Սիմոն Յովնանո՛ սիրե՞ս զիս։ Եւ վասն էր արդեւք երիցս հարցանիցէ։ Պատասխանի միղեւացի ասէ, "Զի մի՛, ասէ, սաստկագոյնս ինչ դարմանեալ խոտեսցեն զնա առաքեալքն, թէ զքրիստոսէ յուրասաւ եղեւ,,։ Այսպէս խնամ

տարեալ զգուշանայ Առաքնորդացն իշխանութեան։ Իսկ սուրբն Ամբրոսիոս ասէ. "Զի երիցս ուրացեալ էր, երիցս խոստովան լինիցի,,։ Քանիցս անգամ մեղար եւ յուրացաստ եղեր. միթէ եւ նոյնչափ եղիցի խոստովան ի ձեռն ճշմարիտն գործոց կենդանի հաւատոց եւ սիրոյ։ Ընդէլացո զանձն ատեպ ատեպ ցուցանել գործս հաւատոց, քանզի ամենայն բարութեանց սկիզբն՝ հաւատք են։ Տրամեցաւ Պետրոս զի երիցս եհարց ցնա, վասն զի կամ առաքնոյ յանցմանն յիշատակ եւ ցաւք դարձան այսր։ եւ կամ յանձնէ իսկ երկեաւ, թէպէտ եւ չգիտէր իսկ ինչ զանձին։ Երկիր եւ դու, քանզի ոչ եթէ այնու զի չես ինչ գիտակ անձին՝ ընտրեալ կամ արդարացեալ իցես։

Դ. ՅՈՐԵՓՇԱՒԱԹԻ

Քրիստոս յարոլեփայն պատմէ Պետրոսի զմարգարէութիւնն։

Ա. Մինչ մանուկն էր՝ անյարմար անչին գօտի ածէր, եւ երթայր յորդ եւ կամէր. եւ յորժամ ծերասցի՝ յերաց է վեր կալցի եւ այլ ածցեն ձեզ գօտի, եւ տարցին որ ոչ կամիցի։ (Յովհ. ԻԱ։) Յետ երիցս հարցեւփորձ զսիրոյն առնելոյ երկեաւ Պետրոս, զի մի՝ զոր օրինակ յետ խոստմանն մեռանելոյ՝ զքրիստոս ուրացաւ, նոյնպէս եւ յետ սիրոյն գաւանութեան՝ անկեալ կործանեսցի։ Սմին իրի քրիստոս հաստատէ զնա, թէ առ սէր նորա զձեռան տարածանելոյ է ի խաչին։ Յորժամ չկարիցեմ լինել հաստատուն՝ թէ վասն սիրոյն Յիսուսի ի խաչ ոք հանիցէ զիս, ես իսկ ինքնին է խաչ հանէց զմարմին իմ յանիս-

ընտրեք հանդերձ: Ապաթէ եւ յայլոց վիշտք ինչ հասանիցեն ի վերայ, փորձեսցիք զձեզ եթէ ընդ որո՞ց էք գերեալ արիք:

Բ· Ե՞ զայս ընդէ՞ր ասաց, ասէ ոմն, եկն ընդ մեզ: Դարձեալ պետրոս ե՞ պէտանէ զնա ալեկոծեցաւն: 1· Կանխաւ պատմեաց պետրոսի զնաչն. եւ թէ որպէս պարտ էցէ կրել՝ ուսուցանէ, եկն ընդ մեզ. օրինակն իմ էցէ առաջի աչաց քոց: Վասն այնորիկ թալացեալ անկանիմք ի ներքոյ խաչին, զի ոչ հաւատիմք ի Յիսուս: Հայեցայց այսուհետեւ ի զբոսելոյն ե՞ ի կոպրէնն Յիսուս: (Եբր· ԺԲ:) 2· Պետրոս կոչի, եւ Յովհաննէս եւս զհետ երթայ: Որ սիրէ՝ չկայ հրամանին, այլ ինքնակամ զհետ երթայ Յիսուսի: Ընդէ՞ր դու յամրագոյնս երթաս զհետ, բայց՝ զի ցրտութեամբ սիրես:

Գ· Զնա (զՅովհաննէս) փոխել պետրոսի ասէ Յիսուս, Տէ՛ր՝ եկ ա՞ն: Ասէ նա Յիսուս, ելիցէ կամ չելցէ դա ինձէ՞ն գա՞մ. ետ չէ՞ տայր ե, դո՞ եկ ընդ իմ: Աշխատասիրեալ յանդիմանի ընդվայր քննութիւն պետրոսի, ապա որչափ եւս առաւել քո: Ի խոյզ արկեալ քննես զամենայն որ առանին եւ որ արտաքոյ դիպիցին. ետ չէ՞ տայր ե: Նկատեալ գիտես թէ զինչ այլք, կամ ընդ որո՞ց, եւ կամ որչափ ժամանակս խօսիցին, ետ չէ՞ տայր ե: Յայլոց գործս միջամուխ լինիս, ետ չէ՞ տայր ե, քո գործ այն է՝ երթալ զկնի Յիսուսի: Այսմ միայն ուշ կալչիր, եւ զայլսն ամենայն Աստուծոյ յանձն արա:

Գ. ՀԻՆԳՇԱԲԱԹԻ

Քրիստոս երեւի է Երկինն Գալիլեայ առել է-
ման զհինգհարեւր աշակերտաց։

Ա. Իսկ ետուսան աշակերտքն գնացին ի Գա-
լիլեա ի լերանն։ (Մատթ. ԻԸ։) Յիշատակէ
պաւղոս ի կորընթացւոց թուղթն թէ ա-
ւելի եւս քան զհինգհարեւր էին աշակերտքն։
Թուի ինձ թէ յորդորեցան ի բանից անտի
կանանց եւ յայլոցն որ ասէին՝ թէ խոստա-
ցաւ երեթէ ի Գալիլեա տեսցեն զնա։ Քրիս-
տոս զերկար գումթ ոչ ամփոփեաց ի սակաւս,
այլ յամենեսին ձգեաց։ Զամենեսին զոյգ
հասարակ սիրեաջիր, եւ մի զոք առանձինն,
զի յայնմ ինն բազում է մարմնասիրու-
թեանն մուտ։ 2. Առաքեալք, որոց զքրիս-
տոս տեսեալ էր, յուշ առնեն եւ այլոց՝
զի եւ նոքա այնպիսւոյ բարուքեան հաղորդ
լինիցին։ Որ ինչ քեզ տուեալն է, անտի
հան եւ այլոց աննախանձ։ 3. Զմտաւ ած
զերգն եւ զցանկութիւնս որոց կայինն եւ
սպասէին։

Բ. Ո՞ր ժամուցէր էրն նոցա ցիսուս։
Զգուշանայ ցիսուս պահել զտեղի եւ զժա-
մանակեալ ժամանակ իւրոյ յայտնութեանն,
զի զոր խոստացաւն՝ հաւատարմութեամբ ի
գլուխ հանցէ։ Քանի՛ հաւատարիմ է Աս-
տուած ի խոստմունսն. որչափ սակաւ կաս
մնաս դու նմա հաւատարիմ. որչափ ինչ դնես
ի մտի, եւ քանի՛ սակաւս վճարես։ Զիարդ
նենգաւոր է աշխարհ, եւ որպէս ճշդիւ գտա-
կաւ ծառայես նմա։

Գ. Իբրեւ տեսին զնա, երկիր պագին նմա,
եւ ոմանք յերկուածոյան։ Այս ինքն ի նոցանէ՝
որոց զնա չէր տեսեալ յառաջագոյն, թէ-

պէտ եւ յայլոց զամենայն որ կանխաւն գործեցան՝ լուեալ եւ ի միտ առեալ էր: Այսպիսի է խոստասրտութիւն մեր առ աստուածեղէն ազդեցութիւնան: Բարձ յինէն, Տէր, զսիրտ քարեղէն: Զառաջինն՝ եղեւ յերկուանալ սակաւուց, բայց ապա յետոյ ամենեքին առ հասարակ երկիր պագանէին, եւ որպիսի՛ մեծարանօք, եւ խոնարհութեամբ, եւ սիրով եւ խնդութեամբ: Եւ եւ դու ի լեառն բարձու առաքինութեան, զի այնպիսւսմ մխիթարութեան արժանի գտանիցիս:

Դ· ՈՒՐԲԱԹ

Կարճէ ջլախերտն ի գործոցանել ջլախորհ:

Ա· Ե՛ր մարդասէր Յիսուս խօսեցա՛ ընդ նոսա է՛ ասէ, զուա՛ տնչ անձնային իշխանո՛ւթի՛ն յերկինս է՛ յերկրի: (Մատթ· ԻԸ:) Զիշխանութիւն, զայն՝ զոր ունէր նա ժառանգութեանն իրաւամբք՝ զօրութեամբ անձնաւորութեանն միաւորութեան իբրեւ բնական Որդի Աստուծոյ, տուաւ ինձ ասէ ի ձեռն խաչի եւ արժանեաց չարչարանացն: Ի միտ առ զզօրութիւն ճշմարիտն մեռուցման, զի այնու իսկ տուեալ լինի քեզ իշխանութիւն յերկինս կամ ի բանաւոր մասին· եւ իշխանութիւն յերկրի կամ ի շնչաւոր մասին՝ յորում չար ցանկութիւնքն են: Ծանիր զՏէրն ամենայն իշխանութեան, երկիր պագ նմա, արկ զանձն ընդ նորա իշխանութեամբն: Աղաչեա զնա զի զայն իշխանութիւն արկանիցէ ի կիր ի ձեռն վերակացուացն քոց, որպէս ինչ վայել իցէ փառաց նորա:

Բ· Գնացէ՛ք այսուհետեւ, աշխէրտեցէ՛ք զամենայն հեթանոսս: Միտ դիր այնմ՝ Այսուհե-

պե՛ս: Զի տուաւ ինձ իշխանութիւն, ապա այսուհետեւ դուք աշակերտեցէք: Եւ զիարդ այս զայնը զհետ եկեսցէ: Յայտ իմն առնէ՝ թէ ընդ մեծի իշխանութեանն՝ եւ ազնուագոյն կամս ի միասին խառնեալ է, եւ այնու իշխանութեամբ վարի ի բարիս առնել: Սիրեա դու զբարերարութիւնն զայն, զորոյ ոչ միանգամ եւեթ առեալ է քո զփորձ: Ալէլուիա: Եւ ի քեզ իսկ հայեցաւ, եւ ոչ զոք ի բաց ձգեաց: Եթէ աշակերտիցես՝ ալէլուիա, մի անգոներ զտնանկն: Լեր ձեռնտու առհասարակ տառապելոց եւ որոց ի յաջողութեան իցեն. նա՝ տառապելոց եւս իմն աւելի, զի զնոցանէ իսկ գրեալ կայ, թէ Ուրուհետե տարբեր դո՞մ յերբուցս այսոցիկ եղբայնց՝ ինձ արարէք: (Մատթ. ԻԵ:)

Գ. Ալէլուիա զնոսա յանուն Հօր, այլովքն հանդերձ: Ջնջեցան եւ ի բաց բարձան խիստ օրէնք թլփատութեան ի դարման առաջնոյ մեղացն, եւ եդեալ հաստատեցաւ սկրաւութիւն քաղցր եւ հեշտական: Գոհացիր զԱստուծոյ զի ի ձեռն աւետարանին օրինաց՝ զլուծն քաղցր եւ զբեռնն փոքրոգի գործեաց: Առեր եւ դու զսկրաւութեանն բարերարութիւն, յորմէ վրիպեալ գտանին այնչափ անչափ հեթանոսք: Ջինչ պարտիս Տեառն, յընտանեաց անտի Քրիստոսի, քրիստոնեայ եղեր: Այլ մեծ իմն թշնամանք են անուն գեղեցիկ՝ առանց արդեանց: Այսուհետեւ վարս ընծայեցուսջիր պատշաճականս կարգին քում, եւ որ այնպիսւոյ Հօր որդւոյ վայել իցէ:

Դ· Շ Ա Բ Ա Թ

Յառաջ մատչէ իրապն ըստ պայր առաքելոցն։

Ա· Ո՞ւստ նոցա պահել զանձնայն՝ որ ինչ պատուիրեսցէ Յեսու։ (Մատթ· ԻԸ։) Յայսմ վայրի ասէ սուրբն Յերոնիմոս. "Հրամայեաց զի նախ ուսուսցեն, ապա մկրտեսցեն, յետոյ ուրեմն զոր ինչ պարտ իցէ պահել՝ պատուիրեսցեն,,։ Պահել ասաց, եւ ոչ եթէ գիտել, քանզի վախճան աւետարանական օրինացն՝ նոցին պահպանութիւնն է։ Զանձնայն, եւ ոչ թէ ինչ ինչ։ Զի որ դիւ է՞ւ ինչ գիտիցէ, եղիցի անձնայն օրինացն պարտական։ (Յակ· Բ։) Ապա պահեա, զի զայնմանէ իսկ կախեալ կայ փրկութիւն քո։ Ե՞ պատուիրանքն նորա չէն ինչ ծանո՞ւտ։ (Ա· Յովհ· Ե։) Զի նա եղ զայնոսիկ ի վերայ քո՝ որ սիրէն զքեզ։

Բ· Որ հա՞տոյ ե՞ն դիրքիցի՝ ւեցցէ, ե՞ որ ոչն հա՞տոյ՝ պատպատրաստիցէ։ (Մարկ· ԺԶ։) Ի միտ առ զի՛նչ գատապարտելն իցէ, եւ զի՛նչ կեալ· եւ երկոքին իսկ զքոց կամաց կան կախեալ։ Կամիս կեալ· հաւատոց եւ մկրտութեան պէտք են· հաւատոց ասեմ՝ ոչ որ մեռեալ իցեն, այս ինքն առանց գործոց· այլ կենդանի հաւատոց եւ որ գործովք հաստատեալ իցեն։ Գոհացիր վասն մկրտութեան եւ հաւատոց։ Այլ միտ դիր թէ զիա՛րդ ցուցցես զայն գործովք։ Վշտակից լեր եւ աղաչեա վասն այնոցիկ՝ որ ի խաւարի նստիցին։

Գ· Նշանո՞ւտ այնոցիկ որ հա՞տոքն, երկիցեն զհե՞տ այնոցիկ։ Յառաջադոյն ասի թէ նշանիւք եւ սքանչելեօք հաստատելոց են հաւատք, զոր օրինակ եւ հաստատեցան իսկ

յետոյ: Դու զայն ամենայն նշանս ի հոգի անդ գործեսջիր: 1. Դեւք ելանեն, ասէ սուրբն Բեռնարդոս, "յորժամ մեղքն ի սրտէ արմատաքի խլեացին,,: 2. Լեզուս նորա խօսին. "յորժամ մեկնեացին հինքն ի բերանոյ նոցա,,: 3. Օձս բառնան. "յորժամ ժանկաբեր թելադրութիւնք դիւին շիջցին,,: Մահացու ինչ գեղ արբցեն առանց վնասելոյ. "յորժամ փորձութիւնք ի վերայ գայցեն, եւ առանց հաւանութեան դարձեալ գնայցեն,,: 4. Ի վերայ հիւանդաց ձեռս դնեն եւ բժշկեն. այս է "յորժամ զհիւանդացեալ ցանկութիւնան գործովք բարեօք ծածկեն,,:

Ե. ԿԻՐԱԿԻ ԶԿՆԻ ԶԱՏԿԻ

Խոպանաց լինել ընդ ոեզ գնալ ի կոպրոճ աշխարհն:

Ա. Ե՞ահաւասիկ ես ընդ յեզ եմ զամենայն աւուրս գնալ ի կոպրոճ աշխարհն: (Մատթ. ԻԸ:) Առաքեր զաշակերտս իբրեւ զոչխարս ի մէջ գայլոց: Ապա. որչափ աղէտք, քանիօն չարիք կային եւ ճնային նոցա այնուհետեւ: Այլ անդէն եղ եւ զմխիթարութիւնն. ասէ՝ Ահաւասիկ ընդ յեզ եմ: Սոյն այս եւ քեզ լինի մխիթարութիւն. Մի զանգիտեսջես, զի ես ընդ քեզ եմ: (Երեմ. Ա:) "Ոչ եթէ զի մի ինչ կրիցես եւ կամ մի ինչ չարչարիցիս, ասէ Պրոսպեր, այլ որ եւան առաւել է, զի մի ինչ յանապորոնութենէ խաւսացելոցն եւ անողորմից պարտեսցիս,,:

Բ. Ե՞ ընդ յեզ եմ, եւ իբրեւ Աստուած, եւ որպէս Մարդ եւ Աստուած: Աստուած՝ անչափութեամբ: Թէպէտ եւ երեւիցիմ ոչ

ի ձէնջ, այլ տեսանեմ զձեզ եւ դիտեմ զոր գործէքն: Ահաւասիկ խթան ընդոստուցիչ առ բարւոքն գործել: Եւ անդն ածի եթէ ածիցես զմտաւ, թէ այք Տեառն հանապազ ի քեզ հայիմ: Իբրեւ Մարդ եւ Աստուած՝ գտանելով անդէն ի Գոհութեան խորհրդեանն: Արդ կշռեա դու զայնչափ երախտիս բարերարութեանն եւ սիրեսջիր:

Գ· Ե՞ ընդ ոչխ էմ: 1· ի ձեռն սրբարարն շնորհաց, որ զմեզ ընդ Աստուծոյ միաւորեն: Ո՛րչափ փոյթ պարտ եւ պատշաճ է ունել յանձին՝ առ ի զայն զօդ պահելոյ: 2· ի ձեռն գործականն շնորհաց, տուեալ զոյժ եւ զզօրութիւն գործելոյ ի վեր քան զբնութիւն: Այլ զինէն կախեալ կայ՝ զի արդիւնագործք լինիցին: Եթէ հանապազ իսկ ընկալեալ էր իմ զայն շնորհս, որպէս այլ ոք լինէի: 3· ի ձեռն մանաւանդ խնամոց եւ տեսչութեան՝ վարելով զմի մի իւրաքանչիւր յանձնիւր վախճան կոչմանն: Այսչափ օրինակօք ընդ իս ես Տէր· եղէց եւ ես ընդ քեզ հանապազ սրտիւ եւ գործով:

Ե· ԵՐԿՈՒՉԱԲԱԹԻ

Ցերծոյ սրբեցն ինչ բազմեալն էին ի վերնատան՝ երեւեցաւ տոտիլոցն:

Ա· Յերծոյ ինչ պէս բազմեալ էին ոչսանդն, երեւեցաւ նոցա ես ընձանձեաց զանհատութիւն նոցա: (Մարկ· ԺԶ:) Հայեաց ընդ Քրիստոսի մարդասիրութիւնն, զի թէպետ եւ ի փառաւորեալ մարմնի, եւ հանդերձեալ իսկ էր յերկինս վերանալոյ, սակայն ընդ աշակերտան չգարշի բազմել: Յորում

պատուի եւ իցես՝ լեր այլոց հաւասար։ Թշնամանքն այն զոր թշնամանեաց՝ ի սիրոյ անտի են, զի կամէր ինձ զիւրան առաւել սուրբ առնել։ Մի ոք ասա զանձն արդար համարեսցի։ Երբ իցէ զի եւ դու զսոյն օրինակ յանդիմանութիւն յանդիմանեսցիս, եւ զսէրն պատուեալ մեծարեսցես։

Բ. Երթամ եւ ա՛ռ առաքէն է՛։ (Յովհ. ԺԶ։) Թէպէտ եւ չպատմի աստ թէ զի՛նչ այլ եւս խօսեցաւ Յիսուս, այլ մարթի կարծել՝ թէ յայտնեաց նոցա՝ եթէ արդէն իսկ հասեալ է ժամ զի երթիցէ առ Հայր, եւ ինչ ինչ յայնցանէ զոր ի վերջին ընթրիսն խօսեցեալ էր՝ միւսանգամ երկրորդեաց։ Զմտաւ ած թէ որպիսի ցաւովք լուան զբանն զայնոսիկ՝ զի վրիպելոց էին ի մօտաւորութենէն Քրիստոսի։ Քեզ առաւել եւս պարտ է զչարել, եթէ շնորհօք իւրովք հեռացեալ մեկուսի գնայցէ ի քէն, զի անտի իսկ աւելագոյն վտանգ է։ Մի խնդրեր զզգայուն եռանդն աստուածպաշտութեան, այլ յայնմ՝ Աստուծոյ յանձն արա զանձն քո. բայց զճշմարիտն եւ զհաստատուն եռանդումն մի թողուր։

Գ. Երթամ եա՛ նա։ Քրիստոս զի մի յանկարծակի ինչ պատմութեամբ իւրոյ ի բաց գնալոյն զիւրան ի կոր կործանեսցէ, մեղմով տակաւ յարդարեաց զնոսա՝ անօսր ինն եւ կարճ ժամանակս երեւելով նոցա ի փառաւորեալ մարմնի։ Դժկամակ մնօք անջատեալ բաժանիմք ի նոցանէ՝ ընդ որս յաճախ եւ յոյժ ընտելութեամբ գնայցեմք։ Ըստ նմին օրինակի եւ դու զանձն քո որոշեա յարարածոց եւ ի քոց դիւրութեանց։ Զառաջինն դուն ուրեք եւ ի հարեւանցի

ինն նոքօք վարեսջիր, եւ ապա այնուհետեւ դիւրաւ մարթիցիս կալ առանց նոցա։

Ե· ԵՐԵՔՈՒԱԹԻ

Քրիստոս ի ծնունդն իւրոմ ղատափեալն ծիլնարէ։

Ա· Լո՜ էյէզ էրնէ ես էրնամ։ (Յովհ. ԺԶ։) Թուի ինձ եթէ եւ զայս բան երկրորդեաց այնոցիկ՝ որ տրտմեալն եւ թախծեալ էին։ Ոչ ասաց, թէ Լո՜ է ինչ. թէպէտ եւ նմա իսկ կարի լաւ էր, զի յետ չարչարանացն վայելեսցէ ի փառս, եւ նստցի ընդ աջմէ Հօր, այլ ասէ՝ Լո՜ է յէզ։ Զի ի միտ առեալ ծանիցեն՝ թէ եւ ի չարչարելի մարմնի մարդկութեանն, եւ ի փառաւորեալն՝ ոչ անձին ինչ, այլ իւրոցն սեպհականացն ուղ ունէր նա. եւ յայնժամ իսկ զոր գործէն՝ ի նոցա օգուտ գործէ։ Արդ չիցէ՞ արժան զի մի եւ դու կէտ նպատակի գործոց քոց զանձն կացուցանիցես. չիցէ՞ օրէն՝ զի զոր ինչ եւ գործիցես՝ վասն Աստուծոյ գործեսցես, որ զամենայն ինչ վասն քո արար։

Բ· Զի էրնէ ես ոչ էրնայ՝ ծիլնարէն ոչ եէէոյէ ա՜ յէզ։ Տակաւին ըստ մարմնոյ սիրէին զՔրիստոս առաքեալքն, եւ այնու՝ զանձինս իւրեանց սիրէին։ Պարտ եւ պատշաճ էր՝ զի որ մարմնաւոր սէրն էր՝ ամենեւին իսկ ի հոգի անդր փոխեսցի, եւ կատարեալ գործիցին հաւատք, յոյս եւ սէր նոցա։ Ապա ուրեմն կամի ինձ Քրիստոս զի սիրեսցի սուրբ եւ հոգեւոր սիրով, զի մի սէրն զոր սիրեմք զնա, խառնեալ անձինն սիրով՝ արգել հոգւոյն սրբոյ լինիցի. եւ զիա՞րդ մարթ իցէ զի չլինիցին արգել հոգւոյն սրբոյ այնչափ ան-

չափ անկարդ ցանկութիւնք: Զի ասէ իսկ սուրբն Բեռնարդոս, "Զհոգեւոր շնորհացն գլխութիւն՝ միտք որ զբաղեալ իցեն՝ ոչ ընդունին,, :

Գ. Ապա երկեր՝ ասասէցէ ընա ասացեալ: Գալուստ Հոգւոյն սրբոյ՝ զՔրիստոսի յերկինս վերանալոյ կայր կախեալ. զի այնպէս իսկ սահմանեալ էր յԱստուծոյ՝ զի միխիթարութիւն որ գեռեւս մարմնաւոր էր՝ բարձցի ի նոցանէ, եւ առաքեսցի այլ միխիթարութիւն՝ որ առնելոյն հոգեւոր իցէ: Ինձ թուի՝ թէ եւ այժմիկ այսպէս կարգեալ է յԱստուծոյ, զի մի առցէ ոք զճաշակ քաղցրութեան երկնաւորականացն եւ հոգեւորականաց, եթէ ոչ զերկրաւորսն եւ զմարմնաւորս յանձնէ ի բաց թօթափիցէ: Տես յո՞ երթեալ յարեալ իցես. յորպիսի՞ ցանկութիւնս երկրաւորս եւ մարմնաւորս. նմին իրի իսկ չառնուցուս զճաշակ հոգեւորականացն: Քաղցրասցին քեզ հոգեւորքն, եթէ զմարմնաւորսն ի բաց բարձցես:

Ե. ՁՈՐԵՔՁԱԲԱԹԻ

Աձէ ջլջւէրթան ի լեռն Յէլիեհոց:

Ա. Նոթարու ի թաղթէ, ինչը գիենաց ըզրուն ի քարչանց: (Ղուկ. Ի:) Զմտաւ առ զբանան, ի միտ առ զխորհուրդն, տես թէ զի՛նչ պատրաստութիւն ի քէն պահանջիցի առ Հոգին սուրբ որ խոստացեալն է: 1. Խրատ տայ Նոթէլ, յայտ արարեալ՝ թէ չէ պարտ զհանդարտութիւն մանաւանդ մտաց խռովել արարածովք եւ իւրոց կարեացն ցանկութեամբք: 2. Ի թաղթէ. այս ինքն՝ թէ եւ այնոցիկ որ ի գոր-

ծըս իցեն զբաղեալ՝ պարտ է զհանդարտու-
թիւն ունել: 3· Մինչ-· չնշանակէ զժա-
մանակն, զի վառեալ բորբոքեսցէ զյօժա-
րութիւն նոցա, եւ հաճեալ հաւանեսցին
կարպաւորութեանն Աստուծոյ: 4· Զգինո-
յո-ւ զօրո-ւիւ-ն: Զի ի միտ առցուք՝ թէ
ամենեւին իսկ մերկ եմք առանց Հոգւոյն
սրբոյ, եւ կարեմք ինչ ոչ ինչ· եւ թէ ի
նմանէ միայնոյ է համօրէն զօրութիւն մեր:
Այնու զօրութեամբ եւ յայսմ իսկ աւուր
լեր դիմակալ քոյոցն հակառակորդաց:

Բ· Եհան զնոսա ինչ-ւ է Բեթանիա: Դէմ
եդեալ երթայ ի Բեթանիա, առ ի տալ ողջ-
ոյն, որպէս մարթ եւ արժան է կարծել,
Մարթայի եւ Մադդաղենացւոյն, եւ զի ի
վառս յաղթութեանն իւրոյ առեալ ածցէ
զնոսա: Միտ դիր՝ թէ ո՛րչափ սիրիցէ զնո-
սա: Եւ արժանի իսկ զանձինս կացուցին
սիրելոյ· մին՝ հիւրասիրութեամբն զոր եցոյց
առ Յիսուս· եւ մեւսն ի ձեռն նկատու-
թեանն: Իբրեւ զի ոչ մոռանայ Աստուած
զսպասս եւ զպաշտամունս՝ զոր նմա հարկա-
նիցես· իսկ դու զիարդ մոռացօնս առնես
ընդհացն՝ զոր ընդունիս:

Գ· Ի լեռն որ կոչի Յեղեոյ: (Գործ·
Ա:) 1· Զմտաւ ած թէ զինչ միտք էին
առաքելոցն որ ուղեկիցն լինէին Քրիստոսի·
ո՛րչափ ուրախութիւնք խառն ընդ ցաւոց·
քանի՛ արտասուք մինչ ողջոյնն տային· զի-
արդ կամ ո՛րպէս քաղցր համբոյր էր զոր
տային վիրացն· ո՛րչափ պաղատանք, քանիօն
խնդրուածք, այլովքն հանդերձ: 2· Ելանէ
ի լեառն Ձիթենեաց, զի անտի յերկինս վե-
րանայցէ: Խորհեաց դարձեալ յանձին քում՝
զի անդ իւրոց չարչարանացն սկիզբն արար,

եւ ի միտ առ՝ թէ չայողութիւնք սկիզբն են փառաց: Ապա ոչ գնայցես ի փառս ի ձեռն զբօսանաց աշխարհիս եւ փափկութեանցն զգայութեանց: Վասն այնորիկ ասա ընդ սրբոյն Թերեսիայ, կամ չարչարել կամ մեռանել:

Ե. ՀԻՆԳՇԱԲԱԹԻ

Վասն Տէառն յերկինս վերանալոյն:

Ա. Ամբարձեալ զչեռս իւր օրհնեաց զնոսա: (Ղուկ. ԻԴ:) Թէ որով բանիւք օրհնեաց՝ այն չէ յայտ: Սակայն ի դէպ է ածել զմտաւ, թէ այն իսկ էր՝ զոր ի վերայ ընթրեացն ետ: (Յովհ. ԺԷ:) Հայր սուրբ, պահեա զնոսա յանուն քո, որով եփուրն ինձ, զի եղիցին մի, որպէս եւ մեք մի եմք: Եւ քրիստոսի օրհնութիւնն ազդոյ եւ հզօր է, տուեալ զնորհս՝ զոր հայցէ ոք ի նմանէ: Հայր օրհնեա եւ զիս երկնաւորն օրհնութեամբ, եւ ոչ երկրաւորաւ. զի ոչ յագեցուցանէ, եւ ոչ իսկ քաղցրութիւն ինչ յանձին ունի:

Բ. Մինչ դէս հայէին նոքա՝ վերացաւ: (Գործ. Ա:) Ոչ լոկ մինչ դեռ հայէին, այլ եւ, որպէս սովոր է պատահել այնոցիկ՝ որ ընդ այնպէս նորանշան եւ ընդ մեծապայծառ եւ ընդ ցանկալի տեսիլ հայիցին, գնային ընդ նմա սիրով եւ զարմանային, եւ ուրախ լինէին եւ ցանկացեալ փափաքէին: Ուստի հաւանեալ դիցես ի մտի թէ մի մի իւրաքանչիւր ի նոցանէ ասէին. Ձիա՞ս զնէ ետ: Լեր եւ դու նոցա ուղեկից: Վերացաւ. ոչ յանկարծակի յականն թօթափել չէք յաչաց լիներ, զի բազում ժամանակս յարեալ

կայցեն նոքա ի նա ըղձիւք իւրեանց: Որ ինչ ի վայրկեան ժամանակի գործին՝ չարձակեն արմատս ի խոր: Զոր դու ի մտածութեան անդ զարթուցանես՝ գոնէ զայն օր սնո ի քեզ, եւ ածիցես յարդիւնս.

Գ· Խոնարհեսցայ ընդ նմին, այլովքն հանդերձ, վասն որոյ է- Ասասաթ ընա ասասել բարբարոսցայ: (Փիղիպ· Բ:) Անդ սկիզբն առնես ելանելոյ յերկինս, ուր զանձն խոնարհեցուցանիցես: Որ էր՝ ընդ նմին է, էիք ոչ ընդ էիր: (Եփես· Դ:) Խոնարհութեան զայս ինչ խոստացաւ քրիստոս· Որ խոնարհեսցանէ ընդ նմին, բարբարոսցի: (Ղուկ· ԺԴ:) Նմինչափ բարձր ելանելն լինիցի, որչափ խորագոյն խոնարհութիւնն իցէ: Կարիցես արդեւք քեզ զերկինս խոստանալ, եթէ ընդ նոյն ճանապարհ ընդ որ ցայժմ գնացեր՝ գնայցես: Հայեաց ընդ ճանապարհս Տեառն եւ զհետ գնա:

Ե· ՈՒՐԲԱԹ

Ելեալ հրեշտակ երկո՝ յարոլեցոյն պատմեն զերկրորդ գալստենէն քրիստոսի:

Ա· Եւ ասեն ընդ նմա ընա յալոց նոցա: (Գործ· Ա:) Զտեսիլն ցանկալի աչաց հայելոյ, եւ զայն որ միայն պատճառք ուրախութեան էր՝ ամպն ծածկեալ կորզեաց յաչաց նոցա: Մարթ եւ պատշաճ է այսպէս ածել զմտաւ, թէ յոչընչէ իսկ եղեւ ամպն այն յԱստուծոյ, եւ ոչ այլուստ ուստեք անդր կոչեցաւ: Աստուած ինքնին է որ երբեմն ածէ ամպս ի վերայ մտաց մերոց, զի մի լիցուք խորամուխ յաստուածոյն. զուցե նկատութեան ուշ եղեալ՝ զգործովք ըն-

կերսիրութեան զանց առնիցեմք. եւ կամ զի անդէն իսկ ի լքմանն խոնարհութեամբ ժուժկալեալ՝ առաւելագոյն հաճոյ լինիցիմք նմա: Այլ տես դուցե իցեն ինչ ի քեզ ամպք կարեացն մրրկելոց եւ մոլեկան ցանկութեանց, որ չտայցեն քեզ տեսանել զԱստուած: Եկ դու երկնաւոր հոգմդ հարաւոյ, եւ ցանեալ ցրուեա զամպսն զայնոսիկ:

Բ: Մինչ դեռ պլուցեալ հայելին ընդ երկինս երեսլոյ նորա, եւ ահաւասիկ արտ երեւեցան նոցա, արտ եւ ասացին. արտ փալէլեացէ՝ ո՞վ կայտ հայեցեալ ընդ երկինս: Անդէն իսկ իբրեւ ծածկեցաւ յաչաց աշակերտացն Յիսուս, կշտամբեալ յանդիմանին: 1. Զի կանն: Յաշխարհի աստ յայսմիկ՝ ի ճանապարհի եմք. ապա չէ պարտ կալ, այլ յառաքինութենէ յառաքինութիւն յառաջադեմ նկրտել: 2. Զի հայելին ընդ երկինս: Ոչ եթէ հայելով միայն կամ ցանկանալով՝ անդր լինի հասանել. պարտ եւ պատշաճէ աշխատ լինել վասն այնր արքայութեան, վասն զի բռնաբռնի: Բայց դու թերեւս չես իսկ արժանի այնմ կշտամբութեան, զի դուն ուրեք եւ անօսր հայիս մտոք քովք ընդ երկինս: Յայսմ հետէ ալէ իմ յանկնայն ժամ ա-Տէր: (Սղ. ԻԴ:)

Գ. Այս ցիսուս որ վերացա ի նենգ յերկինս, ոչնպէս եկեսցէ: Յիշեցուցանեն զյիշատակ երկրորդ գալստեանն առ ի դատել: Ոչնպէս եկեսցէ. արդարեւ իսկ եկեսցէ ըստ փառաւորութեան մեծվայելչութեանն, այլ ոչ եթէ ըստ վախճանին. զի որ այժմ երթայր յերկինս՝ զի բարեխօս մեր լինիցի, յայնժամ եկեսցէ առ ի դատել: Ապա ուրեմն կամին իմն հրեշտակքն՝ զի յիշատակ

այնր գալատեանն կայցէ Ինայցէ առ մեզ, մինչ դեռ Յիսուսն ի բաց գնայր, զի երկիցուք ի զայրացուցանելոյ զնա՝ զոր ունելոց եմք մեզ դատաւոր: Արդ այնպէս զհետ գնա զայնր՝ որ յերկինան ելանէ, զի մի զարհուրեացիս ի նմանէ մինչ դատիցի:

Ե· ՇԱԲԱԹ

Վասն քրիստոսի քաղմարթոն ուղեկցացն որ յաղնուելոմբ յերկինս գնայր:

Ա· Եւ ի բոյնոնս, գերթաց զգերուելոն: (Սղ· կէ:) Քրիստոսի որ վերանայրն՝ ուղեկից լինէին ոգիք սուրբք ի դժոխոց, գերեալք սիրոյն կապանօք, եւ փառաւոր զլուք յաղթութեանն գործէին: Յիշեցին զվիշտս իւրեանց, տեսին եւ ուրախ եղեն զի ազատեալ էին: Խառնեա եւ դու զանձն ի թիւ եւ ի համար ուղեկցացն այնոցիկ: Հայեաց դու եւ տես, իբրեւ զի ցանկալի են խորանք Տեառնն զօրութեանց, եւ աղտեղի եղիցի քեզ երկիր: Ցանկացիր յաղաւթիւն որդւոցն Աստուծոյ· որ ի չղթայս քոյոցն ցանկութեանց կաս կապեալ եւ կաշկանդեալ: Եւ ուսիր թէ չէ պարտ չէ արժան առն՝ որ զառաքելոյ պաշտօն յանձին ունիցի, միայն առանձինն եւ առանց ամբոխի ուղեկցաց յերկինս ելանել· այլ հարկ է զառ եւ զաւար ոգւոցն կորզելոց ի դժոխոց՝ ընդ իւր առեալ ածել:

Բ· Կոչ Աստուծոյ բերապատիւ հալածէ ուղղէ: Փութացան ընդ առաջ ելին հրեշտակք այնմ՝ որ յաղթութեամբն ելեալ գայր: Խնդակից լինին քրիստոսի իբրեւ յաղթողի՝ զի պարտեաց զդժոխս· իբրեւ հովուի՝ զի եգիտ զոչխարն որ կորուսեալն

էր, եւ որպէս հօրն մարդկան՝ զի այսրէն շահեցաւ զորդին զանառակ։ Լեր եւ դու ընդ նոսա ուրախակից քրիստոսի։ Զմտաւ ածէ թէ քանո՞յ եղեւ նմա այն յաղթութիւն։ Ծանիր թէ եւ դու զերծար ի դժոխոց. եւ թէ դու այն ոչխար էիր՝ որ մոլորեալ երթայիր ի մոլորութիւնս ցանկութեանց. եւ որդին անառակ՝ որ զամենայն գոյաւորութիւն ծախեալ էիր։ Ուրախ լեր, գոհացիր, դիր ի մտի։

Գ. Համբուրյաւ Աստուած օրհնութիւնմբ։ (Սղ. խզ։) Զմտաւ ածէ զձայնս օրհնութեանցն։ Աստէն ոգիքն. Գնեցեր զմեզ Տէր Աստուած արեամբդ քով, այլովքն հանդերձ. (Յայտ. ե.) եւ զայն քան զամենայն ինչ յօժարութեամբ լսէր նա՝ որ յաղթեալ փառօք դառնայր յերկինս։ Երկրէին հրեշտակքն. Արժանի է գառնդ զնեալ՝ առնուլ զպատիւ այլովքն հանդերձ։ Դու ընդ նոսա եւ ընդ նոսա տուր դրուատիս քրիստոսի։ Ընդ նոսա ծանիր՝ թէ արեամբն քրիստոսի գնեցար։ Աստի ի միտ առ զքո ազնուականութիւն, որպէս զի մի օտարասցիս յազնուութենէ աստի։ Իսկ ի սոցանէ ուսիր, թէ պատկ տուեալ լինի այնմ՝ որ զենեալն լինի, զի եւ դու զհին մարդն սպանանիցես։

Զ. ԿԻՒՐԱԿԷ

Զ ԿՆԻ Զ ԱՏԿԻ

Վասն քրիստոսի յաղթութեամբ յերկինս մարթելոյ։

Ա. Հայր ընծայեաց յորդի զերկինս եւ զերկիր զի արարիչ, եւ այժմ քարոզութիւն ընծա Հայր որ ի երկինս, քարոզ զերկինս յորում

ղէնէլ ալէլուիա ա՛ւ է ։ (Յովհ· ԺԷ ։) Իբրեւ եկաց Որդին առաջի Հօրն, զայս ինչ եւ կամ սոցին նման բանս համարեաց թէ խօսեցաւ։ Յայտ արար եթէ ելից կատարեաց զՀնազանդութիւն, եցոյց զվէրան, մատոյց եւ զկապուտ կողոպուտ ոգւոցն, եւ վասն այնր ամենայնի փառս խնդրեաց ։ Գրեսջիր եթէ եւ դու ելեալ կայցես յանդիման Հօրն այնորիկ· կարիցե՞ս ասել ճշմարտութեամբ, թէ Զէօրձն կոտորեցի ։ Ո՛րչափ թերակատար է քո հնազանդութիւնդ· որչափ սակաւ ինչ վասն Քրիստոսի յանձն առնուս· զիարդ ցուրտ ի փրկութիւն ընկերին ես ։ Արա զի յորժամ եկեսցէ ժամ եւ ժամանակ՝ մարթայցես զնոյնօրինակ պատասխանի առնել Հօրն յաւիտենից ։

Բ· Աւոյ Տէր ՅՏէր է՛, Նէոփ ընդ ալէ էմ ։ (Սղ· ճԹ ։) Հաւատա դու թէ մարդկութիւնն Որդւոյն յաջակողմն անդր Հօրն հրաւիրեցաւ՝ առնուլ պաշտօն եւ երկրպագութիւն ի հրեշտակաց եւ յերանելեաց· Նոքա հրամայեցաւ՝ առ ի զմեծավայելչութիւնն եւ զիշխանութիւնն եւ զպատիւ առաւելութեանն ի վեր քան զամենայն արարածս յայտ առնելոյ ։ Բայց որ աստ փառօք եւ պատուով պսակի՝ եղբայր քո է· Նա ինքն է՝ որ խոնարհեցոյց զանձն լինել հնազանդ մահու ։ (Փիլիպ· Բ ։) Այլ վասն այնորիկ է Աստուած զնա առաւել բարձրացոյց, զի ուսանիցես թէ խոնարհութիւնն է ճանապարհ հաստատուն ի փառս ։

Գ· Նոփա ընդ ալէ Հօր, (Մատթ· ԻԶ·) ի հրամայել եւ ի գատել ։ Սակայն ոչ ինչ այլ ինչ հրամայեսցէ, բայց զայն՝ զոր ինքն արար ։ Զի քաղցրագոյնս մեզ զիւր հրամանն

յարդարիցէ՝ իւրումն օրինակաւ համեմեաց։ Ո՛րչափ խիստ է ծառայ՝ որ չառնուցու յանձն մատչել ի գործ անդր՝ զոր Տէրն չգարշի գործել. այլ դու քանիցս անգամ մերժեալ չառեր յանձն։ Այլ դատեսցի նա զծածուկս սրտից։ Եթէ ոչ սիրես զՀայր եւ զեղբայր եւ զՏէր, երկիր ի դատաւորէն։ Զմարդ թէ խաբես, սակայն զնա ոչ կարես խաբել։

Զ. ԵՐԿՈՒՇԱԲԱԹԻ

Պօ՜ղ վերանալոյն Քրիստոսի յերկինս։

Ա.Համբարձեր+ իշխան+ զքրօ՜նս յեր ի վեր. համբարձյեն զրօ՜ն+ յօ՜խրենից։ (Սղ. ԻԴ։) Առաջին պատուղ այն իսկ է՝ զի զդրունս երկնից որ մեղօք մերով փակեալ էին, քրիստոս իւրով ելանելովն եբաց, զի մարթ իցէ մեզ մտանել ի փառս՝ թէ միայն կամիցիմք։ Զմտաւ ած թէ ո՛րչափ էին ողբք եւ կոծք նահապետացն, մինչ փակեալ դրունքն էին. եւ զինչ այն ուրախութիւն՝ յորժամ բացեալս տեսին։ Խնդա եւ դու ընդ երախտիս բարերարութեանն որ քեզն եղեւ։ Այլ քանի՛ անհեդեդ չարիք են մեղքն՝ զի եւ մին յայնցանէ կարող է փակել քեզ միւսանգամ զդրունսն զայնոսիկ։ Խոտորեա ի չարէ աստի եւ խորշեաջիր, զի մի յորժամ բախիցես՝ լուիցես թէ Փակեցա՜ ձո՜ն։ (Մատթ. ԻԵ։)

Բ. Երիա՞ր է՝ պարբասպե՞ր յեղ փեղէ։ (Յովհ. ԺԴ։) Երկրորդ պատուղ վերանալոյն Քրիստոսի այն է՝ զի պատրաստեսցէ մեզ տեղի։ Այսպէս՝ որ զչարչարանսն եւ զմահն իւր կամեցաւ օգուտ մեզ լինել, կամի իմն զի եւ փառքն իսկ իւր մեզ օգուտ լինիցին, զի ուր գլուխ մեր է՝ անդ իցեմք եւ մեք

անդամք նորա: Ո՛րչափ մարդասէր է Աստուած, որ ողջոյն իսկ իմ է: Կամի՞ս եւ դու լինել ողջոյն Աստուծոյ: Կամի՞ս թէպէտ թշնամանօք թէպէտ բարի անուամբ, թէպէտ փառօք թէպէտ անարգութեամբ: Արդարեւ արժանի է այնմ Աստուած, որ այնչափ երախտաւոր քեզ եղեւ:

Գ· Ո՞ւրմէ բարեխօս ա՛ր Աստուած ցՅիսուս Քրիստոս՝ ըստ պարտին է՞ ընդարձակ: (Ա· ցովհ· Բ:) Այս իսկ երրորդ պատուճ է: Յետ բազում անգամ պատժապարտ գտանելոյ, եւ դարձեալ բազում անգամ այսրէն ի նոյն մեղս անկանելոյ՝ ունիմք բարեխօս որ աղաչէ վասն մեր, եւ զվերս իւր ցուցանէ Հօրն, զի նոքօք ցածուսցէ զբարկութիւնն՝ որում արժանի իսկ եմք: Արժանի կացո զանձն քո, եւ ամենեւին նմա լեր յանձն, զի վասն քո բարեխօս լինիցի: Բայց գիտասջիր զի ոչ վասն ամենայնի աղաչէ ողջէ: (ցովհ· ԺԷ:) Նմին իրի ոչ ըստ աշխարհի ինչ՝ այլ ըստ Քրիստոսի օրինաց վարս ընծայեցուսջիր:

Զ· ԵՐԵՔՇԱԲԱԹԻ

Վասն մերոյ վերանալոյն:

Ա· Ելը եդ ի մտի երթալ ի հովիտս պըտղաբերութեան: (Սղ· ՀԳ:) Եւք Քրիստոսի զմեր եղս հրաւիրեն: Այն եւք ոչ մի միայն են. առաջինն՝ ի հովիտս պտղաբերութեան է, եւ կամ ի արքունեան սրտի: Աղէ դու ,,ել յերկիր ազգաց,, անսասան եւ ապարասան կարեաց քոց: ,,Համբարձցեն զմեզ, եթէ իցեն ի ներքոյ մեր,,: (Ս· Աւգոստին:) Նոքիմբք ելանես ի վեր՝ զորս առ ոտն կոխես: Ապա կոխեա

առ ոտն եւ զաշխարհ եւ զանձն քո, արուեստիւքդ իմն արհամարհելով զնոսա։

Բ. Գնասցէ նա ի զբօսելիսն ի զբօսելիս։ Մեւս եւս ելք են ոտն ոտն յառաջ փոխելով յառաքինութեան։ Զի՛նչ կատարած սահմանարկու. զի որոց ասացաւն՝ Եղերօք ճոպարելւք որպէս ե՛ն Հայրն ձեր երկնաւոր, ունին միշտ ինչ՝ յոր յառաջադէմ լինիցին։ Այսուհետեւ հանապազօր անդր արժան է փութալ, եւ զամենայն պատեհ դիպաց բուռն հարկանել։ Այլ դու զօրչափ՞ս թողուս անցանել վայրապար, որք ոչ երբեք դարձցին այսրէն միւսանգամ։ Զարթո եւ ոտանդուն նոր։

Գ. Ե՛ր երե՛ւոյի Ապրաա՛ժ Ապրաժոյ է Սիոն։ Երրորդ ելք են ի ձեռն միաւորութեան, յորժամ յայն վայր հասանիցես՝ զի Աստուած իցէ քեզ ամենայն ինչ, եւ արտաքոյ Աստուծոյ ոչ ինչ կամեսցիս, կամ սիրեսցես կամ երկիցես։ Ե՛րբ ելիցի ի լեառն Տեառն։ Զիարդ տակաւին զերկրաւորսքն խանդաղակաթի խորովիմ. որչափ զանձն իմ սիրեմ, որպէս դիւրաւ վասն ի մարդկանէ ակն ածելոյ՝ կասեմ ի բարւոյ։ Ո՛վ Աստուած իմ եւ ամենայն ինչ։

Զ. ՀՈՐԵՔՏԱՒԹԻ

Վասն պատուելոյ ալեւորսոյն յերուսաղէմ։

Ա. Ե՛ր նոյա երիւր պատճառնո՝ պատճան յերուսաղէմ։ (Ղուկ. ԻԴ։) 1. Հաւանեալ անսան իրաւոյ հրեշտակացն, թողուն զվայրն՝ յորում կային մնային արդեւք յերկարադոյնս մեծաւ անձանցն մխիթարութեամբ։ Եթէ երբեք հրաման առնուցուս տեղափոխ լինել, եւ

կամ այլ ինչ ազգ, քոյով իսկ նեղութեամբ եւ ի հոգեւորն միխիթարութենէ վրիպելով, միա եդեալ խորհեաց զՆազանդութեանն պատուականութիւն: 2· Երիւր պոփեալ համբուրեն զՀետս գնացից նորա որ մնացեալ էին: Երկիր պագ եւ դու հետոց առաքինութեանցն Քրիստոսի, հանդերձ ցանկութեամբ կալոյ եւ մնալոյ ի նոսին:

Բ· Ո–րախո–ւթեամբ ձեռա–: Զի տեսին զփառան Տեառն, զի ընկալան զօրհնութիւն յաշխատութիւնս, զորոց ակն ունին ի Տեառնէ թէ յայղողելոց են· զի իբրեւ առին աւետիս՝ թէ տեղիք վասն նոցա պատրաստին, յուսային եթէ եւ ինքեանք երբեմն անդր ելանիցեն: Յայսպիսիս խնդան ծառայքն Աստուծոյ, իսկ ի անուտիս եւ ի մնասակարս՝ աշխարհ:

Գ· Ե– երբե– մին՝ ելին ի վերնատունն ո–ր վանքն էին: (Գործ· Ա:) 1· Հրամանին Քրիստոսի հնազանդ եղեն, որ հրամայեացն դառնալ նոցա յԵրուսաղէմ: 2· Զի գիտէին զիւրեանց տկարութիւն, գուցէ թէ չեւ զգեցեալ զօրութիւն ի բարձանց՝ ձեռն ի գործ արկանիցեն, պակասեալ գտանիցին: Ի միտ առ եւ դու թէ ո՛րչափ սակաւ ձեռնհաս ես առանց նորա, որ միայն ամենայնի կարող է· եւ զի կարիցես ինչ վճարել՝ զքո տկարութիւնդ ընդ նորա ամենազօր զօրութեանն խառնեա:

Զ· ՀԻՆԳՇԱԲԱԹԻ

Վասն ընդրո–ւթեան արբոյն Մատթէոսի:

Ա· Պարտ էր խոստրել երոյն... Զկարգ նորա ո–չնչ այլ· (Գործ· Ա·) զի ի տեղւոջ

Յուդայի այլ ոք կացուսցի: Տես դու զԱստուծոյ զխնամակալութիւնն, զի չառնու յանձն թէ պակասեսցին յեկեղեցւոջ պաշտօնեայք պիտանիք, եւ ի վանս՝ ծառայք իւր. եւ յորժամ մի ոք ի նոցանէ պակասեսցէ՝ անդէն զայլ ոք խնամէ եւ տեսանէ ընդ նորա: Եւ դու կալար ի վանս զտեղի ուրուք վախճանելոյ: Կաց յահի եւ ի խոնարհութեան, յորժամ զառաքեալն տեսանիցես՝ զի պակասեալ անկաւ:

Բ. Եւ ։ոց։ոյն երի։։ գՅովբէփ ե։ պՄոփսիա, ե։ ։ոցել յաղջև ասէն. Դո։ Տէր յայդնէա զմի ո՛ զոր ընդրեցեր ի ։ոցանէ: Տես աւասիկ զմիջնորդս բարւոքն ընտրութեան՝ աղօթք եւ անխափոր կալ ճնալ ակնարկելոյ Աստուծոյ: Առանց սոցա զիարդ չարաչար բազում ինչ ընտրեցեր. ո՛րչափ առաւել լաւ ընտրութիւնս առնէիր, եթէ զերկոսին զայսոսիկ արկանէիր ի կիր: Զգաստացիր քոյով միաւսու:

Գ. Եւ էգո։ն վէճալ ։ոցա, ե։ էլանէր վէճալն Մոփսիայ: Մատաթիաս քան զԲարսաբայն նախամեծար համարի. ոչ նա ինչ մեծամտէ, եւ ոչ սա սրտունջ լինի. թէպէտ եւ թուէր իմն թերեւս՝ թէ արժանի իակ իցէ մեծարոյ քան զնա լինելոյ, այնու՝ զի յառաջագոյն անուանեցաւ, եւ Արդար անուամբ պատուեալ գովեցաւ: Երկոքին եւս յԱստուծոյ թեւլադրեալ զընտրութիւնն համարեցան: Եթէ քան զայլ ոք նախամեծար ընտրիս՝ լեր Մատաթիա. ապա թէ ի վայր համարիցիս՝ լինիր Բարսաբա:

Զ. ՈՒՐԲԱԹ

Վասն սպասելոյ Հոգւոյն սրբոյ։

Ա. Նստարուք ի քաղաքի։ (Ղուկ. ԻԴ։) Իբրեւ զայն հրաման ընկալան ի Քրիստոսէ առաքեալքն, զատեալ մեկնեցան յամբոխէ մարդկանն եւ յաղմկէ հրապարակաց, առ ի կալ եւ սպասել Հոգւոյն սրբոյ՝ զոր խոստացեալ էր նոցա Աստուծոյ։ Եւ այսպէս յիրաց աշխարհի եւ ի մարդկանն կցորդութենէ անջատեալ եւ որոշեալ կեանս կէին յայնմ ժամանակի։ Հոգին սուրբ լեզու Աստուծոյ է. այլ ոչ լսէ ի ճանապարհս եւ ոչ սրտոյ։ Պարտ եւ պատշաճ է յարտաքնոց մեկնել ի ներքինան, զի մարթասցիս իմանալ։ Ապա մեկնեա ի զբաղմանց եւ ի զբօսանաց, եւ ի ներքս յանձին քումմ ժողովեա զանձն քո։ Ոգի որ զբաղեալ իցէ կամ զբօսեալ՝ չէ ընդ Աստուծոյ։ Իսկ արդ՝ եթէ առաքեալքն որոց Քրիստոս յայտնեաց զդալուստ Հոգւոյն սրբոյ՝ զայն արարին, որչափ եւս առաւել վայել իցէ քեզ զայն վճարել։

Բ. Մինչեւ զքեզնոյս ղրկեսցէ։ Յայնպիսում հոգեւորն ամփոփման կային եւ մնային այնմ՝ զի ասացն Մինչեւ։ Քանզի թէպէտ եւ հաստատութեամբ իսկ հաւատային եթէ գալոց է Հոգին սուրբ, այլ զժամն եւ զժամանակ ոչ գիտէին, վասն այնորիկ այնպէս զանձինս յարդարէին, զի հանապազ կազմք եւ պատրաստք գտանիցին։ Ի յապաղման անդ գալստեանն երեւէր երկայնմտութիւն եւ համբերութիւն հանդերձ սաստիկն տենչանօք, հաւատարութիւն մտաց եւ անխարութիւն, որպէս զի եկեսցէ յայնժամ՝ յորժամ եւ Աստուծոյ հաճոյ թուեսցի։

Պարտիս եւ դու ամենեւին անխտիր լինել եւ առանց ընտրութեան՝ թէպէտ ունիցիս ինչ մխիթարութիւնս հոգեւորականս թէպէտ չունիցիս. եւ այնմ միայնում դէտակն ունել՝ զի եղիցին կամք Աստուծոյ, եւ չդնիցի միտ փափաքանաց քոց:

Գ. Էին հանապազորդեալ յաղօթս: (Գործ. Ա:) Այնմ չէին անտեղեակ թէ պայք հոգի քարէ արոյ խնդրելն ընա, վասն այնորիկ ի մենութեան անդ՝ աղօթից պատկառ կային: Հաւատա դու եթէ ազգի ազգի յորջորջմամբ խնդրեցին նոքա զնա. իբրեւ ձկոյս արտէց, առ ի գիւրեանց եւ զայլոց սիրտս լուսաւորելոյ. եւ որպէս ձրոյ՝ առ ի բորբոքելոյ զսիրտս իւրեանց եւ զայլոցն առ սէրն Աստուծոյ, եւ առ ամենայն ինչ որ ինչ առաքելական կոչմանն անկ իցէ: Աղօթիւք ձգեա զՀոգին սուրբ յանձն քո: Լեր հաստատուն, եթէ խնդրեսցես որպէս պարտիսն խնդրել՝ առնուցուս:

Զ. ՇԱԲԱԹ

Մանաւանդ ի պարապութենէն արտաքսելոյն զընդունելոյ զՀոգին սուրբ:

Ա. Անդնէտեան էին հանապազորդեալ: (Գործ. Ա:) Եւ թուիմս չէր հեռի անտի, զի առեալ էր միանգամ զչափ՝ թէ յորպիսի բարութենէն անկանիցի ոք, որ ի հասարակաց կցորդութենէն զանձն զատեալ որոշեցէ: Մեծ ոմն սուրբ լինիցի՝ որ զամենայն զհասարակաց իրս վանացն պահիցէ: Որպէս զի եւ ոչ իսկ վանս մեծի ինչ հոգեւորական դիւրութեան արժան է մեկնել յայնցանէ: Քանզի այնու առանձինն գնացիւք եւ չմիա-

բանութեամբ՝ զհասարակաց շնորհն կորուսանես, եւ վասն այնորիկ արժանի լինիս՝ զի եւ զմանաւորն չընդունիցիս: Լեր անդ՝ ուր իցեն ամենայն որդիքն Աստուծոյ:

Բ· Էին հանապազորդեալ դաբեան: Համաշունչք եւ միախորհուրդք, որ յայտ ի Մատաթիայ ընտրութենէն եղեւ: Զսոյն զօդ սիրոյ չկարէր լուծանել բազմամբոխ ժողով միաբանելոցն, եւ ոչ տոհմի եւ տոհմի այլակերպութիւն, եւ ոչ հակառակութիւն բնածինն բարուց: Այլ էր սիրտ ի՛ անձն դ: (Գործ· Դ:) Հոգին սուրբ էական սէր է եւ զօդ սիրոյ: Զի՛արդ մարթիս նմա ակն ունել՝ եթէ զզօդն քակես· եթէ զբազումն թշնամանեալ՝ ի մի ոք յարիցիս· եթէ յայնցանէ որ այլամիտ խորհուրդս ունիցին՝ եւ որ յայլմէ ազգէ իցեն՝ խորշիցիս:

Գ· Հանդերձ յանամբ է՛ Մարիամ Մագդաղենացի: Մարիամ, որպէս ուսուցանեն աստուածախօսք, արժանի եղեւ փութացուցանել զմարմնաւորութիւնն· եւ ի դէպ է ածել զմեզ՝ եթէ եւ զդալուստ Հոգւոյն սրբոյ ճեպեաց նա: Կարի զօրաւոր են աղօթք նորա առաջի Որդւոյն: Հաւանութեան է՝ եթէ եւ առաքեալքն զիւրեանց աղօթսն ընդ նորա աղօթս խառնեցին: Մեծամեծ կարծիս կալջիր զերանելոյն Կուսէն, ի մեծարոյ կարծեաց անտի՝ զսէր, ի սիրոյ՝ զվըստահութիւն, եւ զաղօթս քո նմա յանձն արա, զի Աստուծոյ մատուսցէ, եւ արասցէ արժանիս՝ երեւելոյ յանդիման Աստուծոյ:

ԿԻՒՐԱԿԷ
ՊԵՆՏԱԿՈՍՏԷԻՑ
Վասն Հոգւոյն սրբոյ հողմով գալստեանն։

Ա. Ե՛ւ է նոպարել աւուրցն Պենտեկոստէից, էին ամենեքեան դաբան է դասին։ (Գործ. Բ։) Զօրհանապազ չպակասեն խորհուրդք։ Այս օր այն օր էր՝ յորում երբեմն յառաջագոյն տուան օրէնքն երկիւղի. այլ այսօր ընդ այնր ընծային օրէնք սիրոյ, զորս եկն Հոգին սուրբ գրել ի սիրտս հաւատացելոց. զի այնու լինիցի լուծն քրիստոսի քաղցր, եւ բեռն՝ թեթեւ։ Քանզի այնմ՝ որ ճշմարտիւն սիրէ, չկայ ինչ դժուարին։ Ո՛տայր եթէ եւ առ իս գայր այսօր, եւ գրէր զօրէնս իւր ի մէջ որովայնի իմոյ. (Սղ. Լթ.) զի մի ի ծառայական ինչ հարկէ, այլ յորդիական սիրոյ ծառայիցեմ Աստուծոյ։

Բ. Ե՛ւ եղե՛ւ յանկարծակի հնչե՛ւն յերկինէ, եկեալ էբրե՛ւ աստիճ հողմոյ։ Զմտաւ ածէ զբանն մի ըստ միոջէ. Եղե՛ւ հնչե՛ւն. որով զամենեսեան գրաւիցէ, զի եթէ իցէ ոք որ յանհոգս իցէ՝ զարհուրեալ զարթիցէ։ Որպիսի քուն թանձր եւ խորին ննջեմ ես, որպէս զի չզարթնուում տակաւին յայսմ բարբառոյ։ Յանկարծակի. քանզի այցելութիւն Հոգւոյն սրբոյ չունի ինչ ժամ եւ ժամանակ սահմանեալ, այլ որպէս միշտն պարտիմք ցանկալ եւ փափաքել, նոյնպէս եւ հանապազ արժան է ակն ունել։ Յերկինէ, ուստի են ամենայն փառք, այս ինքն՝ Որդին Աստուծոյ, եւ պարգե՛ւ կոպարե՛լ՝ որ է Հոգին սուրբ։ Իբրե՛ւ հողմոյ, զորոյ զազգի ազգի սեպհականութիւնն՝ մարթ է քեզ իբրեւ Հոգւոյն սրբոյ պատշաճեալս ածել զմտաւ։ Աստիճ.

առ ի յայտ առնելոյ թէ որպիսի՛ սաստկութեամբ զմեր սիրտս ի գործս առաքինութեանց կրթիցէ։ Ո՛րչափ սաստիկ հողմոյ պէտք են ինձ, որ այնպէս թմբրեալս եմ եւ ընդարմացեալ։ Եկ սուրբ Հոգի, շնչեա ի պարտէզ կամ ի սիրտ իմ։

Գ. Ե՞ր էիր ջրհնոյն փոխանն յորոմ նոփէին։ Առաւելութիւն պարգեւացն յայտ առնի, որովք լի լինի Եկեղեցի Հաստուծոյ. յորմէ ոչ ոք՝ որ ի վերնատան կամ յեկեղեցւոջ իցէ՝ ի բաց մերժի։ Աղաչեա զի զտուն ոգւոյ քո զամենայն լցցէ։ Բաց զանկիւնս եւ զխորշս՝ զի մտանել ի ներքս կարիցէ։ Բայց ոչ լցցէ, եթէ ոչ եւ դու նատցիս ի ներքին խաղաղութեան եւ ի հանդարտութեան սրտի։ Զի զսիրտ աստանդեալ եւ զարտաքնով քեզ գբաղեալ՝ ոչ ընու։

ԵՐԿՈՒՀԱԲԱԹԻ

Վասն գալստեան Հոգւոյն սրբոյ ի հոգի եւ ի լեզու։

Ա. Երեւեցան նոցա բաժանեալ լեզուք։ (Գործ. Բ։) Ոչ վայրապար տուաւ Հոգի սուրբ առաքելոցն, այլ զի քարոզք նորոյ օրինացն լինիցին, եւ զի խօսեացին զմեծամեծան Աստուծոյ. նմին իրի իսկ եւ ի կերպարանս լեզուի տուաւ նոցա։ Ի լեզուէ քումմէ ի միտ առ՝ թէ ունիցիս արդեւք զՀոգի սուրբ ի սրտի քումմ։ Ի յաւելուածոյ սրտի խօսի բերանն. զոր ինչ խօսիսն՝ զնոսին ունիս ի սրտի։ Եթէ գտանիցես թէ չունիս՝ զլեզուդ ուղղեսջիր։

Բ. Իբրե՞ւ հրոյ։ Այլուր այլովք կերպարանօք երեւեցաւ, մերթ յամպոյ, մերթ

յաղաւնւոյ, մերթ ի գետոյ կերպարանս. իսկ ասա հրատեսիլ երեւեր, որով առաքելոցն լուսաւորեալ՝ եւ զայլս լուսաւորեացեն. ինքեանք վառեալ՝ եւ զայլս վառեացեն, եւ զմիտս մեղաւորացն սուրբս գործեացեն, որ առանձինն իմն պարգեւք քարոզացն աւետարանին են: Ո՛րչափ պիտոյ է քեզ հուրն այն, զի լուսաւորեացի խաւար քո խոտորել յընդելական եւ ի սովորական մոլորութեանց, եւ վառեալ բորբոքեացիս սիրովն Աստուծոյ եւ ընկերին: Եկ սուրբ Հոգի, վառեա լոյս ի միտս, հեղ սէր ի սիրտս:

Գ. Ե՞ նոքա՞ էրտանէէր է վէրայ նոցա: Ասէ սուրբն Գրիգոր Նազիանզացի. "Այն նատեալն՝ զառաւելութենէ արքունական պատուոյ Հոգւոյն սրբոյ յայտ առնէ,,, որով զտէրութիւն սրտից նոցա շահեալ ունի: Նոքա՞, եւ չէ մեկնելոց, զի հաստատեցան ի շնորհս առաքեալքն: Ո՛տայր եթէ եւ ի քում սրտի զարքունական պատիւ ստացեալ ունէր Հոգին այն: Իցէ հաստատեալ նորա զքեզ զյողդողդդ եւ որ միշտ փոփոխիս: Տիրեացե՝ եթէ կամիցիս. եթէ զմարմնոյ տէրութիւն չընդունիցիս յանձին քում. եթէ հնազանդեալ անսայցես ազդեցութեանցն նորա: Հաստատեացե՝ եթէ կամեացիս սերտիւ եւ հաստատութեամբ: Ապա այն ամենայն զքոց կամաց կայ կախեալ:

ԵՐԵՔՇԱԲԱԹԻ

Թէ վասն է՛ր առաքեցաւ Հոգին սուրբ:

Ա. Ե՞ ապաքէնչէ զՀայր է՞ այլ ծիլիուրիչ գայէ յԻէշ, զՀոգին ճշմարտութեան, զոր ապէրտուրհան ոչ կարէ ընդունել: (Յովհ. ԺԴ:) Նախ

վան այնորիկ առաքեցաւ՝ զի լիցի միխիթարիչ կամ բարեխօս: Եւ միխիթարէ այնու՝ զի Հոգի ճշմարտութեան է, ընտրելով զառաջս ի ճշմարտից: Որ նեղենն զմեզ, բազում անգամ պատիր կեղծիք ցնորիցն են: Մերկացիր դու քեզ զճշմարտութիւնն. եւ անդէն մօտ առ կուրծս կայցէ քեզ միխիթարութիւնն, զի տեսցես թէ սուտերք սնոտիք են:

Բ. Յորժամ էիւսէք նա Հոգին ճշմարտութեան՝ առաքնորդեսցէ ձեզ ամենայն ճշմարտութեամբ: (Յովհ. ԺԶ:) Երկրորդ վասն այնորիկ եկն Հոգին սուրբ՝ զի տացէ առաքելոցն իմանալ զիւրաքանչիւր եւ զդիտաւորութիւն այնոցիկ՝ զորս յայտնապէս կամ ի ծածուկ ուսոյց Քրիստոս, զի համօրէն եկեղեցւոյ աւանդեսցեն: Տես դու զհոգաբարձութիւնն Աստուծոյ եւ զխնամն՝ առ ի զմոլորութիւնս ի մտաց իւրոց սեպհականացն ի բաց ընկենլոյ: Միտքն են՝ որ վարեն զկամս եւ կամ խոտորեցուցանեն: Ո՛րչափ ինչ օգուտ է այն մտացն՝ զի զառաքեալ, ճշմարտութեանն բարձրագոյն սկզբամբքն ներկանիցի, զի մի սկզբամբք մարմնոյ կամ աշխարհի զկամսն մոլորեցուսցէ: Եւ ո՞ր այն սկզբունք քո իցեն. ո՞րչափ միաբան ընդ ճշմարտութեանն:

Գ. Եւ նա էիւսէլ՝ յանդիմանէսցէ զաշխարհ վասն մեղաց, եւ վասն արդարութեան, եւ վասն դատաստանի: Երրորդ յայն սակս եկն Հոգին սուրբ՝ զի ի ձեռն առաքելոցն յանդիմանեսցէ զաշխարհ՝ զի ուղղեսցի: Եւ վասն էր իսկ արդեւք յանդիմանելոյ պաշտօն Հոգւոյն սրբոյ ընծայիցի, որ Հոգին սիրոյ է. որպէս զի ամենայն յանդիմանութիւն լիցի Հոգւով սիրոյ եւ հեզութեան: Բայց դու

միտ դիր երիցն այնոցիկ՝ վասն որոց յանդիմանեցէ: Վասն մեղաց անհաւատութեան. վասն արդարութեան, զի աշխարհ զանձն առ արդարս ունէր. եւ վասն դատաստանի, զի իշխան աշխարհիս այսորիկ՝ զսատանայ համարէր: Արդ տես թէ որպիսի՛ ինչ են հաւատք քո. ո՛րպէս հաստատին գործովք. սո՞ւտ կարծեօք արդեւք արդար իցես. դնե՞ս արդեւք ունկն թելադրութեանցն սատանայի:

ՁՈՐԵՔՇԱԲԱԹԻ

թէ չի՞նչ ինչ ֆարթեաց հոգին սո՛ւրբ է վէրայ սո՛ստէլոցն:

Ա. Այլ պո՛տ դրդէցէ՛ է հոգին սո՛ւրբ: (Գործ. Ա:) Զմաստակարարութիւն հոգւոյն սրբոյ՝ մկրտութիւն անուանէ, յայտ արարեալ՝ թէ նովաւ տուան առաքելոց զկնաւոր արդիւնք մկրտութեանն, սրբութիւն ի մեղաց, պատժոցն թողութիւն, շնորհք, սէր ատարեալ եւ ընդ Աստուծոյ միաւորութիւն, եւ ամենայն համօրէն առաքինութեանց ստացուած որ ի վեր քան զբնութիւն իցեն: Ո՛ երանութեան առաքելոցն. եղո՛ւկ դու, ո՛րչափ ինչ պակասեն քեզ յայնցանէ: Եկ սուրբ հոգի, լից վերինն շնորհօք զսիրտս՝ զոր դու ստեղծեր:

Բ. Սէրն Աստուծոյ սփռեալ է ի սիրտս մեր ի յեր՛ն հոգւո՛յն սրբոյ: (Հռոմ. Ե) Սէրն այն՝ նախանձն է, զոր կալան առաքեալքն ի դարձ համօրէն աշխարհի վասն փառացն Աստուծոյ, առանց ինչ զանգիտելոյ ի վտանգաց եւ ի տանջանաց եւ ի մահուանէ, որ յառաջն ի ձայն աղախնոյ միոջ զարհու-

բեալ էին եւ առ ահի մահուան փախստական գնացեալ։ Ոչ՞ արդեւք ի քեզ նախանձն այն փառացն Աստուծոյ. խնդրես զոգւոցն փրկութիւն. խնդրե՞ս եւ զքո փրկութիւն. այլ որպիսի՞ դժուարութեանց յաղթես վասն այնր. ո՞ր ստուերք են յորոց ոչ երկնչիս։

Գ. Սկսան խօսել յայլ լեզուս։ (Գործ. Բ։) Զի առ ամենայն ազգս քարոզել զաւետարանն մարթայցեն՝ պարգեւ համօրէն լեզուաց շնորհեցաւ նոցա ի ձեռն Հոգւոյն սրբոյ։ Ապա ուրեմն եւս շնորհս պատշաճս ի վախճան կոչման նոցա։ Ըստ նմին օրինակի գործէ ընդ ամենեսին Աստուած։ Զորս կոչէն՝ բաւականս կոչմանն յարդարէ։ Եւ քեզ ոչ նուազագոյն գտանիցի, միայն թէ վարեցիս միշնորդօքն՝ զոր քեզ թելադիր լինիցի։ Ցայսմ իմն բազում է թերութիւնն մեր։ Ո՛րչափ եւ որպիսի՛ ոք լինէիր՝ եթէ վարէիր նոքիմբք։

ՀԻՆԳՇԱԲԱԹԻ

Թէ չի՛նչ գործ գործէին առաքեալքն Հոգւոյն սրբոյ։

Ա. Սկսան խօսել յայլ լեզուս, որպէս Հոգին պայր բարբառել նոցա։ (Գործ. Բ։) Իբրեւ առին առաքեալքն զՀոգի, փութացան վազեցին արտաքս եւ սկսան քարոզել զմեծամեծսն խաչելոյն Յիսուսի։ Որ յառաջն տգէտք եւ անուսումունք, այժմ լցեալք իմաստութեամբ. յառաջ երկչոտք եւ վատասիրտք՝ այժմ զտանջանս եւ զմահ արհամարհեն։ Զոր վարէ Հոգին՝ այնպիսին ինչ ոչ երկնչի, յորժամ անսայ նմա ի վարելն նորա։ Մի դանդաղեր յորժամ զազդումն առնուս, մի

զանգիտեր: Նա զրաւ արասցէ գործոյն՝ որ հրամայեացն:

Բ. Ա֊ռանձնային ամենեքեան զարմացեալ..: եւ ի՞ւոյն ընդ իւր արկեալ ասէին, երիք ֊ող֊ ց֊ա֊լէց էր: Իր իսկ արդարեւ զարմանալոյ արժանի իմաստութիւնն այն, եւ լեզուաց լեզուաց գիտութիւն, եւ ճարտարախօսութիւն ի մեկնել զխորհուրդս, եւ նախանձն եւ արուեստիւն: Բայց չէք ինչ որ ի լեզուաց չարաց ազատ էցէ: Ընդ խաղ արկեալ ծիծաղէին՝ որպէս թէ քաղցուալից էցեն: Եւ զքեն՝ յորժամ բարւոքն գործիցես՝ այլք չարաչար խօսէցին: Այլ զոր օրինակ ոչ վասն այնորիկ կասեցին ինչ առաքեալքն յառաջ մատուցանել զայն՝ զորմէ բուռն հարեալ էին, ըստ նմին օրինակի եւ դու մի դադարեր: Ոչ վասն մարդկան ինչ բանից սկսար, ապա մի վասն նոցա դադարեր:

Գ. Յարու֊ցեալ Պետրոս ասէր ցնոսն է֊ր, այլովքն հանդերձ: Պատճառս գտեալ Պետրոսի ի կարծեալ արբեցութենէ անտի, յուրասա լինի թէ բնաւ արբեալ գինւոյն էցեն, այլ կարի քաջ զմայլեալ Հոգւովն սրբով: Կշտամբեաց զՀրեայսն՝ զի զՔրիստոս ի խաչ հանին: Եւ լու֊եալ ցոյ՝ ղղլացան է֊րբ֊անց: Ոսկր 1. զամենայն պատեհ դիպաց բարւոյ գործոյ բուռն հարկանել: Ո՛հ ո՛րչափ պատեհ պատեհ պատահարք անցին զքեզ: 2. Արբենալ Հոգւովն սրբով, որ տայն մոռացօնս առնել իրաց երկրաւորաց: 3. Զայն իմն զքո բանս ուղղել, զի որ լսիցենն զքեզ՝ ղղլասցին ի սիրտս իւրեանց: Բայց առ այս՝ նախանձու եւ հաստատուն առաքինութեան, եւ ոչ եթէ պաճուճեալն

եւ կերպարանաւոր առաքինութեան սիւտոյ է։

ՈՒՐԲԱԹ

Պատուէր Հոգւոյն սրբոյ յառաջին երիսպոնէայն։

Ա. Էին հանապազորդեալ վարդապետութեան առաքելոցն, եւ հաղորդութեան եւ բեկանելոյ հացին եւ աղօթից։ (Գործ. Բ։) Երեք հազարք միրտեցան։ Սոքա 1. իսկ եւ իսկ վաղվաղակի զհետ երթային զվարդապետութեան առաքելոցն, որ խիստ իմն եւ հակառակ զգայութեանցն էր։ 2. Յաճախէին ի Խորհուրդն գոհութեան, եւ որպիսի յարդարեալ պատրաստութեամբ, որով քաղցու, որչափ օգտիւ։ Աղօթս առնեն, որպիսի հաւատովք, որչափ խոնարհութեամբ, քանիօն հաստատութեամբ։ Բեր զանձն քո ի կշիռ համեմատութեան ընդ նոսա։ Տես, որով իւիք նուազագոյն գտանիցիս։ Վասն սոցա իսկ այսոցիկ փոյթ արա, զի սոքա իսկ են առաջին անուանդք հոգեւորն կենաց։

Բ. Էին ի միասին, եւ ունէին զամենայն ինչ հասարակաց։ "Զգոյր անդ իմ եւ քո, ցուրտ բանն այն,,։ Որ միանգամ զՀոգին Աստուծոյ առնուցու, այնուհետեւ դիւրաւ իսկ ի սիրոյ երկրաւորացս ի բաց հեռանայ։ Լոկիր մերկացիր դու մինչեւ ի կատարեալն աղքատութիւն։ Որչափ սակաւ ինչ իրա յանձին ունիցիս, դոյնչափ եւս առաւել ունիցիս զՀոգին Աստուծոյ։ Զմտանէ Հոգին ի սիրտ, որ այլոց իրաց սիրով լցեալ իցէ։

Գ. Եւ բաղմութեան հաւատացելոցն էր սիրտ եւ անձն մի։ (Գործ. Դ։) Յայնչափ եւ յայնպիսում այլակերպութեան ազգաց, եւ այլ

եւ այլ աստիճանաց, եւ մուտց հանճարոյ՝ կարի իմն միաբանութիւն գտանէր. չդոյր անդ տրտունջ զմիմեանց, ոչ ձախող կարծիս կարծել զումեքէ, եւ ոչ բան ինչ կսկծելի: Ո՛հ երանելի՛ ընկերութիւն, յորում բազումք միակամք եւ միաշունչք եւ միախորհք ընդ միմեանս կեանս կեան: Զի՞ ետուր կամ զի՞ վայելուչ զի բնաւին եղբարց ի գործն: (Սղ. ճԼԲ:) Կամիս դու զՀոգին Աստուծոյ եւ քոյոյ իսկ կոչմանն, զմիութենէ փոյթ արա. զի եթէ սմա միաբանես՝ միշտ բերոյ ական միաբանես:

Շ Ա Բ Ա Թ

Վասն որոյ ոչն ընդունին զՀոգին սուրբ:

Ա. Մի հաւոյք ոգի իմ է մարդկանդ յայտ-ի յաւէտեան, վասն լինելոյ դոցա մարմին: (Ծն. Զ:) Որ ի մարմնաւորութիւն եւ ի փափկութիւնս հատեալ ոք իցէ, մի յուսասցէ յանձին իւրում զՀոգին սուրբ: Զի մարմին ցանկայ հակառակ հոգւոյ, եւ հոգի հակառակ մարմնոյ: Արդ՝ աստստին տես դու, թէ որպէս կարեւոր հարկ ի վերայ կայցէ զզգայունս քո եւ զցանկութիւնս ապականելոյ:

Բ. Զի սուրբ Հոգին իմաստութեան փախչէ ի նենգութենէ: (Իմաստ. Ա:) Զնենգութի՞ւնդ՝ աստ զկեղծաւորէն իմանալի է, որ լաւ ոք եւ առաքինի կամի երեւել, այլ լինել ոչ ջանայ. որ առաջի վերակացուացն բարւոյ ինչ իրիք պատճառաւ զիւրոց զգայութեանցն զհեշտականութիւնս բարեբէ. որ զիւր զվաստակաւորութիւնն՝ սրբութեան երանգօք գունաւորէ: Ի սմանէ փախիցէ Հոգին սուրբ, զի Հոգի ճշմարտութեան է, որ զայլ

ինչ գոյն օտար՝ յիւր վերայ ոչ ընդունի։ Ի բաց արտ այսուհետեւ զնենգութիւն, եւ զամենայն զմարդկօրէն ակնածութիւն՝ զմահն ժանտամահ ոգւոյ. գործեալքիր միամտութեամբ, անխիղճ եւ առանց կեղծաւորութեան։

Գ. Հոգէ ճշմարտութեան, զոր աշխարհս ոչ կարէ ընդունել։ (Յովհ. ԺԴ։) Քանզի աշխարհ յիւր ի պատիր սկզբունս յեցեալ է, եթէ զմեծութիւնս, զպատիւ եւ զհեշտութիւնս զգայութեանցն պարտ է խնդրել. եւ յաղքատութենէ, յարհամարհանաց եւ ի խաչէ ի բաց փախչել։ Իսկ ճշմարտութիւնն ամենեւին իսկ նմին հակառակ սկզբունս ունի. ապա ոչ կարէ աշխարհս զՀոգին ճշմարտութեան ընդունել։ Արդ քննեալքիր տեսլիր յոյր սկզբունս յարեալ իցես։ Ի միտ առ զնոցայն ատութիւն, եւ զսոցա զհաստատութիւնն, եւ դարձո զանձն քո օրինակաւն Քրիստոսի առ սոսա։

ԿԻՒՐԱԿԷ
ՍՐԲՈՑ ԵՐՐՈՐԴՈՒԹԵԱՆ

Վասն Խորհրդեան սրբոյ Երրորդութեան։

Ա. Տէր Աստուած մեր, Տէր մի է։ (Երկր. Օր. Զ։) Աստուած՝ պարզական իմն էութիւն է, յամենայն ազգս ազգս կատարման անչափ եւ անեզր. առաջինն պատճառ համօրէն իրաց եւ վախճան վերջին, եւ մի միայն իսկ գլխաւորական բարի, վասն այնորիկ եւ մի միայն Աստուած, բաց ի նմանէ չիք ոք այլ։ Զլինիմ քեզ հասու, այլ հաւատամ քեզ, երկիր պագանեմ, օրհնեմ, փառաւոր առնեմ, երկնչիմ, սիրեմ, եւ քեզ միայնում ծա-

ռայուԹիւն հարկանեմ. դու կէտ նպատակի ամենայն համօրէն ըղձից իմոց: Ո՛հ. ո՛հ. անագան ծանեայ զքեզ. անոփառ աչրեայէ ըչեզ ֆելէյլ-ուիւն էմ. որ բազմացուցի ինձ Աստուածս, քանիցս անգամ Թէ զիս կամ զարարած ինչ՝ առաւել քան զքեզ պաշտեցի եւ սիրեցի, եւ կամ Թէ նմա մտադիւր ծառայեցի: Յայսմ հետէ դու միայն եղիցես ինձ Աստուած, որում ամենայն ոսկերք իմ ասասցեն վառս:

Բ. Յանուն հօր է— Որդւոյ է— Հոգւոյն սրբոյ: (Մատթ. ԻԸ:) Այնպէս մի է Աստուած յէուԹեանն, զի եւ երիս անձինս ունի: Հայր իմանալովն իւրով ծնանի զբան. Հայր եւ բան զմիմեանս սիրելով՝ բխեն զՀոգի սուրբ: Եւ յայսմ վայրի ոչ իմանամ Թէ զիարդ իցէ ընդ կատարեալն միուԹեան՝ այլակերպուԹիւն կատարեալ. այլ հաւատամ, երկիր պագանեմ, օրհնեմ, այլովքն հանդերձ: Փոյթ ի մէջ առից այսուհետեւ ի կենդանի ծանօԹուԹիւն Աստուծոյ, զի որչափ ինչ մարթ իցէ յաստուերի աստ, պատկեր ինչ նորա նկարեալ ծնցի ի միտս իմ, զոր առաւել քան զամենայն մեծարիցեմ, եւ ի մեծարելոյ անտի սիրիցեմ. եւ այնպէս եւ Հոգի սուրբ օրինակաւ ինչ իւիք յիս բխիցէ:

Գ. Սո՛ւրբ Սո՛ւրբ Սո՛ւրբ, Տէր Աստո՛ւած: (Ցայտ. Դ:) Յայսմ ԵրրորդուԹեան անձանց գտանի գեղեցիկ գեղեցիկ լաւուԹեանց յէութին իմն զուգականուԹիւն, նոյն բարուԹիւն, փառք, անչափուԹիւն, մշանջենաւորուԹիւն, ամենազօր զօրուԹիւն, արդարուԹիւն եւ այլ բազում. բայց զայս ամենայն՝ սրբուԹիւնն միայն առանձինն յանձին իւրում բովանդակէ. եւ վասն այնորիկ իսկ՝

առանձինն եւ մանաւանդ քան զամենայն յիշատակի: Արդ՝ քանզի ամենայն արարած նմանութիւն իմն Աստուծոյ է, զի ամենայն իսկ կատարելութեան Աստուծոյ նմանող լինիցիմք՝ սրբութիւնն միայն դնի մեզ առաջի առ ի նմանող լինելոյ· Եղիցի+ սո՛ւրբ+, զի ես սո՛ւրբ եմ. (Ղուկ· ԺԱ·) ոչ եթէ իշխանութիւն կամ բարձրութիւն, կամ գիտութիւն, որում ցանկացան հրեշտակն եւ մարդն առաջին, եւ կորեան չարաչար: Ապա այնմ իմն գուն գործեա՝ զի Աստուծոյ սրբութեանն նմանող լինիցիս: Բայց որչափ հեռի եւ մեկուսի կաս:

Ա· ԵՐԿՈՒՀԱԲԱԹԻ

Վասն Հօրն յաւիտենից:

Ա· Մինչ որ այսոց եպա՛ն ձնանիլ, ես ո՞չ ձնանիցեմ: (Եսայի ԿՋ:) Հայր աղբեւր եւ սկիզբն է աստուածեղէն բնմանցն եւ կատարելութեանց. որ ինքն ոչ յումեքէ ելանէ, յորմէ ելանեն մեւս այլ անձինք, որ ինքն զինքն ճանաչելով՝ բնէ զՈրդի, որում զբաւանդակ էութիւնն հաղորդէ, եւ զամենայն զարձակ արձակ կատարելութիւնս: Ձիմանա՞ս զայս: Գերեա զմիտս ի հնազանդութիւն հաւատոց. երկիր պագ խոնարհութեամբ, օրհնեա, փառաւոր արա, սիրեա ընդ ամենայն համօրէն հրեշտակաց: Եւ դարձեալ այնպէս ծնանի զՈրդի, որպէս զի Ե՛ւ Որդի իցէ ի Հայր, Ե՛ւ Հայր յՈրդի, մանաւանդ թէ մի իսկ իցեն Հայր եւ Որդի: Հայր, տուր մեզ զի իցեմք մի, որպէս դու եւ Որդի քո:

Բ. Ո՞ոտք ամենայն նահապետութե՛ն չէր-
կին ե՛ չէրկէր անուանէ: (Եփես. Գ:) Զմին
միայն ի ներքուստ ի ներքս եւ ի հարկէ ծնա-
նի՝ զՈրդին զմիածին Էականն, այլ բազմաց
տայ արտաքուստ արտաքս զի իցեն եւ ա-
նուանեսցին որդեգիրք Աստուծոյ ի ձեռն
ընորհաց: Տես, թէ ո՛րչափ այն մեծաշուք
փառաւորութիւն է՝ որ յորդեգիրս առնու.
եւ քանի՛ օն ապաժամանութիւն մարդոյ՝ որ
պատուաստիւն լինի որդի: Ի ինչ քեզ
յայսմ վայրի որով յամօթ լինիցիս, զի զայլ
անուանս եւ զյորջորջմունս մեծարոյ արա-
րեր, եւ զորդուութիւն Աստուծոյ դոյզն ինչ
եւ անարդ համարեցար. եւ է ինչ որով ու-
րախ լինիցիս, զի մարթ է քեզ լինել որդի
եւ ժառանգ Աստուծոյ. եւ զի երկիցես եւ
ամենայն հոգաբարձութեամբ զդոյշ լինիցիս
յայսմ հետէ կորուսանել զնա:

Գ. Ի չէ՞ս ի զբօսնէն ո՞չ: (Բ. Մնաց. Ի:) Թէպէտ եւ արձակ կատարե-
լութիւնքն եւ գործք որ առ արտաքս՝ հա-
սարակ են Երրորդութեանն, բայց սակայն
հօր՝ այնու զի աղբեւր ամենայնի եւ սկիզբն է,
ընծայի զօրութիւն կամ իշխանութիւն, որով
է որ ինչ միանգամ է արտաքոյ Աստուծոյ:
Եւ դու որ ինչ եաղ՝ ի նմանէ ես յոչընչէ հա-
տեալ: Ապա նմա դարձո զանձն՝ որ ես:
Զա՛յս՝ քո բնութիւն, զա՛յս՝ համօրէն արա-
րածք ձայն բարձեալ գոչէին բազում անգամ.
Նա արար զմեզ ե՛ւ ոչ մե՛ք ես: (Սղ. Ղ:)
Եւ դու քանի՛ցս անգամ խցեալ զլսելիս՝ ա-
րարածոց առաւել պաշտօն մատուցեր. չա-
մաչե՞ս, չկորանա՞ս. եւ արդ զի՞նչ գործ գոր-
ծելոց իցես:

Ա. ԵՐԵՔՇԱԲԱԹԻ

Վասն Որդւոյն Աստուծոյ։

Ա. Մէնէքէն որդի՝ որ է ծոց Հօր։ (Ցովհ. Ա։) Որդի՝ ծնունդ է մտաց Հօրն եւ իսկակից պատկեր նորա, եւ զնորա զմիաբուն, զանհատ եւ զանբաժին բնութիւնն ունի, եւ զամենայն համօրէն զարձակ կատարելութիւնս։ Մէնէն, որում զամենայն զոր ինչ միանգամ մարթի Հայր հաղորդել՝ հաղորդէ։ Ի ծոց Հօր, ընդ Հօր, եւ իմանայ եւ սիրէ եւ երանեալ է եւ բխէ զՀոգի սուրբ։ Հաւատա դու, օրհնեա, փառաւոր արա, սիրեա, այլովքն հանդերձ։ Որո՞ պատկեր ես դու, ո՛չ ապաքէն Աստուծոյ։ Արդարեւ ինամանութիւն այնր պատկերի ստեղծար, այլ ո՛րչափ աղտեղեալ պղծեցեր զնա։

Բ. Զորս յոտոլն ճանաչէր, յոտոլոփոյն հրաւէրեաց ևերպարանակից լինել պատկերի Որդւոյն Էրոյ, ըէ եղիցէ նա անդրանիկ ի մեզ եղբարց բազմաց։ (Հռոմ. Ը։) Միածին Որդի եւ ժառանգ, բազում եղբարս որդեգիրս եւ ժառանգակից ընդունի, նա աւանիկ անձին իսկ սեպհականէ ի ձեռն մարմնաւորութեանն, եւ զնորհս որդեգրութեանն իւրով արեամբն սփռեալ հեղու։ Ապա ուրեմն զՈրդին Աստուծոյ եղբայր ունիս քեզ. ո՛րչափ ինչ ընդոհ է քեզ, քանի՛ փառաւորութիւն. այլ ո՛րչափ դոյզն եւ խոտան զայն համարեցար։ Արդ հայեաց դու միւսանգամ ի պատկեր անդր, զի որ ինչ պակաս եցե քեզ՝ ի միտ առցես եւ դարմանն տանիցիս։

Գ. Զամենայն ինչ իմաստութեամբ արարեր։ (Սղ. ճԳ։) Որդի է իմաստութիւն Հօր։ Նմա համարի տալն եւ ընդհել լուսաւորութիւնս

եւ գիտութիւնս որ ի վեր քան զբնութիւն իցեն, զի լոռաւոր ոչնչ զմեզնոյն մարդ որ ֆալըց է յալէքսէ: (Ցովհ. Ա:) Խնդրեա ի նմանէ զճշմարիտ իմաստութիւնն, որ տայն ճանաչել եւ համարել զերան՝ որպէս եւ են. զի զերկրաւորսն համարեսցիս երկրաւորս, զաստուածեղէնսն՝ աստուածեղէնս, զանցաւորսն՝ անցաւորս, եւ զյաւիտենականսն՝ յաւիտենականս, զի ընդ նոսա միայն անցանիցես որ անցանեն, եւ ի նոսա յարեսցիս՝ որ կայցեն եւ մնայցեն:

Ա. ՁՈՐԵՓՃԱՌԱԹԻ

Վասն հոգւոյն մրճոյ:

Ա. Աւաւէյէյ յԵղ է հօրէ ղհոգին ճլմրտռուիան, որ է հօրէ ելանէ: (Ցովհ. ԺԵ:) Հայր տեսեալ յՈրդի զիւր էութիւնն եւ զկատարելութիւնսն, ի հարկէ սիրէ զՈրդի: Որդի տեսեալ զայն ամենայն ի հօրէ անտի տուեալ նմա, ի հարկէ սիրէ զհայր: Այս փոփոխ սէր ի միասին էական՝ հոգին սուրբ է: Հաւատամ, օրհնեա, երկիր պագ, փառաւոր արա, այլովքն հանդերձ: Ո՛տայր զի եւ ես միանայի ընդ Աստուծոյ ի հոգին սուրբ:

Բ. Աւէտ ղհոգին սրտէքրռուիան: (Հռոմ. Ը:) Զորս հայր յորդեգիրս առնու, Որդի՝ յեղբարս ընդունի, զնոսին օր ըստ օրէ կատարեալս գործէ հոգին սուրբ, տուեալ զանձն իւր, եւ պարգեւս որ ըստ բնութիւն անցանիցեն, եւ շնորհս արբարարս, որ հաղորդութիւն իմն աստուածեղէն բնութեանն են: Այլ դու քանիցս անգամ հոգւոյն սրբոյ հակառակ կոչէր. (Գործ. Է.) զի մի յորդեգիրս գրեսցէ զքեզ: Այսուհետեւ ի գրգռե-

ցոյցանէր զՀոգին սուրբ Աստուծոյ: (Եփես. Դ:) Որ ինչ արտաքոյ քան զԱստուած առաւել ուրախ առնէ զքեզ, այն իսկ առաւելագոյն տրտմեցուցանէ զՀոգին սուրբ:

Գ. Որչա՞փ բարի ես՝ տալոյր է Տէր Հոգի քո: (Իմաստ. Ա:) Բարութիւն, քաղցրութիւն եւ ողորմութիւն, թէպէտ եւ զոյգ հասարակ իցեն Երրորդութեանն, մանաւանդ Հոգւոյն սրբոյ ընծայի: Նմա պարտիս՝ զի յերկիր բարի ած զքեզ, զի արար ընդ քեզ Աստուած զողորմութիւն իւր, զի արտասուօք լուանաս զմեղս քո, եւ այլ եւս բազում ինչ: Եւ արդ զի՞նչ հատուցումն նմա հատուցանես: Տես մի գուցէ յորժամ ինձին ապաքինաւորութեան կայցես մնայցես, եւ նա ի քէն ի բաց արասցէ զողորմութիւն իւր, եւ դադարեսցէ բարեխօս լինել վասն քո ի հեծութիւնս անմռունչս:

Ա. ՀԻՆԳՇԱԲԱԹԻ

Վասն քրիստոսի սո՛ղ սիրոյն ի նո՛ր երկրի Խորհրդեանն:

Ա. Այո՛ ես մարմին իմ... Այդ ես արիւն իմ: (Մատթ. Ի:) Նոյն մարմին է ի Գոհութեան խորհրդեանն, զոր ի մարմնաւորութեան անդ ա՛ռ, եւ արիւն նոյն՝ որ ի խաչին հեղաւ: Որչափ սիրոյ գործ իցէ մարմնաւորութիւնն եւ մահն քրիստոսի, դոյնչափ եւ տալն իսկ նորա զանձն ի Գոհութեան խորհրդեան: Ապա այնչափ ինչ պարտիս քրիստոսի որ այնու առ քեզ գայ, որչափ աշխարհ ամենայն այնմ՝ որ մարմին առ եւ մեռաւ: Տէր, որպիսի ոք ես դու, եւ որ-

պիսի՛ ոք եմ ես։ Եւ սակայն ո՛րչափ դոյզն ինչ ծառայութիւն արքանեկութեան հարկանեմ քեզ, եւ ո՛րչափ բազում՝ անձին իմում եւ ընդունայնութեան։

Բ. Ո՛ր ո՞տք զմարմին իմ է՞ եւ զմա՛կ զարի՞ն իմ, չէ՞ քնաւէսցէ՞ եւ ես է նմա։ (Յովհ. Զ։) Ընդ կերպարանօք հացի եւ գինւոյ ծածկէ զանձն, զի ընդ մեզ ի մի մարմին յօդեսցի, եւ իբրեւ կերակուր մեր ի գոյութիւն անդր ըղձեսցի։ Տեսանե՞ս զսէրն զոր սիրէ զքեզ, զի կամի ինն Յիսուս մի իսկ լինել ընդ քեզ։ Ապա ո՛րչափ պարտ եւ պատշաճ է սրտի քո սուրբ եւ անարատ լինել. ո՛րչափ յամենայն իրաց արարածոց հեռացեալ եւ մեկուսի, եւ յԱստուած միայն յարեալ։ Զի որ սիրէ ոք այլ ինչ բաց յԱստուածոյ, ոչ սիրէ որպէս պարտի՝ զԱստուած։

Գ. Մա՛րմին իմ ճշմարիտ ի՞բաւո՞ւ է, եւ ա՛րիւն իմ ճշմարիտ ըմպելի է։ Զի կեանս աստուածեղէնս կեցցուք, աստուածեղէն կերակուր ընծայեցոյց։ Զկամեցաւ գոյացութեանցն կալ մնալ ի Խորհրդեան աստ, զի ինքն իսկ իւրոյ մարմնոյն եւ արեանն գոյացութեամբ զմեզ յապեցուսցէ։ Ո՞չ այս ճշմարիտ աստուածեղէն սիրոյ նշանակ իցէ։ Ո՞չ ապաքէն պարտ էր զի այն կերակուր զամենայն ցանկութիւն իմ յապեցուցանէր։ Քանի՞ցս զնոյն ճարակիմ, եւ սակայն սոխոյ Եգիպտոսի ցանկանամ եւ բերկրութեանցն զգայութեանց եւ արարածոց։ Ո՛ւ ամօթ եւ նախատինք։

Ա. ՈՒՐԲԱԹ

Թէ ասոյթ Խորհուրդն գոհութեան չէշտակ է ընդհանուր քրիստոսի։

Ա. "Զայս Խորհուրդ հաստատեաց իբրեւ իւրոց չարչարանացն յիշատակ մշտնջենաւոր,, ։ (Ս. Թովմ։) Զի յիշատակ գոհի պատարագին որ արեամբն մատչէր՝ մշտնջենաւոր կայցէ, զնարիւն պատարագն հաստատեաց՝ զի հանապազորդ կատարեսցուք։ Միանգամ վասն մեր զենեալ, եգիտ հնարս զի բազում անգամ գոհեսցի։ Ապա ուրեմն արժան է ինձ զմտաւ ածել՝ եթէ դոյնչափ Քրիստոս վասն իմ մեռանի։ Ծանիր եւ ի միտ առ զսէրն։ Այլ չառնես ինչ հատուցումն, թէ ոչ եւ դու հանապազօր գոհեսցիս։ Որ երիսոսեանքն են՝ զմարդինա խոբեանց է խաչ հանին կոբօփն է՝ ցանկութեամբ հանդերձ։ (Գաղատ. ե։)

Բ. Զայս արտաքէ առ իմոյ չէշտակի։ (Ղուկ. ԻԲ։) Թէ արչափ մեծ ինչ զիւր չարչարանն համարեցաւ նա, անտի իսկ ի միտ առ՝ զի ինքն անձամբ անձին այնր յիշատակ լինել կամեցաւ։ Սոյն այս առիւծ զքեզ ի հանապազորդ յիշատակ այնչափ եւ այնպիսի բարերարութեանն, ոչ եթէ որ ի խորհուրդս եւեթ կայցէ, այլ որ յիղձս եւ ի գործս անցանիցէ։ "Քանզի մեք որ զտէրունական չարչարանացն զխորհուրդս կատարեմք, պարտիմք նմանող լինել այնմ՝ զոր գործեմքն,, ։ (Ս. Գրիգորիոս։)

Գ. Քանիցս անգամ ըն ասպիցէ զհոյս էս եւ զբաժակս ըմպիցէ, զմահն Տեառն պատգիցէ։ (Ա. Կոր. ԺԱ։) Քանիցս անգամ թէ զԳոհութեան խորհուրդն ընդունիս, զմտաւ

աճ թէ Քրիստոսի որ մեռեալն է՝ գերեզման լինիս: Զլինիցիս արժանի՝ թէ ոչ նոր իցես, քանզի կամեցաւ ինձ զի դիցի ի նոր ֆերթլմանէ: Նոր ոչ իցես՝ եթէ ոչ զհին մարդն սպանանիցես: "Հարկ է, զի՝ մինչ զայն գործեմք, զանձինս զենցուք Աստուծոյ սրտիւ բեկեալով,,: (Ս. Գրիգորիոս): Զի՞նչ դու առ այս ասիցես: Ա՛ռ զէնս ի ձեռս, եւ մատո նմա զանձն պատարագ, որ եւ զանձն պատարագ վասն քո:

Ա. ՇԱԲԱԹ

Վասն պարտուց այնր որ զԳոհութեան խորհուրդն ընդունի:

Ա. Ա՞ն նա էիցես եւ օրհվանս առ նմա արասցես: (Յովհ. ԻԴ:) Որ զԳոհութեան խորհուրդն առնու՝ բնակութիւն Աստուծոյ լինի: Եւ զի ի միտ առնուցուս թէ որչափ այն պատիւ իցէ՝ զմտաւ աճ զարդանդ երանելոյ Կուսին, յորում զառաջինն մարդ եղեալ բնակեաց: Որչափ եւ քանի՛ շնորհօք էլից զնա: Սակայն մի եւ նոյն է որ Գոհութեանն խորհրդեամբ առ քեզ ագանի: Որչափ պատիւ, քանիօն փառք իցեն տեղւոյ՝ յորում բնակէն: Մի տար թոյլ զի ագանիցի անդէն գազան չար բուռն եւ ապերասան կարեաց:

Բ. Որ ասէ զմարմին իմ է՝ ըմպէ զարիւն իմ, չէ բնակէ, է՝ է ի նմա: (Յովհ. Զ:) Ոչ միայն բնակութիւն Աստուծոյ լինիցի՝ որ զԳոհութեան խորհուրդն առնուցու, այլ զարմանալի ինչ միաւորութեամբ մի իսկ ընդ Աստուծոյ լինիցի: Ի միտ առ, թէ կարիցես, եթէ որչափ ինչ այն պատիւ իցէ՝ մի-

աւորել ընդ մարդկութեանն Քրիստոսի, եւ որպէս թէ այնու եւ ընդ անձին իսկ Բանին եւ ընդ բովանդակ Երրորդութեանն՝ որ ընթացակից իմն լինելով ընկալեալ լինի ի մէնջ ի Խորհրդեան գոհութեան։ Զմտաւ ածէ թէ զինչ պարտիս ի վերայ դնիցէ քեզ այն պատիւ. զի՝ որ միանաման ընդ Աստուծոյ, ի կաւոյ արարած ինչ իրաց մեկնեալ որոշեացիս, եւ զի խօսք եւ գործք եւ խորհուրդք քո այնպիսի իսկ իցեն՝ որ չիցեն անպատեհ անդամոյն Քրիստոսի։

Գ. Ե՞ս ես ինդրանէ եմ վասն Հօր, ես որ ասացեալ ունիմ՝ ես նա ինծի՞ եմ։ Ի միտ առ զառաւելութիւն միաւորութեան ընդ Քրիստոսի։ Զոր օրինակ Որդի ի Հօրէ առնու զէութիւն, զկեանս եւ զամենայն կատարելութիւնս, որպէս զի մի Աստուած իցէ ընդ Հօր, ի նմա կեցցէ, եւ զնոյնպիսի կատարելութիւնս ունիցի՝ զոր նա ունի, զնոյն իմանալ, զնոյն կամել եւ գործել՝ նոյնպէս եւ դու ի ձեռն Գոհութեանն խորհրդեան զոր ընդունիս՝ լինիս հաղորդ կենացն եւ կատարելութեանց Քրիստոսի։ Ապա ուրեմն եւ դու պարտիս զնոյն իմանալ ընդ նմա, զնոյն կամել, զնոյն գործել եւ զնոյն չարչարել։ Զայս ամենայն վճարեսցէ Քրիստոս որ միաւորեալն է ընդ քեզ, եթէ ոչ դու ընդդեմ դարձցիս։

Բ. ԿԻՐԱԿԷ

ԾԵՏ ՊԵՆՏԱԿՈՍՏԷԻՑ

Սուրբ Խորհուրդն գոհութեան ընկերութեամբ է։

Ա. Այր ոմն գործեաց ընկերութեամբ, եւ հրաւէրեաց զքաղաքացիս։ (Ղուկ. ԺԴ։) Գոհու-

թեան խորհուրդն ընդրէ՛ւ իմն է պատրաստեալ ընդ երեկս, կամ ի վախճանի կատարածի աշխարհիս, զոր պարտ է ուսեալ ի խաւարչտին գիշերի լուսով հաւատոց։ Մէկ, զի կոչնատէրն Աստուած է, եւ կերակուրքն մարդկութիւնն եւ Աստուածութիւնն քրիստոսի, եւ կոչնականքն՝ համօրէն հաւատացեալք, եւ սպասաւորքն հրեշտակք են։ Ամենայն ինչ մեծ է, դու եւեթ փոքր ես եւ անարժան. եւ սակայն եւ զքեզ իսկ առ այն ընթրիս հրաւիրէ Մարդն Աստուած։ Ցայն ընթրիս մատիր ամենեւին քաղցեալ եւ ծարաւի. է՛ւ ի ցանկանայիս խորհիս նորա (աշխարհի եւ մարմնոյ), վասն զի այնոքիկ կեալ են ի կեանս սուտ։ (Առակ. ԻԳ։)

Բ. Է՛ւ պատճառն ի ըստ դիպէ ամենեւին հրաժարել, կամ մերժել։ Բարութիւն Տեառն է՝ որ զամենեսին ընդունի, այլ չարութիւն իւրաքանչիւր՝ որ անձամբ զանձն ի բաց մերժէ։ Երեք ազգք հրաժարելոյ ածին առաջ ի մէջ. "Ցայն զի ասէ թէ ագարակ գնեցի՝ տէրութիւն եւ ամբարտաւանութիւն նշանակի,,։ (Ս. Աւգոստին։) Ցայն թէ լուծս հինգ եզանց գնեցի՝ ագահութիւն յայտ առնի, կամ հինգ զգայութիւնքն՝ որ առ երկրաւորս ձգեալ ածեն զմեզ։ Ցայն թէ կին ածի՝ ցանկութիւնք մարմնոյ ցուցանին։ Առաջինքն աղաչեն ներել նոցա, այլ զերրորդն դարձեալ խոտեն։ "Խոնարհութիւն հնչեր ի բարբառս նոցա, հպարտութիւն ի գործս,,։ (Ս. Գրիգոր։) Երրորդն եւեթ ասաց. Ոչ կարեմ գալ, քանզի "միտք որ ի ցանկութիւնս յօժարեալ իցեն՝ տկար են եւ անզօր ի կատարել զաստուածոյն,,։ (Կիւրեղ աղեքսանդրացի։) Երեքին սոքա են բազում անգամ՝

որ զի՛թէ ոչ ի բաց հանեն զքեզ յընթրեաց անտի, սակայն զպատուհն նուազեցուցանեն: Տես զի մի մերժեսցես:

Գ· Յայնժամ բարկացեալ տանուտէրն, ասէ ցծառայն է՛ր, եւ վաղվաղակի ե հրապարակս ե՛ ի փողոց ժողովէր, ե՛ աղքատս ե՛ ևթեղս ե՛ ևկոյրս ե՛ ևկուլս ե՛ ևկոյրս մոյթ այր: Յիրաւի ցասնու Տէրն, զորոյ զայնչափ մարդասիրութիւնն եւ զբարերարութիւն ի բաց թքեալ արհամարհէին: "Աղքատք եւ խեղք այնոքիկ կոչէին, ասէ սուրբն Գրիգորիոս, որ իւրեանցն դատաստանօք անձամբ զանձինս առ տկարս ածնիցին,,: Զիարդ ցանկացեալ է նա ուշնել սեղանակիցս. որպէս դու դանդաղագոյնս մատչիս: Նա յամենայն կողմանց շրջի եւ խնդրէ, եւ ոչ ի բաց մերժէ զտկարս աշխարհի: Մի վասն քոյոյ տկարութեանդ ի բաց գնայցես ի նմանէ, "զի զոր կոչէն՝ զնա եւ արժանաւոր առնէ՝ եթէ զհետ գնայցէ, եւ բժշկէ զամենայն հիւանդութիւնս քո,,: (Ս· Ամբրոսիոս):

Բ· ԵՐԿՈՒՀԱԲԱԹԻ

Վասն պարբերաբանութեան ընդունելոյ զբաւ խորհրդոյն գոհութեան:

Ա· Յաբեաս եհաս զնորան է՛ր: (Զլ· ԺԸ·) Պարտ եւ պատշաճ է փոյթ մեծ ի մէջ առնուլ առ ի արբել եւ յատակել զհոգի՝ յոր Աստուած գոհութեանն խորհրդեամբ գալոց իցէ: Զայս ինն պահանջէ անպայման սրբութիւնն եւ մեծավայելչութիւն հիւրոյն: Քանզի միտ դիր, ո՛ առ ո՛ եկեալ ի ներքս մտանիցէ: Եթէ Մօրն՝ որ զՈրդին Աստուծոյ յշանալոց էր, "վայել էր այնչափ սրբու-

թեամբ պայծառանալ, որպէս զի չէ մարթ մեծ ինչ սրբութիւն քան զայն արտաքոյ Աստուծոյ ածել զմտաւ,,. եւ քեզ նոյնպէս պատշաճ է՝ որ զնոյն ինքն ընդունիս: Այլ սրբութիւն՝ ոչ եթէ ազատն լինել միայն յամենայն մեղաց իցէ, այլ եւ ըղձից եւ յօժարութեանց յատակութիւն եւ ազդի ազգի զարդք առաքինութեանց: Կարիցե՞ս արդեւք ասել թէ այսպէս իսկ սուրբ իցես: Տակաւին որջափ ջանից եւ աշխատութեանց պէտք են՝ զի յայն հասանիցես. հասցես իսկ՝ եթէ սերտիւ կամեսցիս: Ասա ընդ բորոտին. (Մատթ. Ը.) Տէր եթէ կամիս՝ կարող ես զիս սրբել: Յուսա եւ վստահ լեր. ձգեսցէ զձեռն իւր եւ ասասցէ՝ կամիմ սրբեաց:

Բ. Որ յաղէնն՝ պոյ նմա սոպել է փայփէն լինաց, որ է է ձէլ դրախփէն: (Ցայտ. Բ:) Այս ինքն, որպէս ասէ իսկ Ռիքարդոս, որ է «ի զինուորեալ եկեղեցւոյ ի ձեռն մարմնոյն մօտաւորութեան ի Խորհրդեան Սեղանոյ,,: Եւ զի այսու Խորհրդեամբ վայելեսցես՝ հարկ է զի անձին յաղթեսցես, եւ զյօժարութիւն՝ մտաց, զիւրս՝ Աստուծոյ հնազանդ կացուցանիցես: Ապա ոչ արժանապէս մատչիս որչափ պատշաճ է, եթէ անձին ոչ յաղթեսցես: Որչափ ասպարէզ յաղթութեանց առաջի կայ քեզ յանձին քումմ. հպարտութիւն, փառասիրութիւն, մեծ ինչ զանձն համարել, տենչանք անապարճութեան, ցասումն, կարճմտութիւն, թուլութիւն ոգւոյ, մեղկութիւն եւ այլ եւս բազում՝ զորս դու ճանաչես: Այսմ ամենայնի յաղթեալջիր, եւ տացի քեզ է փայփէն լինաց: Որչափ այլ ոք լինէիր, եթէ քանիցս անգամ թէ առ այն կերակուր մատեար՝ զո-

նեայ զմին միայն ի թշնամեաց աստի ընդ ձեռամբ նուաճէիր։

Գ· Ահա ես թեղայից յեղ հայ յերկիր, ես եկայ ժողովուրդ իմ ես ժողովեցին։ (Ելք ԺԲ։) Յայսմ վայրի խոստացեալ լինի մանանայ, առակ օրինակի խորհրդեան գոհութեանն՝ որ իբրեւ զանձրեւ տեղայ կամ անկանի ի վերայ արդարոց եւ անարդարոց։ Որպիսի մարդասիրութիւն Աստուծոյ՝ որ այդպէս առատութեամբ զանձն տայ· բայց սակայն զի ի նա վայելեցես՝ հարկ է զի ելանիցես։ Ուստի կամ յո՞ր կոյս։ Պատասխանի տայ Պուպերտոս. "Ձընտանութենէ առաջին գնացից, ի հնութենէ կենաց։ Զի չեւ զհին մարդն ի բաց թօթափեալ, չիք մեզ զայն մանանայ ժողովել"։ Արդ քննեա եւ տես թէ որչափ կենդանի իցէ ի քեզ հին մարդն, եւ թէ որչափ ինչ անտի պարտ իցէ քեզ սպանանել, զի զդեցցիս զնորոգումն կենաց։

Բ· ԵՐԵՔՇԱԲԱԹԻ

Դարչեալ վասն պարբերութեան ընթերցելոյ ցուրբ խորհուրդն գոհութեան։

Ա· Զպէտս ումր լցուցից հայել։ (Սղ· ճԼԱ։) Երանի՛ աղքատութեան, զի նա միայն, որպէս ասէ Պուպերտոս, "ուստէ զմեծ ողորմութիւն Արքային արքայից, զոր տայ ինքն Թագաւորն, ոչ կայլ ինչ ողորմութիւն՝ բայց զիւր անձն"։ Ապա ուրեմն այն հաց իբրեւ ողորմութիւն մեծին Աստուծոյ տուեալ լինի։ Մերկացիր, մերկացիր, զի աղքատացեալ լինիցիս այնմ արժանի։ Հաւատ ընկեա ի բաց զսէր աշխարհի եւ զնորին զնաներու-

թիւն: Անարժանութեամբ առնու ողորմութիւն՝ որ մեծատունն է. անարժանութեամբ ընդունի զխորհուրդն գոհութեան՝ որ զաշխարհաւ զգածեալ է: Գիտեա, որ վէրօպո կամ զաղքատս ընո՛ բարո՛ւթեամբ, նա վճռապո՛նա արչալէ ո՛նոյնո: Եւ թերեւս վասն սորին իսկ այսորիկ այնչափ դոյզն եւ սակաւ արդիւնս ցուցանես, որ այնպէս բազում անգամ զայս խորհուրդ ընդունիս:

Բ. Եվէ ոէ ձարա՛է էյէ՝ եվէոյէ ա՛ է ե՛ ա՛բէյէ: (Ցովհ. Է:) Պարտ իսկ է ճարաւ իմն եւ քաղց եւ սաստիկ ցանկութիւն ունել առ այս կերակուր: Աղբեւրն այն խորհրդականն չնորհաց՝ ոչ այլուստ ուժեք բացեալ լինի, բայց այնմ որ ճարաւի իցէ, որ ոէ ձարա՛է էյէ փոց յաղբէրքն կենաց: (Ցայտ. ԻԱ:) "Քանզի պարտ եւ պատշաճ է, ասէ սուրբն Բեռնարդոս, զի եռանդն սրբոյ ցանկութեան առաջի երեսաց իւրոց յառաջեալ երթիցէ առ ամենայն անձն՝ առ որ նայն գալոց իցէ,,: Ո՛ անձն ցուրտ. ո՛չ ապաքէն սեղանազերծ անօրէնութիւն համարէիր նոցիկալ ի պատուական կերակրոյ այսի. արդարեւ իսկ մերձ ի նոցիկալ ես՝ թէ չցանկանայցես: Ապա զարթո այսուհետեւ, քանիցս անգամ թէ մատչելոց իցես, ցանկութիւն սաստիկ, որ ծնանիցի ի գործովքն հաւատալոյ պատուականութեան այնր կերակրոյ, եւ սիրոյն Աստուծոյ զոր սիրէ զքեզ, եւ պողոցն որ ի Գոհութեանն խորհրդոյ բխիցեն, այլովքն հանդերձ:

Գ. Յորժամ կուէոյէ ոէ զէէզ է հարսանէս կամ է կալանս... բալիլէր է յէոէն պէղոլ: (Ղուկ. ԺԴ:) Ի կոչունս հարսանեաց Աստուածութեանն որ զանձն քեզ խոստանայ

մատչելոց ես: Ո՞վ ոք ես դու եւ ո՞վ նա: Առնո՞ւս ի միտ ի նորա մեծավայելչութեանն զքո անարժանութիւն: Այլ մարթես լինել արժանի՝ եթէ յատակ սրտիւ խոնարհ լիցես: Հայեցա՛ ի խոնարհութիւն աղախնոյ իւրոյ· (Ղուկ· Բ·) որպէս զի եկն ի նորա սուրբ արգանդն եմուտ· նոյնպէս ոչ խոտեսցէ եւ զքո խոնարհութիւնդ: Ո՛րչափ նիւթս զանձն արհամարհելոյ գտանիցես, եթէ քաջ զմտաւ ածիցես՝ թէ ո՛ր ոք դու լիցես եւ ո՛ նա:

Բ· ՀՈՐԵՔՇԱԲԱԹԻ

Վասն որդեանց որբոյ գոհութեանն խորհրդեան յորժամ ընդունիցէ:

Ա· Մա՛րէ ա՛ս Տէր ի՛ ա՛րէ զնոյս: (Սղ· ԼԳ:) Որոց մատչինն առ քրիստոս օգուտ այն է՝ զի լուսաւորին մտօք ի ճանաչել զխորհուրդս բարձրագոյնս: Ի իսկ ինքն լոյս՝ որ լո՛ւսաւո՛ր ա՛րնէ զամենայն մարդ: (Յովհ· Ա:) Աճ զմտաւ քով զխաւարս քո: Ո՛հ· ո՛րչափ առ աստուածոյն խարխափես· գիտիցես արդեւք զի ի բեկանել հացին բացան աչք աշակերտացն: (Ղուկ· ԻԴ:) Անհաւասիկ նա ինքն է բժիշկ կուրութեան քո: Զայն՝ զոր երբեմն ի կուրէն Երիքովի խնդրեաց, ի քէն խնդրէ· Զի՞նչ կամիս զո՛ր զիւ արարից ձեզ: (Ղուկ· ԺԸ:) Ո՛ մարդասիրութեան այնր՝ որ կանխէ· ասա վստահութեամբ ընդ նմա· Տէ՛ր, զի՛ պէտէ զքեզ, տեսից զիս:

Բ· Ո ընդ՛ ի բարո՛ւթենէ զչա՛նկո՛ւթեա՛ս, նորոգէսցէ արդէ՛ զքո՛ մանկո՛ւթեա՛ս: (Սղ· ՃԲ:) Ծերանայ ոգի՝ յորժամ լքանիցէ յառաքինութեան, մանկանայ՝ յորժամ զօ-

բանայ: Սովին ԾերուԹեամբ եւ դու բազում անգամ պրաւիս, այլ ի նորոգումն կենաց պարտ է ըրջել: Եւ զի նորոգեսցի մանկուԹիւն քո, դիպողագոյն դարման այն է՝ զի Աստուած լոյծ է բարձրելոյ ղյանկուԹիւն: Արդ՝ եԹէ, որպէս ասէ սուրբն Ցերոնիմոս, "զայս բարուԹիւն եւեԹ ունիմք յայսմ աշխարհի, եԹէ կերիցուք ի մարմնոյ Տեառն,,. յորժամ արժանապէս զայն առնուցուս՝ դարձցիս ի մանկուԹիւն: Մեծարեա, օրհնեա, սիրեա, ցանկացիր. եւ քանիցս անգամ ԹԷ մատչիցիս՝ ինչ ինչ ի բաց կորեա ի հին մարդոյն:

Գ. Յարուցեալ Մարիամ գնաց է լեռնային քաղաքն: (Ղուկ. Ա:) Այս իսկ արդիւնք եղեն յղանալոյն Աստուծոյ: "Զի՞ յո՞ր կոյս բնաւ դիմիցէ փուԹաւէս լցեալ Աստուծով՝ բայց ի վերինն եւ ի բարձրագոյնս,,. ասէ սուրբն Ամբրոսիոս: Զնոյն ի գոհուԹեան խորհրդեան ընդունիս, զոր կոյսն յղացաւ: Ըստ նմին օրինակի՝ եԹէ դու չկայցես հակառակ, եւ ի քեզ վճարեսցի, զի վառեալ եւ բորբոքեալ յօժարուԹեամբ ի դժուարին առաքինուԹիւնս դիմիցես, եւ մեծաւ իսկ փուԹով ի ծագ անդր կատարելուԹեանն հասանիցես: Լեր գործակից Աստուծոյ որ այդմ վարիչ է, զի մի ցանգ զքեզ վասն քոյոյ տկարուԹեան եւ ԹուլուԹեան ի յատակս գտանիցէ: Բարձրացուսցէ զքեզ Աստուած՝ այլ ոչ եԹէ առանց քո:

Բ. ՀԻՆԳՇԱԲԱԹԻ

Վասն այլոց է՝ արդեանց գոհութիւնք խոր-հրդեանն յորժամ ընդունիցի։

Ա. Զհայց հրեշտակաց կոչի սուրբ խորհուրդն գոհութեան. իբր ոչ եթէ զի հրեշտակք նովաւ կերակրին, այլ զի զմարդիկ որ զայն առնուն՝ հրեշտականմանս գործէ։ Այսպէս ասէ Հուգոն. "Տուաւ մարդկան զի հրեշտակք լինիցին"։ Ո՛րչափ այն երանութիւն է քեզ, եթէ լինիցիս որպէս թէ առանց մարմնոյ, ամենեւին հոգեղէն, սուրբ ի փորձանաց, ազատեալ ի կարեաց։ Արդարեւ եթէ տակաւին չիցես նոյնպիսի, դու խափան եղեր։ Եւ քանիո՛ն այն քո անմտութիւն իցէ, մինչ կարեան՝ չկամել ի հրեշտակական կատարելութիւն ելանել։

Բ. Իսկ որ ընկալան զնա՝ եպ նոցա էլեւսնորիւն որպէս Աստուծոյ լինել։ (Ծովհ. Ա։) Գործ սրբոյ խորհրդեան գոհութեանն է, զի զքեզ որդի Աստուծոյ արասցէ, արդարեւ ոչ բնութեամբ ինչ՝ այլ որդեգրութեամբ։ Եւ այնու միանգամայն մտցես յիրաւունս ժառանգութեան. զի երկեր եմ որպէս Աստուծոյ, ապա եւ ժառանգ։ (Հռոմ. Ը։) Ո՛ պատիւ զարմանալի։ Զմտաւ ածէ, զո՞ր ոք ունիս քեզ Հայր եւ զո՞ր եղբայր. որպիսի՛ սիրով, ո՛րչափ մեծարանօք, քանի՛ վստահութեամբ պարտիս ի նա յարել. այլ ո՛րչափ օտարացեալ որդի եւ եղբայր եղեր դու ցայժմ. չամաչե՞ս։ Արդ զիարդ եղիցես յայսմհետե, զի արժանապէս Հայր զԱստուած կարդայցես եւ Եղբայր՝ զՔրիստոս։

Գ. Ո՛ր ոտիք զմարմին իմ եւ ըմպէ զարիւն

էմ, չէ՞ քնաւէոցէ է՞ է՞ է նմա: (Յովհ. Զ:) Եւս իմն ի վեր ելանէ պատուն՝ զոր Գոհութեանն խորհրդեամբ ընդունիս: Ոչ միայն որդի Աստուծոյ լինիս՝ այլ մի իսկ ընդ Աստուծոյ, որպէս զի նա ի քեզ բնակեսցէ, դու ի նմա: Այլ առ այս՝ հարկ է զի մեռցի ի քեզ որ ինչ եսդ, եւ կենդանի իցէ միայն՝ որ ինչ Աստուածն է: Ո՛հ. երբ այն ժամանակ իցէ՝ յորում ճշմարտութեամբ կարիցես ասել. կենդանի եմ այսու՝ ոչ ես՝ այլ կենդանի է ինձ Քրիստոս: (Գաղատ. Բ:)

Բ. ՈՒՐԲԱԹ

Վասն անլափ խորհրդոյն Աստուծոյ:

Ա. Ի նմանէ, է՞ նովաւ, է՞ է նոյն ամենայն: (Հռոմ. ԺԱ:) Որ ինչ կատարելութիւն, բարութիւն, արքութիւն, գեղեցկութիւն, իմաստութիւն, իշխանութիւն եւ երանութիւն կարիցես ածել զմտաւ, այն ամենայն անչափ իմն կատարելագոյն պայմանաւ բովանդակեալ գտանին յԱստուած, քան զոր դու կարիցես նկարել ի մտի: Ի նմանէ եւ նովաւ են ամենայն՝ որ երեւին թէ կատարեալ ինչ իւիք իցեն: Ո՛վ Աստուած իմ եւ ամենայն ինչ. դու ես ի հարկէ եւ յանձնէ իսկ ինքնակաց. իսկ ամենայն արարածք ոչինչ իսկ են ի հարկէ յանձանց իւրեանց: Ապա զի՞ է զի առ ոչինչն զսէրն դարձուցանեմ, եւ ի քէն ի բաց հանեմ: Դու ես Աստուած իմ. եւ միայն արժանի սիրոյ իմոյ: Երանելի եմ ես, եթէ այնչափ եւ այնպիսում մեծավայելչութեան կարիցեմ արժանապէս ծառայել:

Բ. Ի նմա են ամենայն, ոչ միայն բար-

ձրագոյն պայմանաւ լինելոյ, այլ եւ զի պատկեր է նա կամ օրինակ ամենայն համօրէն կատարելութեան. բայց մանաւանդ արարածոց մտաւորաց, զորս ի պատկեր եւ ի նմանութիւն իւր ստեղծ, եւ մինչեւ ցայժմ պահելովն՝ ի նոյն նմանութիւն կերպարանէ: Որպիսի՛ ազնուական օրինակ քեզ առաջի եդաւ՝ զի նմանող լինիցիս: Օրհնեա, գոհացող լեր, սիրեա: Բայց աղէ դու համեմատեա զկերպարանս ոգւոյ քո ընդ նմա. ո՛հ. որչափ աննման գտանիս: Այսուհետեւ փոյթ յանձին կալ ցանկ յԱստուած հայել. ի բաց մերկացիր զայն կերպարանս զոր այժմ բարձեալ բերես. ա՛ռ զայն կերպարանս զոր պարտիս:

Գ. Ի նմա ի՞ն ազնայն: Ամենայն համօրէն անթիւ անհամար կատարելութիւնք՝ որ յարարածս սփռեալ են, յԱստուած մի ինչ եւ նոյն իրք են, որ է իմաստութիւն եւ բարութիւն եւ ողորմածութիւն, այլովքն հանդերձ. առանց ամենայն խառնուածոյ, առանց ամենայն ընտրութեան. նմին իրի իսկ որ մի ինչ են, եւ ի նմին միութեան բազում՝ առաւել զԱստուած յանդիման կացուցանեն: Իցե՞ս եւ դու մի միութեամբ դիտաւորութեան: Թերեւս մի դիտաւորութիւն ունիցիս, այլ ոչ եթէ նովին միութեամբ եւ բազմապատիկ, այլ այլակերպ եւ ընդդիմակացս. զոր օրինակ՝ հաճոյ լինելոյ Աստուծոյ եւ մարդկան, ծառայելոյ զպայութեանց եւ Աստուծոյ: Մի դիտաւորութիւն կալ, որով յԱստուած անդր հայեսցիս. այլ զնոյն գործ՝ վասն բազում առաքինութեանց գործեսջիր. մի գործ իցե՝ եւ բազմապատիկ կատարելութիւն:

Բ. ՇԱԲԱԹ

Վասն իմաստութեան Աստուծոյ եւ անյարմար ղանդն նիստրելոյ։

Ա. Ահեղ ինչ մեքիսեդեկայ այս առաջի աչաց նորա։ (Եբր. Դ։) Քանզի գիտէ որ ինչ մարթ իցէ անկանել ընդ գիտութեամբ. որ ինչ յԱստուածէ, եւ որ արտաքոյ Աստուածոյ լինել ինչ, եւ կամ մարթ իցէ լինել, եւ զծածուկս իսկ սրտից. իմաստութիւնն գոյակ ամենայնի՝ որ ինչ յաշխարհի աստ գործին, որ կարգէ զամենայն թուով, կշռով եւ չափով. առ նորա համեմատութեամբ համօրէն հրեշտակաց գիտութիւն՝ լոկ տգիտութիւն է։ Հաւատա, մեծարեա, օրհնեա, սիրեա, յուսա թէ յամենայն դէպս եւ ի պատահարս գոցէ քեզ դարման. նորա իմաստուն կարգաւորութեան արա զանձն քո ապաստան։ Նմին նմանող լեր, մի խառն ի խուռն ինչ գործ գործելով՝ այլ խորհրդով եւ զմտաւ ածելով։ Միա դիր զինչ գործեան՝ զի Աստուած տեսանէ։

Բ. Զէտ արարած անբժոյն չերեսաց նորա։ Ոչ միայն որ եղեն, կամ են, կամ լինիցին, այլ եւ որ չիցեն իսկ լինելոց՝ բայց սակայն լինէին եթէ դիպէր ինչ պայման։ Այնու իմաստութեամբ յօրինեաց զքեզ հանդերձ ամենայն ժամանակաւ, տեղեաւ եւ հնարաւոր դիպուածովք, եւ ետես թէ զինչ ինչ յիւրաքանչիւր դիպուածս գործելոց էիր։ Ապա զի՞նչ ոչ պարտիս Աստուծոյ՝ զի չծնաւ զքեզ ի կռապարիչս ծնողաց, եւ ոչ յանհաւատութեան ժամանակի եւ ի տեղւոջ, եւ ոչ ընդ նոյնպիսի դէպս կապեաց՝ յորս արգարեւ կորնչելոց էիր։ Օրհնեա, մեծացո,

սիրեա, երկիր՝ զի Թերեւս տեսեալ ինչ իցէ դէպս՝ յորում զնա Թողլոց էիր. եւ դէպքն այնոքիկ՝ Թերեւս զանձնէ քումէ եւ զքումէ անփութութենէ զընորհն ընդունելոյ կայցեն կախեալ:

Գ. Զմտաւ ած Թէ առաջին իսկ էական եւ ի հարկէ նիւթ աստուածեղէն ծանօթութեան՝ ինքնին Աստուած է. որպիսի ինչ՝ էութիւնն իւր, սեպհականութիւնքն եւ համօրէն կատարելութիւնք եւ արձակք եւ անձանցն: Ի ծանօթութենէ աստի ծնանին անչափ իմն մեծարոյ կարծիք զանձնէ իւրմէ, եւ սէր եւ ուրախութիւն եւ երանութիւն: Այս ծանօթութիւն անփոփոխական է եւ մշտնջենական. եւ Թէպէտ ի նոյն ի նմին վայրկեան ժամանակի այնչափ ինչ վճարէ, սակայն ի նկատելոյ զանձն բնաւ ոչ կասէ: Օրհնեա, երկիր պապ: Եւ քո իսկ առաջին գործ այն լիցի: Տես զի մի դու վասն ամենայն իսկ գոյն եւ Թեւեթեւ ինչ իրաց՝ ի բաց կացցես ի նկատելոյ զնա: Եւ յորժամ զնա նկատիցես, այնմ ուշ դիր՝ զի մեծամեծ միտս կալցիս զնմանէ:

Գ. ԿԻՐԱԿԻ
ՅԵՏ ՊԵՆՏԱԿՈՍՏԻՅ

Վասն ջրօրհնեան եւ տէրունեան Ասպուհոյ:

Ա. Զարմանալի ջրօրհնէն նորա: (Ժող. խգ:) Քանզի անչափ է, եւ կարող է առնել զամենայն հնարաւորս, զաշխարհս զայս եւ այլ եւս բազում աշխարհս յոչընչէ շինել եւ կործանել եւ յոչինչ անդր դարձուցանել. յայնմ զօրութենէ է ամենայն զօրութիւն երկրորդ պատճառաց. առ նորա համեմա-

տուԹեամբ այլն ամենայն զօրուԹիւն՝ լոկ տկարուԹիւն է։ Աքանչացիր, երկիր պագ, օրհնեա, մեծարեա, զայն զօրուԹիւն կարդա յօգնականուԹիւն ի պիտոյս քո։ Երբ յարեաց յայն ամենազօր զօրուԹիւն խոնարհն վստահուԹեամբ. Թէպէտ եւ քեզէն յանձնէ քումէ չէս իմիք ինչ ձեռնհաս, սակայն ամենայնի կարող լինիցիս այնու մեծազօրն զօրուԹեամբ՝ որ զօրացուցանէ զքեզ։

Բ. Դուռ Տէր ածենայնէ, աննիւղ յածենայնէ, լէ ածենայնէ։ (Բ. Մակ. ԺԴ։) Վերին է եւ ինքնիշխան եւ ի հարկէ եւ յաւիտենական որ ամենայնի Տէրն է, եւ տէրուԹեամբ իրաւանց եւ սեպհականուԹեան։ Նախ իսկ եւ առաջին՝ վասն յոչընչէ արարչուԹեանն, վասն այնորիկ ամենայն համօրէն իրք զնմանէ կախեալ կան էուԹեամբն, ըստ ամենայնի որ ինչ են եւ կարեն։ Ծանիր զքեզ գործ ձեռաց նորա։ Մատո նմա զինչ եսդ եւ զոր ինչ կարես։ Թէպէտ խոնարհեցուսցէ, Թէպէտ բարձրացուսցէ, եԹէ տրտմեցուսցէ, եԹէ մխիԹարեսցէ, Տէր է՝ արասցէ որ ինչ նմա հաճոյ իցէ։

Գ. Տէր ես ածենայնէ։ (Եսթ. Գ։) Մեւս եւս պատճառ ինքնիշխան եւ վերին տէրուԹեանն է, զի զայլոց բազմաց լուռ եղեց, հանապազորդ պահպանուԹիւն այնր էուԹեան՝ զոր արարչուԹեամբն ետ, որով ստեղծանէ ինձ զմեզ հանապազ եւ տայ էուԹիւն, եւ կախեալ ի վեր ունի զարարածս՝ զի մի միւսանգամ յանդունդս իւրեանց չէուԹեանն կործանեսցին։ Վասն այսորիկ ամենայն գործք քո Աստուծոյ են. չէ օրէն քեզ չարաչար զքո զօրուԹիւնան արկանել ի կիր։ Ապա ապիրատուԹիւն գործես նմա, եԹէ

Նոքիմիք ի քո փառս եւ ի դիւրութիւն քո առաւել վարիցիս՝ եւ ոչ ի նորա։ Բայց քանիցս անգամ զնոյն արարեր։ Յայսմ հետէ զամենայն իղձս քո՝ նորա ըղձիցն եւ կամաց պարտիս միաբանել։

Գ· ԵՐԿՈՒՀԱԲԱԹԻ

Վասն սրբութեան եւ անփոփոխ լինելոյ Աստուծոյ։

Ա· Սո՛ւրբ է Տէր Աստո՛ւած մեր։ (Սղ· ՂԷ։) Սրբութիւն ըստ սրբոյն Դիոնիսեայ "է մաքրութիւն ազատ յամենայն անմաքրութենէ, կատարեալ եւ ամենեւին անարատ,,։ Զմտաւ ած զնորա զներքին սրբութիւն յանեզը գիտութեան իւրոյ անձինն, որ ծնունդ է բանին. յանչափ սէրն զոր սիրէ զանձն իւր, որ բխումն Հոգւոյն սրբոյ է. յուրախութեանն՝ որով զանձնէ յանձին իւրում վայելէ։ Զի՛նչ այն իցէ ասա՝ որ ոչ կարի իսկ հեռի յամենայն արատոյ իցէ։ Գոչեա կենդանի հաւատովք, եւ խնդութեամբ, եւ երկրպագութեամբ եւ քոյով ամօթով. Սո՛ւրբ, Սո՛ւրբ, Սո՛ւրբ։ (Ցայտ· Դ։) Նմանող լեր սրբութեանն Աստուծոյ, սիրեա զմաքրութիւն, խորշեսջիր եւ գարշեսջիր յանսրբութենէ ի խորհուրդս եւ յիղձս քո։

Բ· Սո՛ւրբ է յաղեռնայն է գործս է՛ր։ (Սղ· ՃԽԴ։) Զմտաւ ած զսրբութիւն նորա արտաքուստ արտաքս, որ ի նորա գործս տեսանի. որպէս զի թէ եւ զբուն իսկ զգործան ածիցես զմտաւ, թէ եւ զվախճանն նկատեսցես վասն որոյ լինին Աստուծոյ, ամենեւին իսկ սուրբ են, մաքուր եւ անբիծ, եւ չէ ինչ մարթ թերակատարութեան իմիք ի նոսա գտանել, այնու՝ զի Աստուծոյ լինին։

Մանաւանդ թէ չկարէ իսկ զամենայն չար՝ որ սրբութեան հակառակ ելանիցէ, անփոփոխական ինն եւ մշտնջենաւորական առեղութեամբ չատել։ Օրհնեա, փառաւոր արա, սիրեա, պիղծ համարեալքիր զամենայն աղտ եւ զկեղտ ոգւոյ քո, արա զգործս քո անբիծս եւ անարատս։

Գ. Եւ ես՞ տէր Աստուած յէր, է՞ ոչ փոփոխի։ (Ա՛ղ. Գ։) Սիրէ, առեայ, գործէ ազատութեամբ, եւ սակայն ոչ փոփոխի. վարէ զսիեզերս, ի նմին իսկ վայրկենի զբնաւ շարժունան շարժէ, բազում եւ անչափ իրս չինէ եւ քակէ, բայց սակայն հանապազ նոյն է։ Հայհոյի, անհնարին թշնամանս ընդունի՝ եւ ոչ փոփոխի։ Զարմացիր, օրհնեա, զայն կատարելութիւն խնդրեա, որ ի դոյզն ինչ իրաց շարժիս։ Եւ զի նմանող լինիցիս, հան ի բաց ի սրտէ զանկարգ յոյզս շարժմանց. հատ կտրեա ի քէն զերագ եւրակ շարժել անդամոց, զչըջուն ձայնին բարբառոյ եւ զերեսաց դաժանութիւն, այլովքն հանդերձ։

Գ. ԵՐԵՔՇԱԲԱԹԻ

Վասն սիրոյն Աստուծոյ զոր սիրէ զնոյն է՞ զնէզ։

Ա. Աստուած սէր է։ (Ա. Յովհ. Դ։) Քանզի հասու եղեալ ճանաչէ թէ է գլխաւորական բարի առանց ամենայն չարի ինչ իրիք խառնուածոյ, եւ զանձն սիրէ առանց չափոյ Հոգւովն սրբով՝ որ էական սէր է։ Աստի յաւիտեան օրհնէ զանձն, եւ զոր ինչ գործէ՝ ի մի միայն փառս իւր դարձուցանէ։ Անդր ուղղէ եւ զիս եւ զամենայն ինչ զիմ։

Ո՛րչափ ի բարձունս վերացուցանէ զիս Աստուած: Բայց ես քանի՛ցս նորա դիտաւորութեանն հակառակ կացի, զգործս իմ ի պատիւ եւ ի դիւրութիւնս իմ շրջեալ:

Բ· Զի՛նչ ինձն էակ Հայր սիրէ զՅովհ· ԺԶ:) Քանզի զամենայն զոր արար՝ ճանաչէ թէ բարի են, նմին իրի ոչ գոլոյ յոռետէ յորոյ ոչոր: (Իմաստ· ԺԱ:) Արդ քանզի սիրէ, եւ սէր հեղումն ինն իւրոյ անձինն ի սիրելին է՝ վասն այնորիկ եւ զանձն իւր մեզ տայ, շնորհեալ մեզ էութիւն բնական, զօրութիւնս մարմնոյ եւ հոգւոյ, շնորհս եւ պարգեւս որ ի վեր քան զբնութիւն իցեն, եւ զիւրոյ անձին զէութիւն՝ մարդկեղէն բնութեանս, եւ զանձն իսկ իւր՝ ինձ ի Տոհութեան խորհրդեան: Զարմացիր, օրհնեա, գոհացիր, սիրեա, վասն այնց վախճանաց՝ վասն որոց սիրէ զքեզ Աստուած. յայն գործս արկ զպարգեւսն ի կիր, վասն որոց եաւ քեզ:

Գ· Զաչենայն ըղ ինչ ոռեցաւ ի սրտ: (Սղ· ճԺԳ:) Զայն՝ զի այնչափ օրինակօք զանձն մեզ տայ, ոչ եթէ ի հարկէ ինչ կամ ի բռնութենէ առնիցէ, այլ ինքնակամ յաստուածութենէ անտի իւրմէ միայնոյ եւ ի սիրոյն: Դարձեալ չինդրէ ինչ այնու զանձին շահ, քանզի չընդունի իսկ ինչ յաւելուած շահու: Զարմացիր դու, օրհնեա զյօժարութիւնն երախտիս առնելոյ, գոհացիր: Ցամօթ լեր զի մինչ չես ստիպեալ՝ չհարկանես ինչ արբանեկութիւնս. զի յամենայնի զանձին դիւրութիւնս խնդրես: Ասա ընդ Դաւթի· (Սղ· ԾԳ·) Ես ոռոք խռվ պարտաճա ռաքաւոչէդ էիչ: Եւ դարձեալ՝ (Սղ· ճԺԳ·) Մի ձեղ Տէր, ի ձեղ, այլ անուանդ քոմ պարտ ջիաս:

Գ· ՀՈՐԵՓՀԱՆԹԻ

Վասն փաղչրութեան, ողորմութեան եւ արդարութեան Աստուծոյ։

Ա· Փաղչր է Տէր ամենեսեան։ (Սղ· ճԽԴ։) Օրէնս ի վերայ դնէ մեզ, այլ ըստ չափու զօրութեան մերոյ պատչաճեցուցանէ զի պահեսցուք զնոսա՝ իւրովքն շնորհօք օգնական մեզ լինի, եւ ընդ մեզ ի միասին գործէ. ոչ ի հարկէ ինչ՝ այլ շնորհօք յայն աճէ զմեզ։ Ոչ զամենայն զոր կարեմք՝ ի մէնջ պահանջէ, զոր այնու զի վերին Տէր է՝ կարող իսկ էր· զմոլորեալս՝ գթով եւ խնամով այսրէն յեռս կոչէ, այլովքն հանդերձ։ Օրհնեա, երկիր պագ, սիրեա, յամօթ լեր՝ զի խիստ առ ընկերն ես, եւ առաւել եւս քան զԱստուած ի նմանէ պահանջես։ Նմանող լեր հեզութեամբ բանից, եւ քաղցրութեամբ բարուց վանականութեան, եւ ոչ քաղցրութեամբ ինչ պաճուճելով։

Բ· Եւ գլուխն նորա ի վերոյ ամենայն որոթաձոյ էրոյ։ Թէպէտ եւ ամենեւին համօրէն կատարելութիւնք զոյք եւ հաւասար իցեն Աստուած, այնու՝ զի ինքնին Աստուած իսկ են· սակայն առ մեզ եւ ըստ արդեանցն գործոց՝ ողորմութիւնն վերագոյն գտանի· զի այնու իսկ բառնայ զամենայն զմեր թշուառութիւնս մարմնոյ եւ հոգւոյ, եւ զայնոսիկ՝ որ ի հարկէ եւ որ ազատն կամօք գայցեն ի վերայ, մերթ կանխելով, մերթ ազատելով, եւ երբեմն ձեռնտու օգնական լինելով եւ մխիթարելով։ Ո՛րչափ ողորմութիւն ցուցանէ նա հանապազ ի մեղաւորս անդր, որ անթիւ առնէ զնեղս մարդկան, (Իմաստ· ԺԱ·) եւ սկն կալեալ սպասէ ապաշխարութեան։ Ո՛ր-

չափ ողորմութիւն եղոյց եւ ի քո վերայ։ Զինչ ինչ պարտիս նմա։ Օրհնեա, երկիր պագ, վասն լեր ըստ օրինակի առաւակ որդւոյն։

Գ· Վրէժխնդիր է վերայ ամենայն ֆորձոյ նոցա։ (Սղ· ՂԸ։) Թէպէտ եւ է իսկ ողորմած Աստուած, սակայն եւ արդար վրէժխնդիր է։ Կարի իսկ թշնամանի Սուրբն մեղաք, նմին իրի պատժով զթշնամանան դարմանէ։ Զիք ինչ որ յարդարս, որ յանարգեալս, որ ծանր եւ որ թեթեւ մեղք, նա եւ ոչ բան ինչ դատարկ՝ զորոյ չխնդրիցէ զվրէժ։ Զի չէ իսկ վայել նորա մեծվայելչութեանն՝ անպատիժ անպատուհաս զրկանս ընդունել։ Վասն այնորիկ հիւանդութիւնք, մահ, պատերազմունք, մահ ժանդամահ, եւ այլ եւս բազում որ սոցին նման են՝ պատիժք մեղաց են։ Ապա ի քաւութիւն յանցանաց պարտ եւ արժան է ընդունել զայն ամենայն յԱստուծոյ· քանզի եւ յԱստուծոյ իսկ՝ վասն այնր կարդեալ սահմանին։ Զարմացիր, օրհնեա, երկիր յարդարութենէ՝ որ ոչ ումեք խնայէ։ Նմանող լեր, քեզէն իսկ անձամբ յանձնէ պահանջեալ վրէժս, եւ ընկալեալ խոնարհ եւ զուարթ սրտիւ զվրէժ քինուն զոր Աստուած ի քէն առնուցու։

Գ· ՀԻՆԳՇԱԲԱԹԻ

Վասն պէսպիսութեան Աստուածոյ։

Ա· Տէր հովուեսցէ ինձ եւ ինձ ոչ պակասեսցէ։ (Սղ· ԻԲ։) Տեսչութիւն է կարդել եւ ի գործ մատուցանել զիմիջնորդս, որովք կամի Աստուած զմի մի իւրաքանչիւր յարարածոց՝ յիւրեանց կատարած անդր տարեալ հասու-

ցանել: Ցայսմ տեսչութենէ եւ ոչ զմի ա-
րարած հանէ նա ի բաց, զի զմի օրինակ նոցա
առնէ ամենեցուն: (Իմաստ. Ջ:) Ձառնէ ան-
տես եւ զճճիս անգամ, զմժեխն, զճանճ,
զորդն, նա՝ եւ ոչ զամպարիշտս եւ զանաս-
տուածս, յորոց անհնարին անարգի եւ ան-
պատուի: Զմին մի իւրաքանչիւր արարած
այնպէս գարմանէ, որպէս թէ մի միայն իցէ
ի բնաւ տիեզերս: Դարձիր միանգամ յետս
եւ ածջիր զմտաւ եթէ որո՛վք հնարիւք ա-
ռաջնորդեաց քեզ, որչափ քաղցրութեամբ,
քանի զօրութեամբ: Ո՞ւր մարթիցիս այն-
պէս յամրի կալ եւ ի զգուշութեան, որ-
պէս յորժամ ողջոյն իսկ զանձն քո՝ նորին
աստուածական տեսչութեանն յանձն առնիս
ցես, զմարմին քո, զհոգի, զտեղին եւ զայլն
ամենայն մի ըստ միոջէ: Ո՞րչափ ինչ կարես
դու ակն ունել ի նմանէ, եթէ նորա կար-
գացն չկայցես հակառակ:

Բ. Դո՛ւ խորհեցարո՛ւ զինեն ի ջրո-
ցին, է՛ Աստուա՛ծ խորհեցա՛ւ վասն իմ ի քա-
րո՛ւին: (Ծն. Ծ:) Աստուած իւրովն տես-
չութեամբ ածէ հասուցանէ ի վերայ մեր իրս
դժնդակս, քաղց, մահ ժանտամահ, պատե-
րազմս, փորձութիւնս սատանայի, հալածանս,
ախտս մարմնոյ, վիշտս հոգւոյ. այլ առնէ՝
զի որոյ սիրէն զԱստուած, ամենայն ինչ գոր-
ծակից լիցի ի բարիս: Ցուշ լիցի քեզ ցով-
սեփ՝ որ վաճառեցաւն: Քանզի սոքօք իրրեւ
միջնորդօք առ վախճան իւրեանց վարի նա:
Մեծ համարեալքիր զամենայն իսկ զկարգա-
րա: Ոչ խաբի Իմաստութիւն եւ ոչ խաբէ
Բարութիւն: Ոչ հասանէ ինչ քեզ՝ որ չիցէ
ի քո օգուտ: Ապա ընկալ այսուհետեւ
զվիշտս յԱստուծոյ ուրախութեամբ եւ զը-

ւարթ սրտիւ: Եւ ասա ընդ Աստուածորդւոյն. Զքաքոխն զոր եւ էս ինձ Հայր, ո՞չ ըմպիցեմ զնա. եւ ածջիր զնովիմբ՝ թէ ի յեռա՛ս ես ժառանգաւորէն իմ: (Սղ· Լ:)

Գ· Խաղաղութեամբ յայս ես ի սոյն ննջեցեա՛ւ ես զարթիցո՛ւ, զի դու՝ Տէր միայն ապահովեալ յինն յուսով եւ բնակեցո՛ւցեր զիս: (Սղ· Դ:) Որ զամենայն զյոյս իւր ոք յԱստուծոյ տեսչութիւնն հաստատեալ իցէ, եւ նմին իրի զանձն իւր ողջոյն յանձն նմա արարեալ, այնպիսին ճշմարտութեամբ ննջէ, եւ հանգչի ի մեծի հանդարտութեան ոգւոյ եւ ի սրտի զուարթութեան. զոր եւ ոչ մի ինչ դէպ եւ պատահար աղմկել մարթայցէ: Եւ սրչափ այս հեշտականութիւն իցէ: Սոյն այս առանձինն ազատութիւն որդւոցն Աստուծոյ է: Ապա զմեռոյն հոգս ես ընկէս է նա, զի նա է որ հոգայ վասն ես: (Ա· Պետր· Ե:)

Գ· ՈՒՐԲԱԹ

Վասն անկեալութեան եւ մօտաւորութեան Աստուծոյ:

Ա· Մերձ զերկնա՛ս եւ զերկիր ես ո՞չ ընտո՛ւ: (Երեմ· ԻԳ:) Որ վայր ինչ է, նա մանաւանդ ուր մարթիցի ոք ածել ինչ զմտաւ, անդէն է Աստուած: Ապա ուրեմն չէք քեզ ուրեք ամուր փախստի կամ թաքստի յերեսաց նորա: Յո՛ եւ փախչիցիս՝ Աստուած է, յորո՛ւմ վայրի եւ ղօղեսցիս՝ յայտնիս Աստուծոյ. նոյնպէս եւ ամենայն ուրեք մարթէ քեզ յԱստուած վայելել: Եթէ զԱստուած խնդրեսցես՝ գտանիցես զնա յամենայն տեղւոջ, առ որ զքեզ հնազանդութիւնն կարգեցէ: Զէք ինչ նմա տեղի այնչափ ան-

արդ, յորում չգուցէ. եւ դու ընդէր փախչիցիս:

Բ. Մինչ չերիւբէ՞ն է՝ չերիւբէ՞ն ընտրի: Զմտաւ ածէ որովք եւ քանի՛ օրինակօք իցէ Աստուած ամենայն ուրեք: 1. Իւրաքանչիւր ըստ բովանդակ իւրոյ Աստուածութեանն: Ապա ուրեմն աստ ուր եան եմ՝ է Հայր, Ծնանի Որդի, բխէ Հոգի սուրբ: Ապա չեմ երբեք միայն. ապա ունիմ հանապազ՝ ընդ որում կարեմ լինել խօսակից իբրեւ բարեկամ. ապա ամենայն ուրեք պարտիմ մեծարել զԱստուած. ապա ամենայն ուրեք երկնչել ի նմանէ: 2. Մօտաւորութեամբ, ոչ եթէ որպէս մեռեալ ոք՝ այլ զամենայն իմանայ եւ զբնաւ ճանաչէ: Մօտ է այնմ որ յաղօթս կայցէ, որ փորձիցի, որ վշտանայցէ, որ գործս բարիս գործիցէ: Հաւատա դու, սիրեա, վըստահ լեր, փոյթ յանձին կալ առաջի աչաց նորա միայնոյ հաճոյ գտանել: 3. Զօրութեամբ, քանզի յամենայն տեղիս գործէ, պահելովն եւ գործակից լինելով եւ այլովք սոյնպիսեօք: Այսուհետեւ ոչ հատից զայս անձին ի վիշտս, չէ՞ դո՞ր ընդ է՞ն. դու ես ձեռնտու օգնական տկարութեան իմոյ:

Գ. Ո՞չ հե՞տէ է՞ն է չե՞րուբէ՞ն ո՞ւեէ է ինչ: (Գործ. ԻԷ:) Զմտաւ ածէ եւ քեզ եւս մօտ կայցէ Աստուած առաւել ի ներքուստ՝ քան զքո իսկ անձն: Ի քեզ է Հայր, Որդի, Հոգի սուրբ եւ բովանդակ Աստուածութիւնն ի ձեռն էութեանն, մօտաւորութեան եւ զօրութեան: Որին բարութիւնն տայ քեզ էանալ, իմաստութիւնն՝ իմանալ, ամենազօր զօրութիւնն՝ գործել, այլովքն հանդերձ: Խնդա, սքանչացիր, յուսա, սիրեա, զԱստուած ի ներքս ի քեզ խնդրեսջիր,

*չանա զի արժանի բնակութիւն նորա մեծ-
վայելչութեանն լինիցիս. մի՛ իցէ զի չլինիցիս հաճոյ այնմ՝ զոր հանապազն ընդ քեզ ունիս։*

Գ. ՇԱԲԱԹ

ՅԻՈՒԴԱ ՀԱՐՑԻ Է ՅՈՎՀԱՆՆԷ։

Ա. Յայնժամ գայ Յիուդա է Գողգոթան ասի Յովհաննէս, հարցել է նմանէ։ (Մատթ. Գ։) Միա դիր խոնարհութեանն Քրիստոսի։ Որոյ զմեղաւորի կերպարանս առեալ էր, զգեցաւ եւ զկերպարանս ապաշխարողի։ Չէ մեղաւոր, եւ չէ իակ մարթ եթէ իցէ մեղաւոր, եւ զմեղաւորն համարել՝ չգրէ ինչ։ Սկիզբն գործականն կենաց՝ ի խոնարհութենէ առնէ։ Զարմացիր դու, օրհնեա, գոհացիր վասն օրինակին, նմանողը եր, այնմ իմն փոյթ կալջիր թէ որպիսի՛ ոք իցես, եւ մի՛ թէ զինչ ոք համարիցիս։ Զամենայն ինչ զոր ընդ ընկերին գործես՝ ի խոնարհութեան հաստատեսջիր։ Այլ Յովհաննէս արգելու՞ն էր ասել, ինչ պիտոյ է է ինէն հարցել, է՞ որ ասի է՞ ոչ։ Անգէն ի նմին վայրկենի ճանեաւ նա զՔրիստոս՝ զոր տեսեալ բնաւ չէր։ Ասի մեծարեալ պատուէր զՔրիստոս, եւ ընդ այն իակ զարմանայր՝ զի առ ինքն գայր, եւ խոնարհեալ խոստովան լինէր՝ թէ ինքն կարօտ է մկրտութեան։ Այսպիսի ինչ է մի անդամ եւեթ զԱստուած ճանաչել։ Ապա թէ քանչ ճանաչել զԱստուած յօժարեսցիս, որչափ իղձս առաքինութենանց զարթուցանիցէ ի քեզ այն գիտութիւն։

Բ. Պատասխանի է Յիուդա է ասէ ցնա.

ԹՈՂ ՓՈՒՐ այժմ, ղէ այսպէս վայել է ձեզ ընդ ղամենայն արդարութիւն: Այս ինքն՝ զի դու մկրտեացես՝ եւ ես կնիք առից. ես զանձն խոնարհեցուցից՝ դու հնազանդեացիս: Ապա ուրեմն ամենայն արդարութիւն կամ արքունութիւն՝ ի խոնարհութեան եւ ի հնազանդութեան բովանդակեալ կայ: Տակաւին չեւ եւս բարւոք հասեալ է քո ի վերայ այսր ճշմարտութեան: Արդ այսուհետեւ խոնարհեցո զանձն ոչ միայն այնմ՝ որ մեծ քան զքեզ իցէ եւ կամ հաւասար ոք, այլ եւ որ փոքր իցէ քան զքեզ, ըստ օրինակի նմանութեան Քրիստոսի:

Գ. Եւ էբէ՝ ՀԻՊԷՅՈՒ ՅԻՈՒՍ, ել վազ վազակ է ընդ անտ, եւ ահա բազան նմա էր կին: Երեք ինչ յետ Քրիստոսի մկրտութեանն պատահեցին: 1. Երկինք բացան: Ահաւասիկ բանալի, որ քեզ զերկինս բանայցէ, խոնարհութիւնն, զի խոնարհաց տուեալ լինին շնորհք, եւ շնորհք՝ սերմն փառաց են: Իսկ արդ փափաքեաց երկնից, այլ գիտասջիր՝ զի բռնաբարի, եւ բուռն լինիցիս քեզ՝ եթէ զանձն խոնարհեցուսցես: 2. Եւթէ ղՀՈԳԻՆ ԱՍՈՒԾՈՅ ել էջանէր էբէ՝ ղալանէ: Այդպէս պատուէ Հոգին Աստուծոյ զայն՝ որ զանձն խոնարհեցոյց: Մի զլանար նմա գհաճութիւն՝ զոր մարթիս տալ քոյով խոնարհութեամբ: Բայց Հոգին սուրբ եկն էջ ի վերայ խոնարհին ի կերպարանս աղաւնոյ արբոյ եւ անմեղի, վասն զի խոնարհութիւն՝ պահապան է անմեղութեան: 3. Եւ ահա ձայն յերկնից ու ասէր, դա է Որդի իմ սիրելի ընդ ու հաճեցայ: Որ ի համար մեղաւորաց իջոյց խառնեաց զանձն՝ Որդի Աստուծոյ յորջորջի: Վկայէ Հայր՝ եթէ հաճոյ է նմա

քրիստոս ի սմին խոնարհութեան: Ո՛հ. եթէ ասէր ցքեզ Աստուած. Դու ես որդի իմ սիրելի, որչափ խայտայիր, ցնծայիր եւ սիրէիր: Այլ ասիցէ իսկ, եթէ զքեզ ընդ քրիստոսի խոնարհեցուցանիցես, ղէ ղխոնարհս փառանէ, է՛ ղքարչառն է հերաւորանէ ճանաչէ: (Սղ· ճԼԷ:)

Դ· ԿԻՒՐԱԿԷ

ՑԵՏ ՊԵՆՏԱԿՈՍՏԷ Ի Ց

Քրիստոս ծնիւել էրևայ յանապատ է՛ փորձի:

Ա· Յայնժամ վարեցա՛ Յիսուս յանապատ է Հոգւոյն· (Մատթ· Դ·) ապաքէն ի Հոգւոյ սրբոյ եւ ոչ ի անուտի եւ յաշխարհական ինչ ոգւոյ: Որդին Աստուծոյ եւ որ որդիք Աստուծոյ են՝ ի Հոգւոյն Աստուծոյ վարին: Վարեցա՛ յանապատ, ոչ ի քաղաք բազմամարդ, զի փախիցէ ի յարգանաց եւ ի դրուատեաց՝ զոր Թերեւս տայր ժողովուրդն դըրդեալ ի բանալոյ անտի երկնից, ի Հոգւոյն իջանելոյ եւ ի ձայնէն որ լսելի եղեւ: Յորմէ՞ Հոգւոյ վարիս դու, կամ լաւ եւս՝ յաւիշտակիս, եւ յո՞ր կոյս· յամօթ լեր եւ թող զի վարեսցէ զքեզ Հոգին Աստուծոյ ի բազմամբոխ մարդկանէ՝ ի փախուստ յարգանաց եւ կայթմանց: Փոքրել է ասպանչէ· սուրբն Ամբրոսիոս ասէ՝ "Զի զաւտանայ, ասէ, ի մարտ կոչիցէ,,: Վասն սորին իսկ այսորիկ մեկնեցաւ գնաց նա յանապատ: Բայց ընդէ՞ր կամեցաւ Որդին Աստուծոյ փորձել ի սատանայէ· 1· զի ուսանիցիս դու, թէ փորձութիւնք՝ եւ յորդիս անգամ Աստուծոյ գտանին, զի մի վատասիրտ ի փորձութիւնս քո լինիցիս: 2· Զի ունիցիս վարդապետ՝ փոր-

ձուլեանցն յաղթելոյ։ Քաջալերեաց եւ մարտիր ըստ օրինակին Քրիստոսի՝ զի յաղթեսցես։

Բ. Ե– ֆոյէր է սոփանայէ։ (Մարկ. Ա։) Իշխեաց սատանայ, զի թոյլ եւս Աստուած՝ որ կարէր իսկ արգելուլ։ Ո՛րչափ եւս առաւել ի քո վերայ իշխիցէ՝ որ չեան ձեռնհաս արգելուլզնա։ Կաց յահի եւ ի դողութեան։ Ի դիպաց անտի քաղցուն՝ իսկ եւ իսկ եգիտ իւր դէպ ժամանակ որկորատուութեամբ փորձելոյ զնա։ Այդպէս սկէ սատանայ ամենայն դիպաց առ ի մեսաելոյ մեզ։ Ոսկիր գոնեայ ի նմին իսկ ի սատանայէ արթուն եւ զուարթուն լինել յամենայն իրս՝ որ քում ուխտի անկ իցէ, եւ լեր կազմ ի բնաւ դէպս չարին՝ զի մի մեսաս ինչ քեզ հասանիցէ։

Գ. Ե– ֆոռ–ցէալ ֆոյիէն՝ ասէ ցնա, էրէ Որդէ է Աստո–ծոյ, այլովքն հանդերձ։ (Մատթ. Դ։) Յերեսին փորձութիւնս յայսոսիկ Քրիստոսի միտ դիր՝ եթէ որովք հնարիւք կամ նենգութեամբք մանաւանդ սովոր իցէ վարել սատանայ։ Յառաջնումն՝ քանզի քաղցեալ էր Քրիստոս, մատուցեալ հաւատնեցուցանել իմն կամէր նմա զհարկ կերակրոյն։ Յերկրորդումն՝ հրապուրէր զնա զանձն ի վախէ արկանել ընդ կերպարանօք բարւոյ, եթէ ձեռնտու լինիցի նմա Աստուած ի ձեռն հրեշտակաց։ Յերրորդումն՝ զթագաւորութիւնս աշխարհի ցուցանէր միայն՝ յորժամ տալն չկարէր. եւ իբրեւ մեծ ինչ առաջի ընծայեցուցանէր մտացն։ Արդ դարձիր յանձն քո եւ ածջիր զմտաւ, ո՞չ արդեւք ընդ կերպարանօք պիտոյից կամ բարւոյ ինչ՝ մոլորեցոյց երբեք զքեզ ցանկութիւն կարեաց քոց. մի՛թէ չհամարեցա՞ր բնաւ մեծ ինչ զայ–

նոսիկ՝ որ ոչինչ իսկ են առաջի Աստուծոյ։ Պատասխանի եպ է— ասէ՝ գրեալ է։ Միտդիր՝ զինչ արար քրիստոս։ 1· Անդէն արագ արագ ընդդէմ եկաց փորձչին։ Մի շատխօս ընդ փորձութեանն լինիցիս։ Դիւրաւ յաղթի ոք՝ որ անդէն իսկզբանն չկայցէ հակառակ։ 2· Մերժեաց միով բանիւ՝ Գրեալ է· զայն միայն առաջի արարեալ նմա՝ զոր Աստուածն հրամայեր։ Ասա եւ դու ի փորձութիւնս ցանձն քո· Արգելու Աստուած· Զայս պատժէ Աստուած, եւ յաւիտեան պատժէ։ Յայնժամ ապա հասցեն առ քեզ հրեշտակք եւ կամ ճշմարիտ միխիթարութիւնք հոգեւորականք։

Դ· ԵՐԿՈՒՇԱԲԱԹԻ

Վասն երից փորձութեանց եւ յաղթութեանն քրիստոսի։

Ա· Եւ ել Ոգին ի Սուրբ, ասա՝ զի տարին այսուհետեւ հայր լինիցին։ (Մատթ· Դ։) Հրաւիրեալ հրապուրէ զքրիստոս յանկարգ սէր խնդրելոյ զկերակուր ի ձեռն սքանչելեաց։ Այլ քրիստոս ազնուական իմն արհամարհութեամբ եկաց ընդդէմ այսր փորձութեան, ասէ՝ Ոչ հայր- դեպն լինցի մարդ· որպէս թէ ասէր՝ արհամարհեմ զայս դարման, յորժամ բազմապատիկ այլ հնարք կայցեն ի միջի։ Ըստ սմին օրինակի պարտ եւ պատշաճ է ի դիմի հարկանել փորձութեանցն զգայութեանց։ Դիւրին է արհամարհել զնոսին՝ քան մարտ եդեալ կռուել։ Այլ են հեշտութիւնք որ մարդոյ արժանիք են· առնարդեա դու զզգայութեանցն հեշտակատնութիւնս։

Բ. Եվ ուրէ՞ ես Աստուա՛ծ, որ զքե՛զ ասպէ՛ս ես վայր, այլովքն հանդերձ։ Փորձութիւն տարապարտ հպարտութեան է՝ ընդ կերպարանօք բարւոյ եւ կամ յԱստուած անդր վստահութեան ծածկեալ. այսմ ընդդէմ բախեաց եւ ասէ՝ Մի՛ փորձեսցես զՏէր Աստուա՛ծ քո։ Ի բաց առ զդիմակն, եւ յանդիմանեաց եղոյց եթէ փորձութիւն է՝ որ իբրեւ բարի ինչ առաջի դնի նմա, զի յուսացեալ յԱստուա՛ծ՝ դահավէժ զանձն առնիցէ։ Այսպէս արժան է ընդդէմ ելանել փորձութեանց՝ որ լաւութեան կերպարանօք գայցեն ի վերայ։ Մի անդէն վաղվաղակի սուրբ զայն համարիցիս՝ որ բարւոյ ինչ կերպարանս յանձին բարձեալ բերիցէ, այլ քննեալիր տեսլիր զվախճանն, զդիտաւորութիւն, եւ զառանձինն ինչ իրս որ շուրջ զնովաւ իցեն։ Քանիցս անգամ այսպէս մոլորեցար։

Գ. Զայս ամենայն ինքդ գոյ, երբէք անկեալ երկիր պագանէցես ինձ։ Այս փորձութիւն անամօթական իմն փորձութիւն ամբարտաւանութեան է, որով պաշտօնն որ Աստուծոյ պարտի՝ արարածոյ մատուցանի։ Զայս փորձութիւն զայրանալով իմն ի բաց մերժեաց։ Երբ չէիս իմ ապաքէն։ Այսպէս եւ դու զայրացիր փորձութեանցն՝ որ զԱստուծոյ պաշիւ աղարտիցեն, որ զդանկութիւն առ արարածս ձգիցեն. ասա աներկեւղ ազատաբեմ՝ Տէրո՛ Աստուա՛ծ իմո՛ւ երկիր պագից, եւ՝ ընա միայն պաշտեցից։ Եւ դարձեալ տես, որչափ մեծ սատանայ զմահուչափ մեղս համարի, զի վասն միոյ միայնոյ մահուչափին մեղաց՝ զամենայն թագաւորութիւնս խոստա-

նայ: Դու զքո փրկութիւն այնպէս մեծ համարեսջիր:

Դ · ԵՐԵՔՇԱԲԱԹԻ

Յովհաննու վկայութեան ընթերցուած:

Ա · Ահաւասիկ ահա նա հրեայքն յերուսաղէմէ տահանայս եւ ղեւտացիս, զի հարցցեն ցնա թէ դու՝ ո՛ եւ: (Յովհ · Ա:) Խստութիւն վարուցն, սրբութիւն եւ նախանձաւորութիւն՝ անուն մեծ Յովհաննու արարին: Ասա՛ յուզեցաւ խնդիր, միթէ նա՞ իցէ քրիստոս: Որչափ առաւել մեծի անուան ի խընդիր ընկենցիս, դոյնչափ սակաւ գտանիցես. այլ զվարուց սրբութեան՝ ինքնակամ զհետ երթայ համբաւ մեծութեան: Բայց առհասանելոյ այսմ սրբութեան՝ բազում նպաստ լինիցի քեզ հարցանել ատեպ, Դու՝ ո՞ եւ, եւ տալ անձամբ անձին պատասխանի՝ եթէ ինչ եմ քրիստոս. ճանաչել զանձին անարգութիւն, խոնարհ միտս զանձնէ ունել, եւ խօսել խոնարհութեամբ: Վասն զի խոնարհութիւն հինն սրբութեան է:

Բ · Իսկ ո՞վ էս դու՝ Եղիա՞ էս, է՝ ասէ ինչ եմ: Կարող իսկ էր Յովհաննէս եւ զեղիայի եւ զմարգարէի անուն զինքեամբ առնուլ, որ ի քրիստոսէ յորջորջեալ էր հոգւով Եղիայի եւ առաւել եւս քան զմարգարէ, բայց որովհետեւ եւ ուրանալ եւս զայն մարթէր, վասն այնորիկ պատասխանի զայն ընտրեաց՝ որ իւրում անարգութեան ի դէպ գայր: Այս իսկ կանոն ճշմարիտ խոնարհութեան է. դու զայն զիա՞րդ պահես: Զի՞նչ ասաց զանձնէ Յովհաննէս. Ես չոչ բարբառոյ. այլ դու զի՞ ասես վասն քո. թե-

բեւս ասես՝ ոչինչ եմ, այլ ոչ նոյնպէս եւ ի միտդ իմանաս. եւ կամիս իմն զի եւ այն իսկ զոր ասեաղ՝ չթուիցի հաւատարիմ. եւ ընդ վերարկուաւ խոնարհութեան՝ թագուցեալ ծածկես զհպարտութիւն: Զամօթի հարչիր եւ ի այսուհետեւ հասցէ ի վերայ քո ոչն ամբարտաւանութիւն: (Սղմ. ԼԸ:) Քանզի մի միայն է ոտն ամբարտաւանութեան, նմին իրի եւ ի դոյզն ինչ դրդելոյ՝ անդէն յերկիր կործանի:

Գ. Ի՞ւր ո՞ւր ելիր որդեակ եղբարդ, այլեւվքն հանդերձ: Ա՛ւ ես վասն որոյ եաթ ասէի, զինի իմ գայ՝ այր, որ առաջի իմ եղեւ, որո՞մ չէին արքանի ելիր լուծիչ զերծոյս ի՞զնոց նորա: (Յովհ. Ա:) Յաճախեաց խօսել գովութիւն զքրիստոսէ, եւ իւրոյն իսկ պատուոյ ձեռաւս՝ շուք եդեալ մեծարեաց զքրիստոս: Աղէ, դու եկ համեմատեա զանձն քո ընդ Յովհաննու: Ո՛րչափ խնայես խօսել զայլոց գովութիւնս, որպէս թէ բառնայցի ինչ ի քէն՝ յորժամ այլում ըստ իւրոցն արժանեաց տայցես գովութիւն: Քանի՞ն ցանկացողք քոյոց գովութեանց ես՝ որոց չես իսկ արժանի: Զիա՞րդ դիւրաւ՝ զի զքո փառաւդ հոգայցես՝ զԱստուծոյն անփոյթ առնես:

Գ. ՁՈՐԵՔՇԱՐԱԹԻ

Մե՛ս ես՝ վայելուչն Յովհաննու զքրիստոսէ:

Ա. Ի վաղիւ անդր պեսանէ զՅիսուս զի գայր առ նա, եւ ասէ՝ ահաւասիկ գառն Աստուծոյ՝ որ բառնայ զմեղս աշխարհի: (Յովհ. Ա:) Ասէ յայսմ վայրի Կիւրեղ, "Մարգարէ միանգամայն եւ Առաքեալ, որ երբեմն յառաջադոյն պատմեաց՝ թէ գալոց է, այրդ

աւասիկ եկեալ հասեալ ցուցանէ,,։ Որ կարգեալն էր լինել կարապետ յառաջընթաց Քրիստոսի՝ զառաջին դէպ ժամանակ յորում մարթ էր քարոզել զՔրիստոս՝ վաղվաղակի արկ ի կիր։ Ո՛տայր զի եւ դու իսկ չտայիր թոյլ անցանել զքեւ պատեհ ժամանակի՝ յորում գուցէ հնար յայտնելոյ քեզ եւ այլոց զՔրիստոս, օրհնելոյ եւ գովելոյ եւ բանիւ եւ գործով։ Ցուսա թէ լինիցի այդ՝ եթէ Յիսուս ի ձեռն շնորհաց առ քեզ եկեսցէ, զի առանց շնորհաց չես իմիք ձեռնհաս, եթէ տեսանիցես զՅիսուս, եւ միտ եդեալ ուշ ունիցիս ժամու դիպացն որ դիպիցին։ Զայս խնդրեա ի Յիսուսէ։

Բ· Ահաւասիկ գառն Աստուծոյ որ բառնայ զմեղս աշխարհի։ Միտ դիր հաստատուԹեամբ բանից վկայուԹեանն։ 1· Գառն կոչէ, զի զայն յուշ արկանիցէ, Թէ՝ եւ իբրեւ զգառն անմեղ վարեալ է սպանդ։ (Երեմ. Բ։) 2· Գառն Աստուծոյ, որով զնորին աստուածուԹիւնն յայտ առնէ։ 3· Որ բառնայ զմեղս աշխարհի· զվախճան կատարածին՝ վասն որոյ եկնն՝ ցուցանէ։ Զմտաւ ած զանուեղ գառինս զմեղմական զգօնուԹիւն, զհամբերուԹիւն եւ զհնազանդուԹիւն։ Տես եթէ զիարդ կամ որպէս մարթիցիս նմին լինել նմանող, եւ զանձն եւս նմա սպանդ մատուցանել։ Խնդակից լեր աշխարհի եւ քեզ, զի բառնայ զմեղս։ Զայս քո ի նա միայն դիջիր։ Ահաւասիկ։ Հանապազ զնա ի մտի քում յեղյեղեսջիր, հանապազ զնա՝ յորժամ պատեհ դէպ տայցէ, ցուցջիր այլոց։

Գ· Եւ եա պետ է վկայեցէ, երբ սա է Որդին Աստուծոյ։ Յովհաննէս էին ի վկայողն, զի վկայեացէ· եթէ, եւ վկայէ՝ Թէ Ս

է Որդին Աստուծոյ։ Ասիր տալ վկայութիւն զընկերէն։ 1. Տեսչիր եւ դիտեսչիր զնորին առաքինութիւնս, եւ ոչ զթերութիւնս։ 2. Յորժամ ժամ պատեհ հասանիցէ՝ գովեա զնա, ոչ զքեզ, այլ ասա՝ ես զայս առաքինութիւն ոչ գիտեմ. ես կարի իսկ տկարագոյն քան զնա եմ։ Սա է Որդին Աստուծոյ, զի զհոգին Աստուծոյ ունի, այլ ես զհոգի աշխարհիս եւ անուսուց, այլովքն հանդերձ։

Գ. ՀԻՆԳՇԱԲԱԹԻ

Երրորդ վկայութիւն Յովհաննու զքրիստոսէ հանդերձ աշակերտացն օգտի։

Ա. Ի վաղիւ անդր կայր Յովհաննէս եւ յաշակերտաց անտի նորա երկու։ Եւ նայեցեալ ընդ Յիսուսի զի գնայր, ասէ՝ Ահաւասիկ քրիստոս գառն Աստուծոյ։ Լուան ի նմանէ երկու աշակերտն զի խօսեր, եւ գնացին զհետ Յիսուսի։ (Յովհ. Ա։) Քրիստոս ըստ կարգելոյ խնամոցն Աստուծոյ՝ զանձն առաջի ընծայեցուցանէ, զի Յովհաննէս պատճառս առցէ զքրիստոսէ վկայելոյ, եւ աշակերտքն՝ զհետ գնալոյ։ Այդպէս կանխեն մեզ ընարհք՝ այլ քանիցս անգամ չլուելոյն առնեմք։ Յովհաննէս հասեալ գրաւեաց զդէպն ժամանակ, եւ գու մի զանց ինչ զբարեաւ իւիք առնիցես։ Էին էին արդարեւ բազումք ընդ Յովհաննու, այլ երկուք եւեթ յօժարեցան զհետ գնալ քրիստոսի։ Աստուծոյ է զսիրտս շարժել։ Ո՛հ. յո՛րչափ բիւրուց բիւրուց մարդկան միջի ի քեզ հայեցաւ Աստուած. ծանիր զերախտիս կոչմանն, մատո գոհութիւնս, երկիր՝ եթէ ոչ հատուցանիցես։

Բ. Իբրեւ գտին Յիսուս եւ եթէ ընդ-

աա, ալէ երկայն ղհետ նորա, ասէ ցնոսա՝ ալէ՞նչ խնդրէք. ասէ ասեն ցնա՝ Ռաբբի ո՞ր են օթևանդ: Ասէ ցնոսա, եկայք եւ տեսէք: Ի միտ առ 1. եթէ որպիսի՛ ինչ շնորհ իցէ այն՝ զի քրիստոս դարձցի եւ նայեացի ի մեզ: Առանց այսր շնորհաց՝ ո՛ւր էիր: Հարցանէ զքեզ Յիսուս, ալէ՞նչ խնդրես. որպէս զի զքեզ հրաւիրեացէ՝ զի զնա խնդրեացես: Այլ դու զաշխարհ, զանձն քո եւ զքո իսկ հանդիսատ խնդրես: 2. Աշակերտքն, այնու՝ զի զՅիսուս Վարդապետ կոչեն, յայտ արարեալ ցուցանեն զցանկութիւնն զոր ունին ի նմա նէն ուսանելոյ: Դու զո՞ր ունիս քեզ վարդապետ, զաշխարհ եւ զքո զչար ցանկութիւնս: Դարձիր եկ այսուհետեւ ի դպրոցն քրիստոսի: Այնպէս վարս ընծայեցուսջիր, զի մարթայցես ի մահուան լսել ի քրիստոսէ որ հրաւիրէն՝ եկ եւ տես զնա ի յաւիտեան:

Գ. Եկին եւ տեսին ուր էին օթևանդ նորա, եւ ա՛ռ նմա ոփան այն օր: Տես զիարդ վաղվաղակի արագ արագ զհետ գնան զայնորիկ՝ որ զնոսայն հրաւիրեաց: Զի՞նչ ինչ տեսին ի նմա՝ բայց զլոկ աղքատութիւն եւ զտառապանս. մի խնդրեր զՅիսուս ի յորդութեան հեշտի եւ հանգստեան: Զմտաւ ածզայնր գիշերի զքաղցր խօսս Յիսուսի, եւ զաշակերտացն մտադիւրութիւն եւ զախորժութիւն: Յամօթ լեր զի այդպէս դիւրաւ յաստուածեղէն իրաց ձանձրանաս, զի եւ մի ժամ եւս ընդ Աստուծոյ խօսել՝ ծանր եւ տաղտուկ քեզ թուի: Թէպէտ եւ չիցէ քեզ պարտ զգալի ինչ ախորժութիւն խնդրել, բայց եւ զայն ունիցիս հաստատութեամբ, եթէ կայցես մնայցես ընդ Յիսուսի: Որ փու-

թով յապէ՝ այնպիսին մեղկութեամբ եւ ցրտութեամբ գնայ ընդ Աստուծոյ։

Դ· ՈՒՐԲԱԹ

Անդրէաս պիտրոս առէ առ քրիստոս, փիլիպպոս ։

Ա· Գոհանէ սա (Անդրէաս) նախ պէղէքայր է՛ր պՄիմոնէ, է՛ սակ ցնա՝ գոհ պՄեսիան։ (Յովհ· Ա։) Աւասիկ պատուղ ընդ քրիստոսի խօսակիցն լինելոյ· զՄեսիան ճանաչէ, խընդայ ընդ այն զի եգիտ զնա, եւ վառի իմն ի նմա նախանձն՝ եւ զեղբայր իւր առ այն գիտութիւն ածելոյ։ Եթէ ի քեզ զհակառակն գտանես՝ իմասջիր թէ ոչ այնպէս հաստատութեամբ խօսիս ընդ քրիստոսի ի ձեռն հոգեւորականաց, եւ ուղղեսջիր։ Որչափ երանելի եւ երջանիկ լինիցիս՝ եթէ յետոյ ուրեմն գտանիցես զՄեսիան, զի ի նմա ունիս զամենայն ինչ։ Ապա ուրեմն զի գտանել մարթայցես՝ հարկ է տալ զամենայն ինչ։

Բ· Ե՛ս ած զնա առ Յիսուս։ Հայելով ընդ նա Յիսուսի՝ ասէ· դո՛ւ ես Սիմոն որդի Յովնանու, դո՛ւ կոչեսցիս Կեփա։ Անդրէի փոյթն զՊետրոս առ քրիստոս ածելոյ, եւ Պետրոսի յօժարութիւնն ի մերձենալ՝ որչափ ամաչեցուցանեն զքեզ։ Խուսել յաստուածեղինաց՝ միշտ ընտանական է։ Հայեցուած աչաց Յիսուսի՝ զՊետրոսի սիրտն դրդեաց։ Յիսուս, եւ յիս իսկ հայեաց քոյովքն ընտրհօք։ Անուն եդ նմա Պետրոս՝ այս է վէմ, զի հաստատուն լինիցի եւ անշարժ։ Եւ քեզ իսկ եդ անուն ի վերայ՝ Ընկեր Յիսուսի։ Տես զի գործք քո՝ անուանդ գոցին հանդուներորք։

Գ· Գոանէ վՓիլիպպոս, եւ ասէ ցնա ցՅոհաննէս, եկն վՆէ էմ՝ Յարուցեալ երթայ ի խնդիր աշակերտաց ի Գալիլիա՝ որ քան զամենայն երկիրս Հրէաստանի բրտագոյն եւ աննշանաւոր էր· "զի մի այսպէս ինչ կարծիցի՝ թէ բանն նորա իմաստութեամբ աշխարհի իցէ, այլ ի Հոգւոյն սրբոյ վարդապետութենէ,,· ասէ սուրբն Ոսկեբերան: Ամենայն ուրեք զխոնարհս ընտրեաց վասն մեծամեծ իրս վճարելոյ: Միա դիր բանիցդ կոչմանն, եկն վՆէ էմ՝ Ո՞ իցէ որ զհետեան գնալոց իցէ, եւ բնաւ զո՞յր ուրուք: Որպիսի՛ ինչ պատիւ իցէ զհետ երթալ Քրիստոսի: Որո՛վ եռանդմամբ պարտ եւ պատշաճ է առնել զայդ, եւ դու քանի՛օն ցրտութեամբ եւ մեղկութեամբ զայս առնես:

Գ· ՇԱԲԱԹ

Նախանայել ածէ ի Փիլիպպէոյ սո՛ւրբ քրիստոս:

Ա· Գոանէ վՓիլիպպոս Նախանայէլ, եւ ասէ ցնա, Քրիստ վՅիսուս զորդէ Յովսէփայ է նազարէնէ: Ասէ ցնա Նախանայէլ, իսկ է նազարէնէ հարկ է՞նչ էցէ բարւոյ էիցէ լինել, ասէ ցնա Փիլիպպոս, եկ եւ տես: (Յովհ· Ա:) Ծանուցեալ Փիլիպպէայ զՅիսուս, կամի նմա զի եւ այլք ծանիցեն: Ոչ որպէս արժանն է սիրէ ոք զԱստուած, որ զայնմանէ՝ զի եւ յայլոց սիրեացի՝ չունիցի ինչ փոյթ յանձին: Կասկածէր Նաթանայէլ եւ երկմտէր, զի համարէր այսպէս՝ թէ չիցէ մարթ յաննշան նազարեթէ բարւոյ իմիք լինել: Այլ Յիսուս զնազարէթ ընտրեաց իւր ի հայրենիս: Այսպէս սիրեաց Յիսուս ամենեւեքին յամենայն կողմանց զանարդութիւն: Զիք ինչ որ

այնչափ անարգ իցէ՝ ուր զՅիսուս ոչ գտա-
նիցես: Եւ է՛ պէս. ի փորձել կոչէ զնա:
Որ միանգամ զփորձ առնուն եւ ճաշակեն
զԱստուած, գիտեն թէ զինչ նային իցէ:

Բ. Իբրեւ էպէս Յիսուս ընտրանայել էր
գայր ոմն, ասէ վասն նորա. ահա արդարբէ
իսրայէլացի՝ յորմէ՛ նենգութիւն ոչ գոյ: Ասէ
ցնա Նաթանայէլ, ուստի՞ ճանաչէս զիս, պա-
տասխանի էպ Յիսուս եւ ասէ ցնա, զինչ էիր
եր Փիլիպպոսէ կոչեցեալ զքեզ՝ էր է ներ-
էոյ ընկերոյն, պէսէ զքեզ: Կարեր Քրիստոս
զայրանալ ընդ բանս Նաթանայելի զի ա-
սացն՝ թէ չէ մարթ ի Նազարեթէ բարւոյ
իմիք լինել. այլ նա ջատագով մտանէ նմա
վասն միամտութեանն՝ զի ասէ Աստուծոյ նենգ-
գութիւն: Որ զՅիսուսի զհետ գնան՝ զայ-
լոց բանս ի բարւոք միտս իմանան. նմին
իրի իսկ եւ զհանգիստ բնաւ ոչ կորուսա-
նեն: Գովէ ինն Յիսուս զնաթանայէլ վասն
մտացն յատակութեան, Արդարբէ իսրայէլա-
յէ: Իցէ՞ մարթ եւ զքէն իսկ ասելոյ՝ Արդա-
րբէ աստուծոյ նենգութիւն. արդարեւ այր կրօ-
նաւոր՝ եւ ոչ լոկ կերպարանօք կամ պաճու-
ճեալ: Եւ միանգամայն՝ եառես Յիսուս զնա
որ հեռի ի տեղւոջէն կայր. եւ զքեզ եւս
ամենայն ուրեք տեսանէ:

Գ. Պատասխանի էպ նմա Նաթանայէլ եւ
ասէ. Ռաբբի՝ դու էս Որդի Աստուծոյ, դու
էս Թագաւորն Իսրայէլի: Գեղեցիկ եւ սքան-
չելի խոստովանութիւն: Ուստի ճանեաւ
զՈրդին Աստուծոյ. զի լուաւ եթէ տեսեալ
է նորա զնա ընդ թզենւոյն, եւ ի միտ առ
թէ զամենայն որ ծածուկ ինչ իրք հաշուին՝
գիտէ նա: Հաւատա դու զայն զԱստուծոյ,
եւ առաջի աչաց նորա գնասջիր՝ զի զամե-

նայն տեսանէ: Երիս ինչս զՔրիստոսէ վկայեաց Նաթանայէլ: 1· Թէ իցէ վարդապետ: Իցէ՞ արդեւք եւ քո վարդապետ. լսե՞ս եւ գնա՞ս զհետ ուսման վարդապետութեանն նորա: 2· Թէ Որդի Աստուծոյ է, ապա ուրեմն եւ Եղբայր քո: 3· Թէ իցէ թագաւոր Իսրայելի, կամ որդւոցն Աստուծոյ: Անսա՛ս նորա հրամանացն:

Ե· ԿԻՒՐԱԿԷ
ՑԵՏ ՊԵՆՏԱԿՈՍՏԷԻՑ

Հարսանիք է կանա Գալիլեացւոց:

Ա· Հարսանիք էին է կանա Գալիլեացւոց, եւ անդ էր մայրն Յիսուսի· կոչեցաւ եւ Յիսուս: (Յովհ· Բ:) Ասաի ա՛ռ դու քեզ կանոն սեղանոյ: 1· Շատեալ լինիլ լսկն եւ չորաբեկ սեղանով, որպիսի ինչ աստէն աղքատացն հարսին եւ փեսային սեղանն էր: 2· Համբեր ժուժկալութեամբ չքաւորութեան կերակրոյ կամ ըմպելւոյ, քանզի եւ աստ իսկ պակասեաց գինի: 3· Ընդ քեզ լինիցի Յիսուս եւ Մարիամ՝ առակ օրինակի պարկեշտութեան եւ զգաստութեան: Դարձեալ միտ դիր զինչ ինչ Մայրն արար· եւ պակասել գինւոյն, ասէ Մայրն Յիսուսի՝ գինի՛ չ՛ունին: Տեսանէ զկարօտութիւնս փեսային եւ ծանուցանէ Որդւոյն: Ի՞մ իմիք սակն ոչ ունիցիս ի Մօրէն մեծէ· յայտնեա նմա զկարիս անձին քո: Նա դիցէ առաջի Որդւոյն՝ գինի՛ չ՛ունի՛ եռանդման, փութոյ, սիրոյ, մխիթարութեան, այլովքն հանդերձ: Աղաչեա զնա՝ զի ընկալցի քեզ: Ասէ Յիսուս, ո՞չ կայ իմ ե՛ս ինն դու, չե՛ս հասեալ ժամանակ իմ: 1· Պատճառս տայ

Մօրն խոնարհութեան՝ կին կոչելով զնա, զի գիտէր՝ թէ ընդ այն իսկ ախորժէր նա։ 2. Ուսուցանէ ինձ թէ ինքն առաւել ժամանակին որ յԱստուծոյ սահմանեալ իցէ՝ միտ դնէ, եւ ոչ եթէ խնդրուածոց ծնողացն, եւ թէ չէ պարտ եւ արժան յառաջագոյն սոցա հնազանդել։ Մի սահմաներ Աստուծոյ զժամ եւ զժամանակ ի թիկունս հասանելոյ. այլ վստահ լեր զի ձեռնտու լինիցի քեզ յորժամ ժամադիր ժամանակ նորա եկեալ հասանիցէ։ Կարի ինձ թեթեւագոյն զկուր տառապանան գործիցէ ոք՝ որ յուսովն եւ երկայնմտութեամբ ժուժկալեալ համբերեացէ։

Բ. Որ ինչ ասէցէ ձեզ՝ արասջիք։ Երանելի կոյան, ոչ մօր՝ այլ կնոջ անուամբ յորջորջեալ յՈրդւոյ իւրմէ, եւ զխնդրուածսն՝ որպէս թուէր, ոչ ընկալեալ՝ լուռ եւեթ կայ, յամօթ քոյոյ դժկամակութեան՝ զոր յանձին կրես յամենայն իսկ եւ ի բնաւ խիստ բանից։ Իւրովն հաստատուն վստահութեամբ ուսուցանէ քեզ Մարիամ՝ զի յորժամ զլանայցի ինչ քեզ՝ մի յուսահատ լինիցիս։ Քո գործ այն լիցի՝ առնել որ զինչ եւ ասիցէ։ Այն յոյս միայն չամաչէ՝ որ գործովք պնդեալ իցէ։

Գ. Առէ ցնոսա ցիսա, լցէ զկաւսկոփ ջրով։ Կամեցաւ տալ գինի կարօտելոցն՝ այլ ոչ յառաջագոյն մինչ չեւ տուեալ ջրոյն ի նոցանէ։ Կամի առնել քեզ բարիս, այլ եւ ընդ այն կամի՝ զի եւ դու յանձնէ նպաստ լինիցիս։ Մինչեւ ի վեր. պարտ եւ պատշաճ է քեզ որչափ ինչ ի կարի քումմէ իցէ՝ առնել։ Ուսո՞ւ իցէ զի այդպէս սակաւ ինչ ունիս. անտի իսկ՝ զի սակաւ բերեր։ Դոյզն ինչ գինի միխիթարութեան դոյ ի քեզ, վասն

զի ոչ լցեր զսիրտ քո ջրով զղջման: Գովեցաւ այս գինի. Անհնայն մարդ կանայլ գինի չառաջեցոյն պաշտէ. զոր պահեցեր կանայլ գինէդ մինչեւ ցայժմ: Սովորութիւնք քրիստոսի՝ հակառակ են սովորութեանցն աշխարհի եւ մարմնոյ: Սոքա յետ ժամանակեան ինչ զբօսանաց եւ հեշտականութեան՝ ածեն գինի դառն նեղութեան. քրիստոս յառաջագոյն առաքէ զդառնութիւնս, եւ ապա տայ զճշմարիտ միխիթարութիւնս ոգւոյ: Ընտրեա զմի յերկոցունց աստի զոր կամիցիս, այլ զմեռաւ ած թէ վերջինքն յաւիտենականք են:

Ե· ԵՐԿՈՒՇԱԲԱԹԻ

Վասն վճռաւականացն որ ի պաճարէն ձերբակեցան:

Ա· Եթէ ի պաճարէն՝ ալ վճռաւէին զարձեալ է՝ ալիսարս է՝ ալաղանիս, է՝ ալօրհնեալ որ նոքէն: (Յովհ· Բ:) Ընդ կերպարանօք թէ ունիցին ի պատրաստի իրս կարեւորս զոհից պատարագաց, արծաթասիրութիւն քահանայիցն ած եմոյծ զվաճառս ի տաճար անդր: Թուի իմն թէ աստուածեղէն պաշտամանն խնամակալութիւն էցէ, եւ սակայն է փոյթ շահու: Եւ այնպէս՝ տեղին որ Աստուծոյն սահմանեալ էր՝ դադար անասնոց լինէր: Տաճար ես դու Աստուծոյ. զիարդ կամ որպէս կայ, միթէ երբեք կերպարանօք ինչ բարւոյ ծածկեալ էցէ քո զանձին սէր: Զգոյշ լեր, զի անտի իսկ սկսանի ոգի քո լինել դադար քոյոց կարեաց եւ ցանկութեանց, յորժամ կարի իմն նեբեացես անձնասիրութեան: Եթէ անասունս ինչ անդէն գտանիցես, քննեսջիր տեսջիր՝ ո՞չ ապաքէն ընդ այս ճանապարհ սպըր-

դեալ մտեալ իցեն, եւ թերեւս այժմ իսկ նատիցին։

Բ. Ե՞ արդ խարտեան լո՞ւանէայ, է՞ եհան զմէնէին է փաթարքն։ Յուցանէ իմն զտէրութիւնն, եւ զզօրութիւնն արկանէ ի կիր. մի ոք եւեթ, եւ որ արհամարհն կարծեցեալ էր՝ զամենեսին գան հարկանէ։ Ոչ ոք ընդդէմ դառնայր ի նոցանէ, զի ընդ խարազանաւ՝ զՏէրն ճանաչէին։ Եւ դու իսկ ծանիր զՏէր, յորժամ ծեծէն զքեզ խարազանաւ ի հոգի քո, ի մարմին եւ ի համբաւն։ Քարոզեա զնորին զզօրութիւնն՝ սուրբն լռութեամբ եւ խոնարհ հպատակութեամբ։ Խընդա եւ ուրախ լեր, զի սովին խարազանաւ ի բաց հանէ նա ի տաճարէ սրտի քո զցանկութիւնս երկրաւորս եւ զայլն մի ըստ միոջէ։ Զմտաւ ած եւ զնախանձն զոր եցոյց փառաց մեծութեանն Աստուծոյ։ Զփոյթ զոր յանձին բերես դու վասն քոյոյ պատուոյ՝ դարձո զայն ի փառս Աստուծոյ։

Գ. Ե՞ր զլալանէն վճարէին՝ ասէ ոմն, որէ՞ զայդ ասիւ, է՞ զ որո՞ւէ զրուն հօր իմոյ՝ զոո՞ն վճարէ։ Ազգեցին բանքն եւ ցուցին զլուրեանց զօրութիւն ի հրէիցն վերայ, զի ամենեքին միանդամայն առեալ բարձեալ զինչս իւրեանց փախստեայ գնային։ Քանիցս անգամ ասացաւ ցքեզ, բարձ զայդ ցանկութիւն, զայս ինչ ընդունայնութիւն, զայն սէր մոլեկան. եւ տակաւին նատիս անդէն ի նմին։ Տես զամօթ նախատանաց։ Եթէ աստէն չերկնչիս որպէս թէ չիցէ արդարեւ խարազան, երկիր անդէն ի ճշմարիտ խարազանէն։

Ե· ԵՐԵՔՇԱԲԱԹԻ

Խօսք քրիստոսի ընդ Նիկոդեմոսէ։

Ա· Ե՞ր այր ի ֆարիսեցւոց անուն՝ Նիկոդեմոս անուն նորա, աս էին աս նա գիշերի։ (Յովհ· Գ։) Դրդեալ եւ յորդորեալ ի ճշմարիտ անտի քրիստոսի եւ ի նախանձուէ զոր ի վաճառականն անդ արկ ի կիր, հաւատաց եթէ առաւել իցէ Յիսուս քան զմարդ ոք ի մարդկանէ։ Զի ոչ ոք, ասէ, կարէ զայդ նշանս առնել, եթէ ոչ Աստուած իցէ ընդ նմա։ Ցես զզարմանալի զօրութիւն բարւոքն նախանձու՝ թէ զիարդ զամենեցուն սիրտս գիտէ յինքն յանկուցանել, թէպէտ եւ կարի սեպ ոք իցէ եւ ամբարտաւան։ Էին գիշերի· վասն ահին երկեղի եւ ի հրէիցն ակն ածելոյ· զայս ի նմա՝ որոյ չէր եւս բարւոք ծանուցեալ էր զքրիստոս՝ թերեւս մարթ իցէ ներել։ Այլ զիարդ հնար իցէ ներել ժարդկօրէն ակնածութեան եւ ի քեզ՝ որ աստղ զանձնէ՝ եթէ քրիստոսի նմանող իցես։ Որ ի մարդկանէ առաւել քան յԱստուծոյ ակն ածիցէ ոք՝ այնպիսին արհամարհեացի յԱստուծոյ։

Բ· Ե՞ր ասէ ցնա, գիտեմ եթէ յԱստուծոյ եկեալ ես վարդապետ։ Հաւատա՞ս արդեւք եւ դու եթէ քրիստոս եկեալ իցէ վարդապետ· եթէ հաւատաս՝ ուստի՞ այդպէս սակաւ օգտիս, զի ոչ լսես հանդարտութեամբ այնմ՝ որ ուսուցանէն, վասն զի ընդ անուտիս եւ ընդ երկրաւոր ցանկութիւնս շաղփաղփես եւ թարթափիս։ Որոց լսեալ՝ ոչ հաւատաս հաստատութեամբ, կենդանի եւ գործական հաւատովք· եւ զորս հաւատան իսկ՝ ոչ ի գործ արկանես· միշտ վատ ես համակ ծոյլ՝

եթէ գործել ուրեք հասանիցէ: Եթէ կա-
միս օգտել՝ զայս ամենայն ուղղեսջիր:

Գ. Պարտականէ եք Յիսուս ասէ ցնա, երթ ալ ոչ ձնոյէ վերոյին, այլովքն հանդերձ: Միտ դիր գլխաւոր մասանց վարդապետու-թեանն՝ զոր քրիստոնն ուսուցանէ: 1. Ձմկրտութիւն է լուր եւ է հոգէ ծնրդ ու-սուցանէ, վասն նորին կարեւորն պիտոյից: 2. Ձիւր զմարմնաձին ծնունդն, Անդրէա ա-բեաց Աստուած զչքարհ, հանդերձ այլովքն: 3. Ձչարչարանն, որպէս Մովսէս բարձր-ցոյց զջն, այլովքն հանդերձ. զի սոքին իսկ են գլխաւոր պատճառք սիրելոյ զԱստուած, եւ նորա սիրոյն նմանող լինելոյ: Սոքիմբք վառեա դու եւ զանձն քո: Հայեաց ընդ հլուժիւն եւ ընդ ունկնդրութիւն Նիկոդե-մոսի, որ յայնմ հետէ խոստովան եղեւ զան-ձնէ յայտ յանդիման՝ թէ աշակերտ Յիսու-սի իցէ, եւ հաստատուն եկաց մինաց հանա-պազ, եւ մինչ դեռ առաքեալքն ի վախուստ դառնային՝ սա զմարմին Տեառն ի խաչէն իջուցանէր: Եթէ սիրէիր զնա՝ յայտնապէս իսկ լինէիր խոստովան չհամարեալ ինչ ա-մենեւին զբնաւ ակնածութիւն մարդկեղէն, եւ չդնէիր միտ ուսման վարդապետութեան աշխարհի:

Ե. ՀՈՐԵՔՇԱՐԱԹԻ

Վարդապետութիւն երրորդութեան զոր քրիս-տոս ուսոյց Նիկոդեմոսի:

Ա. Անդրէա ա՛երեաց Աստուած զչքարհ, դնէր զՈրդին էր դաշին եր: (Յովհ. Գ:) Ուսուցանէ զԱնձն Հօր եւ զնորին ի քեզ զսէրն, քան զոր չէր իսկ մարթ եթէ մեծ

եւս լինէր, թէպէտ եւ Հայր ինքնին զանձն իւր գայր տայր վասն մեր: Երկիր պատ Հօր, ծանիր զսէրն, գոհացիր: Հատո սէր, տուր նմա զամենայն ինչ որ միանգամ սիրելին իցէ եւ հաճոյ զգայնոց, մանաւանդ թէ մեծանձն ոգւոյ: Զամենայն զզօրութիւնս քո վասն նորա ծախեսջիր: Արժանի է՝ վասն զի Հայր է, եւ քո իսկ Հայր, թէպէտ եւ որդի օտարացեալ իցես դու նմա:

Բ· Լայ եին յաչխարհ, եւ սիրեցին մարդիկ զխաւար առնէ զամենայն մարդ երկնաւոր վարդապետութեամբն եւ օրինակօք: Կամիս լինել որդի լուսոյ, այլ խաւարն որ ի քեզ է՝ չկարէ բովանդակել ընդունել զայս լոյս մտօք, կենդանի հաւատովք եւ նմանողն լինելով: Թերեւս զխաւար աշխարհիս առաւել սիրիցես՝ քան զօրինակս եւ զվարդապետութիւն Քրիստոսի:

Գ· Հոգի որ ինչ ընչէ, եւ զոյն նորա լոե, այլ ոչ գիտես որտե՛ղայ կամ յո՛ երթոյ: Ուսուցանէ զնձն Հոգւոյն սրբոյ: Հաւատա, յուսա, եւ երկիր պատ նմա. լուր զձայն նորա, զի խօսի առ քեզ ի ձեռն գրոց, ի ձեռն արարածոց եւ ի ձեռն ազդեցութեանց եւ թելադրութեանց: Ապաշնորհ ոգւոյ է ոչն գիտել որտե՛ղայ, կամ չդնել միտ սկզբանց թելադրութեանցն եւ շնորհաց, կամ յո՛ երթոյ, կամ թէ չհայել բնաւ ի կատարած անդր՝ յոր ուղղեացն, զի գործակից լինիցիս: Բայց. զիարդ ի խորս իսկ այսր թշուառութեան անկեալ կաս դու ընկղմեալ:

Ե· ՀԻՆԳՇԱԲԱԹԻ

Ձ«ըրդըդ վկայութիւն Յովհաննու զքրիստոսէ։

Ա· Եւ ի (աշակերտացն Յովհաննու) ա- Յովհաննէս ե- ասէն ցնա, արդեօք դուն վկայեր, ահաւասիկ նա դիրքէ, ե- ամենեքին գան ա- նա։ (Յովհ· Բ։) Անկաւ նախանձ յաշակերտան Յովհաննու։ Այս ախտ՝ եւ ի սուրբս անպամ երբեմն ապրդեաց եմուտ։ Յօրինակէ անտի խօսից նոցա թուի ինձ՝ եթէ զՅովհաննէս նախամեծար քան զքրիստոս առնիցեն, վասն զի ըստ զգայնոց իմն սիրէին զՅովհաննէս։ Զամենայն զոր ինչ սիրես արտաքոյ Աստուծոյ՝ նախամեծար ընտրես լռելեայն քան զԱստուած։ Յաւելուն եւ զայս եւ ասեն՝ ամենեքին գան առ քրիստոս, թէպէտ եւ արդեամբք բազումք այնոքիկ էին՝ որ գային առ Յովհաննէս։ Որ նախանձոտն է՝ նմա օտարին փառաւորութիւն մեծ թուի, եւ իւրն ոչինչ։ Ի բաց լեցի ի քէն հեռ կամ նախանձն, այլ նախանձաւոր լեր շնորհացն որ լաւն են։

Բ· Որ ա-նի հարցն՝ նա է փեսայ· իսկ բարեկամ փեսային՝ որ կայ ե- լսէ նմա, ա-րախա-ղիւամբ ա-րախ լինի վասն ձայնի փեսային։ Ի բանից անտի աշակերտացն՝ ոչ ի ցաւումն ինչ գրգռի Յովհաննէս, ոչ ի նախանձ, եւ ոչ իսկ առնու յանձն հաւանել մտաց նոցա, այլ վկայէ եւ խոստովան լինի՝ եթէ քրիստոսն Մեսիան է եւ փեսայ Եկեղեցւոյ· եւ զանձնէ ասէ՝ թէ բարեկամ նորա իցէ, եւ վասն այնորիկ ընդ նորա փառսն խնդայցէ։ Որպիսի՞ ինչ միտս ունիս դու զայլոցն փառաց· միթէ հաճիցի՞ս՝ եթէ յորդեալ առաւելուցուն· եւ կամ բնաւ օգնիցե՞ս արդեւք՝

զի մեծասցին եւ բարձրասցին . արասցես զայս՝ եթէ ճշմարիտ քրիստոնէական սիրով լինիցիս բարեկամ :

Գ· Ո՛ր պարտ է ասել է՝ ինչ ժեղմանալ Բազում եւ ազգի ազգի դրուատիս ետ անդէն Քրիստոսի , այլ զամենայն յայն իմն ածեալ ժողովէ՝ զի յաճախեսցին փառքն Քրիստոսի , եւ ինքն անարգեալ արհամարհեսցի : Տե՛ս զերկուս հիմունսն՝ յորս պարտ եւ պատշաճ է քեզ կալ , այս է՝ նախանձ փառացն Աստուծոյ , եւ խոնարհութիւն անձին :

Ե· ՈՒՐԲԱԹ

Ցովհաննէս ի բանտ արկանէ :

Ա· Հերովդէս տետրէաց կալաւ զՑովհաննէս եւ կապեաց զնա եւ եդ ի բանտի : (Մարկ· Զ :) Մինէ ցասեա՞ւ կամ տրտնջեա՞ց Ցովհաննէս . սակաւիկ մի յառաջ պաշտօն առեալ իբրեւ զՄեսիա , արդ աւասիկ պատժապարտ եւ յամօթ լինեալ : Դու առնես զայս ամենայն , այլ Ցովհաննէս որ միշտնոյն է եւ ոչ ուրեք փոփոխի , առանց ինչ խռովելոյ , խոնարհութեամբ եւ խնդութեամբ զվիշտն ընդունի : Պարտեալ խորտակեացես զվիշտն՝ եթէ զգայութեանցն չներիցես . այսմ չէ մարթ թէ հասանիցես՝ եթէ ոչ մեռեալ իցես անձին քումմ :

Բ· Քանզի ասէր Ցովհաննէս Հերովդէս , ՚Ի չէ օրէն ունել զկին եղբօր քոյ : Այս իսկ եղեւ պատճառք կապանացն : Վասն զի գործ սուրբ գործեաց՝ խրատելով զԹագաւորն բարւոքն նախանձու , նմին իրի ի բանտ եւ ի կապանս մատնի : Յաճախագոյն իսկ այս են վարձք արդարոց՝ չար փոխանակ

բարւոյ ընդունել։ Երանի՛ թէ եւ դու ոչ
վասն այլ ինչ պատճառաց եւ ոչ վասն քոյ-
ոց յանցուածոց չար ինչ երբեք կրէիր. եւ
եթէ վշտանայցես ինչ եւս՝ ինքն անմեղու-
թիւնն լինիցի քեզ միխիթար։ Աղէ եկ դու
տես զՅովհաննէս թէ ո՛րպէս մերկապլուխ
ազատադէմ՝ այլ չափով եւ զգաստութեամբ
մատուցեալ տայ խրատ Հերովդի, եւ ա-
ռանց ինչ թշնամանաց զճշմարտութիւնն՝ ոչ
յանձնէ՝ այլ անդստին յօրինաց առաջի դնէ։

Գ. Հերովդէս երկնչէր ի Յովհաննէ, տեսլէ
գիտէր զնա այր արդար եւ սուրբ, եւ սպասէր
նմա, եւ լսելի ի նմանէ բազում ինչ՝ առնէր,
եւ տակաւրեմբ լսէր նմա։ Առաքինութիւն
եւ թշնամւոյ անգամ սիրելի է եւ մեծարոյ։
Այլ եթէ սիրէր զՅովհաննէս՝ ի բանտ ընդ-
կ՚ր արկանէր. վասն թախանձութեան Հրէից
եւ վասն Հերովդիայ խնդրուածոցն զայս անցս
ընդ նա անցուցանէր։ Զի զմարդկան միտս
հաճեացէ՝ մեկնեալ հեռանայ յարդարութե-
նէ։ Ակնածել ի մարդկանէ՝ ծնանի զարհա-
մարհութիւն Աստուծոյ, իսկ ակնածել յԱս-
տուծոյ՝ զարհամարհանս սիրոյ եւ բարեկա-
մութեան մարդկան։ Ընտրեա զոր յերկուց
աստի կամիցիս ընդունել։

Ե. ՇԱԲԱԹ

Խօսք Քրիստոսի ընդ Ինքն առաքեալսն։

Ա. Յիսուս վարդապետ ի ճանապարհէն,
նոքեր ի վերայ ագբերն։ (Յովհ. Դ։) Վասն
միոյ ոգւոյ եւ կնոջ մեղաւորի վաստակի,
զտեղի առնու եւ կայ ինայ ի նմին վայրի՝
ուր գիտէր նա հաստատութեամբ եթէ գա-
լոց է։ Զինք առաջի Քրիստոսի ոգի անարգ։

փոյթ յանձին կալ այսուհետեւ եւ զանարգաց եւս եւ զաննշանաւոր արանց զփրկութենէ, զի զոգիսն մեծ համարի Աստուած՝ եւ ոչ զմեծութիւնս եւ զպատիւ: Սուրբն Ամբրոսիոս ի գիրան վասն Հոգւոյն սրբոյ՝ ասէ. "Վաստակեցաւ եւ վասն քո, զի ընդերկար ժամանակս խնդրեաց զքեզ ամենայն աշխատութեամբք եւ չարչարանօք իւրովք": Նստի եւ սպասէ. հիմ յապաղես մերձ երթալ առ նա, մանաւանդ թէ ընդէր բնաւ հեռագոյն եւս մեկնիս ի նմանէ:

Բ· Գոյ ինչ զի է Սոմբեայ հանել լաւ, ասէ ոնո Յիսուս՝ փոքրինչ ըմպել: Երանի կնոջն, զի եկն նա ի ժամու յորում սպասէրն նմա: Մի ինչ եւեթ ժամ պատեհ երբեմն վայրապար անցեալ՝ սկիզբն եւ աղբեւր չուառութեան է: Ո՛հ. եթէ յաճախագոյնս զայսմանէ խորհէիր՝ զիարդ մոռացիր եւ ուշակալ չնորհացն լինէիր՝ որ քեզն տուեալ լինին. խնդրե քրիստոս ի նմանէ սակաւ ինչ՝ զի տացե բազում, այս ինքն զջուրն որ բխէ ի կեանան յաւիտենականս: Այս իսկ բարք են Աստուծոյ, փոխանակ սակաւուն զոր տաս՝ տայ քեզ բազում ինչ: Ապա ուրեմն այսուհետեւ եւ զկարի իսկ սակաւս տուր նմա: Հոգալ զմանուանց՝ մեծամեծ ինչ իրս ծնանի, եւ զմանուամբք զանց առնել՝ ի ծանրագոյնս եւ ի գժնդակս գահավէժ արկանէ:

Գ· Աւե ոնո ինչն սոմբայէ, պատ որ հրեայք էս, զի՞ոդ չինէն ըմպել խնդրես ինձէ սոմբայ=այ: Ա՛սասիկ տես զկնոջն եւ զմեր առ քրիստոս զչինականութիւն: Զոր եւ թշնամոյ անգամ զլանալ անպատշաճ է՝ քրիստոսի զլանամք: Քանի՞ցս անգամ ծարաւի եւ խնդրե ի քէն զայնոսիկ՝ որ ի քո

փրկութիւն իցեն, եւ դու զլանաս նմա: Բաբէ. քանիօն ծարաւի է քրիստոս քումմ փըրկութեան. զի առաւել սիրէ նա զքեզ՝ քան որչափ առեայ սատանայ: Եւ միթէ մարթ ինչ իցէ քեզ այնչափ սիրոյն եւ այնչափ ծարաւոյն՝ զլանալ ինչ մի, որ յետոյ ուրեմն եւ պատուղն իսկ քո է:

Զ. ԿԻՐԱԿԷ

ՅԵՏ ՊԵՆՏԱԿՈՍՏԷԻՑ

Դառնայ կինն ի սպրդել ջրբխոսս Սամարացոյ:

Ա. Պատասխանէ նմա Յիսուս եւ ասէ, ամէն հիւրընկալ դու ջուրբիսան Աստուծոյ, ե՞վ է որ ասէդ տուէ՝ ին դու ընդ ըմպել, դու արդի՛ խնդրեիր ի նմանէ: (Յովհ. Դ:) Զգիտէ կինն զպարգեւան Աստուծոյ, զայն՝ զի մօտ կայր անդէն, չգիտէ զինչ նայն խնդրէ: Վասն այնորիկ չէր եւս խնդրէ կինն զջուրն կենդանի: Ամենայն բարիք փրկութեան՝ զմօտաւորութենէն Աստուծոյ կան կախեալ: Եթէ ածէիր զմտաւ եթէ առաջի կայ Աստուած, ո՞չ ապաքէն ջերմագոյն եւս ի նորա ծառայութեան լինէիր, ո՞չ ապաքէն առաւել եւս զքո ցանկութիւնս նուաճէիր: Սովին ածէ զնա ի լի գիտութիւն Մեսիային, եւ թէ զիարդ պարտ իցէ երկիր Աստուծոյ պագանել հոգւով եւ ճշմարտութեամբ. եւ հաւանեցուցանէ իմն ատել եւ պիղծ համարել զառաջինն կեանս: Այդպէս յառաջագոյն կանխէ Աստուած եւ հրաւիրէ զմեզ: Այլ՝ "Որ արարն զքեզ առանց քո, ոչ փրկեսցէ զքեզ առանց քո": (Ս. Աւգոստին:)

Բ. Տէր պո՞ր ինչ չըո՞ր չայն՝ չէ ի ձա-
րո՞եչէ՝ ե՞ ի էչէ այոր հառնէլ չո՞ր։ Արգա-
սիք արդեանց ընդ Քրիստոսի խօսելոյ։ Վա-
ռեալ բորբոքի ի նմա ցանկութիւն երկնա-
ւոր չրոյն. ի յայտնութենէ իւրոց ծածուկն
յանցանաց՝ ճանաչէ զՄեսիա, ի մեղաւոր կնո-
չէ՝ դառնայ եւ լինի առաքեալ, թողու զսա-
փորն, ընթանայ ի քաղաքն, հրաւիրէ կոչէ
զամենեսին առ Քրիստոս, "Եկայք, ասէ, ե՞
պեսէ։ Տես եւ նմանող լեր յառաջադի-
մութեան ոգւոյն։ Զարթո ի քեզ ցանկու-
թիւն չրոյն չնորհաց, խնդրեա զայն մեծա-
րանօք, թո՛ղ լի՛ք զսափոր հին եւ կանխա-
կալ սովորութեանցն, խնդա զի գտեր զՑի-
սուս, չանա զի զայլս առ նա ածիցես։

Գ. Աղաչէին չնա աշակերտն ե՞ ասէին,
Ռաբբի հաց կեր։ Նա ասէ ցնոսա. ե՞մ կերա-
կո՞ր այն է՝ չէ որոյ չիմա այնորիկ որ ա-
ռաքեացն չէ, ե՞ կատարէցից չգործն նորա։
Ասէ սուրբն Ոսկեբերան, "Զմարդկանն փըր-
կութիւն կերակուր կոչէ յայսմ վայրի, զի
ցուցցէ զայնչափ փոյթ եւ ջանկութիւն զոր
ունէր վասն մերոյ փրկութեան,,։ Վասն զի
զայսմանէ փոյթ յանձին կալեալ՝ չնոյր զկամս
Հօրն։ Եւ դու նմա կերակուր ես՝ զի եւ ընդ
քո իսկ փրկութիւն կամի։ Ո՛հ. որպիսի՛
չնորհք են այս։ Նմանող լեր. լիցի կերա-
կուր քո հնազանդութիւն։ "Զի՞նչ ինչ այն-
պէս յամենայն կարիս զօրացուցանէ եւ հաս-
տատէ՝ որպէս աստուածեղէն կամացն կա-
տարումն,, ասէ սուրբն Բեռնարդոս։ Լիցի
կերակուր քո խնամ ոգւոց. ոգիս այնչափ
կորուսանես, որպէս ասէ Աւգոստինոս, որ-
չափ թէ կարիցես եւ ոչ զերծուցանիցես։

Զ. ԵՐԿՈՒՉԱԲԱԹԻ

Քրիստոս բժշկէ ընդդէմ Ֆարիսեցւոյն։

Ա. Նա (Թագաւորազնն) էբէր՝ լսաք՝ ընկ ցիսա էկէլ է ի Հրէաստանէ է Գալիլեա, էին ար նա է՝ ազալէր՝ ալ էկեայ է՝ բժշկէսցէ ընդդէմ նորա, փանկ ժողվ էր է ժողանել։ (Ցովհ. Դ։) Յայնժամ ընթանամք առ Քրիստոս՝ յորժամ աղէտք ինչ տագնապիցեն զմեզ. վասն այնորիկ եւ Աստուած զայնոսիկ ի վերայ մեր առաքէ։ Ապա ուրեմն խոնարհութեամբ եւ մտադիւր պարտ է տանել։ Զոր ինչ հոգ ունէր հայրս այս վասն առողջութեան մարմնոյ՝ զնոյն դու վասն հոգւոյ փրկութեան կալչիր յանձին։ Ո՞չ ապաքէն հոգէ առաւել է քան զմարմին։ (Մատթ. Զ։) Թերակատար են Թագաւորազին հաւատք, լիցին հաւատք քո կատարեալգոյն. խնդրեա ի նմանէ՝ եւ զայլն ամենայն նորա կարգաւորութեանն արա ապաստան։ Ի փորձութեան՝ մի յապաղեր ընթանալ առ նա՝ մինչեւ մերձ ի մեռանել լինիցիս, այլ կանխեա։ Յորժամ դարմանքն յապաղիցեն՝ զայրանան ախտքն։

Բ. Աւե ցնա ցիսա, էրէք ալ նշանա ինչ է արուեստս փեսանէք, ալ հասպայ։ Կշտամբեալ յանդիմանեաց զԹերահաւատութիւնն, զի յառաւելագոյն հաւատան պատրաստեացե եւ բժշկեացէ զհոգի նորա։ Այս իսկ է մարդասիրութիւն Քրիստոսի, որ առաւել կամի տալ քան զոր մեքն խնդրեմք, միայն Թէ մի մեք մեզէն իսկ խափան արասցուք։ Դեգերէր կայր Թագաւորազնն եւ աղաչէր. Է՛չ ինչ չէ՝ ուրեմն էնչ մնաւն է՞։ Այլ մտօրի՝ զի կարծէ Թէ մարթ էցէ օգնակա-

նուիրեան Տեառն լինել անապան: Մխիթարէ զնա Յիսուս· Որդի՛ տո, ասէ, ինդրանէ ե: Ոչ եթէ պատմական եւեթ են բանքն՝ այլ եւ արդիւնագործ իսկ: Ինչ՞ եթէ ասիցէ ցիս՝ Հոգի՛ տո ինդրանէ ե: Հաւատոյ թաղաւորացնիս Այսմ իմն ուշ եդեալ Տեայր Քրիստոս յապաղելովն: Եթէ յապաղէ երբեք զոր խընդրեսդ՝ առ բարւոյ քո զայդ առնէ:

Գ· Հաւատոյ ինդն ե՞ ամենայն պատե՞ր: Լուաւ ի ծառայիցն որ ընդ առաջ ելին նմա՝ եթէ մանուկն կենդանի է ի նմին իսկ ժամէ՝ յորում Քրիստոսն ասաց· ե՞ հաւատոյ ինդն: Եկն ի տուն, ետես, պատմեաց զոր ինչ ասացն Յիսուս, հաւատոյ ամենայն պատե՞ր: Որպիսի ոք տանուտէրն է՝ նոյնպիսի են եւ ծառայք եւ ընտանիք նորա: Որպիսի ինչ է տանուտէր հոգւոյն՝ միտքն ի գործական ճշմարտութիւնն, նոյնպիսի լինիցին եւ կամքն եւ յօժարութիւն եւ իղձք: Ապա պարտ եւ պատշաճ է ի բաց դարձուցանել զմիտս ի խաբեպատիր սկզբանցն աշխարհի եւ մարմնոյ, եւ կրթել յաստուածեղէնսն, իբրեւ ոչ եթէ զի գիտասցես՝ այլ զի յարգիւնս ածիցես:

Զ· ԵՐԵՔՇԱԲԱԹԻ

Պէտրոս Յոհն որոյ ասա ձովակին Գեննէսարբնոյ:

Ա· Եւ նա է ի նո՛ւագն որ էր Սիմոնէ, ե՞ ասէ՛ց ցնա՝ ահաւասիկ ի փանել է ներս ե ցամաքէն, նոքա՛ ե՞ ուռուցանէր է նաւե անդր զի՛ղովրդեան: (Ղուկ· ե:) 1· Ի ժողովրդենէ անտի որ խառնեցաւն զՅիսուսիւ՝ ուսիր զցանկութիւն զաստուածականն իմանալոյ: 2· Եթէ զՔրիստոս բարձեալ բերես ի

նաւակի սրտի քո, պարտիս տանել ի ներքս ի ցամաքէն, կամ յերկրաւոր ցանկութեանց։ Քանզի չէ մարթ սիրոյն Աստուծոյ՝ խառն ընդ աշխարհի սիրոյն լինել։ 3. Եթէ զայս այսպէս առնիցես՝ յայնժամ եկեալ նըստցի իբրեւ տէր եւ հրամանատար սրտի եւ ցանկութեանց, եւ ուսուսցէ քեզ զհաստատուն ճշմարտութիւնն. սակայն շմարթես իմանալ զնոսա՝ եթէ տակաւին ընդ երկիր բեւեռեալ կայցես։

Բ. Ե՛ր էբրե՛ր լեհոց է խօսէին, ասէ ցՍիմոն. խաղացո՛ է խորն, ե՛ արկէ՛ զփորձիս ձեր յորս։ Զհատացեալ Յիսուսի՝ զի սակաւիկ մի ի բաց կորզեսցէ զքեզ յերկրաւորացս՝ ասէ ցքեզ. Խաղացո՛ է խորն, ի մեծ եւս կատարելութիւն յառաջադէմ լինիջիր. միշտ կայ ինայ առաւել քան զոր դուդ ստացեալ ունիս։ Խաղացո ի խորն ի ձեռն դիտաւորութեան զամենայն ինչ ի վեր համբառնալով։ Պատասխանի տայ Պետրոս. Ջամենայն գիշեր աշխատ եղէ՛, ե՛ ոչ ինչ խլե՛։ Այս պատուղ է աշխատութեանցն աշխարհի՝ որ վասն պատուոյ եւ այլոց նոյնպիսեաց լինի ցին, Ոչինչ։ Եւ որչափ վասն սորին իսկ այսր ոչընչի վաստակիմք, եւ քանի՛ դուն ուրեք եւ անօսր վասն այնր՝ որ միայն է ամենայն ինչ։

Գ. Բայց վասն ո՞ բանիւ՝ ասիցո՛ զփորձիս. զայս իբրե՛ ասացին՝ գիտէին է ներս՛ բազմութիւն ձկանց յոյժ։ Մինչ յառաջն ի նմին իսկ վայրի ոչինչ կալեալ էին։ Իսկ ընդէ՞ր այժմ. զի յանուն Յիսուսի եւ ի հնազանդութենէ արկաւ գործին։ Որ զինչ եւ արասցես առվին դիտաւորութեամբ, ոչ ընդունայն ինչ լինիցին առաջի Աստուծոյ։ 2.

Այսպէս դարձ փոխարինի արար Քրիստոս Պետրոսի, զի զնա ի նաւն ընկալաւ, զի ի բաց տարաւ զնա ի ցամաքէն: Զկարի փոքրն զայն զոր Աստուծոյ մատուցանես՝ մեծաւ հատուցմամբ հատուցանէ: 3. Զի ուսուցանիցէ՝ թէ որոց զհետ երթան զնորա՝ ոչ պակասեսցեն կարեւորքն ի կեանս: Ի բաց թօթափեա զայսոսիկ հոգս մարմնոյ, եւ զայնմանէ ինձ փոյթ յանձին կալ՝ զի զՅիսուսի զհետ երթայցես:

Զ. ՀՈՐԵՔՉԱՒԹԻ

Կոչումն Պետրոսի է՝ Անդրէի, Յակոբոյ է՝ Յովհաննու:

Ա. Եթէ Յիսուս երկուս եղբարս վնտռէ՞ է՝ Անդրէաս, է՝ ասէ ցնոսա՝ Եկայք զինէ՛ք, է՝ արարէց զձեզ որսորդս մարդկան: (Մատթ. Դ:) Ո՞վք իցեն զորս կոչիցէ, ուսո՞ւ կամ յո՞ կոչիցէ. կոչէ զանուսմունս եւ զպարզամիտս, վասն զի միշտ հաճոյ է նմա խոնարհութիւն, որ է աղնուագոյն ինձ պատրաստութիւն առ ընորհս: Եղբարս անուանէ. ասէ յայսմ վայրի պեղուսիացին՝ "Ցայտ ինձ արար Քրիստոս, եթէ իւր կամք այն են՝ զի ամենայն աշակերտքն իւր յօդեալ եւ զօդեալ իցեն զօդիւ եղբայրսիրութեան,,: Սոյնպիսի պարտ եւ պատշաճ է լինել եւ այնոցիկ՝ որ զոգիան որսայցեն: Զի՞արդ իցես դու ի սմին: Կոչէ ի ծովէ եւ յանարգ վաստակոց: Եւ զքեզ իսկ ի ծովէ աշխարհիս կոչեաց, ուր զգործիս ցանկութեանցն արկանէիր առ ի զերկրաւորսս ըմբռնելոյ: Ծանիր եւ ի միտ առ զընորհն: Կոչէ ընդ է՞ր. զի զնորա զհետ գնացեալ՝ հանապազ զնա առաջի աչաց ունիցիս, զի

տեսցես եւ կոխեսցես զհետս գնացից նորա, զի նովին նմանադոյն փուրթով զմարդիկ որսայցես։ Տես զպատիւ պաշտամանն եւ զքո զանարժանութիւն։ Այլ զիա՞րդ արկանես դու զայդ պաշտօն ի կիր։

Բ. Ե՞ս նոցա ընդէ՞լ վազվազելի պիտոյիւն՝ գնացից նորա։ Այս յօժարութիւն հնազանդութեան՝ կշտամբեալ յանդիմանէ զքեզ որ խուսես իմմե եւ խուսափես։ Թողո՛ն պիտոյիւն։ Գործիքն քո որ արգել եւ խափան լինին քեզ զհետ երթալոյ Ցիսուսի՝ են ընտանութիւնքն աշխարհականք, գործք արտաքոյ կոչման, եւ դժնդակ ցանկութիւնք։ Եթէ կամիս զՑիսուսի զհետ երթալ, պարտիս թողուլ որ ինչ միանգամ օտար ի Ցիսուսէ իցեն։

Գ. Եթէ այլ երկո՛ւ եղբարս զՅակովբո՛ս եւ զՅովհաննէս ի նաւի՝ ինչ պիտո՛ կոչեին զոմանս երբեմն, եւ կոչեաց ընդ նոսա։ Նոցա ընդէ՞լ վազվազելի ընդ եւ զհայր երբեմն, գնացին զհետ նորա։ Եւ ասա իսկ ասէ Մեկնիչն՝ "Զմիութիւն եղբայրսիրութեան եցոյց եւ յայտ արար,,։ "Առանց քննելոյ կամ վարանելոյ, ոչինչ զայնմանէ հոգացեալ որով կեալն մարթայցեն, առանց յապաղութեան զհետ երթան,, (Ս. Բեռնարդ.)։ Այս հնազանդութիւն թուի իմն եթէ առաւել կայր եցե քան զառաջնոցն հնազանդութիւն, վասն զի չդնի ասէն թէ յինչ պաշտօն կոչիցին։ Դարձեալ եւ մարմնաւոր սիրոյն որ առ հայր իւրեանց՝ յաղթեն եւ գեր ի վերոյ լինին։ Տես միթէ հնազանդիս եւ դու այսպէս կուրբարբար, արագ արագ, զամենայն սէր օտարոտի յանձնէ ի բաց թօթափեալ։

Զ. ՀԻՆԳՇԱԲԱԹԻ

Բժշկի գործառնեայն պղծոյ։

Ա. Էր է ժողովրդեանն այր ոմն՝ յորում այս պնդեցեալ էր նմա։ (Մարկ. Ա։) Ո՛ հիքութեան եւ թշուառութեան մարդոյ՝ որ ըմբռնեալ ի դիւէ իցէ։ Եթէ երբեք դէւ ի մարմնի ունէիր՝ զի՞նչ ոչ առնէիր, որպիսի՞ հնարս չհնարէիր զի թերեւս ապրել մարթայցես. ի սրտի քումմ կայ եւ ի չար ցանկութիւնս քո՝ եւ չունիս ինչ փոյթ յանձին։ Աղաղակեաց, ձի՞ այդ էր ո՞ ցառնաղաղէտ։ Ո՛ անամօթութիւն. զանայ իմն քրիստոսի զիրաւունն՝ զոր ունի նա յիւրոց արարածոցն վերայ։ Այդպէս արագ արագ վազվազակի ի մեղաց մարդոյ՝ յինքն զիրաւունն կորզէ։ Այլ ցիսուս չտայ թոյլ, որ եկն ձի ըստ ձէրջ ապրանայէ։ Եկէր խորհանել զմեզ։ "Մօտաւորն իսկ լինել քրիստոսի՝ լկութիւն է դիւաց,, (Ս. Յերոնիմոս)։ Լկանք են նմա՝ եթէ բռնադատեսցի ի քէն ելանել։ Աղէ դու լկեսջիր զաստանայ, որպէս լկէիրդ իսկ՝ թէ մարթէր քեզ յայտ յանդիման տեսանել զնա։

Բ. Գէրեմ զմեզ ո՛վ ես, ասրբն Ապոստոլոյ։ Գովէ ինն եւ ողոքէ զքրիստոս դեւն, կամ վասն այնորիկ՝ զի մի մերժեսցի, եւ կամ զի զքրիստոս ամպարհաւաճութեամբ ուռուցանիցէ։ Մի խոբեսցեն զձեզ որ ամպարիշտ ես ի սխորժեսցես ինձ կոչեսցեն զձեզ։ (Առակ. Ա։) Սոսկաց է նա ցիսուս ես ասէ, կորչեա՛ց ես ել է պոռնէ։ (Մարկ. Ա։) Չեղեւ քրիստոսի հաճոյ գովութիւն՝ որ ել ի բերանոյ մեղաւորին։ Տես որպիսի՛ բերան է քո եւ որպիսի՛ սիրտ քո՝ զի արժանապէս գովեսցես։

Գ. Զարկայց ընա այսն պէղջ, եւ աղաղակէաց է յայն ժեժ եւ եկէ նմանէ: Ի մի ճառ բանից Քրիստոսի՝ Եկ, մեկնեալ երթայ դեւն. իսկ ընդէր ոչ եւ ի քէն՝ յետ այնչափ ազդեցութեանց եւ թելադրութեանց. քո իսկ են յանցանքն, զի գրգես իմն եւ գգուես զնա ի ցանկութիւնս կարեաց քոց: "Զոր մինչ ըմբռնեալ ուներ չշարժլեաց՝ ի թողուլ զնա զարկայց եւ շարժլեաց, զի բազում անգամ՝ յորժամ ի սրտէ մերժիցի՝ սաստկագոյնս իմն ի նմա զփորձութիւնսն ծնանի, քան զայն՝ զոր յառաջ երբեք յարուցեալ էր,,: (Ս. Գրիգոր:) Ապա մի վհատիր այսուհետեւ, յորժամ սաստկագոյնս փորձեացիս, զի այդ իսկ նշանակ է դիւին ելանելոյ:

Զ. ՈՒՐԲԱԹ

Զսփոնէ Սիմոնէ ըժկէի է կերմանէ:

Ա. Զսփոնէ Սիմոնէ փոքնոպէր կերմամբ ձեռաւ: (Ղուկ. Դ:) Այդպէս անկեալ եդեալ գտանէ զնա Ցիսուս: Զիա՞րդ կամ ո՞րպէս զքեզ գտանէ՝ յորժամ առ քեզ գայ: Թերեւս ոչ մի՝ այլ բազում եւ բազմապատիկ է կերմնքս: Ասէ սուրբն Ամբրոսիոս. "Ոչ նուաստագոյն ինչ հաշուիմ զտենդ սիրոյն առ արարածս՝ քան զտենդ տապախառն. մեր կերմն՝ ագահութիւնն է եւ ցանկութիւն, եւ ճոխասիրութիւն, եւ ցասումն,,: Ծանիր զախտս քո եւ զվիշտս վտանգաց: Ընկալ զՑիսուս ի տաճար սրտի քո, զոր մինչեւ ցայսօր մերժեցեր, զի շնորհօք եւ աստուածեղէն թելադրութեամբք դարմանեալ բժշկեացէ:

Բ. Եւ մոռացեալ յորոյ զնա ի՞լէալ

պչեռանէ նորա, ե՛ւ էլոյ պնա պէնդն։ (Մարկ· Ա։) Վճարեալ է վասն փրկութեան քո, եթէ ոչ Աստուած զձեռն շնորհացն կարկառեցէ։ Այլ քանիցս անգամ կարկառու նա՝ եւ դու բուռն ոչ հարկանես։ Սոպեաց Ըբմանն ե՛ւ էլոյ պնա։ (Ղուկ· Դ։) Առնուս ի միտ զկամն եւ զպատուէրն Աստուծոյ վասն քոց տեղիդ՝ եւ տակաւին ոչ թողուն զքեզ, վասն զի սիրես դու զայնոսիկ, որ առեալ զտեղդս մարթիս։ Երկիր յայնմանէ՝ Բեթլէեմ պրաբէլն, ե՛ւ նա ոչ Բեթլէեմ, Ղոյոտ պնա։ (Երեմ· ԾԱ։) Ո՛հ· Ղոյոտ պնա։

Գ· Ե՛ւ վղվղալէ յորէա՛ ե՛ւ պլըրէր պնոա։ (Ղուկ· Դ։) Յորժամ Աստուած միայն բժշկէ՝ ի վայրկեան ժամանակի իրքն ի գլուխ ելեալ կատարեալ գործին։ Այլ ըստ հասարակախառն օրինաց բնութեան՝ կարգ ըստ կարգէ այդ վճարի, ըստ չափու մերոյ գործակցութեան։ Կամէր եթէ նուաճեալ իցես զկարիս, այլ եւ ընդ այն եւս ախորժէր՝ զի առանց աշխատութեան այդ քեզ լինիցի։ Ի զուր են ցանկութիւնք՝ յորժամ ձեռնն ի գործ ոչ մատիցէ։ Զառողջութիւնն՝ որ այսբէն տուաւ նմա, վաղվաղակի յարբանեկութիւն քրիստոսի ծախէ· ե՛ւ պլըրէր։ Զայս ինն՝ շնորհակալութիւնն պահանջէր։ Վասն որոյ ուրուք ծախես դու զառողջութիւնդ։

Զ· Շ Ա Բ Ա Թ

Երէքն նոքա որ ի՛ն էրթալ չհեր քրիստոսի, այլ ոչ որպէս պարտ ե՛ւ պարշտ էին։

Ա· Աբէ ահն պնա, երէց չինէ տո յո՛ր վայր ե՛ւ էրթայես։ (Ղուկ· Թ։) Գեղեցիկ եւ

աքանչելի են բանքն՝ եթէ նոցին հանդոյն եւ դիտաւորութիւնն լիեալ էր։ Վասն շահու կամեցաւ երթալ զկնի ։ Նմին իրի չառնու յանձն Տէրն՝ որպ ոչ գոյ ուր դիցէ զգլուխ իւր. որպէս թէ ասիցէ՝ որպէս եւ ասէ իսկ սուրբն Ցերոնիմոս. "Ընդէ՞ր բնաւ վասն մեծութեանց եւ աշխարհական ինչ շահուց զկնի իմ գալ կամիցիս, զի եւ ոչ վանք իսկ փոքրիկ են իմ"։ Ապա պարտ է նախ զսպասս ծառայութեան Աստուծոյ մատուցանել, եւ ապ յայդչափ անարգ եւ ի չնչին վախճան փառաց քոց եւ դիւրութեանց ընչել։ 2. Նմանող լեր աղքատին Յիսուսի՝ զամենայն աւելորդս ի բաց հատեալ։ 3. Այնմ՝ որպ ոչ գոյ ուր դիցէ զգլուխ իւր, մատո զսիրտ քո, այլ սուրբ եւ կակուղ։

Բ. Աւե ցՏէ—ա է—ա. եվ ալինէ իմ. է— նաա ասէ, Տէր հրաման պա—ր ինչ երթալ նախ թաղել զհայր իմ։ Ոչ ընդունի Տէրն, այլ ասէ՝ թող զմեռեալսն թաղել զմեռեալս իւրեանց։ Էր եր արդարեւ զծնողան սիրելոյ՝ թաղել զհայրն, այլ յորժամ Աստուած այլ ինչ հրամայիցէ, կամ հնազանդութիւնն, յայնժամ եւ զգործս բարիս ի դէպ է թողուլ, մանաւանդ թէ զԱստուած իսկ վասն Աստուծոյ, զի չափ կատարելութեան է կամքն Աստուծոյ։

Գ. Աւե է— այլ ոմն, եվէց ալինէ ա Տէր. քայց նախ հրաման պա—ր ինչ հրաժարել ի տանէ իմմէ։ Եւ զայս եւս չառնու յանձն Տէր, զի ասէ՝ Ոչ ոք արկանէ ձեռն զմաճավ է— հայեցէ յետս՝ ըէ յաղէտ էջէ արքայութենէն Աստուծոյ։ Ուր զիւրոյ ծառայութենէ իցեն բանքն՝ չկամի Աստուած ի խորհուրդ մտանել մեզ ընդ ընտանիս եւ ընդ յօժարու-

թիւնս մեր, վասն զի եւ ձկնաձակար է եւ յապաղումն գործի: 2· Որ կամիցի ոք զհետ երթալ Քրիստոսի՝ յառաջակողմն կոյս հայեցի սիրով եւ ցանկութեամբ, եւ մի բնաւ յետս ընդ երկրաւորսն նայիցի, զի ոչ կարեն կալ ի միասին:

Է· ԿԻՐԱԿԷ

ՑԵՏ ՊԵՆՏԱԿՈՍՏԷԻՑ

Յաջնոյ մրցին Յովն:

Ա· Ե՞ր էրբե՞ր Տ՚որա՞ց ցէսո՞ւա է նո՞ն, գնացին զինէ նորա ալէլէրփն նորա: (Մատթ. Ը:) Աշակերտ լաւ՝ եւ ի դժուարինս անգամ ոչ մեկնի ի վարդապետէն: Ե՞ր ահա լրաՀո՞ն ՏեՀ էզէ՞ր է Յովո՞ն: Նա եւ ուր Քրիստոս իսկ է՝ դոյ մուտ փորձութեան եւ վշտաց: Վասն այսորիկ՝ թէպէտ եւ ի շնորհըս էցես՝ արթուն լեր, այլ մի վհատիր՝ զի Տէր ընդ քեզ է: Ե՞ր ինչն ննջէր: Որպիսի՛ սիրտ՝ որ եւ ի մրրկի հանդարտ կայ:

Բ· Ե՞ր մոթեան ա՞ւ նա ալէլէրփն: Այսր պարտ եւ արժան է ընթանալ՝ յորժամ նեղեցիս: Ե՞ր յարո՞ւցին զնա է՞ր ասէն, Տէ՛ր էրկե՞ր զմեզ զի կորնչիմ: Երկուս յանցանս յանցանեն: 1· Թերահաւատ լինին՝ զի կարծեն թէ՝ զի չիցէ բաւական ի քուն կալ եւ փրկել: 2· Խռովին յանձինս առ երկիւղի, նմին իրի կշտամբեալ յանդիմանին՝ ընդէ՞ր վոխասէրփ է՞: Դու նմին հակառակ՝ յամենայն փորձութիւնս քո վստահ լեր յԱստուծոյ խնամակալութիւնն. ի խաղաղութեան կալ զանձն քո, զի ամենայն խռովութիւն զանօգուտ կամ զձկնաձակար միջնորդաց բուռն հարկանէ:

Գ. Յայնժամ յարուցեալ առաքեաց հողմոցն
ե՛ ձովն։ Նախ հողմոցն՝ որպէս թէ պատ-
ճառք խռովութեան իցեն, եւ ապա ծովուն։
Եթէ զչար ինչ խլել արմատաքի կամիցիս՝
անդուստ ի պատճառացն եւ յարմատոյ
սկիզբն արասջիր։ Եւ ձովն ասէ՝ դադարեա
հողմոյ։ (Մարկ. Դ։) Եթէ երբեք խռովես-
ցիս ի հոգի, դադարեա հողմոյ, զի մի ի
սրտունջս եւ ի քրթմնջիւնս եւ ի ցասումն
անկանիցիս։ Յաճախագոյն իսկ զայս ասաց
զքեզ Աստուած, դուն ուրեք հնազանդեցար։
Եւ եղեւ խաղաղութիւն մեծ։ Ամաչեցուցա-
նեն զքեզ անշշունչ արարածք՝ որ այդպէս
արագ արագ հնազանդին Աստուծոյ։

Է. ԵՐԿՈՒՇԱԲԱԹԻ

Լքումն պէսից հալածելոյ։

Ա. Պատահեցին նմա պէսահարք երկու՝ ե-
լեալք ի գերեզմանաց, լուրալուրք յոյժ։ (Մատթ.
Ը։) Զսոցին թշուառութիւն յորդագոյնս
քան նկարեալ պատմէ Մարկոս. Եւ ոչ
շղթայիւք ոք եւս կարէր կապել զնա...ի լե-
րինս աղաղակէր, եւ հոգեր զնանց իւր փորմբ,
եւ հանդերձ ոչ ածեաներ։ Այդպէս վարի դեւն
ընդ մարդոյ, սակայն եւ այնպէս սիրեմբ
զնա՝ յորժամ զմեզս սիրիցեմբ։ Փոքրիկն
իսկ ի մեզաց՝ մեծ չար է քան զամենայն
պատիժս պատուհասից՝ որ ի միտս մարդոյ
անկանիցին. եւ սակայն թէպէտ եւ ի դոյզն
ինչ պատժոյ փախչիցիս՝ ի մեզաց բնաւ ոչ
խորշիս։ Խզես զշղթայս աստուածեղէն օրի-
նացն, պատառես զհանդերձն շնորհաց, այ-
լովքն հանդերձ։

Բ. Իբրեւ եկեալ զՅիսուս ի հետապանէ,

ընկոյա՜ Է՜ էրկէր եպոփ նմա: Ամաչեցուցա-
նեն զքեզ դեւք որ սարսեալ դողան ի Ցի-
սուսէ որ մօտն կայր, զոր դու զմօտաւորն
չերկնչիս զայրացուցանել: Երկիր պագանէ
նա նմա յերկիւղէ, դու ի սիրոյ զնոյն ա-
րասչիր: Ցաւելուն եւ զայս· Երդնեցո՜ցանէմ
զքեզ յԱստո՜ած, ի փանչէր չէո հալածական
առնելով· վասն զի անհնարին ատելութեամբ
ցանկան փորձել զմարդիկ: Ապա ուրեմն որ-
չափ եւ քանիօն զգուշութեան պէտք են
մեզ: Է՜ հարցանէր ցնա՝ ինչ չէ՞նչ անուն
է տո· է՜ ասէր ցնա՝ Լեգէոնէ: Որ մին
միայն մտանէ՝ զբազումս ընդ իւր ածէ: Մին
եւեթ ի կարեաց որ չիցէ նուաճեալ՝ զբա-
զումս յուզեալ գրգռէ: Մի մեղք կատա-
րեալ՝ ի բազումս ձգեալ տանի:

Գ· Է՜ դե՜ւն աղաչէին զնա է՜ ասէին,
էինէ հանէս չէզ ասպէ, հրաման տո՜ւր մեզ էր-
նալ յերամակ խոզիցն: Տես որչափ սակաւ
զօրեն դեւքն՝ զի եւ զխոզն եւս չկարեն գրա-
ւել· քանի՛ եւս ի քեզ տկարանայցեն, եթէ
դու ոչ հաճեալ հաւանեացիս: Ի խնդրոյ
անտի դիւացն ի միտ առ՝ թէ յորպիսի՛ ա-
նարգութիւն մեղօքն իջանիցեն ոգիքն ազ-
նուականք: Շնորհեաց ետ Ցիսուս զոր խնդ-
րեցինն, զի ուսուցանիցէ՝ թէ այնչափ մեծ
եւ պատուական է հոգի, որպէս զի՝ առ ի
զայն ի լծոյ դիւին թափելոյ՝ զամենայն միւս
ժամանակեայ պարտ իցէ ի վայր համարել·
ապա ուրեմն եւ զմիւս պատուոյ քո եւ
հանգստեան, այլովքն հանդերձ:

Է. ԵՐԵՔՇԱԲԱԹԻ

Քրիստոս ալէլեսլի Գերգեսացոցն մէնէ է նոցանէ։

Ա. Գան ար՝ Յիսուս է՝ պետռնէն պրէտահարն ալ նորէր ըգեցեալ է՝ գիտացեալ։ (Մարկ. ե։) Այսպիսի ինչ է վիճակ մարդոյ՝ որ ի մեղաց ազատեալ իցէ։ Նոփ զարմանալի իմն հանդարտութեամբ սրտի, ար՝ որ Յիսուսի բազում խոնարհութեամբ։ Զգեցեալ ընորհօք եւ պարգեւօք որ ի վեր քան զբնութիւն իցեն։ Զգացեալ, տէր իւրոց կարեաց՝ որ մոլորեցուցինն գնա։ Որչափ երանիկ եւ երջանիկ իցեն այս կեանք քան զառաջինն. զայս խնդրեա քեզ, եւ զի պահել մարթայցես, յոտիցն Յիսուսի մի մեկնեացիս։

Բ. Ե՝ ախան ալէլել գնա գնալ է ահմանոց նոցա։ Ասէ յայտ վայրի Կայեսարիա. "Կորուստ խոզիցն՝ զերկեւզ մեծի եւս գնասու զարթոյց գրգռեաց,. զի մի ժամանակեայ ինչ գնաս յանձինս ձգիցեն՝ առաւել ընտրեն զրկեալ գտանել ի քրիստոսէ՝ որ յետին իսկ չարիք են։ Որ՝ անմտութիւն. գու կալ գնա, եւ մի թողուր։ Զի զՅիսուս պահեացես՝ եւ կենաց անգամ եւ արեանն կորուստ՝ շահ մեծաշահ է։

Գ. Ե՝ էրթ՝ եմոտ նա է նոան, ալէլէր գնա պետահարն՝ գէ ընդ նմա էջ։ Ընորհքն զոր ընկալաւնա՝ զայս ցանկութիւն զարթուցին։ Քանի՞ցս անգամ գնոյն ընորհս ընկալայ, եւ ոչ եւս գոյ յիս ցանկութիւն յԱստուած յաբելոյ։ Ե՝ Յիսուս ալ էտ նմա ինալ, այլ ասէ գնա՝ երթ է տուն տս ար՝ ընտանիս տս, ե՝ պատռէա նոցա՝ որ ինչ հանգամ Տէր արար

ւեղ է՝ ողորմեցո՝ ւեղ: Ոչ մերժէ զնա, այլ քարոզ բարերարութեանն զնա առնէ: Որոց· նոցին իսկ գլխովին՝ որ աղաչէինն զի գնասցէ: Ընդէր· զի գոնեայ այսպէս ծանիցեն զՔ իսուս եւ հաւատասցեն ի նա: Ո՛ մարդասիրութիւն· խնդրէ զայնոսիկ՝ յորոց մերժեալ անարգի: Բայց· քանիցս անգամ այսպէս խնդրեաց զքեզ: Զի՞նչ ինչ պարտիս այնչափ եւ այնպիսւոմ բարերարութեան:

Ի· ՀՈՐԵՓՀԱՒԱԹԻ

Աչի անպտամալոյնն ա՛ւ փրկուսոս:

Ա· Ե՛ւ ֆայնն ա՛ւ նա՝ բերբերն անպտամալոյն զի քաղնեալ է լուծ: (Մարկ· Բ:) Եղուկ է վիճակ առնս այսորիկ, բայց հիւքագոյն եւս ազուդ ցրտացելոյ՝ որ ոչ ձեռս ունի ի գործել, եւ ոչ ոտս յօժարութեանց հաստատուն առ ի զանձն շարժելոյ: Առեալ իցէ քո երբեք զայսր զփորձ յանձին քումմ· երանի թէ ոչ եւ այժմ իսկ: Կամիս գտանել բժշկութիւն· չորս բեռնակիրս արկ ի գործ· զգիտութիւն քոյոյ թշուառութեան, զգիտութիւն մարդասիրութեանն Աստուծոյ, եւ այնու զյոյս փրկութեան, եւ զսէր Աստուծոյ: Սոյգ է փրկութիւն այնր՝ որ զայս ամենայն միանգամայն յանձին բերիցէ:

Բ· Ե՛ւ խնդրեն զնա մոտանել ի նէրսո, ե՛ւ գնել ա՛ւսալէ նորս, ե՛ւ ոչ գտին ինչ ընդ որ մոտանիցեն զնա ի նէրսո վասն ամբոխին: Զգոյր մուտ ի տուն անդր վասն ամբոխին, սակայն անդամալոյծն ի ձեռն չորից այնոցիկ յամենայն կողմանց խնդրէ մոտանել: Առնէ զոր ինչ եւ ձեռնհասն իցէ, զի մի ժամն պատեհ ի ձեռաց զերծեալ արանայցէ: Զսոյն

եւ դու յիրա ոգւոյ գործեալիր: Զոր ինչ այսօր ձեռնհաս եմ՝ մի յապաղեր ի վաղիւ անդր. եւ թէպէտ եւ երբեմն խոչ իմն եւ խուժ բաւական քեզ երեւիցի, սակայն առաւել իմաստուԹեան է՝ զի չանայցես խորտակել եւ ի բաց մերժել:

Գ. Քանիցն ղյորին ասէր Ցիսուս, եթէ քայեալ ղառաքեալն ելոյն զմահիճն՝ յորմէ հայր անդամալոյնն: Հայեաց դու ընդ հաստատուն սէր բեռնակրացն ի հիւանդ անդր՝ եւ նախանձաւոր լեր: Զնոյն մարթ է քեզ առնել զմեռաւ եւ զտանուտեառնէ՝ որ ոչն արգելու զտախտակամած առաստաղ սենեկին խորտակել, յորում Քրիստոսն կայր եւ քարոզեր: Իսկ անդամալոյծն չերկնչի բնաւ Թէ տմարդի ինչ ոք, կամ Թախանձելի անուանելոց են զնա, եւ ոչ ընդ այն ամաչէ՝ Թէ հիւանդ է երեւելոց: Այսչափ ինչ վճարէ սէրն առողջուԹեան: Եւ ոչ առաւել եւս վճարեացէ ի քեզ սէրն արքունեան: Ազնուագոյն եւ մեծամեծ իրս դիր այսուհետեւ ի մտի:

Է. ՀԻՆԳՇԱԲԱԹԻ

Նոյն անդամալոյնն բժշկի է Քրիստոսէ:

Ա. Եւ պեսեալ Ցիսուսէ ղհասոտ նոյնասէ ցանդամալոյնն, փալէրէսց որբեակ: (Մատթ. Ը:) Որպիսի սիրոյ բանք են այս՝ որ եւ զսիրտ քարեղէն կակղեացեն. Ընդէալ լէցէն եղ ձեզ փղէ ս: Իբր ոչ եթէ զայս ինչ խընդրեաց ախտաժէտն, այլ զմարմնոյ առողջուԹիւն: Այլ այնու զի նախ զհոգին բուժէ՝ ուսուցանէ Թէ առաւել չար է ախտ ոգւոյ: Զիարդ կոյր ես, որ զայս չառնուս ի միտ.

ուստի եւ առաւել փոյթ յանձին ունիս զմարմնոյ քո բժշկութենէ՝ քան զհոգւոյ: Մեղքն են պատճառք հիւանդութեանց եւ նեղութեանց, վասն այնորիկ զի զախտն բուժիցէ՝ զպատճառսն բառնայ ի միջոյ: Ոչ բարւոք դարմանն տանիցիս ախտիցն ոգւոյ՝ եթէ ոչ զարմատս ախտին ի բաց խլիցես:

Բ· Ե՞ր էին ոմանք ի դպրաց անդր՝ որ անդ նոփէին, եւ խորհէին ի սիրտս իւրեանց, զի՞նչ է այս որ խօսի սա հայհոյութիւնս: (Մարկ· Բ:) Ոչ երբեք պակասեացեն, որք՝ զոր դու սրբութեամբ գործես՝ նոքա չարաչար իմանայցեն: Ոչ պակասեացեն՝ որ պատճառանօք նախանձաւորութեան՝ ծածկեն զհեռ եւ զչարակնութիւն: Թէ այսպիսի ինչ ոք իցես դու, ած զմտաւ քով թէ եւ դու զնոյն կշտամբանս կշտամբիս ընդ դպրացն այնոցիկ, Ընդէ՞ր խորհիս դո՛ւք չարիս ի սիրտս ձեր: Յամմէն լեր, եւ մի այսուհետեւ նոյնպիսի ինչ դատաստանս դատիցիս· զմտաւ ած, զի զոր օրինակ Ցիսուս զնոցայն խորհուրդս ետես, սոյնպէս տեսցէ եւ զքոյսն ամենայն՝ եթէ զբարիսն եւ եթէ զչարս:

Գ· Ցայնժամ ասէ յանդամալոյծն, որէ ասէ զմահիճս դո եւ երթ ի տուն դո: (Մատթ· Թ:) Որ ազատ ես յանդամալուծութենէ՝ երիս ինչս արա, զի մի այսրէն միւսանգամ յայն կործանեացիս: 1· Արի՛ արութեան խորհրդովք եւ բազում անգամ կրկնեալ հաստատեսջիր զնոսին: 2· Բա՛րձ զմահիճս, այս է, որպէս ասէ Մեկնութիւնն, ամբա՛րձ "զմարմինն,, ի մարմնական ցանկութեանց՝ ի կամս հոգւոյ: 3· Ե՛րթ ի տուն խղճի մտաց քոց՝ եւ անդ բնակեսջիր:

Է. ՈՒՐԲԱԹ

Որ ինչ յետ բժշկութեան անպտղալոյծին գործի գործեցան։

Ա. Եւ վասն այնորիկ հալածեին զՅիսուս Հրեայք, զի զայն առնէր ի շաբաթու։ (Յովհ. Ե։) Ընդ կերպարանօք երկիւղածութեան՝ զչարութիւն յայտ առնեն։ Գործ բարի գործեաց Յիսուս, եւ հատուցումն առնի հալածանօք։ Անշուշտ է ինձ հալածումն՝ եթէ բարեբարոյ ի մէջ չարաբարոյից իցեմ։ Ո՛ տայր, եթէ կարող լինէի պատասխարել կամ միխիթարել զանձն իմ ընդ Քրիստոսի. Հայր իմ մինչեւ ցայժմ (ի սմին իսկ ի շաբաթու) գործէ, եւ ես գործեմ. այս ինքն՝ գործեմ զգործս Հօր իմոյ։ Բայց վայ ինձ զի չեմ կարող։ Իմ գործք ըստ աշխարհի իմն են եւ ըստ զգայութեանց։ Այլ այսուհետեւ ոչ այդպէս. գործեցից ընդ Հօր եւ ի Հայր, առ Հօր, ի ձեռն Հօր եւ վասն Հօր իմոյ։

Բ. Վասն այնորիկ առաւել խնդրէին Հրեայքն սպանանել զնա, զի Հայր իւր ասէր զԱստուած։ Ցո՞ր վայր եկաք հասաք. նովին իսկ կանոնացն պահպանութեամբ, եւ գործովք՝ որովք արժանի լինիմք թէ կոչիցիմք որդիք Աստուծոյ, ատելի չարաբարոյիցն լինիմք։ Բաւէ. զիարդ երանելի եւ երջանիկ եմ ես, որ վասն այնորիկ միայն եմ ատելի՝ վասն զի Աստուած Հայր իմ է, վասն զի զՀաճոյս Հօրն գործեմ։ Առից յանձն, Աստուած, լինել ատելի, բայց լոկ վասն այսորիկ՝ զի որդի քո եմ, եւ դու իմ Հայր։

Գ. Նոքին իսկ գործն զոր գործեմ՝ վկայեն վասն իմ։ ԶԱստուածութիւն իւր ցուցանէ Քրիստոս, ածեալ ի մէջ զվկայութիւն Յով-

հաննու· բայց չկայ յայնմ, եւս իմն մեծ եւ հաստատագոյն ածէ զնովքիմբ՝ զգործս իւր զոր ոչ այլ ոք կարէ առնել: Պարտ է ինձ երբեմն յատենի անդ Աստուծոյ ցուցանել՝ թէ որդի եմ Աստուծոյ, եթէ կամիցիմ հաւանել տիրել փառաց: Այլ զի՞նչ բերիցի ի մէջ· ոչ ինչ օգուտ լինիցին յայնժամ գովութիւնք կամ վկայութիւնք մարդկան, ուր լոկ անձնիւր գործք ի հանդիսի անցանեն: Զի՞նչ լինիցի՝ երթ ոչ գոյն գործ ոս խոսելու: (Յայտ· գ:) Զի՞նչ պարտ իցէ առնել այժմ, զի յայնժամ գովեսցեն զքեզ ի դրոնս գործ ոս: (Առակ ԼԱ:)

Է· Շ Ա Բ Ա Թ

Մարկէի խօսքն:

Ա· Ե՞ անցեալ ընդ այն ցիսուսի՝ եթէ այր մ: (Մատթ· թ:) Ետես զնա Աստուած՝ զի եւ նա զԱստուած տեսցէ: Այսպէս եւ ճանաչել անգամ զԱստուած չկարես, եթէ ոչ նա ի ձեռն շնորհաց զանձն ցուցանիցէ: Ո՛հ· տես զիս ցիսուս, զի տեսից զքեզ: Զի նոքէր է մատուռուրուկեան· որպէս թէ ի շահս ժամանակեայս դադարեալ հանդչէր: Ո՛ստուտ եւ պատիր հանդիսատ: Մարկէոս անուն· յայտնէ ինքն իսկ Մատթէոս զանուն իւր, զի ծանիցի իւրն անարժանութիւն, եւ արժանաւորութիւն Աստուծոյ: Ե՞ ասէ ցնա: Նա եւ յայնժամ իսկ՝ յորժամ ի մեղս ընկոտիս, յորժամ արդեամբք մեղանչես՝ խօսի Աստուած ի սիրտ քո· այլ քանիցս անգամ չլուեալոյն առնես: Ե՞ գնաց ցնէ նորա, առ ժամայն վաղվաղակի, զի գնայր անցանէր ցիսուս: Շնորհք գան եւ երթան, եւ եթէ ոչ հասեալ դրաւիցես՝ անցանեն: Թողէ՞ւ

ջանեայն : (Ղուկ . Ե :) Որ միանգամ ճանաչէ զԱստուած՝ նմա ամենայն ինչ իրք՝ անարգ եւ արհամարհ թուին :

Բ . Ե՞ արդ ընդունելո՞ւիւն ունի նմա Ղե՞է : (Ղուկ . Ե :) Զի շնորհահատոյց լինիցի , զի զուրախութիւնն ցուցանիցէ , զի եւ զայլս սովին առ Քրիստոս ձգեալ ածիցէ : Քանզի էր անդ խղճմտո՞ւք բազո՞մ մաքսաւորաց ե՞ այլոց՝ որ էին բազմեալ ընդ նոսա : Իցե՞ս եւ դու այդպէս շնորհակալ Աստուծոյ . միթէ խնդրե՞ս դէպ ժամանակ գործ բարի գործելոյ : Քրիստոս զայս սեղան ոչ խոտէ , թէպէտ եւ մարթ էր նմա անարգագոյն ինչ այնու երեւել , զի ընդ մեղաւորս խօսակից լինի , վասն զի էր ժամ պատեհ զբազումս դարձուցանելոյ : Միթէ հոգա՞ս եւ դու այսպէս զփրկութիւն ընկերին , նա եւ ուր կարծեաղ թէ արհամարհ լինելոց ես :

Գ . Ե՞ փարիսեցիքն ասէին առ աշակերտսն , ընդէ՞ր ընդ մաքսաւորս ե՞ ընդ մեղաւորս ուտէք վերդապետն ձեր : (Մատթ . Թ :) Օրհնեա դու զՔրիստոս , զի ընդ մեղաւորս շրջի . ապա թէ ոչ՝ դու ո՞ւր էիր . օրհնեա՝ զի ոչ միայն ուտէ ընդ մեղաւորս , այլ եւ կամի ինձ զի ի նոցանէ ուտիցի : Այդչափ պատիւ է քո մարդ վատթար . մի արտնջեր , եւ մի զայլոց գործս չարաչար մեկնիցես , զի զմիտան չգիտես :

Ը . ԿԻՒՐԱԿԷ

ՑԵՏ ՊԵՆՏԱԿՈՍՏԷԻՑ

Բժշկի լինի է պետապետութենէ արեան :

Ա . Կին մի էր է պետապետութեան արեան զբժշկութեան մա . . . ե՞ ձախեալ զինչս է՞ր զա-

ինձ, ե՞ւ չէր ինչ օգտէր։ (Մարկ. Ե։) Աղէտք մարմնոյն՝ վառեաց բորբոքեաց զցանկութիւն յաղնուագոյն անդր դառնալոյ. մեծ իմն համարի զառողջութիւն՝ մինչ ոչն ունի, ծախէ զինչս իւր զամենայն՝ զի միւսանգամ այնմ հասանիցէ. առաւել տայր եթէ ուներ առաւել։ Որչափ եւս աղնուագոյն է առողջութիւն կամ բժշկութիւն ոգւոյ. մեծ համարեսջիր զայս. եւ եթէ ունիս՝ փոյթ յանձին կալ զի մի կորուսանիցես. յայս ի սոյն ծախեա զզօրութիւն ոգւոյ, զիմացութիւն, զուշ յիշատակի եւ զկամս։ Ապա եթէ չունիցիս՝ վառեա զցանկութիւն, այլ չէ այն բաւական, ծախեա յայն եւ զզօրութիւնս քո։

Բ. Իբրե՞ լսաս զՅիսուսէ, էն է զի ամբոխն չեպոյ, ե՞ բնաւն էհար զհանդերձէ նորա։ Խոնարհութեամբ, մեծարանօք եւ կենդանի հաւատովք ընդունելոյ զառողջութիւն։ Սոյնպէս պարտ եւ պատշաճ է երթալ եւ ի խորհուրդն գոհութեան։ Մի ինչ արգել լինիցի քեզ ամբոխ քոց չար ցանկութեանց։ Ի բաց արա զայն՝ զի մահիցես։ Հարցանէ՝ «Վ՞ւ ձերչեսա՞ւ է հանդերձս իմ. իբր ոչ եթէ զի գիտասցէ՝ որ ամենագէտն է, այլ զի յայտնի լիցին հաւատք կնոջն, եւ այլքն լուսաւորեսցին, եւ կինն իսկ գլխովին ի հաւատոց անտի՝ առ այլ եւս առաքինութիւնս յառաջադէմ գնասցէ։ Ուսիր հանապազ շահել, եւ հաճել ի սին զփափաք ցանկութեանն քրիստոսի։

Գ. Ե՞ւ ինն ղերհուրեալ է՞ պողոսեալ։ Երկնչի կինն թէ գուցէ սաստկագոյժ լինիցի, զի պիղծ էր եւ ի սուրբն մերձեցաւ. եւ դու չերկնչի՞ս չդողա՞ս այդչափ ախտիւք եւ բծովք աղտեղեալ՝ ոչ ի քղանցս հանդերձիցն

մերձենալ, այլ զԱստուածութիւն ինքնին զլխովին ընդունել: Եին անկա՛ տ՛ալի՛ն որ, ե՛ տասց զմեզնայն էրան տո՛ւգո՛ւկեմ՛ք վասն ախտին իւրոյ, առաջի ամենայն ժողովըրդեանն խոնարհեալ եւ ամօթապարտեալ: Տե՛ս զյառաջադիմութիւն կինոջն. ի հաւատոց անտի գայ ի խոստովանութիւն իւրոցն յանցանաց, եւ առաջի բազմամբոխ հրապարակին՝ յայտնանախատ լինի: Տակաւին չէ՛ե է քո ցայս վայր հասեալ: Իսկ Յիսուս ասէ, տ՛ալէ՛ւթ՛ս տո՛ւտ՛ր: Անդէն իսկ եւ իսկ յորժամ զանձն խոնարհեցոյց՝ դուստր անուանեցաւ: Արժանի իսկ է այս պատիւ՝ զի ի ձեռն խոնարհութեան ի քէն գնոց առցի: Հա՛ւտ՛ տ՛ս կ՛ե՛ս՛ն՛ զէ՛ն: Եթէ երբեք պակասես՝ ապաքէն ի թերահաւատութենէ անտի պակասես: Ո՛ւստ զքեզ ստէպ ստէպ գործովք ցուցանել ի հանդիսի զհաւատս քո, մանաւանդ յորժամ զԱստուծոյ իրքն իցեն, եւ զնորին զսեպհական բարութեանցն:

Ը. ԵՐԿՈՒՀԱԲԱԹԻ

Ցառնէ տո՛ւտ՛ր Ցայրոյ:

Ա. Ահա էլեան զի մոտո՛ւկ՛ել էրկէր պագանէր նմա՝ ե՛ ասէր, տո՛ւտ՛ր իմ ա՛րդ ե՛ս վախճանեցա՛. այլ էկէ՛լ դէյե՛ զՅե՛ն ի վէրայ նորա ե՛ կ՛ե՛ցէ: (Մատթ. Թ:) Դուստրըն միամօր էր, ազնիւ էր եւ մատաղօրեայ՝ եւ մեռանի: Մի հաւատար հասակի կամ տիոց: Ամենայն ուրեք գտանի մահ. թերեւս այս օր՝ օր յետին իցէ: Տէր դու գիտես զանմտութիւն իմ: Եթէ գիտես թէ կայ մնայ ինձ երկեամն ի մեղս անկանել՝ առաւել լաւ է եթէ ի սմին իսկ վայրկենի

բարձցես զիս ի միջոյ, թէպէտ եւ իցէ փայլատակամբք եւ հրացան շանթիւք: Եթէ երբեք անկանիցիս՝ անդէն ի նմին վայրկենի ընթա առ Աստուած: Որ կամիցի ոք յապաղել զապաշխարութիւն, յայտ իմն առնէ՝ եթէ կամի բազում անգամ անկանել:

Բ· Իբրեւ եկն Յիսուս ի տունն Իէլիայրոսի, եւ եպես զփողոցն եւ ամբոխ յոյժ, ասէ ցնոսա, ի բաց գնացէք: Ուր Քրիստոս հուպ երթայ, պարտ է անտի ի բաց գնալ ամենայնի՝ որ միանգամ աշխարհի ինչ իրք իցեն: Զէ մարթ ոգւոյն ի հաստատուն առողջութիւն իւր դառնալ՝ եթէ ոչ զամբոխ ախտից կարեաց ի բաց պարզիցես: Ապա ասա ուրեմն հաստատութեամբ յամենայն դէպս՝ ցկարիս քո, ի բաց գնացէք: Յաւելու ասել Տէրն. Ոչ էրկ մեռեալ է պղծիլ, այլ ննջէ: Թերեւս զնոցանէ ակնարկիցէ բանն, որ անդէն ի մանկութեանն զանձինս Աստուծոյ ընծայիցեն: Մեռանել մեռանին սոքա քաղաքային իրաց, այլ այս մահ՝ ոչ եթէ մահ է, այլ քուն քաղցր եւ հանդիստ· յորժամ ճշմարտիւ թողցեն զաշխարհ ցանկութեամբք իւրովք հանդերձ: Իսկ արդ եթէ տակաւին կենդանի կայցեն ի քեզ ցանկութիւնքն՝ չեւ ես մեռեալ աշխարհի, այլ ննջես առ ժամանակ մի, նման կրակի որ ծածկեալ կայ յանթեղի:

Գ· Եւ խլեալ պիտոյանէ մանկանն՝ ասէ ցնա պղէ՛ւ դո՝ ուր՛: (Ղուկ· Ը:) Որ դու քեզէն անկանիս, առանց ձեռին եւ օգնականութեան Աստուծոյ ոչ յարիցես: Ծանիր զքո տկարութիւն, եւ ի միտ առ զզօրութիւն շնորհացն: Եւ դարձեալ ոչէ նորա՝ քանիցս անգամ ցքեզ իսկ ասաց· Աւե՛· եւ

չէ դարձեալ ոգի քո ի քեզ: Ոգի անկատեալ ի մարմնոյ՝ հնազանդ կայ Աստուծոյ, իսկ ընդէ՞ր ոչ եւ յորժամ ի յօդասպառ մարմնին կայցէ: Միտք՝ եւ զերկոսին պահանջեն: Զի երիէ ինամ՝ Տէառն ինամ, եւ երիէ ծառանիմ՝ Տէառն ծառանիմ: (Հռոմ. ԺԴ:) Ո՛հ. մի տրտնջեսցէ զքէն Աստուած. ինչե՞ր ոչ կարծս հնալանդել ինչ: (ԵԼՔ. ժ:)

Ը. ԵՐԵՔ ՀՇԱՒԱԹԻ

Կոյր է երկու լուսաւորին ի քրիստոնէ:

Ա. Եւ ինչ պէս անցանէր ընդ այն ցնաւս, ետես մարդ կոյր է երկու, ողորմեցին եւ ասէին, ողորմեա՛ց մեզ որդի Դաւիթ: (Մատթ. Թ:) Կոյրք աչօք մարմնոյ եւ ոչ մտաց, որք հաւատովք ճանաչեն զՔրիստոս, հաւատան ի զօրութիւնն, եւ ողորմութեանն ակն կալեալ սպասեն: Թերեւս դու առաւել կոյր մտօք իցես, յորժամ մեզ եւ մառախուղ զմտօք քովք ցանիցեն չար ցանկութիւնքն, զի մի տեսցես զճանապարհն ճշմարտութեան, եւ մի իմասցիս զբարձրագոյն ուսուցն վարդապետութեան Քրիստոսի: Շնչաւոր մարդ ոչ ընդունի զհոգւոյն Աստուծոյ: (Ա. Կոր. Բ:) Եւ ոչ գիտես ինչ զիա՛րդ ինչ է երկու եւ ողորմել: (Ցայտ. Գ:)

Բ. Աւե՛ տնաւա ցնաւս, հաւատո՞յ երիէ ինչ զիս տառապել եմ տունելյեզ զայդ. ասէն տնաւ, այո՛ Տէր: Ընդ ամենայն չուն՝ չետ նոցա Յիսուս պատասխանի. եւ սակայն նոքա ստէպ զհետ երթային նորա եւ աղաղակէին: Զհետ լեր Յիսուսի, թէպէտ եւ զքեզ ոչ միխիթարեսցէ: Աննա Տեառն համբերութեամբ եւ երկայնմտութեամբ: Այն զի հարցանէ՝ ոչ երէ

գիտելոյ ինչ վասն է, այլ կամի իմն զի մեծ կարծիս զնորա զօրութենէն կարծեսցուք: Բարձրագոյն միտս ունել զԱստուծոյ՝ մեծա- մեծ ինչ իրաց սկիզբն է:

Գ· Յայնժամ ծերչեցաւ յոլը նոցա եւ ասէ, ըստ հաւատոց յերոց եղիցի յեզ: Ահաւասիկ ըստ չափու պատրաստութեան եւ շնորհքն չափին: Աստի ի միտ առ, թէ վասն էր այդչափ կարօտ ի շնորհաց իցես. վասն զի յոյժ իսկ նուազագոյն է պատրաստութիւն քո. եւ գուն դիր այսուհետեւ յառաւելագոյն շնորհս զանձն քո պատրաստել: Նոցա որ լժշկեցանն ասացեաց եւ ասէ, ըստ հաւատոց ձեր ո՛ւ ելիցուք: Ոչ եթէ պատուէր ինչ էր այն, այլ խորհուրդ այնր որ ուսուցանէր՝ զի եթէ երբեք գործ ինչ գովութեան արժանի առաջի ժողովրդեան գործիցեմք, ցանկասցուք՝ զի ի ծածուկ կայցեն: Քրիստոս չկամի ընդ գովութիւն, եւ դու ընդէր կամիս առնուլ գովութիւն՝ որ առանց նորա չես իմիք ինչ ձեռնհաս:

Ը· ՀՈՐԵՓԵՂԱՐԱԹԻ

Ելանէ դեւն հոմր:

Ա· Մատթէոսին ասե նա այր մի հոմր, դեւահար, եւ չելանել դեւին՝ խօսեցաւ հոմրն: (Մատթ. թ:) Մեծ մեծ է սէր մատուցանելեացն, այլ մեծ եւս Աստուծոյ մարդասիրութիւնն: Ընդ այն զարմացիր դու, նմին լեր նմանող: Ի համերց համարի համարեա զանձն քո, եթէ արդեւ քեզ լինիցի խօսելոյ զԱստուծոյ՝ սէրն անոտուց եւ նանրութեան, խօսելոյ վասն Աստուծոյ՝ ակն ածելն ի մարդ-

կանէ, եւ խօսելոյ ընդ Աստուծոյ՝ թափառել մտօք յարարածս։

Բ. Ե՛ր ջրմոցան ձողվո՛ւրդն է՛ ասէն, ըէ է՛ ուչերբէ՛ երէ՛ւեցա՛ այսպէս ինչ յիւրայէլէ։ Որ պարզ եւ յստակ մտօք իցեն՝ գովչեն յորժամ բարի ինչ տեսանիցեն։ Իսկ փարիսեցիքն ասէին, ըէ էչխանաւն պէ՛աց հանէ զդե՛ւս։ Ոգի նախանձոտ չարաչար իմն երանգօք զայլոց իրս գունաւորէ։ Ապա տես թէ որպիսի միտս կարեւոր իցէ քեզ ունել, զի բարւոք խօսիցիս։ Կախարդ անուանի Յիսուս, եւ լուռ եւեթ կայ, եւ համբերէ. եւ դու զիա՞րդ զայս ամենայն զմտաւ ածեալ՝ զայրանայցես, թէ չար ինչ ոք զքէն խօսիցի։

Գ. Ե՛ր չրչեր Յիսու՛ս ընդ ամենայն փողփո՛ւն ընդ գեղս, ո՛ւսո՛ւցանէր ի ձողվո՛ւրդս նոցա, եւ բժշկէր զամենայն ախտս եւ զկի՛ւանդու՛ւն։ Աւասիկ զինչ հատուցումն փոխանակ այնչափ զըկանաց հատուցանէ Յիսուս. յաճախեր կուտեր ի վերայ նոցա երախտիս եւ նշանս սքանչելեաց։ Մի վասն այնորիկ՝ զի մարդիկ չար խօսին զգործոց քոց, ի բաց կացցես ի բարւոյ։ Եթէ ոչ վասն նոցա սկսար, ապա մի եւ նոցին աղագաւ դադարեսցես։ Հայեաց թէ ո՞ւմ ծառայես, եւ դիր ի մտի զայնմանէ ինչ ոչ հոգալ՝ եթէ մարդկան հաճոյ չլինիցիս։

Ա. ՀԻՆԳՇԱԲԱԹԻ

Գիտանէ զանդամոլոյնն ա՛ւ ա՛ւազանին։

Ա. Անվեհել դներ բազմո՛ւրիւն յոյժ հի՛անդաց, խո՛ւլաց, խաղաց, ջօ՛ւացելոց, որ սին ո՛ւնէին զբո՛ւն յո՛ւզելոյ։ (Ցովհ. Ե։) Աւասիկ քեզ առակ օրինակի ախտից ոգւոյ։ Հիւ-

անդք են՝ որ ձանձրանան յառաջադէմ խաղալ ի ճանապարհին առաքինութեան. կույրք՝ որ ոչ զանձինս ի վեր առ յաւիտենականն ուղղեն, այլ ի մէգ եւ ի մառախուղ կորըստականացս յարեալ կան. կաղք՝ որ յերկոսին եւս կողմանս, յԱստուած եւ յաշխարհ միտիցեն. եւ գօսացեալք՝ որ իւրեանց յանցանօքն զհիւթ եռանդան աստուածպաշտութեան ոչ ճաշակեն: Տես ո՞չ արդեւք եւ զքեզ յայս ի սոյն բազմութեան գտանես: Քանի՛ երկայնմտութեամբ եւ մտադիւրութեամբ կային մնային նոքա ջրոցն յուզելոյ՝ մարմնաւոր բժշկութեանն տեղեանօք. երանի՛ թէ այդչափ ցանկութիւն էր եւ քեզ վասն հոգւոյ բժշկութեան, եւ այդչափ առ դարմանն մտադիւրութիւն:

Բ· Ո՛ր նախ է ջրծո՞ն ջո՞ւրն էջանէր՝ բժշկէր: Ո՛րչափ եւ որպիսի՛ հանապազորդ մտադիւրութեամբ սպասեալ կային նոքա հրեշտակին որ իջանէր. եւ որպիսի՛ կռիւ էր ի միասին ընթացողացն ի ջուր անդր. բայց ասկայն առաջինն եւեթ բժշկէր, ոչ որ առաւել հիւանդն էր, եւ ոչ որ ընդերկար սպասեաց, այլ առաջինն եւ որ առաւել փոյթն էր: Տես թէ զի՛նչ ինչ ի քէն պահանջի՝ զի բժշկեացիս ի հոգի, միտ դնել ազդեցութեանց հրեշտակին, շարժման ջուրցն, կամ յօժարութեանց սրտի քո, եւ փութոյ գործելոյ: Տես միթէ գթե՞ս արդեւք ի սոսին, եւ ո՞րչափ:

Գ· Ե՞ր անդ էր այր մի՝ որոյ երեսուն եւ ութն ամ էր ի հիւանդութեան իւրում: Զնա երբե՞ երբեք՝... ասէ ցնա՝ կամի՞ ողջ լինել: Զկասկածէր քրիստոս զնորա կամացն, այլ ի հիւանդութենէն ոգւոյ քո հայեր բանն,

զի չէ մարթ նոցա բժշկութիւն գտանել՝ եթէ ոչ դու կամեսցիս: Վասն այնորիկ ի քէն իսկ խնդրէ, եթէ արդարեւ կամիցիս. զի այս կամք է շարժիչն առաջին: Կո՞ւ արդեւք, թերեւս լոկ կամիցիս: Զի թէ կամիս՝ ընդէր բնաւ մերժես զդարմանան. եթէ կամիս զի բժշկեսցի հպարտութիւնդ՝ ի խոնարհութենէ հիմ վախչիս: Այնպէս եւ զայլոցն իմանալի է:

Ա. ՈՒՐԲԱԹ

Քրիստոս բժշկէ ընդ անդամալոյծ:

Ա. Պապակեան եւ նմա հրամայէ. Տէ՛ր ոչ ոք ունիմ՝ ի ժամ խռովել զջուրն ածել, զի ես եկեալ յապաւինիմ: (Յովհ. Ե:) Մի՞թէ տրտունջ ինչ լինելով զայս ասաց, եւ լռելեայն ինն ամսեանց զջրոյն սպասաւորան, թէ առ մեծատունն ընթացեալ հասանիցեն, եւ զնա զհէքն եւ զտառապեալ լքեալ թողուցուն, եթէ լոկ զիւր տառապանան յայտ առնելով: Փոյթ յանձին կալ, զի ոչ միոյն օրինակաւ եւ ոչ միւսով ասիցէ զքէն վասն անփութութեան քո վերակացուն, կամ հպատակն, աշակերտն կամ ապաշխարողն. Ոչ ոք ունիմ: Չէ մարթ քեզ ի տառապանս ոգւոյ քո տրտունջ լինել՝ թէ ոչ զոք ունիմ. զի Ահա այրդ՝ Յիսուս քո, որ արկանէ զքեզ յաւազան անդր իւրոյ արեանն:

Բ. Աւե՛ք ինձ Յիսուս. արի, ա՛ռ զմահիճս քո եւ գնա: Աւասիկ քեզ առաւել երեք դարմանք ընդդէմ հոգեւորական հիւանդութեան: 1. Արի, մի սպասեր զի միայն ընորհքն զքեզ կանգնիցեն, այլ եւ դու եւս գործա-

կից լինիլքիր: Ոչ դու ուրոյն առանձինն գործ մի կարես վճարել, եւ ոչ շնորհք առանձինն, այլ դու նովաւ ամենայնի կարող ես: 2. Ա՛ր զհաւիճս ցանկութեանց եւ կարեացն ախտից: Բարձ, բարձ, հան ի խաչ: Բարձ ի ձեռն մտաց եւ կամաց ուղղելով զնոսին՝ յորս երբեմն եւ միտքն եւ կամքն հանդչէին: 3. Գնա յառաքինութենէ յառաքինութիւն փութով եւ ցանկութեամբ յառաջադէմ նկրտելոյ:

Գ· Յէր այսորիկ ի գործ ընս Յիսուս ի փաճարին, ե՛ ասէ ցնա, ահաւասիկ ոչլայր ի ե՛ս ծեղնէէր, ել ի լոր ե՛ս ինչ ւեչ լինելոյ: Յուշ արկանէ զերախտիսն, արգելու գործել մեղս եւ պատիժ պատուհասի ըսպառնայ: Սոքին իսկ կարճեացեն զքեզ ի թերակատարութենէն եւ յեռանդունն ոգւոյ ածիցեն, այս ինքն՝ սէրն որով բարիս առնէ քեզ Աստուած, պատուէր նորա, եւ պատիժն պատուհասի որ զհետ եկեսցէ, եթէ զպատուէրն ոչ պահիցես:

Ա· ՇԱԲԱԹ

Քրիստոս լսափեով ստանէ աշակերտացն՝ որ զհասն խորշէին:

Ա· Գնաց Յիսուս ընդ արտորայն նոցա ի շաբաթու. ե՛ աշակերտքն նորա ւեղկեան, ե՛ ակսան հասկ խորշել ե՛ ուտել: (Մատթ· ԺԲ:) Զմեռաւ ած զխիստ վարս քրիստոսի եւ զնորին աշակերտացն՝ որ մինչեւ յայն քաղց հասանէր: Ոչ խորհիկք որպէս քեզդ՝ յօրինեալ նոցա եւ պատրաստեալ, նա եւ հաց իսկ ոչ դոյր նոցա: Զարմացիր դու, ասէ Ոսկեբերան, թէ "զհարդ ոչ ինչ դարման ունէին

մարմնոյ, սակայն եւ այնպէս ի քրիստոսէ ոչ մեկնին,,: Մօտաւորութիւն քրիստոսի ընդոյր զպակասութիւնն եւ զանհամն համեմէր: Եթէ քաջ իսկ ածեալ էր զոյս զմտաւ. թերեւս զկարի ինն հոգաբարձութիւն զոր ունիս զմարմնոյ՝ ի հոգի անդր ընդէիր, եւ ոչ իսկ նուազութիւն կերակրոյ կամ հանդստեան ի բաց ի քրիստոսէ քակէր զքեզ կարճմտութեամբ եւ տրտունջ լինելով:

Բ. Փարիսեցիքն էբրե պէսին՝ ասեն ցնա, ահաւանիկ աշակերտքն ձո քոյին՝ զոր ոչ է օրէն գործել ի շաբաթու: Անհաւասիկ զիարդ միտ եդեալ նկատեն զնա, զի բիծս իւն ի վերայ դիցեն, եւ համբաւոյն զոր ի ձեռն արանչելեացն յանձն իւր ձգեալ էր՝ ինչս ինչ հասուցանիցեն. եւ նախանձն՝ կերպարանի զվրէժխնդրութիւն օրինացն լուծելոց: Ծանուսս եւս գտանէին ի շաբաթու գործեալս յանձանց, եթէ յանձինս իւրեանց հայէին: Այլ յանձինս խլուրդք, եւ լուսանունք յայլս՝ եւ զմանուսն իսկ ստգտանեն: Տեսանե՞ս, ո՛րչափ անպատեհ ինչ իցէ զայլս դիտել, եւ զանձն չդիտել: Յորժամ շիղ ինչ յական եղբօր քո տեսանիցես, դարձո զմիտսդ ի գերանն՝ որ ի քումմ ական կայ:

Գ. Ե՛ն նա ասէ ցնոսս. «Ո՞չ էիք ընթերցեալ յեր զոր արար Դաւիթ՝ յորժամ փազչեաւն... զիա՞րդ եմուտ ի փառն Աստուծոյ, եւ եխէր զհաց զաղաւորութեանն: Լուռ եղեն աշակերտքն ի կշտամբութիւնն զոր եւ ինքեանք կշտամբեցան, որպէս գրեալ կայ ի Ղուկայ աւետարանի. Նմին իրի յանձն իւր առնու Տէր պաշտպանել նոցա: Եթէ կամիցիս ամենայն թշնամանաց եւ զրպարտու-

թեանց պատասխանի առնել, բազում իրաց պատահեացես՝ յորոց առաւել եւս չարչարեացիս: Ապա թէ լուռ լինիցիս, բանն Աստուծոյ փոխանակ քո խօսեացի: Քանզի խնամ ունի նա իւրոցն. եւ եթէ թոյլ տացէ նոցա նեղել, այլ չթողու ընկճել եւ ոչ ի կորնչորձանել: Այս յոյս հանգուցեալ է ի ծոցի իմում:

Բ. ԿԻՒՐԱԿԷ

ՑԵՏ ՎԱՐԴԱՎԱՌԻ

Բժշկի Յերոնն գօսպէլ:

Ա. Անդ էր այր մի որոյ Յերոն էր գօսպէլ էր. հարցին ընդ նա ասեն՝ Ելիէ պարտ էցէ ի շաբաթու բժշկել: (Մատթ. ԺԲ:) Զի թէ հաստատեացէ՝ չարաչօսպէսցէն զնմանէ առաջի իշխանաց. ապա թէ ուրասցի՝ անգութ ոք եւ անողորմ առաջի խառնաղանճ ամբոխին կոչեացեն: Յերկոցունց կողմանց վտանգ ի վերայ կայր. սակայն զի գմոլորութիւնն ի բաց մերժիցէ՝ ի շաբաթու ընտրէ բժշկել: Զինչ դու վասն ճշմարտութեան առնէիր. յորժամ տեսանէիր յառաջադոյն թէ կայ ինչ կրել քեզ անտի: Մի երկիցես յերեսաց մարդկան: Արա որ ինչ ուղիղ եւ արդար իցէ ընտրողն նախանձու, թէպէտ եւ երկինք կործանեացին: Իսկ յաղթ՞ Յերոն անդր գօսպէլ էր, զմտաւ ած զգօսացեալ գործս առաքինութեան քո: Գօսասցի քեզ ձախն, եւ կենդանի իցէ աչն:

Բ. Ե՞ս ասէ ցայրն որոյ Յերոն գօսպէլ էր, որէ անց է ճէլ: (Մարկ. Գ:) Զի յորժամ թշուառութիւնն երեւեացի՝ ի դուրթ ածիցէ ղայնոսիկ որ նմա ընդդէմ դառնային: Ե՞ս

ասէ ցնոսա, ալ՞նչ արժան է ի լքեալս, քա-
րի՞ ինչ գործել՝ երկե լար առնել. այս ինքն է՝
զանց առնել զգործովք բարեաց: Ապա ու-
րեմն ընդ մի համար է քրիստոսի, չառնել
բարիս կարօտելոյն՝ մինչ ձեռնհաս իցես, եւ
կամ նմա միսա ինչ հասուցանել: Քննեա-
ջիր տեսջիր թէ որպիսի յօժարութեամբ
զգործս սիրոյ որ հրամայիցին՝ ընդունիցիս:
Թերեւս եւ դու յայնժամ ընթանաս, յոր-
ժամ հանել զոչխարն ի խորխորատէն պարտ
իցէ՝ յորժամ անձին ինչ դիւրութիւն անդէն
ղողայցէ. եւ դանդաղիս՝ ուր ընկերին ի թի-
կունս կայցէ հասանել:

Գ. Եւ արդեօք վասն ո՞րոյ նոցա: Զի ոչ զնա որ Մեսիայն էր՝ ճանաչէին, եւ ոչ իսկ վարդապետութեանն՝ թէ եւ ի շաբաթու պարտ է ընկերին օգնել՝ հաւա-նէին: Բայց քանի՞ օն եւս մեծ քո կուրու-թիւնն է, զոր ամսիք ախտիցն կարեաց աճեն ի վերայ: Ո՛հ. մի տրտմեցուցաներ զՕծեալն Տեառն: Ասէ ցայն, չգիտ զչիրն ես, եւ նա չգիտաց, եւ ուղղեաց չիրն նորա: Համարեաց թէ ցքեզ իսկ ասիցի. Զգեաց զձեռն ի գործս առաքինութեան: Զինչ օգուտ իցէ ի մտին դնել, կամ ըղձանալ, եթէ ընաւ ի գործ անդր ոչ մատչիցիս: Եւ էլեալ արտաք... խորհուրդ առնէին վասն նորա՝ ընդ ալի՛ր չո-րեսցին զնա: Ուստի լաւագոյնն պարտ էր լինել նոցա, անտի իսկ վաստարագոյնք գտանել: Զնոյն հատուցումն եւ դու առնես Աստու-ծոյ, քանիցս անգամ թէ զբարերարութիւնան ի չար անդր արկանես ի կիր:

Բ. ԵՐԿՈՒՇԱԲԱԹԻ

Ընդբին երիցսաման առաքելին։

Ա. Ե՞ր եղե՞ր ընդ առաքան ընդ այնոսիկ՝ եւ է լեառն կոչ յաղօթս։ (Ղուկ. Զ։) Խորհէին ի միտս Հրեայքն, թէ զիարդ կորուսցեն զնա. իսկ Քրիստոս՝ թէ զիարդ փրկեսցէ զնոսա ի ձեռն առաքելոցն իբրեւ ի ձեռն գործեաց։ Որչափ օտարոտի եւ հեռի են խորհուրդք Աստուծոյ ի խորհրդոց մարդկան։ 2. Խոյս ետ եւ մեկնեցաւ ի նոցանէ, զի տեղի տացէ ցասման նոցա, եւ ուսուցանէ՝ թէ չէ պարտ հրոյ ճարակ մատուցանել։ 3. Ուսուցանէ թէ պարտ եւ պատշաճ է ընդ ժամանակս ժամանակս զդործս գործականն կենաց՝ նկատուածեամբ արբել. եւ պարզել, զի ոգին առ մեծամեծան ամփոփեսցի։ 4. Ուսուցանէ զի ըստ պատշաճի յաղօթս կացցես՝ պարտ է մեկնել արտաքուստ յաղմկէ գործոց, եւ ի ներքուստ յախտից կարեաց։

Բ. Ե՞ր հանէր զՓիլէբն է գլուխ յաղօթիցն Աստուծոյ։ Զգիլէբն ամենայն աղօթս առնէ, մինչ չեւ ընտրեալ էր զառաքեալսն. զի ուսուսցէ՝ թէ յորժամ կարգել ինչ ի գործս փրկութեան առաջի կայցէ, պարտ է ընդ Աստուծոյ ի խորհուրդ մտանել, եւ զայն՝ ոչ հարեւանցի ինչ, այլ ժամանակս ինչ սահմանեալ։ Մարդկեղէնն իմաստութիւնն տկարացեալ գտանի առ աստուածոյն։ Մոլորեցար բազում անգամ՝ յորժամ զԱստուած ոչ հարցեր. թերեւս ոչ երբեք սխալեցար՝ յորժամ ընդ նմա խորհրդակից եղեր։

Գ. Ե՞ր էբրե՞ր այդ եղե՞ր՝ ի՞նչ ասացեր ցՓիլիպպոս ի՞ր, ե՞ր ընդրեաց ի նոցանէ երիցսաման, զոր ե՞ր առաքեալս անուանեաց։ Եւ զքեզ իսկ

կոչեաց Աստուած յառաքելութեան կեանս եւ ձրի։ Ո՛րչափ պատիւ կոչմանն է. քան նիւն քո անարժանութիւն։ Մի պերճացեալ պարծեսցիս վասն կոչմանն շնորհաց, թէ ոչ հաստատեսցես զայն գործովք։ Եւ Յուդա ընդ նոսա էր, եւ սրբապոյն եւս քան զքեզ յայնմ ժամանակի, եւ սակայն պակասեալ անկաւ։ Եւ քեզ իսկ մարթի նոյնօրինակ դիպել, զգոյշ լեր իմաստութեամբ։

Բ. ԵՐԵՔՇԱԲԱԹԻ

Խօսք քրիստոսի ընդ երկին խօսեցաւ։

Ա. Եւ երբեք նոքա, մտիկան ոք նա ընդ ակնկրտին նորա. եւ քայել զերկրան իւր ոք ոչ ոչ-յանէր ընդ նա։ (Մատթ. ե։) Իբրեւ նստի վարդապետն առ ի ուսուցանել, անդէն մատչին աշակերտքն եւ ունկն դնեն վարդապետութեանն։ Նստի Աստուած վարդապետ սրտի քո, բանայ զբերան իւր ի ձեռն ազդեցութեանցն, մատիր՝ թէ կամիս լինել աշակերտ, եւ իբրեւ յոյնէ նորա լսէցես՝ ի քոց-պացոյցանէր զերբ ք։ (Սղ. ՂԴ։) Մեծ համարեալիր զվարդապետութիւնն՝ զոր այնչափ եւ այնպիսի ոք վարդապետ աւանդէ։ Դիր ի մտի ըստ նորա վարդապետութեանն մանաւանդ գնացս ցուցանել, եւ ոչ ըստ աշխարհի ինչ եւ ըստ մարմնոյ վարդապետութեան։ Երանելիս կոչէ զայնոսիկ՝ զորս աշխարհ եւ մարմին եղուկս անուանեն։ Աստուած ոչ մոլորի, ապա աշխարհ մոլորի։ Առնուս զայս ի միտ. եւ սակայն զաշխարհի սկզբանցն զհետ երթաս։

Բ. Երանի՛ աղքատաց հոգւով։ Որ առաջեր Աստուծոյ յամենայն անցաւորացս եւ եղ-

ծականաց ի բաց հրաժարեն, եւ զնոցին ցանկութիւն յանձնէ ի բաց թօթափեն, զի մերկք զմերկոյն Ցիսուսի զհետ գնայցեն: Զմտաւ ածէ որչափ գարշելիս յերկրաւորացս, կամ մեծ համարիցիս, կամ արհամարհիցես եւ կամ յարեալ ի նոսա իցես: Թէ զինչ ինչ պարտիցէ քեզ վասն այսր ամենայնի՝ յօրինակէ անտի քրիստոսի ուսիր: Բայց զի՞արդ քրիստոսի նմանողք լինիս: Զի նոցա է արքայութիւն երկնից: Զօրեղ է պատճառ երանութեանն. Որ ունի զարքայութիւն երկնից՝ երանելի է, ո՞ է որ զայս յուրասա լինիցի: Աղքատաց է արքայութիւն երկնից. ճշմարտութիւն յաւիտենական զայս ասաց, ապա օրեցին երանելի են աղքատքն, ոչ եթէ զի ստացեալ ունին զայն արքայութիւն՝ այլ ունին իրաւունս առ այն: Որչափ բարութիւնս շահեացիս, եթէ զանցաւորսս ի սուտ արմատաքի խլեացես: Դարձեալ երանելի են եւ երանութեամբ աշխարհիս այսորիկ, զի ոչ իմիք ցանկան: Եւ դարձեալ ձառանգեն զերկիր աստուածոյ, զորմէ ասէ քրիստոս (Ղուկ. ԺԷ.) Թէ ի նէրփս է չէզ է, զի ժառանգեն զհոգիս իւրեանց:

Գ. Վայ չեզ ձեզ որ լնուք, զի ընկալայք զմխիթարութիւն չեր: (Ղուկ. Զ:) Զնոցանէ են բանքն՝ որ անկարդ իմն սիրով ընդ չկայսս եւ ընդ չմնալիս ծնդիցին: Զոր օրինակ աղքատացն՝ ստուգութիւն երկնից լինի խոստացեալ, նոյնպէս ոտքս վայ յաւիտենական որոտայ: Քանզի սիրտ նոցա կապեալ է, որպէս զի ոչ զօրեն զայն հաստատութեամբ եւ կատարեալ առ Աստուած ամբառնալ: Զի անկանէն է փորձութիւն եւ յորոգայթս սատանայէ: (Ա. Տիմ. Զ:) Ոնդին պիտիութիւն՝

ոչ եթէ զԱստուածոյ եւ կամ զհաստատունն, այլ զանձանցն եւ զկերպարանաւոր։ Ձե՞ս դու ի սոցա համարի։ Ուրախ լեր յանձին քումմ, գոհացիր զԱստուածոյ. եւ փոյթ կալ զսիրտ քո եւս քան զեւս զատեալ որոշել յեղծականաց անտի, զի մի միայն իսկ դանձ քո իցէ նա՝ որ է ամենայն ինչ։

Բ. ՀՈՐԵՓՇԱԲԱԹԻ

Երէրորդ ե՛ երրորդ երանո՛ւթիւն։

Ա. Երանի հեղոց։ (Մատթ. Ե։) Ոչ միայն որ զամբոխեալ եւ կամ զմանր մանր յոյզս ցասմանն կարճիցեն, այլ եւ՝ որպէս ասէ իսկ Կղեմէս աղեքսանդրացի յիւրում Ստրոմատին, "որ զնեննգաւոր պատերազմն որ ի հոգւոջ մղիցի՝ ցածուցանիցեն, զբարկութեան եւ զցանկութեան եւ զայնր ամենայնի որ զնոցին զհետ գայցեն,,։ Յայսմ վայրի դաշտ լայնատարած առաջի ընծայի քեզ զքէն խորհելոյ, որչափ լայնագոյնս տարածեացի ցասնականն եւ ցանկական յօժարութիւնն։ Համեմատեա զանձն քո ընդ օրինակին քրիստոսի, զիարդ գնաս դու ընդ մեղաւորս եւ որպէս համբերես թշնամանաց։ Համարեաց թէ ասիցէ նա ցքեզ. Ո՛՛՛ոյ՛՛՛ւ չինէն, ընչ հեշ եմ։ (Մատթ. ԻԱ։)

Բ. Զի նոքա ժառանգեսցեն զերկիր։ Զո՞ր. երբեմն զերկիր կենդանեաց. իսկ այժմ զերկիր սրտի իւրոյ։ Զայս ոչ ժառանգեն բարկացողք, զի առ տապոյ ջերմութեանն՝ որպէս թէ արտաքս յանձանց իւրեանց յափշտակին. բայց որ պահէ զյանդիմանութիւն՝ ապահոյ զերկիր։ Այս ինքն որ ոչ բարկանայ՝ եւ խռովի ոչ։ Ո՛րչափ այն երանութիւն իցէ,

յայսպիսում ներքին խաղաղութեան եւ ի հանդարտութեան վայելել։ "Զոր օրինակ եղուկ է քաղաք, որ թէպէտ եւ քաջ ամրացեալ իցէ՝ այլ մատնիչս ի ներքս անուցանիցէ, ասէ Ոսկեբերան, այսպէս չիք ինչ քան զայն երանութեան՝ ի ներքին պատերազմէ ազատ լինել,,։ Մարթ է քեզէն իսկ անձամբ անձին տալ զնոյն երանութիւն, եւ զի՞նչ այն իցէ որ արգել եւ խափան լինիցի։

Գ· Երանի՛ ոք-ոցա, որ աշխարհիցեն առ ստրջանաց՝ զմեղս իւրեանց, առ վշտակից լինելոյ՝ զայլոց մեղս, առ եռանդման աստուածապաշտութեան՝ զթշուառութիւնս այսր կենաց պանդխտելոյ ի հայրենի գաւառէն իւրմէ, եւ առ անձկոյն՝ զյաւիտենից կենացն զյապաղումն։ Տես դու թէ զինչ ինչ սպայցես, զԱստուածդ արդեւք զոր կորուսեր, եթէ զմարճնաւոր դիւրութիւնս, զմարճնոյ չարիս եթէ զհոգւոյդ։ Զի նոքա մխիթարեսցին։ Յուսի՛· յԱոքո-ոյ ամենայն մխիթարութեան։ Ո՞ւր· ոչ միայն յերկինս, այլ սրբեսցէ Աստուած զամենայն արտօսր· (Յայտ· Է·) այլ եւ յայսմ աշխարհի, ուր սգոյ եւ կոծոյ որ յստրջանաց անտի եւ ի հոգեւոր եռանդմանէ լինիցի՝ կամ ընթացակից իսկ է եւ կամ զհետ գայ անկշիռ եւ անզուգական մխիթարութիւն։ Բայց վա՛յ ձեզ որ ծիծաղիք ընդ աշխարհի, եւ ի բարութիւնս անցուցանէք զաւուրս ձեր, զի յաւիտեան սգայք եւ լայք։ (Ղուկ· Զ։)

Բ· ՀԻՆԳՇԱԲԱԹԻ

Զորդորդ եւ հինգերորդ երանութիւն։

Ա· Երանի՛ որ խոչտեալ եւ ձարաւի էցեն, (Մատթ· Ե·) ջերմայերման ցանկութեամբ՝

արդարութեան կամ ամենայն դիպուածոց ծառայելոյ Աստուծոյ եւ հաճոյ լինելոյ, որ սաստիկ իմն տենչանօք յօժարեալ գայցեն ի գործս առաքինութեանց, ոչ միայն յայնա՝ որ պատիւ ինչ կից ընդ իւրեանս ունիցին, այլ եւ որ խոտանքն եւ անարգք, կամ դժուարինք եւ խիստք թուիցին: Ո՛հ. որչափ պակասեալ գտանիս յեռանդմանէ աստի յայսմանէ: Ծարաւեաս եւ դու, այլ առ ջուրս ձախոյս աշխարհի՝ որ ոչ կարեն առնել զոր փրկութեան: (Երեմ. Բ:) Զիարդ դիւրաւ չթուի քեզ հաճոյ առաքինութիւն՝ որոյ դառն կատարումն իցէ: Կամիս արդեւք ծառայել եւ հաճոյ լինել Աստուծոյ: Յայսմ իսկ կայ փրկութիւն քո յաւիտենական: Ապա զարթո զայն ծարաւ, զի առանց այնր՝ ամենայն առաքինութիւն լուծեալ չկայ յակատանի:

Բ. Զի նոքա յոգեւոցն: Երբեմն յերթալ ջրոյ Աղբիւրոյ: (Սղ. ԽԶ:) Իսկ յայսմ աշխարհի զի ոչ իմիք այլ իմիք ցանկանայցեն: Քանզի ցանկանալովն իսկ ունին զայն որում ցանկանն, զի այսպէս ծառայեն Աստուծոյ եւ հաճոյ լինին: Դարձեալ միշտ ունին նոքա՝ ուստի յագիցին, զի ունին հանապազ՝ ուր զարդարութիւն գործեացեն, ուր ծառայեսցեն Աստուծոյ, երիս ուրեքն, երիս ըմպիցեն, երիս ջինջ ի ջրթիցեն: (Ա. Կոր. Ժ:) Ո՞չ եւ դու այսպէս ընդ սոյն կամիս. ոչ ցանկաս գոնէ այնպէս իսկ կամել: Իցէ թէ անդստին յառաջնմէ վայրկենէ կենաց քոց սոյնօրինակ փափաքէիր: Տուք մեզ Աստուած ուրք յոգեոյնէ պալատել ընդ, ի ուրք նել զիմս նորս յանձինս մտաբերս ի ուրք հոմանիս: (Բ. Մակաբ. Ա:)

Գ. Երանի՛ աղերմանդաց: Որ մարմնաւոր եւ հոգեւոր ողորմութեամբ, սրբով իմն դիտաւորութեամբ, վասն առաքինութեան, ախորժ յօժարութեամբ, նա եւ ի թշնամիս անգամ զանձինս տարածիցեն: Զի նոքա ողորմութիւն գտցեն. երբեմն՝ յորժամ պատկեսցէ ղէպ ողորմութիւնն. (Սղ. ճԲ.) իսկ յաշխարհի աստ՝ թողութեամբ մեղաց եւ շնորհացն յաճախութեամբ: Զի՞նչ ասէիր, թէ յառաջ քան զժամանակն երթայիր ի տանջանսն յաւիտենականս, եւ անտի միւսանգամ ի կեանս կոչէիր, եւ զգեցեալ շնորհօք յերկինս գնայիր: Ո՞չ ապաքէն մեծ իսկ ողորմութիւն էր այն: Զնոյն արար ընդ քեզ Աստուած՝ քանիցս անգամ թէ եթող զմեղս քո: Արդ տես թէ ուստի՛ կարիցես հասանուն առնել քեզ զողորմութիւնն զայն:

Բ. ՈՒՐԲԱԹ

Վէմք երդմունք եւ եղինդք երանութիւն:

Ա. Երանի՛ այնոցիկ որ սուրբ են որպէս: (Մատթ. Ե:) Սուրբ սրտիւք այնոքիկ կոչին՝ որ թէպէտ եւ ունիցին զինչ թերակատարութիւնս, սակայն ամենեւին իսկ յամենայն մեղաց ծանուցք հեռի իցեն, եւ վասն այնորիկ զգեցեալ շնորհօք, որ եւ զիղձս անգամ եւ զյօժարութիւնս սրբեալ եւ պարզեալ իցեն, եւ ի սիրոյ արարածոց զատեալ եւ մեկնեալ, եւ դարձեալ առ Աստուած. որ եւ ի մանր մանր թերակատարութեանց՝ որչափ զինչ ձեռնհաս իցեն՝ խուսափիցեն, եւ ջանայցեն ամենեւին իսկ առ Աստուած մերձենալ: Հայեաց յայսմ վայրի ի հոգի քո. որչափ անջատեալ յարարածոց իցես, եւ որ-

պէս միացեալ ընդ Աստուծոյ. քանի՛ փութով խոյս տաս ի թերակատարութեանց:

Ե. Չի՞ նոքա վախճաք պէսպէս, երբեմն դէմ յանդիման, իսկ այժմ էքրե՛ ընդ հայելի օրինակաւ կամ արարածովք: Տեսցեն զնայիշատակաւ լինելոյ նորա մօտ ամենայն ուրեք. նմին իրի եւ ի վիշտս իսկ ուրախ լինիցին. Ցիչէ՛ վախճաք է՛ ուրախ եղէ: (Սղ. ՀԶ:) Տեսցեն զնա նկատելով եւ իմանալով զբարձրագոյն ճշմարտութիւնս, եւ տեսեալ՝ սիրեցեն, եւ սիրեցեալ՝ յարեսցին ի նոսա: Մեծ իմն երանութիւն է այս քան զամենայն երանութիւնս աշխարհի. այլ զոր օրինակ չիք ինչ ի պղծոց որ ի յայտ յանդիման տեսիլ Աստուծոյ հասանիցէ, այնպէս եւ ոչ յայս երանութիւն ոգի որ պիղծ եւ անսուրբ է՝ հասանիցէ: Չի այնմ ժամանիցես՝ հարկ է զի կամեսցիս ի հրահանգս անդ մրցութեան սուրբ քան զհրեշտակ գտանել: Ապա այնպէս իսկ կեանս կեաց հանապազօր, եւ սուրբ լեր, զի թերեւս այս օր յետին իսկ էցէ:

Գ. Երանի՛ խաղաղարարաց. որ զմարմինն հոգւոյ, եւ զկարիս՝ մտաց հնազանդ կացուցին, որ ընդ ընկերին ի խաղաղութեան կեան եւ սիրով, որ զայլս ի խաղաղութիւն ածիցեն եւ այսրէն ընդ միմեանս հաշտեցուցանիցեն: Զայս ամենայն յանձին քում խընդրեա: Թէ գտանիցես՝ օրհնեա զԱստուած՝ ապա թէ ոչ՝ յայսմ օրէ եւ առյապա զայնմանէ փոյթ արա բազում հաւաստեաւ, որչափ ցանկալ լինել որդի Աստուծոյ: Չի՞նոփ որդի՛ Աստուծոյ ՝ուչիցին, որ է Աստուած ամենեւին իսկ հոգի առանց մարմնոյ, ամենայնիւ բան ազատ ի կարեաց, Աստուած խաղաղութեան եւ ոչ հակառակութեան:

Որչափ եւս առաւել ի նոյն նմանութիւն զանձն համարեացիս մերձենալ, դոյնչափ հաստատուն լինիցիս՝ թէ ես որդի Աստուծոյ։

Բ· Շ Ա Բ Ա Թ

Ո–ՐԵՔՈՐԴ ԵՐԱՆՈՒԹԻՒՆ։

Ա· Երանի՛ որ հալածեալ եղեն վասն արդարութեան· (Մատթ· Ե·) ոչ եթէ վասն իւրեանց ինչ յանցանաց։ Այն ճշմարիտ իսկ է, թէ ամենեքին որ կամիցին աստուածպաշտութեամբ կեալ ի Քրիստոս Յիսուս, ի հալածանս կացեն։ (Բ· Տիմ· Գ։) Ապա ուրեմն թէ չկամիս մեկնել յարդարութենէն՝ պարտիս պատրաստ լինել ի հեռանել, եւ ան յանձն ընդ օրէնս հայրենիս։ (Բ· Մակաբ· Է։) Այլ զի՞նչ միտս ունիցիս դու յայնժամ, յորժամ կամ կրել ինչ կայցէ առաջի, եւ կամ զառաքինութեամբ իւիք կամ զկանոնաւ անցանել։ Այնպէս իմն երեւեցուցանես թէ զՅիսուսի զհետ գնաս, եւ այն՝ զխաչելոյն, այլ զբեւեռան չկամիս տանել· եւ զի մի կրիցես ինչ՝ եւ զառաքինութիւն եւ զկանոնս ի բաց թողուս։ Կամ լեր խոստովան, թէ չլինիմ նմանող Յիսուսի, կամ յանձն առ չարչարանս։

Բ· Զի նոցա է արքայութիւն երկնից· եւ այն որ կատարեալն է անդէն ի հայրենիս, եւ որ սկսեալ աստ ի ճանապարհի, այս ինքն է՝ արդարութիւն, եւ խաղաղութիւն, եւ խընդութիւն ի Հոգին սուրբ։ (Հռոմ· Ժդ։) Քանզի զարդարութիւն կորուսանել չէ մարթ այնմ՝ որ կիրս ինչ մանաւանդ կամիցի կրել, եւ ոչ մի ինչ ի կանոնաց լուծանել։ Պատրաստեա դու քեզ զայն արքայութիւն, յորում կայ հանդերձելոց արքայութեանն հաս-

առաուլթիւն: Մի երկեցեք յայնցանէ զոր լըսելոցն էք, (Ցայտ. Ր.) յաշխարհէ՝ որ ընդդէմ բարբառի այնմ, ի սատանայէ՝ որ նեղէ, եւ ի մարմնոյ՝ որ ցանկայ հակառակ հոգւոյ:

Գ. Երանի՛ է յեղ յորժամ նախատիցեն զձեզ մարդիկ... եւ ասիցեն զամենայն բան լըր զձեզնէ սուտ վասն իմ: Ո՞ այն ոք իցէ որ չառնուցու յանձն թէ երանեալ է նա՝ զոր Աստուած օրհնիցէ: Զի օրհնութիւն Տեառն է ելից արդարոց, եւ նոյն ինքնագոյացանէ, եւ ոչ եւս յաւելու պրպտութիւն է սէրպ նորա: (Առակ ժ:) Այլ Աստուած օրհնէ զայնոսիկ՝ զորս աշխարհ վասն արդարութեան անիծանէ. Օրհնութիւն Տեառն է ելից արդարոց: Նո՛ւ անիծանեն, եւ դո՛ւ օրհնեսցես: (Սաղմոս ճԺ:) Եւ սակայն ո՞չ ապաքէն զգովութիւնս սիրես եւ զբարի բանս մարդկան: Ապա ուրեմն ընտրես անարգել յԱստուծոյ: Զգիտիցե՞ս արդեւք զայն. Վա՛յ յեղ յորժամ բարի ասիցեն զձեզնէ մեղեայն մարդիկ: (Ղուկ. Զ:)

Գ. ԿԻՐԱԿԷ

ՑԵՏ ՎԱՐԴԱՎԱՌԻ

Վասն երկոց հանգամանաց արանց այնոցիկ՝ որ զարուեստելոյ պաշտօն յանձն առեալ էին:

Ա. Դուո՛ք եք ազ երկիր: (Մատթ. Ե:) "Աղի բնութիւն, ասէ Պղինիոս, կծու է, կիզիչ, սրբիչ, անօսրացուցիչ եւ ցամաքեցուցիչ,,: Ապա պարտ եւ պատշաճ է առն որ զառաքելոյ պաշտօն յանձին ունիցի՝ ըստ կարի կատարեալ ի սրբութեան ճանապարհին լինել, եւ զայլս եւս նախ ընդ այս ճանապարհ ածել, եւ ապա ընդ լուսաւորականն

եւ ընդ միաւորականն: Իսկ արդ զինչ դու զանձնէ քումէ ասիցես. ոչչափ ինչ յառաջադէմ յայսմ ճանապարհի ընթացար. ոչ ապաքէն բազում եւս ճանապարհ առաջի կայ:

Բ. Դ՚ո՞ւ է՞ լոյս ալիւրդ: Երկրորդ աստիճան առաքելականն ճանապարհի՝ յանուն լո՞ւսոյ յայտ առնի. զոր զլուսաւորականճանապարհէնն իմանալի է, յորում կատարեալ պարտի լինել ոչչափ ինչ մարթ իցէ գործովք առաքինութեանց՝ որ ի վարուց անտի եւ ի վարդապետութենէ Քրիստոսի հանեալ իցեն: Քանզի չէ իսկ բաւական սրբեալն լինել, եթէ ոչ եւ զարդարեալ իցէ ինքն անդէն յանձին իւրում եւ լցեալ առաքինութեամբ, զի կարիցէ այլոց հաղորդել լուսաւորելով, լուծանելով զմնլորութիւնս եւ զսիրտս յորդորելով: Իցէ՞ քո արդեւք գէթ մի միայն առաքինութիւն ի կատարեալ աստիճանի: Որչափո՞ք պակասեն քեզ: Զիա՞րդ փոյթ յանձին ունիս վասն այնոցիկ: Զի այլոց պիտանի լինիցիս, զքանքարսդ զնաւրդ յարգես: Դնիցե՞ս արդեւք զճրադն ընդ գրուանաւ:

Գ. Ոչ կարէ մոլոր ընտրել՝ որ ի վերոյ լերին կայցէ: Միաւորականն ճանապարհ յայտ առնի յայսմ վայրի: "Զոր օրինակ քաղաք բազմութիւն քաղաքացւոց է, ինքնին իսկ բաւական առ ի կեալ,,. (Արիստ.) նոյնպէս եւ կատարեալքն՝ յորժամ ընդ միոյն Աստուծոյ յօդեսցին, այնուհետեւ բազում առատութեամբ բաւականք լինիցին անձանց իւրեանց եւ այլոց իսկ առ ի կեալ կատարելապէս: Տես, Աստուա՞ծ միայն իցէ բաւականութիւն քո. ի նա՞ միայն յարեալ իցես, եւ ոչ բնաւ յարարածս. միթէ զամե-

նայն ինչ ի նա՞ ընկնիցես. չնիցես արդեւք այլում իմիք արտաքոյ նորա ի խնդիր:

Գ. ԵՐԿՈՒՀԱՐԱԹԻ

Վասն պոլոյ օրինակ բարւոյ ի փառս Աստուծոյ:

Ա. Այնպէս լուսաւորեսցէ լոյս ձեր առաջի մարդկան, որպէս զի տեսցեն զձեր բարի գործս: (Մատթ. ե:) Ոչ զամենայն մարթի է գործել ի ծածուկ, եւ ոչ զամենայն առնել յայտնապէս արժան է. բայց զորս յայտնապէսն գործես՝ իցեն գործք բարիք, ոչ կերպարանօք ինչ՝ այլ ճշմարտութեամբ. զի իբրեւ ընկերին հաճոյ լինիլ է բարւոյն վասն շինուածոյ: (Հռոմ. ժե:) Արդ՝ քննեա զիօսա քո ի հասարակաց գնացս, մանաւանդ առաջի փոքրկանց, որ դիւրաւ յաւազէ անտի ուսանին, դատարկ արդեւք իցեն կամ բանք անձնագովութեան. զբարս քո՝ թէ որպէս յարդարեալ եւ պատշաճեալ իցեն. եւ զգործս՝ թէ որչափ իցեն միաբան ընդ կանոնացն:

Բ. Եւ փառաւորեսցեն զՀայր ձեր որ յերկինս է: Է քեզ յայսմ վայրի սահմանեալ դիտաւորութիւն արտի, որով պարտ եւ պատշաճ է գործել բարիս յայտնապէս. նախ իակ՝ զի դու հաճոյ լինիս Աստուծոյ, եւ ապա զի Աստուած փառաւորեսցի յայլոց, այնու զի արարիչ բարւոյ ճանաչի: Ապա ուրեմն մարթի է քեզ եւ համր իակ լինել՝ եւ զփառս Աստուծոյ յառաջադէմ առնել: Խորես իմն ի փառացն Աստուծոյ, եթէ մարդկօրէն ինչ ակն ածելով՝ չգործիցես զբարին յայտնապէս, զոր ըստ պատշաճի իակ ձեռնհաս իցես կամ պարտիցիս գործել: Ի խոյզ արկեալ քննեա զքո դիտաւորութիւնս, թէ ո՞նդր արդեւք

ձգիցին. եւ դիր այսուհետեւ ի մտի հաստատութեամբ. Այլ ես Տէրոն ասի ինձ: (Մկք· Է:)

Գ· Զիոյլ լերուտ արդարութեան յերամ ի՛ առնել առաջի մարդկան, որպէս ինչ է ցոյց ինչ նոցա: (Մատթ· Զ:) Արգելու խնդրել փառս անտես: Անիրաւութիւն մեծ գործէ, որ ի ցոյց ինչ գործիցէ զարդարութիւն. քանզի կորզէ ինն այնու յանձն իւր զայն՝ որ Աստուծոյ է, հակառակ կամաց նորա եւ հրամանացն: Զի Աստուած միայն է թաքստոց ես Տէր փառաց: (Սղ· ԻԳ:) Մէկն Աստուծոյ փառ ես պոռչ: (Ա· Տիմ· Ա:) Դու առանց շնորհաց չես իմիք կարող. Աստուծոյ շնորհն է, որ յաղեղէ զնոսեղն ես զառնելն: (Փիղիպ· Բ:) Որ յետուստ ուրեմն զհետ գան գործոյն՝ են փառքն: Արդ՝ դու որ ոչ ինչ արարեր, կամիցիս զամենայն զերծուլ հանել յԱստուծոյ՝ որ զբնաւ արար:

Գ· ԵՐԵՔՇԱԲԱԹԻ

Վասն ճշդիւն պահպանութեան օրինաց:

Ա· Ոչ էիւ լռնանել (զօրէնս), այլ ընդ: (Մատթ· Ե:) Օրէնք կանխագոյն քան զքրիստոս չէին ինչ լցեալ կամ կատարեալ, եկն զի լցցէ կամ ի կատարումն ածիցէ, քանզի հրամայեաց յաւելուլ ի նոսա շունչ եւ ոգի կամ ներքին ինչ յօժարութիւն, եդ առնութեր եւ խորհուրդս կամ խրատս: Իսկ մեզ յաւել զիւր արժանիսն, յորոց եւ շնորհքն իսկ են առ ի դիւրաւ զօրէնսն պահելոյ: Տես թէ զինչ պարտիցիս Օրէնադրին: 2· Ի միտ առ թէ չէ բաւական զօրէնս ոչ լռնանել, այլ պարտ եւ պատշաճ է եւ ընդ· զի այն

իսկ է լիով եւ կատարեալ զգործս կանոնացն կատարել:

Բ. Ահեն ասէ՞ յԵղ . . . յովք ի որ նշանախեց ի է, ոչ անցեալ յօրինացն՝ ինչ ահեղ նայն եղիցի: Զիւր օրինակն դնէ մեզ առաջի, որ զամենայն օրէնս եւ զայնոսիկ որ գնմանէ իսկ գրեալ կային ի մարգարէս, մինչեւ ցմանուէնս եւս կամեցաւ պահել. այնպէս զի երկինք եւ երկիր կորնչիցին առաւել՝ քան եթէ նա եւ զմանուէնն իսկ ոչ լցցէ: Ունիմ արդեւք եւ դու այնպիսի կամս առ օրէնն Աստուծոյ եւ առ կանոնս վանացն: Զամենայն փոյթ ի մէջ առ, զի մի՛ եւ նշանախեց մի անցանիցէ զքեզ: Զմեծամեծ ինչ իրաց հոգայցես, եթէ զմանուէնցն հոգ ի մտի ունիցիս:

Գ. Որ ոտ լուծցէ ի ինչ է պատուիրանաց յայսցանէ է փոքունց . . . փոքր կոչեսցէ յարքայութեան երկնից: Յետ զիւր օրինակն առաջի դնելոյ՝ զայն իմն ակնարկէ թէ զինչ է քէն պահանջիցէ, այս ինքն՝ զի եւ զպատուիրանս իսկ փոքունս եւ զկանոնս պահեսցես: Զինչ այնչափ դոյզն չար, որ ոչ ի չարադոյն անդր միտիցէ: Միտ դիր զի բանն այն՝ Լուծցէ, նշանակեալ ցուցանէ, թէ ամենայն իսկ պատուիրանք կապեալ ընդ միմեանս են. եթէ զմին լուծանիցես՝ այնուհետեւ դիւրաւ ի բազմաց լուծումն գայցես: Փոքունս կոչէ, զի զդիւրութիւնն պահելոյ ցուցանիցէ: Այս ամենայն յորդորեսցեն զքեզ, զի զգուշացեալ միտ դիցես փոքունցն. եւ եթէ անարգիս զսակաւս, երկիր՝ զի մի գուցէ ահա է փոքր փոքր յորձանեսցիս:

Գ· ՀՈՐԵՔՀԱՐՈՒԹԻ

Վասն փոխոյ ջօրէնադ պահելոյ։

Ա· Եւ ոչ սրտաւելութեամբ արդարութիւն
յեր սրտաւել քան զպարտսն ես զչարութեանդ,
ոչ մրանիցէ յարքայութիւն երկնից։ (Մատթ.
Ե։) Առաւելագոյնս ի քրիստոնէից պահանջէ Աստուած եւ բարձրագոյնս, քան զայն՝
զոր ի Հրէից անտի պահանջեաց։ Նոցա շատ
իսկ էր կեղեւ օրինացն, կատարել զգործն
հրամայեալ, կամ զայն որ արգելեալն էր՝
չառնել· իսկ ի մէնջ հոգի գործոյն կամ
սէր եւ յօժարութիւն խնդրի, զի շնորհս
մեծամեծս տայ։ Աստանին ածցես դու զմտաւ,
թէ եւս մեծամեծս պահանջիցէ ի վանականէն, քան յաշխարհականէ վասն նորին իսկ
պատճառաց։ Զամենի հարկիր, զի յայնչափ անչափ աշխարհականաց ի պարտութիւն
մատնիս յառաքինութեան։ Երկիր, գուցէ
ի բաց հանցէ ի քէն Աստուած զշնորհն՝
այնու զի չլինիս գործակից։ Նախանձաւորք
լեր շնորհացն՝ որ լաւն են։

Բ· Լարտ զի ասացա սրտին, այլովքն հանդերձ։ Այլ ես ասեմ ձեզ։ Միտ դիր
թէ որչափ առաւելագոյն իցեն յամենայնի
օրէնքն շնորհաց քան զհին օրէնս։ Քանզի
1· այն որ տխմարագունիցն տուան օրէնքն,
զթանձրագոյն ինչ իրս միայն արգելուին·
իսկ այս եւ զփոքունս եւս։ 2· Այն՝ զարտաքնոցն կախեալ կայր, այլ այս՝ զուղեղս
ոգւոյն խնդրէ։ 3· Նմա՝ որ զայն օրէնս պահէր, վարձք ժամանակեանք տուեալ լինէին·
իսկ այսր վարձք՝ յաւիտենականք են։ Գոհացիր, զի առ այս օրէնս պահեաց զքեզ

Աստուած: Մի ի կեղեւ օրինացն կայցես, այլ զուղեղն նկատեա:

Գ. Արդ երբո՞ւ պո՞ւ խոպոբեալք, որպէս ե՞ս Հայրն յեր երկնաւոր խոպոբեալ է: Անպակս կատարեալ է նա՝ զի ամենեւին ամենայն կատարելութիւն գոյ ի նմա, իսկ թերակատարութիւն ի նմա չկայ եւ ոչ մի, այլ եւ ոչ որ կարի մանր իսկ իցէ: Եթէ հոգ ի մտի ունիցիս՝ զի մի ինչ թերակատարութիւն գտցի յանձին քում, ապա հոգացար՝ զի իցէ ի քեզ կատարելութիւն մեծ յոյժ: Քանզի հոգայցես կարի խիճ սիրել զԱստուած՝ յորում մեծ իմն կատարելութիւն է, եւ զի սիրեացիս ի նմանէ՝ յորում երանութիւն մեծ է: Ջի որչափ սակաւ ինչ յանձնէ կամ ի թերակատարութենէ խառնես ի գործն, դոյնչափ սուրբ եւ յատակ սէրն իցէ՝ որով զայն գործես: Ապա ի քո ձեռս է եւ կատարելութիւն եւ երանութիւն քո: Այլ որչափ բազում թերութիւնք են՝ զորս պարտ է քեզ բառնալ ի միջոյ:

Գ. ՀԻՆԳՇԱԲԱԹԻ

Վասն ղիսյիսկոսութեան բառնալոյ:

Ա. Երէ ան ոչ ալ գայիսգէնցոցանէ ղէզ, իւնա զնա ե՞ն ընկեր ի դէն: (Մատթ. Ե:) Այսմբն՝ զԱռաջնորդս որ առաւել իշխանութիւն յանձին ունիցին, իմանայ սուրբն Ոսկեբերան: Սոքա մարթեն քեզ լինել գայթագղութիւն, եթէ մարդկօրէն ինչ ակն ածիցես ի նոցանէ, եթէ զոր նոքա հակառակ կանոնաց ինչ գործ գործիցեն՝ դու զայն օրինակ քեզ առնուցուս, եթէ առ դուխ նոցա՝ զկանոնսն անցանիցես: Արդ՝ զմտաւ

աճ թէ որպիսի՛ ինչ արդեւք իցես յայնմ ամենայնի: Խլէա զակն զայն, մեռու զդուխս զայս: Կանոնացն մանաւանդ ուշ կալջիր՝ որ յԱստուծոյ են, քան օրինակին որ ի մարդկանէ: Եթէ չիցես բաւական բառնալ զայն ի միջոյ, հան ի վեր այնմ՝ որում պարտիան, եւ ունիցիս օգնականութիւն:

Բ· Եւ ահա յերան ոմն գայլատգլխոցանէ ջուխ, հոպ ընա է՛ ընկեր է ինէն: Զերամբդ՝ մերձաւորքն եւ հաւասարք յայտ առնին: Քանզի ի նոսա բազում անգամ մեծ իմն սովոր է գիտոյն լինել, զի սէր ի միջ հաւասարաց յաճախագոյն է: Արդի է ոգա լինել քեզ գայթագղութիւն, կարի իմն կամ առանձինն ընտանութեամբ, ատեպ յայց ելանելով, խօսակից լինելով, եւ ողբանօք՝ յորոց տակաւ թուլացեալ մեղկի ոգի քո, եւ ցրտանայ ի սէրն Աստուծոյ: Հոպ զկենաց հաղորդութիւն եւ զբանակցութիւնս, եւ առաւել ընդ Աստուծոյ լեր խօսակից:

Գ· Եւ ահա ոմն ի գայլատգլխոցանէ ջուխ, հոպ ընկեր ընա է ինէն: (Մարկ· թ:) Որոմբ իմա դու զխոնարհագոյնան, զհոգեւոր որդիս, զաշակերտս եւ զհպատակս: Գայթագղութիւն են քեզ, եթէ յառաւել սիրոյն՝ աւելի ինչ քան զարժանն ներիցես, զյանցանս նոցա անտես առնիցես, մեծարոյ քան զայլսն համարիցիս որ նոցա իակ միտս է, եւ առանց ինչ օգտի խօսակից ընդ նոսա լինիցիս, այլովքն հանդերձ: Ծանիր թէ արչաւի միտսակար իցէ գուրն այն, քանզի յաճախագոյն այն է՝ զի կերպարանօք աստուածպաշտութեան ծածկի, որպէս զի ոչ ճանաչի՝ մինչեւ ի կորուստ գնայցես: Եւ դարձեալ մարթ է քեզ եւ այնու պատճառք լինել՝ զի

եւ այլ որ կորիցէ, եւ հոգի նորա ի ձեռաց քոց խնդրեսցի։

Գ. ՈՒՐԲԱԹ

Վասն պինդոյ սէրելոյ։

Ա. Այլ ես ասեմ ձեզ, սիրեցէք պինդս ձեր։ (Մատթ. ե։) Ո՞վ. որ նախ սիրեաց զձեզ. (Ա. Յովհ. Դ.) եւ ինչ ինձնէ ես, հաշտեցոյց զմեզ ընդ Աստուծոյ մահուամբ իւրով։ (Հռոմ. ե։) Զմտաւ ած զի թշնամին՝ արարած Աստուծոյ է, որպէս եւ դու, զի եթէ զԱստուած Հայր ունիս՝ նա քո եղբայր է, զի ի նոյն վախճան յոր դու կարգեալ ես՝ կարգեալ է եւ նա, եւ նովին իսկ առեամբ գնեալ։ Սիրեա զնա վասն քո, զի քեզ պիտանացու է, զի ի փառս կրթէ զքեզ, զի եթէ թողուս նմա՝ թողցէ եւ քեզ Աստուած։ Եւ ո՞ւմ միւսոյս, թէ զնա ատիցես, բայց՝ ոչ ոքոյ քոյմ. զի ատելութիւնն իսկ ինքնին մեծ եւս չարիք քեզ են՝ քան զայն որ ի նմանէն քեզ հասանիցեն։ Սիրեա, եւ սիրեացիս յԱստուծոյ։

Բ. Բարի արարեր ապերախտ յերոց, ես առնեմ ի վերոյ այնոցիկ՝ որ լսիեն ձայնի իմոյ։ Ի գուրթ անդր սրտի՝ եւ զսէր բերանոյ եւ գործոյ պարտ է յաւելուլ։ Ոչ բաւական ոչն ատել, այլ եւ սիրել եւս հրամայէ։ Եւ սիրելն՝ չէ գաւառիկ ինչ յօժարութիւն, այլ գործովք յայտ եկեալ ցուցանի։ Զի՞նչ այնմ առնիցես՝ որ զքեզն ատիցէ, որ լսիցէ զքեզ եւ չարաչար լինիցի։ Ո՞չ չար փոխանակ չարի հատուցանես։ Զի՞նչ խօսիս գնմանէ. գնա՛ս զհետ Պաւղոսի, բարեաւթեան ձեռն՝ օրհնէ։ (Ա. Կոր. Դ։) Լի-

նիա արդեւք նմանող Քրիստոսի՝ որ աղօթս վասն խաչահանուացն առնէր:

Գ· Զի եղիցի+ որդի+ Հօր յերկայ՝ որ յերկինն է: Տես որպիսի՛ ինչ շահս շահիս, յորժամ զիշնամին սիրիցես: Կամիս որդի Աստուծոյ լինել· աւասիկ քեզ առ այն ճանապարհ համարձակ եւ անարգել· Սիրեա զընդնամին: Ի՞ւ դիտասցես թէ իցես որդի Աստուծոյ, եթէ ոչ նման Աստուծոյ լինիցիս· ասէ սուրբն Ոսկեբերան: Ո՞չ ապաքէն նա զարեգաին իւր ծագէ ի վերայ չարաց եւ բարեաց: Ո՞չ պահէ զքեզ, յորժամ դու զայրացուցանես զնա· ո՞չ բազում անգամ թողու զմեղս քո:

Գ· ՇԱԲԱԹ

Պարտապանութեան աս աղօթս եւ աստուածային խնդրուածք:

Ա· Այլ դու յորժամ կայցես յաղօթս, մտիր ի սենեակ+ ս եւ փակեա զդուրս+ ս, եւ կաց յաղօթս առ Հայր+ ս: (Մատթ· Զ:) Զի բարւոք յաղօթս կացցես՝ պարտ է մեկնել յաղմկոյ եւ մարմնով եւ մտօք: Իրք՝ զզգայութիւնս դրդռեն, զգայութիւնքն՝ պատուհանք ոգւոյ են, եթէ բացցին՝ ամենայն օդ մեղմ ի ներքս մտանիցէ: Ի միայնաւորութեան խօսի ի սիրտ Աստուածն հոգւոյ: Այսպէս եւ Քրիստոս մինչ յաղօթս կամէր կալ՝ մեկնեցաւ ի լեառն: Բայց դու առաւել եւս մեկնեաց յաղմկոյ խառնուածոց ոգւոյ: Թէ ախտ ի միայն յուզիցի՝ չտայ այնուհետեւ խորհել զԱստուածոյ: Աստատին ի միտ առ դու՝ թէ ուստի՛ այնպէս դոյզն պատուղ քոց աղօթից իցէ, զի ոչ զզգայութեան ցա-

ծուցանես եւ ոչ զոյզս շարժմանց ոգւոյ։ Զի ի ժամ աղօթիցն այնպէս կազմեալ եւ յարդարեալ գտանիցիս, պարտիս արտաքոյ իսկ քան զաղօթիցն ժամանակս յայն իմն զանձն ընդելուցանել։

Ր. Ե՞ արդ՝ այսպէս կացէ՛ գործ յաղօթս. Հայր ես ու յերկինս։ Այս իմն մուտ ամենայն աղօթիցն իցէ, զի ածիցես զմտաւ թէ ո՛ւմ բնաւ յաղօթս կայցես՝ Հօր։ Ասի մեծաբանք, վատահութիւն եւ սէր հաւանընկերք աղօթից։ Ո՞չ յիրաւի իսկ կշտամբիցէ զքեզ Աստուած. Իսկ արդ՝ երկիր Հայր իմ է՞, ո՞ր է փառս իմ։ (Մաղաք. Ա։) Ո՛րչափ անարժան ոք որդի ես դու այնպիսւոյ Հօր։ Ասի խոնարհութիւն եւ զանձն արհամարհել։ Մէր։ Ապա ուրեմն ամենեքին որդիք նորա եմք, ապա ամենեքին եղբարք. ապա զամենայն ոք պարտ է քեզ սիրել. ապա չէ ինչ հաճոյ պարգեւն զոր մատուցանես՝ թէ չսիրիցես։ Ու՛ր է. եւ արդարեւ իսկ դու միայն է։ Ասի մեծամեծ կարծիս կարծել զԱստուծոյ։ Յերկինս։ Ասի եռանդն, զի հարկ է աղօթից քոց մինչեւ յերկինս մտանել։ Ասի կէտ նպատակի խնդրուածոցն յերկինս, զի մի երկրաւորս ինչ խնդրեսցես։ Զայս ամենայն յանձին քում քննեա, եւ ըստ նմին օրինակի հաստատեալ դիր ի մտի քում։

Գ. Սո՞ւբ եղիցի անուն քո։ Զայս ինչ յառաջ քան զամենայն պարտ է յամենեցունց ըղձանալ, զի ծանիցի յամենեցունց Աստուած, պաշտեսցի, եւ նմա միայնում ծառայութիւն հարկանիցի, մեծարեսցի սքրբութիւն նորա, սիրեսցի բարութիւն նորա, զարհուրեսցին յարդարութենէ նորա, եւ ամենայն համօրէն արարածք ընդ նորա իշ-

խանութեամբն հնազանդեալ կայցեն: Եւ այն իսկ վախճան մեր է, յոր զամենայն եւ զիւրաքանչիւր ուրոյն առանձինն պարտիմք ուղղել: Ո՞չ բանիւք միայն զայն խնդրես, իսկ գործովք եղծանես զնոյն ամբարհաւաճութեամբ: Զի՞ խնդրես եթէ այնպէս առ մեծ ոմն ունիս զանձն քո, եւ կամիս զի եւ այլք նոյնպէս մեծարուց զքեզ համարեսցին: Մի՛ ՃԷՂ ՏԷՐ Ի ՃԷՂ, այլ անուամն քոմ փոր ջիսուս: (Սղ· ՃԾԳ:)

Դ· ԿԻՐԱԿԷ

ՑԵՏ ՎԱՐԴԱՎԱՌԻ

Երէկուդ է՝ երկուդ խնդրուածդ:

Ա· Եկեսցէ արքայութիւն քո: (Մատթ· Զ:) Խնդրես, կամ զի թագաւորեսցէ Աստուած ի վերայ քո· Արքայութիւն Աստուծոյ է ներքո է ձեզ է: (Ղուկ· ԺԷ:) Կամ զի ի վերայ ամենայն ազգաց եւ հեթանոսաց· Տէրն է արքայութիւն, եւ նա պէրճ է վերայ ամենայն հեթանոսաց: (Սղ· ԻԱ:) Եւ կամ մանաւանդ զի զարքայութիւն երանելեացն երջանիկն իմն մահուամբ ժառանգեսցես, որով յայտ իմն առնես միանգամայն՝ թէ պատրաստեալ իսկ է քո, եւ թէ չիցէ ինչ՝ որ զքեզ յապաղեցուցանիցէ: Զգա՛ս արդեւք զնոյն ճշմարտիւ ի միտս քո, եթէ զանձն քո եւ զԱստուած խաղ առնես: Ո՞չ յապաղէ զքեզ կենդանասիրութիւնն, ո՞չ ցանկութիւն երկրաւորացն: Արդ՝ քննեա դու տես, յայսմ ի սմին իսկ վայրկենի մահ ի վերայ քո հասեալ կայ՝ զի՞ասես: Ի սմին իսկ վայրկենի պարտ է յամենայնէ հրաժարել՝ զի՞նչ միտս ունիս:

Բ. Եղիցի կամ ։ Զինչ քան զնորա կամս արդար կայցէ ։ Նա կանոն մերոց կամաց է. չար չար են կամք մեր՝ եթէ ընդ նմա չիցեն միաբան ։ Տէր եւ Հայր մեր է. Ըստ ումեննայնէ ղոր է՞ կոչիչ Տէր ոչ արժան՝ ահաւասիկ կամ ձառայ ։ (Բ. Թագ. ԺԵ ։) Հայր՝ արարիչ ումեննայն ինչ ղոր պատուէրեցեր ինչ ։ (Տովբ. Ե ։) Առնեմ արդեւք զոր ասես բանիւք ։ Առնեմ զկամս Աստուծոյ զարձակն՝ որ ի ձեռն օրինաց եւ կանոնաց ծանուսցի ։ Լնու՞ս արդեւք զկամսն հաճոյից յայնոսիկ՝ զոր թէպէտ եւ չհրամայիցէ, սակայն դիտիցես թէ նմա հաճոյ իցեն, եթէ մանաւանդ ըստ քոց ինչ կամաց եւ հաճոյից եւ ըստ կարեացն միտումեան կեանս կեաս ։

Գ. Որպէ՞ս յերկինս է յերկրի ։ Զայն իմն խնդրես ասա զի ըստ նմին օրինակի եղիցին յերկրի կամքն Աստուծոյ, որպէս զիարդ յերանելեաց անտի լինին ։ Եւ ընդէր նուազագոյն ինչ ի մէնջ ։ Մի՛թէ զի ազա՞տք իցեմք ։ Ապա էրբէ՞ պարտական ըրա՞նէն ա՞նկէմ ղալատո՞ւն ։ (Ա. Պետ. Բ ։) Բայց զի՞նչ օրինակ լինին կամք նորա յերկինս ։ Ի սուրբ սիրոյ Աստուծոյ, արագ արագ, յամենայնի, առանց ինչ խծբծի եւ քննութեան ։ Գտանիցե՞ս արդեւք զայս ամենայն յանձին քում ։ Զի՞նչ՝ եթէ խիստս ինչ հրամայիցէ Աստուած ի ձեռն Առաջնորդացն, եւ կամ թէ հակառակս զգայութեանց ։ Ո՛հէդ եւ թշուառական. ո՛րչափ սակաւ աստ զկամսն Աստուծոյ նկատես ։

Դ· ԵՐԿՈՒՀԱԲԱԹԻ

Հարցուած է՝ հինգերորդ խնդրոյն։

Ա· Զհայ մեր հանապազորդ՝ փոխ մեզ այսօր։ (Մատթ· Զ։) Մարմնոյ եւ հոգւոյ անունդ խնդրես, որպէս "մուրող առաջի դրան ընորհացն Աստուծոյ,,։ Մարմնոյ՝ հայ, ոչ եթէ զեխութիւն ինչ կամ զբօսանս, զի ոչնչիմ կերակուր՝ է՝ այնու չոփացուի։ Եթէ այնպէս խնդրեացես, հասարակաց եւ չափ ինչ կերակրով չատացեալ լինիցիս։ Նա թէպէտ եւ յոռեգոյն ինչ մանն հասանիցէ քեզ, ածցես զմտաւ քով, թէ մուրող ես եւ ի ձեռացն Աստուծոյ զայն ընդունիս։ Իսկ հոգւոյ՝ կամ զբանն Աստուծոյ խնդրես՝ յորում մարդն կեայ, եւ կամ զսուրբ խորհուրդն գոհութեան, զոր թէպէտ եւ այսօր չառնուցուս, սակայն խնդրես այսօր ի ձեռն հոգեւորն հաղորդութեան։ "Այսուհետեւ կեաց այնպէս, զի հանապազօր առնլոյ արժանի լինիցիս,,։

Բ· Եւ ինչ մեզ ըպարտիս մեր։ Ո՛րչափ պարտիս դու յանձն քո ձգեցեր։ 1· "Զամենայն որ ինչ եաղ՝ նմա պարտիս, յորմէ ունիս զամենայն,,։ (Ս· Բեռնարդ։) 2· Զպարգեւան բնութեան եւ ընորհաց Աստուծոյ պարտիս։ Ո՛րչափ ժխտող եւ ապաշնորհ նմա գտանիցիս՝ եթէ զայն ամենայն ի դառնացուցանել զնա արկանիցես ի կիր չարաչար, զոր նա վասն այնորիկ ետ զի սիրեացես։ 3· Մեղքն իսկ՝ անհնարին իմն պարտիք են, զոր չես ձեռնհաս հատուցանել՝ բայց յարժանեացն Քրիստոսի։ Ծանիր զանձն քո թէ մեղաւոր ես, ուստի զանձն խոնարհեցուսցես· այլ զԱստուած՝ թէ ողորմած է, ուս-

ահ վատահ ի նա լինիցիս: Բայց որ այօր աղաչանօք ազատ ի պարտուց լինիցիս, մի դարձեալ միւսանդամ պարտիս յանձն քո ձգեացես այօր:

Գ. Որպէս ե՞ս ձե՛ռ ներո՞ղ ձերոյ պարտապանաց: Պայման ի միջի կայ, խնդրես զի մի թողցին պարտիք քո, թէ դու զայլոց պարտիս ոչ թողցես: Զի երբ ներո՞ղ մարդկան... ներո՞ղ ե՞ս յեղ Հայրն յերկ: Տես զմարդասիրութիւն Աստուծոյ: "Ընդ քոյով իշխանութեամբ արկ զդատաստանն որ զքէն լինելոց է,, ասէ տուրքն Ոսկեբերան: Այլ Աստուած անդէն իսկ եւ իսկ յորժամ աղաչի՝ թողու. կանխեալ հասանէ այնմ որ աղաչէն՝ զարթուցանելով զնա ընդհօքն, թողու լիով՝ քանիցս անգամ թէ աղաչիցի: Ըստ սմի՞ն օրինակի արդեւք եւ դու թողուցուս, արդեւք անդէն իսկ եւ իսկ. մտանէ՞ արդեւք արեգակն ի վերայ բարկութեան քո. կանխե՞ս խօսելով ընդ նմա, եթէ ասես. Զպարտիմ խօսել ընդ նմա. միթէ քանիցս անգամ թէ յանցանիցէ թողո՞ւս՝ եթէ ասես. Ոչ մի անգամ այլ բազում անգամ ինձ զայդ արար. լիո՞վ արդեւք՝ եթէ ասես. Զատեամ զնա, այլ եւ մտերիմ եւս լինել նմա չկարեմ:

Դ. ԵՐԵՔՇԱԲԱԹԻ

Վէմբերդ ե՞ս եւ ներբերդ խնդրո՞ւած:

Ա. Ես ձե՛ռ պահէր զնեզ ի փորձո՞ւթիւն: (Մատթ. Զ:) Զպարտիան զոր ունէիր՝ խընդրեցեր ընկալ, այժմ խնդրես զի մի նոր ինչ պարտիս յանձն ձգիցես: Ի մէջ հզօրագոյն թշնամեաց կրկին ա՛վ մարդ տկար, եւ հանապազորդ բախիս ի քոյոց ցանկութեանց:

Դու միայն առանձինն չես անձին քում բաւական, օգնականութիւն խնդրես՝ զի զդեմ ունիցիս: Արդ քննեա դու թէ ո՛ր այն փորձութիւնք քո իցեն, եւ քանի՞ ընտասակար. եւ խորհեաց մարթել գտանել հնարս զդեմ ունելոյ: Զչնորհաց մի ինչ երկմտեր, զի "Աստուած այնմ՝ որ որչափ ինչ յիւրում կարին իցէ առնիցէ՝ ոչ զլանայ,, զչնորհն: Այլ միտ դիր, այնմ՝ որ որչափ ինչ յիւրում կարին իցէ առնիցէ:

Ե· Ե՞ր ի պոնիր ընդ: Ոչ զայն խընդրես զի մի փորձիցիս, այլ զի մի ի պարտութիւն մատնեացիս: Փորձութիւնն յաճախագոյն իսկ օգտակար է, զի յաճախ զարժանիս, զխոնարհութիւն եւ զվստահութիւն առ Աստուած: Մատնել ի պարտութիւն կամ չմատնել՝ ընդ քոյով անձնիշխանութեամբ է: Այլ զԱստուած ծաղր առնես, յորժամ խնդրիցես՝ զի փրկեսցէ զքեզ, եւ անձամբ զանձն ի փորձութիւն տանիցիս. ոչ ինչ ընդհատ ի նմանէ՝ որ անձամբ զանձն ի գետ արկանիցէ, եւ աղաչիցէ զԱստուած՝ զի մի թացցի: Ապա ոչ ճշմարտութեամբ ինչ խնդրես, եթէ ոչ զատեալ որոշեացես զանձն յայնցանէ՝ յորոց ձեռն գայցես ի հաւանութիւն:

Գ· Այլ երէ՞ր ընդ ի լուրն: Որ չառնէ ինչ ընտրութիւն, զամենայն իսկ չարեաց իմանայ, այնու՝ զի հակառակ փրկութեան ելանեն՝ եթէ՛ մարմնոյ եւ եթէ՛ հոգւոյ: Թէպէտ եւ չարիք մարմնոյ՝ ոչ յանձնէ ինչ այլ ի քումէ տկարութենէ հակառակ փրկութեան իցեն: Տես, մի գուցէ գործովք ընդդէմ կայցես այնմ՝ զոր խնդրես, հեղգութեամբ քով եւ ցրտութեամբ: Թերեւս

կամիս եւ ոչ կամիս վատոդ, թերեւս օր ի յօր առնես, կամ զտկարութիւն պատճառես, կամ ասես՝ Առեւտ ունի զնոսա ոք, (Առակ ԻԲ.) *եւ վասն այնորիկ ձեռն ի գործ ոչ արկանես:*

Դ. ՀՈՐԵՓՂԱՒԱԹԻ

Թէ չէ պարտ գոնչել յերկրէ այլ յերկինս:

Ա. *Մի գոնչեր յեղ գոնչս յերկրէ:* (Մատթ. Զ:) *Այս է՝ Մի սիրեր զչշխարհս:* (Ա. Յովհ. Բ:) *Ապա զգանկութենէ մարմնոյ, աչաց եւ պատուոյ իմասջիր: Եւ վասն էր արդեւք. զի մահ իբրեւ զօրեղ ապականէ, եւ իբրեւ զփող ոչն հոպանէ: Զի զաբրն ի հանդերձեալն շրջել մարթ այցես, յուշ լիցի քեզ զի յաստեացս գնալոց ես: Վասն այնորիկ չսիրես տակաւին հաստատութեամբ զհանդերձեալն, զի կարի իմն զաստեօքս զգաճեալ ես: Այլ եթէ յայմ գէշերէ ջգիր է գեն ի քոյ պահանջիցեն, այնուհետեւ՝ յորս հանգուցեալ իմն էիր, ո՞մ լինիցին: Զի՞նչ շահ քեզ անտի, մանաւանդ թէ որչափ միաս ոչ լինիցի:*

Բ. *Այլ գոնչիցէ յեղ գոնչս յերկինս:* Անդ է գաւառ քո հայրենի, անդր գնալոց ես, թէ ոչ յառաջագոյն գանձս անդր առաքեացես՝ յաւիտեան տարապիր լինիցիս: Զէ անդ տեղի շահելոյ, այլ աստ պարտ է ժողովել եւ անդր առաքել, զի անդ կայցեն ինայցեն քեզ, եւ վայելեացես ի նմա: Բայց չէ պարտ սակաւ ինչ անդր առաքել. գոնչին պարտ եւ պատշաճ է բազում յամախուրթեամբ եւ մեծագին լինել: Ապա ածջիր զմտաւ 1. թէ չէ արժան զժամանակաւ կամ

զպատեհ ինչ դիպօք բարւոք գործելոյ՝ զանց արարեալ անցանել: 2 · Թէ պարտ է զմեծամեծ եւ զաշխուատագոյն գործոց զհետ պնդել:

Դ · Ո՞ր գոհն է յերբ են, ան է՞ ոչ յերբ լեցին: Զոր մեծ ինչ համարիս՝ սիրես զայն եւ ի նա բեւեռես զսիրտդ: Քանզի սէր զմեծարոյ կարծեաց զհետ երթայ: Որ սիրէն՝ դառնայ եւ լինի նոյն ընդ այնմ՝ զոր սիրէ, երկրաւոր՝ թէ զերկիր, երկնաւոր՝ թէ զերկինս, աստուածեղէն՝ եթէ զԱստուած սիրիցէ: Ո՛ հէքգ եւ տառապեալ, եթէ ոչ դէպ խոնարհեցոյցանել ըստ յերկիր: Ո՛ անմիտ. եթէ զսէր՝ որով միայն մարթ է քեզ գնոց գնել զԱստուած, ի գնել զտիղմ եւ զկաւ ծախեսցես: Առնուս զայս ի միտ, եւ սակայն տակաւին ընդ արարածս զսիրտ քո բեւեռես:

Դ · ՀԻՆԳՇԱԲԱԹԻ

Ակն ոտոտ է՞ լոր:

Ա · Ճրագ մարդոյ ակն է: (Մատթ · Զ:) Անուամբ ական Առաքնորդն յայտ առնի: Զոր օրինակ զքայլ ուղղէ ակն եւ զքայլ եւս ինչ գործս մարմնոյ, նոյնպէս եւ Առաքնորդն զքեզ: Զառաքնորդութեան ական զհետ գնան անդամքն, դու զիա՞րդ զԱռաքնորդին վարչութեան: Ոչ տիրաբար գնայ ակնն ընդ անդամսն եւ ոչ բռնութեամբ ինչ կամ ըստպառնալեօք, եւ սակայն անսան եւ զհետ երթան: Առաքնորդն ակն տուեալ է քեզ անդուստ յաստուածուստ: Հաւատա դու թէ նա զերանգս ընտրէ. եւ դու կարեօքն շլացեալ ես: Անսա եւ ակնարկելոյ անգամ: Արդ՝ քննեա զանձն քո:

Բ. Եթէ այն ոք որ ոչ ընդունի զմարմին Տեառն եւ զարիւն նորա, զի ոչ ունիցի զկեանս յանձին իւրում, զի՞նչ օգուտ է նմա զի հաւատայ եւ մկրտի եւ ապաշխարէ եւ ի մարմնոյ թելադրիցին, յայնժամ ամենեւին իսկ ամենայն կարդ գործոցն լուսաւոր եղիցին եւ հաճոյ Աստուծոյ։ Քանզի ի մտաց անտի վարին կամքն։ Տես թէ որպիսի՛ ինչ սկզբունք քո իցեն. առաքո արդեւք կամ յաստակ իցեն եւ յԱստուածդ միայն ձգիցին, եթէ կրկնապատիկ՝ յԱստուածդ եւ յանձին դիւրութիւնս։ Փոյթ յանձին կալ սուրբ իմն եւ ճշմարիտ եւ յաստակագոյն սկզբամբք եւ որ ընդ Աստուածդ միաբան իցեն՝ զմիտան ներկանել, եւ չդնել միտ աշխարհի եւ մարմնոյ։

Գ. Ապա ևէ այն ոք ընչ է, որ ընդ խաւարին եղիցի։ Ակամբդ՝ զդիտաւորութիւն իմանայ սուրբն Աւգոստինոս։ Միշտ չար է դիտաւորութիւն՝ քանիցս անգամ թէ զայլ ինչ քան զԱստուած նկատիցէ։ Որպէս ծառայ ոք չար, որ զիւրոյ տեառնն զարբանեկութիւնս զընկեցեալ՝ այլում ումեք ի սպասու կայցէ, եւ որ առաւել եւս է՝ թշնամւոյ։ Բայց դու զնոյն գործես, քանիցս անգամ թէ զընդունայնութիւն եւ զքո դիւրութիւնս առաւել քան զփառսն Աստուծոյ նկատեսցես։ Ապա ի միտ առ զկարեւոր հարկ եւ զօգտակարութիւն սրբոյ դիտաւորութեան։ Արա զի այն ակն առաքո իցէ, եւ սրբութեամբ իմն յԱստուած վասն Աստուծոյ ձգիցի։

Գ. ՈՒՐԲԱԹ

Թէ չէ պարտ երկնից փերանց ձառայել։

Ա. Ոչ ոք կարէ երկնից փերանց ձառայել, (Մատթ. Զ.) յորժամ այլակերպս լինէ եւ հակառակս միմեանց հրամայիցեն։ Երկուս տեարս ունիս, մի՝ օրինաւոր իշխանութեամբ, եւ մեւս եւս՝ յափշտակութեամբ իշխանութեան, զԱստուած եւ զզգայութիւն՝ որ ապստամբն եւ դիմադարձ է Աստուծոյ։ Վայ քեզ ով մարդ, զի ոչ զՏէրն այլ զբռնաւորն ընտրես քեզ՝ որ յամենայն վայրկենի նեղէ զքեզ։ Բայց եւս իմն հիքագոյն այն իսկ է՝ զի ինքնակամն ընտրես։ Ընտրեա այժմ ում ծառայիցես։ Զի՞ ի զուր ջանաս երկուցն եւս ծառայել՝ զոր ոչ ոք կարէ։ Ասա այսուհետեւ ցԱստուած. Ծառայ ես եմ եւ։ (Սղ. ճԻԵ։)

Բ. Զդէն ապիկէ ես՝ զնոսն սիրիկէ։ Վասն այնորիկ ոչ կարես երկոցունցն եւս ծառայել, զի հակառակս միմեանց հրամայեն, մին զայնոսիկ՝ զոր սիրիցես, եւ մեւսն՝ զոր ատեաս։ Եւ ո՞ կարիցէ ի նոյն ի նմին ժամանակի այնոցիկ՝ որ հակառակս իրերաց հրամայիցեն՝ հնազանդել։ Զի՞նչ այն է զոր Աստուած հրամայիցէ. զզգայութիւնն նհանջել եւ զցանկութիւնսն կարճել։ Զի՞նչ զգայութիւնն. թողացուցանել անձին եւ յարարածսն վայելել։ Ապա ոչ կարես երկոցունցն եւս ծառայել։ Ապա օրինաւոր Տեառն երկիր պագ, եւ նմա զանձն քո նուիրեա, եւ ոչ տէր լիցի քոյ նոքա, եւ զոս փրկեսցես նմա։ (Ծն. Դ։)

Գ. Զդէն ներարկէ ես՝ զնոսն արհամարհէ։ Արեւս եւս պատճառք են ի քէն կու-

սէ, զի ոչ կարես միանգամայն զնոյն կամել եւ չկամել, այլ այնպէս իսկ պարտ էր քեզ՝ եթէ երկուցն եւս ծառայէիր: Պարտ էր քեզ չկամել ծառայել քոց ցանկութեանց, զի մին այնպէս հրամայէ. եւ պարտ էր կամել նոցին ծառայել, այնու՝ զի մեւսն նոյնդունակ պատուէր տայ: Ապա պարտ եւ պատշաճ է ի միոջէ յերկուց ատել հրաժարել: Ընտրեա դու քեզ զո՞ կամիս: Անուանքն իսկ տերանցն բաւական են՝ զի որոշեսցես:

Դ. ՇԱԲԱԹ

Թէ պարտ է զհոգ ժամանակաւորացն ի քոց ընդել, եւ զարհայութիւն Աստուծոյ խնդրել:

Ա. Վասն այդորիկ ասեմ ձեզ, մի հոգայք վասն օգուոց ձերոց՝ զի՛նչ ուտիցէք կամ զի՛նչ ըմպիցէք, եւ մի վասն մարմնոյ ձերոց՝ ինչ զի՛նչ ածանիցէք: (Մատթ. Զ:) Զկարի իմն հոգ զմարմնոյ եւ զայնր պիտոյից արգելու: 1. Զի ոչ եթէ նուազագոյն ինչ անօգուտ քան զայն իցէ, եթէ կամեր ոք յաւելուլ ի հասակի իւր կանգուն մի: 2. Զի այն բազում հոգ՝ նուազեցուցանէ իմն զհոգ հոգւոյն, որում պարտ է թէ առաւել իցէ. Ո՞չ ապաքէն ոգի առաւել է քան զկերակուր: Ապա զի՞ իսկ այնպէս փոյթ ես վասն տեղւոյ, վասն պաշտամանն եւ վասն քոյոց դիւրութեանց: Որչափ առաւել վասն սոցին հոգայցես եւ տատամսիցիս, նոյնչափ նուազագոյն խնամ տարցիս հոգւոյ: Եւ որչափ սակաւ փոյթ ես քո վասն հոգւոյ: Զմեսա աճ թէ քանիօն առաւել իցէ հոգի:

Բ. Քանզի գիտէ Հայրն ձեր երկնաւոր, թէ

պէտոյ է յԵկ այդ ամենայն: Ուսուցանէ զայնոր ամենայնի զՀոգ Աստուծոյ յանձն առնել, որ կերակրէ զթռչունս եւ զշուշանս զգեցուցանէ: Քանզի գիտէ նա ոչ գիտութեամբ նկատութեան, այլ գիտութեամբ հայրենի տեսչութեանն: Քո փոյթն աստ կամ անդ առողջապոյն կեանս վարելոյ, զայս կամ զայն ինչ պաշտօն վասն առողջութեան ոչ ընդունելոյ՝ նշանակ յայտարար չվստահութեան է: Ո՞չ ապաքէն զայդ ամենայն հեթանոսք խնդրեն, որ հաւատս ոչ ունին: Այսուհետեւ ընկեա զանձն քո ի գոգ աստուածեղէն տեսչութեանն, ել նա է որ հոգայ վասն քո:

Գ· Խնդրեցէ՛ք նախ զարքայութիւն Աստուծոյ եւ զարդարութիւն նորա: Արքայութիւն Աստուծոյ է փառքն նորա եւ երանութիւն մեր: Իսկ արդարութեանն անուն զմիջնորդացն յայտ առնէ՝ զոր պարտ եւ պատշաճ է մեզ արկանել ի կիր: Ապա զառաջինն զայսմանէ ինն պարտ է փոյթ յանձին ունել, ապա թէ ոչ՝ զայսր զՀոգ ի վայր քան զայլ ինչ հոգս համարիս: Այլ եթէ ի վայր համարիցիս՝ արդարեւ իսկ այնմ ոչ հասանիցես: Քանզի չէ մարթ հաճոյ լինել Աստուծոյ, եթէ դոյզն ինչ հաշուիցիս զայն՝ զոր նա մեծ ինչ հրամայէ համարել: Յորմէ առնի՝ զի զշնորհս իւր ի քէն ի բաց հանիցէ: Եւ դարձեալ եւ դու իսկ յայն ինն առաւել վաստակես՝ զոր մեծարոյն համարիս: Արդ՝ յորժամ զայլոց իրաց մանաւանդ քան զերկնից արքայութենէն մեծամեծ միտս ունիցիս, ապա այնուհետեւ յայն ինն զվաստակսդ շրջիցես: Բայց ո՞չ ապաքէն անհանճարութեան իցէ քան զԱստուծոյ փառսն եւ քան զարքայութիւն՝ զայլ ինչ առաւել նա-

խամեճար ընտրել: Ապա առաջին քո փոյթ եւ հոգ այն իցէ՝ զոր Յիսուս հրամայէ: Հայեաց ի կատարած՝ յոր ստեղծեալ ես, ի միջնորդն անվաստակ պարապեա:

ԿԻՐԱԿԻ
ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ

Թէ խօրհել պարտ է ի խոնէհօրն պատիւ:

Ա. Մի պատիւ ընդ պատիւ: (Մատթ. Է:) Ոչ եթէ դատաւոր ինչ այլոյ ուրուք ստեղծ զքեզ Աստուած՝ այլ ընկեր: (Հայր) զնէնայն պատասխանն էպ Որդոյ: (Յովհ. Ե:) Որ դատի ոք՝ զնորա իրաւունս յանձն իւր կորզէ: Արդարութիւն պահանջէ՝ զի որ ոչ չար ցուցանիցի՝ համարեսցի թէ բարի է: Սէր խնդրէ՝ զի զոր ինչ եւ կարիցես՝ յազնուագոյն կողմն անդր մեկնեսցես: Տես թէ որչափ մեղք գործին միով եւեթ յանդուգն դատաստանաւ: Արդ՝ քննեա զանձն քո, եթէ վտարիցի՞ս արդեւք եւ դու անձին զդատաստանն Աստուծոյ: Լաւ եւս առնէիր եթէ զանձն քո դատէիր, զի մի դատեսցիս:

Բ. Զի որովպատասխանես պատիւ՝ պատկառ է: Այս պատիժ պատուհասի է այնոցիկ՝ որ յախուռն դատիցին: Արդար դատաստանաւ Թողու Աստուած, զի այնպիսիքն զնոյնօրինակ դատաստան յայլոց դատեսցին: Մանաւանդ թէ ի նոյնպիսի ինչ թերութիւնս անկանիցին՝ զոր զայլովքն չփիցեն: Զի՞ պատիւ չէիքայր ես . . . ասէնէին կալոց էմ ատոլէ ապէնին քրիստոսէ. (Հռոմ. ԺԴ.) եւ այնչափ խիստ դատաստան ընդունելոց եմք՝ որչափ խիստս զընկերն դատիցիմք: Ասոնց պատասխանի պարտ է ա՛վելորդ, որ պատիպ: (Հռոմ.

Բ։) Զինչ քան զայս դժնդակագոյն կայցէ։ Երկիր այսուհետեւ եւ ի դատաստանէն Աստուծոյ, եւ զի ի՞րաւունքիւր ոչ ի ինձ ընդ անյին համարս պոկք Աւետեաց։ (Հռոմ. ԹԴ։) Զքո դատաստան մանաւանդ ուշ կալցիր զի կարգեալ յարդարեացես։

Գ. Կե՛ղծաւոր, հան նախ գերբանդ յականէ քոմէ, ե՛ ապա հայեսցես հանել շլիդն յականէ եղբօր քո։ Ասասիկ քեզ դարման ի բաց զդատաստանն բառնալոյ. զքո թերութիւնս անձամբ անձին նկատեա, եւ եթէ քակ ի կշիռ մուծանիցես՝ ծանրագոյնս եւ դժնդակս գտցես։ "Դու քոց մեղաց գիտակ՝ զայլոց մեղս դատել զիա՞րդ իշխիցես,,։ (Ս. Ամբրոսիոս։) Եթէ բարի ինչ արդեամբք իրքն իցեն՝ զոր չարն համարիս, ի միտ առ թէ որչափ չարութիւն քո է՝ զի այնպէս դատիս. ապա թէ վտարանդի ինչ կամ երկբայական իցեն, վասն էր ի չար անդր մեկնիցես. այլ թէ յայտնապէս իսկ չար՝ "զդիտաւորութիւնն արդարացո՝ թէ զգործն չկարես, ասէ սուրբն Բեռնարդոս, թէ առ ի չդիտանս արար, կամ առանց խորհրդոյ եւ կամ վրիպակաւ,,։

ԵՐԿՈՒԶԱԲԱԹԻ

Աղօթիցն պարտէր։

Ա. Խնդրեցէք եւ պոկք ձեզ, հայեցէք եւ գտջէք, բախեցէք եւ բացցի ձեզ։ Այս իսկ միջնորդ է շնորհաց հասանելոյ եւ փառաց։ Կարօտ իցես շնորհաց. խնդրեա խոնարհութեամբ յաղօթս կալով. հայեա ի ձեռն միջնորդացն որ ի հարկէ իսկ զօդեալ ընդ աղօթից իցեն. եւ բախեա երկայնմտութեամբ։ Արդ՝ միտ եդեալ նայեաց ի քո աղօթան՝ թէ

որպիսի՛ ինչ իցեն, խոնա՞րհ արդեւք իցեն որչափ մարթ եւ պատշաճ է, ի գիտութենէ անձին թշուառութեան բխիցեն, մի՛թէ այնպէս արդեւք հայցիցես: Խնդրես թերեւս զխոնարհութիւն, այլ խոնարհել ոչ կամիս. զաղքատութիւն, այլ չկամիս ընդ իրաց ինչ չքաւորութիւն. զհամբերութիւն, այլ չկամիս ցաւոց ինչ զգալ: Բայց այս այնմ զուգական է՝ եթէ զնոյն կամեր ոք եւ ոչ կամեր, խնդրեր եւ ի բաց մերժէր: Ի միտ առ զքո անմտութիւն, պաղատեաց, եւ հաստատեա ի միտս զայն ինն նկատել՝ զոր ասէ մարգարէն, Եթէ խնդրիցես՝ խնդրելի՛ ես ո՛ ես բնակելի՛ր: (Եսայի ԻԱ:)

Բ. Զի ամենայն որ խնդրէ՝ առնու, եւ որ հայցէ՝ գտանէ, եւ որ բախէ՝ բացցի նմա: Այս իսկ արգասիք աղօթից են հաստատուն եւ անվրէպ՝ այնու զի Աստուած խոստացաւ: Հաւատա եւ վստահ լեր: Միայն թէ պատշաճական կամօք կամիցիս, այս ինքն զայն՝ զոր կամի Աստուած, զի եթէ զայլ ինչ կամիցիս, կամիս իրրեւ զհիւանդ՝ զայն որ ջնասէ: Զոր ինչ հայցէսցուք ըստ կամաց նորա, լսէ մեզ: (Ա. Յովհ. Ե:) Բայց զայս միշտ իսկ ընկալցիս՝ թէպէտ չնորհեսցէ Աստուած զոր հայցեան, թէպէտ ոչ. զի տայ ինչ նմին հաւասար՝ որ առաւել օգուտ իցէ: Թերեւս ոչ այսպէս կացեր յաղօթս, այլ զաստուածեղէն կամն ի քո անդր շրջել կամեցար, եւ ոչ եթէ զքո կամս աստուածեղէն կամացն հնազանդ կացուցանել: Մեծ իմն այս մոլորութիւն է. ոչ վստահութիւն կամ համարձակութիւն՝ այլ յանդուգն ժպրհութիւն:

Գ. Եթէ դու՞ր ըստ՝ գիտեմ պարգեւս բարիս տալ որդւոց յերից, մ՛րչե՞ս

աստուածեղէն բարութիւնն եւ նորա սիրոյն առ մեզ հայրականն յօժարութիւն: Ի ձեռն որդեգրութեանն՝ զմեզ որդիս իւր արար եւ զանձն մեզ Հայր: Այնու զի Աստուած է եւ Հայր՝ գիտէ, կարող է եւ կամի զայն որ մեզ օգուտ իցէ: Եւ չկարէ իսկ այլ ինչ կամել, եթէ ոչ մեք զնա ատիպեսցուք: Ո՞չ ապաքէն բազում անգամ զայն արար ի վերայ քո: Ո՞րչափ ինչ պարտիս այնպիսւոյ բարերար Աստուծոյ: Զի՞նչ վաստահութիւն այսուհետեւ ունիցիս ի նա:

ԵՐԵՔՇԱԲԱԹԻ

Անյուն է՝ համբյակ ճանապարհ:

Ա. Ընդարձակ է դուռն է՝ համբյակ ճանապարհն՝ որ տանի ի կորուստ: (Մատթ. է:) Մինչ դեռ կենդանի է ոք՝ ի ճանապարհի է, եւ ոչ հասեալ ի կատարած: Այլ քանի՛ բազումք են որ մոլորին ի ճանապարհի: Ո՛ չաւիտեան եղկելիք: Են ճանապարհք՝ որ ընդ մարդկան ընկ ուղիղ էին, բայց կոպարած նոցա երթոյ չոփոխ պահեցոյ: (Առակ. ԻԴ:) Ընդարձակ է ճանապարհն՝ որ չառնի անձուկ օրինօքն Աստուծոյ, եւ բանիւ, եւ հասանէ յընդարձակութիւն զգայութեանց: Ո՛հ. որչափ բազումք են որ գնան ընդ այն: Անձն իմ, որչափ բազում ժամանակս գնացեր ընդ այս ճանապարհ, գարձիր չետոյ ուրեմն ի մոլորութենէ. արդեւ եւ կարճեա զգանկութիւնս քո ընդ սահմանօք օրինացդ եւ բանաւորութեան: Խնդրեա հնարս, զի քոց

ցանկութեանցն ճանապարհ, յորում կաս, պանիր ի խոտոփ:

Բ. Քանի՞ անյոգի է պտուղն, եւ նիզճանապարհն որ պանիր ի կեանս, եւ ասփոփ... գպանէն ընդ: Աբքայութեան ճանապարհն անձուկ է, զի ոչ զո եւ պէտ ինչ՝ այլ զոր օրէն իցէ զայն ընդունի: Ոչ կարես գնալ ընդ այն ճանապարհ՝ գրաստուք կարեացն քոց եւ բեռամբք ակաղձելովք ցանկութեանցն. միայն ընդ միայնոյն Աստուծոյ պարտիս անցանել: Ոչ գերկայնութիւն մեծաշուք փառաւորութեան ընդունի նա, եւ ոչ զբազմամբոխ ժողով պատուոցն պարծանաց: Պարտ եւ պատշաճ է յամենայնէ իսկ հրաժարել եթէ ընդ այն ճանապարհ կամիցիս մտանել: Ո՛ հէքդ եւ թշուառական. հայեաց տես թէ որչափ հեռի կացեր յայնմ ճանապարհէ: Սփոփ գպանէն ընդ. եւ դու ոչ գտար ի մէջ նոցա: Յիմարական իմն պայծառութիւն իրացն երկրաւորաց՝ զաչս մտաց քոց խաղտեաց, եւ ախտք կարեացն շլացուցին՝ զի մի տեսցես:

Գ. Ջանասցուս մտանել ընդ դուռնէդ: (Ղուկ. ԺԳ:) Ընդ ընդարձակն զի գնայցես՝ չէ պարտ ջանալ, զի բնաճին իմն ուժգնութեամբ յափշտակիցիս: Վայ քեզ, եղուկ ես՝ թէ ոչ ի հակառակ անդր ջանայցես եւ վաստակեացիս: Ընդ անձուկն զի մտանիցես՝ մեծի փութոյ պէտք են. պարտ է անձին բուռն լինել, զի հաստատութեամբ կամեացիս եւ հաստատութեամբ գործեացես, պարտ է եւ զցանկութիւնս եւ զյօժարութիւնս արարածոց ի բաց քեցել, եւ զբեռն պատուոյ ի բաց թօթափել, եւ զսիրոյ անձին այլովքն հանդերձ: Կամիս արդեւք զայս ամենայն.

զի կամեցիս՝ հայեաց ի վախճան անդր, զի այս ճանապարհ պանդ է կեանս։

ՀՈՐԵՓԵՂԱՒԱԹԻ

Թէ պարտ է ջգայլ լինել է սուտ մարգարէից։

Ա. Ջգայլ լերուտ է սուտ մարգարէին, (Մատթ. Է.) կամ ի վարդապետաց։ Բայց ոյք այնոքիկ իցեն։ Ի քեզ իսկ յանձին քում, ցանկութիւնք, վատթար յօժարութիւնք, սէր անձին եւ արարածոց։ Ո՞րչափ ի սոցանէ սուտութիւնք. նախ կարծեցուցանեն քեզ՝ թէ բարի ինչ իցէ մեծարանս ընդունել, չար՝ անարգանս, եւ դարձեալ բարի ինչ՝ մխիթարութիւնս յարարածոց որսալ, չար՝ անփոյթ առնել զմխիթարութեանց, եւ այլ եւս բազում։ Արտաքոյ քան զքեզ են բարեկամքն չարաբարոյք՝ զորոց զօրինակացն զհետ գնաս իբրեւ զլահուց ճշմարտութեան. ի նոցանէ ուսանիս առաջնորդացն դիմադարձ լինել, զմանուկան չգրել ինչ, ներել անձին, եւ որ սոցին նման ինչ։ Ո՞չ ապաքէն զայսց վարդապետացս սկզբանց զհետ գնացեր, այլ որպիսի՛ ինչ անձինն ընտրու. կամ՞ս արդեւք եւ յայսմ հետէ։

Բ. Գան սո յեղ հանդերձից՝ ուխտաւոց, եւ է ներտոյ են գայլք յոչխարաղէտ։ Զիք ինչ չար որ բացօք երեսօք եկեսցէ, այլ զբարուոյ կերպարանս յանձին բերէ։ Ապա զիարդ դիւրաւ խաբիցէ, եթէ ոչ յատակ միտքն իցեն եւ զտեալ, եւ հաւատոց եւ առաքինութեանցն սկզբանց հաւանեսցին, եթէ ոչ սիրտն ընդդէմ բանից եւ օրինակաց թուլամորթացն եւ մեղկացելոց պնդեալ իցէ։ Ո՛թշուառական. ո՞չ գայլս գտեր զորս կար-

ձէիր թէ ոչխարք իցեն։ Գոնեայ այժմ իսկ ի քումէ ինաւսուէ զգաստացիր։ Մի այսուհետեւ այնմ միտ դիցես՝ որ արտաքուստ արտաքս հաճոյ ինչ երեւեսցի, այլ թէ զինչ արդեամբք իցէ, յո՛ տանիցի, եւ զինչ զայնր զհետ եկեսցէ։

Գ. Ի պղծոյ նոցա ձանձիլէ՛ն ընտա, զոր օրինակ զճառն ձանեար։ Զմտաւ ած սակաւիկ մի՝ թէ զո՛ր պատուղս ի քեզ բերիցէ անձինն սէր եւ արարածոց ցանկութիւն։ Ո՞չ ապաքէն այնպիսի ինչ պատուղս՝ յորոց գարշի Աստուած. զի՞նչ տոհմականս եաուն զեղխից մտերմութիւնք, ո՞չ այնպիսի ինչ՝ որ որդունս ի քումէ խղճի մտացն անուցանեն։ Ճանաչես զայս եւ առնուս ի միտ, եւ ո՞չ ուղղիցես։ Երկի՛ր զի մի հատցիս. զի Ադենայն ձոռ՝ որ ոչ ուրնէ պղտոզ ըմբէ, հոպանի է՛ ի հո՛ր ոչխանէ։

ՀԻՆԳՇԱԲԱԹԻ

Թէ ոչխան է առնել զիտմս Աստուծոյ։

Ա. Ոչ ամենայն որ ասէ ցիս, Տէ՛ր Տէ՛ր, մտցէ յարքայութի՛ւն երկնից, այլ որ առնէ զկամս Հօր իմոյ։ (Մատթ. է։) Զհաճի 1. ընդ այնոսիկ՝ որ գործս ինչ բարիս վասն բարեպաշտութեան գործիցեն, եւ զանց զայնոքիւք առնիցեն՝ որ ի պարտուց իցեն։ 2. Զհաճի բազում ինչ ասել եւ սակաւ վճարել, բազում ինչ բարձրագոյնս զԱստուծոյ իմանալ, եւ սակաւս կամել վասն նորա։ Ո՞չ ի սոցա համարի իցես եւ դու. գիտես եւ ասես իսկ զԱստուծոյ եւ զառաքինութենէ բազում ինչ, այլ զո՛ր բնաւ յայնցանէ կատարես։ Ի նեղութիւնս քո ձայն բարձեալ

գոչեա, Տէ՛ր Տէ՛ր, այլ զի՞նչ յաւելուս ի գործս քո։

Բ. Որ առնէ զկամս Հօր իմոյ որ յերկինս է, նա մտցէ յարքայութիւն երկնից։ Առանց սխալելոյ է ասացեալն. այլով ճանապարհաւ ոչ մտցես, քայց՝ առնելով զկամն Աստուծոյ։ Իսկ ո՞ր իցեն կամք Աստուծոյ. զայն ի ձեռն Առաքնորդացն յայտ առնէ. Որ չեզ լսէ՝ ինձ լսէ։ (Ղուկ. ժ։) Զայն կանոնք ցուցանեն, որ ոչ եթէ մարդկան ինչ հնարագիտութիւն է՝ այլ Աստուծոյ։ Երկեր ոչ լուեալ առնել զմեզնայն բանս օրինացս...նորանշան արուսյէ Տէր զհարուածս ս...փոխանակ չէ ոչ լուաւ չայնէ Տեառն Աստուծոյ ս։ (Երկր. օր. ԻԸ։) Տե՛ս, միթէ գործք քո իցե՞ն միաբան ընդ կամացն Աստուծոյ։ Զիարդ կայցես ի կարգաւորութիւնս Առաքնորդացն, եւ որպէս առ կանոնն։

Գ. Բազում ասեն ցիս յաւուրն չայնիլ, Տէ՛ր Տէ՛ր՝ ո՞չ յանուն ս մարգարէացաք, եւ...զեւս հանաք, այլովքն հանդերձ։ (Մատթ. Է։) Յայնժամ ասացից ցնոսա, երկեր ոչ երբեք գիտեի չձեզ։ Ուսուցանել, զմեղաւորան արձակել, գործել մեծամեծս ի ժողովրդեան՝ շնորհք են ձրի տուեալք։ Թէ զայսոսիկ միայն ածիցես առ Աստուած, լուիցես՝ Ոչ գիտեի չձեզ։ Ապա այլ ինչ ուրեմն ի քէն պահանջէ Աստուած, որ օրինակաւ ինչ իւիք քո իցէ, զգործակցութիւն քո եւ զքո զարժանիսն։ Ո՛հ. որչափ կարօտ ես մինչեւ ցայժմ։ Այդպէս առաջի Աստուծոյ երեւեալոց իցես։ Արա զոր ինչ ձեռնհաս իցես, զի թէպէտ եւ առնիցես զմեզնայն զոր կարես, տակաւին ձառայ անպիտան իցես։ Բայց սակայն Ա-

տուած ոչ աւելի ինչ քան զկար քո ի քէն պահանջէ:

ՈՒՐԲԱԹ

Սրբի Բորոն:

Ա. Ե՞ահա մարդասէր Բորոն մի, երկիր պատանէր նմա է՞ ասէր, Տէ՛ր՝ երկնէ կոչ կոչ է՞ պէս սրբել: (Մատթ. Ը:) Խոստովան լինի գՏէր, հաւատայ յամենազօրն, զկամն հաւասար զօրութեանն դաւանի. եւ ոչ ասէ՝ թէ Սրբեա զիս, այլ զցանկութիւն բժշկութեանն ի նորա կամն առնէ ապաստան: Այդպէս արդեւք գնայցես դու ընդ Աստուծոյ քում. արկանե՞ս ինչ գործս հաւատոց ի կիր՝ յորժամ խնդրիցես ինչ. հաւատա՞ս արդեւք եթէ Տէր է, եւ թէ կարող է ըստ հաճոյից շնորհել քեզ կամ չշնորհել. առնե՞ս զանձն եւ զինդրուածս քո նորա տեսչութեանն ապաստան՝ կատարեալ իմն յանձն նմա լինելով: Եւ սակայն այնպէս իսկ պարտ եւ պատշաճ է առնել, ապա թէ ոչ՝ խնդրես զոր նա ոչ կամի:

Բ. Զիե՞ս ցկնե՞ր եր է հասոյց է նա ցիսո՞ս է՞ ասէ, կոմ՞ սրբեաց: Ո՞ պատրաստական մարդասիրութեան ցիսուսի: Երանի՛ թէ ի շօշափել նորա զիս ի սրբում Գոհութեան խորհրդեանն՝ ասէր, կամիմ՝ սրբեաց ի բորոտութենէ ոգւոյ քո: Յայտ առնէ թէ նոյնչափ կամի զայն՝ վասն որոյ աղաչին՝ որչափ եւ կարող իցէ: Այսուհետեւ յայնոսիկ՝ որ ի փրկութիւն ոգւոյ անկ իցեն, զ՞ ասէր՝ ընդ վտան Տէրոն ապաստ՞էցէ: (Սիր. ԺԵ:) Մի ասեր, թէ կամէի՝ այլ Աստուած ոչ տայ ինձ շնորհս: Ո՞չ տայ. մի՛թէ զի չէ՞ կարող: Այո՛ ոչ հաւատաս: Իսկ ո՞չ կամի

արդեւք. սուտ է: Չկամի արդարեւ ի ձեռն աքանչելեաց, այլ կամի՝ եթէ դու գործակից լինիցիս: Ապա քո է զպայմանն լնուլ՝ զի ընկալցիս ճշմարտիւ: Այլ ասա իսկ է քո տկարութիւն:

Գ. Ե՛ւ վաղվաղակի արբէաց՛ ի նմանէ բռնաւորին: Ե՛ւ ասէ ցնա Յիսուս, պէտ չէր զի ա՛ռէք ասէր: Ասէ յայսմ վայրի սուրբն Ամբրոսիոս, "Հրաման առնու մի ումեք ասել, զի ուսուցանիցէ՝ թէ չէ պարտ աշխարհագոյժ առնել զերախտիսն մեր,,: Սուրբն Ոսկեբերան ասէ, "Զի ուսուցանիցէ՝ թէ ո՛րչափ հեռի իցէ եւ ի դոյզն ինչ նշմարանաց փառաց եւ ի ցոյցս առնելոյ,,: Ուսիր զայս եւ դու. մի որսար զՀոգմս ունայնս, մի զանձն քո քարոզեր՝ այլ զՅիսուս, զի ի նմանէ ունիս եթէ կայցէ ինչ ի քեզ՝ որ արժանի գովութեան իցէ:

ՇԱԲԱԹ

Բ՛ԺՇԿԻ ՅՈՒՐԱՅ ՀՈՐԻՒՐԱՊԵՏԻՆ:

Ա. Մարթէ՛ ա՛ր նա հորիւրապետ մի, աղչէր ընդ է՛ւ ասէր, Տէ՛ր՝ մանուկ իմ անկեալ կայ ի տան անդրամոլոյծ, ըստ ըստ պանձկեալ: (Մատթ. Ը:) Տէրն որ աղաչէր վասն ծառային, յամօթ առնէ զայնոսիկ՝ որոց առաւել փոյթ է զլանէ քան զծառայէ: Զայս դու անարժան ինչ հաշուիս, այլ զոյգ հասարակ անպատեհ ինչ է եւ այն իսկ՝ զի առաւելագոյն հոգ ի մտի ունիս դու զմարմնոյ քան զՀոգւոյ: Ո՞չ ապաքէն անկեալ դնի հոգի քո անդամալոյծ. դիտես թէ զինչ արժան իցէ առնել, այլ զի արասցես՝ չիք ի քեզ զօրութիւն հաստատուն եւ սերտա-

գոյն կամաց: Աւ ի չգոյէ հաստատունն կամաց՝ զիարդ սակաւ յառաջադէմ գտար: Մի եւս այլ ակն ունիր՝ եթէ ոչ ուղղեացես:

Բ. Աւե՛ տո՛ Ցիսուս, ես էիմ ես քթլիեցիս ընե: Ո՛ յօժարագոյն մարդասիրութեան Ցիսուսի: Տեսանես զիմ տկարութիւն տէր, ասա եւ ցիս, Ես էիմ ես քթլիեցիս ընե: Ուսայց արագ թռուցեալ հասանել ի կարիս եւ ի խօթութիւնս ընկերին իմոյ: Պատասխանի ետ հարիւրապետն եւ ասէ. Տէ՛ր չէմ քաւոլան երիէ ընդ յարկա՛ս իմով մտցես: Ծանիր զառնն խոնարհութիւն: Կալ զանարգ կարծիս զանձնէ քումէ, եւ յայնժամ ոչ դժկամակ լինիցիս ընդ թշնամանանն: Զոր ինչ կարծիս զանձնէ կարծիցէ ոք միամիտ մտօք, այնպիսին ոչ զչարի եւ ոչ դժկամակ ինչ լինի՝ յորժամ եւ այլք զնոյն օրինակ կարծիցեն եւ խօսիցին զնմանէ: Զի՞նչ ասես, յորժամ Ցիսուս ընդ յարկաւ ոգւոյ քո եկեսցէ. այլ ո՛րչափ ժամանակս տեւեալ. մնայ խորհուրդն այն խոնարհութեան զոր յանձին զգաս: Ո՛ամօթալից յողդողդութիւն, յետ այնպէս բազում անգամ ի մոին գնելոյ:

Գ. Ցիսուս ղարմացա՛, ես ասէ ցայնոսիկ որ զհետն երթային, . . . ես ոչ յիարցէլէ այսպէս հաւատս գտէ երբէ+: Զարմանայ ընդ հաւատս առն հեթանոսի. առաւել համարի զայն քան զՀրէից՝ որ լուսաւորեալ էին գիտութեամբն Աստուծոյ: Աճէ եւ զայն՝ թէ բազումք ի հեթանոսաց եկեսցեն յարեւելից եւ յարեւմտից յարքայութիւնն Աստուծոյ, եւ որդիքն արքայութեան արտաքս ընկեսցին: Որչափ՞ք են եւ ի նոցանէ իսկ՝ զորս դու անգոանես եւ արհամարհես, որ քաջ քաջ գլեն զքեզ առաքինութեամբ: Խաբիս ան-

ձնասիրութեամբ եւ մեծ ինչ ոք զանձն համարելով : Երկիր, որ ի ձեռն կոչմանն վանականութեան կարգեցար որդի արքայութեան, զի մի ընկեցիս արտաքս, եւ այլ ոք ի ներքս մտցէ : Երկն, ե՛ որպէս հաստատեցեր եղէգն զեղ : Ե՛ ողջոյս մանուկն նորա յաւուրն յայնմիկ : Տես թէ արչափ ինչ կարող է առաջի Աստուծոյ վաստահութիւն հանդերձ խոնարհութեամբ :

ԿԻՐԱԿԷ
ՓՈԽՈՒՄՆ Ս· ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ

Ցառնէ որդի այրոյն :

Ա· Իբրեւ մերձ եղեւ ի պատուն փոլտէին, ե՛ ահա ելանէր մեռեալ մի, որդի միամօր մօրն էրոյ, ե՛ նա էր այրի : (Ղուկ· Է :) Որդի միամօր, մինչ դեռ ի ծաղկի եւ ի զօրութեան էր, յեղակարծումն խամրի եւ թառամի : Ո՞ կարիցէ յուսալ ի կեանս իւր : Զայս մանկանց պարտ եւ պատշաճ է ստէպ ածել զմտաւ : Բազումք այնոքիկ են զի ի մանկութեան քան ի ծերութեան անկանին ի կենաց, այլ բազում անգամ անկազմք եւ ոչ պատրաստեալք, զի կենաց ակնկալութիւն որ ի զուր յուսացանէ՝ պատրէ զնոսա : Զի՞նչ՝ եթէ այս ժամ՝ ժամ գնալոյ լինէր : Զնոյն արա՝ զոր առնէիր իսկ եթէ ստուգութեամբ զայդ գիտէիր : Եկն անդ Յիսուս, ոչ ըստ դիպաց իմն՝ այլ խորհրդով : Ո՛վ մարդասիրութիւն· քանիցս անգամ եւ ընդ քեզ իսկ զնոյն արար : Եգիտ զնա ի պատուն փոլտէին, ուր երբեմն դատաստանքն լինէին : Մահ դուռն յաւիտենից է : Ա՛ստ դատեսցիս : Ո՞ տայր զի աստ լեալ էիր Յիսուս :

Բ. Գինացաւ է նա Տէր եւ ասէ (ցմայրն) ի լոր։ Ունիս, անձն իմ, զԱստուած՝ որում առանձինն գործ է ողորմել։ Ի նա պարտ է հաստատել զյոյս, ի նմանէ միայնոյ խընդրել միխիթարութիւն։ Մի լոր։ Զոր լսող յորժամ կորուսանես, յայտ է թէ մինչ առ քեզ էին՝ սիրէիր զնոսա։ Զի՞ իսկ սիրես զայնոսիկ՝ որ կորնչէին. լացցես երբեմն՝ զի սիրեցեր։ Զայն սիրեաջիր որ յաւիտենականն է, եւ որում չէք հնար կորնչելոյ՝ թէ ոչ դու քեզէն դիտութեամբ ի բաց մերժիցես։

Գ. Եւ մոռանալ ընչեցաւ է պատիղն... եւ ասէ, պատանի՛ դո՛ւ՝ ինչ ասեմ ուրե՛։ Զայս ամենայն եւ ի հոգի քո որ մեղաւքն մեռեալ դնի՝ առնէ Աստուած։ Մոռչէ չնորհաւք որ կանխեալ հասանէ։ Ապա թէ ոչ՝ զիարդ յառնէիր դու ի քոց մեղաց։ Մերձենայ ի քեզ կամ երկիւղիւ կամ յուսով հանդերձելոցն։ Զայն բարձեալ աղաղակէ ի ձեռն այնչափ ազդեցութեանց, ասէ։ Ահաւասիկ Աստուծոյ գործ է՝ զի յառնիցես։ Այլ ո՞ր քո գործ իցէ՝ միա դիր. 1. Եւ ոչ ընչեալն պանդխտին՝ ղրկել ասէն։ Զհոգի քո բարձեալ տանէին անսասան ախտք կարեացն քոց. զտեղի առնուլ պարտ է նոցա եւ կարճել։ 2. Կանգնէ, նոքա ձեռնասուն. պարտիս զանձն քո ուղղել առ յաւիտենականն։ 3. Եւ ակնա՛ խօսել ընդ Քրիստոսի, գոհանալ եւ օրհնել։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԱԹԻ

Պատմաստուրեան Յովհաննու հիւրկէ ա-Քրիստոս։

Ա. Յովհաննէս... ատաւելոյ է յետն ալ-ինչերտոյ եւրոյ, եւ ասէ ցնա. դո՞ւ ես որ գո-

լոյն է, եթէ այլոց ոչն կալցուք: (Մատթ. ԺԱ:) Ուստի առաքէ. ի բանտէ: Ապա եւ ոչ ի կենաց իսկ վտանգի թողու նա զպաշտօնն՝ որ նմա յանձն էր: Ո՞ր տաղտուկ եւ նեղութիւն այնչափ թեթեւ իցէ, որ ոչ զխորհուրդս քո յԱստուծոյ ի բաց դարձուցէ: 2. Ոչ եթէ վասն իւր ինչ խնդրէ, որ վաղ իսկ մատամբ ցուցեալ էր զՔրիստոս, այլ աշակերտացն աղագաւ, զի տացէ նոցա պատճառս ի նա յարելոյ: Տես դու զնախանձ ոգւոցն եւ զշահելոյ ճարտարութիւն: 3. Խընդրեա եւ ի քէն, Ցիսուսի արդեւք՝ եթէ այլուստ ակն ունիս. ի նա՞ դնես զյոյս քո համօրէն, եթէ յարարածս:

Ի. Գնացէք պատմեցէք Ցովհաննու, զոր լուայք եւ տեսէք: Եւ զի՞նչ այս առ խնդիրն. ոչ բանից ինչ պարծանօք, այլ արդեանցն իւրացն ընծայութեամբ ցուցանէ՝ թէ ինքն է: Քանզի ի նմին իսկ ժամանակի՝ մինչ հասին անդր աշակերտքն Ցովհաննու, բժշկէր նա զկոյրս, զկաղս, զբորոտս, զխուլս, զմեռեալս յարուցանէր եւ քարոզէր աղքատաց: Այսպիսի գործովք առնէ նա պատասխանի: Աւասիկ զանձնէ քումէ թէ նմանող իցես Քրիստոսի, պարտ եւ պատշաճ է գործովք զնոյն ցուցանել, եւ ոչ բանիւք լոկովք հաստատել: Որ պահանջէսցէ զքրիստնէութիւնն, ոչ ճարակի բանիւք: Փոյթ արա զի գործք քո հանգոյն կոչմանն իցեն:

Գ. Երանելոյ է՝ որ ոչ գայլանգղեսցէ ինէ: Զայս վասն այնորիկ յաւել՝ զի Ցովհաննէս պատճառս առցէ յառաջագոյն ինդեալ ամբարացուցանելոյ զաշակերտսն, եւ իւրոց չարչարանացն տեղեակս յարդարեսցէ զնոսա, զի մի գայթագղեսցին յայնժամ նորա խո-

նարհուեթեամբն եւ թշնամանօք եւ մահուամբ։ Այլ եւ քո վասն ասացաւ, զի մի որ նմանողդ կամիս լինել Ցիսուսի, ամօթ համարեսցիս զնորա խոնարհութիւնն, զանարգանս եւ զհամբերութիւն։ Քանզի արդարեւ գայթագղիս իսկ նոքիմբք՝ որ յետ այնպիսի ինչ օրինակ առաջի ունելոյ՝ փախչիս ի նոցանէ։

ԵՐԵՔՇԱԲԱԹԻ

Ցովհաննէս գովէ ի քրիստոսէ։

Ա. Զի՞նչ եւքէ պետանել յանապատին. եղէ՞ն ընդունայն ի հողմոյ... մա՞րդ է հանդերձեալ փափկութեան ընդդարբել, այլովքն հանդերձ։ (Մատթ. ԺԱ։) Ի դիպաց անտի հարցմանն որ եղեւ՝ մարթ էր ամբոխին այսպիսի ինչ զՑովհաննէ կարծել, թէ որ զքրիստոսէ պատմեաց եթէ Մեսիա է, այժմ փոփոխեաց զկարծիսն, կամ թէ գոնէ յերկուացաւ։ Վասն այնորիկ գովէ նա զնա վասն մտացն հաստատութեան, թէ չէ նա եղէգն ընդունայն այսր անդր ի հողմոյ. եւ վասն խստագոյն վարուցն կրթութեան, որ բազում ինչ նպաստ ի հաստատութիւն ոգւոյ լինի։ Արդ դիր աստ այնմ համեմատ զքո անհաստատութիւն. յառնես, առնես սկիզբն սիրելոյ ի վերայ ախտից եւ ցանկութեանց, եւ անդէն կասես. դնես ի մտի արդարագնաց լինել, այլ յորժամ գործել հասանիցէ՝ զանց արարեալ անցանես. մեկնիս յաբարաճոց, եւ անդէն վաղվաղակի միւսանգամ մերձենաս։ Ապաշաւեա եւ ուղղեսջիր։

Բ. Այո՛, ասէմ յեղ է առաւել է քան զընդունայնէ։ Զի նա է վասն որոյ գրեալն է. ահա ես առաքեցից զհրեշտակ իմ առաջի երեսաց

տոյ: Առաւել եւս տան ընդբերբէ, զի ոչ եթէ յառաջագոյն ինչ քարոզեաց զՔրիստոս, այլ եցոյց. Հրեշտակ, ասէ, ըստ օրինի եւ պատշաճի զպաշտօն կարապետի կատարելոյ: Ապա զհաւատարիմ զոք ծառայ ասէ պաշտամանն միայն գովէ Քրիստոս. եւ այն իսկ է ճշմարտիւ գովութիւնս ընդունել: Իսկ ոչ եթէ որ զպաշտօն մեծ ի կիր արկանիցէ՝ նա ինչ իցէ առաւելն գովելի, այլ որ զիւրն առաւելագոյն հաւատեաւ վարիցէ: Զի փոյթ է քեզ զայլոց, դու զքոյն՝ զոր հնազանդութիւնն եդ ի վերայ՝ կատարեա: Ունիս արդեւք զայնմանէ փոյթ յանձին քում. տես՝ թէ իւր իւիք պակաս իցես. եւ որչափ կամիցիս առնուլ յԱստուծոյ գովութիւն, գոյնչափ լեր հաւատարիմ:

Գ. Զի յարտօսխել է Յովհաննէս կանանց մեծ տան ցՅովհաննէս ղրկել: Ազնուագոյն դրուատիք ցՅովհաննու, այլ այնմ արժանի զանձն կացոյց: Զկարէ զոք գովել Աստուած, բայց՝ որ արժանի ոք ինչ գովութեան իցէ: Բայց զի արժանաւոր այնմ լիցիս՝ զայն Աստուած առնէ, այլ ոչ եթէ առանց քո: Հաճոյ էր քեզ եւ ցանկալի թէ ի Քրիստոսէ գովէիր, կարես հասու այնմ լինել, եթէ մտացն հաստատութեամբ, խստամբերութեամբ, կամ մեռելութեամբ անձին, նախանձու զՔրիստոս փառաւորելոյ, եւ հրեշտակական վարուք՝ նախանձաւոր ցՅովհաննու լինիցիս:

ՀՈՐԵՔԵՂԱԲԱԹԻ

Դարձ Մատթողէոսի:

Ա. Կին մի էր ի քաղաքին մեղաւոր, երբեմն եկեալ առ քաղցեալ Տէր ի տան փարիսեցւոյն, եր-

ըեաԼ ՀէՀ Ֆ Է-ՂՅ ՈՂՆ-է: (Ղ.ուկ· Է:) Մ.ատ-
դաղԷնացին վասն վարուցն անառակուԹեան՝
գայԹակղուԹիւն էր քաղաքին: Ա.ատուած
որ ոչ կամի զմահ մեղաւորին, դրդեաց
դրդռեաց զնա ի ներքուստ: Այսպէս սիրէ
զնա մարդասիրուԹիւնն, նաեւ յորժամ ցա-
սուցեալ իսկ իցէ: Իբրեւ ծանեաւ հաւա-
տովք զԱ.ատուած, եւ լուսաւորեալ եռես
զանձն եւ զմեղս իւր, եւ դիտաց իմաստու-
Թեամբն զպատեհ ժամանակն, վաղվաղակի
առանց յապաղուԹեան անդր ընԹանայ, ա-
ռանց ինչ յօտար տանէ անտի ակն ածելոյ,
եւ ի մարդկանէ որ անդն կային եւ ի կոչնոց:
Քանի՛ եւ ո՛րչափ իրս քեզ ուսուցանէ. բա-
զում անգամ զհաւատս ի գործ արկանել,
ճանաչել զանձն քո, զառաջինն դիպաց բա-
րեաց գործոց բուռն հարկանել, դնել հաս-
տատուն խորհուրդս եւ դիտաւորուԹիւնս ի
մտի, չհայել ի մարդիկ՝ յորժամ զքումէ
փրկուԹենէ բանք ի հանդիսի անցանիցեն:
Իցէ՛ւ պահեալ քո ցայժմ զայս ամենայն:

Բ· Կայր յԵրոյ սա ոմն Նորա, լայր Է-
ՍրփաԹացւօփն ախաա-ՐնաՆալ զոմն Նորա, Է- հե-
րով գԼխոյ Է-րոյ ՔՂԷր: ՅԵրոյ: Վասն խո-
նարհ պատկառանացն խուսէ յաչացն Քրիս-
տոսի, այլ զբազմականացն աչս չգրէ ինչ:
Բայց դու յորժամ զամօԹի հարկանիցիս՝ ի
մարդկան աչաց խուսափեա: Այս է քո հպար-
տուԹիւն: Որպիսի՛ ինչ յորդուԹիւն արտա-
սուաց ի սիրոյ անտի եւ ի ցաւոց, զի կարաց
զՔրիստոսի ոտն լուանալ: Ապա ո՛րչափ
սակաւ իցէ աչքն քո եւ արտիդ վղձուկ, զի
եւ կաԹ մի արտասուս չիջուցանես. բայց
տես զի վառեսցես զայն աչքդ՝ զմոռաւ ածեալ
զայդչափ մարդասիրուԹիւնն Ա.ատուծոյ:

Գ. Ե՞ հմբա՞ւբէբ ղոբա նոբա, է՞ օձա-
նէբ է՞ղէ: Զամենայն գործիս մեղացն ժո-
ղովեաց ած յարբանեկութիւն: Ո՛ տայր եթէ
եւ դու "զոր ինչ միանգամ քեզ ետուր ամո-
թանօք, զնոյն գովութեամբ՝ Աստուծոյ նուի-
րէիր, եւ որչափ բերկրութիւնս յանձին քում
բերկրեցար՝ դոյնչափ ողջակէզս յանձնէ քու-
մէ գտանէիր,,: (Ս. Գրիգոր:) Այլ Քրիստոս
յայնժամ սրբեր զհոգի Մագդաղենացւոյն,
զսեր արարածոց շինջուցանէր, այլովքն հան-
դերձ: Հեղ եւ դու բեւր արտասուս, զի
ա՛պա ուրեմն շինջի ի քէն անձնասիրութիւն
եւ արարածոց ցանկութիւն:

ՀԻՆԳՇԱԲԱԹԻ

Քրիստոս պալպանէ Մագդաղենացւոյն:

Ա. Տէռաւլ ֆարիսեցւոյն . . . ասէր ընդ
ինս եր, ա՝ ինչ մարգարէ ա՞ էր, ապա գի-
տէր, ինչ ա՛վ կամ արպիւ՛ ա՞ կին ձերձենայ է
ա, չէ ձեղաւոր է: (Ղուկ. Է:) Միով դա-
տաստանաւ ո՛րչափ եւ քանի՛ մոլորութիւնս
մոլորեցաւ: 1. Թէ Քրիստոս չիցէ մարգա-
րէ: 2. Թէ չգիտիցէ Քրիստոս՝ Թէ որպի-
սի՛ ինչ ոք Մագդաղենացին իցէ: 3. Թէ
Մագդաղենացին որ պղծացեալ իսկ էր՝ տա-
կաւին մեղաւոր իցէ: 4. Թէ պարտ իցէ
Քրիստոսի զայն կին ի բաց մերժել: 5. Թէ
պիղծ արդարն լինիցի՝ յորժամ մեղաւոր ոք
ի նա մերձենայցէ: Մոլորի իմն՝ որ խառնի-
խուռն զայլ ոք դատի, եւ Ծանրագոյն իսկ:
Դու զանձն քո ած ի քննութիւն: Լաւա-
գոյն եւ ազնուագոյն կարծիս զայլմէ ունի-
ցիս, եթէ զՔրիստոս նշմարիցես յանձին նորա:

Բ. Տէռանէ՞ ալյո կին, մրէ է պուռն ֆո,

ջոր ոտիկ իմոյ ոչ եղծոր. եւ ասա, այլովքն հանդերձ: Ընդ դատաստանաւ փարիսեցւոյն անկեալ էր եւ Քրիստոս եւ Մադդաղենացին. ամա ջատագով մնանէ, իսկ զանձնէ լուռ լինի, բայց սակայն եւ Մադդաղենացին լուռ եւեթ կայ: Լուռ լեր՝ եթէ ոք տրանջեացէ ինչ զքէն. Աստուած փոխանակ քո խօսեացի. զի ինքնին իսկ ճշմարտութիւն է, եւ ոչ այնպէս՝ որպէս մարդիկ: Տեսանէ զոր եաղ, ոչ զոր այլքն դատիցին կամ կարծիցեն: Ի նորա դատաստանէն երկիր, ոչ ի մարդկան դատաստանէ:

Գ· Թողէաւ լեցին եւ ձեզ ասա: Զի՞նչ միտս ունէր առ այն բանս Մարիամ: Ո՛հ միխիթարութիւն. այլ զսիրոյ կախեալ կայ. Զի յոյժ սիրեաց: Երանի՛ թէ եւ ես իսկ լինէի արժանի զնոյն լսելոյ. լինէի իսկ արդարեւ արժանի՝ թէ յոյժ սիրէի: Միտ դիր, ոչ սակաւ՝ այլ յոյժ պարտ է սիրել զԱստուած. գոնեայ ըստ համարելոյ մտացն. զի քան զամենայն արարածս նախամեծար համարեացի: Այդպէս արդեւք սիրիցես զնա: Կշռեա ի կշիռս թէ որչափ ինչ փոյթ իցէ քո զանձնէ քումէ, եւ որչափ զԱստուծոյ, որպիսի՛ ինչ սէր յարարածս, եւ որպիսի՛ յԱստուած: Մի ակն ունիր թողութեան՝ եթէ ոչ տայցես փոխանակ զսէր:

ՈՒՐԲԱԹ

Ելանէ պէտն ոյր է հարկ:

Ա· Մարթասցաս զոր նա պէտահար ի ոյր է հարկ, է բժշկեաց զնա, որպէս զի հարկն է ոյրն խօսիցի է պետանիցէ: Զարմացան ամենայն ժողովուրդքն: (Մատթ· ԺԲ:) Դեւն

խորամանգ զայն զգայութիւնս գրաւէ՝ ընդ որ է ճանապարհ առ հաւատս. հաւապ է լինել եւն, (Հռոմ. ժ.) եւ առ աստուածգիտութիւն՝ անէրեւոյթ նորա իմիջեանէ աշխարհի՝ արարածովս իմացեալ տեսանին: (Հռոմ. Ա:) Իսկ արդ եթէ ճանապարհն ի գիտութիւն Աստուծոյ՝ ի միջոյ բարձցի, զի՞նչ օգուտ այնուհետեւ բարութեան կայցէ: Ապա տես եւ զգոյշ լեր՝ զի մի դեւն զայն զգայութիւնս քո գրաւիցէ: Ունկն դիր բանին՝ զի ուսցիս. տես յարարածս՝ զանարարն զԱստուած: Զմտաւ ած զմարդասիրութիւն այնր որ բժշկէն, զի առանց աղաչելոյ վճարէ: Զի՞նչ արասցէ քեզ՝ յորժամ չերմայերին աղաչիցես: Գիտեր թէ տրտնջելոց են փարիսեցիքն, զի՞նչ յայնժամ նա: Եթէ բանից մարդկան միտ դիցես, ոչ երբեք ծառայեացես Աստուծոյ ճշմարտութեամբ:

Բ. Եւ ոմանք ի նոցանէ ասէն. Բէեղզեբուղ էշխառովթ պիսոյ հանէ դա զդեւս: (Ղուկ. ԺԱ:) Նախանձն եւ յայնմանէ իսկ՝ որ քան զամենայն լաւ եւ բարի է՝ թոյն ծծէ հանապազ: Զայն չկարէին ուրանալ թէ ազատեալ ի դիւէն է, վասն այնորիկ այսպիսի ինչ հնարէին՝ թէ զբիաոսի գաղտ գաշինս կռեալ իցէ ընդ դիւին: Եթէ զբիաոսի այդչափ ծանր եւ դժնդակ յանցանք դրին, զի՞ զարմանայցես՝ յորժամ թեթեւս ինչ ի քո վերայ արկանիցեն: Մինչ քան զԱստուած արքայդն ոչ իցես: Այնմ մանաւանդ միտ դիր, թէ սրպէս տարաւ զբիաոս: Զինդրէ վրէժս յորժամ կարող էր, եւ ոչ խռովի: Զաղջրութեամբ քերէ յանձնէ զզըրպարտութիւնն, թէ չեն կարող դեւք զմիաեանս հանել: Մինչ եւ դու չզգա՞ս ինչ

յորժամ զըպարտիցիս. տանիս արդեւք հեզութեամբ. վասն Աստուծոյ միայն մերժես յանձնէ զբամբասանսն ի բաց, եթէ մանաւանդ՝ զի մի պատիւն քո ի վտանգի կայցէ:

Գ. Իսկ երբէք մոտաւոր Աստուծոյ հանիր զբեւռ, ապա հաւատալ ե ի վերայ յեր արտայութիւն Աստուծոյ: Աննաուստ թէ ոչ բնեղզեբուղաւ հանէ զդեւս՝ ի վերայ բերէ քրիստոս թէ զօրութեամբ Աստուծոյ հանէ, զի այլով զօրութեամբ չմարթի դիւաց ելանել: Տես թէ զիարդ պարտ եւ պատշաճ իցէ վակել առաջի բանսարկուին սատանայի զճանապարհ մտին յոգի անդր, զի չես ձեռնհաս զօրութեամբ քով իւիք հանել զնա ի բաց: Ապա պահ կալ այսուհետեւ դրանցն զդայութեանց, քանզի ընդ այն մանաւանդ սպրդեալ մտանէ: Մի ընորհեր ինչ զդայութեանն յայնմ ամենայնէ, զոր չհրամայիցէ ընորհել ուղիղ բանաւորութիւնն:

ՇԱԲԱԹ

Նլան Յովհաննու մրճարէէ:

Ա. Վարդապետ, ինձմէ նլան ինչ փեսանել ի ձեն: (Մատթ. ԺԲ:) Որպիսի անամօթութիւն: Տեսին զմեռեալս յարուցեալս, զախտս բժշկեալս, զկոյրս եւ զխուլս ողջացեալս, եւ նշանս խնդրեն, ոչ եթէ զի հաւատասցեն՝ այլ զի փորձեսցեն: Զնոյն գործ եւ դու ընդ Աստուծոյ գործես: Խնդրես զի միայն նորա զօրութեամբն լինիցի ինչ՝ զոր ըստ կարգի օրինացն տեսչութեան առնել չէ բաւական. մտանել յարքայութիւն Աստուծոյ՝ առանց ինչ բուռն լինելոյ. ազատ ի փորձութենէ լինել՝ առանց քո ընդդէմ

կալոյ. առաքինութիւն ինչ ցուցանել՝ առանց միջնորդս ի կիր արկանելոյ: Սակայն այնպէս զԱստուած փորձես. եւ զի՞նչ այս անամօթութիւն քո:

Բ. Նշան ի՛ պոչէ նմա, քայց նշանն ցվեհանոս մարգարէէ: Այս ինքն՝ նշան իւրոյ մահուանն, զի գիտասցես, թէ զոր օրինակ պարտ էր լուլուրել քրիստոսի, եւ այնպէս բռնաբարելով մթանել ի փառս է՞ր, (Ղուկ. ԻԴ.) նոյնպէս եւ քեզ չէ մարթ այնմ հասանել՝ եթէ ոչ բռնաբարեսցես: Ապա մեծանձնութեան եւ հաստատուն դիտաւորութեան պէտք են: Սակայն եւ ի սմին իսկ, հէքդ, պակասեալ գտանիս: Տես, թէ զիարդ ցուրտ են մտաց քոց հաստատութիւնք. եւ զի՞ իսկ զարմանայցես՝ եթէ արդիւնք ինչ չգուցեն:

Գ. Արդ նինուէացիք յարիցեն ի դատաստան ընդ ազգիս ընդ այսմիկ՝ եւ դատապարտեսցեն զնա, զի նինուէացիք թէպէտ եւ բարբարոսք էին եւ հեթանոսք՝ ի քարոզութեանն Յովնանու ապաշխարեցին: Համարեաց թէ քեզ ասիցի. Աշխարհականք յարիցեն, եւ զքեզ յամօթ արասցեն, զի զշնորհսն Աստուծոյ ոչ ի զուր ինչ ընկալան, այլ իւրեանց գործակցութեամբն արդիւնագործս արարին: Եւ զի՞նչ գործես դու, հեղգ եւ վատ վաննականդ, նշա՞նս խնդրես: Զիցե՞ն նշան շնորհք կոչմանն: Ո՞չ նշանք իցեն այնչափ ազդեցութիւնքն Աստուծոյ, այնչափ առակք օրինակաց, այնչափ խրատք եւ յուշարարութիւնք եւ այլ բազում սոյնպիսիք:

Ա. ԿԻՐԱԿԻ
ՅԵՏ ՓՈԽՄԱՆ
Թէ ո՞յ էրեն Մայր Եւ Եղբայր Յիսուսի։

Ա. Ահա մայր ու Եւ եղբայր ու կան արտաքոյ, Եւ խնդրեն խօսիլ ընդ ձեզ։ (Մատթ. ԺԲ։) Յայսմ վայրի ասէ սուրբն Յերոնիմոս, Թէ զայս առ ի դարան գործելոյ պատմեցին Քրիստոսի, "եթէ համարիցի արդեւք նախամեծար քան զգործ հոգեւոր՝ զմարմին եւ զարբուն"։ Այլ Քրիստոս իբրեւ ցասուցեալ ինձ տայ պատասխանի. Ո՞վ է իմ մայր, կամ ո՞վ են իմ եղբարք. որպէս այն Թէ ասէր, քանզի զԱստուծոյ են բանքն՝ չիք իմ ինչ ընդ Մօր։ Մերկացեր եւ դու զամենայն գութ եւ զխնամս մարմնոյ։ Ո՞չ չնորհես ինչ արեան՝ զրկելով զԱստուած։ Զգոյշ լեր զի մի լուիցես զայն՝ Որ սիրէ կին կամ զմայր առաքել քան զիս, ոչ է ինձ արժանի։ (Մատթ. Ժ։)

Բ. Եւ յիջեալ պյեռն ի յալխիրիան՝ ասէ. ահաստիկ մայր իմ Եւ եղբարք իմ։ Ասէ սուրբն Գրիգորիոս. "Որ Քրիստոսի եղբայր եւ քոյր է հաւատալով՝ լինի մայր քարոզելով, յորժամ ձայնիւ բարբառոյ նորա սերն Տեառն ի միտս ընկերին ծնանիցի"։ Տես զպատիւ արանց որ զառաքելոյ պաշտօն յանձն առեալ էին, զի հոգեւոր ինն օրինակաւ՝ Քրիստոսի մայր լինին քարոզելովն եւ դարձուցանելով, եւ զայսր ի սէր Աստուծոյ բորբոքելով։ Վառեա յանձին քում զհոգի առաքելութեան, զի այնմ պատուոյ հասանիցես։

Գ. Որ ասէիցէ պիտի հօր իմոյ որ յերկինս է, նա է իմ եղբայր եւ քոյր եւ մայր։ Կամ ինձ ասել Քրիստոս, Թէ հոգեւոր ինձ ազգականութիւն ի միջի կայ նորա ընդ նո-

սա՝ որ առնիցեն զկամս Հօր իւրոյ: Քանզի՝ ասէ առաքեալն Պօղոսեան, "Մի միայն եւ ճշմարիտ ազգականութիւն ընդ Քրիստոսի այն իսկ է՝ զի արասցես զկամս Աստուծոյ,,· զորոյ զհետ գայ եւ սէր աներես: Տեսանե՞ս զհնազանդութեանն զպատուականութիւն: Առաջնորդն՝ տեղապահ Աստուծոյ է, որ վարէ իսկ զնա· յորժամ դնիցէ ինչ ի վերայ քո, մի հաներ ի բաց զանձն քո: Այս մի ինչ միայն յօժարեցուսցէ զքեզ՝ Սիրեսցիս ի Քրիստոսէ:

Ա· ԵՐԿՈՒՀԱԲԱԹԻ

Աւա՛ւ սերմանացականին է՝ սերմանելոյ:

Ա· Եւ սերմանացան: (Ղուկ· Ը:) Նախ· Սերմանացանն Աստուած է, որ էլ մարդասիրութեամբն՝ հաղորդելով զանձն արարածոց· զօրութեամբն՝ ստեղծանելով, տեսչութեամբն՝ վարելով: Զարմացիր դու, եւ սիրեա զմարդասիրութիւնն, արկ զանձն ընդ զօրութեամբն, յանձն արա տեսչութեանն: Երկրորդ· Սերմանացանն Քրիստոս է՝ որ էլ ի հօրէ է՝ էին յաչխարհ, առ սէր մեր մարմին առեալ: Ծանիր զսէրն, եւ հատո փոխանակ: Երրորդ· Սերմանացանն է ամենայն ոք՝ որ զառաքելոյ պաշտօն յանձին բերիցէ, որ ելանէ զի զընկերին փրկութենէ հոգայցէ: Այլ աստ փութոյ եւ հաստատուն առաքինութեան պէտք են· զի մի՝ մինչ օտարին փրկութեան ի խնդիր ելանիցէ, զիւրն կորուսցէ: Տես, թէ սրչափ եւ քանիօն հաստատուն առաքինութիւնս պարտ եւ պատշաճ իցէ քեզ պատրաստել ի կոչմանն քումմ, որք պակասեն:

Բ. Սերմանել զսերմանիս է՞ր։ Սերմանիքն՝ նախ արարածք են, աշխարհս՝ ագարակ է։ Եւ դու ի սմա ես։ Յիշեա զարարիչն եւ զվարիչն քո։ 2. Արիւնն եւ արժանիք քրիստոսի, եւ շնորհքն՝ որ անտի բխիցեն։ Երկիրն՝ հոգին է, թէպէտ ամուլ իցէ թէպէտ պարարտ, զի ամենեցուն տուեալ լինին շնորհք։ Պարտ է զարմանալ ընդ մարդասիրութիւն Աստուծոյ, եւ ողորմել ընդ ամլութիւն եւ անպտղութիւն այնչափ անչափ ոգւոց։ 3. Սերմանիքն են վարդապետութիւնն աւետարանական եւ ներքին ազդեցութիւնք, ագարակն՝ միտքն է, որ նոյնպէս եւ ամուլ է՝ եթէ չետս ճանաչելոյ ոչ ինչ այլ ինչ վճարիցէ, եւ պարարտ՝ եթէ եւ զկամն յօժարեցուսցէ։ Որչափ հոգաբարձութեամբ պարտ է զմիտս մշակել յսկզբանէ որ ի վեր քան զբնութիւն իցեն։ Որպէս զարմանալի են ազդեցութիւնքն Աստուծոյ։

Գ. Ե՞ւ ի սերմանէն է՞րամ, էր որ անկաւ ճանապարհա՞։ Երիւք օրինակօք անօգուտ եւ անպիտան է երկիր։ Երկիր առ ճանապարհաւ է հոգի՝ որ չարարածս սփռեալ իցէ, ոչ ամփոփեալ չանձին իւրում, բացեալ իբրեւ ճանապարհորդաց՝ առաջի ամենայն խորհրդոց աշխարհի, որք կոխան զբարի բարի ազդեցութիւնն առնեն։ Նմին իրի իսկ չիք ինչ ճաշակ քաղցրութեան. մի ժամ աղօթիցէ՝ ամ մի թուի, եւ հազիւ հազիւ թէ կաս մնաս ի կատարած աղօթիցն, զի դարձցիս այսրէն ի քո սփոփանս։ Որ՝ անձն եղկելի, ընդ որ ամենայն ինչ խաղացեալ անցանեն՝ բաց յԱստուծոյ։ Փակէ այսուհետեւ զճանապարհս քո ամփոփելով զմիտս ժամ ի ժամէ եւ կամ եւս յաճախագոյն։ Յեղյեղեալքիր բազում ան-

գամ յաւուրն զառաւօտու յառաջադրու-
թիւնան, եւ այլ ինչ նման սոցին։

Ա· ԵՐԵՔՇԱԲԱԹԻ

Ցառաջ մտիլն առ ամենասցանին։

Ա· Այլ անկա՛ յապաւաժի, ե՛ ընդ քա-
ռանէն ընթացա՛, ա՛ ի չքոյէ հիւնոյ։ (Ղուկ.
Ը։) Երկիր քարուտ է հոգի՝ որ քաջ իսկ
խաւսացեալ իցէ չար սովորութեամբք, եւ որ
ըստ գթայուն թեան իմն ընդելեալ իցէ կեանս
վարել, նմին իրի սակաւ ինչ հիւթ աս-
տուածպաշտուն թեան գոյ ի նմա, եւ վասն
այնորիկ իսկ բիւրաւոր յառաջադրութիւնք եւ
ճշմարտութիւնք ծանուցեալք՝ չարձակեն ար-
մատս եւ ոչ ամի, եւ յամենայն կարեաց սի-
րոյ, երկիւղի, եւ մարդկօրէն ակնածութեան
ցամաքեալ չորանան։ Այնպիսին հանապազ
սկսանի, եւ դադարէ անդէն ի սկսուածին։
Եթէ այնպիսի ոք իցես, զի՞նչ արասցես՝
յորժամ եկեսցէ Տանուտէրն եւ զսոհմականս
յագարակէն իւրմէ խնդրիցէ։ Ապա ածջիր
զմտաւ՝ թէ արչափ ինչ փոյթ պարտ իցէ ի
մէջ առնուլ՝ առ ի զվատթար սովորութեանն
ընդ ձեռամբ նուաճելոյ։

Բ· Այլ անկա՛ ի ձէջ փշոյ, ե՛ ընդ նմին
բո՛ւսեալ փշոյն՝ հեղձո՛ւցին զնա։ Երկիր փշալից
է հոգի՝ որ զբազում իրօք զբաղեալ իցէ, եւ
ի հոգս անօգուտս ծնդիցի, որ զհոգ անձին,
զԱստուածոյ եւ զյաւիտենից՝ յետին իմն հա-
շուի. եւ ճանաչել ճանաչէ զճշմարտութեանն
որ ի վեր քան զբնութիւն իցեն, այլ վասն
այլ ամենայն հոգոց, որպիսի ինչ՝ վասն ուս-
մանց, կամ վասն պաշտամանն՝ չծախէ սա-
կաւիկ մի ժամանակ՝ առ ի յարդիւնս զնոսին

հաստուցանելոյ: Եղուկ է անձն՝ յորում հոգին Աստուծոյ հեղձնուցու. եւ հոգք կամ կարի իմն ցանկութիւն արտաքոյ քան զպիտոյն ընդ ընկերին խօսելոյ կամ գործելոյ, զժամանակն՝ զոր Աստուծոյ պարտ էր տալ՝ ի նմանէ գողանայցեն: Առնո՞ւս ի միտ, թէ որչափ պարտ իցէ քեզ զայլ ամենայն հոգս ի չափու ունել:

Գ. Այլ ան՛կա՛ յերկիր քարի է՛ պարտք, է՛ բո՛ւնել՝ արար պո՛ղ: Եւ Մատթէոս յաւելու, թէ՝ էր որ հարիւրա՛ւոր, է՛ էր՝ որ վաթնա՛ւոր, է՛ էր՝ որ երեսնա՛ւոր: Այս իսկ է հոգի բարի եւ ազնուագոյն, ամենեւին հակառակ երից առաջնոցն, զի լսէ զբանն Աստուծոյ ախորժելով, զի ի մտի զայն կշռելով եւ ի գործ կրթելով, եւ պայ պո՛ղ համբերութեամբ կամ հաստատութեամբ գեր ի վերոյ դժուարութեանցն լինելով: Այսպիսի իսկ պարտիս լինել երկիր ազնուական, ըստ որ եւ մեան մի բարւոյ մի անցցէ, եւ ամենեւին իսկ ամենայն փութով պնդութեամբ յառաքինութիւն անդր նկըրտեսցիս, զի հաճոյ լիցիս Աստուծոյ. եւ մի շատասցիս տալ պտուղ երեսնաւոր, այլ ի հարիւրաւորն գուն գործեսջիր. այս է՝ ի մեծ եւս փառս Աստուծոյ եւ միշտ յառաջելագոյնն:

Ա. ՁՈՐԵՔՏԱՒԱԹԻ

Առակ սրտմանցն:

Ա. Սերմանիսայ սերմն քարի յոտքարակի է՛ բո՛ր. է՛ ի տո՛ն լինել մարդկան՝ երկն ընդունի նորա, է՛ յանէսայ ի վերոյ սրտին: (Մատթ. ԺԳ:) Զոր սերմանէ Աստուած, նա եւ յեր-

կրի որ լաւ քան զամենայն երկիր իցէ, ապականել ճգնին զայն սատանայ, աշխարհ եւ մարմին. եւ զայն՝ այնպիսի իմն խելօք եւ հնարիւք, զի մինչ ի ծաղկի եւ ի փթթել իցէ կամ իսկզբան անդ՝ չկարիցես դիւրաւ զբարւոք ցորեանն յորոմանէ անտի ընտրել առ անձինն սիրոյ, որ ատոցն՝ զճշմարտի գոյն զգեցուցանէ: Արդ՝ մանր ի քնին արկ, եթէ կայցէ ինչ բարի ի քեզ, թէ ծրչափ չարութեամբք խառնեալ իցէ, մարդկօրէն ակնածութեամբք, դիտաւորութեամբ որ ոչ ամենեւին սուրբ եւ յատակ իցէ, եւ անձին սիրով: Եւ այս ամենայն է թոյն լինել մարդոյն գործի, յորժամ ոչ ինչ հաւատեաւ անձանց իւրեանց ակիցեն: Ապա զիարդ եւ ծրպէս պարտ իցէ ամենեւին յամենայն կողմանց սկել:

Բ· Ե՛ էբե՛ բ՛ոոա՛ խոփն՝ է՛ ոբոր պոո՛ղ, ապա էբե՛եցա՛ է՛ ոբոճ: Մոբո՛ցնել ձոոայբ փանո՛ոբե՛ոանն ասէն ցնա. բէ՛բ, ո՞ւ սէբճ բարի սէբմանէցնբ յոբեբալէն է՛ոմ. ոբդ՝ ո՛ոոբի՞ ո՛անէցի ղբոճ: Ե՛ նա ասէ ցնաա. այբ ինձոճ ոբոր ղայն: Համարեաց թէ ցքեզ ասիցի. Սերմն բարի երեւէիր անդէն իսկզբան աշակերտութեանդ, ծրդ երեւի ի քեզ որոմն, եւ անկաւ յոյն՝ որ զքէն գոյր: Որպիսի՛ մտօք զայն ընդունէիր: Յառնէ Թշնամւոյ. 1. յանձնէ իսկ քումէ, որ բազում իմն չնորհեցեր անձնասիրութեան. 2. յընկերաց, երթեալ յարեցար յայնոսիկ՝ յորս թեթեւութիւն գոյր առաւել, եւ ոչ ոգի, եւ վասն այնորիկ զբարս նոցա յանձն քո ձգեցեր:

Գ· Ասէն ցնա ձոոայբն. ֆոի՞ ղէ էբինեցոբ բողէոցոբ ղայն է բաց: Ե՛ նա ասէ

ցնոսա, մի՛ գոյէք ինչ տալիցէ՛ զրօսին՝ եւ զցօրեանն ընդ նմին է քաց խլիցէ՛: Տես զհամբերութիւն Աստուծոյ եւ զվերակացուացն՝ ընդ քո թերութիւնս: Տանին երբեմն քոց թերակատարութեանց, մի գուցէ ամենեւին խակ է քաց խլեացիս, այլ յուսացեալ՝ թէ ուղղեացիս: Ապա թէ չգայցես յուղղութիւն, որչափ պարտիս երկնչել եւ դողալ, զի մի՝ է ժամանակի հնչոյ կամ մահուան, առիցէ Աստուած. գոլէիցէ՛ նախ զրօսիդ, եւ ճապէիցէ՛ զայդ երջանիկ որ է յայրել ի հուրն քաւութեան: Մի զանձն խաբիցես թէ սակաւ ինչ այն է՝ որ ի հուրն մատնելոց է. թերեւս յայնժամ մեծամեծս զկորձունս որոմանն տեսանիցես՝ եւ փոքունս զցօրենոյն: Եթէ արբութեամբ ի սմանէ երկիցես, յայնժամ այնուհետեւ հաստատութեամբ յուսայցես:

Ա. ՀԻՆԳՇԱԲԱԹԻ

Առաջ հոգոյ մանանխոյ:

Ա. Նման է արքայութիւն երկնից հոգոյ մանանխոյ, զոր առեալ մարդոյ՝ սերմանեաց յագռաչի իւրում, որ փոքր է քան զամենայն սերմանիս: (Մատթ. ԺԳ:) Հասն այն՝ աւետարանական ճշմարտութիւնքն են: Որչափ խոտանք են եւ ընկեցիկք յաչս աշխարհի այն ճշմարտութիւնք: Թէ երանելի աղքատքն իցեն, եւ որ հալածանս կրեացեն. թէ մեծութիւնք՝ փուշ իցեն. թէ քաղցր իցէ լուծն Քրիստոսի, այլովքն հանդերձ: Այլ պարտ եւ պատշաճ է սերմանել զայնոսիկ ի հոգի անդր, կենդանի հին նկարեալ ի միտս զայնոսիկ եւ որոճեալ: Աղէ եկ ասա դու

ցիս. Վասն էր ապաիանէցաւ ապաիանաւլեամբ ամենայն երկիր ոգւոյ քո, զի ոչ դնես ի սրտի: (Երեմ. ԽՒ:) Մի ըստ մարմնոյ ինչ համարիցիս զճշմարտութիւնն զայնոսիկ՝ որպէս մինչեւ ցայժմ համարեցար:

Բ· Ե՞ս յորժամ ածէիք՝ ձեզ է ասեն պահեսցի քանկարս, է՞ լինի ձայս: Այն ճշմարտութիւնք՝ յորժամ ի բարւոք սրտի սերմանեսցես զնոսա եւ ջանայցես ի միտ առնուլ, աճիցեն եւ լիցին ծառ՝ որ բերցէ պտուղս քաղցունս ի ճաշակել Յիսուսի, պտուղս պատուոյ եւ պարկեշտութեան. ուր նմին հակառակ սուտ սկզբունք աշխարհի եւ մարմնոյ՝ տան պտուղս ամօթոյ եւ ծանականաց: Միտ դիր, թէ որչափ այն ճշմարիտ իցէ, եւ դոյնչափ եւս առաւել մուտ ի բուն եւ ի ճշմարիտ միտս կրօնից եւ վարդապետութեանցն Քրիստոսի, ցանկանալով իմն՝ զի եւ ի գործ եւս արկանիցես:

Գ· Մինչե՞ս ցաւ ընդոյ էիր էս հանգչել յոտս նորա: Թուչունս իբրեւ լսեա՝ զսուրբ խղճն ընդ Աստուծոյ միանալոյ իմասջիր, որ սովոր իսկ են ծնանել ի սրտի՝ յորժամ բարւոք իմանայցի ուսումն վարդապետութեան Քրիստոսի: Քանզի անտի իսկ ծնանի փոյթ եւ ցանկութիւն հաճոյ Աստուծոյ լինելոյ, զամենայն կամս նորա լընելոյ, եւ ի գժուարինս եւ ի դժնդակս, եւ ի դիւրինս եւ ի հեշտականս: Աստատին ի միտ առ դու՝ թէ ընդէր ոչ գուցեն ի քեզ այդպիսի գործք քաջութեան:

Ա· ՈՒՐԲԱԹ

Առաջ գանձէ, մարգարէ է առաքանէ։

Ա· Նման է արքայութիւն երկնից գանձի թաքուցելոյ։ (Մատթ· ԺԳ։) Գանձն այն վանական կատարելութիւնն է վանն շնորհացն յորդութեան, այլ ծածկեալ է յաչաց աշխարհի եւ թերակատարիցն, զի սրբա չհամարին ինչ մեծ զայն։ Զոր գտեալ . . . ներոյց։ Զելանիցե՞ս ի խնդիր՝ զի գտանիցես։ Ի խնդրուածսն անդր երթայ։ Զէ քո ուրախութիւն յիրս որ ի կատարելութիւն անդր պատշաճիցին, այլ տակաւին ի նանրութիւնս եւ ի փափկութիւնս զգայութեանց։ Վաճառէ զամենայն ինչ զոր ունիս, եւ գնէ զգրոյն զայն։ Եւ արդ՝ չիմողուցո՞ւս զամենայն. տակաւին ի քո՞զ անձնասիրութեամբ, տակաւին յարարածս յարիցիս. այլ զի՞նչ ինչ ապա գտանիցես ի ձեռս քո։

Բ· Նման է արքայութիւն երկնից առն վաճառականի, որ խնդրէր մարգարիտս գեղեցիկս։ Վաճառական եւ, զոր ասաց Աստուած· ցարգեղեցեալ զայդ մինչեւ ելիցէ։ (Ղուկ· ԺԹ։) Այլ որպիսի՞ ոք վաճառական իցես. զնոսին աշխարհի՞ խնդրիցես արդեւք՝ եթէ զմարգարիտս երկնից։ Մարգարիտ գեղեցիկ՝ աստուածսիրութիւնն է կամ թէ ընդ Աստուծոյ միաւորութիւն։ Այսմ զի հասանիցես, զի՞ գործես։ Նա գնաց վաճառեաց զամենայն ինչ զոր ունէր։ Պարտ է քեզ գնալ ի բաց յանձնէ քումէ, եւ զգանկութիւն ի բաց դարձուցանել յիրաց արարածոց, որ արգել եւ խափանիչ լինի կատարեալն սիրոյ։ Ո՛րպէս դուն ուրեք արարեր զայդ մինչեւ ցայժմ։

նմին իրի ցրտանայ ինն սիրտ քո: Երանի թէ գոնէ յայսմ հետէ զայդ առնէիր:

Գ· Նման է արքայութիւն երկնից ոսկանի որ ելանէ ի շուկայ եւ յամենայն ապիտաց ժողովէ: Ոսկան է ամենայն քրիստոնէական եւ վանական Մխիթարութիւն, որով զլաւս եւ զչարս կամ զթուլամիտ վանականս ի ծովու աշխարհիս այսորիկ ըմբռնէ Աստուած: Յուդականին միջի կաս եւ դու. մի զանձն քո խաբիցես, զի ոչ եթէ վասն այնորիկ լաւ ոք իցես կամ ի զդուշութեան, այլ քովք ջանիւք եւ եռանդմամբ պարտիս առաքինի եւ անկասկած լինել: Արա զայս վաղվաղակի՝ զի տակաւ յեզը անդր մշտնջենաւորութեան քարշի ուռկանն: Ժողովեսցին բարի բարիս յամանս, եւ խոպանդն ի բաց ընկեսցին: Կացո զանձն քո արժանի աղնուագոյն կարգի:

Ա· ՇԱԲԱԹ

Քրիստոս լարալար ընկալեալ լինի յերուսաղէմ:

Ա· Եւ էին ի գաւառս եւ, ուսուցանէր գնոսա ի ժողովրդեանն նոցա: (Մատթ. ԻԳ:) Զնազարեթէ են բանքն, ուր եկեաց Քրիստոս մինչեւ ցերեսնեերորդ ամ հասակի: Զկամեցաւ աստ յիւրում գաւառի սկիզբն քարոզութեան աւետարանին առնել, ապա թէ ոչ՝ իսկ եւ իսկ խոտեալ արհամարհէին, թէ ի խանթէ անտի հիւանդութեան ելեալ ի բեմ մատեաւ: Վասն այնորիկ կամեցաւ զի ի ձեռն այլոց քաղաքաց իւր անուն աբարեալ՝ պատրաստադոյնս յարդարեսցէ զսիրտս նոցա առ ի փափաքել նմա եւ ընդունել զնա: Արդ՝ զի՞նչ գործես. պարտ է

զամենայն խոչընդոտան եւ զգայթակղութիւնս ի բաց մերժել, եւ դնել ի նոցին տեղւոջ զարժանիս արդեանց:

Բ. Մինչեւ՞ ջրմռնալ նոցա է՞ ասել. մա՞ ասոր՞ էջէ այս իմաստութիւն է՞ զբաւութիւն: Ո՞չ սա է հիւսանն որդի, այլով՞ն հանդերձ, է՞ գայլափղէին է նա: Ուրախ լինել պարտ էր նոցա ընդ այնչափ իմաստութիւն եւ զօրութիւն իւրեանց տոհմային քաղաքացւոյ, որ այնպէս պատուեալ յայլոցն էր՝ որպէս զի յամենայն կողմանց գնորա գհետ երթային. եւ արդ աւասիկ զչարին ինն եւ զայրանան: Ո՛րչափ ընդ՞որհս եբեր նա ի Նազարէթ, ա՞ստ մարմին առ, ա՞ստ բնակեաց, գնա իւրով օրինակաւն ուսոյց: Եւ սակայն անգոնի եւ անարգի, զի ի խոնարհագոյն կարգաց է, զի հիւսան որդի է: Այսպէս չարաչար գնան ընդ քեզ, Ցիսուս, այնոքիկ՝ որ առաւել պարտապանն են: Ո՛ ապախտաւորք: Ած զմտաւ գընդ՞որհն՝ զոր ընկալար: Այլ զի՞նդ կամ ո՞րպէս գնացեր դու ընդ Աստուծոյ քումմ, թէ բանիւք ոչ՝ սակայն գործով անարգեցեր գնորա վարդապետութիւնն, յորժամ չկամեցար զայնր գհետ երթալ:

Գ. Եւ յարուցեալ հանին գնա արտաքոյ փողոցին, եւ աչին գնա մինչեւ յարքեանն լերինն . . . գահավէժ առնել գնա: (Ղուկ. Դ:) Զի չկամեցաւ անդ սքանչելիս գործել, որպէս արարեալն էր ի Կափառնաում: Եւ զայս առ սէր հայրենի գաւառին արար, քանզի գիտէր՝ թէ եւ ոչ սքանչելեօք ինչ հաւատային, զի մինոքին իսկ սքանչելիքն՝ պատճառք մեծամեծ պատժոց նոցա լինիցին: Ո՛րչափ նշանս առնէ ի վերայ քո, ո՛րչափ ընդ՞որհս մատուցանէ: Քանիո՞ն հոգ պարտ է յանձին

ունել, զի մի քեզէն անձամբ անձին մեծաց պատժոց պատճառք լինիցիս: Ո՛ ասպաշնորհ. արտաքոյ քաղաքին հանես զնա, քանիցս անգամ թէ զշնորհն չընդունիս: Գահավէժ կամիս առնել զնա, քանիցս անգամ թէ զպատկեր նորա՝ զանձն քո ասեմ, ի չար անդր դարահոս արկանես:

Բ. ԿԻՒՐԱԿԷ

ՑԵՏ ՓՈԽՄԱՆ

Առաքին պատասխանէն է՝ երբոքին է տարակէս:

Ա. Է՝ երբէ՝ երկոյնք՝ տարակէսէ՝ է՝ ասացէ, ինչ վերչէալ է արտայո՛ւթի՛ն երկնից: (Մատթ. ԻԴ:) Զամանէ պարտ եւ արժան է ընդ ընկերին խօսել: Ամենայն ուրեք զարքայութիւնն Աստուծոյ, եւ զմիմեանորդս՝ որ առ այն տարեալ հասուցանեն՝ ազդ արա: Հաստ կարեա զանօգուտ կենաց հաղորդութիւնս եւ զխօսս՝ որ զմիտան քայքայեն, որով զխիղճ մտաց քոց ծանրացուցանես, ընդ վայր ժամավաճառ լինիս, եւ զընկերն ոչ շինես: Բայց զի զայս ամենայն ընդ ընկերին արասցես, ուստ ընդ քեզ իսկ զնոյն առնել. անձին քումմ պատմեա զարքայութիւնն Աստուծոյ եւ զմիմեանորդան յեղյեղեա ի մտածութիւնս անդ եւ յառանին խօսս:

Բ. Զհո՛ն պո՛ւ քթչիէ՝, հոգեւորն միսիթարութեամբ. զվերաւոր Աստուծոյ մեղօք՝ յարո՛ւցէ, կամ խրատելով կամ արձակելով ի մեղաց. զբորո՛ւ՝ որ կամ վարդապետութեամբ եւ կամ օրինակաւ զայլս ապականեն՝ սրբէ՝, յապաշխարութիւն ածելով. զվե՛ր, զվատթար սովորութիւնս, զհասարակաց մոլորութիւնս՝ հան՛է, եւ բժշկեցէ՛,

զի մի ոք առանց պատժոց մեղիցէ: Զրէ ա-
ռէ՛ ե՛ն չրէ փո՛ւ, մի ի խնդիր ձերոց դիւ-
րութեանց լինելով: Զմտաւ ած՝ թէ այն-
պէս ինչ արդեւք ընդ ընկերին գնայցես.
միթէ ո՞չ զայս՝ կոչումն քո առաքելական ի
քէն պահանջիցէ:

Գ. Մի՛ ինչ բառնայ՛ ի ճանապարհ, ոչ գա-
ւազան, (Ղուկ. թ.) որ օգուտ լինիցի ձեզ
ի պաշտպանել անձանց ձերոց ընդդէմ
բռնութեանց. և՛ ոչ մախաղ՝ որով զկերա-
կուրան բարձեալ կրիցէք. ոչ հաց՝ նա եւ որ
կարեւոր իսկ իցէ. և՛ ոչ արծաթ, ոչ էրկա՛
հանդերձս ի ցոյց ինչ եւ ի փառաւորութիւն:
Այսպէս գնայ Աստուած ընդ բարեկամս
իւր յոյժ սիրելիս, զորս կամի զի սերտիւ ընդ
իւր զօդեալ իցեն, նմին իրի ամենեւին իսկ
ի հոգոց եւ ի ցանկութենէ երկրաւորացն
զատեալ եւ որոշեալ: Ապա ոչ զօդեացիս
ընդ Աստուծոյ, եթէ ոչ անջատեալ յարա-
րածոց իցես: Ո՛ հեքդ եւ թշուառական.
ընդէ՞ր ի նոսա երթեալ յարիս, որ պատառ
պատառ զքեզ կոտորիցեն:

Բ. ԵՐԿՈՒՉԱԲԱԹԻ

Ցառաջիկոյն պարտ առաքելոցն ցհալածանան
ընդ նրեալոց էին:

Ա. Ահաւասիկ ես առաքեմ ձեզ իբրեւ
ոչխարս ի մէջ գայլոց: (Մատթ. ժ:) Որ
ինչ ոչխարին ի մէջ գայլոց՝ նոյն եւ ձեզ
դիպիցի: Մեծի եւ աներկեւղ մտաց պէտք
են առ ի զաւետարանն քարոզելոյ: Զի մա-
նեսցեն ձեզ յատեանս, և՛ ի ժողովարան ե-
րեսանց տանջեսցեն ձեզ... և՛ երիվեր ատե-
ցեալ յամենեցունց վասն անուան իմոյ: Զի՞նչ

միաս ունիս դու առ այս ամենայն։ Երկնչին, քալալերեաց · զմեսաւ ած զայն՝ ե՞ ա֊ ասէմ զնէդ։ ե՞՝ որ չետ յաղթութեանն պսակեցից զքեզ։

Բ· Ոչ է աշակերտ ուսուցիչն վերպա֊ պէտ, է֊ ոչ ծառայ տեն պարէր է֊ր։ Որ կա֊ րողն իցէ յամենայն իսկ հալածանս քալա֊ լերել եւ զօրացուցանել զքեզ, այն իսկ՝ օրինակ վարդապետին եւ Տեառն քո Ցիսուս մի է։ Զո՞ր հալածանս չկրեաց նա որ ամե֊ նեւին անմեղն է։ Մրնե դու ազնուագոյն քան զնա՞ իցես։ Ած բազում անգամ զայս զմեսաւ, յորժամ կրել ինչ հասանիցէ · Տէր իմ է Ցիսուս, եւ ես ծառայ։ Ո՛րչափ փառք են ինձ, եթե նոյնպիսի անցք եւ ընդ իս անցանիցեն։

Գ· Մի երկնչէ՛ յոյնոսնէ՝ որ սպանանէն զմարմին, է֊ զոգի ոչ կարեն սպանանել։ Կամ ինն հասուստել՝ թե վասն Աստուծոյ փա֊ ռացն՝ եւ ի մահուանէ չէ պարտ երկնչել, քանզի մահ չկարէ միսս ինչ հոգւոյ հասու֊ ցանել։ Իցե՞ս եւ դու այսպէս քալ եւ ա֊ ռաքինի՝ մուօք։ Ո՛հ· ո՛րչափ երանելի իցես, եթե զկեանս քո ի սպասաւորութիւն փա֊ ռացն Աստուծոյ դնիցես։ Գովել գովես զայլս՝ որոց այնպիսի ինչ հասանիցէ, իսկ ընդէ՞ր եւ դու ոչ փափաքես։ Բայց չէք ոք աստ բռնաւոր ի միջի։ Դու ինքնին անձամբ անձին լինիր առ ժամանակ մի բռնաւոր, եւ սպան զայն ամենայն՝ որ կենդանի կայցէ ի քեզ եւ միսս գործիցէ քեզ, այս ինքն՝ զցանկութիւնս քո։

Բ. ԵՐԵՔՇԱԲԱԹԻ

Խրատ պայ ատոտելոյն ընչ զ արքելչին ե սերոյ ապգականութեան:

Ա. Մի համարիր երեք եւիլ արկանել խաղաղութեան. զ եւիլ արկանել խաղաղութեան, այլ ատր: (Մատթ. ե:) Ի ինչ խաղաղութիւն որ բարի է, զոր ի ժամանակի մինչ յերկինս ելանէր՝ եթող նա առաքելոցն. եւ է խաղաղութիւն՝ որ չար է, մանաւանդ արանցն այնոցիկ՝ որ զպաշտօն առաքելոյ ունիցին, որ ի սէր ազգականութեան հաստատեալ կայ: Ընդ այս խաղաղութիւն թէ կամիցի ոք, ի կռիւ ելեալ կայ ընդ Աստուծոյ՝ որ կամի իմն զի բարձցի այն ի միջոյ: Զմտաւ ած թէ որչափ արդեօք լինիցի այն սէր՝ առաքելութեանն պաշտամանն: Որպիսի՛ դժկամակ մտօք մեկնիս ի քոյոցն. քանիո՛ն անձկանաս առնոսա՝ յորժամ հեռի ուրեք գտանիցիս. զիարդ դիւրաւ վանն նոցա անցանես զկանոնօք. ո՛րչափ ոչ նեղիս նեղութեամբն նոցա. ո՛րպէս մտադեւր ուրախ լինիս ընդ յաջողութիւնս նոցա, այլովքն հանդերձ:

Բ. Քանզի եւիլ չայր ի հօրէ ի՛ր: Սուրն՝ որ քակէ զայր ի հօրէ՝ օրէնքն են սիրելոյ զԱստուած ի վեր քան զամենայն: Զայս օրէնս թէ պահիցես, չիք այլ ինչ այնուհետեւ՝ յոր յարիցիս սիրով, քանզի բովանդակ սէրն ի նա ծախի: Տակաւին չթուի սուր առեալ քո ի վերայ կարեացն: Մարմին եւ արիւն զօրացեալ են ի վերայ քո: Զայն անդէն յառաջնումն իսկ պարտ եւ պատշաճ էր քեզ վճարել՝ յորժամ վանականութիւնդ յանձն առեր, սակայն եւ ոչ այժմ իսկ զայդ

առնես: Ապա դարձ ուրեմն ի սկիզբն անդր: Գոնեայ այժմ արա սկիզբն:

Գ· Թշնամի՛ ասն՝ ընդ անի՛ է-ր: Ո՞հ, որչափ ճշմարիտ է այն· զի՞նչ քեզ առաւել ընտանի՝ քան զազգականս քո, բայց ո՞չ ապաքէն թշնամիք քո են՝ զի յայն իմն յօժարեցուցանեն զքեզ, զի զսէրն՝ զոր Աստուծոյ պարտիս, կամ ի նոսա իակ ծախեսցես, եւ կամ ընդ նոսա բաժանեսցես· այլ որով իրաւամբք զայն ի բաց հանես յԱստուծոյ: Ո՞ոք առաւել ընտանի քեզ քան զքեզ· բայց ո՞վ ոք թշնամի քեզ առաւել քան զքեզ: Զմտաւ ած թէ որչափ վէրս յանձնէ քումէ ընկալար, քան փառս յաղթութեան: Զոր առնէիր արդեւք ընդ թշնամին, թէ միանգամ ընդ ձեռամբ նուաճէիր, զնոյն եւ ընդ քեզ արա:

Բ· ՀՈՐԵՔՀԱՆՈՒԹԻ

Վասն այնոցիկ զորոց ասաց Քրիստոս ՝Ընդ չէսցեն նմա արքանի:

Ա· Ո՛ւր սէրն Աստուծոյ կամ Աստուած առաւել քան զայս, ոչ է ինչ արքանի: (Մատթ· ժ:) Զինեա խոստովան թէ այդպիսի ոք իցես: Եկ արարից զքեզ խելամուտ թէ այդպիսի ես: Աղէ ասա· սիրե՞ս զԱստուած· ասես՝ սիրեմ: Ի վե՞ր քան զամենայն· այո՛ ասես: Ապա պարտ է քեզ զի Աստուծոյ ծառայեսցես, զՀայր եւ զբարեկամ թողցես· պարտ է եւ ի ատեպ յայց ելանելոյ նոցա հրաժարել, որք քայքայեն իմն զմիտս եւ ցրուեն: Զկարեմ, ասես, այդչափ տմարդի լինել: Տեսանե՞ս, թէ զի՞նչ առաւել սիրիցես· եւ չեր-

կընչիս յահագին հրացան բարկութենէ անտի՝ թէ Ձես արժանի Աստուծոյ։

Բ. Ոչ ոչ սրտով չէաչ է՛ր, է՛ գոյ չինէ է՛՝ չէ ինչ ուրթանէ։ Նմանութիւն բարուց՝ միջնորդ սիրոյ է։ Ապա ուրեմն որ կամիցի ոք արժանի լինել սիրելոյ՝ երթիցէ զկնի վարուցն Քրիստոսի։ Համօրէն կեանք Քրիստոսի՝ խաչ է մշտնջենաւոր։ Թէ ոչ բարձցես զխաչն՝ ոչ երթիցես զհետ, ոչ լինիցիս նմանող, եւ ոչ սիրեացիս։ Արդ՝ տեսանեմ զխաչին եւ զմեռուցման ոչ զօգուտն միայն, այլ եւ զհարկն անհրաժեշտ։ Ո՛ դու փափկակեացդ եւ բարեկեցիկ. զիարդ զահի հարեալ երկնչիս՝ զմտաւ եւեթ ածեալ զխաչն։ Հա՛պա այժմ իսկ, եթէ տրէսոսեան ինչ լինել՝ է խաչ հան զմարմին տո կրէօֆն եւ ցանկութեամբ հանդերձ։ (Գաղատ. Ե։)

Գ. Ոչ գոնէ զանձն է՛ր՝ կորուսցէ ընա, է՛ որ կորոյս զանձն է՛ր վասն է՛մ, գոցէ ընա։ Ապա ուրեմն մի միայն իսկ օրինակ զանձն փրկելոյ եւ զկեանս ընդունելոյ, է կորուսանել զկեանս վասն Աստուծոյ։ Կորուսանես զկեանս, 1. Ցորժամ այնպէս իմն զմահն Ցիսուսի ի մարմինս քո կրեացես, զի կեանքն Ցիսուսի յանձին քում յայտնեացին։ Խիստ է այդ քեզ, այլ հարկ կարեւոր է։ 2. Կորուսանես զկեանս, եթէ ամենեւին իսկ ի Ցիսուս անդր փոխեացիս սիրով, որպէս զի կարիցես ասել. կենդանի է՛մ այսուհետեւ, ոչ ես՝ այլ կենդանի է յիս Քրիստոս։ (Գաղատ. Բ։) Բայց քանի՛ երանութեամբ գոցես զկեանսդ, զի զանձն քո գոցես ի Քրիստոս։

Բ. ՀԻՆԳՇԱԲԱԹԻ

Թէ լո՞ւն քրիստոսի տալոյ է յընդունել։

Ա. Եկայք ա՛ռ ես ամենայն վաստակեալք և բեռնաւորք, և ես հանգուցից զձեզ. արդ զլա՞ծ իմ է ձեզ։ (Մատթ. ԺԱ։) Ո՛րչափ մարդասէր է Աստուած՝ որ հրաւիրէն, քանի՛ բարերար՝ որ թեթեւացուցանէ զմեզ ի ծանրաբեռն բեռանց մեղաց, ընդ որով մինչեւ ի դժոխս ճնշիմք. քանի՛ն սիրելի՝ որ հանգուցանէ զմեզ յորժամ պարտասեալ գտանիցիմք ի ճանապարհի։ Բայց որպիսի՛ լինչ հանգիստ իցէ հանգիստն. Արդ զլա՞ծ իմ։ Այդպէս ուրեմն հանգուցանես զքոյն ՅԻսուս, լուծ ի վերայ եդեալ։ Այո՛ իսկ այդպէս։ Քանզի չէ մարթ հաստատուն եւ ճշմարիտ առաքինութեան լինել ի կեանսս՝ բայց ի խաչն ՅԻսուսի, յոր միայն պարտ է մեզ պարծել։ Տես հէքդ եւ տառապեալ, որչափ մոլորիս՝ զի ի խաչէն փախչիս, եւ միսիթարութիւնս այլ ուստեք մուրանաս, այլ զնոսաիան։

Բ. Ո՞րպէս չինէն ղէ հէզ է՞ր ես նորհ արդէ՞, և գոլէ՞ հանգիստ անյանց յերոյ։ Զանձն իւր տայ քեզ քրիստոս վարդապետ, ո՞ւմ ումեք այլ ումեք քան զնա ազնուագունի ցանկանայցես. խից զականջս քո աշխարհի՝ վարդապետի ստոյ, եւ ունկն դիր ՅԻսուսի։ Ուսուցանէ քեզ գտանել զհանգիստ անձին՝ որ վաստակեալ իցէ յանօրէնութեան ճանապարհին, հեզութեամբ եւ խոնարհութեամբ. խոնարհութեամբ՝ Աստուծոյ, եւ մարդկան՝ վասն Աստուծոյ բնաւին իսկ հնազանդ լինիցիս, հեզութեամբ՝ զդայնովք չափ միայն կրիցես զզրկանան։ Աստաւիկն

առ ի միտ թէ վասն էր ծանր իցէ քեզ լուծն Քրիստոսի, զի ոչ բառնաս զայն խոնարհութեամբ եւ հեզութեամբ, եւ կամ թէ ընդէր երբեմն զխաղաղութիւն զոգւոյ կորուսանես:

Գ. Ձի լա՜ծ իմ բեռ է, եւ բեռն իմ ֆոթրֆէ: Լուծ անուանեալ կոչէ՝ կամ զօրէնսն աւետարանականս, կամ զհակառակութիւնս եւ զհալածանս, եւ կամ զդժուարութիւնն որ հասանէ ի վերայ՝ ի կատարել անդ ոգւոյն հակառակ մարմնոյ: Իմ ասէ, զի որչափ ինչ եւ բեռնն իցէ՝ բառնայ նա զայն ընդ մեզ, իւրովք չնորհօքն զօրաւիգն լինեալ: Ապա յորժամ յԱ՜ստուա՜ծ ե՜ ֆո՜ֆէ: (Սիր. Ե:) Մի ինչ սրտանչել լինիր՝ թէ ծանր իցէ, զի զառաւելապէսն մանն զայնր՝ ինքնին Աստուած բառնայ: Անձնուագդն եւ պնդագդն մնաց հաստատութեան աստ պէտք են:

Ե. ՈՒՐԲԱԹ

Ցովհաննէս մկրտէչ ապաշնէ ի քաղքէ:

Ա. Ընդրէս գայր Հերովդէս յաւուր ձննդոց իւրոց՝ նախարարաց, այլովքն հանդերձ. եւ ի մտանել գոտերն Հերովդէսի եւ ի կոտորել, այլովքն հանդերձ. երդա՜ա՜ա նմա բազո՜մ անգամ, ընդ ըր ինչ ե՜ խնդրեսցես գո՜ յինէն՝ գոց ես, մինչե՜ ցկէս նախարարութեան իմոյ: (Մարկ. Զ:) Քանի՛ մեծ զդոյզն կաքաւս ոտիցն համարի անմիտն, որպէս զի ընդ այնր՝ զկէս թագաւորութեան խոստանայ: Բայց մեծ եւս քո անմտութիւնն է, զի ընդ միոյ դոյզն ինչ ցանկութեան՝ յերկնից արքայութենէ հրաժարեցեր:

Բ· Ե՛ն նա յոյսալքեցոյն խրատեալ է մօրէ իւրմէ, պո՛ւր ինչ ասէ այր է վէրայ սկսեալ պէտ՛ն Յովհաննու՝ դիրպէ: (Մատթ· ԺԴ:) *Ի թշնամւոյ անտի Յովհաննու խորհուրդ խնդրէ, զի՛ զարմանայցես՝ յորժամ զմահուանէ նորա թելադիր լինիցի: Վատթար եւս գործես դու, եթէ յաշխարհէ, ի մարմնոյ եւ ի քոց կարեաց ցանկութեանց խնդրիցես խորհուրդ՝ թէ զի՛նչ պարտ իցէ գործել: Քանի՛ց անգամ թելադիր քեզ եղեն ոչ վասն Յովհաննու՝ այլ վասն Քրիստոսի գլխոյն· քանզի քանի՛ց անգամ թէ մեղիցես, (որչափ ի քէն կուսէ իցէ,) զՔրիստոս սպանանես, այնու զի գործես զնոյն պատճառս՝ վասն որոյ նա սպանաւ:* Ա՛նմիտ, *մտացն լեր խորհրդակից՝ յորժամ գործել ինչ կամիցիս, եւ ոչ եթէ ախորժանաց կամ ցանկութեան:*

Գ· Ե՛ն պրպտեա՛ յոյժ ևաֆա՛ն: (Մարկ· Զ:) *Զի զՅովհաննէս մեծ ոք համարէր, եւ զի զի՛ւր անմոռութիւն ետես:* Մի լինիր վաղվաղկոտ *ի սահմանել:* Արա զամենայն յառաջագոյն *զմտաւ ածեալ, եւ յետ գործոցն ոչ զղջասցիս:* Վասն երդմանցն է՛ նոյնոյիսկ՝ ոչ ևաֆեցա՛ անարգել *ինձ:* Երկնչի *լուծանել զերդումն զանօրէն եւ զառանց խորհրդոյ, եւ զանմեղն չդողայ սպանանել:* Զկամի զկատեալն տրտմեցուցանել, *եւ չերկընչի զայրացուցանել զԱստուած:* Ո՞չ սպաքէն *զնոյն օրինակ դնաս եւ դու ընդ քոց հաճոյից:* Ե՛ն ֆէնոփեայ *ինձ, զոր դիտէր թէ սուրբ է եւ անմեղ:* Յորպիսի՛ *ինչ անօրէնութիւնս ձգեալ ածէ եւ մին իսկ ի կարեացն՝ որ չիցէ նուաճեալ:* Եւ դու այնչափ բազում *ունիս, եւ տակաւին ո՛չ նուաճեացես ընդ ձեռամբ:*

Բ. ՇԱԲԱԹ

Հինգ նկանակս և երկու ձկոտ ցամքին հինգ հազար մարդկան։

Ա. Մոտեան ատ նա ալկերտին և ասէն՝ թեղէս անապատ է, և օրս պարտամեալ, արձակէս զժողովուրդս զի երթիցեն . . . գնեցեն իւրեանց կերակուր։ (Մատթ. ԺԴ։) Մերակս հասատատուն եւ փոյթ է յունկնդրութիւն բանիցն Քրիստոսի ժողովուրդն. բայց դու զիարդ դանդաղագին ես եւ անփոյթ ի թելադրութիւնս նորա։ Աշակերտացն հոգն՝ զչվստահութենէ յայտ առնէ։ Աղաչեն արձակել զժողովուրդս, զի գնեսցեն կերակուր։ Ասեն՝ երկերիւր դահեկանի հաց չէ դոցա բաւական, եւ այլ ինչ սոյնպիսի։ Դու նմին հակառակ՝ զամենայն զքո վստահութիւն յԱստուած ընկեա, մանաւանդ յայնոսիկ՝ որոց մարդկեղէն զօրութեամբք դարման չկարիցես տանել. եւ ասա յամենայն սրտէ՝ քեզ ընդէ՞ր է աղէտդն։ (Աղ. Թ։)

Բ. Ե՞ր հրամայէաց քաղցեցուցանել զժողովուրդն է վերայ խոտոյ։ Զորս կերակրէ շնորհօքն՝ կամի զի ի խոնարհ գիտութեան անձանց իւրեանց հանգիցեն։ Ա՞ղհասն Ցիսուս է՞ բաշխէաց քաղմականացն որչափ է՞ կոչեցան։ (Ցովհ. Զ։) Ի ձեռս Քրիստոսի բազմանան հացքն։ Որչափ սակաւ ինչ տայցես նմա յըստակամիտ մտօք՝ առկոսեօք առցես վերստին։ Ապա թէ չընդունիս ինչ, այն՝ոչ եթէ Տեառնն կծծութիւնն է, այլ քո՝ զի չտաս ինչ ի ձեռս նորա։ Զրկեա զանձն քո առ սէր նորա ի մանր մանր ցանկութեանց, նա հատուսցէ ոգւոյ քումդ առանց համեմատութեան։

Գ. Ցիսուս էբեր գնոցա երիս գալոց են

յափշտակել զնա, զի արտոյնն զնա ներփառս, քանզի է լեառնն: (Յովհ. Զ:) Տես դու զերախտաւոր միտս ժողովրդեանն, որ վասն բարերարութեանն զոր աքանչելեօքն ընկալեալ էին, եւ մարթէրէ ձեռ կարդաց զնա, եւ ներփառս կացուցանել կամեցաւ: Ո՛րչափ ապախտաւոր ես դու, զի եւ զշնորհն իսկ նորա՝ ի դառնացուցանել զնա արկանես ի կիր: Տես դու ի Քրիստոս, թէ ո՛րպէս պարտ իցէ ի պատուոյ փախչել: Առ խաչն դիմեալ ընթանայ, զոր ցանկալով ցանկացաւ, եւ զենաւ, փանդէ ինքն կոչեցաւ: Ի պատուոյ եւ ի փառաց փախչի, բայց դու զնորին հակառակն գործես: Զամաչե՞ս, չկորանա՞ս:

Գ. ԿԻՐԱԿԻ

ՑԵՏ ՓՈԽՄԱՆ

Քրիստոս քանզի է վերայ ըն-ը:

Ա. Ե- նաւն ելինելով էր ի ցամաքէն քա-ղա՞մ ասպարիսօք՝ ձգելով յալեացն . . .: Ե- է ըղբօրդո՞մ պահս- գելերոյն՝ էին ա- նաս Յիսուս քանզի է վերայ ձովուն: (Մատթ. ԺԴ:) Զգիլերն ամենայն ծովածուփք ալեկոծք էին. քանզի ընդդէմ էր հողմն: Ետես Տէրն ի լեռնէ անտի, եւ յապաղեաց ի թիկունս հասանել. Ուսուցանելով զմեզ, ասէ Ոսկեբերան, թէ չէր արժան անդէն վաղվաղակի զազատել ի վաստակոցն խնդրել՝ յորս կարգեալ պատրաստէր նա զնոսա, այլ կալ ինալ ժամուն՝ զոր ինքն սահմանեաց, եւ արութեամբ քաջութեամբ ընդդէմ կալ կարաձմեռն ձմերայնոյն: Զնոյն եւ քեզ յամենայն մրրիկս հակառակութեանց եւ կարեաց քոց ուսուցանէ Յիսուս: Զի՞ գործես ի մէջ

հողմոց որ հակառակ փրկութեան իցեն. զի-
աւրդ կամ ոչպէս մարտնչիս: Զդնեա թիակս.
ոչ տաս զանձն հաճոյից քոյոցն ցանկու-
թեանց:

Բ. Իբրեւ տեսին զնա աշակերտքն չէ գնայր
ի վերայ ծովուն, խռովեցան եւ ասեն ընդ ա-
միջոց ինչ էին: Տեսիլ առ աչօք համարին ըզ-
ճշմարիտ մօտաւորութիւն քրիստոսի, վասն
զի գնայր նա ի վերայ ալեաց: Քանիցս ան-
գամ առ աչօք ինչ թուի քեզ ազդեցու-
թիւնն Աստուծոյ, որ գայ ի վերայ ծովու
քոց ցանկութեանց, եւ թելադիր քեզ լի-
նի թէ զծով աշխարհի արուեստիւք իմն
պարտ է առ ոտն կոխեալ արհամարհել:
Եւ այնու իսկ՝ զի ցնորս հաշուիս, առաւել
հաճեալ ես ընդ ծփանս ալեաց աշխարհիս
ծփեալ յուզել: Տես թէ որչափ բազում
այն ինչ իցէ՝ յորս պարտ եւ պատշաճ իցէ
քեզ զցնորս մոռացն ուղղել: Զի որ դժուա-
րին քեզ զկրան առնեն՝ ոչ եթէ իրքն իսկ
են, այլ ցնորքն՝ որ քեզ այնպէսն կարծե-
ցուցանեն:

Գ. Եւ վազվզելի խօսեցաւ ընդ նոսա
Յիսուս, եւ ասէ՝ տալըբեցորս, ես եմ մի
երկնչիք: Յայն վտանգ՝ Յիսուսի իսկ արկեալ
էր զնոսա, զի՝ որպէս Մարկոս ասէ, ճեպեաց
աշակերտսն մտանել ի նաւ, մինչ դեռ յա-
պահովն կային ի ցամաքի: Վասն այնորիկ
եւ նոցա ի թիկունս հասանէ: Յորպիսի ինչ
դժուարութիւնս թէ հասանիցես ի ձեռն
հնազանդութեան, տալըբեցոյ, Աստուած
է՝ որ զայն եդ ի վերայ քո ի ձեռն Առաջ-
նորդին զոր վարես: Մի երկնչիր. ոչ թողցէ
նա զքեզ: Դու արա զայն՝ որ քո է:

Գ. ԵՐԿՈՒՀԱԲԱԹԻ

Պետրոս գնաց ի վերայ ջուրց։

Ա. Պատասխանէ նմա Պետրոս եւ ասէ, Տէր եթէ դու ես, հրամայեա ինձ գալ առ քեզ ի վերայ ջրոյս։ (Մատթ. ԺԴ։) Սէր էր այն որ չժուժեաց յապաղել գնալոյ առ Քրիստոս։ Խնդրեաց զի տացէ հրաման, հաւանեալ այնպէս՝ թէ լցցէ հնազանդութիւնն՝ որ ինչ մարդկեղէն զօրութեանն պակասիցեն։ Նա եւ ի վերայ ջրոյս եւ ի վտանգս յուսացեալ՝ թէ հրամանաւ Տեառն ի զգուշութեան եւ յապահովս լինիցի։ Եւ նա ասէ, Էլ, եւ էլեալ է նա՝ն Պետրոս գնաց ի վերայ ջուրցն, եւ եկն առ Յիսուս։ Տես, որչափ փոյթ էր նա, քանի՛ աներկեւղ առ հրամանն Տեառն։ Եթէ դոյնչափ վստահութիւն եւ համարձակութիւն ի քեզ լիեալ էր, զինչ ոչ վճարէիր ի ձեռն հնազանդութեան։

Բ. Եւ փեսթալ զհողմն սաստիկ՝ երկեաւ։ Ի մեծէ վստահութենէ՝ ի չվստահութիւն կործանի։ Այսպէս յանկարծակի վաղվաղակի փոփոխիմք, եթէ ոչ զմիտան զոր կալաք՝ հաստատուք բազում անգամ։ Եւ երբեւիցէ ընկղմել։ Ոչ եթէ հողմն ինչ էր որ զնա ի վտանգի կացուցանէր, այլ երկեւղն որ ի չվստահութենէն լինէր։ Զվճարիցես քնաւ մեծամեծս՝ եթէ ոչ առանձինն իմն վստահութեամբ զանձն ի վեր կանդնեսցես։ Զի յորժամ յանձնէ չկարիցես ինչ, ի նա պարտ է վստահութեամբ եւ ակնկալութեամբ յարել՝ որ ամենայնի կարող է։ Աղաղակեաց եւ ասէ՝ Տէր էրէ՛ւ զիս, անդէն իսկզբան դեդեւելոյն։ Մի յապաղեր ի փորձութեան ընթանալ առ Աստուած։

Գ. Եւ վաղվաղակի: Եւ ոչ իսկ Յիսուս յասպաղէ զօդնականութիւնն: Զքէոց ցնէոն էր, յառաջ քան զՊետրոս, խլաե ընա: Տես զմարդասիրութիւնն եւ զզօրութիւն Յիսուսի, եւ ի նա վստահ լեր: Եւ ասէ, Ընդ՞րահաւատութեանէ անտի լիեալ էիք վտանգն, եւ ոչ եթէ ի հողմոյ: Ո՛հ. քանիցս արժանի ես դու կշտամբելոյ վանն թերահաւատութեան, զի առ դոյզն ինչ գժուարութեան՝ չառնուս պաշտօն ինչ յանձն: Դու իսկ քեզէն, յորժամ երկեւղ ինչ ծնանիցի առ մեծամեծս եւ առ գժուարինս զանձն որոշելոյ, ասա զայս ցանձն քո. Թերահաւատ, մի երկմտեր:

Գ. ԵՐԵՔՇԱԲԱԹԻ

Ձարթնօսին ալէքսիոսն վանն անբոյոյ ՅԷոյց, Եւ պալատականին:

Ա. Ընդէ՞ր ալէքսիոսն էս անցանէն զասանդուխոմբ ՅԷրուցն: (Մատթ. ԺԵ:) Փարիսեցիքն որ արտաքին սրբութեան միայն պատկառ կային, եւ զներքնոյ չառնէին ինչ փոյթ, ստգտանեն զաշակերտան՝ թէ յորժամ հացուտեն՝ զձեռան ոչ լուանային: Եւ զի՞նչ այս յանցանք էին: Բայց այն իսկ մեծ յանցանք են, զի ի ներքոյ լի էին աղտեղութեամբ: Մի լինիր դու փարիսեցի, որ արտաքնոցն խնամ տանիս, եւ զներքնովք զանց առնես: Ոչ եթէ որ ընդ ակամբ մարդկան անկանիցի զայն դատի Աստուած, այլ որ ինչ ի սրտի ծածկեալ կայցեն: Ապա յայտցանէ մանաւանդ պարտ եւ պատշաճ է քեզ զդոյշ լինել:

Բ· Նա պատասխանէ եւ ասէ ցնոսա, եւկ դուք ընդէ՞ր անցանէք զպատուիրանսն Աստուծոյ վասն ձերոյ աւանդութիւնն: Այս իսկ էր աւանդութիւնն, զի զհնս կամ պատարագս Աստուծոյ մատուցանելոյ պատճառաւ՝ մարթ էր զլանալ ծնողացն զկերակուրս: Վասն այնորիկ կշտամբեաց զնոսա, զի պատճառանօք կրօնից կամ երկիւղածութեան՝ զպատուիրանն ոչ պահեն: Իսկ արդ՝ զի՞նչ ցքեզ ասիցե, յորժամ զկանոնօք ինչ անցանիցես, զի մարդկան հաճոյ լինիցիս, եւ զի ըստ սլոցն մտացն եւ հաճոյից զանձն յարդարիցես: Չկարիցես զանձն արդարացուցանել, զի չէ մարթ չիք հնար ածել ինչ զմտաւքով, զոր նախամեծար քան զԱստուած համարել մարթ սցես:

Գ· Կե՛ղծաւորք, քաջաւ մարգարէացա՞ւ է վերայ ձեր Եսայի՝ եւ ասէ, ժողովուրդս այս շրթամբք պատուէ զիս, եւ սիրտ իւրեանց հեռացեալ մեծաւ է յինէն: Յայտ արարեալ ցուցանէ, թէ առաւել քան զաշակերտան մեղապարտք են նոքա, զի թէպէտ եւ երկիւղած յօրէնս իցեն՝ այլ ոչ սրտիւք եւ յօժարութեամբ Աստուծոյ ծառայեն: Ո՞չ ապաքէն նոյն կշտամբութիւն եւ քեզ ի դէպ գայ· ո՞չ առ մարդկան ինչ ականէ ծառայես մանաւանդ, եւ ոչ զի Աստուծոյ հաճոյ լինիցիս: Զաստուերս զառաքինութեանցն մեծարես, եւ միանգամայն չյապաւես ի բաց զչար ցանկութիւնն՝ որ պղծեն զհոգի:

Գ· ՀՈՐԵՔՏԱՒԹԻ

կինն փանաքոյի վան է֊րոյ պոպերն ողջնլըց՝
մարդի ու֊ քրիստոս։

Ա· Ե֊ ահա կին մ փանաքոյ։ (Մատթ· ԺԵ։) Իբրեւ լուաւ թէ գայ Քրիստոս, վաղ֊վաղակի է ահմանաց անտի նոցա ելեալ՝ բուռն հարկանէ զպատեհ ժամանակէն որ եկեալ հասեալ էր, եւ ուսուցանէ զքեզ ընդ առաջ երթալ շնորհաց, զի մի վայրապար անցանիցէ։ Աղաղակէր է֊ ասէր, ողորմեայ ինձ Տէր որդի Դաւթի։ Լցեալ հաւատովք եւ յուսով՝ զկակիճ սրտին վան հիւանդութեան դատերն յայտ առնէ· Դ֊որ իմ չարաչար այսահարի։ Զինդրե ինչ բնաւ, առաջի եւեթ դնէ եւ շատ համարի։ Հաւատայր թէ այնու զի ամենազօր է՝ կարող է, եւ այնու իսկ՝ զի մարդասէր է՝ կամի· իսկ վաեն այլն ամենայնի՝ զանձն նմա առնէ ապաստան։ Ո՛րչափ եւ քանի՛ առաքինութեամբք կինն հեթանոս յամօթ առնէ զքեզ։

Բ· Ե֊ նա ոչ էր նմա պատասխանի։ Մինչեւ "յայտնեացին ամենայն հաւատք կնոջն, եւ պարկեշտութիւն եւ իմաստութիւն,, , ասէ Եւթիմիոս։ Եթէ յապաղէ երբեք Աստուած զինդրուածս քո, ի միտ առ՝ թէ կամի ինձ զի բազմապատիկ առաքինութիւնս ի խնդրելն քում արկանիցես ի կիր։ Վ֊ան այնորիկ՝ մի լքանիր, այլ պինդ կաց, հաստատուն լեր։ Աչալերտն գթացեալ ի վիշտս կնոջն, ողջոյնն ընդ ե֊ ասէն, արձակեա զնա· ընդէ՞ր, միթէ զի ափսո՞նս ինչ գտցէ տառապեալն, կամ թէ զի աբանչելեօք փառաւորեսցի Աստուած, ոչ բնաւ· այլ զի աղաղակէ զհետ մեր։ Զի թեբրակատարք էին՝ զիւրեանց տաղտուկ եւ

զգիկամակութիւն ածեն ի մէջ: Ո՞չ ապաքէն այն իսկ եւ քո թերակատարութիւն է. աղաչեա յախտէ ինչ կամ ի չարեաց ազատանալ, վասն զի քեզ հաճոյ է մանաւանդ՝ եւ ոչ զի Աստուծոյ ցանկալի:

Գ· Նա պատասխանի եպ ե՛ւ ասէ· ա՛ղ ո՛րէ՛ տա՛տէցայ, երի՛ ա՛ղ տա՛ ա՛ղխարս խորհելոյ փոյն Իսրայէլի: Թուէր իմն թէ ոչ վասն իւրոյ աղաղակին եւ ոչ վասն աշակերտացն բարեխօսութեան ընկալաւ ինչ կինն: Նա աւանիկ ի խիստ պատասխանւոյ անտի Տեառն հեզոյ՝ մարթ իսկ էր կարծել թէ մերժեցաւ յայտնապէս: Բայց սակայն տեւեալ բաւէ յոյն զոր կալեալ էր, եւ ցանկութիւնն առաւել եւս վառեալ բորբոքի: Այլ ընդ այս իսկ մանաւանդ յոյժ ուրախ լինի Յիսուս: Նմին իրի եւ դու թէ ընկեցիս՝ մի վհատիր, թէ մերժիս՝ հուսպ երթ: Հանապազորդութիւն միայն է՝ որ առնու զոր հայցէ: Եկիր դու Տէր, առ ոչխարս կորուսեալս: Ո՛հ· քանի՛ մխիթարութիւն է ինձ, զի մերբեցայ ե՛ւ էրբե՛ ղէխար խորհելոյ:

(Սղ· ՃԹԼ:)

Գ· ՀԻՆԳՇԱԲԱԹԻ

Բժշկի փոխարէն ինքն տանտիրոջ:

Ա· Ե՛ւ նա, (Մատթ· ԺԵ·) ամենեւին իսկ հաստատունն մտօք, մոռանալ լի ցանկութեամբ եւ վստահութեամբ, երկեր պատնէր նմա խորին խոնարհութեամբ, ե՛ւ ասէր ամօթազածն պարկեշտութեամբ, Տէ՛ր՝ որում ամենայն ինչ հնազանդին, օգնէ՛ զի կարող ես, ինչ՝ որ վշտացեալս եմ վասն հիւանդութեան դստեր իմոյ: Ո՛րչափ առաքինութիւնք հաւանընկերք աղօթից: Պատասխանի ետ

Քրիստոս եւ ասէ, Ոչ է բարւոյ առնուլ զհաց մանկանց, զընծրհս աքանչելեաց՝ որ Հրեից խոստացեալ է իբրեւ որդւոց, եւ արկանել շանց, ազգաց կռապաշտից: Դառն պատասխանի արտաքոյ Տեառն սովորութեան: Դու զի՞նչ սովոր ես առնել առ դառն ինչ բան: Զի՞նչ՝ յորժամ բազում անգամ ի բաց մերժիցիս: Բայց զի՞նչ արար կինս այս:

Բ. Ե՛ն, առանց ինչ խայթոցին զգալոյ, զոր դու չառնէիր անտես, առանց տըրտունջ լինելոյ՝ յոր անկանէիր դու, ասէ՝ այո՛ Տէր, խմաստութեամբ եւ խոնարհութեամբ յանձն առնու զշունն լինել, եւ ապա այնուհետեւ ժառւթեամբ իմն խնդրէ յայնպիսւոյ բարերար Տեառնէ իբրեւ զշուն ընդ նմա գնալ. Քանի՛ ե՛ն նրանք ինքնին է ի՛ր առնոյ անկելոյ է սեղանոյ տեառն իւրեանց: Ո՛րչափ հաստատուն թիւն, քանի՛ համբերութիւն, ո՛րչափ խմաստութիւն, ո՛րչափ խոնարհութիւն, որպիսի՛ հաւատք:

Գ. Յայնժամ ի հաստատութենէ եւ ի խոնարհութենէ կինոջն պարտեալ Յիսուսի՝ ասէ ցնա, իբրեւ զարմանալով իմն առ ի խրատ այնոցիկ՝ որ մեծն կային, զի յորժամ զմին կանգնիցէ, զբազումս հաստատեսցէ. Ո՛վ կին դու. ոչ շուն այսուհետեւ. փոխեցեր զանիրա քո՝ փոխեցից եւ ես զանուն դո: "Դու շուն ծանեար զքեզ, արդ ես մարդ գիտեմ զքեզ,,: (Ս. Աւգոստին:) Մեծ են հաւատք, չեն ինչ ոչինչ եւ մեւս այլ առաքինութիւնքն, այլ հաւատքն գովին՝ որ ծնաւն զնոսա: Եղիցի ինձ որպէս ե՛ն կամք, որպէս թէ ասիցէ՝ ի կամս քո է կարելն իմ: Մեծ իմն այս հանդէս աստուածեղէն մարդասիրութեանն է, յոր յուսայցես եւ ամենեւեքին իսկ յենուցուս:

Գ. ՈՒՐԲԱԹ

Բժիշկ է՞ր եւ հարկն։

Ա. Ե՛ւ ասէ ցնա, (Մարկ. Է.) զխուզն եւ զհամր, զոր այլոցն ածեալ էր առնա, ցխո՛ւէ յամբոխէ անտի։ Այս իսկ է դեղ եւ դարման բժշկութեան հոգեւորն խլութեան եւ համրութեան, մեկնել յաղմկոյ աշխարհի եւ չարաց ցանկութեանց, եւ յընդունայն խօսից եւ կենակից լինելոյ, եւ դառնալ յանձն իւր խոնարհութեամբ զանձին անարգութիւն զմտաւ ածեալ։ Անձն ի մենութեան աստ լաւ եւս լսէ զբանն Աստուծոյ։ Արի՛ զմտօ՛նո է՛ր ընդ ակո՛նջ նորա, զի խցցէ զայնոսիկ՝ ընդունայնութեան. եւ այս իսկ երկրորդ դարման է, պնդեալ ամրացուցանել զզգայութիւնս մատամբն Աստուծոյ, կամ շնորհօք Հոգւոյն սրբոյ՝ զի մի բացցին աշխարհի։ Ե՛ւ կալա՛ զլեզո՛ւ նորա մատամբ իւրով թքով թացելով, որով շնորհքն նշանակին՝ որ յայնմ հետէ զլեզուն վարիցէ։ Հայեցա՛ յերկինս. երրորդ դարման է՝ սկիզբն առնել զերկնաւորան խորհելոյ։ Յոփո՛ւեհան. չորրորդ դարման՝ փափաքել առ երկնաւորան։ Արդ քննեա զանձն քո, եթէ մեկնեա՞լ իցես արդեւք ցանկութեամբ յաշխարհէ, ամրացուցանե՞ս զզգայութիւնն, վարե՞ս ուղղութեամբ զլեզուն, խոկա՞ս արդեւք զերկնաւորացն, փափաքե՞ս առնոսա։ Տես թէ զինչ ինչ ուղղեացես։

Բ. Ե՛ւ ասէ, Ե՛փփաթա, որ է՝ բացի՛ր։ Քանի՛ցս անգամ եւ ցքեզ իսկ ասէ, բաց ինչ փոյր է՛մ հարան։ (Երգ. Ե։) Ե՛ւ նայնժամայն բացան լսելիք նորա։ Այլ դու համարձակ եւ արձակերասանակ լեզուաւ խօսիս զնանրութիւն, եւ լեզու քո է լեզու անօրէնութեան։

Եւ մինչեւ յերբ զայսպիսիս բարբառիցիս։ Ձիցէ՞ տակաւին վախճան ծանակութեան քո։

Գ. Եւ պատուէրեաց նոցա, ել ի սմէ տեղւոյն, որպէս թէ ամենեւին իսկ հեռի իցէ ի յօրանալոյ եւ ի պարծանաց, բայց դու թերեւս այնմ ծառայես մանաւանդ՝ քան Աստուծոյ։ Եւ որչափ նա պատուէրեր նոցա, նոքա եւս առաւել տարագիէին։ Բարերարին գովութիւն այն է՝ զի ծածկել կամիցի, այլ ընդհակառակ մուաց պարտիք են՝ զերախտիան մեծ ինչ համարել եւ քարոզել։ Ո՛րչափ ինչ պարտիս Աստուծոյ վասն սորին իսկ այսորիկ։ Աւելին, զանձնայն ինչ բարւոք գործեաց սա, որ չկարէ ինչ չար կամել։ Երանի՛ թէ եւ Աստուած իսկ երբեմն ասէր զքէն. Զանձնայն ինչ բարւոք գործեաց սա. որպիսի՛ ինչ այն քեզ մխիթարութիւն յայնժամ։ Եթէ կալցիս փոյթ յանձին այնմ մխիթարութեան հասանելոյ՝ հասցես։

Գ. ՃԱՌԱԹ

Հաստատին լուրթ հալարթ արանց երկնից։

Ա. Ժողովուրդ քանի՞ էր, եւ ինչ ազ անէին սկսել, . . . ասէ (յայտնէրգոն), գիտեմ եւ է վերայ ժողովրդեանդ։ (Մարկ. Ը։) Ո՛րչափ զօրութիւն եւ շնորհք են Տեառն, որ զայնչափ բազմութիւն յինքն յանկուցանէր, բայց սակայն քանի՛ցս անգամ հակառակ կացեր դու նմա։ Զգոյշ լերուր գոյնէ հրաժարիցէ յայնմանէ՝ որ ըստ ոյ։ (Եբր. ԺԲ։) Ո՛րչափ սէր եւ դիմութիւն ի վերայ ժողովրդեանն եցոյց. 1. վասն եռանդման նոցա եւ փութոյ՝ որով զնորա զհետ երթային. Զի սոքա է պատանէ է հերաստրանէ եւիւել են, եւ եթէ

արձակիցին՝ դէպի ձախապարհ· 2· վասն հաստատութեանն, զի արդ երբէք սուրբ են՝ ինչ ասել էս են· 3· վասն համբերութեան, ոչ սանին՝ ընչ սորիցէն, եւ քաղցոյն՝ առանց ինչ տրտնջելոյ հանդուրժեն: Այսպիսի բարերար Տէր է քո, եւ ընդէր ոչ զանձն՝ նորա տեսչութեանն յանձն առնիցես: Դու թէ մի ժամ համբերես նմա հազիւ հազիւ: Վայ ձեզ՝ որ խրոխտ ցհամբերութեան: (Սիր: Բ:)

Բ· Երէ արդեօք զբոսա նօրին է պոանս իբեանց, դէպի ձախապարհ: Տեսանես զԱստուած զի հոգայ վասն քո: Ապա զի զանգիտես աստ կամ անդ կեանս վարել ըստ Առաքինորդացն կարգելոյ, զինչ պակասեցէ քեզ, յորժամ Աստուած ընդ քեզ իցէ: Երկիր առաւել, զի մի դու պակասեցես Աստուծոյ: Եւ պակասես իսկ արդարեւ, եթէ զանձն քո՝ նորա տեսչութեանն չառնիցես ապատան: Պակասես եւ անձին քում գլխովին, եթէ տարաժամ հոգովք՝ զԱստուծոյ տեսչութիւնն յանձնէ ի բաց մերժիցես:

Գ· Ե՛ սուրբ ղէ՛ն նէանէն: Այսչափ ինչ էր համօրէն պաշար աղքատին Ցիսուսի եւ երկոտասան աշակերտացն: Տայր ցոլլէրան ղէ արկէն: Զո՞ր վստահութիւն չդղացան նոքա ի միտս ի տեսչութիւն անդր Աստուծոյ, յորժամ տեսին զայնչափ սակաւ նկանակն, զի այնչափ բազմամբոխ ժողովրդեան՝ զօրութեամբն Աստուծոյ բաւական եղեն: Կէրան ե՛ յոփեցան: Այսպես ճշմարիտն վստահութիւն՝ ոչ երբեք ամաչեցուցանէ զայն՝ որ վստահն լիեալ իցէ: Ապա զի կռւսիս, զի մրցիս ընդ պաշտամանն՝ որ քեզ յանձն լիեալ իցէ, եւ ընդ տեղւոյ՝ կարի իմն հոգացեալ զմարմին քո: Աստ քա-

ջուխեամբ ընդ Յովքայ. թէպէտ և ապանդէ ղէս, ասկայն է նա յոռոգայց։ (— ԺԳ։)

Դ. ԿԻՒՐԱԿԷ

ՑԵՏ ՓՈԽՄԱՆ

Թէ պարտ է ղեկայլ լինել է խմբոյ փոբխեցոցն։

Ա. Գնացէք և ալկերտէն յայնկոյս, և մոռացան առնուլ հաց։ (Մատթ. ԺԶ։) Ո՛րչափ քաղցր եղեւ նոցա ունել ընդ Տեառն՝ կենաց կցորդութիւն, զի եւ զկարեւորսն եւս արկ ի մոռացօնս։ Ո՛տայր, թէ դու գոնէ զաւելորդ հոգ մարմնոյ քո ի բաց դնէիր։ Առնէիր իսկ զայդ՝ թէ քաղցրութեամբ գնացեալ էր քո ընդ Աստուծոյ։ Աւե՜ն ցաւոս ցէ՜ս... ղեկայլ լերո՛ւ է խմբոյ փոբխեցոցն։ Յայտ ինձ արար Քրիստոս թէ պարտ եւ պատշաճ է մանաւանդ զհոգեւորական հացէ փոյթ յանձին ունել, որ բանն Աստուծոյ է, եւ հոգալ՝ զի իցէ յստակ եւ մի ապականեալ։ Այսպէս բազում անգամ Տէրն յիրս հոգւոյ զբանն հանէ, զի քեզ առակ օրինակի լինիցի։ Նո՛ւա խորհէին... Ընկ հաց ոչ բերեցո՛ւ։ Յանօգուտ հոգ անձանց իւրեանց յարեալ կան։ Այսպէս եւ դու զհոգեւոր բանան կամ յանօգուտս շրջէս, եւ կամ թէ այլ ոք սուրբ ինչ բանս ի ներքս խառնեացէ, դու ի քո թեթեւ եւ անոտի բանս յարիս։

Բ. Գիպաց ցէ՜ս և՝ ասէ, ղէ՞ խորհէի է ինձ յէր ընդհա՜ս, եմկ հաց ոչ առնէի։ Յանդիմանեալ կշտամբէ զնոսա վասն կարի իսկ հոգ յանձին ունելոյ նոցա զհացէ եւ զմարմնոյ։ Ո՞չ յիշէի ղինձ նկանակն ի հինգ հազարն... և՜ո՞չ զէ՜մն նկանակն ի չորս հազարն, որ ցյապ բաշխեցան. որպէս թէ ասէր, Ինձ

յանձն լիցի հոգալ զմարմնոց ձերոց, եւ ես արարից: Ո՛Հ. եթէ այսմ տեսչութեան առնէիր զանձն քո ապաստան, որչափ դիւրին այնուհետեւ քեզ հնազանդութիւնն լինէր, զիարդ քաղցր՝ աղքատութիւնն, քանի սիրելի եւ ցանկալի՝ համբերութիւնն:

Գ. Զի՞րդ ոչ իմանայ, եթէ ոչ վասն հոգւոյ ասացեալ յիշէ զդայլ լինել է խորոյ փարիսեցւոցն . . . : Յայնժամ է ինք ասէն՝ եթէ ոչ ասաց զիա՞լանալ է խորոյ, այլ յողնդոյ փարիսեցւոցն: Այն չար խմոր՝ առակք աշխարհի, անձին սիրոյ եւ հնոյ մարդոյն սկզբունքն են: Ի խմորոյ աստի յայսմանէ զդոյշ լեր անձին, ասա թէ ոչ՝ նեխեալ ապականէ զհոգի քո, որպէս զի չառնու զճաշակ ազնուագոյն հացին, որ է ասել ցիմա Հօր:

ԵՐԿՈՒՀԱԲԱԹԻ

Բժշկէ կոյր Բեթսայիդայ:

Ա. Աչեն ասացեալ նորա կոյր ի, եւ ապաշխէն զնա, զի հերձեսցէ է նա: Եւ ասեալ զչեսանէ կուրին՝ եհան արտաքոյ շինէն: (Մարկ. Ը:) Վասն էր արդեւք ոչ անդէն ի նմին տեղւոջ բժշկեցե զնա: Բեթսայիդա գեղ ինչ է՝ յորում բազում նշանս եւ զօրութիւնս արարեալ էր Տեառն, եւ սակայն տակաւին չհաւատային: Նմին իրի կշտամբեալ յանդիմանին, զի ոչ արժանի ըստ ընդհացն գնացս ցուցին. Վա՛յ քեզ Քորազին, վա՛յ քեզ Բեթսայիդա, այլովքն հանդերձ: (Մատթ. ԺԱ:) Արդ՝ եհան զնա Տէր արտաքս, յայտ իմն այսպէս արարեալ՝ զի թէ ոչ գործակից լինիցի՝ չբժշկի: Ըստ սմին օրինակի եւ յամենայն իսկ ախտս ոգւոյ իրքն գործին: Ո՛րչափ ընդհա ըն-

կալար. այլ քանի սակաւ արարեր զդարձ փո-
խարինին: Եւ կամիցիս տակաւին զի բժըշ-
կեսցիս:

Բ. Եկեաւ յաչս նորա զԹուք առաջնոյ
շնորհաց՝ զի սկսանիցի տեսանել, և յետ
եդ ի վերայ նորա, զձեռս զօրութեան իւրոյ.
և հարցանէր ցնա՝ ընդ պեսանիցե՞ ինչ: Եւ ետ
պատասխանի. Տեսանեմ զմարդիս՝ զի շրջին
իբրեւ զծառս: Արդ սկսանի իմն տեսանել,
այլ մարդկեղէնք երեւինն մա մեծամեծք, մար-
դիկ՝ ծառք բարձրաբերձք երեւին: Զէ բա-
ւական սակաւ ինչ լոյս՝ զի մի խաբեսցիս:
Զի յայնժամ եւ տեսանելիքն այլայլեալ են,
եւ որ աշխարհի ինչ իրք են՝ մեծամեծք երեւ-
ին: Մինթէ եւ քեզ իսկ մեծամե՞ծք երեւին:
Ապա սակաւ ինչ լոյս է ի քեզ: Աղաչեա
զՏէր, թէ լայս պոյր ալոյ ե՞ոց, այլովքն
հանդերձ: (Ողբ. ԺԲ:)

Գ. Դարձեալ եդ յետս ի վերայ ալոյ նո-
րա . . . ողջացա՛ եւ պեսանէր հոմարյակ ըս-
տենայն: Ընդէ՞ր ի ձիգ արկանէր Յիսուս
զբժշկութիւնն. զի ոչ տակաւին որպէս պարտ
էր՝ պատրաստեալ էր զանձն կոյրն առ թե-
րահաւատութեանն, կամեցաւ զի առաւե-
լուցուն հաւատքն, եւ յայնժամ բժշկեաց:
Պատրաստութիւն ի քէն պահանջի, զի Աս-
տուած ի քեզ գործեսցէ: Եթէ ձեռն Աս-
տուծոյ ճշդելով իցէ ի վերայ քո, դու առ-
նես զայն, զի ոչ առ մեծամեծան զանձն պատ-
րաստես: Արդ չանա պատրաստել զանձն առ
շնորհս, զի զամենայն համարձակ տեսանի-
ցես, թէ որպէս ոչինչ աշխարհս եւ արա-
րածքն իցեն, եւ զիարդ իցէ Աստուած ամե-
նայն ինչ:

ԵՐԵՔՇԱԲԱԹԻ

Պետրոսի խոստովանությունն։

Ա. Հարցանէր ցաշակերտսն . . . Զո՞վ ոք ասեն զինեն մարդիկն ընել էցէ որդի մարդոյ։ (Մատթ. ԺԶ։) (Կիւրեղ երուսաղեմացի։) "Խնդրեաց՝ ոչ հպարտացեալ անձին շուք դնելով, այլ զճշմարիտն ցուցանել կամէր նոցա,, ի Պետրոսէ՝ որ պատմելոց էր զինչ յայտնեալն էրնմա։ Այսպէս հանապազ խըն-դրէ Քրիստոս զի առաւել եւս ծանօթ լիցի, ոչ եթէ յիւր ինչ՝ այլ ի մեր օգուտ։ Տէր, ծանեայց զքեզ։ 2. (Ս. Թովմ։) "Խրատիմք զի փոյթ յանձին կալցուք առ իմանալ թէ զինչ այլքն խօսիցին զմինչ, որպէս զի թէ չար՝ ուղղեսցուք, ապա թէ բարի՝ պահեսցուք,,։ Այլ ոչ վասն այլ ինչ իրիք հոգ պոր վասն անձանն։ (Սիր. ԽԱ։) Եւ նոքա ասեն, ոմն զՅովհաննէս մկրտիչ, եւ այլք զԵղիա, այլովքն հանդերձ։ Բարի ինչ ասի աստ. բայց դու յորժամ չկարիցես արդելուլ՝ զի մի չար ինչ զքէն ասիցի, այլ գոնեայ փոյթ կալ չտալ պատճառս։

Բ. Իսկ դուք զո՞ ոք ասէք զինեն ընել էցեմ։ Մեծի ինչ իմիք ակն ունի ի նոցանէ՝ որոց ճշդրտագոյնս ծանուցեալ էր զնա։ Պատասխանի ետ նմա Սիմոն Պետրոս եւ ասէ. դուք էք Քրիստոսն որդի Աստուծոյ կենդանւոյ։ Բայց դու զո՞ ոք ասես թէ իցէ Քրիստոս. եւս իմն մեծ պարտ է քեզ զնմանէ իմանալ՝ քան զայր ոք աշխարհական։ Ասե՞ս թէ իցէ նա Աստուած, ո՞ւր է ապա պատիւն զոր պարտիս նմա. վասն է՞ր այնպէս ցրտագոյնս ծառայես նմա. առիմ՞ զարարածս սիրիցես առաւել քան զնա։

Գ. Պարտական է Ցիսուս եւ ասէ ցնա, երանի՛ հեղ Սիմոնի որդի Յովնանու, զի մարմին եւ արիւն չայտնեցին քեզ՝ այլ Հայր իմ։ Տեսանե՞ս, զի մարմին եւ արիւն կամ աշխարհի գիտութիւն՝ ոչ յայտնեն զաստուածոյն, քանզի ընդոծր մարդ՝ ոչ ընդունի զհոգւոյն։ (Ա. Կոր. Բ։) Ի բաց դարձո այսուհետեւ զլսելիս քո ի վարդապետութենէ աշխարհի, զի լուիցես զԱստուած որ խօսին։

ՀՈՐԵՔՀՂԱԲԱԹԻ

Քրիստոս յարոյցիչն պարտէ զէր մահն. զպարտս որ ընդդէմ նայր՝ նշարմէ։

Ա. Եւ ասաց աշակերտացանել զնոսա, թէ պարտ է որդւոյ մարդոյ բազում չարչարանս ընդունել, եւ անարգել յերիցանց... եւ սպանանել։ (Մարկ. Ը։) Վասն էր արդեւք իսկ եւ իսկ յետ դասանութեան իւրոյ աստուածութեանն, զիւր մահն յառաջագոյն պատմիցէ։ Նախ իսկ եւ առաջին՝ զի չէ բաւական հաւատալ թէ իցէ Քրիստոս Որդի Աստուծոյ, այլ պարտ է եւ այնմ եւս հաւատալ՝ թէ վասն մեր չարչարեցաւ։ 2. Զի յորժամ եկեսցէ ժամանակն, մի գայթագղեսցին աշակերտքն, այլ գիտասցեալ թէ Աստուած է՝ ի միտ առցեն թէ ոչ առ տկարութեան ինչ՝ այլ ինքնակամ մեռանի։ Դրոշմեա ի ներքս ի խորս անդ սրտի քո զայս սիրոյ խորհուրդ։ 3. Զի ուսուցանիցէ գովութեանց եւ դրուատեաց ընդ առաջ ելանել իւիք՝ որ զքեզ խոնարհեցուցանիցէ։

Բ. Եւ առեալ զնա Պետրոս, սկսաւ նզովել ընդ նմա, թէ՛ լիցի քեզ Տէր, ոչ եղիցի քեզ այդ։ (Մատթ. ԺԶ։) Մինչեւ

յանդգնութիւն եւ ժպրհութիւն արդեւք պետրոսի էջէ այս, թէ կարի իմն սէր։ Քրիստոս ասէ. պարտ է. պետրոս ընդդէմ դնէ եւ ասէ. Մի եղիցի տէր այդ. զի չածէ ինչ զայն զմտաւ՝ զոր Աստուծոյ սահմանեալ էր, եւ թէ ո՞ էջէ՝ որ խօսէրն, զորմէ սակաւիկ մի յառաջ խոստովան լեալ էր թէ Որդի Աստուծոյ էջէ, այլ վաղվաղակի յայն իմն հատանի՝ զոր մարդկեղէն դուրթն թելադիր լինէր։ Պարտ եւ պատշաճ է լեզուին չափ եւ կշիռ դնել, յառաջագոյն խորհելով ի միտս. զայդ թէ առնէիր՝ ոչ այնպէս զղջանայիր վասն այնչափ բանից ասացելոց։

Գ. Եւ նա պատասխանի պետրոս ասէ. երթ յետս իմ սատանայ, գայթակղութիւն իմ ես։ Որչափ խիստ թուէր քրիստոսի մահուն առնագանել, որում վասն քո ցանկացեալ էր։ Զհարդ իսկ եւ իսկ վաղվաղակի ի վերայ քաղցր բանիցն՝ զխիստսն ածէ։ Որպէս չառնու նա ակն, զի երանելի կարդաց զնա որ բարւոքն խօսեցաւ, եւ արդ աւասիկ՝ զի ոչ բարւոք բարբառէր՝ սատակաց։ Եւ այնու իսկ օրինակ քեզ ընծայեցուցանէ, զի եւ այնոցիկ որ կարի մտերիմքն իցեն ոչ լուիցես, յորժամ ի ճշմարտէ անտի սատերուրել զքեզ նկրտիցին։

ՀԻՆԳՇԱԲԱԹԻ

Թէ պարտ է քարոզել զխաչն զինէ քրիստոսէ։

Ա. Եկն ոք ետևիցէ զինէ իմ գալ։ (Մատթ. ԺԶ։) Ի քեզ ապաստան է կամեցն զայն, ոչ ոք բռնադատի, եւ ոչ ոք ի բաց մերժի։ Բարւոք եւ ճշմարիտ կամաց պէտք են առ այն, եւ ոչ եթէ՝ թէ կամէի։ Զկամս զայս թէ

ունիցի ոք, նախ՝ «Որոշէ զանձն, ոչ միայն զարտաքին ինչ իրս ի բաց թօթափեալ, այլ եւ զդատաստան իւր, զկամս, զվատթար յօժարութիւնս եւ զցանկութիւնս եւ զինչ որ ինչ հնոյ մարդոյն իցէ եւ զանձին սիրոյ՝ սպանանելով: Այս իսկ առաջին նշանագիր եւ սկիզբն քրիստոնէական կատարելութեան է: Աստուած իմ, զիարդ չիք իմ ինչ ուսեալ տակաւին: Ո՛րչափ ինչ կայ ինձ առաջի ուսանելոյ: Եւ արդ երբ ուսեալ գտայց. արդարեւ իսկ ոչ երբեք՝ եթէ հանապազ լոկ կամէի միայն լինիցի:

Բ. Որպէ՞ս է: Կայ մեզ եւս կանոն կատարելութեան ի կարճառօտ բանս յայտնի: Խաչիւդ՝ զամենայն իսկ զհոգւոյ կամ զմարմնոյ վիշտս իմասչիր: Բոլո՛յն, ըստ ամենայն մտաց, ըստ ամենայն ընդարձակութեան իրացն, ըստ երկայնութեան ժամանակին, ըստ բարձրութեան մտաց, ըստ խորութեան խոնարհութեան, այս ինքն՝ զամենայն զինչ եւ իցէ, հանապազ, հաստատութեամբ եւ խոնարհութեամբ: Եթէ երբեք կայիր առ Քրիստոսի որ ի խաչ ելեալ է, եւ զայս խընդրեր նա ի քէն՝ զանապիր արդեւք նմա՝ որ վասն քո մեռաւ: Ապա մի եւ այժմ իսկ զանապիցես զայն նմա, զի հանապազ խնդրէ զայն ի քէն. միշտ պարտիս նմա, զի միշտ իսկ արժանի է:

Գ. Եւ որպէ՞ս լինի իմ: Այս իսկ աւաւսիկ ծագ կատարելութեանն է, որ երիւք բանիւք նկարի. ժուժկալեա, համբեր, գոհացեա: Այլ բազում ամաց աշխատութեամբ չմարթի այնմ հասանել: Երթ զհետ, այլ զայնր՝ որ յառաջագոյն երթայ օրինակաւն իւրով, եւ զօրացուցանէ զքեզ: Զմտաւ ած

զպարտս զօրականին՝ առ Զօրավարն, ծառային՝ առ Տէրն, եւ որդւոյ՝ առ Հայր իւր: Երթ զկնի, այլ որչափ ժամանակս եւ մինչ յոր վայր, ոչ սահմանի. ապա մինչեւ ի մահ: Ընդ որ ճանապարհ, չնշանակի ինչ. ապա ընդ կակուղն եւ ընդ խիստն, ընդ հարթն եւ ընդ դերբուկն, առ այս եւ առ այն զմիօրինակ կազմ եւ պատրաստ: Զի՞նչ ցայժմ արարեր. զի՞նչ արասցես:

ՈՒՐԲԱԹ

Վասն այլակերպութեան Տեառն:

Ա. Ասէ՝ ընդ իւր ցնծալ զԳերեզման եւ զՅովհաննէս զնորոգեալսն նորա: (Մատթ. ԺԷ:) Զերիս եւեթ յերկոտասանից անտի առնու ընդ իւր, առ ի տալ զճաշակ զփառացն, որ զսակաւս ի բազմաց յայն փառս ընդունի: Հանէ զնոսա ի լերինն ի քարձր, զի ոչ ի բարձրագոյն դիտութիւն առաւուածեղինացն, եւ ոչ իակ ի ճաշակ միխիթարութեան ներքնոյ մարթի ոք հասանել, եթէ ոչ ընդ բարձրութիւն եւ ընդ ամենայն աշխարհի պերճութիւնս անդր անցանիցէ: Հանէ զնոսա առանձինն եւ մեկուսի յաղմկոյ, եւ ուսուցանէ թէ ներքին միայնաւորութիւնն, նա եւ արտաքինն իակ բազում ինչ օգուտ լինի միխիթարութեանցն ոգւոյ: Զընդունիս ինչ լուսաւորութիւնս եւ միխիթարութիւնս, տես՝ թէ նկրտիցիս արդեւք ի լեառն, եւ մեկնեալ իցես ճշմարիտ յանձն քո:

Բ. Եւ ի խլել նմա յաղօթս՝ եղեւ փոխել երեսաց նորա այլակերպ: (Ղուկ. Թ:) Աղօթք ջերմաջերմք փոփոխեն զմարդ, մանաւանդ՝ որ մտօքն լինիցին: Զերեւիս դու երբեք լու-

սաւորեալ, յայտ է՝ թէ ոչ խորհիս օգտիւ։ Զի ի կատարել ժամու աղօթիցն, եւ եռանդմանն զրաւ առնես եւ ի մտին եդելոց։ Նկատես զնոսա մանաւանդ, եւ ոչ ի գործ մատուցանես. այլ զի՞նչ շահ անտի կայցէ, ո՞ր օգուտ. թերեւս մեծամեծ իսկ ինչ, զի ոչ գործես՝ որչափ ինչ գիտեաք։ Լ-ա-ա-ա-ր-ե-ց-ա-ն էրէ-ւ նորա էբէ-ղբէ-ֆին, է-հանդերձ նորա եղէն ապիրակ էբէ-կ-ն։ Յարեւուն ձիւնք դիւրաւ հալին։ Մի լինիր վատահ ի միխիթարութիւնս ներքինս, ի վայրկեան ժամանակի սահեալ անցանեն. այլ կաց յահի եւ ի հաստատութեան առաքինութեան՝ որ ի բանն յեցեալ իցէ, եւ ոչ եթէ որ քաղցրն իցէ եւ հեշտական։

Գ. Ե- էրէ-ւ-ց-ա-ն նոցա Մ-ա-վ-ր-ա-ե- է- եղէ-։ Ասէ՝ որք մեծամեծս ցանկանան։ Այսպիսիք ոչ արժանի լինին ի վերոյ երկրի զերկնաւորսն ճաշակելոյ։ Եւ ասէն ցնծալոյ սիրոյ նորա, զոր չարչարանօք ի-ա-փ-ո-ր-ե-լ-ո-յ էր յերուսաղէմ։ (Ղուկ. Թ։) Ի մէջ ուրախութեան եւ ցնծութեան՝ բանք ցաւոց եւ տրտմութեան, կամ զի ցաւքն իսկ Քրիստոսի՝ պատճառք երանութեան մերոյ են, եւ կամ զի ուսուցանիցէ՝ թէ եւ ի ցաւս եւ ի տրտմութիւնս պարտ է զուարթ զդէմս ունել, եւ առաւել եւս զհոգի, եւ թէ եւ ի նեղութիւնս իսկ պարտ եւ արժան է խնդալ եւ ուրախ լինել, զի վարձք բազո-մ են յերկինս։ (Մատթ. Ե։)

Ը Ա Բ Ա Թ

Յանխօրհնեան Պետրոսի յայտնութեան առ Քրիստոս։

Բ. Պատասխանի եւ Պետրոս եւ ասէ ցՅիսուս, Տէր, բարեւ ես ինձ ասա լինել։ (Մատթ. ԻԷ։) Սովին յայտ իմն առնի հոգի՝ որ ի հոգեւոր հաճութեան եւ ի քաղցրութեան հաստատեալ իցէ զգործս իւր։ Յայնժամ համարի թէ լիով ունի զամենայն, յորժամ այնու վայելիցէ. բայց ի ժամանակի նեղութեան գինի, եւ ընդ Պետրոսի փախստական դնայ թողեալ զՏէր։ Այս իսկ են ցանկութիւնք քո։ Կամիս զառաքինութիւն, այլ կամիս զի քաղցր եւ դիւրին իցէ, ոչ խիստ եւ դժուարին։ Զմնաս աճ թէ քանի՛ անհանճարութեան իցէ այդպիսի ցանկութիւն։ Թէ քալ իսկ ծանուցեալ էր քո զբոյս բարուց առաքինութեան, ամենայն առաքինութիւն ի դժուարին ինչ հաստատեալ է։

Բ. Արասցո՛ւ երբէք փաղաքս. զի տէր, եւ զի Մովսէսն, եւ զի Եղիայն։ Ո՞ւր պե՛տք է։ Ա՞սա ի զբօսանս թէպետ եւ ի հոգեւորականս, այլ եւ սոքա իսկ իբրեւ զձիւն առ արեգականմբ հալեալ անցանեն։ Արդարեւ իցէ իսկ բարւոք առ սակաւ մի ժամանակ ձեզ ասել. այլ եւ տաղտուկ եւս աստէն հարկանել եւ կալ մնալ, եւ այս բարւոք իցէ։ Զի՞նչ խօսիս. արդարեւ իսկ ոչ գիտեր զինչ խօսէր։ (Մարկ. Թ։) Եթէ Պետրոս զի կամէր կալ մնալ յերկնաւոր քաղցրութիւնս՝ կշտամբեցաւ, զի՞նչ քեզ լինիցի, որ ի քաղցրութիւնս մարմնաւորս քոց դիւրութեանց յարեալ կաս։

Գ. Ե՛ւ ինչ պէտ նա խօսէր, ահա ամպ լու-

սաւոր հովանի եղեալ ի վերայ նոցա: Յորժամ կարի ինձ ուրախ լինեիր Պետրոս, եւ վասն օթեւանս կանգնելոյ անդէն ի նմին տեղւոջ բարբառէր, իսկ եւ իսկ ամենայն պատճառք ուրախութեանն ի միում վայրկեան ժամանակի յափշտակեալ լինէին յաչաց նորա: Աստանին ի միտ առ դու՝ թէ որչափ ինչ հաստատուութիւն կայցէ ի զգայուն եռանդման աստուածպաշտութեան կամ միթէ թարուեան, որ ի քթթել ական թողեալ լքանէ զքեզ, եւ եթէ ի նմա զհին առաքինութեանն հաստատեացես՝ կործանեացիս: Եթէ այդպէս բարւոք իցէ վայելել ի զբօսանս հոգեւորականս, ընդէ՞ր յորժամ դոյզն ինչ ամպնեղութեան ի վերայ գայցէ՝ (որում հարկ է բազում անգամ իսկ գալ ի վերայ,) նեմանցեալ խաւարի ոգի քո սրտմութեամբ եւ տաղտկութեամբ, եւ լուծեալ անկանի: Ապա այլուր պարտ եւ պատշաճ է զտաղտաւարն հարկանել:

ԿԻՒՐԱԿԷ
ԽԱՉՎԵՐԱՑ

Զայն լուեալ յերինէոյ ալէքսանդրացի՝ ղհին հոբեալ երինէին:

Ա. Զայն եղեալ յամպոյն է ասէ. Դա է Որդի իմ սիրելի, ընդ որ հաճեցայ: (Մատթ. ՅԷ:) Ի լերին յայնմիկ տուաւ ի Հօրէ վկայութիւն որդւութեանն Քրիստոսի, յորում՝ որպէս ոմանք կարծեն, ի սատանայէ փորձեցաւ. եւ ի ժամանակի՝ յորժամ զնորա չարչարանացն բանք լինէին. զի ուսանիցիս՝ թէ այնոքիկ որդիք Աստուծոյ լինին, որ փորձութեանցն յաղթիցեն, եւ բազում ինչ

վան նորա կրիցեն: Եթէ կամիս որդի Աստուծոյ լինել, ընդ այս ճանապարհ պարտ եւ արժան է գնալ: Սէրէ ղայոսիկ՝ որ սէրն ղնօ. այլ ձեզ ե՞ս ասեն ղայս սէր ո՛չ ոք ասէ՝ եթէ ղանդն ե՞ր դէպ է վերայ նորա:

Բ. Դմա լաւ: Արդարեւ տիեզերաց կարգի: Զբանն Հօր խօսի ի սիրտս մեր: Խիստ է բան նորա, այլ այնոցիկ՝ որ ի մարճնաւորս հատեալ իցեն: Զկամեցաւ Պետրոս սակաւիկ մի յառաջ լսել նմա, յորժամ ասացն. Քո՞ւ լիցի տէդ Տէ՛ր, ոչ եղիցի տէդ այդ: (Մատթ. ԺԶ:) Այլ այժմ հրամայն առնու լսել եւ զայնոսիկ՝ զոր ընդ Մովսիսի եւ ընդ Եղիայի վասն իւրոց մահուանն խօսէր: Ասէրատին ուսցիս՝ թէ պարտ է քեզ լսել եւ ունկնդիր լինել Յիսուսի, յորժամ զմեռուցմանէ, զարհամարհանաց, զաղքատութենէ, զնախատանաց, զխաչէ եւ զայլոց սոյնպիսեաց թեւլատիր քեզ լինիցի:

Գ. Իբրե՞ լսան աշխերտն, անկան ի վերայ երեսաց իւրեանց, վասն մեծարանաց՝ որով զձայնն ընդունէին, խոնարհութեամբ զանձինս հնազանդեալ նմա. զի ուսանիցիս ամենայն ձայնի Աստուծոյ՝ խոնարհութեամբ զանձն հնազանդ կացուցանել: Եւ երկեան յոյժ, զի նովին ձայնիւ հաստատէին բանքն՝ զոր քրիստոս ընդ Մովսիսի եւ ընդ Եղիայի վասն իւրոց չարչարանացն խօսէր, յորմէ՝ այնու զի մարդ էին՝ զարհուրեալ երկնչէին: Ի աստ տիպ եւ պատկեր արանց աշխարհականաց եւ քո եւս, զի յանուանէ իսկ խաչի սարսեալ դողաս, եւ դոյզն ինչ հակառակութիւն՝ զքեզ ի կոր կործանէ: Բայց սակայն քաղա՞ղ նէղա՞ւթեամբ պարտ է ձեզ մտանել: (Գործ. ԺԴ:)

ԵՐԿՈՒՇԱԲԱԹԻ

կանգնին ի քրիստոսէ եւ ելանէն ի լեռնէ։

Ա. Եւ մատուցեալ Յիսուս ... եւ ասէ. Ցոփն կոչէ եւ զի երկնչէ։ Իբրեւ երկեան ընդ հասատատել բանին յաստուածուստ վասն չարչարանացն, մինա եհաս միխթարիչն Յիսուս։ Ի խիստ ինչ իրաց եւ յայնցանէ որ հակառակ զգայութեանցն իցեն երկնչել՝ այն մարդկօրէն իմն է. այլ յորժամ մատչի Յիսուս ընորհօքն իւրովք, այնուհետեւ չկայ ինչ յորմէ երկնչիցիս։ Ցոտն կաց, կանգնեաց առաքինի եւ հաստատուն միօք։ Թէ յորիցէ ի վերայ քո ճակատամարտ (Սղ. ԻԶ.), ի նա յուսաս։ Աստուածով իմով անցից ընդ պարիսպս։ (Սղ. ԺԸ։)

Բ. Ամբոխին ելս իւրեանց, եւ ոչ ըստ պետին, բայց ինչն Յիսուս։ Լռեաց բարբառն, չկայ յաչաց եղեն ամպն, եւ Մովսէս եւ Եղիաս եւ պայծառութիւնն եւ կերպարանք երեսացն եւ հանդերձիցն սպիտակութիւն, Յիսուս միայն մնաց, զնա միայն տեսին։ Զի ուսցիս դու եւ ի զբօսանս եւ ի նեղութիւնս ի Յիսուս միայն հայել։ Որ զինչ եւ յարարածոց ընդ առաջ պատահիցէ եւ ի հոգեւորականաց, զՅիսուս միայն անդէն նկատեա, եւ մի զբո դիւրութիւնս։ Ո՛հ. երբ եղէց այնչափ երանելի, Յիսուս, զի զքեզ միայն խնդրիցեմ, զքեզ միայն գտանիցեմ, զքեզ միայն տեսանիցեմ։

Գ. Եւ զինչ դէս ելանէին ի լեռնէ անտի, պատուիրեաց նոցա Յիսուս եւ ասէ. Ո՛ւմեք ասիցէք զտեսիլ զայդ։ Զկամեցաւ Յիսուս պարծել նոցա ի ընորհս՝ զոր ետ նա նոցա։ Շնորհք յԱստուծոյ ընկալեալք՝ բարւոք եւ

ազնուագոյն պահին խոնարհն լռութեամբ։ Անպատեհ իմն է պարծել յայն՝ որ չէ քո։ Եւ չիք իսկ ինչ քո՝ որ լաւ ինչ եւ բարի իցէ։ Շնորհօքն Աստուծոյ եմ ինչ է եսեմ։ (Ա. Կոր. ԺԵ։) Խոնարհութեամբ մանաւանդ խնամ կալջիր, զի շնորհք նորա որ ի քեզ՝ ընդունայն ինչ ոչ եղիցին։ (Անդ։)

ԵՐԵՔԱՆԱԹԻ

Աչի աստ քրիստոս մանուկն լսանող։

Ա. Տէ՛ր, ողորմեայ որդւոյ եմոմ, զի լաւ նոպէ։ (Մատթ. ԺԷ։) Զմեռաւ ած յայնմ լուանելի զիշխաւորութիւն մարդոյ՝ որ ոչ տէր իւրոց կարեացն իցէ։ Զի՞ բաղտ ան գամ անկանի ի հաւր անձինն սիրոյ, ցասման եւ ցանկութեան։ Եւ երթեւ ի լաւ մոլեկան տենչանաց։ Յաւելու թէ եւ խաւել եւ հոմր իցէ առ աստուածոյն։ Զարհուցանէ զնա զգեոնի, զի յերկրաւորան անկեալ դնիցի, եւ չկանգնիցի առ երկնաւորան։ Եւ փրփրէ եւ ւրճոտէ զպտմոնա իւր, բանս ըստ ախտից կարեաց բարբառելով։ Եւ ցամաքի առ ի չգոյէ եռանդան աստուածպաշտութեան։ Որչափ առաւելագոյն զդժնդակութիւն ախտիս այսորիկ առնուցուս ի միտ, գոյնչափ բազում հաւատեաւ բարձ զայնր պատճառան ի միջոյ։

Բ. Պատմախանէ եւ Յիսուս աստուիկ կշտամբելով եւ ասէ. Ով ազգ անհաւատ, որ այնչափ նշանս եռես, եւ տակաւին ոչ հաւատայ թէ Յիսուս Աստուած իցէ։ Եւ ընդ որ, զի յորժամ ասացն. Մատոյկ զնա առ զսկէրպտոյն տոց, եւ ոչ կարացին բժշկել, յայտ իմն արար ի ծածուկ՝ թէ վասն թերութեան ինչ նոցա այն դիպեալ իցէ։ Մինչեւ յե՞րբ

էջեմ ընդ յեղի որ հակառակ իմ էք: Տես, թէ ոչ յիրաւի իսկ կարիցէ Յիսուս նոյնգուշնակ ցասնուլ եւ ի վերայ քո, որ այնչափ ինչ ետ քեզ, եւ տակաւին հակառակ կաս նմա: Աչ պնա ար էս: Կակղէ ինձ մարդասիրութեամբն զխստութիւն կշտամբութեանն, զի մի առանց միսիթարութեան արձակեսցես դու զնա՝ զոր յիրաւի եւ յարժանի կշտամբիցես:

Գ. Ե՛ ոչին պնա ար նա: Այր մեղաւոր չկարէ իւրովք զօրութեամբք գալ առ Աստուած, եթէ ոչ ի ձեռն շնորհացն աճցի: Ալաղվաղակի շարժեաց պնա այն, եւ անկեալ յերկիր ետաւնէր, զի աշխարհասէր ոք այր՝ որչափ առաւել մերձենայցէ առ քրիստոս, մինչ դեռ տակաւին չէցէ ընդ նմա միացեալ, դոյնչափ եւս առաւել սաստիկ բռնութիւնս կարիքն յարուցանեն ի վերայ: Ենհոբ ցհայր նորա ետ ասէ, տանի՛ ժամանակ ե՛ն՝ յորմէ հետէ այդ եղեւ պմա, զի յորժամ զերկպինութիւն ժամանակին աճիցէ ընդ միտս, չզարմանայցէ ընդ այնչափ տանջել նորա. զի որչափ ընդերկար ներիցես կարեացն, սաստկագոյնս եւ դժնդակագոյնս խստանայցեն:

ՁՈՐԵՔՏԱՒԹԻ

Բժշկի մանուկն այն լուսնոտ:

Ա. Ե՛ Ցիսուս ասէ ցհայրն որ աղաչէր. Ասացեր երբէք ետ. ոչինչ ինչ հնարաւոր է այնմ որ հաւատայ: (Մարկ. թ:) Մեծ ինձ այս գովութիւն է հաւատոց: Այլ մեծ է եւ գարովութիւն քո, զի ասես թէ հաւատամ, բայց եւ զայն եւս ասես՝ թէ չեմ բաւական իմիք ձեռնհաս: Ճշմարտապոյնս եւս

աւէլիր՝ թէ չկամիմ։ Եւ վաղվաղակի պղպղեցաւ հայր մանկանն եւ ասէ, հաւատամ, Տէր, տակաւին թերակատար հաւատովք, օգնեա անհաւատութեանս իմոմ, կատարեալ հաւատովք։ Այսպէս որ սկսաւն, ի կատարումն անդր նկրտի։ Դու նմին հակառակ՝ բազում ինչ սկսանիս, այլ զսկսեան հանես ի գլուխ, սկիզբն եւեթ առնել շատ համարիս։ Զո՞ ոք համարիս դու թէ պսակիցէ Աստուած, զայն՝ որ սկսանի, եթէ զայն՝ որ ի կատարումն հասուցանիցէ։

Բ. Աստիճաց (Յիսուս) այսոյն. Եւ պատ էլ հրամայ՝ եւ է պտղէ, եւ այլ եւս ի պտղէցէ է պա։ Այս իսկ միտք են Աստուծոյ, յորժամ ընտրհօք իւրովք ի բաց մերժիցէ միանգամ ի քէն զմեղս, զի մի երբեք դարձցին միւսանգամ։ Ոչ դարձաւ անդրէն ի մանուկն յայն։ Այլ դու զսատանայ որ ի քէն ի բաց մերժեալ իցէ՝ միւսանգամ ինքնակամ հրաւիրես, ոչ անտեղեակ ինչ այնմ՝ թէ տանջիցէ զքեզ, եւ դարձեալ ի հուր եւ ի ջուր արկանիցէ։ Եւ յոյժ լաւիւոյ պէտ է եւ, է եղէ պատրաստին էբրէ ընդունել։ Զի բնաւին իսկ ի բաց մերժեացին ախտք կարեացն քոց, հարկ է զի լսիցես եւ նեղեսցիս, եւ եղիցես ի ձեռն հաստատունն մեռուցման իբրեւ զմեռեալ։ Զզգայցես ինչ հրապուրանացն զգայութեանց կամ արհամարհանաց եւ այլոց սոցին նմանեաց։

Գ. Յայնժամ մատեան աշակերտքն առաջինն եւ ասեն ցՅիսուս. Ահա ընդէ՞ր ոչ կարացաք հանել զնա։ Եւ նա ասէ ցնոսա, վասն ընդհատողութեան ձերոյ։ (Մատթ. ԺԷ։) Տըրտունջ լինիս՝ թէ չկարեմ զայս ինչ կամ զայն կարիս հանել եւ ի բաց ընկենուլ։

Կամի՞ս գիտել զպատճառն։ Անհաւատութիւն քո է։ Ոչ հաւատաս թէ ամենայնի կարող էիս այնո՝ որ զօրացուցանէն զքեզ։ Ոչ հաւատաս թէ ի դատաստան ելանելոց ես, եւ վասն այս նիշ կամ այն նիշ գործոյ ախտից կարեաց քոց՝ կան պահին անհնարին պատիժք պատուհասից։

ՀԻՆԳՇԱԲԱԹԻ

Քրիստոս պոյ զերիվրոտեանն։

Ա. Մոպետն՝ որ զերիվրոտեանն պահանջէին, ասա Պետրոս, ես ասեն՝ վարդապետն ձեր ո՞չ պոյ զերիվրոտեանն, ես նա ասէ՝ այո։ (Մատթ. ԺԷ։) Հարկահանքն մատուցեալ խնդրեն ի Քրիստոսէ զայն՝ զոր նա չպարտէր։ Անպատե՞հ ինչ համարիցիս զայն։ Այլ դու եւս իմն անպատեհս քան զայն գործես։ Պարտիցի՞ ինչ նա քեզ տալ շնորհս՝ զի ջընջեսցին մեղքն. թէ հարկ ինչ դոյր՝ ապա շնորհք չէին. եւ սակայն յորժամ յուսով ներելոյ թողութեան մեղիցես՝ թէպէտ եւ թեթեւս իսկ, կամիս զի տացէ դինա՝ որով մեղքն արձակեսցին։ Եւ չմեղանչես երբեք՝ առանց զայս լռելեայն զմտաւ ածելոյ։ Զի եթէ հաւատայիր թէ չեն թողլոց մեղքն՝ ապա ի բաց կայիր ի մեղանչելոյ։ Ձիցէ՞ այս ամպարշտութիւն։

Բ. Յոհաննէս դեռ ընդ Յիսուս է ասէ, ընդէ՞ր նոքա Սիմոնը, նոքօտրէ ոչինչ յոգնեցան առնուն զհարիւր հազար զհան. յորո՞ց էրբեանց նէ յօժարեաց։ Եւ էրբե ասաց նէ յօժարեաց, ասէ ցնա Յիսուս, ապա տրբեն առաքեա զանդ են որդիդն եւ ընտանիք թագաւորացն ժամանակաւորաց։ Ապա եւս առաւել ես՝

որ եմն Որդի Աստուծոյ, եւ ընտանիք իմ։ Եցոյց թէ ինքն ազատ է, այլ չկացոյց զանձն ազատ։ Թշուառական էաք, յորժամ չառներ ինչ Քրիստոս յայնցանէ զոր չպարտէր։ Եւ ոչ թէ գոնեայ զայն առնէիր դու՝ զոր պարտէիր։ Այլ զի՞նչ այն է որ բարի ինչ իցէ, զոր չպարտիցիս առնել, յորժամ կարող իցես, թէ վասն արդարութեան ոչ՝ դէթ վասն կրօնից կամ երկիւղածութեան եւ վասն շնորհակալութեան։

Գ. Բայց պէ՛ս է գայթագղէցուսանել զնոսա, երբ է ձուկ, եւ ընկէց կուրն, եւ զատագնին յունին որ ելանէ՝ ա՛ռ, եւ բաց պերան նորա, եւ գտանիցես ատկեր, եւ զայն առեալ՝ տացես նոցա ընդ իմ եւ ընդ ս։ Զկամն գայթագղեցուցանել զնոսա՝ թէպէտ եւ կարող էր ասել, որպէս ասես իսկ դու երբեմն, Ձեռս պատճառս, նոցա է մեղ գայթագղելն։ Մի գայթագղեցուցաներ, յորժամ խոյս տալ կարող իցես։ 2. Աղքատն Ցիսուս չունի եւ ոչ մի սատեր։ 3. Զկունք եւ անասունք առաւել հնազանդին նմա՝ քան դու։

ՈՒՐԲԱԹ

Ցանչն առնէ խոնարհութիւն։

Ա. Մատթէոս ալեւէրսն ա՛ր Ցիսուս եւ ասէն. Ո՞վ էսէ է ինչ ձեզ յարգոյութիւն էրինէց։ (Մատթ. ԻԸ։) Ուսո՛ր այն վիճումն եւ հակառակութիւն ի մէջ նոցա։ Շնորհք մեծամեծք որ եղեն Պետրոսի՝ ի տենչանս մեծութեան եւ ի նախանձ զայլսն ածին։ Մեղաւորք տառապեալք էին, եւ զարքայութենէն խօսին։ Զի՛նչ որ այնչափ անարդ, որ չկամիցի լինել մեծ։ Հայրենի չարն ԱԴա-

մայ յամենեսին անց: Ո՞չ ապաքէն եւ դու այնու ապականեալ իցես. թէ չես մեծ քան զայլ ոք՝ կամիս մեծ երեւել: Այլ ո՞վ ես դու. ի՞նչ այնպէս մեծ զանձն համարիս. զի՞նչ գործք մեծամեծք իցեն քո. ո՞չ մեծ եւս իցեն գործք չարութեան քո: Եւ զի՞նչ ինչ իցէ զոր պահանջեան. որով՞ք իրաւամբք այն քեզ պարտիցի. եւ ո՞ է՝ զոր փոքր քան զքեզ կամիցիս թէ իցէ. եւ վասն նորա յոռութեա՞ն արդեւք այնպէս կամիցիս՝ թէ առ քո չարութեանն:

Բ. Կալեալ ա֊ր ինձն Ցիսա֊ս մանուկ մի, կոյոյց ընա է ձեզ նոյա, է֊ ասէ. ամէն ասեմ ձեզ, եթէ ոչ լինիլէք եբրե֊ զմանկիկ՝ ոչ մտանիցէք յարքայու֊թիւն երկնից: Զէ ազատ առաքինութիւն՝ խոնարհութեանն առաքինութիւն, այլ ի հարկէ առ ի զերկինս ժառանգելոյ: Օրինակն խօսելոյ Քրիստոսի շատ իսկ եւ բաւական զայդ ցուցանէ: Զի ուր չիք խոնարհութիւն, չէ մարթ չիք հնար թէ չգուցէ անդ չար ինչ ցանկութիւն: Համարիցիս արդեւք թէ բացցին այնպիսուքն երկինք՝ յոր չմտանէ ինչ պիղծ եւ ոչ մի: Ապա հաւանեցուսցէ քեզ զխոնարհութիւն հարկն կարեւոր, յորժամ չկարիցեն հաւանեցուցանել քեզ զայն ազնուութիւն խոնարհութեանն եւ օրինակն Քրիստոսի:

Գ. Արդ որ խոնարհեցո֊ցանէ զանձն եբրե֊զմանո֊ս զայս, նա է ձեզ յարքայու֊թիւնս երկնից: Ասա, ո՞ր դատաստանաւ պարտ եւս պատշաճ իցէ դատել ատուգութեամբ զմեծութենէ. քո՞ եթէ Քրիստոսի: Դատաստանն անչափ իմաստութեանն՝ գէ զդատաստան անմտութեան քո: Զայդ ասացէն իսկ յայտ յանդիման է տեսանել: Զինչ ունիս

զոր ընդդէմ դիցես, բայց զդատաստան մարդկան՝ որ այլակերպս եւ այլագունակս իմանայցեն: Այլ ո՞ր դատաստանաւ վրկեսցիս կամ պարտաւորեսցիս, մարդկա՞ն ինչ արդեաք եթէ Աստուծոյ: Հաւատաս թէ մեծ ոմն ի ծնունդս կանանց իցէ Յովհաննէս, զի Քրիստոս իսկ ասաց. այլ նոյն է որ զայսն ասէ, թէ՝ Որ փորձին է յոմեքեանէն է ձէզ, նա եղիցի մեծ: (Ղուկ. Թ:)

ՇԱԲԱԹ

Վասն եղբայրական յանդիմանութեան:

Ա. Եթէ մեղիցէ առ եղբայր տո, երթ յանդիմանեա զնա՝ յորժամ դու ես նա միայն իցէ: (Մատթ. ԺԸ:) Ե՛ւ ի հպատակն եւ յԱռաքելորդն հարկանի բանն. ի հպատակն՝ զի սիրիցէ զուղղութիւն, ապ՝ եթէ ոչ՝ առաւել եւս արժանի յանդիմանութեան լինի. յԱռաքելորդն՝ զի մի զանց արասցէ յանդիմանել ի դիպող վայրի եւ ի պատեհ ժամանակի: Զատեաս զբժիշկն՝ թէպէտ եւ վէրս ի վերայ դնիցէ զի բժշկեսցէ: Եւ որ կշտամբէն՝ զնոյն առնէ, թէ միայն բարւոքն նախանձու առնիցէ: Զի՞ զայրանաս՝ յորժամ յանդիմանիսդ, վասն էր տրտնջես, առի՞մ իսկ դիմադարձ լինիս: Զդիտիցե՞ս՝ զի Աստուած զարքո՞ւն տո ի ձեռաց նորա խնդրեսցէ: Այլ դո՛ւ Առաքելորդդ՝ բժիշկ ես: Անողորմ անագորոյն ես՝ թէ զանց զվիրօք առնիցես. կորնչիս ընդ նմա՝ զոր շահել հեղգացար. եղիցէ անյն տո ընդ անյին պարս: (Գ. Թագ. Ի:)

Բ. Յանդիմանեա զնա, յորժամ դու ես նա միայն իցէ: Օրինակ յանդիմանութեանն

նշանակի յայսմ վայրի, զի ի ծածուկ լինիցի։ Մեղանչես եղբայր, նա եւ դու իսկ Առաջնորդդ, եթէ առաջի բազմաց զայդ առնիցես՝ զոր կարիցես եւ ընդ սակաւուց վճարել, թէպէտ եւ զայդ վասն սիրոյ իսկ առնիցես. զի սէր զծածուկն խնդրէ առ հասարակ վասն համբաւոյն զգուշութեան՝ յորժամ յանցանքն չիցեն գործեալ հրապարակաւ։ Առաւել եւս մեղանչես, յորժամ թէպէտ եւ ի ծածուկ ինչ՝ այլ ցասմամբ զթերութիւնս եղբօրն յերեսան հարկանիցես, եւ կամ հրապարակաւ ի ժողովս ուրեք կշտամբեացես։ Հաճո՞յ իցէ քեզ զայս օրինակ կշտամբանս լսել։ Ապա եւ այլում մի արասցես։

Գ. Եթէ լուեալ ինչ, լսելոյ զնեղբայրն ոմն։ Ե՛ւ այնր որ յանդիմանէ եւ որ յանդիմանի՝ շահ է, յորժամ սիրով տացի յանդիմանութիւնն եւ խոնարհութեամբ ընկալցի։ Որ յանդիմանեաղ՝ շահիս զեղբայրն, շահիս զայլս՝ յորոց զդայթագղութիւնն ի բաց բառնաս, եւ փրկես զհոգի քո։ Եւ դու որ յանդիմանչին լսես, շահիս զանձն քո, շահիս զսէր զայնորիկ՝ որ զքեզն յանդիմանէ, շահիս զԱստուած։ Ամենեքին վասն շահու յորդորիմք, մեծ եւս քան զայն շահ չմարթես գտանել։

Բ. ԿԻՐԱԿԻ
ՑԵՏ ԽԱՉԻ

Առակ ձառային՝ որում Տէր վարեցոյց ըստ պարտուն երկոց։

Ա. Նմանեցաւ արքայութիւն երկնից առն ընտրողի, որ կամեցաւ հանդերձ առնել ի վեղ ձառային երից։ (Մատթ. ԻԲ։) Ծառայ ես,

բազում ինչ պարտիս վասն մեղաց : Համարս տալոց ես Աստուծոյ՝ որ զամենայն ինչ գիտէ եւ Դատաւոր արդար է : Որպիսի մտօք կացցես առաջի Դատաւորին : Մոռացա՞ս զոնա պարպապան ի բէ՞ր ֆանֆարոյ : Դու այն այր ես : Զինք ինչ պարտք՝ մեծ քան զմեղս : Որչափ կուտեցեր դու զայն : Իբրե՞ ոչ ոնէր հոգա՞նել : Զի՞նչ ունիս՝ ուստի հատուցանիցես, եթէ ոչ առնուցուս ի նմանէ՝ որում հատուցանելն պարտիս : Իսկ արդ զինչ այն իցէ աստ՝ յորմէ չիցէ պարտ քեզ երկընչել . իմ խիղճ կարիցես ակն ունել : Հրամայեա՞ց ընա վճարել զերն նորա : Քանզի մեղօք կորուսանես զազատութիւնն, եւ ծառայ ես մեղաց : Ո՛ դժնդակ ծառայութիւն :

Բ · Ե՞ անկեալ ձա՞յն երկիր պոքոնէր նմա ե՞ ասէր, երկայնամիտ լեր ա՞ ինձ : Քանիցս անգամ, Տէր, յորժամ եւ թեթեւ խիղճ ոք խնդրեաց՝ երկայնամիտ եղեր : Անչափ երկայնմտութեան քո է՝ զի ոչ մատնեցայ յանհնարին պատիժս : Ողորմա՞ծ Տէրն են՝ զի չէ՞ ձախեալ ե՞ սպառեալ : (Ողբք Գ :) Անդէն ի նմին իսկ վայրկենի՝ յորում մեղան՝ յերկիր կործանեցան հրեշտակքն, ո՞չ եւ ես այնմ արժանի էի : Ե՞ զամենայն հոգոյդ փէզ, այլ յարենէ քումէ՝ զոր ետուրն ցիս, եւ ես անարժանութեամբ առ ոտն կոխեցի : Ո՛ մարդասիրութիւն, ո՛ սէր, ո՛ ապախտաւորութեան խմուտ :

Գ · Գլո՞ւխել փէր ձա՞յնն այնորիկ, ուշ՞ չէ՞ ընա, ե՞ չփոխն էլո՞ւ նմա : Ո՛րպէս դիւրաւ հաշտի Աստուած : Որպիսի՛ առատամիտ մարդասիրութիւն, զի առաւել տայ՝ քան զոր խնդրիցէ ինչ ոք ի նմանէ եւ կամ յուսալ կարիցէ : Ո՛րչափ արժան էր ծառային

այնմիկ ամաչել եւ պատկառել վասն այնչափ միտագոյն խնամոց տեառն իւրոյ: Առեալ իսկ է քո զայսր զփորձ ոչ մի անգամ: Ոչ միայն ի ծառայութենէ մեղաց արձակեաց զքեզ, այլ եւ յորդեգիրս առ եւ ժառանգ արքայութեանն կացոյց: Գտաւր արդեւք այդմ արժանի. մարմինդիս բնաւ երբեք արժանի զանձն կացուցանել: Եւ իշխիցես յայսմհետէ զայնպիսի գթութիւն զայրացուցանել:

Բ. ԵՐԿՈՒՀԱԲԱԹԻ

Ապաիրաւութիւնէն եւ անօրէնութիւնէն ձառոյին՝ որոմ երեսք պէրն ղպարտոն:

Ա. Եւ երեսք ձառոյն եթէ զմի ի ձառոյիցոյ ետուս, որ պարտէր նմա երկերեսր գոհեան, եւ խաբել զնա խելդեր եւ ասէր, հապա ինձ զոր պարտիս: Արդ անկեալ ձառոյիցին առ ոտս նորա, աղաչէր զնա, եւ ասէր՝ երկայնամիտ լեր առ ի, եւ հատուցից քեզ: Եւ նա ոչ կամեցաւ, այլ ...արկ զնա ի բանտ: (Մատթ. ԺԸ:) Մեծամեծ պարտս թողու քեզ Աստուած, դու եւ ոչ դոյզն ինչ բան թողուս ընկերին: Մ՛րչափ սակաւ ինչ է այն՝ եթէ ընդ քոյոցն համեմատեսցես: Իբրեւ պեսին ձառոյիցին նորա: Այնչափ առաւել այլք զքո թերութիւնս տեսանեն, որչափ դու ինքնին նուազագոյն նշմարեսցես: Եկեալ ցոյցին պեսառն երեսաց զամենայն որ ինչ եղեւն: Բարւոք գործեցին. զոր պեսինն, ոչ զոր մտօքն իմանային. որ ինչ եղեւն, ոչ եթէ զոր կարծէին կամ կասկածէին. ցոյցին պեսառն, որում ուղղելն պատշաճ էր, ոչ այնոցիկ՝ որոց չէր ինչ անգ:

Բ· Յայնժամ կոչեաց զնա փերն իւր, եւ ասէ՝ ծառայ չար, զսենեայն զպարտսն ընդէ՞ւ զանն զէ՞ր ասացեր զիս· եւ արդ՝ ո՞չ էր պարտ եւ ես՝ ողորմել ծառայակցին քո՞ւմ: Զի՞նչ անարժանագոյն քան զայս կայցէ: Կամիս զի այլք տարցին քեզ, եւ դու ինչ ոչ կրեսցես. կամիս զի ամենեքին քեզ ծառայեսցեն ի դիւրութիւնս քո, եւ դու ոչ բնաւ՝ ոչ ուրեք: Այլովք օրինօք կամիս զի քննեսցին գործք քո, եւ այլովք՝ ընկերացն: Եթէ չլինիցիս Աստուծոյ նմանող ի բարիսն առնել այլոց, Աստուած քեզ նմանող լինիցի՝ ի հատուցանել քեզ չարիս, զոր այլոցն առնես: Զի՞ր օտանի՞ր ոտ ըստ երո՞ւ ճանապարհի գոտեցայց: (Եզեկ· ԺԸ:)

Գ· Եւ բարկացեալ փերն նորա՝ մատնեաց զնա դահճաց, մինչեւ հատուսցէ զսենեայն ըզպարտսն: Արդարեւ իսկ ոչ նորոգին՝ որ միանգամ թողեալ իցեն մեզքն, այլ ապախտաւորութիւնն որ ի վերայ գայցէ՝ այնչափ մեծ մեղք են, որչափ թողութեանն բարերարութիւն մեծ լինեալ իցէ: Ծանուսք եւ մեծամեծք թողան քեզ, դու եւ զմանուսնան չթողուս. ապախտաւոր ես, մատնեսցիս դահճաց: Նայնպէս եւ Հայր իմ որ յերկինս է, արասցէ ձեզ, եթէ ոչ ներեսցուք երբեք երո՞ւմ է որբիկ ձերոց զյանցանս նոցա, առանց ինչ ոխ ի սրտին պահելոյ: Զսենեայն անիրաւութիւնս որ այլ ոչ եւս յիշէցէ Աստուած՝ չետ միանգամ հատատեալոյ թէ թողեալ իցեն: Այսպէս արդեւք եւ դու զթեթեւ ինչ զրկանս ի մոռացօնս արկանես. միթէ սիրեա արդեւք որպէս յառաջն նոյնպէս եւ չետոյ զայն՝ որ դառնացոյցն զքեզ:

Բ. ԵՐԵՔՇԱԲԱԹԻ

Քրիստոս հրաւէրէ յերուսաղէմ է գնոն գաղատարտաց, եւ լուանու յանձն էրիալ։

Ա. Ասեն ցնա եղբարքն նորա, գնա ասդէ եւ երթ ի Հրէաստան, զի եւ ալակերտքն գ նորա տեսցեն զգործս քո. այլ ի նմին ժամանակի խնդրեն՝ զի ի ձեռն սքանչելեաց փառաւորեացի Քրիստոս, եւ այնու եւ ի նոսա փառք ինչ հասանիցեն՝ զի ազգականք նորա էին։ Ընդ կերպարանօք փառացն Քրիստոսի՝ զտեննչանս պարծանաց թաքուցեալ պահէին։ Զինչ խնդրեմ ես գործովքն իմովք։ Զփառս Ցիսուսի։ Ո՛հ. երանի՛ թէ զփառս Ցիսուսի. նոյնպիսի երեւին գործքն, այլ քանի՞ցս անգամ՝ որում առաւել ուշ ունիմ՝ օգուտ իմ է։

Բ. Ոչ ոք է որ է ձաձաւոյ ինչ գործէ, եւ խնդրէ ինքն համարձակ լինել։ Պատճառօք եւս հաւանեցուցանել ճգնին, որպէս թէ ասիցեն. Կամիս զի ծանիցեն թէ Մեսիա ես. նշանս առնես զի ծանիցիս։ Ապա արա զայն յայտնապէս, ի քաղաքի՝ որ աշխարհ իմն փոքրիկ է։ Ցայդնէա ջնջն ոչ աշխարհի։ Քանզի փառասէրք էին՝ համարէին թէ եւ Քրիստոս նոյնպիսի իցէ, որպէս իմանայ Կիւրեղ։ Մեծ իմն մոլորութիւն է՝ եւ հասարակաց, ըստ իւրոց ինչ ըղձից զընկերն չափել։ Զոր ինչ յայլոց վերայ արկանես՝ թէ մանր քննիցես, յանձին քումմ գացես։ Որպիսի՞ ինչ ոք զընկերն համարիս. տե՛ս, ո՞չ դու ինքնին նոյնպիսի իցես։

Գ. Ասէ ցնոսա Ցիսուս, չառեալ յանձն

ելանել յԵրուսաղէմ, եւ զպատճառսն իսկ զայնր տուեալ, ժամանակ էմ չէ՛ ե հասեալ, զի չէին տակաւին կամք Հօրն՝ զի մեռցի, վասն որոյ գիտեր թէ խնդրէին զնա: Այսպէս զամենայն՝ կամօք Հօր գործէր: Երանի՛ թէ յայն կանոն հայէիր դու հանապազ: Իսկ պատճառքն՝ յոյր սակս առեալր զնա աշխարհն, չէ ե՛ս վկայեմ վասն նորա՝ երկիր գործդն է՛ր չարութեան էն: Առելի է չարաց, զի գործոց նոցա ոչ հաւանի: Այլ լաւ է քեզ առելի լինել չարաց եւ ոչ սիրելի: Թէ առիս ի չարաց՝ բարի ես, թէ սիրիս՝ դժուարին է քեզ թէ բարի իցես: Ապա մի թողուր զառաքինութիւն այնու՝ զի այլոց առելի լինիս:

Բ· ՀՈՐԵՓՇԱԲԱԹԻ

Ցելանել Քրիստոսի ի Հաճոյ յԵրուսաղէմ՝ ոչ լինի ընկալեալ ի սամարացւոց:

Ա· Ե՛ս ինձն զերթս հասարակեաց երկիր յԵրուսաղէմ: (Ղուկ· Թ:) Եւ ցովհաննէս յաւելու, ոչ յայտնէ՝ այլ երբե՛ք ի Հաճոյ: Օրինակ խօսէին յայտ իմն առնել թէ եղեալ իցէ ի մոռ երթալ յայն տեղի, ուր գիտեր նա՝ թէ ի մահ խնդրեն զնա, եւ յետ ընդմիջելոյ աւուն՝ ի խաչ հանելոց են զնա: Զի՞նչ միտս ունէիր դու յայնժամ՝ յորժամ հրամայեաց առնուիր երթալ յայն տեղի՝ ուր գիտեր թէ ինձն իսկ ամ մեռանելոց իցես· այլ այնմ չէս գիտակ, եւ հաստատուն իսկ է՝ թէ չէ ինչ վնասելոց քեզ տեղին կամ պաշտօնն, եւ սակայն կամ չառնուս յանձն, կամ ընդդէմ ոտքիս: Համարձակեաց եւ դու ի նոյնպիսի դժուարութիւնս հաստատել զերեսս քո:

Բ. Եւ սուտէաց հրէշտակս սուտիչ էրէսոց էուրց, եւ էքրէս ըզքան՝ մտին ի գետ ի ամարացոց . . . Եւ ոչ ընկալան զնա՝ զի դեմ եդեալ էր նուա էրինալ յերուսաղէմ: Յառաջագոյն հրաւիրեցին նոքա զՔրիստոս ի լսել զբանս կնոջն եւ Մեսիա կարդացին զնա, այրդ այժմ ի բաց մերժեն: Այսպէս սիրեն՝ որ իւրեանց վասն սիրիցեն: Սամարացիք անջատեալ էին ի Հրէից, վասն այնորիկ իբրեւ յայտ արար Քրիստոս թէ դէմ եդեալ է երթալ ի Հրէաստան՝ ոչ ընկալան: Աչխարհի կարգ այն է՝ զի ընդ ակամբ հայիցիմ ի նա՝ որ բարեկամ ոք իցէ ընդ իմում ախոյենին: Վասն այնորիկ յորժամ զաշխարհի զհետ երթայցեմք, զՔրիստոս ի բաց մերժեմք: Եւ բայլէ. որչափ բազում անգամ: Երկնչիմք յառաքինութենէ, զի նեղէ զմարմին, թէպէտ եւ հոգւոյ օգուտ իցէ: Ընդէր եւ յայսմ վայրի զերեսս ոչ հաստատիցեմք:

Գ. Իբրեւ գնաց ալիերպն՝ Յովհաննէս, ասէն՝ Տէր՝ ահա՞ զի ասացուած, եւ էլցէ հուր յերինէց եւ սպառիցէ զնոսա: Թուէր թէ նախանձ իցէ, այլ եւ վրէժխընդրութեանն ախտ զօդեալ էր ի միասին: Վասն այնորիկ սաստեաց ի նոսա. Ոչ գիտէք որո՛յ հոգւոյ էք դուք, զի համարիք թէ նախանձ փառաց իմոց իցէ՝ եւ ախտ բարկութեան է: Տես, մի գուցէ եւ ի քեզ իսկ ընդ առաքինութեանն վերարկուաւ դարանեալ նատիցին մոլորութիւնք: Որդէ մարդոյ ոչ էին զգիս մարդկան խորհանել, այլ կեցուցանել: Վասն սորին իսկ այսորիկ՝ որ վախճան էր գործոց նորա, զզրկանան անտես արար: Քանիցս անգամ կորուսեալ էի, Յիսուս, եթէ չէր եկեալ քո կեցուցանել զիս: Այլ դու

որ զվախճան քո նկատես, Ցիսուս, ուստ ինձ յաւէնայն ի գործս նկատել զիմ վախճան, զի կեցուցից զանձն իմ։

Բ· ՀԻՆԳՇԱԲԱԹԻ

Սրբին պատն Բորոմ։

Ա· Պատահեցան նմա պատն այր Բորոմ։ (Ղուկ· ԺԷ։) Զմտաւ առ զբորոտութիւն քոց Թերակատարութեանց։ Որ ոչին է հեռատեսանէ, զի դիտէին զիւրեանց անսրբութիւն· Բոլոքին ջնջեսցես ջերմաջերմ սիրով, եւ ասէն, կատարեալ միաբանութեամբ կամաց իւրեանց, Ցիսուս վերստացիր՝ ողորմեայ մեզ։ Այսպէս խօսեաց դու ընդ Աստուծոյ խոնարհութեամբ, եռանդմամբ եւ միաբան կամօք։

Բ· Եւ իբրեւ եկեսցէ պնուա, ասէ ցնուա, երթայ՛ ցուցէ՛ պանչին տահանայիցն։ Զի նոցա անգ էր ըստ օրինաց դատաստան առնել զբորոտութենէ։ Այնպէս իմն սէր առ տաճարապետն ցուցանէ, զի եւ զօրէնս չլուծանէ։ Օրինաւոր սէրն պահանջէ, զի մի՛ վասն արբանեկութեանց ինչ սիրոյ զոր առ ընկերն հարկանիցես, լուծանիցես զկանոնս սահմանադրութեան, կամ զանց առնիցես՝ զոր պարտիցէ գործել։ Եւ եղեւ իբրեւ գնացին կոյրն իմն հնազանդութեամբ, առանց ինչ զհրամանն քննելոյ, տէրունական սրբեցան։ Այս իսկ պատուղ է այնպիսւոյ հնազանդութեան։ Արա զոր հրամայիան, առցես զոր ոչն յուսայցես։

Գ· Մի՛ ոմն է նոցանէ իբրեւ եկեալ՝ ետ քաղնէացաւ, պարզաւ անպրկեն՝ է յայն ձեռ փառաւոր տրանէր վանտաւաջ, անկաւ է վերայ երեսաց երկրի առ ոտս նորա, եւ գոհանայր զնմանէ, եւ ինքն էր սամարացի։ Ամենեքեան ընդ-

ունիմք չնորհս, այլ քանի սակաւք են՝ որ հատուցումն առնեն: Ցորո՞ց համարի իցես դու. ո՞չ յաղթեն քեզ սամարացիքն՝ որ սակաւ ինչ պարտին Աստուծոյ քան զքեզ: Ո՞չ ապաքէն յիրաւի իսկ եւ նմանագոյնս կշռամբեալ յանդիմանեսցէ զքեզ Աստուած. Ոչ գոյն գոն՞նալ գալ գոս Աստուծոյ: Եթէ կամիս զի բացցին քեզ չնորհացն ցընծուղք, մի լինիր գժգոհ եւ անչնորհակալ: Եւ չնորհակալութիւն մեծ յոյժ է՝ բարւոք ի կիր զբարերարութիւնն արկանել:

Բ. ՈՒՐԲԱԹ

Քրիստոս յայտնապէս ասացանէ է գաճարին:

Ա. Ե՞ր ինչն էլ է գօնն . . . ե՞ Հրէայքն խնդրէին զնա՝ զի սպանցեն, ե՞ ասէին՝ ո՞ր էջ նա: (Ցովհ. Է:) Եւ զանուն անգամ նորա չառնուն յանձն յիշատակել. այսպէս անարգեցաւ վասն քո Քիստոս: Եւ երկնչէն էր զնմանէ է խաղվերդն: Զի զբարիսն գործէր, եւ զչարսն յանդիմանն պատմէր նոցա: Ցորժամ ազնուագոյնս ինչ գործիցես դու՝ մի այլ ինչ յուսայցես յաշխարհէ: Ոմանք, այլ քանի՛ սակաւք, ասէին ինչ քարոզ է: Իսկ այլքն, որչափ բազումք, ասէին . . . մոլորեցուցանէ զխաղվերդն: Դատաստանս Թեւրս պարտիս լսել, որ ուղիղ գնացս գնաս: Եւ ոչ ոք ի նոցանէ՝ որ բարւոքն իմանային, համարձակ խօսէր զնմանէ վասն երկիւղին Հրէից: Ո՛րչափ զօրաւոր է առաջի քո ակնածութիւն եւ երկեւղ մարդկան: Ո՛ տայր, եթէ զԱստուած նախամեծար համարէիր:

Բ. Իբրեւ գօնն ընդմիջեցաւ, եւ Քիստոս է գաճարն՝ եւ ասացանէր: Ոչ անդէն յաւ-

ուրան յառաջինա, զի տեղի տացէ կատաղութեան Հրէից, որ յայնժամ ուրեմն զայրացեալ էր: Այլ յետ կատաղութեանն ցածնըլոյ՝ ելանէ: Ուսիր տեղի տալ իմաստութեամբ ընկերին խռովութեան, ոչ գործել ինչ խառնիխուռն, այլ եւ ոչ իսկ զանց առնել երկիւղիւ. Ե՛ւ ջերմանայրն Հրէայդն ընդ վարդապետութիւն նորա, այլ առանց ինչ օգտելոյ: Ի սոցանէ ես եւ դու: Լսես եւ ընթեռնուս բազում ինչ. Համեալ հաւանիս այնոցիկ մնօք՝ այլ ոչ գործովք. կատարել զայն ի բաց փախչիս՝ զոր մնօքն յարգեալ գովես: Դատեսցիս երբեմն ըստ չափու գիտութեան:

Գ· Ո՞ւ Մովսէս եպ յԵկ ջրէնան, ե՛ ոչ ոք ի յԵնչ առնէ ջրէնան. պէ՞ խնդրէ+ պէս սպանանել: Ծանր եւ կարի իսկ ծանր են կշռամբանքն: Երկիր դու զնոյն լսել ի Ցիսուսէ: Ո՞չ ես եառու քեզ զօրէնան, եւ դու ոչ առնես զայնոսիկ: Պատասխանէ եպ ժողովուրդն ե՛ ասէ. պէ՛ գոյ ի սէկ: Ցո՞ ոք ասէ զայս ժողովուրդն. ցՈրդին Աստուծոյ: Զսարսե՛ս. չդողա՞ս: Եւ սակայն լուռ կայ Որդին Աստուծոյ, որ կարող էր զճշմարիտան փոխանակ ընդ հայհոյութեանց յանդիման ածեալ ցուցանել: Զո՞ր զրկանս փոխանակ զրկանաց չհատուցանէիր դու: Ուսցի որդին կրել, զոր Աստուած կրեաց:

Բ· Շ Ա Բ Ա Թ

Աստէն պէ յելոյն պէքրեսպես:

Ա· Լսան փարիսեցիքն պրպտոնէք ժողովըրդեանն պնդանէք (թէ Մեսիա իցէ), ե՛ ասէին ... սպասաւորս՝ պէ յելոյն պնա: (Ցովհ·

է։) Ժողովուրդն միամիտ հաւատայր եւ սիրէր զՑխուս. իսկ փարիսեցիքն ամբարտաւանք, քանզի երկնչէին ինն զի մի՝ զիւրեանց իշխանութիւն կորուսցեն՝ զչարէին եւ դժկամակ լինէին։ Ախտ մի՝ ճարակ է միւսումն ախտի։ Աւե՛ ցսպասաւորան Ցխո՛ս. փո՛ւբ ո՛ւ է՛ս ժամանակ ընդ յեղ եմ... Խնդրէցէ՛ք զէ՛ս է՛ ոչ գտանէցէ՛ք։ Վա՛յ ինձ եղուկ եմ ես. մի լիցի ինձ լսել զայն՝ թէ Եբրա՛ի։ Մի լիցի լսել, թէ ոչ գտանէցէ՛ք։ Խնդրեցից զքեզ, Ցխուս, մինչեւ գոից եւ կալայց։

Բ. Ի վերնա՛մ ա՛ւուր ոեձն փօնին, կայր Ցխո՛ս աղաղակեր է՛ ասէր, եկն ո՛ք ծարաւի էցէ՝ եկեսցէ ա՛ ի՛ է՛ սրբցէ։ Որ ինչ ցժողովուրդն ասացաւ՝ համարեաց թէ ցքեզ ասի։ Ծարաւի ես փրկութեան քում, զի չկաք ոք ուրեք առանց ցանկութեան։ Այլ ծարաւի ես ջրոց պղտորելոց մխիթարութեանցն աշխարհի։ Եւ ո՞ր աստ երանութիւն իցէ։ Լեր ծարաւի՝ որում պարտիս լինել ծարաւի, փրկութեան քում եւ Աստուծոյ։ Լուր այնմ որ հրաւիրէն. եկէ՛ք սրբ ցյատ՝ զոր յԱստուած միայն գոցես, եւ ոչ ուրեք արտաքոյ նորա։ Ի՞մ իմիք ծարաւի եղեր ցայժմ. յապեցա՞ր արդեւք։ Ո՛ հէք եւ տառապեալ։

Գ. Ո՞ման է նոցանէ ներեցան ա՛նել զնա։ Ոչ եթէ անգէտ ինչ էր այնմ՝ թէ վասն էր իրիք գային առնա. այլ յառաջ մատուցանէ զբանն առանց զանգիտելոյ։ Յայն ատկս իսկ շրջեցան միտք նոցա. այլ ոչ ո՛ք ճէ՛ս է նա յերե՛ն։ Այսպէս տեղի տան վատնգք՝ հաստատութեան մտաց։ Զոր վասն առաքինութեան ակսար, մի թողուր վասն երկեղի։ Ի վատնգ անկանիցիս, յաղթեսցէ այնմ՝ հաստատութիւնն եւ ի բաց փարատեսցէ։

Գ. ԿԻՐԱԿԻ
ՏՕՆ ՎԱՐԱԳԱՑ ԽԱՉԻ

Դարձեան ապաստարփն է՝ գովքն ընդիմոռս։

Ա. Ե՛ւ եկին անդրբեն ապաստարփն որ՝ փա-
հանայապետին է՝ փարիսեցիս, է՝ ասեն ամփո
ցնասա. ընդե՞ր ոչ ածէ զնա այր։ (Յովհ.
Է։) Ո՛րչափ սկեն փարիսեցիքն իւրեանց անօ-
րէն հրամանացն. զիա՛րդ ի խոյզ արկեալ
քննեն զպատճառան՝ թէ վասն էր չել ի
գլուխ հրամանն։ Երանի՛ թէ այնպէս ար-
թուն լինէիր եւ դու ի սուրբ յառաջադրու-
թիւնս քո. երանի՛ թէ այնչափ զայրանայիր
ի վերայ քո, քանիցս անգամ թէ ոչ կա-
տարէիր զնոսին։ Դնել ի մտի եւ չկատա-
րել, այնմ ընկեր է՝ քաղցնուլ եւ չուտել։
Ձէ բաւական կամելն, եթէ ոչ հասցէ ի վե-
րայ եւ գործել։

Բ. Պապանէնի էրան ապաստարփն է՝
ասեն, ոչ երբէք խօսեցա մարդ՝ որպէս այդն
այն։ Յայսմ վայրի ասէ Թէոփիլակտոս.
"Զկրեցին ինչ զդասուածն փարիսեցւոցն, եւ
ոչ՝ զի իբրեւ զծառայս առաքեալ էին, զայն
ինչ որ իշխանացն հաճոյ էր՝ ասացին,,։ Խոս-
տովան լինին թէ ըմբռնեցան ի բանից նորա՝
զոր ունէին պարտէին։ Գովեն զնա առաջի
այնոցիկ՝ որ ընկճել իմն եւ նուաճել զնա
կամէին։ Ուր զԱստուծոյ բանք ի հանդիսի
անցանիցեն՝ անդ գովելի է համարձակութիւնն
Զայն համարձակութիւն զառաջինն յանձն
քո արկ ի կիր. իսկ յայլոց վերայ մարթ եւ
օրէն է, այլ մանաւանդ յորժամ հարկ ի վե-
րայ կայցէ։ Մի զայն որ հաճոյն իցէ խօսիցիս,
այլ զայն՝ որ օգտակար իցէ եւ շահաւէտ։

Գ. Պապանէնի էրան փարիսեցիքն է՝

ասէն, ինչ է՞ որ մոլորեցուսու: Յորժամ ասացին սպասաւորքն թէ "Ոչ երբեք խօսեցաւ մարդ որպէս այն այն, պարտ եւ պատշաճ էր, ասէ Եւթիմիոս, զայն հարցանել թէ զինչ խօսեցեալ իցէ,. այլ նոքա ի կշտամբութիւն դառնան: Յասուն եւ նախանձ կուրացուցեալ էին զնոսա: Ուր տիրէ ախտ՝ բանաւորութիւնն մոռաց ի բաց մերժի յաթոռոյ: Ածէն ի մէջ պատճառս յիշխանութենէ. Մինչ ոչ յիշխանացն հաւատա՞ց է նա. որպէս թէ ասիցեն. Ոչ ոք՝ այլ այն խաժամա՞ծ մբռնէ: Այսպէս ծածկէ Աստուած յիմաստնոց զաստուածեղէն խորհուրդս, եւ յայտնէ զայնս տղայոց եւ խոնարհաց: Լեր խոնարհ, եթէ կամիցիս գիտել զաստուածայնս: Ցետոյ ուրեմն՝ նշուէլէ՛ն, ասեն, այս ինքն՝ որ հաւատան: Ո՞ տայր, թէ այսպէս նզովեալ լինէի յամբարտաւանից, եւ ոչ ի խոնարհ Ցիսուսէ:

Գ. ԵՐԿՈՒՇԱԲԱԹԻ

Կինն որ է շնութեան ըմբռնեալ եր՝ պէտք:

Ա. Ածէն տահանայապետքն եւ փարիսեցիք կին ի ըմբռնեալ է շնութեան եւ . . . ասէն . . . յօրինեան Մովսէս մեզ պատուիրեաց քարկոծել. արդ դո՞ւ զի՞նչ ասես վասն դորա: Զայս ասէին փորձելով զնա, զի առնիցեն մեղադրանութեան զնմանէ: (Յովհ. Ը:) Գիտէին թէ հեզ է, վասն այնորիկ այսպէս կարծէին, թէ ընդդէմ օրինաց ինչ ասիցէ: Ի՛ւր Ցիսուս է խոնարհ հայելով: Խոյս տայ ի վճիռ բերելոյ՝ որ զամենայն ինչ գիտէ, այլ դու՝ որ ամենայնի անտեղեակ ես, այնչափ փոյթ ի դատել գտանիս: Գրեր մատամբն

յերկրի : Զի փոյթ եւ արագ ի թողութիւն զանձն ցուցանիցէ : Զոր օրինակ հողմ եւ ջուր , զնշանագիրս որ ի փոշւոյ վերայ գրեալ իցեն՝ խառնակեալ շփոթեն , նոյնպէս եւ արտասուքն եւ հեծութիւնք՝ սրբեալ զնչէն զմեր մեղս՝ որ գրին յերկրի :

Բ · Իսկ էբէ– ոտիպէսին հարցանելով ցնա , հայեցեալ է վէր՝ ասէ ցնոսա , անդեղն է յերկինս նախ նա ընկեցէ քար ի վէրայ դորա : Բազմօք փորձեցաւ եւ չարձակեաց զկինն առ ի զօրենան պահելոյ , եւ ոչ դատապարտեաց՝ վասն զգիծութիւնն ցուցանելոյ , որ էին ոչ կորոհանել զգիրեալն , այլ կնդրել զկորոհելն : Զամի եւ սանձս դնէ դատաստանին եւ լեզուի՝ որ մէտ ի դատել զայլս իցէ , զի դու իսկ ինքնին զմտաւ ածիցես , թէ առանց մեղաց իցես : Ապա կամ պարտ է առանց մեղաց լինել՝ առ ի դատելոյ , կամ չէ արժան դատել , եթէ չիցես առանց մեղաց :

Գ · Ե– լռեալ ելանէին ի ըստ ի ոլէ : Վասն զի , որպէս եւ ասէ իսկ Բեդա , "սկսան յանձինս իւրեանց նշմարել իւրաքանչիւր , եւ ի միտ առին թէ առաւել արժանի դատապարտելոյ են յանցանքն իւրեանց" : Եթէ միտ եդեալ յանձն քո հայիցիս , սարսեալ դողայցես ի քոյոցն , եւ զայլոց յանցանս անտես առնիցես : Ե– ճաց զիայն Ցիսուս , է– կինն կայր առաջի նորա զամօթի հարեալ եւ զղջացեալ եւ լի յուսով թողութեան : Ե– հայեցեալ Ցիսուսի է վէր , զի տեսցէ զնա աչօք ողորմութեան , ասէ ցնա . կին դու , ո՛ր են՝ ոչ ոք զէկ դատապարտեաց : Ե– ասէ , ոչ Տէր . է– ասէ Ցիսուս . է– ոչ էս դատապարտեմ զքեզ : Ի բաց մերժեաց Ցիսուս զհակառակորդան իբրեւ Պաշտպան . արձակեաց զկինն՝ որպէս

գթած դատաւոր: Զի՞նչ ոչ յուսայցես ի գթութենէ անտի, թէ միայն պահեսցես զայն՝ թէ ցայսմ հետէ ի չեղանչէր:

Գ. ԵՐԵՔՇԱԲԱԹԻ

Քրիստոս սատանէ է պատերին:

Ա. Ես իմ լոյս աշխարհի: (Յովհ. Ը:) Լոյս է ի միտս մարդկան ի ճանաչել զբարի եւ զչար, զճշմարիտն եւ զսուտ, զառաքինութիւնն եւ զյոռութիւնս, առանց այնր՝ խորհուրդս է ինջորէի, ես ոչ սղջեսցես ընտրելոյ: (Երկր. օր. ԻԸ:) Արարի խաւար, ի հոգւոջ իմում, ես եղէ փիլէր, է նմա գնամ ամենայն գալանի անպատի: (Սղ. ՃԳ:) Իցէ թէ ծագէր լոյս եւ յայտներ զիս անձին իմում: Որ գայ ինձ իմ, ընդ խաւար ի գնացէ: Ապա ուրեմն նմին հակառակ՝ որ ոչ գայ զինի քո՝ ի խաւարի շրջի: Գիտեմ իսկ՝ թէ ուսոյ իցէ խաւար մտաց իմոց առ ատուածոյն, զի զքո, լոյս իմ, զինի ոչ եկի, զի այնպիսի ինչ գնացս ցուցի՝ զոր մերժես բանիւք եւ օրինակաւ. վասն զի ծանեայ զքեզ թէ Աստուած ես, եւ ոչ որպէս զԱստուած փառաւորեցի:

Բ. Ասէին ցնա, ո՞ր ե Հայր քո. պատասխանի եպ Յիսուս ես ասէ ցնոսա, ոչ ձեզ գիտէք ես ոչ զՀայրն իմ: Ո՞չ ապաքէն Յովհաննու իսկ ասացեալ էր, թէ ե՛ս ձեզ գիտէ ե՛ս սուտ եմն գիտէ: Այլ գիտէին գիտութեամբ նկատութեան, եւ ոչ եթէ գործականն գիտութեամբ այնոցիկ՝ որ ի բարոյս պատշաճիցին, զի այլազգ ինչ գործէին քան զայն՝ զոր նորա բանիւք եւ օրինակաւ ուսուցեալ էր գործել: Ո՞չ ապաքէն եւ զքեզ իսկ կարող է ասել. Ոչ ձեզ ծանեայ ես ոչ

ՀՀայրն է՞: Թէ ուրանաս՝ ածից զքեզ ի հաւան: Քրիստոս զընդարձակ ճանապարհն դատապարտեաց, դու ընդ այն գնաս: Նա փախչի ի պատուոյ եւ ի փառաց, դու զհետ պընդիս: Ի՞նչ այս ճանաչել զԱստուած: Որ ասէ ինէ ձանձայ ընա, է՝ ղպոռոէրանս նորա, զվարդապետութիւն եւ զօրինակս ոչ պահէ՝ ասա է: (Ա· Յովհ· Բ:)

Գ· Ա՞ւ դարձեալ ինոսա Յիսուս, է երեմ է՝ խնդրէ՞ զնս, է՝ ի ձեզ չէր ձեռանէ՞: Արդարեւ ոչ եթէ վճիռ ինչ տալով ասաց զայս, այլ պայման ի միջի եդեալ, թէ ոչ հաւատայէ՞: Բայց քանզի սակաւք այնոքիկ էին՝ որ հաւատալոցն էին, համօրէն խառնիխուռն ասաց: Զի այնպիսի ինչ էին մեղք նոցա, որպէս զի չէր այնպէս դիւրին դառնալ նոցա: Եւ ո՞ր այն մեղքն իցեն. Դա՞ է ներքոսա ասէ է՞ . . . դա՞ է յոլ խարհէ ասէ է՞, զերկրաւորսն խորհիք եւ ի նոսա հարեալ էք: Զաարսե՞ս ի բանից աստի, չդողա՞ս. զի թողցես զշաւիղս աշխարհի եւ ոչ երթիցես զհետ վաստիարագունից այնոցիկ եւ աշխարհական իրաց. զի յարուցեալ կանդնեսցիս առ յաւիտենականն եւ առ աստուածեղէնս:

Գ· ՀՈՐԵՔՇԱԲԱԹԻ

Ցոսոսյանէն Քրիստոսէ բազմէ հաւատայն:

Ա· Իբրեւ զայս խօսեցաւ, բազմէ հաւատայն է նա: Եւ ասէր Ցիսուս ցո Հրէայսն հաւատացեալս. Եթէ դո՞ է յոյնէ է բանի իմո՞, ճշմարիտ աշակերտք իմ է՞: (Ցովհ· Ը:) Նշանակ բարւոյ աշակերտի է, լիով ստացեալ ունել զուսուցն վարդապետին: Եւ զի ունի-

ցիս ինչ գիտութիւն, պարտ է քեզ գիտել՝ թէ գիտես։ Գիտե՞ս արդեւք թէ գիտես զոր ինչ ուսոյցն Քրիստոս։ Ապա զիա՛րդ այնպէս անամօթեալ սիրես զաշխարհ. իբր զհետ գնաս զմոլորութեանց աշխարհիս այսորիկ՝ որ ամենեւին իսկ ընդդիմակաց ուսման վարդապետին են։ Տակաւին չգիտես՝ թէ գիտես։ Ի գործ անդր պարտ է մատչել՝ զի ցուցանիցես թէ ճշմարիտ աշակերտ ես։

Բ. Պաւղոսեանէ էրուն նմա՛ս ասէն. վա՛ւկ Աբրահամա՛ս եմ, ե՛ս ոչ ուժէ էրբէ ձառայէցա՛ւ . . . ։ Պաւղոսեանէ էպ նայս ցխուա՛ս . . . ըէ ամենայն որ առանէ զնեզ՝ ձառայ է ղեզայ։ Զեռն յանձին հարեալ պարծին թէ ոչ ծառայեցին մարդոյ, այլ զի մեղաց ծառայ եղեն՝ զայն չհամարին ինչ։ Այս ծառայութիւն որչափ քաղցր իցէ՝ դոյնչափ խիստ եւ դժնդակ է։ Ոչ ոք ընդդէմ իւրոց կամաց եւ հաճոյից յաղթի ի ցանկութենէ իւրմէ. զի որով ե՛ւ ե՛ս յաղթիցէ ու՝ նորին ե՛ ձառայ է։ (Բ. Պետր. Բ։) Քաղցր է ծառայութիւնն այն՝ զի սիրի. խիստ է՝ զի որչափ դուն նուազագոյն զցանկութիւն քո մեռուցանիցես, նոյնչափ եւս առաւել նա մեռուցանիցէ զքեզ։ Լայթ այսուհետեւ զի՞ապ պարտնոյէ էս, (Եսայի ԾԲ.) եւ ասա քաջութեամբ ցցանկութիւն քո, թէ Ոչ ճառայէցէց։ (Երեմ. Բ։)

Գ. Ելե՛ւ որդէ Աբրահամա՛ս էէ, զէորձան Աբրահամա՛ս գործէէ։ Իսրաէլ ասէ զի ցուցցեն գործովք՝ թէ յորմէ ազգէ ծնեալ իցեն։ Առաջի Աստուծոյ՝ թէ ո՛ իցէ որդի նորա, ոչ բանիւք յայտ առնի, այլ գործովք։ Զի ոչ ամենեքին որ ասիցեն թէ քրիստոսեան եմք՝ քրիստոսի իցեն։ Կամիս զանձն ցուցանել որդի Աստուծոյ, արա զգործան՝ զոր

Աստուած որ մարմին առ՝ արար։ Այնչափ հեռի կաս անտի՝ որչափ ընդ ասել եւ ընդ առնել անջրպետութիւն իցէ։

Գ· ՀԻՆԳՇԱԲԱԹԻ

Հրեայք կոչին զքրիստոս փրկիչ առնել։

Ա· Ո՞ւր է յԵրնջ յանդիմանեսցէ զիս վասն ծեղոյ։ (Յովհ· Ը։) Նորա են բանքն՝ որ վատահ յիւր խիղճ մտացն էր, այլ ոչ քո։ Մի համարիր թէ քալ պաշտպանեցեր անձին՝ յորժամ ասիցես ցնա որ կշտամբէն զքեզ· Ձէ այդպէս· չկարէ ոք զայդ ինձ ցուցանել։ Գոյ՝ որ ցուցանիցէ, որ զքեզ հակառակ անձին քում կացուսցէ։ Եթէ ընդդիմբիդն ասէմ իմով վարդապետութեամբս, ընդէ՞ր ոչ հաւատայք ինձ՝ որ առանց նենգութեան եմ եւ առանց մեղաց։ Ոչ խաբէ զքեզ Յիսուս, եւ սակայն գործով՝ վարդապետութեան նորա ոչ հաւանիս։ Որ են յԱստուծոյ՝ զբանս Աստուծոյ լսէ։ Այս նշանակ է որդւոցն Աստուծոյ։ Այլ ի քէն հեռի է։ Եւ դու՞ւ վասն այնորիկ ոչ լսէ, զի չէ յԱստուծոյ։ Զմտաւածէ թէ զնայրդ լսիցես զքրիստոսի վարդապետութիւնն՝ որ հակառակ աշխարհի է, եւ որպէս զնեբքին ազդեցութիւնան, եւ ծանիցես՝ թէ յԱստուծոյ արդեւք իցես։

Բ· Պատասխանի եդեն Հրեայքն ··· Ո՞չ բարւոք ասեմք մեք եթէ սամարացի ես դու եւ դեւ գոյ է քեզ։ Որպիսի՛ անհնարին չարախօսութիւն· Որդին Աստուծոյ դիւահար կոչի։ Ո՛րչափ քաղցր բանիւք ի բաց մերժէ· Ցի՛ւ դեւ ոչ գոյ։ Դու զնայրդ տանէիր այնմ· զո՞ր նշովս ոչ կարդայիր։ Ես պատուեմ զհայր իմ, զոր դուն ոչ առնես։ Եւ դու՞ւ անարգէք զիս չա-

բախօսութեամբ, որ Աստուած իսկ եմ: Եւ զայս առնէ դեւն: Տեսէք որոյ հոգւոյ իցէք: Ես ոչ խնդրեմ զփառս իմ վրէժ առնլով, զոր աշխարհ փառս համարի: Իսկ դու, որդեակ, որչափ փոյթ յանձին ունիս վասն փառաց քոց: Երկիր յայնմանէ՝ էր որ խնդրէն ես պոպէ, եւ ամօթով իսկ քով զերծեալ հանցէ ի քէն զփառս, եւ տացէ այնմ՝ որում պարտին ամենայն պատիւ եւ փառք:

Գ. Ասէն ցնա Հրեայքն, չիստա՞ ամ չէս դա ես դո՝ ես պԱբրահամ պեսե՞ր, զոր յառաջ քան զառակաւ մի ասացեալ էր Քրիստոսի: Ասե ցնոսա Յիսուս . . . յորժամ դեն զԼինելն Աբրահամս եմ ես. զի Աստուած ի յաւիտենից է: Վէմս ասէն Հրեայքն զի արկցեն ի վերայնորա: Ասե սուրբն Աւգոստինոս "Անչափ խաստութիւն եւ պնդութիւն յո՞ ընթանայցէ՝ բայց ի նմանիսն, այս ինքն՝ ի վէմս,,: Զայդ գործէ սիրա խիստ եւ որ ի ցանկութիւնս իւր յամառեալ իցէ: Բանք խիստք առ ընկերն՝ քարինք են, որովք զԱստուած առնես ի նմա քարկոծ: Ես Յիսուս խոյս եպ ես եւ գնաց ի տաճարէ անտի: Այսպէս ի փախուստ դարձուցանես զԱստուած, որ խիստ առ ընկերն ես: Եւ, զի տեղի տացէ մոլեգնութեանն, զի ուսցիս դու՝ մի աստուարացուցանել զխարույկն բորբոքեալ:

Գ. ՈՒՐԲԱԹ

Բժշկէ կոյրն ի ծնէ:

Ա. Եպես Յիսուս այր մի կոյր ի ծնէ: Եւ հարցին ցնա աշակերտքն նորա ես ասեն՝ տէրութի՞ր ընաս է, ասրա՞ ընէ հօր ես մօր իւրոյ: (Յովհ. Թ:) Ոսկերտոս ասէ. "Խնդրեն

յանդուգն դատելով, յոր եւ դու մեռ եւ յօժար ես,,: Այլ որպէս սոքա՝ եւ դու բազում անգամ մոլորիս: Ոչ դորա վնաս է, ե՛ ոչ հօր ե՛ մօր ե՛րոյ: Զի ախտք մարմնոյ՝ ոչ վնաս մեղաց ինչ միայն առաքին ի վերայ, այլ զի յայտնի լիցին գործքն Աստուծոյ: Բայց վնաս էր իցէ կուրութիւն իմ. երանի թէ՝ զի յայտնի լիցին գործքն Աստուծոյ՝ որ այնպէսն կարգեաց: Այլ բաւէ. անկա՛ հաւր ցանկութեան՝ ե՛ ոչ թեոանէմ զրե՛: (Սղ.Ծէ:)

Բ. Ելո՛ւ է փեթին ե՛ արար կա՛ է ինոյն, ե՛ ձեփեաց զկո՛ն է վէրոյ ալոյ կո՛րին: Կաւ ծեփեալ զաչօք՝ եւ զայն որ տեսանէն կուրացուցանէ, զկոյրն զիա՞րդ լուսաւորէ: Աստուած երբեմն հակառակ միջնորդօք գործէ սքանչելիս. փորձութեամբք՝ հաստատէ, ցամաքութեամբ՝ լուսաւորէ, խոնարհութեամբ՝ բարձրացուցանէ: Ապա զանձին դաստատան ուրացեալ՝ նորա տեսչութեանն արա զանձն ապաստան: Որ ինչ ինաստակար թուի՝ յօգուտ ընկեցէ:

Գ. Ե՛ ասէ ցնա, երթ լո՛ա յաւազանին Սիլովամայ: Մարթ էր կուրին պատասխանի առնել. Ոչ ջրոյն ինչ է զօրութիւնն այն՝ այլ քո. Դու այնու չես կարօտ. թէ ջրոյ պէտք իցեն՝ ընդէ՞ր ոչ որ մօտն կայցէ. Ծաղր ժողովրդեանն եղէց՝ յօրժամ կաւով թաթախ զաչսս տեսանիցեն: ,,Ոչ ինչ այնպիսի ետ պատասխանի, ասէ Ոսկեբերան. այնմ ինն եւեթ ուշ կալաւ՝ զի յաւետեանի հնազանդ լինիցի,,: Եւ տես դու զպատուղ կոյրն հնազանդութեան. ընթա՛ւ լո՛ա յա՛, եկն ե՛ փեոանէր: Այսպէս ոչ երբեք առանց մխիթարութեան է կատարումն աստուածեղէն կամացն՝ որ ի ձեռն վերակացուացն յայտնիցին:

Գ. ՇԱԲԱԹ

Կայր լուսաւորեալ սրահի թաղեցւոց ճշմարտութեան ափանչելեացն լափաճով մրանէ։

Ա. Իսկ դրացիքն ... ասէին. Ո՞չ սա էր որ նստէրն ի մուրանայր։ (Ցովհ. Թ։) Ոմանք հաւանէին, եւ այլք չառնուին յանձն։ Ի՞նչն ասէր՝ ինէ ի՞մ։ Հարցանէին. իսկ ւնչո՞ւդ բացան ալ քո։ Ասէ. Ցիսուս ինչ արար ի՞ն ձեփեաց ղալս իմ, ի՞ն ասէ ցիս. Երթ ի Սիլովամ ի՞ն լուա. ընթայ, լուացայ ի՞ն պեսանէմ։ Ո՞ւմ համարեցաւ զերախտիան. ոչ կաւոյն կամ թէ ջրոյ, եւ ոչ իւրոց հաւատոցն, այլ այնմ՝ յորմէ են ամենայն բարեաց։ Եթէ ի ձեռն մարդկան ընդունիցիս, գործիք եւեթ են նոքա։ Նմա գչնորհան պարտիս։

Բ. Աթէն ա՞ն թաղեցիքն ընա։ Հարցանեն դարձեալ՝ ինչո՞ւդ պեսանէցէ։ Ասեն ցկոյրն. Դո՞ւ ինչ ասես վասն նորա։ Կոչեն գծնողս նորա, հարցանեն՝ Սո՞ւ է որդին ձեր, զորմէ դո՞ւն ասէիր՝ ենէ կոյր ծնաւ։ Վասն ե՞ր արդեւք այնպէս բազում հարց եւ խնդիր առնեն։ Ասուածոյ խորհրդոյն եղեւ, զի յայտնի լինին սքանչելիքն առ ի բազմաց դարձ. իսկ մարդկան միտք այն էին՝ զի թաղեալ ծածկեացի անուանն Քրիստոսի, եւ կամ զի չարախօսեացեն զնմանէ թէ ընդ՞ւնդ պահէ։ Ո՛րչափ ծանր է նախանձոտին՝ այլոյն համբաւ. միթէ ծա՞նր լիցէ եւ քեզ ընկերին պատիւ։

Գ. Դարձեալ երկիր անգամ կոչէցին զկոյրն։ Ընդ կերպարանօք երկիւղածութեան ստիպեալ տագնապեն զնա, Տո՞ւր փա՞ռս Աստուծոյ։ Իւրեանց իշխանութեամբն կամին իմն

զնա հաւանեցուցանել, զի հակառակ ճշմարտութեան ինչ ասիցէ· Մէ՛ր ֆէրեմ, ըէ այդն այն ճեղո՛ւր է: Մի՛ս դիր համարձակութեան այնր որ պաշտպանէր· Ֆէրեմ ըէ Աստո՛ւած՝ ճեղո՛ւրս ու լոէ: Երէ ու յԱստո՛ւծոյ էր այդն այն, ու կարէր ո՛նէլ ինչ: Տակաւին ոչ գիտէր զնա թէ Աստուած իցէ, եւ այնպիսի նախանձու՝ նորա պատուոյն պաշտպան կայր: Դու զի՞ գործես, որ հաւատով ծանեարդ զԱստուած: Նա ոչ զանգիտէ յիշխանութենէ: Իսկ դու ո՛րպէս դիւրաւ վասն ի մարդկանէ ակն ածելոյ՝ ի բաց կաս ի բարւոյ, եւ հանդուրժես զրկանացն Աստուծոյ:

Դ· ԿԻՒՐԱԿԷ

ՑԵՏԽԱՋԻ

Հանէն ըքայեալն արտաքս ի ժողովրդանոցէն եւ Քրիստոս ընդո՛ւնի զնա:

Ա· Եւ հանէն զնա արտաքս: (Ցովհ. Թ:) Վասն զի պաշտպաններ Քրիստոսի: Այսպէս որ առաքինութեան եւ Քրիստոսի պաշտպան կայ՝ չէ ընդունելի կամ չէ հաճոյ չարաբարոյից· զի ոչ ըստ նոցա հաճոյիցն գնայ, եւ չհաւանի բանից եւ ընդունայնութեանց նոցա: Կամի՛ս վարդապետութեան Քրիստոսի եւ կանոնաց եւ առաքինութեան թէկն աճել, ապա պարտ է քեզ առ այն ամենայն զրկանս զանձն պատրաստ յարդարել: Չարաբարոյքն փախիցեն ի քէն: Այլ զի՞նչ յայնժամ· Աստուած ժողովեսցէ զքեզ:

Բ· Իբրեւ եփէս զնա, ասէ ցնա· դո՞ հաւատա՞ս յՈրդի Աստուծոյ: Նա պատասխանէ եւ ասէ· Տէ՛ր ո՞վ է զի հաւատասցէ ի նա:

Ասէ ցնա Յիսուս, ես պիտէր ընա, ես որ խօսէր ընդ ինչ նա է: Ես նա ասէ, հաւատամ Տէր, ես երկիր եպագ նմա: Ասէ Կիւրեղ աղեքսանդրացի. "Անդէն իսկ զառաջինն յորժամ թշնամանս վասն Քրիստոսի ընկալաւ, վաղվաղակի յայտ արար Քրիստոս թէ մօտ առընթեր կայ նմա, եւ լուսաւորեաց զնա ի ներքուստ,,: Այս իսկ լեցի քեզ միխիթարութիւն, յորժամ վասն առաքինութեան առեցեալ ինչ իցես:

Գ. Ես ասէ Յիսուս, է պատասխան էիր յաչխարհս յայս, ել որ ալն պիտանին՝ պարզամիտքն, տխմարքդ, շինականք եւ անարգեալք՝ պիտին, լուսաւորեալք ընորհօք իմովք. ես որ պիտանին՝ ուռուցեալ ինն իմաստութեամբ, ի պիտին զերկնաւորսն, զորս ծածկէ յինասպնոց, ես յայտնէ պղտոց: Ապա Քրիստոս ընարեացէ այսուհետեւ, թէ տեացե՞ս արդեւք, եւ զինչ տեացես: Յանկա՞ս զաստուածոյն տեսանել, պարտ է քեզ չտեսանել եւ չհամարել ինչ զերկրաւորսն:

Գ. ԵՐԿՈՒՇԱԲԱԹԻ

Քրիստոս է գուրն:

Ա. Ես եմ գուրն ալխարոյ: (Յովհ. ժ:) Մարմին որ մեծ քան զդուռն իցէ՝ չմտանէ ի ներքս ընդ դուռնն. պարտ է ի բաց հատանել որ ինչ արտաքս ծնայցեն, զի մտանել կարիցէ: Խոնարհ դուռն՝ զհպարտ գադաթն ի ներքս ոչ ընդունի: Դուռն՝ ընդ որ ի կեանսն մտանիցես՝ է քանն հակիրճ: (Հռոմ. Ը:) Զիա՞րդ կարիցես մտանել՝ որ գնաս ընդ ճեղտեղս, ես ընդ այնոսիկ՝ այժ ապանչելի են քան զքեզ: (Սղ. ճԼ:) Ապա

պատշաճեա զանձն քո խոնարհագոյն դրանն, ե՛ ի բարձրացուցանէր զնոյն ։

Բ· Ընդ ե՛ս ոչ մտանէք՝ ւեցյէ ։ Զիք դուռն առ վիրկութիւն հաստատուն, բայց ի ձեռն խոնարհութեան Քրիստոսի Յիսուսի ։ Նա խոնարհեցոյց զնոյն, վասն որոյ ե՛ Աստուած զնա առաւել բարձրացոյց ։ (Փիլիպ· Բ։) Մտեք խորհելով զանճառ ճառս աստուածութեանն, զոր ոչ յայտնէ Աստուած, բայց՝ տղայոց ։ Ե՛ ելեալ նմանող նորա վարուցն լինելով, որ ամենեւին խոնարհ էր եւ արհամարհեալ· ե՛ ճարակ գտեալ, զի՝ որպէս ասէ սուրբն Գրիգորիոս, "ի ներքուստ ըզմիտան հոգեւոր եռանդմամբք պարարիցէ, եւ արտաքուստ՝ գործովք բարեպաշտութեան զանձն յագեցուսցէ,, ։

Գ· Ե՛ս էի՛ զի զնոյնս ասէիցէն, ե՛ աստուած ասէիցէս ։ Զմի՞ մարդացաւ Որդին Աստուծոյ ։ Առի՞մ զանձն ունայնացոյց· զի զնոյնս ասէիցէս զոգւոյ ։ Ապա ի խոնարհութեանն Քրիստոսի կան կեանքն քո ։ Այլ չէ բաւական զի նա վրկանս տայցէ՝ զի կեցցես ե՛ աստուած ե՛ս զնոյնս ասէիցէս ։ Կամ իմն զի եւ յանձնէ նպաստ լինիցիս, եւ՝ որպէս մեկնէ իսկ սուրբն Բոնաւենտուրա, հանապազօր առաւել քան զառաւել աճեսցես եւ զարգասցիս ։ Այլ ոչ աճեսցես՝ եթէ ոչ խոնարհութիւնն Քրիստոսի անցցէ ի քո անդր ։ Համարիցի՞ս արդեւք թէ չիցեն արժանի սակաւօրեայ ինչ խոնարհութեան՝ յաւիտեանք ։

Դ. ԵՐԵՔՇԱԲԱԹԻ

Քրիստոս հովիւն է։

Ա. Ես եմ հովիւն է։ (Ցովհ. ժ։) Որ Քրիստոսի ոչխար է՝ երիս թշնամիս ունի. Զգայն զդեւն յափշտակիչ. Զվարձկան՝ զնեն-գաւորն աշխարհ. եւ Զգող՝ զծածուկն սէր անձին։ Ո՛րչափ եւ քանի՛ հնարիւք յարձակին սոքա ի վերայ քո. այլ ունիս զհովիւն քաջ, որ պաշտպանեացէ քեզ, զՅիսուս։ Թոյլ տայ թշնամեաց քոց, այլ վասն այնորիկ՝ զի դու ունիցիս պատճառս յաղթելոյ, եւ նա՝ պսակելոյ զքեզ։ Նա ի քեզ եւ ընդ քեզ մարտնչի։ Թէ ի պարտութիւն մատնեացիս, ոչ եթէ յաղթողին ինչ զօրութիւն է՝ այլ քո վատութիւն։ Այլ հովիւ է եւ ոչխար քաջ խնդրէ։ Իցե՞ս դու նոյնպիսի. հեզ, համբերող, ընդել եւ զգօնամիտ, այլովքն հանդերձ։

Բ. Ես ճանաչեմ զոչխարս իմ, . . . ես զանոյն իմ գիտեմ ի վերայ ոչխարաց։ Սոքին իսկ երկու նշանակք են հովուի քաջի։ 1. Ո՛րչափ մխիթարութիւն է ոգւոյ յամենայն ի դժուարութիւնս, եթէ հաւատայցէ ճշմարտութեամբ եւ ասիցէ՝ ճանաչէ զիս Հովիւն իմ։ Ճանաչէ զիս, որ ճանաչէ զամենայն. գործէ ընդ իս՝ որպէս զիարդ ճանաչէ՝ թէ պարտ իցէ գործել, իմաստութեամբ եւ զգուշութեամբ՝ որչափ իրքն պահանջիցեն։ Ապա նորա տեսչութեանն յանձն առնեմ զանձն իմ։ 2. Զմտաւ ածէ թէ ո՛ է որ եդ զանձն ի վերայ քո, եւ ի միտ առ զսէրն. եւ եթէ քար չես՝ հատո սէր փոխարէն։

Գ. Ոչխարք իմ յոյնէ իմոմ լսեն, . . . ես զինէ իմ գան։ Ոչխարացն Քրիստոսի կրկին

նշանակ է: Լսե՞ս ձայնի նորա, թէպէտ եւ առ խիստս ինչ եւ առ դժուարինս կոչիցէ զքեզ: Զի՞նչ՝ յորժամ ասիցէ՝ Ահաւասիկ եմ առաջեմ ձեզ էբրե- ղուխար ի ձեզ գայլոց: (Մատթ. ժ:) Թէ երկնչիս, թէ փախչիս, չես ոչխար քրիստոսի: Երթա՛ս արդեւք զհետ նորա: Զի՞նչ՝ յորժամ յարօտս խիստս ածիցէ զքեզ, ասե՛ս արդեւք. Տէր հովեւեսցէ ինձ, ես ինչ ինձ պակասեսցէ: (Սղ. ԻԳ:) Զի՞նչ՝ յորժամ ի սպանդանոց վարիցէ զքեզ. առնո՞ւս յանձն իբրեւ զոչխար ածել ի սպանդ: Ապա թէ ոչ՝ ոչ իցես ոչխար քրիստոսի:

Դ· ՀՈՐԵՓԵԱՆԱԹԻ

Հրեայքն կամին ի նահատակութիւն տալոյ զՏէրն զքրիստոս:

Ա· Շո՛ւրջ եղեն զնովաւ Հրեայքն, (Յովհ. ժ·) որպէս գո՛ռոյիւ բազո՛մ ե՛ւ ցո՛լտ գերւոյ: (Սղ· ԻԱ:) Ե՛ւ ասեն, "ոչ զճշմարտութիւնն ինչ խնդրելով՝ այլ դատաճան նենդութեամբ,, (Բեդա)· Մինչե՛ւ յի՞նչ բոթիս զոգիս մեր, եթէ դո՛ւ ես քրիստոսն՝ ասա մեզ համարձակ: Որպիսի՛ չարութիւն· յորժամ բանիւք ուսուցանին, ասեն՝ Զի՞նչ նշան ցո՛ւցանես դո՛ւ մեզ, զի ըզքո՛ւ առնեմ: (Յովհ· Բ:) Յորժամ գործովք՝ զօրութիւն նորա ցուցանիցի, ասեն՝ եթէ դո՛ւ ես քրիստոսն՝ ասա մեզ համարձակ: Այսպէս՝ յորժամ գործքն աղաղակէին, առ բանս ընթանային, եւ յորժամ բանք բողոք բառնային՝ առ գործս անկանէին: Այլ ոչ բանիցն հաւատան եւ ոչ գործոցն: Զի՞նչ այլ գործեմ ես, զի ոչ զվարդապետութեանն քրիստոսի զհետ երթամ եւ ոչ զօրինակացն:

Բ. Պապասխանէ էր նոցա Ցէսուս . . . գործեան զոր ես գործեմ յանուն Հօր իմոյ՝ նոքին վկայեն վասն իմ: Ո՛ոք եւ իցէ, չկարէ այնպէս հզօրագոյնս ցուցանել, քայց՝ գործովք: "Վկայութիւն որ յարդեանց իրացն իցէ, ասէ Ոսկեբերան, առաւել հաւատարիմ է քան զվկայութիւն՝ որ բանիւք լինիցի,,: Վասն այնորիկ ի գործոցն կամի ծանօթ լինել քրիստոս, որ այնպիսի ինչ նշանս առնէ, զոր ոչ ոք կարէ առնել: Զի՞նչ խօսին զքէն գործք քո: Զիարդ երկնչիմ, զի մի ասիցէ ցքեզ Աստուած. Ոչ գիտեմ զգործս ես կատարել: (Ցայտ. Գ:) "Վանականք եմք գործովք եւ ոչ բանիւք,,: (Ս. Կիւրեղ:)

Գ. Վէմս ասէն Հրէայքն՝ զի էարձած ապաստեն ընա: Իբրեւ զայն լուան թէ Ես եմ Հայր իմ մի եմ: Խարուրս յօդեն զփոյթն խընդրելոյ զվրէժ հայհոյութեանն՝ զոր զԱստուծով արկանէին, այլ ինքեանք իսկ հայհոյիչք էին. ատելութիւն եւ նախանձն էր՝ որ շլացուցեալ էր զնոսա: Ո՛րչափ նենգաւոր են ախտք ոգւոյ՝ որ եւ զառաքինութիւնս իսկ յիւրեանց արբանեկութիւն ձգեն: Այսպէս զգործս խոնարհութեան՝ յոռեցուցանէ հպարտութիւն, եւ զփոյթն՝ բարկութիւն: Տես, զի մի խաբեսցեն զքեզ: Նմին իրի զգործս քո յամենայն կարեաց պարզեալ սրբեա:

Գ. ՀԻՆԳՇԱԲԱԹԻ

Աւետումն խոնանասուն ես երկոց ա-
ղախերաց:

Ա. Երեսեսյոյց Տէր ես այլ ես խոնանասուն ես երկուս, ես աստիճս զնոսա երկուս

երկոա առաջի է՞ր: (Ղուկ· ժ:) Ակն վարդապետին՝ մտադիր պահէ զաշակերտն: Առաջի նորա չառնէ ինչ զանց զպաշտամամբ իւրով: Պարտ է քեզ ըղձել առաջի Աստուծոյ: Եւ ասէ ցնոսա· Հոգնյ բազո՞մ են, եւ մշակ աւաղ· զի մին ի նոցանէ զբազմաց պակասութիւն ընուցու, եւ դու ուսանիցիս՝ յորժամ բազում իմիք ձեռնհաս իցես՝ զամենայն զայն կամել եւ մտադեւր ընդունել վասն Աստուծոյ: Արդ ալէլեցէ՛ զիր հնոց, զի հանցէ մշակ է հունց է՞ր: Չկամի դատարկս լինել: Եւ դատարկ ես իւիք ինչ իրօք, յորժամ բազում ինչ կարող իցես, եւ մանն մի ի բազմէ անտի ի բաց հանիցես: Կամի զի աւաւելոցին մշակք, եւ ոչ զի ընտրեսցեն անձանց զվայրն, եւ հոգասցին կամ կորչեսցեն յանձինս զպաշտօնն: Ապա կաց մնա եւ դու՝ զի ի ձեռն հնազանդութեան առաքեսցիս, եւ մի ընտրեր յո՛ առաքիցիսն: Եթէ ընտրես՝ յանձին քում կաս· թէ առաքիս՝ յԱստուած: Զո՛ յերկուց աստի կամիս:

Բ· Երկոյ՛ս, ահա աւաւելո՛մ պէտք էբէ՛ պատրաստ է ձեզ գոյլոց, եւ ոչ եթէ իբրեւ զդառնոն ի գեղեցիկ արօտս զգայութեանց: Ասէ աստ Թէոփիղակտոս· "Ցառաջագոյն իսկ ասէ ցնոսա զհալածանսն, զի մի՝ թէ յանկարծ ուրեք յայնպիսի ինչ անկանիցին՝ կարի իմն խռովեսցին,,: Զի՞նչ միտս ունիս դու առ նոյնպիսի առաքելութիւնս· է իսկ այն հաստատուն թէ գոն դժուարութիւնք, բայց եւ այն իսկ հաստատուն է՝ զի մեծ փառք են Աստուծոյ: Զո՞ր յերկոցունց աստի առաւել համարիս: Այսուհետեւ զի ընդծանուցանն ընդելնուցուս, մանուանցն ժուժեա:

Գ· Ո՞ր չէպ լե՛, ինչ լե՛, ե՞ ո՞ր չէպ ան-

արքէ՝ չէս անարքէ: Որ ի Քրիստոսէ առաքին, նորա իշխանութիւնն նոցա յանձն լինի: Որպէս եւ հրեշտակք թագաւորի՝ զանձն թագաւորին իւրեանց յանդիման կացուցանեն: Ծանիր զայն իշխանութիւն ի վերակացուն քո, այնուհետեւ յօժարագոյնս եւ զուարթութեամբ հնազանդ լինիցիս: Զի որ դժուարին քեզ զհնազանդութիւնն առնէ, այն իսկ է՝ զի մարդ լոկ զհրամանատուն համարիս: Քանզի յորժամ տեսանէիր կամ լսէիր՝ թէ Աստուած ինքնին եկեալ հրամայէ, ոչ դիւրագոյնս եւ յօրդորագոյնս հաւանեալ անսայիր:

Դ. ՈՒՐԲԱԹ

Դասնան յաւուրս ելանասուն եւ երկու:

Ա. Դարձեալ ելանասուն եւ երկուքն ըստ պատուիրեմբ եւ ասէն, Տէր եւ դէպ հնազանդին ձեզ յանուն իմ: (Ղուկ. ժ:) Թէպէտ եւ ոչ մեծամուէին վասն զդեւսն հանելոյ, զի զայն՝ անուան եւ շնորհացն Յիսուսի գրէին, այլ դոյզն ինչ ճաշակ անապարծութեան ապրեալ եմուտ ի նոսա՝ թէ պիտանիք եւ պատշաճք այնմ գործոյ գտան, ասէ սուրբն Գրիգորիոս: Նա եւ յաստուածապաշտս եւ ի սուրբս անգամ սովոր է հաճութիւն ինձ անձին ծնանել վասն պաշտամանն՝ զոր բարւոք ի գլուխ հանեալ իցեն վասն փառացն Աստուծոյ: Այլ զոր օրինակ զոր ինչ եւ գործիցես՝ Աստուծոյ պարտիս, նոյնպէս եւ զայն՝ զի զքեզ ընտրեաց ի գործել. որպէս զի մի ինչ իւիք ջանայցես հաճել զանձն քո, այլ զԱստուած ամենեւին ամենայն իրօք: Նա եւ ոչ յոր-

ժամ դեւք կարեացն քոց հնազանդին քեզ՝ քո ինչ գործ է, այլ բնաւին Աստուծոյ:

Բ· Տէառնէ ղօսպառնայ անկեալ յերկինէ է-բրե- ղէայլին: Զաշակերտան՝ որ անուտի պարծանաւքն ցնծային, յիշատակաւ արուսեակին որ անկաւն՝ ուղղէ· իբր ոչ եթէ զի հանգոյն ինչ եւ հաւասար նմա յանցանաւքն գտան, այլ զի կամէր զի եւ ի մանր ատուերէ եւ ի նշմարանաց մնապարծութեան մեկուսի իցեն: Զնոյն՝ յորժամ հպարտութիւնն զանձն ի վեր ամբառնայցէ, կամ թէ վասն պարգեւացն որ քեզն շնորհեալ իցեն՝ անձին հաճութիւն երեւիցի, ասա ցանձն քո· Տէառնէ ղօսպառնայ անկեալ: Ած զնովիմբ· ուստի· յերկինէ: Ի՞մ իմիք հաստատնոյ ակն ունիցիս դու ի վերայ երկրի: Եւ ո՞ է որ անկաւն: Ազնուագոյնն քան զամենայն հրեշտակս: Եւ քեզ ներեսցի: Զիաւրդ· էբրե- ղէայլին: Խորհուրդ ի մտի եդ, եւ անդէն եհաս պատիժն պատուհասի: Ոչ զայլ ինչ մեղս այնպէս երագ պատուհասէ Աստուած, որպէս զհպարտութիւն:

Գ· Ընդ այն ժ խնդայք՝ ընդ այսոքս հնազանդին ձեզ· այլ խնդացէք՝ զի անուանքդ ձերք գրեալ են յերկինս: Շնորհք ձրի տուեալք՝ աստեղց, ուսուցանելոց, հանճարոյ եւ գործելոց ընդ ընկերին՝ եւ անարդելոց իսկ եւ ամպարշտաց շնորհին: Ապա զի՞ է՝ զի խնդաս ընդ այնոսիկ, որ կարող են յաւիտեան կորուսանել զքեզ: Երակ ճշմարիտն խնդութեան անդուստ յերկնից է, ուր միայն է ճշմարիտ բարութիւն: Եթէ զանուն քո ի դպրութեան կենաց գտանիցես, յայնժամ ուրախ լեր, զի ես ի մշտնջենաւոր բարութեան: Զո՞ր խնդութիւն կամ ուրախու-

թիւն խնդրես դու, միթէ զյաւիտենականն. տես՝ զինչ սիրես: Քանզի ուրախութիւն՝ զսիրոյ զհետ գայ:

Դ. ՀԱՒԱԹ

Խնդիր օրինականին է պատասխանի քրիստոսէ:

Ա. Յորժամ ոմն օրինական՝ փորձեր զնա եւ ասէր, վարդապետ՝ ի՞նչ փորձեցից զէ ըզկեանն յաւիտենական ժառանգեցից: (Ղուկ. ժ:) Թէպէտ եւ միտքն չար էին, այլ կարի հին ազնուագոյն խնդիր էր առ ի գործելոյ: Երանի՛ թէ այն իսկ լինէր քո հանապազորդ հոգաբարձութիւն. այլ միտդիր՝ ի՞նչ փորձեցից, ոչ եթէ զինչ նկատեցից կամ զինչ խորհուրդ ի մտի եդից. մի առաւելագոյն փոյթ յանձին ունիցիս գիտելոյ՝ քան գործելոյ. ոչ թափուր եւ ընդունայն ցանկութեամբք փափաքելով, այլ փորձելով, վասն զի գործովք մարթի գնալ յերկինս: Արդարեւ իսկ անարժան երկնից է՝ որ ոչ երկնից ցանկանայցէ, եւ չգործիցէ լինչ՝ առ ի զայն գնելոյ:

Բ. Եւ նա ասէ ցնա. յօրէնս ինչ գրեալ է: Յօրէնս առաքի լուծուածն խնդրոյն: Եթէ նոյն խնդիր իցէ քո վասն յաւիտենական կենաց, թէ զինչ արասցես՝ զայն յօրէնսն Աստուծոյ, ի խորհուրդս եւ ի խրատս եւ ի կանոնս վանացն եւ կարդին քո գտցես: Որչափ ինչ ցանկութիւնն իցէ կենաց, նոյնչափ պարտի լինել եւ ցանկութեան՝ բուռն հարկանելոյ զկենացն ճանապարհէ: Եթէ ընդ այլ ճանապարհ գնայցես, քան զոր պատուիրանքն եւ կանոնք ցուցանիցեն, զիարդ ասիցեմ զքէն՝ թէ երկնից ցանկանայցես:

Տես այսուհետեւ զի ճշդիւրիտ զկանոնն պահիցես: Քանզի ճշմարիտ է, թէ Որ դիտիցէ . . . կանոնի դաբձան լինին, խոլոլոլիւ է վերայ նոցա: (Գաղատ. Զ:)

Գ· Նա պատասխանի եւ ասէ, սիրելոյս Տէր Ասուածդ ես յամենայն սրտէ եւդ, եւ յամենայն անձնէ եւդ, եւ յամենայն զօրութենէ եւդ, եւ յամենայն մտաց եւդ· եւ զընկեր եւդ իբրեւ զանձն եւդ: Եւ ասէ ցնա, ուղիղ եւդ զպատասխանեցար, զայդ արա եւ կեցցես: (Ղուկ· Ժ:) Գովէ զպատասխանին Քրիստոս, ապա ուրեմն զայն պարտ է առնել զոր օրինականն ետ պատասխանի: Արդ՝ տես զպատճառան եւ զյորդորմունս սիրելոյ, ԶՏէր· Ասուած· քո: Տես զօրինակն. յամենայն սրտէ, յամենայն անձնէ, այլովքն հանդերձ: Զայդ արա: Առնեա արդեւք. չիցէ այլ ինչ ի սրտի քում՝ զոր սիրիցես. ոչ ընդունայնութիւն հաճոյ է քեզ· ոչ դու անձամբ անձին քում:

Ե· Կ Ի Ի Ր Ա Կ Է

Ց Ե Տ Խ Ա Շ Ի

Ասէ ասեն որ ելանէր յերիեով:

Ա· Այր ի ելանէր յերուսաղէմէ յերիեով: (Ղուկ· Ժ:) Ի սմա նկատեա դու զհիքութիւն եւ զթշուառութիւն առն մեղաւորի: Ելանէ յերուսաղէմէ, կամ ի քաղցրութենէ աստուածեղինացն, յերիեով, կամ ի ցանկութիւն անցաւորացն եւ չմնալեացս: Անկաւ է յերս ասպատկոց, դիւաց եւ ցանկութեանց իւրոց: Մերկացուցանեն զնա ի շնորհաց եւ ի պարգեւաց որ ի վեր քան զբնութիւն էցեն: Վէրս է վերայ դնեն մտաց՝

զկուրութիւն, կամաց՝ զերկեաղ ի բարւոյ։ Թողեաւ կիսամահ լոկն եւ անկերպարան հաւասով։ Զմուսաւ ած զվէրան զայնոսիկ, թեբեւս երբեմն եւ զքո վէրս. եւ եթէ իմաստուն իցես՝ մի իջաներ յերուսաղեմ եւ ի գործոց կամ ի խորհրդոց աստուածեղինացն յերիքով՝ ի ցանկութիւն երկրաւորացն։ Զի անտի իակ է համօրէն չարեաց սկիզբն։

Բ. Դեպ եղե՞ր տհասնայի ինչ ելանել ընդ նայն ճանապարհ... նայնպէս ե՞ր ղե՞պոյի ինչ։ Տեսանեն զնա՝ որ անկեալ դներ կիսամահ, եւ զանց առնեն։ Սամարացի ոմն ճանապարհորդեալ։ Ծանիր ի նմա զքրիստոս որ ողորմեցաւն քեզ։ Եթէ զքեզ ե՞ր գիտացաւ, մինչ թշնամին իակ էիր։ Մոտոյեալ իւրովքն շնորհօք, պատեաց զվէրս մուսաց՝ լուսաւորութեամբք, եւ կամաց՝ բարւոքն ցանկութեամբք։ Արի ե վերայ յեղի թողութեան ե՞ր գիտի դառն եւ սաստիկ սարչանաց եւ երկիւղի, ե՞ եթ զքեզ ե վերայ գրատոհ շնորհաց՝ որ բարձեալ տանի զքեզ, ե՞ ած ե պանդուխտ իւրոց ոչխարաց, ե՞ պարմանեաց զքեզ իւրով աստուածեղէն տեսչութեամբն։ Ի միտ առ զքո թշուառութիւն եւ զանստուեծոյ զողորմութիւն. նմա պարտիս զայժմու զառողջութիւն քո։

Գ. Ի վաղե՞ անդր հանել եթ երիսոհեանս։ Սիրոյ եւ զօրութեան դահեկան էր այն։ Եթ զնոսա ցպանդոխապետն, ցառաջնորդն քո։ Նմա յանձն արար զքեզ։ Դարմանե պոր պոտ, զի ի կատարեալ եւ ի հաստատուն առողջութեան պահիցես զնա։ Զինչ ասեիր, թե չկամեր հիւանդն այն ընդունել զհոգ եւ զդարմանն աստնջականին. ո՞չ արժանի կշտամբութեան համարեիր զնա։

Այլ դու զնոյն գործես, յորժամ այսմ կամ այնմ Առաջնորդի չառնուս յանձն հնազանդել կամ հպատակ լինել, կամ մինչ խրատ տայցէ՝ չդնիցես ունկն: Նա զհոգն որ նմա յանձն եղեւ՝ արկանէ ի կիր, դու ոչ ընդունիս:

Ե · ԵՐԿՈՒՀԱԲԱԹԻ

Քրիստոս ընկալեալ լինի ի Մարիամէ:

Ա · Եմոփ (Յիսուս) ի գեղ մի, ե՝ կին ոմն անուն Մարիա՝ ընկալաւ զնա ի տուն իւր: (Ղուկ · ժ:) Գիտեր կինն թէ առեալ է Քրիստոս Հրէից, եւ թէ ի մահ խնդրեն զնա, բայց սակայն չզանգիտէ ընդունել զնա, եւ զդուռն ցուցանել: Այսպիսի պարտ է լինել սիրոյն որով զՔրիստոս սիրեցեմք, որպէս զի ոչ բնաւ ի վտանգէ իմեքէ վտանգեսցի: Այլ դու զիա՛րդ դիւրաւ երկուցեալ մեկնիս ի նմանէ: Երկնչիս, ա՛ր ոչ էիր կամ չիցէ պարտ լինել երկե՛ղ: (Սղ · ԺԳ:) Երկնչիս մարդկան յաչաց ելանել, իսկ ընդէ՞ր ոչ յԱստուծոյ՝ որ կորուղն է ջրել ե՛ զմարմին կորնչանել ի գեհենի: (Մատթ · ժ:)

Բ · Ե՛ նորա էր տոյր մի, որո՛ր անուն էր Մարիամ, որ է՛ էին նորա ա՛ռ ոտն Տեառն, է՛ լեր զբաղ նորա: Այլ, որպէս եւ ասէ իսկ սուրբն Աւգոստինոս, "Որչափ խոնարհութեամբ նստեր, դոյնչափ առաւելագոյն խելամուտ լիներ,,: Կամի՞ս ընդ վարդապետութիւն Տեառն: Նէ՛ր ի հոգեւորն հանդարտութեան, ա՛ռ ոտն Տեառն խոնարհութեամբ: "Քանզի ջուր, ասէ սուրբն Աւգոստինոս, ի ձորս եւ ի հովիտս խոնարհութեան հոսէ,,: Լո՛ւր, առ ի զյօժարագոյն

հնազանդութիւնն յայտ առնելոյ : Ասէ սուրբն Բեռնարդոս . "Ստեալ լսէր ամենեւին կազմ եւ պատրաստ ի հնազանդել ամենայնի զոր վարդապետն հրամայիցէ,, : Ապա այնպէս պարտ եւ պատշաճ է յաստուածոյն դեգերել, զի մի առանց պատրաստութեան իցես ի գործել զգործս գործականն կենաց :

Գ . Ե՛ Մարիա ընթացեալ էր ի բաղմա՞ապատու՞ : Շատ իսկ գործիցէ ոք՝ որ զայն գործիցէ զոր գործելն պարտ իցէ : Մի մարմին եմք , եւ անդամք բազումք : Իւրաքանչիւր զիւրն գործէ : Առաջնորդն՝ ակն է , ոչ բաւականն գործէ , եթէ զայն գործիցէ՝ զոր ձեռին պարտ իցէ գործել , եթէ ի պաշտամունս իւրաքանչիւր միտիցէ , որպէս թէ՝ չգործի ինչ բարւոք , բայց՝ ի նմանէ : Լեզուք՝ վարդապետք են եւ հրապարակախօսք , ոչ բաւականն գործիցեն , եթէ զայն որ գլխոյն է՝ առնիցեն , եթէ զգլխաւորութիւնն յանձինս կորզիցեն : Որպիսի ինչ եւ անդամ իցես դու , յորպիսում պաշտամանն թէ գտանիցիս , արա զայն՝ զոր արժան իցէ առնել , եւ շատ իսկ գործիցես :

Ե . ԵՐԵՔՇԱԲԱԹԻ

Մարիա փրկնէք ընտրեաւ ի՛ր , ի՛ նկատ՛ել է Տէրոջ :

Ա . (Մարթա) էին երկոցա ա՛ռ նմա է՛ ասէ , Տէ՛ր , ոչ ինչ հոգ է քեզ , զի քոյրդ իմ միայն ետուղ զբաղ է ասպասու՞ : (Ղուկ . ժ :) Տրտունջ ունի եւ զբեռնէն՝ զի ոչ ծառայէ , եւ զՏեառնէ՝ թէ ոչ հրամայիցէ : Առեալ զերեսա այնոցիկ՝ որ գործականն կենաց միտ եդեալ իցեն եւ համեմատիցեն զանձինս ընդ այլոց՝

որ ոչ ընդ ընկերին գործիցեն, կամ զի ոչ կարեն, եւ կամ զի չէ օրէն: Ասաի քրիստոնեայն եւ տրտունջ, թէ Հիմ ոչ եւ նա զայդ գործէ. ընդէր ես գործեցից: Եւ զի ասաի զպայշ լինիցիս՝ զմտաւ ած, թէ Տէր հոգայ վասն իմ զորով իւիք թէ զբաղիցիմ. այլ եւ հոգայ եւ զմիւսսն՝ որ ոչ ընդ նոյն զբաղեալ իցէ: Միոյն պարտ իցէ քեզ զայդ գործել. եւ այն զի՞նչ իցէ. զի եւ Տէրն իսկ միայն հնձան եհար: Եւ իւ իւիք ազնուագոյն իցես դու:

Բ. Պարտական եք ցիտաս է՝ ասէ. Մարիա, Մարիա, դու հոգաս է՝ ընտրեալ է՝ ընտրեալ է: Ի սպասու կայ Տեառն Մարթա, այլ հոգով եւ խոռվութեամբ, որով եւ զՏէրն իսկ կշտամբէ: Այլ այն չէ մարթ հաճոյ Տեառն լինել: Ոգի խռովեալ՝ չտայ մուտ խորհելոյ: Նմին իրի իսկ այնպիսի ինչ բանս վատահութեան պատճառանօք բարբառիցի, որ չիցեն անդ այնմ ժամանակի, տեղւոյ կամ անձին, կամ թէ ոչ այնու օրինակաւ ասել արժան իցէ: Ապա զոր ինչ եւ առնիցես, այնպէս արա, զի մի խռովեսցիս երբեք: Յառաջադոյն խորհել կամ զմտաւ ածել զայն՝ զոր գործել կամ ասել պարտ իցէ, ի բաց զխռովութիւնն փարատէ:

Գ. Բայց ասա ինձ զի՞նչ պիտոյ է: Սուրբն Յերոնիմոս եւ սուրբն Գրիգորիոս զմիոյ ազգէ կերակրոյ վասն զմարմինն դարմանելոյ իմանան, որպէս թէ ասիցէ Տէրն, թէ աւելորդ է հոգն բազում ինչ պատրաստելոյ: Իսկ Կասիանոս զմիոջէ ազգէ կերակրոյ հոգւոյն, այս ինքն՝ գնկատուածենէն Աստուծոյ իմանայ: Զում՞ մանաւանդ վտմի է քո

կերակրելոյ, զմարմնոյ եթէ զհոգւոյ: Այլ պարտ եւ պատշաճ է առաւելագոյն լինել փուլթոյ հոգւոյն: Քանզի եւ Տէրն իսկ ասաց թէ մանն ազնուագոյն ընտրեալ է Մարիամ: Արդ՝ տես թէ որպէս ճշդիւթ եւ բազում հաւաստեաւ արժան իցէ զհոգեւորականն կատարել, այնու զի մասունք ազնուականք են:

Ե. ՀՈՐԵՓԵՂԱՒԱԹԻ

Քրիստոս է փարիսեցոյն հրաւիրեալ ղնիզիտորն յանդիմանէ:

Ա. Աղաչէր զնա ոմն փարիսեցի՝ զի ճաշ կերիցէ առ նմա, եւ նա մտեալ բազմեցաւ: Իբրեւ եպես փարիսեցին, զարմացաւ զի նախ ոչ հրպեցաւ յառաջ քան զճաշ: (Ղուկ. ԺԱ:) Եւ զինչ յանցանք իցեն, եթէ Քրիստոս ի բազմել զձեռան ոչ լուանայցէ: Ընդէր ոչ արդարացուցանիցէ զՔրիստոս համբաւն՝ որ էր զնմանէ առաջի ամենեցուն: Հպարտութեամբ մեծ ինչ զանձն համարել՝ ձախող դատաստանս եւ դատել զՔրիստոսէ: Որ առաքինի ոք է եւ խոնարհ, զամենայն գործս այլոց՝ ի լաւ անդր մեկնէ: Աղէ ասա, դու զինչ առնես: Ո՞չ ապաքէն դիւրաւ դատաստանս առնես: Ո՞չ ի մժղկէ փիղ գործես: Ո՞չ ապաքէն յարտաքնոց անտի որ չիցեն իսկ չար՝ զնեղբին չարն յանդիմանես. այլ ով յայտնեաց զայն քեզ, որ Աստուծոյ միայնում յայտնի է:

Բ. Աւե՛ն զնա Տէր. այժմ դո՛ւք փարիսեցիք զբաժակին եւ զպնակին արբէք, եւ ներքինն ձեր լի է յափշտակութեամբ եւ չարութեամբ: Ոչ եթէ զարտաքին ինչ

արբուքիւն դարովք՝ յորժամ համովն եւ պարկեշտութեամբ էցէ, այլ կամի ինն զի զներքնոյ առաւելագոյն փոյթ յանձին ուսնիցիմք: Զումէ՞ մանաւանդ հոգ ի մտի է քո, զմահո՞ն խղճէ թէ զսենեկէ, զհոգւո՞յ եթէ զհանդերձէ: Ուշ ունիս զի մի զկօշկիկդ ընդ տիղմ թաթաւիցես, այլ զհոգւոյ անխէթ կաս եւ անկասկած եւ չունիս ինչ փոյթ յանձին:

Գ · Ա՛նդրէ, ո՞չ ապաէն որ զարբաւէնն արար, եւ զնէրբէնն նոյն արար: Կանխեալ յառաջագոյն արար պատասխանի խնդրոյն՝ զոր մարթ էր նոցա առաջի արկանել, թէ արտաքին արբուքիւնն յօրէնան յԱստուծոյ պատուիրեալ է: Բայց ոչ եթէ նուազագոյն ինչ փոյթ է Աստուծոյ եւ զներքնոց: Զմերժէ ի բաց զարտաքին գործս առաքինութեանցն՝ զխոնարհելն եւ զլռել առ թշնամանս, եւ զայլ եւս նոյնպիսիս, այլ կամի զի ի ներքուստ ի ներքնոյ անտի բխիցեն, ապա թէ ոչ՝ առանց ոգւոյ են եւ գործք մեռեալք: Զես նկարիչ կամ նմանահան՝ եթէ զարտաքին կերպարանս ինչ միայն գործոցն քոց զգեցուցանիցես. այլ յաւել ի վերայ, է ոՒրբ որպէս եւ է մտաց քոյոց եւ յանկեղծաւոր հաւատոյ: (Ա · Տիմոթ · Ա:)

Ե · ՀԻՆԳՇԱԲԱԹԻ

Զառնաս յանձն քրիստոս կալ պատասխոր է վեղ երկոցս եղբարցն որ ուղն ինքեանքին ընդ հրեանս:

Ա · Աստ ոմն է ժողովրդենէն ցնա, վճռապէս՝ ասա ցեղբայր իմ բաժանել ընդ ես զիա-

ռանգելին։ (Ղուկ. ԺԲ։) Յուցանէ գումթ
ին առ երկրաւորս, որ վասն այսպիսի ինչ
իրաց՝ զօրէնս սիրոյ լուծանէ եւ ընդ եղբօրն
գժտի։ Զյաւիտենականն ժառանգութենէ
պարտ եւ արժան էր ընդ Յիսուսի խօսել,
զոր ելն մեզ պատրաստել, այլ նա մատու-
ցեալ զերկրաւոր ժառանգութենէ ճառէր։
Զոր սիրէ ոք, նա եւ յորժամ ընդ Աստու-
ծոյ խօսել առաջի կայցէ, յեղյեղու։ Ուս-
տի՞ քո զբօսանք եւ քայքայումն մտաց յա-
ղօթս, բայց՝ զի ուր սէրն է, անդր զխոր-
հուրդն յափշտակեալ տանի։ Ինարձ զվատ-
թար իղձս եւ զցանկութիւնս, բարձցես եւ
զմտացն քայքայմունս։

Բ. Այր ոմն, «Էր ոմն ունէր երկու որդիս։ Ասէ առաքեալն Յերոնիմոս. «Զառնու յանձն քրիստոս լինել դատաւոր կապոյ եւ կռուոյ, եւ ընչից իրաւարար»։ Վասն էր արդեւք. «Ոչ ապաքէն գործ բարւոք էր իւրաքանչիւր զիւրն տալ, կամ զեղբարն ընդ միմեանս հաշտեցուցանել։ Ի վախճան իւր ուշ ունի։ Նմին իրի իսկ ասէ առաքեալն Ամբրոսիոս. «Խորշի յերկրաւորաց՝ որ վասն երկնաւորացն իջեալ էր»։ Ուսիր մի պատաղել ընդ գործս՝ որ օտար ի քումէ կոչմանէ իցեն։ Որ զանձն՝ Աստուծոյ նուիրեաց, նմա պարտի հաճոյ եւ հաւատարիմ գտանել, քանզի յայն սակս իսկ ետ նմա զանձն։ Ոչ «Էնուրեալ առաքեն ընդ կեանս աշխարհիս պատգէ։ (Բ. Տիմոթ. Բ։) Մի խաբեր զանձն վասն զգօնութեան կամ սիրոյ, զի ոչ զգօնութիւն եւ ոչ սէր է այն՝ թէ գործիցես զայն որ քումմանն չիցէ անգ։

Գ. Տեսէ՛ք ե՞ զիա՞յ լերա՞ց յանհնայն ա-

գահոյքինէ, զի ոչ երկի է ընդէմ ընչից ո-
րոշ էցեն կեանք նորա: Ո՛րչափ մոլորի աշ-
խարհ: Երանելին Յովվերգեան՝ որոյ այս այս-
պէս է: (Սղ· ճԽԳ:) Քրիստոս չառնու յանձն
թէ ի մթերից ընչից իցեն ուրուք կեանք
եւ երանութիւն: Երանելի կեանք այն են՝
յորժամ ոչինչ յանկարդ ցանկութեանց ազատ
իցէ: Թողեր դու միանգամ զամենայն՝զի ազատ
լինիցիս, տես մի գուցէ՝ որ զմեծամեծան
թողեր, ընդ չնչինագոյնն եւ ընդ չքոտիս
զանձն քեւեռեսցես: Ոչ վասն այնորիկ չար
զիղձն համարիցիս՝ զի բազում ինչ ցանկա-
նայցէ կամ սիրիցէ, այլ վասն այնորիկ զի
յԱստուծոյ ի բաց դարձուցանէ զքեզ:
Զի՞նչ օգուտ իցէ՝ թէպէտ մեծ իցէ այն
թէպէտ փոքր՝ որ զքեզ ի բաց դարձուցա-
նիցէ. մանաւանդ թէ անհանճարագոյն եւս
է՝ յորժամ փոքր ինչ իցէ:

Ե· ՈՒՐԲԱԹ

Վասն ոգեհոգ ճեմարանի:

Ա· Ա՛ռ ուրուն ճեմարան՝ էրուն անդր գոհ-
ոյանա: (Ղուկ· ԺԲ:) Տես յառնս յայսմիկ
զԼիշատուութիւնս՝ զոր մեծութիւնքն ածեն
ի վերայ: Խորհէր է գոլ էր, զի չունէր զոր
բարեկամ՝ թէ ի նա վստահ լինիցի· է՛ ասէր՝
զի՞ գործեցից· տես զիարդ նեղէր եւ վարա-
նէր յանձին իւրում· զի ոչ գոյ պէղի: Աղ-
քատի բանք են, վասն զի ագահն ոչ երբեք
ունի բաւական: Ո՛ր ժողովեցից զարդիոնս իմ:
Տես զհոգն ժողովելոյ զայն՝ որ մարթի տա-
կաւին անհարթութեամբ երկնից ապակա-
նել: Գիտեմ զինչ արարից, տալեցից զարդիոնս
իմ է՛ է՛ս ճեմարանս չինեցից: Տես զդժնդակ

վաստակս չինելոյ եւ քակելոյ: Բայց որ վաստիարագոյնն է, զի եւ ոչ խորհուրդ մի բարւոք խորհեցաւ կամ զԱստուծոյ գոհանալոյ կամ ի փառս Աստուծոյ զնոսին ի կիր արկանելոյ: Որչափ երանելի ես դու, զի յայսպիսի չարեաց զերծոյց զքեզ Աստուած. զոր գոհութիւնս չիցէ պարտ քեզ տալ Աստուծոյ: Վշտակից լեր այնոցիկ՝ որ այնպիսի ագահութեամբ տանջին:

Բ. Ասացէք ցոհնն իմ: Ի միտս առ ատա զմոլորութիւնս: Ընդ անձին իւրում իբրեւ ընդ այլում ուժգին խօսի, որպէս թէ չէր բաւական ցանկութեանն՝ թէ մի ոք միայն լինէր: Անյո, ահնիս բաղմ բարւոնիս: Բարւոնիս կոչէ՝ որ չեն իսկ արժանի թէ բարութիւնք կոչիցին: Կոչէ անյին բարւոնիս՝ որ կորուստ անձին են եւ ոչ բարութիւն: Համբարեալ ամոյ բաղմոյ. ուր՝ կամ նոքին ի միում վայրկենի մարթին անջատել ի նմանէ, եւ կամ ինքն ի նոցանէ: Հանգիր: Զհանգիստն իւր հաստատէ յայնոսիկ, յորս չիք՝ բայց ջան եւ նեղութիւն: Կիր, արբ եւ ուրախ լեր. որպէս անբան անասունն այնպիսի ինչ կերակուրս առաջի դնէ ոգւոյն՝ որ մարմնոյ կերակուրք են: Տես, որպիսի ինչ ցանկութեամբք սէր երկրաւորացն զմարդն շաղեալ պատիցէ: Որպէս զի յիրաւի իսկ եւ յարժանի անդր կոչիցի յԱստուծոյ. Անդր յոյժ փիլիրէ, այլովքն հանդերձ: Աստղսն աճ զմտաւ քով՝ թէ որչափ առաւելագոյն մատչիցիս ըղձիւք առ երկրաւորան, դոյնչափ եւս առաւել անմիտ ես. եւ այնչափ առաւել խմաստուն՝ որչափ հեռանայցես:

Գ. Աչ ցնա Աստուած, անդր յոյժ փիլիրէ ըստէպ է ինչն է բոց պահանջիցէն: Տես

զվայրկեան ժամանակին՝ որ զամենայն փա-
կեալ վախճանէ: Յայմ գիշերի. ո՞ւր են այն
բազում ամբն՝ զոր անձին իւրում սահմա-
ներ: Իսկ զոր պարբառիցն՝ ո՞՛ւ լինիցի:
Ոչ առցես ընդ քեզ: Զոր ժողովեցերն՝
այլում մնասցէ: Ապա ուրեմն մերկ մնաս-
ցես դու, զի յայնցանէ որ հոգւոյ օգուտ
են՝ ինչ ոչ ժողովեցեր: Նոյնպէս է՛ որ գան-
յէ անյին, է՛ ոչ յԱստուած մեծանայցէ: Վասն
որոյ այլուր դարձո դու զմիտս քո, զի մե-
ծանայցես յԱստուած արժանեօք եւ գործովք
բարեօք: Տես, զի մի երեւեսցիս ողբար է՛
ողբալի: (Յայտ. Գ:)

Ե· Շ Ա Բ Ա Թ

Թէ ո՛րպէս պարտ իցէ ամէն խելացի ապաւել Տեառն
ի յերկին ժամս:

Ա· Եղիցին գօտիք ձեր պնդեալ ընդ մէջ,
(Ղուկ. ԺԲ.) եւ ժուժկալութեամբ զգաս-
տութեան, եւ պնդութեամբ յօժարութեանց
եւ հաճոյից, զի մի զեղեալ առ երկրաւորան
ափոեսցին: Քանզի իբրեւ զհանդերձ պճըղ-
նաւոր խոչընդոտան հոգւոյն լինին, եւ չուան
թոյլ համարձակ եւ անարգել զճանապարհն
երկնից ընթանալ: Է՛ ճրագունդ լուսոյ
աղջամիտ վարդապետութեան եւ արբոց լու-
սաւորութեանց, ոչ միայն ի միտս՝ զի ճա-
նիցես, այլ եւ ի յերես յեր, զի գործովք ցու-
ցանիցես: Է՛ պատ նմանողք մարդկան՝ որ ամէն
առնէին Տեառն իւրեանց, որ անդէն իսկ մօտ
ի բախել զդրունն կայցէ, զի Տէր դէմ է:
(Փիլիպ. Դ:) Տես թէ իւրք յայսցանէ
կարօտ իցես: Ոգի քո յանկարդ ցանկու-
թիւնս կապեալ է, զոր բազում անգամ

տղմով երկրաւորացս աղտեղացուցանես։ Ո՞ւ-
նիս ճրագունս մուտք՝ այլ ոչ լուցեալս կամ
լուսաւորեալս սիրով։ Ո՞ւնիս լուսաւորու-
թիւնս գործականն ճշմարտութեանց, այլ ոչ
ի ձեռս, եւ ոչ որ գործովքն յայտնի լինին։
Ո՛չ ակն ունիս Տեառն քումմ, զի ի մեղկու-
թեան եւ ի թուլութեան քումմ թմբրեալ
ննջես։ Ո՛ հնչեղ եւ թշուառական, զի՞նչ
առնիցես՝ թէ յայսմ ի սին իսկ վայրկենի
երեւեսցի Տէրն։

Բ. Զի յորժամ գայցէ ե՞բեխիցէ, վաղվա-
ղակի բանայցէն նմա։ (Ղուկ. ԺԲ։) Արթուն
ծառայի նշանակ է, որ չտայ թոյլ աղմկոյ
իմիք լինել, զի զՏէրն յորժամ զդուռն բա-
խիցէ՝ լուիցէ. եւ միտ եդեալ դրանն ուշ
ունի, եւ վաղվաղակի բանայ Տեառն, եւ
զամենայն ինչ պատրաստեալ ունի, զի մի
յայնժամ ուրեմն զառաջինն բռնադատես-
ցի ճրագ լուցանել, կամ այլ եւս ինչ կա-
րեւորս պատրաստել։ Իցէ՞ արդեւք եւ ոգի
քո այնպէս յարդարեալ, խիղճ մտացն՝ կար-
գեալ, եւ ներքինն տաճարն՝ արժանեօք եւ
առաքինութեամբք թեքեալ եւ կազմեալ.
թէ արդարեւ այնպէս իցէ՝ երանելի ես։
Զի երանի՛ էր ձառայիցն այնոցիկ՝ զեր եւեալ
Տէրն գտանել արթնոտս։ Ապա թէ վարս ըն-
ծայեցուցեր զհանդերձելոց անփոյթ արա-
րեալ, եւ ի քուն պղերգութեան ընկղմեալ,
գոնեայ այժմ իսկ զարթիր։ Ամենայն վայր-
կեան՝ վտանգ ընդ իւր ածէ, եւ զվայրկենէ
կախեալ կայ յաւիտենական մշտնջենաւո-
րութիւն։

Գ. Բայց զայն գիտասցի՛ր, եթէ գիտեր տա-
նուտէրն յորում ժամու գող գայ, զթայր ինչ
ակն հսկանել է տան իւրում։ Գողզայն

ժամ նկատէ՝ յորում ինքն ոչ նկատեսցի։ Եթէ ոչ յամենայն ժամ արթուն կայցես, եւ ոչ ի միում իսկ ժամու արթուն կաս, զի զայն ժամ նկատէ՝ յորում դու չիցես արթուն։ Այլ եւ եւթոյէ օր Տէրն երբե՛ք պիղծ։ (Բ· Պետր· Գ։) Ահա՛ ահա՛ գողոյն պա՛պա՛ր կոչ։ (Յակոբ· Ե։) Ապա ե՛ս պա՛տ եղբօ՛ր պարբասպ, զի յորո՛մ ժամո՛ն ոչ կարծէք՝ գայ Որդի մարդոյ։ Ընդ այն մի զարմանայցես, թէ զգողոյ անուն զանձամբ առնուցու Աստուած· քո վասն զայն առնէ՝ զի զգաստս եւ զգուշագոյնս յարդարեսցէ զքեզ։ Եթո՛ր երկի՛ղածոյ տոյ նմա, զի ապրեսցին յերեսաց սրի՛ն։ (Սղ· ԾԹ։)

Զ· ԿԻՐԱԿԻ
ՑԵՏԽԱՋԻ

Առա՛ջ անպտո՛ղ ընկնո՛ւյն։

Ա· Թզենի մի էր ունո՛ն փնկեա՛լ յայգե՛ն իւրո՛ւմ· եւ եկն խնդրել պտո՛ղ ի նմանէ եւ ոչ եգիտ։ (Ղուկ· ԺԳ։) Դու այն ծառ ես տնկեալ յայգւոջ վանական կարգի կամ եկեղեցւոյ։ Ի քէն խնդրէ Տէր պտուղ հանգոյն կարգի քումմ։ Եւ քանզի զոր օրինակ ամենայն ծառ տայ պտուղ ըստ ապիկ իւրո՛ւմ, նոյնպէս եւ ի քէն ոչ այլ ինչ պտուղ խընդրէ Աստուած, բայց զայն՝ որ ըստ կոչմանն քումմ իցէ։ Արդ՝ զո՞ր պտուղս բերեր դու ցայժմ· որչափ սակաւս· առաւել տերեւս կամ տեսիլս ցուցեր՝ քան գործս։ Հանդերձն մանաւանդ եցոյց զքեզ վանական, եւ ոչ վարքն։ Ոչ ինչ եգիտ ի քեզ Աստուած։ Ո՛հ հէքդ։ Ա՞յսպէս արդեւք եւ յայսմ հետէ արձակիցես զքաղցեալն Յիսուս։

Բ. Աւե՛ց ցայգեբերձն. ահա երե՛ք ամ՛ք են յորմէ հեռե՛ք գամ խնդրել պտո՛ւղ ի ԻՂԻՆ՝ և՛ ոչ գտանեմ. արդ կորի՛ր ըզ, ընդէ՞ր և՛ զերկիր խափանէ: Ո՞րչափ եւ քանի՞ ամս ակն կալեալ սպասեաց քեզ Տէր, զի բերցես պտուղ. այնչափ՝ որչափ ամս եւ քեզ կենաց եւ վանականութեան: Քանի՞ցս անգամ եկն ի ձեռն Առաքելորդաց, ի ձեռն ազդեցութեանց եւ շնորհաց խնդրելով եւ ազդ առնելով՝ զի պտուղ բերցես: Եւ մինչեւ ցայս օր ժամանակի նոյն ես՝ որ ինչ եղեր, եւ ոչ ինչ իւիք քան զայն ազնուագոյն: Որպիսի՛ համբերութիւն Աստուծոյ ի վերայ քո: Ո՞րչափ ամբութիւն ի քեզ: Ո՞չ ապաքէն կարող է առել ցքեզ. Ընդէ՞ր զերկիր խափանէ, զայն՝ որ այդպէս սուրբ է, յորում այլ ոք թերեւս բազմապատիկ պտուղս տայր: Զի՞նչ՝ յորժամ ասիցէ, թէ Մա՛հ՝ կորի՛ր ըզ: Առաքելորդ՝ կորեա զդա յայգւոյ այսի, չէ արժանի թէ զերկիրդ խափանիցէ:

Գ. Նա պատասխանի եւ և՛ ասէ. փո՛ր՝ ԻՆՁ ըզս այս ամ և՛, ինձէ՛ ընդ ըզովս երեցէք և՛ արուէք ինձ, ԻՐԵՒ՛ արասցէ պտո՛ւղ. ապա ԻՆՁ՝ յամէ և՛ հատցէ ըզս: Զերեսս բարւոյ Առաքելորդի առեալ խօսի աստէն այգեգործն: Սիրէ զԹզենին, կամ զՀպատակն, եւ վասն նորա պաղատի. կամի զի սակաւիկ մի եւս համբերեալ երկայնամիտ լինիցի: Կամի ընդ ըզովս երել յանդիմանութեամբք եւ խրատուք. կամի արկանել աղբ՝ մեռուցանելովն եւ խոնարհեցուցանելով զնա եւ ի գիտութիւն իւրոյ զազրութեանն եւ գարշանաց ածելով, յուսացեալ՝ թէ առցէ պտուղ: Այլ վասն էր մշակիցէ այգեգործն՝ թէ զդարմանան ոչ ընդունիցիս:

Զ. ԵՐԿՈՒԹԱԲԱԹԻ

Բժշկէ ինն խրխոտել առ աւրէպան։

Ա. Ահա ինն ի՝ զոր աւնէր այս հէանդաւրինան առ աւրուպան. ե՛ էր խրխոտել, ե՛ ոչ խրէր ամենէնին ի վեր հայել։ (Ղուկ. ԾԳ։) Զմոռաւ աճ ի նմա զհոգիս՝ որ յերկիր միտեալ էցեն, որք ոչ եդին խնդրհեցոյցանել զնա ի բնութեան յերկինս։ (Սղ. ԾԶ։) Այսպիսեացն իղձք՝ զերկրաւորս եւեթ խորհին։ Վասն որոյ եւ զաչս խորհրդոցն ի յաւիտենականան եւ յաստուծոյս ոչ ամբառնան։ Զինչ քան զայրն զայն հիբագոյն կայցէ. այլ քանի՛ ամ ի նմին ախտի ծնդեցար. ո՛րչափ սակաւ խորհեցար զԱստուծոյ. զիարդ ի խորս իակ տղմոյ ընկղմեալ կայիր, ճնշեալ ընդ կարեօք՝ զի ըստ նոցա բռնութեանն գնայիր։ Ո՛ տայր, թէ գոնէ այժմ իակ յաբուցեալ կանդնէիր։

Բ. Ե՛ փեսել զնա Ցիսուսի՝ խղճաց առինդն ե՛ ասէ ցնա, ինդ պա՝ արձակեալ եա՛ զհէանդրինդ պա՛րինդ։ Այս իակ մարդասիրութիւն է Ցիսուսի՝ որ իւրովք շնորհօքն կոչէ զմեզ, եւ կանխեալ ընու զիղձս մեր։ Ոչ արձակիմք ի հիւանդութենէ կարեացն ախտից, եթէ ոչ՝ յորժամ կոչիցիմք, մատչիցիմք առ Ցիսուս նմանող նմա լինելով։ Ե՛ եդ ի վերայ նորա ձեռն, ե՛ առաջնոյն ուղղէցաւ։ Մի անգամ եւեթ շօշափեցաւ ի Ցիսուսէ, եւ բաւական եղեւ զի ուղղեսցի։ Բայց քանիցս անգամ շօշափեաց զքեզ ձեռն Տեառն ի ձեռն վշտաց արտաքնոց եւ ներքնոց, եւ տակաւին ոչ ուղղես զանձն առ աստուծոյն։ Քանիցս շօշափեաց զքեզ բովանդակ մարմնով իւրով

եւ արեամբ ի Գոհութեան խորհրդեան, եւ տակաւին ընդ երկրաւորան բեւեռեալ կաս։

Գ. Պարտական եք ժողովրդապէտն, զասնոյր՝ պատճառեալ թէ զշաբաթն պղծիցէ։ Այլ Տէրն եցոյց՝ թէ մարթ է բժշկել առանց զշաբաթն պղծելոյ, քանզի եւ իշխին իսկ ջուր տան ի շաբաթու։ Զշաբաթապահ կրօնան պատճառէր, այլ արդեամբք խանդայր ընդ փառս Քրիստոսի։ Նմանող ժողովրդապետին լինիս, եթէ առաքինութեանն քողով զքո մոլորութիւնս ծածկիցես, եթէ պատճառօք պաշտպանիցես, եթէ արտաքոյ զառաքինութիւն կերպարանիցիս, եւ ի ներքոյ անձնդիւրութեան ծառայիցես։

Զ. ԵՐԵՔՇԱԲԱԹԻ

Փարիսեցիքն հարցանէցուցանէն զքրիստոս զի փորձեսցեն։

Ա. Մարթան ոմանք փարիսեցիք եւ ասէն ցնա, եւ ե՞ն գնա ասպէ, զի հերովդես կոչ սպանանել զքէզ։ (Ղուկ. ԺԳ։) Տես դու զփարիսեցւոցն զճարտար հնարագիտութիւն։ Կերպարանին բարեկամութիւն ի Քրիստոս անդր՝ զոր կամէին թէ կորիցէ։ Ծանր էին նոցա փառքն Քրիստոսի եւ կայթիւնն եւ դրուատիքն՝ զոր ի ժողովրդենէ անտի ընդունէր։ Նմին իրի իսկ ընդ այլով իւիք պատճառանօք մատուցեալ՝ զփախատենէ թելադիր լինէին։ Որ բարւոքն գործէ՝ այնպիսւոյն պարտ է ժոյժ ունել նախանձու։ Յայն սակս իսկ հրաման առցես երբեմն ի բաց հեռանալ անտի՝ ուր բարւոք գործեալ իցես. եւ մեկնել ի պաշտամանէ իմեքէ՝ յորում զփառան Աստուծոյ յաճախեցեր։ Եւ պատճառանս եւս

յայնր վերայ յաւելեալ՝ թէ մեծամեծքն աստ-
ցեն զքեզ: Զիարդ էցես պատրաստեալ առ
այս ամենայն:

Բ· Ե՞ս գնաց, երկայ՞ս ազաչե-
ա՞ն այնմիկ, ահա՞ս ասիկ հանե՞մ զե՞ս ե՞ս քեզ-
կո՞ւիս կոպարե՞մ: Իւրեւ այն թէ ասիցէ.
Որ ինչ իմում պաշտաման անդ է՝ զայն առ-
նեմ. վասն այնր ի Հերովդէ ոչ զանգիտեմ:
Վասն անվկանդ ընդդէմ ամենայն հալա-
ծանաց է՝ առնել որ ինչ պաշտաման քում
եւ կոչմանն անդ էցէ: Զի՞նչ արասցես ի մէջ
թշնամուԹեանց եւ չարախօսուԹեանց: Հան
զքե՞ս ախտից ոգւոյ քո, զի յայնժամ ոչ
փրթեսցեն ել ամենայն ցեղք: Զի՞նչ առնիցես
յորժամ ընկճեացիս նախանձու. քեզկո՞ւիս
կոպարե՞ս, այս ինքն՝ յառողջ մտաց մի մեկ-
նիր՝ զի մի անարժանս ինչ գործիցես կամ
խօսեացիս:

Գ· Բայց պարտ է այօր ե՞ս վազէ՞ ե՞ս է
զե՞ս ա՞ս՞ր գնալ: Տես դու զհաստա-
տուԹիւն քրիստոսի եւ ի ժամանակի՝ յորում
երկեւղ ի վերայ կայր: Ասէ՝ հանապազոր-
դեցից ես, որպիսի ինչ վտանգ Թէ հասա-
նիցէ: Դու զի՞նչ ասես՝ յորժամ նեղու-
Թիւնք ի վերայ հասանիցեն, ո՞չ խնդրես
զվայրն փոփոխել կամ զպաշտօնն՝ զի անտի
զերծանիցիս: Արդ՝ այս ի՞նչ էցէ գնալ զճա-
նապարհ առաքինուԹեան, որ փորձուԹեամբ
կատարեալ գործի: Եւ զի՞նչ այս առաքի-
նուԹիւն էցէ: Նա՝ եԹէ մանր միտ դնիցես
եւ զարմանն քննիցես, անձնասիրուԹիւն եւ
անձնդիւրուԹիւն գտանի:

Զ· ՀՈՐԵՓՂԱԲԱԹԻ

Բժշկի Լրբողքանը։

Ա· Եւ եղեւ ի մտանելն Յիսուսի ի տուն սրբուհին Լազարոսի եւ քոյրն Մարիամ էկաց առ ոտս Տեառն, եւ նստեալ լսէր բանից նորա։ (Ղուկ· ԺԹ։) Վասն էր արդեօք սեղանակից նոցա լինիցի, զորոց զչարութիւն գիտէր։ Զի լիցի նոցա օգուտ ուսուցանելովն եւ խրատելով զնոսա։ Այսպէս առաւել յօդուտ այլոց ուշ ունէր՝ քան անձին։ Զի՞ գործես դու ի մէջ նոցա, որ չհաճիցին ինչ ընդ քեզ եւ չսիրիցեն զքեզ, ո՛չ խոյս տաս եւ սրանաս։ Սպասէին նմա, եւ նկատեալ զինէին զգործս նորա։ Լեր պատրաստ դիտելոյ յամենեցունց եւ յամենայնի, ապա թէ ոչ՝ ոչ պահիցես զամենայն՝ զոր պարտ իցէ քեզ պահել։ Զի ոչ պահիցես զսէր՝ որ երկայնամիտ է, տոկունանայ եւ ամենայնի բերէ։ (Ա· Կոր· ԺԳ։)

Բ· Եւ ահա այր ոմն էր անդ Լրբողքեալ անուն Լէնորա։ Ածէիր զմտաւ զանձն քո, ընդ սրբոյն Աւգոստինեայ, ի սմա՝ որ Լրբողքեալն է։ "Ունիմ Լրբողութիւն զգանկութիւն քո,,։ Որչափ ներիցես ցանկութեանն, դոյնչափ զայրանայցէ եւ դժնդակագոյն լինիցի։ Զի որչափ առաւելագոյն ընծայիցես, նոյնչափ առաւել զօրանայ։ Երանի թէ չէր քո առեալ զայսր զփորձ։ Տես, թէ որպիսի փութով եւ հոգաբարձութեամբ պարտ իցէ կարձել։ Զի ինչ ոչ թէրեսցեն քեզ, յայնժամ անբիծ եղիցես եւ առաքեալ եղիցես ի վերայ ոչխաց։ (Սղ· ԺԸ։)

Գ· Պատահեսցէ քո Յիսուս եւ ասէ ցօրէնադատսն եւ ցփարիսեցիսն, երիս արժա՞ն էցէ է զքեզ Լրբողել։ Իմաստութեան է մինչ չեւ

գործեալ իցես հարցանել՝ երիս որքա՞ն էին: Եւ բառն հարեալ ընդունէ բժշկութիւն ընդ արբշռութիւն: Բուռն հարկանելն՝ իւր առնել է: "Ճեպեաց բժշկել զայրն՝ զոր ցանկայր մահանալոյ զի իւր իցէ„: (Սեգուղ:) Զիք ոք առողջ հոգւով, բայց՝ յորժամ իւր առնիցէ զնա քրիստոս: Կամի եւ զքեզ իւր առնել. հիմ ընդդէմ կառուիս. զմի կամիս առնել քո լինել:

Զ· ՀԻՆԳՇԱԲԱԹԻ

քրիստոս սահմանէ փարիսեցոցն լինդրել պարծանս եւ ջնջանալ:

Ա· Յորժամ կոչէիցէ որ զքէզ ի հարսանիս կամ ի կոչոնս, զ բազկից յարոզին բարձին: (Ղուկ· ԺԴ:) Կարճի գահերիցութեանն եւ պատուոյ ցանկութիւն այնու՝ զի զայնր զհետ գայ ամօթ, յորժամ այլ ոք յիրաւի նախամեծար քան զքեզ ընտրիցի: Քան զի՛ ոք առաւելագոյն զքեզ համարիցիս, նա նախամեծար քան զքեզ առնի դատաստանաւ Աստուծոյ: Եւ կարի իսկ յիրաւի. զի զքրիստոս ի վայր քան զքեզ համարիս: Օ՛ն անդր, ասես, քաւ լիցի: Բայց սակայն առնես, եթէ ոչ քան զամենեսեան անարգ զանձն քո հաշուիցիս: Քրիստոս ի վայր քան զամենեսին զանձն համարեցաւ. նահապետ փառ զանձնոյն որդոյ մորդիան. (Եսայի ԾԳ·) որհամարհանս ժողովրդոց: (Սղ·ԻՆ:) Ապա ուրեմն թէ քան զմի ոք միայն առաւել զանձն կարծիցես, քան զքրիստոս մեծ առնես զքեզ, զի նա զանձն իւր անարգ քան զնա համարեցաւ: Վասն այնորիկ յիրաւի նա՝ քան զոր նախամեծար զանձն արարեր, Աստուծոյ գա-

տաստանաւն մեծարոյ քան զքեզ ընտրի, զի Աստուած զնուազեալն քան զամենայն որդւոց մարդկան՝ մեծ քան զամենեսին արար։

Բ. Յորժամ կոչէիւ . . . բաղձալեր է յերկին փեղոզ։ Այս պատգամ ի խոնարհութիւն անդր հայի։ Զնոյն տեղի հաւանեցուցանէ քեզ Քրիստոս, զոր ինքն ընտրեաց. եւ ընթրեաց նա ընդ ազբ ֆաւլ, եւ զնոյն առնոյնաց։ Չկամիցիս կարի ի մեծ մօտագոյն Քրիստոսի լինել։ Ապա պարտ է քեզ քան զամենեսեան արհամարհ եւ ընկեցիկ զանձն առնել, զի նա քան զամենեսեան տրուպ զանձն համարեցաւ։

Գ. Ասենայն որ բարձրացուցանէ զնոյն՝ խոնարհեսցի, եւ որ խոնարհեցուցանէ զնոյն՝ բարձրասցի։ Այլ կարգ աշխարհի է եւ այլ Աստուծոյ։ Որչափ խոնարհագոյն իցէ ոք ի կարգի աշխարհի՝ գոյնչափ բարձրագոյն ի կարգի Աստուծոյ է. նոյնպէս եւ սմին հակառակ։ Քրիստոս ի կարգի աշխարհի յետին է, այլ ի կարգի Աստուծոյ՝ առաջին։ Արդ՝ որչափ խոնարհեցուցեր զանձն ի կարգի մարդկան ըստ նմանութեան Քրիստոսի, նոյնչափ բարձրացիս ընդ նմա ի կարգի Աստուծոյ։ Ապա ուսաի՛ կուրութիւն քո, որով չկամիս առ յետինս ունել զանձն քո։ Զի՞նչ քան զմերձաւոր լինել Քրիստոսի ցանկալի կայցէ։ Տուր անձամբ անձին պատասխանի, եւ զամօթի հարչիր։

Զ. ՈՒՐԲԱԹ

Առաջ վասն ուշխարին որ խրխաս։

Ա. Էին մերչ ար նա ասենայն մոգոսարք եւ մեղսարք լեալ է նմանք։ Տրտնջէին փարիսեցիքն

ե՞ ասէին. ընդէ՞ր ոտ զվեղաւորս ընդոունի ե՞ ուրե ընդ նոսա: (Ղուկ. ԺԵ:) Որչափ հակառակ է փարիսեցւոցն անապարձութեան՝ հոգի Քրիստոսի: Նոքա ամբարտաւանութեամբ արհամարհեն, եւ խորշին ի մեղաւորաց իբրեւ ի պղծոց. Քրիստոս յինքն ձգէ զնոսա եւ քաղցրութեամբ ընդունի: Որոգի յերկուց ասաի աիրէ ի վերայքս: Տրտնջեն թէ զվեղաւորն ընդոունի: Որչափ թշուառականք լինէաք, թէ զայն ոչ առնէր: Թէ ոչ ընդուներ զքեզ՝ յորպիսի անդունդս կործանէիր:

Բ. Ասոյ ուր նոսա զարուխս զայս, որով յայտ իմն առնէ զիւր կարգաւորութիւն եւ զվախճան, եւ տայ զպատճառան՝ թէ վասն այր զվեղաւորս ընդունիցի. Այր ոմն, ինքն իսկ Քրիստոս, ի հարբեր ուղեւորացն, կամ յամենայն արարածոց մտաւորաց եւ բանաւորաց՝որ յերկինս եւ որ յերկրի. խորոյ զինն, այս ինքն՝ զմարդն եւ զքեզ ի ձեռն մեղաց: Եղեալ զինեն ընդոունի ե՞ զինն, այս ինքն՝ զհրեշտակս. գնաց զհետ խորհելոյն, այս է՝ զհետ քո. խնդրեաց զքեզ որչափ նեղութեամբք եւ քանի ցաւովք, որպիսի տանջանօք իւրովք. որչափ դժուարին ճանապարհս գնաց նա ի դոմոց անտի մինչեւ ի խաչ: Եգիտ զքեզ, եդ ի վերայ ուսոց իւրոց, եւ ած զքեզ ի փարախս այսր յորում կեաս: Ի միտս առ թէ զիարդ ամօթալից մոլորեցար. որպէս զմիոյ դոյզն խոտոյ ցանկութեան զհետ պնդեալ, յանհնարին անդունդս գահավէժ դարահոս անկար: Ծանիր զմարդասիրութիւն Յիսուսի եւ զսէր, զի խնդրեաց զքեզ, եւ գտեալ յայս փարախ ած զքեզ: Մի իցէ զի մոլորիցիս յայսմ հետէ:

Գ· Ե՞ երկայ է պատն, ուշէ զբաբելոն ե՞ զերջոյնս, ե՞ ասէ ցնոսա՝ ուրախ եղէբուտ

ընդ իս, զի ինչ ընկեցար իմ զնորոգեալ։ Ո՛ մարդասիրութեան Յիսուսի։ Ինձ պարտ էր կոչել զամենայն արարածս ուրախ լինել ընդ իս, զի գտայ, եւ շահեցայ զկեանս իմ. նա խնդայ եւ ուրախ լինի, որպէս թէ զիւն գտանելով շահս ինչ շահիցի։ Եթէ այնչափ ուրախութիւն է Աստուծոյ զի եդիտ զքեզ, մի անդրէն միւսանգամ կորզիցես զանձն ի նմանէ, այլ մանաւանդ թէ վերստին մատո նմա զանձն քո։

Զ. ՇԱԲԱԹ

Առակ վասն անառակ որդւոյն։

Ա. Աւն մի (Աստուծոյ) էին երկու որդիք, արդարք եւ մեղաւորք. ասէ կրտսերն ի նոցանէ, մեղաւորն. Հայր, տուր ինձ բաժին որ անկանի ինձ ընդէպ, (Ղուկ. ԺԵ.) զպարգեւս բնութեան եւ շնորհաց, զոր բարեաց եւ չարաց բաշխեաց Աստուած։ Եւ նա բաժանէաց նոցա զնէառնն։ Քանզի տայ նա իւրաքանչիւր ումն ազնուագոյն վաստակի, զի նոքիմքք առ կեանն յաւիտենից վարիցիմք։ Թէպէտ արդար իցես թէպէտ մեղաւոր, որչափ բազում ինչ ընկալար ի Հօրէն քումէ. որչափ պարգեւս բնութեան, քանիսն շնորհաց յաճախութիւն։ Թէ այլում ումեք տայր զայն ամենայն՝ զինչ ինչ ոչ վճարեր. դու զի՞ գործես նոքիմքդ։

Բ. Եւ չէր ոչ բազում աւուրս, քանզի ոչ բազում աւուրս ժուժկալէ ի մեղաց մեղաւորն. ժողովեալ զամենայն կրտսերոյն գնաց հեռի յերկնաւոր գաւառէն, հեռի ի Հօրէն Աստուծոյ, յաշխարհ հեռի, որպէս զի որչափ հեռացեալ ի հօրէն իցէ, դոյն-

չափ արձակերասանակ եւ ցոփ կեանս վարիցէ, եւ մի պատկառանօք աչաց հօրն սանձահարիցէ: Եւ անդ վարդեաց ընկոյզ էր, զընօրհան եւ զպարդեւս որ ըստ բնութիւն անցանիցեն, եւ զմիտան եւս եւ զկամս խանդարեալ ապականեաց, ընդ ինքեան անտրտունեամբ, ըստ սատակութեան եւ յուզելոյ իւրոցն ցանկութեանց: Երանի՛ թէ ոչ այն որ լինէիր՝ զոր առակդ նկարէ: Զմտաւ ածզամս մանկութեան քո· Զինչ մանկութիւն էմոյ է՝ պանդխտութիւն էմոյ ի յերէց Տէր: (Սղ· ԻԴ:)

Գ· Եւ էբրեա պատրեաց զանձնայն, եղեւ ամէն սատրճի յալեքսրհին յայնմիկ, եւ ախտ ինչն էտուրել: Քանզի միշտ չքաւորի եւ կարօտ է՝ որ չունիցի ինչ զԱստուծոյ. որ կեանս վարէ ըստ ցանկութեանցն, զի ցանկութիւն՝ հոգ է, որ ոչ երբեք ասէ՝ լաւ: (Առակ· Լ:) Եւ գնացեալ յորեցաւ ի ոմն խալտացոց, կամ դիւաց, կամ չարաց սովորութեանց· Եւ յանց պնա յափրակ էր՝ արձել զխուղ, զիւրոց հաճոյից եւ զզգայութեանցն հեշտականութեանց զհետ երթալ: Եւ ցանկայր ընդ զրովին էր յերկերին մեղաւորաց, զոր խուղն դժոխականք ասէին· Եւ ոչ ոք պայր նմա ի յապուրդ, զի որչափ առաւել մեղանչէր, առաւել եւս խնդրէր մեղանչել իրրեւ զքաղցեալ: Ո՛ եղկութեան մեղաւորին· յո՛ր վայր հասանէ՝ որ միանգամ մեկնի յԱստուծոյ, եւ ոչ դառնայ անդրէն վաղվաղակի: Արարածդ ազնուական, այնչափ եւ այնպիսի պարգեւօք զարդարեալ, յո՛ր ինքնակամ ճեղեալ անկանիս:

Ի· ԿԻՒՐԱԿԻ
ՏՕՆ ԳԻՒՏԻ ԽԱՉԻ

Որպէս անաւրէնն գայ ի դիս ի՛ր ի՛ւր յապաչխարութի՛ւն։

Ա· Ե՛ւ էիւրեալ է դիս ի՛ր ասէ· Տանի՛ վերջին Տէր ես դուն հօր իմոյ հայցուիցէ՛, ի՛ւ ասպ առաւմահ կորնչիմ։ (Ղուկ· ԺԵ։) Նկարի օրինակ առն ապաշխարողի· եւ առաջին իմն է ճանաչել զիւր թշուառութիւն։ Եթէ դու չիցես այնչափ հէք եւ թշուառական, սակայն մարթ է քեզ երանելի եւս լինել, ապա այնմ իմն ցանկացիր։ Ձես դու ի հեռաւոր աշխարհի բնակեալ, զի ի մէջ որդւոցն Աստուծոյ կեանս կեաս, այլ բազմապատիկ առաքինութեանց կարօտութիւն կրես յանձին քումմ. եւ այն իսկ վատթարագոյն քան զամենայն է՝ զի եւ զգաս իսկ ոչ քաղցուն այնոցիկ։ Ի կատարելութեան ճանապարհին առաջին պարտի լինել քաղցն առաքինութեան։

Բ· Ցարուցեալ գնացէք ա՛ւ հայր իմ։ Այս իսկ է դնել ի մտի զ յաղել է մոլորութեան ամպարշտացն· (Սիր· ԺԷ·) յուսով գտանելոյ թողութիւն զմեռաւ ածեալ զգութն հայրենի։ Տեսո՛ր, թէ յորպիսւո՛մ աշխարհի թերակատարութեանց անկեալ դնիս։ Ասա ուրեմն ցանձն քո· Ցարեայց, Հայրն իմ երկնաւոր ոչ մերժեացէ զիս ի բաց՝ զի ոչ կամի զմահ մեղաւորին։ Ասացեր զայն բազում անգամ, թէ Ցարեայց· այլ ոչ երբեք կատարեցեր զայն ճշմարտութեամբ։ Եղեն քեզ կամք՝ այլ թերակատար, եւ ոչ կամք հաստատուն։ Ապա ասա այժմ· Ցառնեմ ի թերակատարութենէ աստի, եւ ոչ եւս այլ

անկայց ի նոյն թէպէտ եւ մեռանել ինձ հասանիցէ:

Գ· Ե՛ս ասացեալ ունիմ, հայր՝ զեղայ յերկինս եւ տուալէ ես: Միամիտ խոստովանութիւն է եւ խոնարհ զղջումն, լոկ վասն այնորիկ՝ զի զՀայրն դառնացոյց: Եթէ ոք որդի յանկարծակի ըստ դիպաց ինն զՀայրն վիրաւորիցէ, եւ ապա իմացեալ զոր արարն՝ զինչ միտք լինիցին յայնժամ որդւոյն լաւի: Այն իսկ միայն ցաւիցէ նմա՝ զի հօրն ընդառեաց: Դու զՀայրն տրտմեցուցեր, ոչ տգիտութեամբ ինչ՝ մինչեւ չհամարիցին քեզ այն մեղք· այլ եւ ոչ իսկ այնպիսի ինն գիտութեամբ՝ որպէս զի ածիցես զմտաս՝ թէ զՀայր տրտմեցուցանեմ: Արդ՝ ընդէ յայսմ հետէ կոչես զնա ընդ Հայր իմ ես դու: (Երեմ. Գ:) Ոչ ես իմ արժանի կոչել որդի ես: Զրկելով ինն է հատուցումն՝ որով զանձն ի բարւոյ անտի յոր կարող էր վայելել, կամակար զրկէ: Աւա՛ղ եթէ ես վերայ առնիցէ զանձն որ ուրախ առնեն զքեզ, եւ պատիժս զգայութեանց արկ ի վերայ առանց արգահատութեան: Ե՛ս յորոյեալ եմ ես հայր իմ, կատարումն է այնր՝ զոր ի մտին եդ: Ինչ թէ այսպիսի լինէին եւ յառաջադրութիւնք քո, զի իսկ եւ իսկ ի կատարումն ածէիր: Ամենեւին իսկ հիքութեան է՝ հանապազ երկնել եւ ոչ երբեք ծնանել:

Է. ԵՐԿՈՒՀԱՒԱԹԻ

Որդին անառակ ուրախութեամբ ընկալեալ լինի ի հօրէն իւրմէ։

Ա. Ե՛ւ ինչ պէս հեռացոյն էր՝ եթէ գնա հայրն է՛ գթացա՛ . . . անկա՛ պղծութեանցդ նորա է՛ համբուրեաց զնա։ (Ղուկ. ԺԵ։) Զմեռաւ ած յայսմ վայրի զԱստուծոյ մարդասիրութիւնն ի վերայ քո մեղաւորիդ։ Չհարկանէ յերեսս որդւոյն զչար սովորութիւնն, զի տեսանէ եւ սիրէ նա սիրտ զղջացեալ եւ խոնարհ։ Զո՛ր վատահութիւն եւ սէր պարտ եւ պատշաճ է զարթուցանել ի քեզ՝ այնչափ եւ այնպիսի մարդասիրութիւն եւ ողորմութիւն։ Որպէս զի կամիցիս մանաւանդ համօրէն տանջանաց աշխարհի եւ ամօթալից մահուն ժուժկալ լինել, քան այլ եւս մեկնել ի նմանէ՝ որ այնպէս մարդասէր խնամովք ընկալաւ զքեզ յորժամ դարձար առ նա։

Բ. Առե՛ հայրն ցնծութեան էր, վաղվաղակի հանէ՛ զպատմուճանն առաջին, զշնորհացն որ արդարացուցանէ. ե՛ տո՛ւ զմատանին ի ձեռն նորա, ի նշանակ ազատութեան որդւոցն Աստուծոյ, ե՛ զխօշիկս ճշմարիտն ազնուականութեան առաջի Աստուծոյ, յորս կամ յիղձս նորա՝ զի արգելեալ կարճեացին։ Ե՛ տո՛ւ զբեղն պարարակ զՔրիստոս ի Գոհութեան խորհրդեան, ե՛ ուրախ լէցո՛ւ։ Տես որչափ ուրախութիւն եցոյց Աստուած ի վերայ քո մեղաւորիդ՝ որ ապաշխարեցեր։ Մի բառնար ի նմանէ զայն ուրախութիւն՝ զի դարձցիս առ խոզան։

Գ. Ե՛ւ եր երեց որդի նորա յանապարակի, ե՛ւ ինչ պէս գայր . . . լսա՛ զձայն երգոց ե՛

ղպրոց . . . ե՞ հարցանէր ըն ալ ինչ էին այն։ Լուաւ թէ եղբայրն իւր դարձեալ է, եւ կոչունք լինին նմա, բարկացեալ ոչ կամեցաւ մտանել, մինչեւ աղաչեալ ի հօրէն՝ հաւանեցաւ։ Յայսմ վայրի զմուսա աճ ոչ զնախանձ արդարոցն՝ որ չգտանի ի նոսա, այլ զմեծութիւն սիրոյն՝ որով Աստուած զմեղաւորն որ դառնայցէ՝ ընդունի, որ մարթի նախանձուկս արդարոցն արկանել, եւ զքեզ ի վստահութիւն յօժարեցուցանել հանապազ առ նա մերձենալոյ, քանիցս անգամ թէ յանցանիցես՝ թէպէտ եւ թեթեւս իսկ. զի մեծ քան զամենայն ուրախութիւն է նմա՝ զմեղաւորն որ ապաշխարիցեն՝ ընդունել։ Հայրն զի զերեց որդին հաճեացէ, ասէ ցնա՝ Դո՛ւ հանապազ ընդ իս ես, ե՛ ամենայն որ ինչ իմ է՝ քո է։ Այս բաժին արդարոցն է, լինել ընդ Տեառն, եւ ընդ նմա երկնից բարութեանցն հաղորդ եւ հաւասարորդ գտանել։ Ո՛հ. որպիսի՛ միխիթարութիւն. Դո՛ւ հանապազ ընդ իս ես։ Որպիսի՛ երանութիւն. Ամենայն որ ինչ իմ է՝ քո է։ Եւ ո՞այն ոք իցէ, որ կամիցի յայնպիսւոյ մարդասէր Հօրէ մեկնել։

Է· ԵՐԵՔՇԱԲԱԹԻ

Վասն պնդեալն առ Աստուած։

Ա· Այր ի եր ունէր՝ որոյ էր պնդեալ. ե՛ եկե՛ն զնոսանէ ամբաստանութիւն՝ ըն վարնէին զինչս նորա։ Կոչեաց ե՛ ասէ ցնա՝ զի՞նչ է այս զոր լսեմ զքեզ, տո՛ւր զհամար պնդեալութեան քո, զի ոչ ե՛ս կարես պնդեալ լինել պնդեալ։ (Ղուկ· ԺԶ։) Զմուսա աճ զանաեան զայն, եւ ի նմա զանձն քո. եա՛ քեզ Աստուած

ոչ եթէ որպէս տեառն, այլ իբրեւ տնտեսի՝ բարութիւնս զմարմնոյ եւ զհոգւոյ զբնականն եւ որ ի վեր քան զբնութիւն իցեն: Ոչ ինչ ունիս որ քո իցէ, թէպէտ եւ համարիցիս՝ թէ քոյովք ջանիւք շահեալ ինչ իցես: Ապա պարտ է քեզ զայն ամենայն ի հաճոյն Աստուծոյ ծախել: Եկեսցէ ժամ եւ ժամանակ՝ յորում լուիցես, թէ Տո՛ւր զհամօր, թէ յինչ ինչ, յոր վախճան եւ զինչ օրինակ զայն բարութիւնն արկեր ի կիր: Որ ինչ ոչ ի փառս Աստուծոյ ծախի՝ վատնեալ է: Արդ կալ զհամար վաղվաղակի՝ զի մերձեալ է ժամն:

Բ. Աւե ընդ ինքս խօսեցան, ինչ գործեսցէ, զի տէր իմ հանէ զտնտեսութիւնս: Ուստի այս հոգ եւ տագնապ անտեսին: Ի խղճէ մտացն՝ զի չարաչար վարեալ էր զմտատակարարութիւնն, եւ զի ստուգեալ գիտէր՝ թէ հանելոց է ի նմանէ զտնտեսութիւնն: Այլ դու չունիս ինչ ամենեւին հոգ յանձին՝ թէ համարս տալոց ես: Թէ աճեալ էր քո հաստատութեամբ զմտաւ, եթէ քանի յանիրաւի զբարութիւնն որ քեզ հաւատացեալ են՝ մատակարարեցեր, որչափ օգտակար հոգ եւ անձկութիւն անկանէր ի միտս քո: Քննեա, թէ յինչ արկեր ի կիր զմարմին քո, յինչ՝ զմարմնոյ զդայութիւնս, յինչ՝ զմիտս, զխորհուրդս, զկամս, զխղճս եւ զկարիս ցանկութեանց, այլովքն հանդերձ: Այնմ չես ինչ անտեղեակ՝ թէ պարտ եւ պատշաճ է քեզ զայն ամենայն ի փառս Աստուծոյ ծախել: Արարեր արդեւք այնպէս. որչափ ինչ տուաւ աշխարհի, որչափ մարմնոյ, որչափ անձինն սիրոյ եւ ընդունայնապարծ հպարտութեան: Արդ՝ զի բարւոք եւ

չահաւէտ հոգ յանձին ունիցիս, ած այժմ ճշդիւ զմտաւ՝ թէ զինչ գործեացես: Անագան լինիցի յետոյ աշխատութիւնն, անագան եւ խորհելն զօգնականութենէ:

Գ· Ե՛ գովէսոյ պէրն ղպոլեան անիբաւութեան, զի իմաստութեամբ արար, զի որպէս աշխարհիս այսորիկ իմաստնոցն են տուն ղորդիս լուսոյ յաղթս իւրեանց: Յառաջագոյն հոգ ունել վասն հանդերձելոց՝ գործ մեծի իմաստութեան է: Այս իսկ է յորում որդիքն լուսոյ ի պարտութիւն մատնին յորդւոցն աշխարհի յազգս իւրեանց: Զի՛արդ նոքա յիւրեանց վախճան զմիմեանորդան կարգեն. ո՛րպէս ոչ ինչ թողուն գոր ոչ փորձեն. ո՛րչափ հաստատութեամբ եւ մտադեւր տեւեն, եւ այն՝ զի զեղծանելի պատկն պահպանեն: (Ա· Կոր· Թ:) Իսկ դու զինչ գործես, որ որդիդ լուսոյ ես, ի կարգ աղնուական կոչեցեալ, մեծամեծ շնորհօք լցեալ, եւ մեծամեծ օգնականութեամբք հաստատեալ եւ ամրացեալ: Որդիքն աշխարհի՝ աշխարհի խնդրեն հաճոյ լինել, դու՝ Աստուծոյ: Զի՛արդ սկեն նոքա եւ արթուն կան, ո՛րչափ ճգունս յանձն առնուն, զո՛ր դժուարութիւնս, ո՛րպէս ըզցայգ եւ զցերեկ խորհին ի միտս հնարել գտանել հայթայթանս: Մի՛թէ եւ դու տոկա՞ս այնմ ամենայնի վասն Աստուծոյ եւ վասն յաւիտենից:

Է· ՀՈՐԵՔԵԱՆԹԻ

Աստ վասն ճեշտութեան որկորեի ե՛ Ղալատացւոյ:

Ա· Այր ոմն էր ճեշտութեան, ե՛ ափանէր ընհեղ ե՛ ձիրանիս, ե՛ ոտրոխ լինէր հանապազ ոտոտալիս: Ե՛ ազէտ ոմն անուն Ղա-

զարուա՝ անկեալ դնեը ար զրան նորա վերա-
բեալ, եւ յանկայր ընալ զորովին եւ զ վերա-
նացն որ անկանէին ի սեղանոյ ջեջափանն, այլ
եւ ջանի եւս գային եւ լիզուին զվերս նորա։
(Ղուկ. ԺԶ։) Զո՞ յերկուց ասաի երանելի
հաշուիս դու, եւ զո՞ չուառ. եթէ ընդ զգայ-
ութեանն ի խորհուրդ մտանիցես՝ զմեծա-
տունն ասիցես երանելի եւ զՂազար չուառ։
Այլ հաւատոք զհակառակն ուսուցանեն։ Ո՞ւմ
անսաս. ո՞չ ապաքէն զգայութիւնն մոլորի։
Բայց սակայն որչափ շնորհես զգայութեանն.
զիա՞րդ նմին հակառակ առեաս կրել չքա-
ւորութիւն, կամ այլով ինչ իւիք որ հա-
կառակ զգայութեան իցեն՝ նեղել։ Բայց
յորմէ փախչիան՝ ի փրկութիւն տանի, եւ
զորոյ զհետն երթաս՝ ի կորուստ։

Բ. Եղէ՛ ջերանել աղքատին, եւ պանել
հրեշտակացն զնա ի գոգ Աբրահամա։ Այս իսկ
վախճան է խոնարհ եւ տառապեալ կենաց,
եւ որ արհամարհեալ յաշխարհէ իցէ։ Զառա-
կաւօրեայ եւ զմահկանացու նեղութեան
զհետ գայ անմահական իմն ուրախութիւն։
Որչափ առաքինոյն յաճախութիւն է ընկեր-
զերութեան ջերոյ, չէ է յաւիտենականն առաւե-
լութիւն զնեձութիւն փառացն գործէ ի ջէ։
(Բ. Կոր. Դ։) Կշռեա ի կշիռս զառաքինոյնն
եւ զչարագործն. եւ տես թէ իցէ՞ն ար-
ժանի չորբարան ժամանակիս հանդերձելոց փա-
ռացն։ (Հռոմ. Ը։)

Գ. Աերա՛ ջեջափանն եւ ընդունա՛ է
պժոխս։ Այս կատարած այնորիկ է՝ որ ըստ
զգայութեան իմն թուէր երանելի։ Կոփա-
րեցին է բարեկենն չէնառս իւրեանց, հան-
գերծեալ ննջեցին է պժոխս։ (Յովը ԻՆ։) Թէ
չկարես տակաւին իմանալ, եթէ որչափ

եղուկ կեանքն իցէ՝ որ ըստ զգայութեանն վարիցի, յելից կատարածէ ի միտս առ։ Զառաժամայն եւ զանհանճարական ուրախութեան՝ վայ յաւիտենական գայ զհետ։ Ո՛րչափ յիրաւի պարտ է քեզ երկնչել, զի մի ինչ ամենեւին չնորհեացես զգայութեանն. որչափ պարտ իցէ քեզ նեղել զայն, որչափ կարճել եւ ի չափս ունել։ Եւ զի մի կարի յոյժ չնորհիցես նմա, մի արտաքոյ քան զկարեւորն հարկ աւելի ինչ չնորհեր նմա։

Է· ՀԻՆԳՇԱԲԱԹԻ

Տանջանք ճգնաւորաց որկորբէ։

Ա· Ամբարչ ըլլը է՞ր . . . եթէ զԱբրահամ է հեռատեսանէ, է՞ զղջայր է գոգ նորա հանգուցեալ։ (Ղուկ· ԺԶ։) Եւտես ի հեռաստանէ զՂազարոս, յոր մինչ մօտն կայր՝ ոչ հայէր։ Տեսանէ ի փառս, զոր ի հիւանդութեանն առ ոտն հարեալ արհամարհեր։ Այսպէս կարդ իրացն փոփոխի։ Աղաչէ, Հա՛յր Աբրահամ ողորմեցոյ ինձ։ Այլ կարի յոյժ անապան։ Անց գնաց ողորմելոյ ժամանակն, հասեալ կայ ժամանակ յաւիտենականն արդարութեան։ Ասէն ի կեանս արժան է գործել, զի անդ ի յաւիտեանան վայելեսցես։ Ա՜ոտքս ղՂազարոս պէ՛ ներսուդ գգոգն մարդն է՞րոյ է ըսէ՛ր, է՞ զովացո՜ւցէ զլեզո՜ւս։ Ամենայն անդամոքն տանջի, բայց զլեզուէն միայն տրտունջ ունի։ Հաւասատ դու թէ եւս գժնդակագոյն էին տանջանք լեզուին, այնու՝ զի լեզուաւն անդոանեաց եւ թշնամանեաց զՂազարոս զաղքատն եւ զչքաւոր։ Զինչ քեզ լինիցի՝ եթէ բանս թշնամանաց, բանս կսկծելիս եւ բամբասանաց խօսիցիս։

Բ. Ե՞ւ ասէ ցՆա Աբրահամ, որպէսզի չէիր ընկալեր անդէն զբարիս ի կեանսն ից՞։ Զո՞ր բարիս. զցանկութեան մարմնոյ, ուրախ լինէր հանապազ. զցանկութեան աչաց, էր ճեմատեղ, եւ զամբարտաւանութեան աստի կենացս, ափանէր քեհելս ե՞ւ ձիրանիս։ Ե՞ւ զաղարս նոյնպէս ըլլըլըրանս։ Զո՞ր չարչարանս. զայնոսիկ՝ որ հակառակ այնց բարեաց իցեն։ Զի աղքատ էր, եւ վիրաւորեալ եւ անարգեալ։ Ա՛րդ ոչ ասէ ինէ՞լ, ե՞ւ գու՞ այդր պապակիս։ Այս փոփոխումն է. թէ աստ ուրախութիւն՝ անդ տանջանք, թէ աստ տանջանք՝ անդ ուրախութիւն։ Մի համարիր թէ եւ աստ մարթ է քեզ ըստ զգայութեան երջանիկ լինել, եւ անդ ըստ հոգւոյ։ Ապա որչափ ինչ տանջանս ածիցես աստ ի վերայ զգայութեանն, դոյնչափ անդ ուրախ լինիս. եւ որչափ աստ զգայութեանն չնորհիցես, նոյնչափ նուազեցուցանես անդ յուրախութենէ եւ ի փառաց։

Գ. Ո՞նին վՈ՞վքե՞ւ ե՞ւ զմարգարէսն, ասացէ՞ւ։ Զայս ձեւ օրինակի առնի պատասխանի մեծատանն՝ որ աղաչէր առաքել զՂազարոս աւ եղբարս իւր կենդանիս, պատմել նոցա զտանջանացն եւ զպատժոց պատուհասից։ Մի զայն խնդրեր՝ զի անընդելական իմն միջնորդօք առ կեանն յաւիտենից ուղղիցե զքեզ Աստուած, զի ինքնին իւրովի եկեալ քեզ երեւիցի, զի զհրեշտակ զոք առաքեսցէ՝ որ զկամն Աստուծոյ քեզ յայտ առնիցէ։ Ո՞ւնիս Առաջնորդս՝ որ վարեն զքեզ։ Նոցա յանձն արա զանձն քո։ Քանզի այսպէս իսկ հաստատեալ է Աստուծոյ, կարգաւ իմն եւ յօրինեալ յարդարմամբ վարել զաշխարհս։ Ապա սովորական միջնորդօք վարեա-

ջիր, եւ բազում խնամով ի նոսին յամեաջիր՝ զոր օրէնքն հաստատեալ կարգիցեն։

Է· ՈՒՐԲԱԹ

Առաջ անիրաւ պատասխանին է այրուոյ։

Ա· Պարտ է յամենայն ժամ ել նոյա յաղօթս է՝ ի յանդրանալ։ (Ղուկ· ԻԸ։) Քանզի չէք ժամանակ յորում վտանգ չգուցէ, եւ ոչ գարման ինչ այլ պատրաստական ընդդէմ այնր՝ բաց յաղօթից, ապա պարտ է յամենայն ժամ յաղօթս կալ։ Այլ ո՞ր այն ժամ է՝ յորում ոչ ածիցեն ի վերայ քո վտանգ՝ աշխարհ, մարմին եւ սատանայ, եւ չիցէ յանձին քում կռիւ հոգւոյ ընդ մարմնոյ։ Եւ այնչափ դժնդակագոյն վտանգն է՝ որչափ ծածուկ եւ թաքուն իցէ։ Մի ձանձրանար յաղօթից։ Զի յորժամ ձանձրանաս՝ թշնամին օգուտ գտանէ։ Որ ճշմարտիւն եւ հաստատուն մտօք յաղօթս կայցեն, այնպիսեացն՝ մերձ է Աստուած։

Բ· Այրէ ի եր· · · է— գայր ա— պատ—որն է— ասէր· պատ արա ինչ յոսոխէ իմմէ։ Եւ— ոչ կամէր ի քաղա՞մ ժամանակս։ Թէպէտ եւ անիրաւ ոք դատաւորն էր, որ յԱստուծոյ ոչ երկնչէր է— ի մարդկանէ ոչ ամաչէր, սակայն հանապազ գայր այրին եւ թախանձէր զնա, եւ բազում անգամ ի բաց մերժեալ՝ ոչ դադարէր ի հայցելոյ։ Համարիցիս արդեւք թէ ի բաց մերժիս յԱստուծոյ՝ յորժամ ոչն ընկալցիս ազատանալ յայսմ կամ յայնմ փորձութենէ։ Ոչ կամի Աստուած է քաղա՞մ ժամանակս։ Մանաւանդ թէ կամի իսկ ցայն վայր, ցոր վայր ոչ հանէ ի քէն ի բաց զհոգի աղօթից, քանզի մինչեւ ցայն

վայր պատսպարէ զքեզ վահանաւն այնուիկ։ Յորժամ դու զնա ի բաց մերժիցես, մի լինէր Աստուծոյ մեղադիր։

Գ. Յետ այնորիկ ասէ ի մէջ երամ (դաստաւորն) . . . վասն աչխոյ տրնէլոյ զէն այրային՝ տրտրէց նմա պատ։ Եթէ անիրաւ դաստաւորն զայդ արար, իսկ Աստուած ո՞չ տրնէնչ վրէժխնդրութիւն ձառայից երդոց՝ որ աղաղակեն առ նա ի պահէ ի գիշերի։ Տես զխոստումն խնդրելոյ զվրէժ ի քոց հակառակորդաց։ Եթէ չտեսանես տակաւին զի խնդրեցաւ վրէժ ի հակառակորդաց քոց, յայտ է՝ թէ ոչ խնդրես աղօթիւք որպէս այրին այն։ Սա՝ որպիսի՛ ինչ յօժարութեամբ կաս յաղօթս ընդդէմ հակառակորդին այնորիկ՝ որ զմարմին պղուէ եւ ընդ հողւոյ ճակատի։ Զմեծարոյ կարծեաց զհետ երթան իղձք։ Թերեւս չհամարիս դու քեզ թշնամի՝ զցանկութիւն մարմնոյ եւ զսէր անձին։ Եւ զիա՞րդ հաւատացից թէ այնպիսի ինչ յօժարութեամբ կաս յաղօթս ընդդէմ նորա։ Ապա պարտ է քեզ թշնամի անձին քումմ ճանաչել զանձն քո, եւ առնել ընդ նմա՝ զոր ընդ թշնամին առնէիր, եւ մի ընդ թշնամւոյ քումմ միաբանել։

Է. ՇԱԲԱԹ

Առաջ փարիսեցւոյն է մատուցուրէ որ աղօթս մատուցանէին։

Ա. Փարիսեցին կայր։ (Ղուկ. ԺԸ։) Իցէ այս խոնարհդիր մարմնոյ առաջի Աստուծոյ։ Աղօթս մատուցանէր, Աստուած իմ գոհանամ ձէն, զի ոչ իմ էիր ցայլ է մարդիանէ։ Որպիսի՛ յանդգնութիւն եւ մեծամտութիւն,

որ զամենայն ոք միանգամայն առ հասարակ առաջի իւր խոտեալ արհամարհէ: Իբրեւ չյափշտակողը, ե՛ չանէրաս, ե՛ չշտանա: Այսպիսի զայլան հաշուի՝ որ մեծ ինչ ոք զանձն համարիցի: Կա՛մ իբրե՛ չայս մտաւոր: Որ միայն անձին իւրում մեծ ոք համարեալ է՝ խառնիխուռն դատի զայլմէ՝ զորոյ զներքինան չգիտէ: Պահե՛մ երկիցս ի չաբաթս, ե՛ պամ պատանորդս յամենայն ապացուածոյ իմոյ: Զի՛ արդ պերճացեալ պարծէր ի գործս իւր: Ո՞ւր են նշմարանք աղօթից ի բովանդակ աղօթեան: Անգոնեա զփարիսեցին՝ որ պանծայր յանձն իւր: Տես, զի մի դու նոյնպիսի ոք իցես, զայլովք արհամարհիցես, եւ զանձն մեծարոյ համարիցիս: Մի ասէր ինչ քաւանէ իմ: (Սիր· ԺԱ:)

Բ· Ե՛ մտաւորն կայր մերձաւոր, այլ ոչ ամբարձեալ զգլուխն ի վեր, եւ չհամարէր զանձն արժանի մօտագոյնս ի սեղան անդր մատչելոյ: Ե՛ ոչ կոծեր ե՛ ոչ ղաչս ընդ երկինս ամբառնալ առ ամօթոյ իւրոյ ներքնոյ: Այլ կոծեր զնուրբս ե՛ր ցաւովք եւ զղջալից սրտիւ, եւ ասէր՝ Աստուած տա՛ ե՛ս զքեզ ողորմութիւն: Խոնարհութեամբ խընդրեր թողութիւն անձին: Ընկալ դու զօրինակ՝ զորոյ զհետ գնայցես ի կալ քումմ յաղօթս: Եղիցին աղօթք քո եւ մտածութիւն քո խոնարհ, եւ ի ճանաչել զանձն քո, եւ ի սրբել յատակել զմիտս ի չար ցանկութեանց:

Գ· Ասե՞մ ձեզ, եկ ոա արդարացեալ է փառն ե՛ր տան զնա: Ահա վճիռ դատաստանին Աստուծոյ վասն երկոցունցն եւս՝ որ զաղօթեան մատուցին: Արդարանայ խոնարհն, եւ հպարտն դատապարտի: Այսպէս եւ դու

հանապազ լաւագոյն ելանիցես յաղօթից, եթէ յաղօթիցն ժամու ածիցես զմիտս քո ատեպ զանձին խոնարհ ծանօթութեամբ եւ զանարգութեամբ, եւ զայնպիսի ինչ ըղձիւք որ զայնոցիկ զհետ գայցեն: Ասէ սուրբն Աւգոստինոս. "Տեսէք, եղբարք, առաւել հաճոյ եղեւ Աստուծոյ խոնարհութիւն ի չար գործս, քան հպարտութիւն ի գործս բարութեան: Այսպէս ատեայ Աստուած զհպարտս": Վասն որոյ մի գովեսցես զանձն, եւ մի առնուլ գովութիւն ցանկանայցես: Կեցցես կեանս շատացեալ քեւ եւ Աստուծով:

Ը. ԿԻՒՐԱԿԷ

ՑԵՏԽԱՅԻ

Թէ մանկանալ արժան է վասն արժայութեան Աստուծոյ:

Ա. Մարդասյանէին ահա նա է մանկիկ՝ զի ծերչենայցէ ի նոսա: (Ղուկ. ԺԸ:) Բազում ինչ նպաստ լինի ի բարութիւն կամ ի չարութիւն՝ կրթել անգստին ի մատաղ տիոց բարի կամ չար սկզբամբք: Ինքնին իսկ առնուս դու զայսր զփորձ: Ոչ՞ թէ վաղվաղակի ածեալ էիր առ Քրիստոս, եւ զկարատ զայնոցիկ՝ որ կամեցան ածել զքեզ առ նա՝ ընդունէիր: Զարարե՞ր զայդ. ապա լաւ եւ պատշաճ է այժմ՝ զի դարձցիս եւ լինիցիս մանուկ ի ձեռն առաքինութեան, եւ առցես յանձն՝ զի ածցեն զքեզ վերակացուքն առ Քրիստոս, եւ այնչափ եւս առաւել՝ որչափ տղայագոյն եւ կամենակերագոյն ի կոչման քում իցես: Զի զայսմ սկզբանէ կախեալ կան կեանք քո համօրէն: Նմանապիսի ոք ի

բովանդակ կեանս քո լինիցիս՝ որպիսի յառաջին հրահանգաց նորամուտ ընծայութեանն եւանիցես։

Բ. Իբրեւ պեծին ալեկերպն՝ ասացին նոցա։ Իսկ Յիսուս ... ասէ, ընդ պատմանպ եւ նա էր։ Յայտ իմն առնէ Քրիստոս, թէ քանի սիրելի իցէ նմա՝ ոգւոց արդարոց առ ինքն մերձենալ։ Եկիր առանց մեղաց. ընորհս անկշիռս եւ անհամեմատս ընկալար։ Նմին իրի իսկ եւ կարեւոր հարկ ի վերայ կայ քեզ զանմեղութիւնդ առաջի Քրիստոսի պահելոյ։ Արդ աղաչեա այսուհետեւ հանապազ զՏէր, զի վասն նորին իսկ այնորիկ ի Գոհութեան խորհրդեան ի սիրտ քո մերձենայցէ։ Առնի՞ն քեզ յանձն մանկունք ըստ քումդ կոչման։ Այնմ ուրդիր՝ զի առ Քրիստոս ածիցես զնոսա մանաւանդ ի ձեռն առաքինութեան, քան՝ զի գիտութեամբք լուսաւորեսցես զնոսա։ Զի զերկոցունց եւս զայսցանէ պարտ է քեզ հոգ ի մտի ունել, եւ ոչ նուազագոյն ինչ զայնմանէ։ Վասն երկոցունց եւս տացես պատասխանի Աստուծոյ։

Գ. Զի այպիսեաց է արքայութիւն Աստուծոյ։ Միտ դիր, ոչ այնոցիկ միայն՝ որ չեն ձեռնհաս մեղանչել, այլ եւ այնպիսեացն՝ որ առաքինութեամբն ոչ կամին մեղանչել, է արքայութիւն երկնից։ Ապա պարտիս մանկանալ, զմեղս եւ զթերակատարութիւնս ամենեւին չգիտել՝ զի բարւոք գործեսցես, բնաձին իմն միամտութեամբ ի լաւ անդր միտել. զայս թէ ոչ առնիցես, սահմանեալ է՝ թէ որ ոչ ընդունիցէ զարքայութիւն Աստուծոյ իբրեւ զմանուկ՝ ոչ մտցէ ի նա։

Ը· ԵՐԿՈՒՇԱԲԱԹԻ

Պապանին ղեկտուռն ըմբ վարդապետութիւն վառն կենաց յաւիտենից։

Ա· Ե՞ռ ահա մարդասէր ոմն ար նա, ասէ՝ վարդապետ քարի, ի՞նչ քարի գործեցից, իբ ընդունիցեմ զկեանն յաւիտենական։ (Մատթ· ԺԹ։) Ո րչափ ցանկութիւն է պատանեկին առ կեանն յաւիտենականս· այլ որչափ քո վառն այնր ցանկութիւն։ Ի հոգոյ անտի՝ զոր արկանես ի կիր վառն այնմ հասանելոյ, մարթ է քեզ չափել։ Եթէ ատկաւ ինչ կամ դուն ուրեք հոգայցես, յայտ է՝ թէ չիք քո բնաւ վառն նորին ցանկութիւն։ Բայց սակայն պիտոյ եւ կարեւոր է այն ցանկութիւն։ Ապա ուրեմն հարց հանապազ մանաւանդ, թէ Զի՞նչ գործեցից, եւ ոչ՝ թէ Զի՞նչ ուսուցից· զի՞նչ ուսայց, զի՞նչ խոսեցայց։ Ո՛չ եթէ գիտութեամբք եւ բանիւք իցէ զերկինս ժառանգել, այլ գործովք։

Բ· Ե՞ռ նա ասէ ցնա ...էրնէ կոչիս ի կեանսն յաւիտենական մտանել, պահէ զպատուէրսն։ Զոր ինչ աշխարհականին վառն պատուիրանացն Աստուծոյ, զնոյն վանականին վառն իւրոց կանոնացն առելի է։ Զասեմ, թէ ոչ երթիցես յերկինս, յորժամ զկանոնն՝ որ ոչ մահուչափ մեղաք ստիպեն զքեզ, չպահիցես· այլ ասեմ՝ թէ ոչ երթիցես ընդ ճանապարհ կոչման քո, ոչ երթիցես անխափան եւ անարգել։ Մանաւանդ թէ՝ յորժամ անարգես՝ դժուարաւ գնայցես, զի որ անարգէն զսակաս, ար է փոքր փոքր կորնչեսցէ։ (Սիր· ԺԹ։)

Գ· Ասէ ցնա պապանին· զայդ ամենայն պահեցի ի մանկունենէ իմմէ։ Ո՞րչափ երանելի

ես, թէ կարիցես զայդ ասել վասն կենաց մանկութեան քո զոր վարեցեր յաշխարհի: Քանի՛ երջանիկ՝ եթէ կարիցես ասել թէ անդստին ի մտանելոյ ի վանս՝ զկանոնն պահեցի. այլ զիա՛րդ յերկոցունց եւս հեռի ես: Այս իսկ պարտի դրդիչ քեզ լինել ի ճշդիւթ կանոնացն պահպանութիւն, զի կամք են Աստուծոյ ընդ այն ճանապարհ ուղղել զքեզ ի փրկութիւն:

Ը· ԵՐԵՔՇԱԲԱԹԻ

Խրատք պապանին ճգնաւորաց լինել հպարքել:

Ա· Աւե՛ղ ինձ Ցիսո՛ս, երկե՛ղ հոգիս հպարտ լինել, երբ վճռաւէտ պինդ է պար աղէտից, է՛ ոմանց գանձ յերկինս: (Մատթ. ԺԹ:) Մարկոս յառաջ քան զայս ասէ· Է՛ Ցիսո՛ս հայեցեալ է նա՝ սիրեաց զնա: Այլ զիա՛րդ կամ որո՞վ օրինակաւ զսէրն եցոյց· ուսուցանելով զճանապարհ կատարելութեան եւ գանձս խոստանալով: Զի ոչ զայն միայն ուսուցանէ թէ զիա՛րդ ապրել մարթ այցէ, այլ եւ զայն՝ թէ որպէս մեծ ի փառս լինիցի: Քանիո՛ն երանութիւն քո, եթէ զայնոր ճանապարհն բարւոք գնայցես՝ որ այսպէս կոչեցեալ ես: Որչափ դոյզն ինչ է՝ զոր թողեր. քանի՛ մեծ այն՝ որ վասն այնր փոխարէն կայ: Մարթ է քեզ մեծ եւս զայն գանձ գործել, եթէ հանապազ առաւել եւս զսէր քո յերկրաւորաց աստի սրբեալ յստակեսցես:

Բ· Իբրե՛ լսաւ պապանին զբանն, գնաց տրտմել՝ զի ոմանէր սպասաւոր քաղսո՛ս: Տես, թէ որչափ միւսոյ հասուցանիցէ դուրն արարածոց: Նա եւ պատանին այն արդար

ի բաց կորզի ի Քրիստոսէ։ Այլ եւ դու զնոյն ախտ ջերանիս։ Կամիս չլինել վրիպեալ ի դիւրութենէ ինչ անձին քո, եւ միանգամայն զերկինս ժառանգել։ Պարտ է գնել զերկինս, ոչ բազում ինչ տալով, այլ ոչ ինչ առ իւր պահելով. Ձերջո՞յ ղէպ է հնոյէ աղտոտուիլն։ (Եսայի ԽԸ։) Որ սուրբ ոք ինձէ ըղձիւք յայնմ հնոցի աղքատութեան՝ ընտրեալ է։ Ձի՞նչ միտս ունիս դու յայսմ վայրի առ այն միջնորդ զերկինս ժառանգելոյ. ո՛րպէս յամենայն արարածոց անջատեալ իցես։

Գ. Առ ճիսոս գալէրտն, ասէ նմա՝ Յէ՛ղ է գիտուրս հոգէ ձեռտունն յորժոյուիւն երինէց։ Այս ճշմարտութիւն որ գրեալ է՝ դիւրին առ իմանալ է։ Ապա զնորին հակառակն, աղքատն ոչ գժուարաւ մտցէ յարքայութիւն երկնից։ Ձիարդ մարթ է քեզ անձամբ անձին լինել ուրախակից՝ զի ի վերայ այնպիսի ճանապարհի երկնից եդ զքեզ Աստուած, ընդ որ դիւրաւ այնմ հասանիցես։ Այլ մի զայն շատ համարիր՝ զի զամենայն թողեր, եթէ ոչ եւ զանձն քո թողցես, եւ ըղձիւք յարարածոց մեկնեացիս։ Ձի ոչ եթէ Քրիստոս գժուարին քեզ զերկինս արար, այլ դու ինքնին, կամ դուրթն անկարգ։

Ը. ՁՈՐԵՔՁԱՒԱԹԻ

Վարդ այնոցիկ՝ որոց ընդէալ զամենայն ընչիցն հետ ցնայեն։

Ա. Յայնժամ պատասխանի եւ Պետրոս եւ ասէ ցնա. Աւասիկ մեք ընդէալ զամենայն եւ եկաք զինէ ո՛ւ, արդ՝ զի՞նչ լինիցի մեզ։ (Մատթ. ԺԹ։) Ի խնդրել անդ Պետրոսի վարձս, եր-

կու ինչ եդ յառաջագոյն. նախ՝ թէ ինչ-
ջանեան, երկրորդ անգամ՝ թէ էիւ-
ս, որպէս թէ մեղմով ինն ասիցէ. Ձիշխէի
խնդրել վարձս, թէ ոչ ցուցանէի եթէ զայդ
ամենայն գործեցաք: Թողէր արդեւք զամե-
նայն, նա եւ զանձն քո, զհոգս դիւրու-
թեանց, զպատուոյ եւ զարարածոց: Որպէս
զանձն քո խաբես դու թէ թողեր ջանեան,
եթէ զայն ամենայն չէիցես թողեալ: Գնա՛ս
զհետ քրիստոսի յաղքատութեան, յարհա-
մարհանս, այլովքն հանդերձ:

Բ· Աւե ցնոոա ցէոոոս, ասէն ասէմ ձէզ,
չէ գոե որ էիւե չինէ էմ, է ձոոանգամ գալը-
գեան՝ յորժամ նոպցէ Որդէ մարդոյ . . . նոգլէե
եւ գոե յերկոգասան անոե՝ գագել չերկոգա-
սան ապգ Իսրայէլէ: Կարի իսկ յիրաւունս պա-
տուին ի քրիստոսէ, զի առ սէր նորա զամենայն
թողեալ՝ անարգեցան: Ձիարդ հեշտական լի-
նիցի յայնժամ այն՝ զի գտանիցի ոք ընտրեալ
զքրիստոս զաղքատն եւ զարհամարհեալ: Ա-
պա ընդէր ոչ եւ այժմիկ ընտրեա: Միթէ
այլ ինչ ճշմարտութիւն այժմ իցէ, եւ այլ
յայնժամ: Որ Տեառն յայտնեացէ զսուտն՝
յոր այժմ յեցեալ կաս, եւ զճշմարիտ՝ զոր
անարգեա: Ձի այն պատիւ տուեալ լինի
գնոց ընդ այժմու արհամարհանաց:

Գ· Եւ ջանեան որ ոգ էնող ղգոոն, կամ ձէղ-
քարգ, կամ ձգորգ . . . կամ ձգեբգակ վանն անոոան
իմոյ, հարիւրապատիկ առցէ եւ ձիւանան յաւիտե-
նական ժառանգեսցէ: Այնմ որ զիւրան թողու-
ցու՝ վարձք լինին խոստացեալ: Որչափ: Հա-
րիւրապատիկ: Եւ այն ոչ ի հանդերձեալ
կեանան ձգի՝ այլ յայսմ աշխարհի տուեալ լի-
նի. զի՞նչ քան զայս օգտակար եւ շահաւոր կայ-
ցէ: Հաստատութիւն ատուդութեան հանդեր-

ձելոցն կենաց դնի առընթեր. զինչ քան զայս հեշտականագոյն: Ապա հիմ տրտմեալ կաս երբեմն անձն իմ: Մինթէ մարթ ինչ իցէ լինել, զի ոչ կեցցես շատացեալ յետ առնլոյ զհարիւրապատիկդ: Զընկալայ ասես: Սուտ խօսիս. Ոչ ոք է որ երկող զամենայն, երկէ ոչ տառնոցս հարիւրապատիկ այժմ յայսմ ժամանակի հալածանօք հանդերձ: (Մարկ. ժ:) Յորժամ ասես թէ չընկալայ՝ սուտ առնես զԱստուած: Զառնում, ասես, զայնր զփորձ: Ապա ոչ թողեր ճշմարտութեամբ զամենայն, եւ ոչ բնաւին զամենայն մերկացեր յանձնէ: Ապա զբնաւ գութ եւ զյօժարութիւն ի բաց թօթափեա՝ զի զգայցես:

Ը. ՀԻՆԳՇԱԲԱԹԻ

Առաւ հլուծ այգեոյն:

Ա. Նման է արքայութիւն երկնից տան տանտիրոջ, (որ է Աստուած,) որ եկ ընդ առաւօտս (ըստ երրորդ ժամու, զվեց ժամու եւ զինն ժամու) ի բովանդակ տիս հասակի մարդկան, ի վարձս առնել հլուս այգեաց իւր, (Մատթ. Ի.) կամ ի կարգ ինչ կենաց զատուցեալ միում միում: Եւ ընդառաջեր ըստ ժամու եւ լեալ, երթիր այս ևս ի հոգին գործիւ, ասէ ցնոսա՝ ընդէ՞ր հայիք առ զօրս ցերեկի գործիւ: Ի միտ առ դու, թէ յայդի կոչեցեալ է քո յընկերութիւն այսր, եւ տուր գոհութիւն: Տես, մի գուցէ եւ աստ դատարկ կայցես, որպիսի թերեւս՝ մինչ չես աճեալ քո ի վարձու՝ եղեր: Զիք ինչ որ առաւել քո իցէ՝ քան զժամանակն, վարելն նուաւ՝ զքէն միայնոյ կախեալ կայ, որպէս զի մարթ է քեզ յամենայն վայրկենի ի կեանս կամ ի մահ

արկանել զայն ի կիր: Այլ չէք ինչ որ չիցէ քո՝ որպէս ժամանակն, զի չէ քեզ համարձակ զայն կամ զկեանս քո չարաչար արկանել ի կիր: Զի էրէ կէտ՝ Տէրն կէտ: Այլ դու որչափ ժամանակս ընդվայր ծախես դատարկ բանիւք: Այնչափ փառս յամենայն ժամ թողուս անցանել, որչափ բարիս թէ կարող էիր առնել ի նմին ժամու: (Ս· Բռնաւենտ:)

Բ· Ե՜ էրէ՜ երեկոյ եղէ՜, անդէն յառաջնում վայրկենի յետ մեռանելոյ, ասէ թէր այ՜ն ցե՜ռ՜ռ՜ապէթ է՜ր, կոչէ՜ զՀոգեն է՜ փո՜ր նոցա վերջ: Որչափ միխիթարութիւն լինիցի յայնժամ բանս այս, այլ մշակացն միայն՝ որ գործեցին, եւ ոչ որոց դատարկն կացին: Զայն երեկոյ ատէպ ած զմտաւ: Ճէպէ հասանել ժամանակն: (Երկր· Օր· ԼԲ:) Ապա վարձս հաւասար տայ նա ամենեցուն, թէպէտ եւ ոմանց երկայնաձիգ ժամանակօք վաստակեալ էր, եւ ոմանց սակաւ ժամանակօք: Քանզի ի գործել ուրուք՝ առաւել եռանդանն եւ մտացն յատակութեան ուշ ունի Աստուած, եւ ոչ ժամանակին որ ծախիցի: Թէպէտ ընդ առաւօտս եկեալ իցես թէպէտ ընդ երեկս՝ ըստ չափու եռանդմանն եւ ցանկութեան ընկալցիս: Մի զանձն խաբիցես ամացն բազմութեամբ՝ զոր կեցեր ի վանս. զարդիւնս ուղղութեանն կշռէ Աստուած:

Գ· Եւ էլ է՜ ա՜՜ոլէնդն . . . էրէ՜ ա՜ռն՝ փրդնլէն: Այս իսկ թերութիւն ծերոցն է, այլ ծուլացելոցն եւ թուլացելոց: Համարին թէ բազում ինչ պարտիցի նոցա, այնու զի երկայն ժամանակս եղեն ի վանս. եւ զայն չածեն զմտաւ՝ թէ որպիսի՛ մտօք

եւ որպիսի յառաջադիմութեամբ կամ ուղղութեամբ։ Մեք պիտոյ-լինի-ասել քարեայ է պօղն։ Դարուեալ արհամարհեն զայլս։ Դուք չեիք-ոք ի ձեր գործեցին, զոր ասացի, երկիւղ Ծնեալք, այլուվքն հանդերձ։ Եւ չհամեմատեն զիւրեանց մեղկութիւնն՝ ընդ նոցա եռանդանն։ Ա՛սա ուրեմն նախանձ բերեն, հասարակորդս ձեզ արարէր պատմ, յորժամ արժանի լսատ իւրոց գործոցն ընորհիցի ինչ երիտասարդին, յորժամ ի պատիւ ինչ եկանիցէ, կամ այլ ինչ նման սոցին։ Այնպիսեացն յիրաւի առնի պատասխանի, թէ Զչէիմ պէտք։ Քաւ ի քէն այդ ամենայն, այլ որչափ ժամանակօք՝ դոյնչափ առաքինութեամբք եւ արժանեօք յառաջադէմ լեր։

Ը. ՈՒՐԲԱԹ

Վասն Ղազարոս հիւանդացելոյ։

Ա. Ասացեալն ա՛ Յիսուս զայն Ղազարոս, է՛ ասեն՝ Տէ՛ր, ահաւասիկ զոր դուն սիրէիր՝ հիւանդացեալ է։ (Յով. ԺԱ։) Զառողջութիւն եղբօրն խնդրեն յազնուագոյն բժշկէ անտի վստահութեամբ եւ առանց ինչ խարուեթեան։ Զաճեն ի մէջ զիւրեանց արժանիսն, եւ ոչ իակ զիւրեանց կամ զեղբօրն սէր զոր սիրէին զՔրիստոս, այլ լոկ զսէր եւ զգուէթ Քրիստոսի ի Ղազար անդր։ Զի այն՝ որով միայն ածի ի հաւանութիւն՝ զի մեզ բարիս արասցէ, սէրն է զոր ունի առ մեզ։ Ասէ ցնոսա Յիսուս, այն հիւանդութիւն եղէ ի մահ, այլ վասն փառացն Աստուծոյ։ Պարտ եւ պատշաճ է քեզ հաւատալ այնմ առողջն դատաստանաւ, թէ այն հիւանդութիւն եբրախտիք իմն եղեն Ղազարու, զի անտի իակ

յայտ եկեալ երեւէին փառքն Աստուծոյ: Մի այլ ինչ ազգ եւ զքոց չարեաց եւ զխօթուրեանց դատիցիս, զի խոնարհութեամբ ժուժկալեալ հնազանդեսցիս այնոցիկ, զի մի զփառս Աստուծոյ գողանայցես:

Բ· Ե՞ր սէրեր Յիսու՞ս զՄարիամ, ե՞ զՄարթա եւ զԼազար նորա ե՞ղաւ: Ապա զիա՞րդ էբէ՞ր ոմն ընկեր հիւանդասյել է, զբեզի խլա՞ն պէն ասէր՝ տուր երկա՞ս: Արդ՝ այս ինչ սիրել էցե, չհասանել ի թիկունս ի դիպան ժամանակի, զմահ բարեկամին յանձն առնուլ եւ զվիշտս ծանօթիդ: Այսպէս սիրէ Աստուած, ոչ գրգելով ինչ կամ գգուելով, այլ օգտիւ՝ որ հասուցանիցէ ի վախճան անդր, յոր ստեղծն զմեզ: Թոյլ տայ եւ կամի զի մեռցի Ղազարոս, զի այն իսկ վասն փառացն Աստուծոյ էր: Հաւատա՞ս արդեւք եթէ կամի Աստուած զվիշտն զոր վշտանաս: Ապաքէն թէ չկամէր՝ ոչ նեղէին զքեզ: Ապա հաւատա դու, թէ վասն փառացն Աստուծոյ են վիշտքն այնոքիկ, զի զոր ինչ եւ կամի նա՝ կամի վասն այնր վախճանի: Թէ աճեալ էր քո զայս հաւատոեաւ զմտաւ, մտադիւրապոյնս ժուժկալեալ համբերէիր:

Գ· Ղազարոս ո՞ւր է՞ր ոչխար էր վասն չէր, զի գո՞ւթ հաւատացեր ինչ, զի է՞ր ընդ անդ: Յայտ արարեալ եղոյց Յիսուս, թէ այնպէս իմն կարդէ իւրումն տեսչութեամբ զայն՝ զոր մեք չարն կարծեմք, զի բարիք անտի բխիցեն: Զնոյն տոհմականաս եւ ի քոց վշտաց կամի Աստուած, եթէ ոչ դու արգել լինիցիս: Զարչարա՞նս կրես· կամի զի հաւատասցես՝ թէ նա Տէր է, եւ դու ծառայ, եւ թէ կարող է նա ըստ իւրոցն հաճոյից զքէն կարգել, եւ դու պարտիս

անսալ եւ հնազանդ լինել: Բայց որպ՝ եկայք երկիցս-որ-նա: Զնոյն մխիթարութիւն կալ դու քեզ յամենայն նեղութիւնս, զոր ասէ Աստուած սաղմոսաւորապ մարգարէին, թէ Ա- նմ եղէց ի նեղութեան: (Սղ. Ղ:)

Ը. ՇԱԲԱԹ

Գայ Ցիսուս ի Բեթանիա, ուր Ղազար յարուսցէ:

Ա. Եին Ցիսուս, երթէր ընդ երեսօրեայ է գերեզմանէ: (Ցովհ. ԺԱ:) Ոչ իսկ եւ իսկ վաղվաղակի հասանէ Աստուած ի վարանման, այլ ինչպ զի ամենեւին յանյուսութիւն իրքն հասանիցեն, կամ՝ զի յայտ լիցի, թէ յորժամ մարդկեղէն դարմանք չկարիցեն օգնել՝ ինքն մատչի, եւ կամ՝ զի եւ մերով եւս ճարտարութեամբ որչափ ինչ ձեռնհաս իցեմք՝ առնիցեմք: Այնպէս յուսա ի Տէր, զի եւ դու լիցիս գործակից յօգնելն քեզ. այնպէս լեր գործակից՝ զի զամենայն զյոյս քո յԱստուած միայն դիցես:

Բ. Տէր, երէ ոպ լեալ էիր՝ եղբայրն իմ չէր մեռեալ: Այս իսկ տրտունջ է երկուց քերցն Մարթայի եւ Մարեմայ, այլ պարկեշտութեամբ եւ սիրով: Մոլորին, թէ համարին այնպէս՝ եթէ չկարաց զմահն խափանել, մինչ դեռ հեռի մարմնոյն էր: Կարէր՝ այլ ոչ կամեցաւ, մանաւանդ թէ եւ երթալ իսկ անդր յապաղեաց, զի երեւեսցի՝ թէ չկամի: Զարմանք մեծապանչ, զի զԱստուծոյ կամս ի մեր անդր շրջել կամիցիմք: Զնորին հակառակն պարտ եւ արժան է առնել: Կամք Աստուծոյ՝ կանոն մեր է: Յորժամ զկամս քո ամենեւին ընդ նորա կամսն արկանիցես, ոչ հասցէ քեզ այնուհե-

տեւ չար ինչ երբեք. քանզի այնու զի կամք նորա Աստուած իսկ է՝ ընդ չար կամել չէ կարող:

Գ. (Մարիա) Ջնաց կուէաց վՄարիամ ղէայր է–ր լեւէայն՝ է– ասէ, վերդապէտն էկէալ է– կուէ ղէէղ: Որպիսի հաւատարմութիւն Մարթայի: Կամի զի եւ Մարիամ միխիթարակից միխիթարութեանն լինիցի: Ո՛րչափ այն միխիթարութիւն եղեւ Մարեմայ, իբրեւ լուաւ՝ թէ վերդապէտն էկէալ է: Որպիսի՛ քաղցրութիւն. կուէ ղէէղ: Քանիօն գութ եւ սէր Մարեմայ: Իբրե– լռաւ, յորժա– վաղվաղակի է– էին ար– ցէռաւ: Իցէ՞ եւ քո այնչափ գութ եւ սէր, զի վաղվաղակի՝ իբրեւ կոչիցէ զքեզ Աստուած նշանաւ հնազանդութեան կամ բարի ինչ ազդեցութեամբ՝ փութայցես: Ո՞չ կասեցուցանեն զքեզ երբեմն դոյզն ինչ միխիթարութիւնք մարդկեղէնք: Իսկ Մարիամ եթող զՀրեայսն՝ որ էին ընդ նմա ի տան անդ, է– վերկացաւ ընդ:

Թ. ԿԻՒՐԱԿԷ
ՑԵՏԽԱՁԻ

Ղազարո– յորո–կէ–ն:

Ա. Ցէռաւ էբրե– էրթ– ընդ զէ լայր, ... խռովեցա– յոփէ է–ր ... է– արտասուեցաւ: Ասէին Հրեայքն, փեռէփ ո՛րչափ սիրէր ընդ: (Ցովհ. ԺԱ:) Ի սակաւ արտասուացն անտի՝ զոր քրիստոս վանն Ղազարու եհեղ, զմտաւ ածեն Հրեայքն զմեծ սէր նորա ի Ղազար անդր, ոչ եթէ հասու ինչ այնմ լինին՝ այլ զարմացեալ սքանչանան: Մեծամեծս եւս վանն քո արար քրիստոս. զարիւն իւր հեղ, զկեանն եդ, զանձն իսկ իւր եառ ի նուիրական Գո-

հուլիեանն խորհրդեան, եւ տակաւին չառնո՞ւս ի միտ զսերն։ Թէ առնոյիր ի միտ եւ իմանայիր՝ սիրէիր փոխարէն, ոչ եթէ բանիւ ինչ՝ այլ գործով։ Ոչ ցուցանես զայդ արդարեւ որչափ ի դէպ եւ պատշաճ իցէ։ Զի որպիսի՞ ինչ են գործք քո։

Բ. Առ Ցիսուս, ի քոյ սրտէ՛ զվէմդ։ Որ ինչ ի յարուլիեան Ղազարու գործի՝ օրինակ եւ պատկեր այնր ամենայնի է՝ որ առնի վասն զքեզ ի քումէ թերակատարութենէ յարուցանելոյ։ Ի բաց պարտ է բառնալ զվէմդ եւ զամենայն ցանկութիւն՝ որ մարթիցէ արգել ինչ յառնելոյ լինել։ Կարող էր Ցիսուս՝ բանիւ ի բաց առնել զվէմն, այլ քեզ հրամայէ զի բարձցես, վասն զի զքո գործակցութիւն կամի. իսկ դու կամիս, զինա ինքնին միայն սուրբ արասցէ զքեզ, եւ դու չկրիցես ինչ դժուարութիւն։ Առ ոնա Մարթա . . . Տէ՛ր՝ արդ հոտեալ իցէ, քանզի չորեքօրեայ է։ Գիտեմ գիտեմ զժանտահոտութիւն իմոց թերակատարութեանց, յորս ոչ եթէ չորեքօրեայ ժամանակաւ, այլ ամս բազումս անկեալ դնիմ։ Այլ որչափ մարդասէր է Ցիսուս. չգարշի ի ժանտահոտութենէ՝ զի ի բաց կացցէ ի յարուցանելոյ։ Թշուառական էի՝ թէ չէր այնչափ եւ այնպիսի մարդասիրութիւն նորա։

Գ. Ի վեր ա՛ռէք զվէմն։ Յայնցանէ՝ որ ի յարուցանել անդ Ցիսուսի եւ ի յառնելն Ղազարու գործեցան, ի միտ առ դու՝ թէ զի՛նչ ինչ ընդ քեզ գործի՝ զի յարիցես։ 1. Ի վեր ա՛ռէք զվէմն, զի պարտ է ի բաց դնել զսրտին խստութիւն եւ զյամառեալ ախտս ոգւոյ։ 2. Ամբարնոյ զնչը էր ի վեր, զի պարտ է զխորհուրդս յերկրաւորաց ասել՝

առ երկնաւորան դարձուցանել: 3· Ի յայն ժե՛ղ ազգէ, վասն զի կամի լսեցուցանել՝ զի ազդեցութեանց նորա հնազանդեալ անասցես: 4· Ելանէ Ղազարոս ոտի՛ կոպէլովէ ե՛ յերեսո՛ն երէլապդօ՛. քանզի յետ բազում յառաջադրութեանց, որովք թուի քեզ թէ յարեար, տակաւին յարեալ մաճեալ կան ի քեզ յոռի սովորութիւնք: Այլ զսոցանէ իսկ ասի, թէ Լո՛ճէ՛ ղբա, մուադիւրադոյնս ջան յանձին կալցիս առ ի զայնս ի միջոյ ի բաց բառնալոյ:

Թ· ԵՐԿՈՒՇԱԲԱԹԻ

Որդէո՛ն Զէբեդեայ խնդրէն ղեհոհաքլօ՛ս ալոօոյն:

Ա· Մոտէա՛ ա՛ն նա մայր որդւոյն Զէբեդեայ՝ որդւովէ իւրովէ հանդերձ, ...ե՛ խընդրէր ի նմանէ ... Ասա՛՝ ղէ նոտցին ատո՛ երկո՛ որդէո՛ իմ, մի՝ ընդ ալքէ տո՛ղ, և մի՝ ընդ ահեկէ յարեւայո՛լեան տո՛մ: Պասխանէ եսՑէսո՛ և ասէ, ոչ գիտէ՛ ղինչ խնդրէ՛: (Մատթ· Ի:) Զարքայութենէ ճառ արկեալ խօսին, մինչ Քրիստոս զնաչէ բարբառէր: Նա եւ ի դպրոցին Քրիստոսի գտանի փառաց ցանկութիւն: Պարտ եւ պատշաճ էր քեզ՝ թէ ուսեալ էիր ի սմին զնոնարհութիւն եւ զանձն արհամարհել: Ո՛ աշակերտ վատթար, զի զերկրաւորան խորհիս, եւ փառաց եւ պատուոյ ի խնդիր լինիս, ուր Աստուած անարգի եւ արհամարհի: Արդարեւ ոչ գիտես ղինչ խնդրես: Արքայութիւն Աստուծոյ ոչ ժառանգի պատուով՝ այլ անարգութեամբ: Յանարգանաց փախչիս դու, եւ

սակայն կամիս զարքայութիւն Աստուծոյ։ Բայբէ անմտութեան քո։

Բ. Կարէ՞ր ըմպել զբաժակն։ Մեղմով յայտ արարեալ ուսուցանէ զճանապարհ զարքայութիւն ժառանգելոյ, ոչ նաեւելով՝ այլ բուռն լինելով, չարչարանս կրելով եւ զանձն մեռուցանելով։ Զոր ես ըմպելոյն եմ։ Եթէ ասիցէ ցքեզ Յիսուս. Ես Տէր քո եւ Աստուած քո յառաջեցից քան զքեզ. դառն դառն է բաժակն, զոր ես զմտաւ եւեթ առնեալ՝ արիւն քրտնեցայց, այլ սակայն ըմպելոյ եմ. զի՞նչ ասիցես դու։ Ո՛հ. հաստատեա ի մտի քումմ, ասա արութեամբ եւ քաջութեամբ, թէ կարող եմ չնորհօքն քովք, եւ կամիմ։ Քաղցր եւ անոյշ է այսուհետեւ, զի Յիսուս արբ զայն միանգամ։ Զի՞նչ ոչ վճարեցեր վասն միաստակար փառաց աշխարհիս. եւ միթէ անարդ ինչ քան զերկիր համարիցիս զերկինս։

Գ. Նոքօ՞ցանէ ընդ ասէն է՞ ընդ ահեղ ըմպէ՝ ոչ է իմ պարյեղ։ Զեզ՝ որ փառասէրդ էք, եւ չէք տակաւին այնմ արժանի, այլ միայն ազգականութեան պատճառանօք մատուցեալ խնդրէք։ "Ոչ եթէ զայն ինչ ասաց թէ ինքն չունիցի իշխանութիւն, այլ՝ թէ արարածք չունին ինչ իրաւունս եւ արժանաւորութիւն,,։ (Ս. Ամբր։) "Արքայութիւն երկնից ոչ այսմ կամ այնմ անուան մարդոյ պատրաստեալ է, այլ վարուց լաւութեան,,։ (Ս. Ցերոնիմ։) Ապա զերախտիս եւ զարժանիս պահանջէ Քրիստոս։ Այլ ո՞ր արժանիք քո են. որչափ յամր յօժարութիւն քո. որչափ կարկամ ձեռն քո։

Թ. ԵՐԵՔՇԱԲԱԹԻ

Կայր ած Երէմովի լուսաւորեալ։

Ա. Բարեխնամ կայր նոքեր մարգոյէ յանդս ճանապարհի։ (Մարկ. ժ։) Զմտաւ ած զկայրն զայն, եւ ի նմա զհանգամանս ոգւոյ քոնկատեա։ 1. Կայր ես առ աստուծոյն, զի ոչ ձգտես զմիտս քո իմանալ զնոսա. եւ մինչ զլոյս աշխարհի խնդրես՝ զերկնիցն կորուսանես։ 2. Նոքա ի թմբրութեան մտաց, յորժամ չլինիս ինչ յառաջադէմ ոգւով, նա եւ յետ այնչափ ամաց վանականութեան։ 3. Ճանապարհի ես, եւ ոչ եթէ ի ճանապարհի քոց կանոնաց։ 4. Մոռանաս սփոփանս անուխս յարարածոց անցաւորաց, եւ ոչ եթէ յԱստուծոյ՝ զոր ամբարտաւանութեամբ արհամարհես։ Ջտաղտկաս, չամաչես ի քոց թշուառութեանց։

Բ. Իբրեւ լուաւ, ըէ Ճիսուս նոպվբեցի է, սկսաւ ողոքել։ Զոր ինչ վասն բժշկութեան մարմնոյ արար կոյրն այն, զնոյն պարտ եւ պատշաճ է քեզ գործել վասն հոգւոյ բժշկութեան։ 1. Բուռն հարեալ գրաւէ զառաջինն դիպող ժամանակ. դու քանիցս անգամ զանց արարեալ անցեր. որ այսօր տացի քեզ՝ թերեւս հուսկ յետին իցէ։ 2. Կշտամբեր յամբոխէ անտի, այլ նա առաւել եւս աղաղակեր. Որդի Դաւիթ Ճիսուս՝ ողորմեայ ինձ։ Ոչ եղիցես հաճոյ աշխարհի, յուզեալ աղմկեացին ախտք կարեացն, այլ պարտ է կալ մնալ հաստատուն, զի հակառակ իմն զգայութեան արժան է գնալ։ 3. Ընկեցեալ պարտ է՝ յարեաւ։ Պարտ է ի բաց ընկենուլ զսաճուճեալ դիմակ վարուցն կեղծա-

ւորութեան՝ որ ծածկէ զքեզ, եւ չըլլել ի յատակութեան մտաց։

Գ. Պապանէնէ ես նմա ցիսուս ես ասէ, ձէ՞նչ կոփս ինէ արարիչ էիզ։ Ո՞ մեծի մարդասիրութեան Աստուծոյ. բայց կարի կամակոր է կուրութիւն քո, եթէ հարկ լինիցի հարցանել ցքեզ, թէ զինչ կամիս զի լինիցի քեզ, եւ ոչ դու քեզէն մանաւանդ առանց ինչ ընտրութիւն առնելոյ եւ մտադիւրապոյնս խընդրիցես, թէ Տէ՛ր՝ ձէ՞նչ կոփս ձէ արարիչ. եթէ չկամիցիս տեսանել, թէ որչափ պատուականագոյն իցէ՝ ի կամս Աստուծոյ յարել կամ Առաջնորդացն, քան զնոցա կամսն ի քո կամս դարձուցանել։ Ասա ընդ կուրին. թէ Տէ՛ր ձէ պէսիչ զկամս քո, զոր իբրեւ տեսանես՝ պարտիս լուսաւորեալ երթալ ձհէպ նորա ի ճանապարհին։

Թ. ՀՈՐԵՔՁԱՒԱԹԻ

Զակէոս խնդրէ ցիսուս տեսանել։

Ա. Ես ահա այր ի անուն ձոլէոյէալ Զակէոս, ես նա էր մատսապէտ, ես ինքն ձեքսուն, ես խնդրէր տեսանել ևէ՛վ էոյ ցիսուս։ (Ղուկ. ԺԹ։) Զարմանք են, զի դուն ուրեք եւ անօսր դէպ լինի, եթէ ձեքսուն ոք ես մատսապէտ՝ ցանկանայցէ տեսանել զքրիստոս. այլ դրդեալ ի Հոգւոյն սրբոյ եւ նորին յորդորելով խնդրէր, զի դու տեսանիցես՝ թէ ոչ հետաքրքիր ինչ եւ տկար ցանկութիւն միայն էր, այլ ժիր եւ գործօն։ Գիտեմ՝ թէ կամիս տեսանել զՅիսուս, այլ ոչ խնդրես, եւ ոչ արկանես Հաստատութեամբ զմիջնորդն ի կիր՝ որ տան տեսա-

նել զնա : Թշուառական ես , զի լսկովքցանկութեամբք ծիւրեալ մաշիս :

Բ · Ե՞ ոչ ի՞ւրեր է բաղմութենէն , զի ի՞նչ էր հաճոյս : Երկու ինչ է յայսմ վայրի , որ արգել լինին քեզ՝ զի մի տեսցես լիով զԱստուած , եւ մի յարեսցիս ի նա աերտիւառաջին՝ բաղմութիւնն է , կամ թէ խառնվայոյզ կարիքն եւ անսասան ախտք ոգւոյ քոսոքա՝ յորժամ կամիցիս դու առ Աստուած մերձենալ , կասեցուցանեն եւ ի բաց դարձուցանեն զքեզ : Երկրորդ՝ կարճութիւն քո , որով ոչ գեր ի վերոյ ախտիցն լինիս , եւ ոչ հերձեալ արտաքս ելանես : Ի միտ առ զայս անդստին յանձնէ քումէ , թէ ո՛րչափ ճշմարիտ իցէ , զի յորժամ ծանուցեալ ի միտ առցես , ապա այնուհետեւ եւ ի նուաճել զնոսա գայցես :

Գ · Ե՞ ընդոյեալ յաղաղս , եւ ի ժանգոտիչքինն զի պեսոնիցէ ընդ , տանչի ընդ այն իսկ անցանելոց էր : Տես դու յայսմ վայրի , թէ զի՞նչ քեզ պարտ իցէ առնել՝ զի զՅիսուս տեսանիցես : 1 · Պարտ է քեզ ընդունել յաղաղս քան զբազմութիւնն , ցանկ խորհելով կանխաւ ի միտս , եւ խոտորելով ի դիպաց՝ յորս սովոր իցես ախտից կարեաց քոց անսալ : Գիտես եւ անկանիս , զի զինչ գործեսդ՝ ոչ որչափ արժան է՝ ածես զմտաւ : 2 · Պարտիս յայնպիսում վայրի զետեղեալ կալ՝ ընդ որ ֆրիսիոս անցանելոց էր , այս ինքն՝ պատեհ ժամն բարւոյ գործոյ խնդրել , եւ գիրկս արկանել : 3 · Պարտ է ելանել ի ժանգոտիչքինն , այս ինքն՝ "զնաներութիւն աշխարհիս առ ոտն կոխել ,, : (Ս · Ամբր :) Պարտիս ոչ փախչել յայնմանէ՝ զոր աշխարհասէրքդ անմտութիւն համարին : Զի՞նչ միտք են քո առ այս ամենայն :

Թ. ՀԻՆԳՇԱԲԱԹԻ

Զակէոս քրիստոսի վանական լինի։

Ա. Հայեցաւ ի վեր ցնծաւ եւ ասէ, Զակէ փութալ եկ այսր, զի այսօր ի տան քումդ արժան է ինձ սփանել, փութացաւ եւ եկն ընկալաւ զնա սրտախնդիմբ։ (Ղուկ. ԺԹ։) Գոյին բազում օձեւանք քրիստոսի, այլ նա զՋակքէի տունն ընտրե, զի նա առաւելագոյն ցանկութեամբ վառեալ էր տեսանել զնա։ Ապա մերով ցանկութեամբ մանաւանդ յօժարեալ գայ առ մեզ։ Ա՛ի դադարեր ի փափաքելոյ, նա եւ յորժամ գտանիցես իսկ զքրիստոս, զի է քո ինչ հանապազ՝ զոր խնդրիցես։ Քանզի զոր ինչ եւ գիտիցես եւ գործիցես, միշտ է ինչ աւելի՝ զոր ոչ գիտես եւ ոչ գործես։ Պատուղ ցանկութեանն այն իսկ է, զի քրիստոս եկեալ օձեւանս առնէ։ Եւ զիա՞րդ. արժան է ինձ, որպէս այն՝ թէ հարկ ինչ ի վերայ կայցէ, սփանել կամ ճնալ, եւ ոչ եթէ հարեւանցի իմն խոտորելով օձեւանս առնել։ Կամի՞ս զի դոյն եւ քեզ իսկ լինիցի։ Ապա վառեա ի քեզ զցանկութիւն քրիստոսի։

Բ. Եւ ինքն եկաց Զակէոս արութեամբ եւ հաստատեալ ի մտի առ ամենայն կոխան առնել զբարութիւնս աշխարհի. եւ ասէ ցՏէր, Տէ՛ր՝ ահա զկէս ընչից իմոց տամ աղքատաց, եւ եթէ զոք ինչ իրիւք՝ հատուցից չորեքկին։ Որ մինչ հեռին կայր քրիստոս՝ ցանկութիւն քրիստոսի էր, յորժամ մօտ եկն՝ ի սէր փոխեցաւ։ Իսկ այն թէ չկարիցե այն սէր ընդ սիրոյ ժամանակաւորացն կալ, առժամայն վազվազակի զայնր զհետ գայր նոցուն արհամարհութիւն։ Քանիցս անգամ առ քեզ

ապաւ ֆրիատոս, նոյն ամենեւին՝ որ առ Զակ-
քէոսի։ Եւ տակաւին չգարշիս ի քոց դիւ-
րութեանց եւ զգայութեանցն հեշտականու-
թեանց։ Ուստի՞ իցէ այն. զի չէք ի քեզ
ցանկութիւն կենդանի առ ֆրիատոս եւ ոչ
սէր։ Թէ սխալեմ, աղէ ասա, որո՞վք գոր-
ծովք զսէրդ ցուցանիցես։

Գ. Աւե ջնա Ցիսուս, այսօր եղէ՛ ֆրի-
նէն փառս այսմիկ։ Աստ յայսմ վայրի Եւթի-
միոս. "Փրկութիւն եղեւ իրրեւ մերժեցաւ
կորուստն՝ որ կայր ի տան անդ"։ Լսիցես։
Զի ոչ եղիցի փրկութիւն, մինչեւ ի բաց
մերժեսցի կորուստն։ Ի քէն է կորոպ տո։
(Ովս. ԺԳ։) Ապա չէք փրկութիւն մինչ չեւ
ելեալ քո յանձնէ քումէ, եւ զսէր աւազու-
թեան, զհանգստեան եւ զփառաց ի բաց
մերժեալ։ Այլ եթէ տակաւին մածեալ կայ-
ցեն այն ամենայն ի մտի քում, հեռի ես ի
փրկութենէ, եւ ոչ ֆրիատոս բնակէ ի քեզ։
Մեկնեա՛ց ի քէն, եւ անդէն ֆրիատոս, եւ
ընդ նմա փրկութիւն մերձեսցի առ քեզ։

Թ. ՈՒՐԲԱԹ

Հապն յորենոյ անկեալ յերկիր։

Ա. Եթէ ոչ հապն յորենոյ անկեալ յերկիր
մեռանիցէ՝ ինքն միայն կայ, ապա թէ մեռանիցէ՝
բազո՛մ արդիւնս առնէ։ (Յովհ. ԺԲ։) "Զան-
ձնէ իւրմէ ասէր Ցիսուս, ինքն իսկ էր հասն
որ մեռանելոց էր"։ (Ս. Աւգոստինոս։) Ան-
կաւ հատս այս յերկիր մահկանացուութեան
մերոյ, մեռաւ ի ձեռն չարչարանաց եւ խա-
չի։ Արար արդիւնս եւ երեր փրկութիւն
համօրէն ընտրելոց, եւ շնորհս՝ անարգելոց։
Ի՞նչ եւ դու հատ ի հասկի եկեղեցւոյ կամ

կրօնից՝ որ ի հատոյ անտի եկն եւ բուսաւ։ Ապա պարտ իցէ քեզ լինել ‘‘հաց Քրիստոսի,,, որպէս ասէր զանձնէ սուրբն Իգնատիոս Վկայ։ Ապա պարտ է զի կասցիս, զի աղաւցիս, զի թրմեացիս, զի ի հնոցի բազում վշտաց եւ հակառակութեանց եփեացիս։ Զաւնիցե՞ս դու զայս եւ ո՛չ չարչարիցիս՝ զի Քրիստոսի հաց լինիցիս։

Բ. Որ տէրէ ղանդ է՞ր՝ ուխտէ ղնա, է՞ր ապեայ ղանդ է՞ք յալէքսէիս յայոմի՝ է կեանան յաւիտենական պահեսցէ ղնա։ Զմիտս եւ զդիտաւորութիւն բանին վասն հատոյ ցորենոյ՝ ի մեզ ձգեալ հասուցանէ, զի բազում արդիւնս արասցուք ի կեանան յաւիտենական։ Յորո՞ւմ կարգի իցես դու. այնոցի՞կ՝ որ սիրիցեն զանձինս իւրեանց մարմնաւոր սիրով, եթէ այնոցիկ՝ որ ատիցեն զնա, եւ հակառակ ելեալ կռուիցին ընդդէմ դժնդակ յօժարութեանց, եւ չընորհիցեն ինչ զգայնոց։ Ի քո ձեռս է, զի զայս կամ զայն ընտրեացես։ Այլ աղաչեմ՝ մի ընդ զգայութեանց ի խորհուրդ մտանիցես, այլ ընդ վախճանի կատարածին։ Ասա՝ թէ սիրիցե ոք, անդ՝ կորնչի, եւ այն՝ յաւիտեան։ Ճշմարտութիւն զայս ասաց։ Ասա՝ թէ մեռուցանիցէ զանձն, անդ՝ երանելի լինիցի յաւիտեան։ Անդր զխորհուրդս քո ուղղեա, յոր ատեղծեալ իսկ ես։

Գ. Եթէ ոչ էիս պաշտօնէ՝ զինչ էր էիւոյէ։ Ա՛ւ այնոսիկ են բանքն՝ որ պաշտիցեն զՔրիստոս, հոգ յանձին կալեալ վասն այլոց փրկութեան։ Յայսպիսեաց ասէր ‘‘պահանջէ զՀետ երթալ գործոց իւրոց եւ նմանողք լինել՝,, ասէ սուրբն Յակեբերան, ի ձեռն հասատատունն մեռուցման. եւ քանզի զայն

հաւանեցուցանել պարտին ամենեցուն՝ զորս ի փրկութեան ճանապարհն ածել կամիցին, հարկ է՝ զի եւ ինքեանք ընդ այն ճանապարհ գնայցեն: Իսկ արդ՝ դու զի՞ գործես. կամիս պաշտել զքրիստոս, այլ ոչ կամիս մեռանել զմարմին: Եթէ գործոցն իսկ ազնութիւն եւ օրինակն քրիստոսի հաւանեցուցանել քեզ զայն չկարիցեն, հաւանեցուսցէ զքեզ՝ վարձուցն հաստուցումն. Ո՞ր, ասէ, էան եմ, անդ է՛ պաշտօնեայն իմ եղիցի:

Թ. ՃԱԲԱԹ

Քրիստոս որ Տէրն Տէրոց էր է խօսէ:

Ա. Ե՛ս յորժամ Տէրն Տէրոց չէրէի: (Յովհ. ԺԲ:) Վասն լարձրանալոյ ի խաչի են բանքն: Ապա ուրեմն զբարձրանալն իւր եւ զփառս՝ ի խոնարհութեան խաչի հաստատեալ էդ քրիստոս: Եւ մեզ պարտ է պարծել ի խաչն Տէրոն մերոյ Յիսուսի քրիստոսի: (Գաղատ. Զ:) Զի՞ արդ կասկածեմ՝ թէ ոչ ի ծանականս եւ ի նախատինս խնդրես դու զփառս քո, այլ ի գովութեան մարդկան, ի կայթիւնս, եւ ի պարծանս հանճարոյ եւ իմաստութեան: Այլ այս իսկ է հակառակ ելանել փառացն քրիստոսի: Զայնենէսին չգիտէիր որ էս, այս ինքն՝ ընդ իմով իշխանութեամբ նուաճեցից: Քանզի ի ձեռն խաչի ստացաւ քրիստոս, զէյոնոն Յիսուսի քրիստոսի ամենայն ժողովուրդ երկնեցի: (Փիղիպ. Բ:) Գիտիցե՞ս արդեւք, թէ վասն էր ոչ նուաճիցես ընդ ձեռամբ զախտս կատեաց քոց, զի ոչ երբէք չէրէիր, ոչ ելանես ի խաչ առ ոտն կոխեալ զհպարտութիւն: Ապա էս՛ էիցէ քեզ այսուհետեւ

պարծել, բայց միայն ի խաչն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսէ: (Գաղատ. Զ:)

Բ. Պատասխանի եւս նմա ժողովուրդն, ... զո՞ւ ընդդէմ ասես՝ ըստ պարտ է քարոզանել որդոյ մարդոյ. «Ո՞վ է այն Որդին մարդոյ: Այսպիսի իմն է տգիտութիւն ժողովրդեան: Տեսանէ եւ լսէ զՈրդին Աստուծոյ որ մնայ կայր, եւ ոչ ճանաչէ: Արդարեւ իսկ ոչ բանիւք զնոյնօրինակ տգիտութիւն ցուցանես դու, այլ գործով: Ժամ դիպող հասանէ երբեմն խոնարհութեան, լսես ի ներքս ի սրտի քումմ զԱստուած որ խրատէն՝ թէ Ա՛ստ կոխեա զքո հպարտութիւն: Անտուստ պատասխանի տայ երկեւղն ամենից. Լիցի մեւս այլ պատեհ ժամանակ. Զէ ինչ պիտոյ՝ թէ հրապարակաւ այն լինիցի, եւ այլ բազում սոցին նման: Որպէս թէ չլիցէ Քրիստոսի աշխարհատես յայտնութեամբ կախեալ: Ապա յիրաւի կշտամբեացէ զքեզ Քրիստոս, թէ Փութր ինձ ժամանակ լոյս ընդ յերկիր է: Յիրաւի խրատ տայցէ, թէ Գնասցէ՛ ինչ պէտ զլոյնն առնէ, թէպէտ եւ փոքր եւ սակաւ իցէ լոյսն, այլ պարտ է այնու վարել՝ զի առ մեծն եւ առ յոլովագոյնն հասանիցես:

Գ. Եւ այնպէս նշանս արարեալ էր առաջի նոցա (ժողովրդեանն), եւ նոքա ոչ հաւատային ի նա: Վատթարութիւն վարուցն եւ ապականութիւն՝ արգել լինէր նոցա: Բազում ինչ հրամանս եւ վարդապետութիւնս Քրիստոսի ի միտ առեալ գիտես, այլ քանզի իղձքն վատթարք յայլ իմն միտեն՝ արդեամբք ոչ ցուցանես: Բայց ասէսն եւ չէշ խոնաց անփ բազմ հաւատով: Քանզի վասն փարիսեցոցն ոչ յայտնէին, զի ի ձո-

ընդրեցին ելանէին։ Զի՞նչ չեն ձեռնհաս վճարել ակնածութիւնք մարդկօրէնք։ քանզի սիրեցին զփառս մարդկան, առաւել քան զփառս Աստուծոյ։ Ո՛ ամօթ եւ ծանականք. զի մի մարդկան յաչաց ելանիցես, ընտրես յԱստուծոյ աչաց ելանել։

Ա. ԿԻՐԱԿԻ
ՑԻՍՆԵԿԱՑ

Ի-բոժանէ-ր ըզ-ը լու-սոյն ի-րոյ զ-ոգէ-սդ։

Ա. Ե- լոյս յաշխարհ եկի, զի ամենայն որ հաւատայ ին՝ ի խաւարի մնայ։ (Յովհ. ԺԲ։) Նախիմք ի խաւարի մնաց խաւարելոց եւ ի սուտերս մահու, զոր առնեն ցանկութիւնք մեր։ Մատչի լոյսն, եւ հրաւիրէ զմեզ։ Որ գայ ընդ ին՝ ընդ խաւար ոչ գնայ։ (Յովհ. Ը։) Այլ մեք սիրեմք առաւել զխաւար։ Ուսաք կամ ընդէր։ Զի այս լոյս չէ դատարկ. հաւատք մեռեալ՝ չէ բաւական, այլ պարտ է թէ գործովք ցուցանիցի։ Տաղտկաս զլուսոյ որ ցանգ շարժի՝ զբրիատոսի առաքինութեանցն ասեմ, զհետ երթալ։ Եւ միշտ իսկ այդպէս առնիցես։ Զլոյս մարմնոյ թէ հանէր ոք ի քէն, զի՞նչ ոչ առնէիր, զի ընկալցիս միւսանգամ. այդպէս անարգ իցէ քեզ լոյս հոգւոյ։

Ի. Որ անարգէ զիս ե- ոչ ընդունի զբանս իմ, գայ որ դատէ զնա. բանն զոր ե- խօսեցայ՝ նա դատէ զնա յա-ա-րն յետնա-մ։ Քաւ լիցի, ասես, թէ անարգիցեմ զբրիատոս. անհնարին ապիրատութիւն է այդ։ Այլ ոչ ընդունիս զբանս նորա՝ որ ի ձեռն ազդեցութեանց, եւ լուսաւորութեանց, եւ ի ձեռն կանոնաց եւ Առաքելոցդ ասին զքեզ։ Եւ

այս իսկ է զՔրիստոս անարգել: Սոքին պատճառն գքեզ յաւուրն յերկնաւոր: Քանզի ասացի յայնժամ. Թէ Զայս ինչ լոյս խաւարեցուցեր, զայն խրատ անարգեցեր, զայդ կանոն առ ոտն հարեր: Ապա տես, զի միոր անարգեսդ՝ անարգեսցիս:

Գ. Եւ յանդնէ իմիք ոչ խօսեցայ, այլ որ ատելոցն ձեր Հայր, նա եւ ինձ պատուիրէր՝ ինչ ասացէ եւ ինչ խօսեցայց: Որչափ երանելի յայնժամ լինիցիս, եթէ կարիցես ասել՝ Թէ Ցանձնէ իմիք ոչ ինչ խօսեցայ, ոչ ինչ գործեցի, այլ զամենայն ի հրամանէ Աստուծոյ կամ Առաքնորդացն: Այլ զայս թերեւս ցանկաս առաւել՝ եւ ոչ վճարես: Զգործեա ինչ արդեւք ըստ հրապուրանացդ պայնոց: Զասեա ինչ բանս կարեօք: Այս իսկ է գործել եւ խօսել ըստ հրամանին Հօր: Մի զանձն քո զրկեր ի վերին միթարուսթենէ անտի՝ զոր ոչ այլ ոք կարող է տալ քեզ կամ բառնալ ի քէն, բայց՝ դու ինքնին գլխովին:

Ա. ԵՐԿՈՒՀԱՒԱԹԻ

Վասն ընչանաց որ անիծաւ:

Ա. Այգաւոյն էբրե պոչյաւ անդրէն է քաղաքն՝ քաղցեաւ, եւ փետել ընչեն զի է վերայ ճանապարհին, եկն է նա, եւ ոչ ինչ եգիտ է նմա՝ բայց զիայն տերեւ: (Մատթ. ԻԱ:) Զմտաւ ած ի թզենւոջն յայնմիկ զանձն քո: Քաղցնու Տէր պտղոց գործոցն քոց, զորս՝ Թէ ազնուական եւ առատամիտ ոք էցես, վասն այնորիկ իսկ զի քաղցնու նա՝ պարտիս տալ: Գայ առ քեզ ի ձեռն այնչափ շնորհաց՝ զոր բաշխեհ նա առ բարւոք գործելոյ:

Եկեսցէ եւ առանձինն իմն գատաստանաւ ի մահուան։ Ազէ, զո՞ր պատուղս բերեր։ Ոչ ինչ գտանէ՝ զոր ճաշակիցէ։ Կեղծաւորութիւնն՝ որով զմարդիկ խաբեցեր, եւ արտաքին կերպարանքն առաքինութեան՝ փըշո՞ւոյն եղէն։ Կամիցի՞ս արդեւք ի նմին գատաստանի այդպէս թափուր ի պաղոց գտանել։

Բ. Ե՞ս ասէ ցնա, ի այսո՞ւհետե՞ւ է էն պտո՞ղ եղէցէ յաւիտեան։ Եւ ընդէ՞ր. զի տերեւս միայն ունի։ Այլ սակայն՝ չէ ոչ խոկէր ժամանակ ընդ, ասէ Մարկոս։ (— ԺԱ։) Խորհրդական իմն է դիտաւորութիւն մատցն։ Եթէ ի ծառոյ արտաքոյ իսկ պաղոցն ժամանակի՝ պտուղ խնդրէ, որչափ եւս հաւատեաւ ի քէն խնդրիցէ՝ ի ժամանակի տալոյ արդիւնս։ Եւ տակաւին անփոյթ առնես զժամանակէն, զպատեհ դիպուք զանց արարեալ անցանես, զշնորհս վատնես, եւ տերեւովք միայն շատացեալ՝ նենգութեամբ իմն զառաքինութիւն կերպարանիս։ Զերկընչի՞ս, չզարհուրի՞ս յայնմանէ, թէ Անիծեալ լիցի որ գործէ զգործ Տեառն նենգութեամբ։ (Երեմ. ԽԸ։)

Գ. Ե՞ս ո՞չ ամենայն ըստ ոչ ինչ։ Այս ինքն՝ ի բաց մերժեալ նիւթոյն որով անանձնէր։ Այս պատիժ այնոցիկ է՝ որ ոչ ըստ շնորհաց գնացս ցուցանիցեն։ Հիւթքն՝ որով անանձին տալ պտուղս գործոց բարեաց՝ օդնականութիւնք շնորհաց են. յիրաւի եւ յարժանի բառնին այնպիսի օգնականութիւնք ի նոցանէ՝ որ ոչ նոքօք վարիցին։ Այնպիսիքն չորանան լքեալք եւ թողեալք ի շնորհաց, զի առանց շնորհաց ատոյգ իսկ է՝ թէ չկարեմք գործս ինչ արժանաւորս

վարձուց վճարել։ Նմին իրի որ ոչն կամեցան՝ մինչ կարող էին, ոչ կարիցեն՝ յորժամ կամիցին։ Զիցէ այս քեզ շատ, զի յորդորեացիս արժանի ըստ չնորհացն վարս ընծայեցուցանել։

Ա. ԵՐԵՔՇԱԲԱԹԻ

Առաւ այբ՝ որ է վրայ առեալ էր։

Ա. Այր ի էր պանուպէր, Աստուած, որ պնիեաց այէէ, (Մատթ. ԻԱ.) զհոգի քո, եւ ցանգով պատուիրանաց եւ կանոնաց, եւ փորեաց է նմա հնձան խորհրդոց՝ յորոց չնորհքն բխեն, եւ շինեաց աշտարակ կամ իւրոյ տեսչութեան, կամ հրեշտակական պաշտպանութեան, կամ Առաքնորդացն ուսնութեան, եւ եպ պնա ցհլա, ցքեզ։ Արդ՝ անկեաց զքեզ, որ ստեղծն զքեզ, յուսով պաղոյ՝ զի զՏեր Աստուած քո օրհնեացես, եւ մեծարեացես եւ նմա ծառայեացես։ Բայց զոր պատուղս եառուր դու. թերեւս փուշ եւ խաղող լեղի։ Քանիցս անգամ զցանդն քակեցեր. քանիցս խոչ անպտուղ եւ երէ վայրի, կամ ապականեալ ցանկութիւնք արգելցան յայգւոջ։ Որպիսի մեծարանօք մատչիս դու ի խորհուրդս աբեանն Քրիստոսի։ Զի՞նչ միտս մեծամեծս ունիս դու, եւ որչափ հոգ ի վերայ ուսնութեանն Աստուծոյ եւ հրեշտակաց եւ Առաքնորդաց։ Եւ սակայն ոչ եթէ պարզեւեցաւ քեզ այդին այն՝ այլ ի վարձու տուաւ։ Պահանջեացի ի քէն պատուղ։ Զի՞նչ տացես պատասխանի։

Բ. Իբրեւ հրեշտակ ժամանակ պղոյ, առաքեաց զնարայ եւ զՀլիան՝ առնուլ

ղպրոցը նորա: Թէ զինչ ինչ արար քեզ Աստուած, եւ զինչ դու նմա՝ այսու նշանակի: Քանիցս անգամ տուէքաց նա զհոգոյս էր, զքարոզս, զԱւաղնորդս, զներքին ազդեցութիւնս՝ ազդ առնել քեզ զի տայցես պատուղ: Այլ զոր օրինակ խալեալ հլուիկն զհոգոյն նորա, զոմն փանդխին, զոմն ապանին, զոմն խոշոյիկին, նոյնպէս եւ դու ի զուր եւ ընդ վայր զշնորհն ընկալար, եւ չկամեցար լինել նոցա գործակից, զազդեցութիւնն շիջուցեր, զխրատս անարգեցեր: Ո՛ մարդասիրութեան Աստուծոյ եւ քո ապախտաւորութեան:

Գ· Դարձեալ տուէքաց այլ հոգոյս քոզոմ փան զոհալինն, ե՛ արբին նոցա նոյնպէս, յերրորդում եւս նուագի: Տես դու զտիպ եւ զօրինակ կատարեալն հնազանդութեան: ,,Թէպէտ եւ գիտէին իսկ զայն թէ զայլ ծառայն անապօրունութեամբ սպանին, այլ իբրեւ առաքեցան՝ ոչ երկմտեցին, եւ ոչ պատճառս պատասխանուոյ խնդրեցին, այլ առանց ինչ ընդ բանս ածելոյ՝ զհրամայեալն կատարեցին,,: (Ս· Գրիգոր:) Ո՞չ նոյնպիսի ինչ հնազանդութիւն՝ եւ պայման կենաց քոց ի քէն պահանջէ: Ւոյե՞ք քո արդեաք նոյնպիսի հնազանդութիւն:

Ա· ՀՈՐԵՔՇԱԲԱԹԻ

Սպանումն Հոգեին Որդոյն:

Ա· Յետոյ տուէքաց ու նոա զՈրդէ է՛ր ե՛ ասէ՝ ընդ ե՞ս մոլեսցեն յՈրդոյ սոփէ իմէ: (Մատթ· ԻԱ:) Յետ այնչափ զշնորհն արհամարհելոյ՝ կարող էր Աստուած պատժել զքեզ: Այլ զողորմութիւն իւր ի գործ ար-

կեալ՝ առաքեաց եւ զՈրդի իւր ի սիրտ քո ընդ կերպարանօք Գոհութեանն խորհրդեան, զի սէր նորա վառեալ բորբոքեսցէ զքեզ, խոնարհութիւնն՝ խոնարհեցուսցէ, խաչն եւ չարչարանքն՝ յօժարեցուսցեն զքեզ տալ պատուղ մեռուցման։ Պարտ էր քեզ ամաչել յՈրդւոյ աստի Աստուծոյ, եւ զնորա վարդապետութեամբն եւ զօրինակօք դիրկս արկեալ փարել։ Այլ դու ո՛րչափ բազում հեռացեալ մեկնեցար ի վարուց նորա։

Բ. Իսկ հլիւն էբբե՝ պետն Ղորդին, ասէն ընդ ինք՝ աա է ժառանգն, եկայք սպանցուք զնա։ Զիարդ սակաւ ամաչեցին յՈրդւոյ անաի, այլ եւ դու իսկ ոչ ինչ աւելի քան զնոսա՝ զի չամաչեցեր մեղանչել։ Հանէր զնա որպոյ տան զսպին, յորժամ սեղի մեղացն եառուր։ Սպանէր զնա յանձին քում, եւ զարիւն նորա անարժանութեամբ առ ոտն կոխեցեր։ Դու ոչ մեծարեցեր զՈրդին Աստուծոյ, մեծարեսցէ զնա Հայր՝ յորժամ ի դատել եկեսցէ, եւ վերք Որդւոյն ընդդէմ քո բողոք բարձեալ բարբառեսցին։

Գ. Արդ՝ յորժամ եկեսցէ Տէր այգոյն, զի՞նչ պատասխանի այնոցիկ։ Աւետն ցնա. զչարն՝ չարս՝ կորուսանէ։ Ի՞մ իմիք այլ իմիք մարթի էր քեզ ակն ունել՝ վասն այնպէս անարժանութեամբ գնալոյ քո ընդ Որդւոյն Աստուծոյ. այլ գթացաւ ի քեզ Աստուած։ Եւ զի մի չարս՝ զքեզ կորուսանէ, յայնպիսում վայրի հաստատեալ եդ զքեզ՝ ուր բարւոք զանձն կորուսցես ի ձեռն հանապազորդ մեռուցման։ Եւ ո՛րչափ այն կարեւոր սանձ է քեզ՝ առ չանկանելոյ վերատին. այլ զիարդ դիւրաւ զայն ի բաց թօթափես եւ խորչիս ի նմանէ։

Ա. ՀԻՆԳՇԱԲԱԹԻ

Հարսանիք որդւոյ Թափաւորին։

Ա. Թափաւորն արար հարսանիս որդւոյ իւրոմ, եւ առաքեաց զծառայս իւր կոչել զհրաւիրեալսն ի հարսանիս, եւ ոչ կամեցան գալ։ (Ա տոմ. ԻԲ։) Հայրն յաւիտենական խօսեցաւ զՈրդին մարդկեղէն բնութեանս։ Հանդերձեալ պատրաստեաց կոչունս աւետարանական վարդապետութեան եւ կատարելութեան։ Զբազումս հրաւիրեաց առ այն եւ զքեզ ընդ նոսա։ Այնու իսկ՝ զի վկարդ վանականութեան յանձն առեր, խոստացար թէ գամ։ Վասն այնորիկ առաքեաց զծառայս իւր՝ զսուրբ ազդեցութիւնն, ասել քեզ՝ թէ Ջճաշ իմ պատրաստեցի. ժամանակ դիպող զկատարելութենէ փոյթ առնելոյ՝ հասեալ պատրաստեալ կայ։ Այլ դու յոլովցեալ գնացեր յափրակ վաստիար ըղձից, գնացեր ի վաճառս մխիթարութեանց արարածոց, անդռնեալ արհամարհեցեր զազդեցութիւնն որ հրաւիրէին։ Տեսանե՞ս զանարժանութիւնն։

Բ. Իսկ ներքսն... քարկացաւ եւ առաքեաց զպանողսն զկնի։ Ընդէր ոչ առաքեաց այլ եւս ծառայս, որպէս վերագոյն առնուտէրն՝ յայգի անդր։ Վասն էր արգելք իսկ եւ իսկ բարկացաւ եւ սատակեաց զնոսա. զի անդ՝ ծառայքն զպարտս պահանջէին, իսկ աստ՝ ընծրհս կոչնոց մատուցանէին։ Եւ առաջի Աստուծոյ՝ զոր օրինակ նշանակ մեծվայելչութեան է մատուցանել ընծրհս, այնպէս եւ յանցանք ընդդէմ մեծվայելչութեան՝ արհամարհել զընծրհս։ Եւ որչափ դու զնորա ընծրհսն արհամարհեցեր։

վասն զի արհամարհել կամ չկամել լինել գործակից՝ մի եւ նոյն է։ Ապա արժանի եղեր սատակելոյ։ Ողորմութեան Աստուծոյ է, զի տակաւին այլ եւս ծառայս առ քեզ առաքէ, եւ այլ եւ այլ ազդեցութիւնս եւ լուսաւորութիւնս։ Տես, զի քաղցրութեամբ ընկալցիս։

Գ. Հարուածիւս պատրաստ են, եւ հրաւիրեալն չէին արժանի։ Արդ երթայ յանցս ճանապարհաց, եւ ըստ ինձանգամ գտանիցէ՝ հանէիցէ ի հարուածս։ Մերժեցեր ցայժմ զկոչունս աւետարանական կատարելութեան, կամ վասն հեղգութեան դնալոյ, եւ կամ առ դժուարութեան յերկրաւորաց աստի զանձն անջատելոյ։ Ի միտ առեալ գիտես՝ թէ անարժան գործ գործեցեր։ Ապա դիր զանձն քո յանցս ճանապարհաց քոց, յանցս կամ յելս կենաց ասեմ։ Հարց զմահն, թէ զինչ խրատ տայցէ. պարտ իցէ արդեւք երթալ առ այն կոչունս կատարելութեան, եթէ յուլացեալ անփոյթ առնել։ Ընկալ զխորհուրդ նորա։ Զոր յայնժամ ցանկացեալ թէ գործեալ էիր, այժմն իսկ գործեա։ Անագան ուրեմն է յայնժամ ցանկանալն։

Ա. ՈՒՐԲԱԹ

Վասն որոյ՝ որոյ չէր պէտ հանդերձ հարուածոյ։

Ա. Եւ մտեալ ներքսագոյն հայել պատմականօքն, եթէ ոչ ոք էր պէտ հանդերձ հարուածոյ։ (Մատթ. ԻԲ։) Հանդերձիւն հարսանեաց իմաստիր զոր զկեանս եւ զվարս՝ որ հանգոյն եւ միաբան կարգի ուրուք իցեն։ Զմտաւ առ՝ թէ եւ կեանք

եւ բարք քո նոյնպիսի իցեն։ Եւ ասէ ցնա զայրացեալ, Ընկէր, հեռացնելով ինձ, զի՞րդ մտեր այր, զի ոչ առնէր հանդերձ հարսանեաց։ Ձէ բաւական երեւել քեզ վանական, այլ պարտ է լինել բարուք եւ վարուք։ Եթէ յայսմ ի սմին իսկ վայրկենի կոչէր զքեզ Աստուած քննել յառաջինն դատաստանի, որպիսի՛ ոք համարիս թէ գտանէր զքեզ։ Եւ նա պապանձեցաւ։ Ոչ կարես առաջի Աստուծոյ բարուրս ինչ չմեղադրութեան յօդել. ամօթապարտեալ պապանձեացիս։ Այլ այժմ մինչ դեռ ժամանակ կայ, խօսեաց աղաչելով, եւ հանդերձ՝ որ Տեառն հաճոյ իցէ, պատրաստեա։

Բ. Յայնժամ ասէ Նոփսարն ցսպասաւորն, կապեցէք ղոտս ղոս եւ ձեռս եւ հանէք ղոս ի խաւարն արտաքին։ Ի բաց մերժի, ասէ սուրբն Ամբրոսիոս, "զի մեղաւոր էր՝ եւ ըզպարծանս արքունեան յանձն իւր դրաւէր"։ Ոչ դիւրաւ հանդուրժէ Աստուած այնպիսումն՝ որ ի վանս իցէ, եւ ոչ ըստ վանացն զվարան եւ զկեանս պատշաճիցէ։ Արդարեւ իսկ պարտ է քեզ երկնչել՝ եթէ այլակերպ ինչ իցեն կեանք քո։ Թէպէտ եւ համարիցիս դու՝ թէ կարիցես ծածկեալ կալ ի բազմութեանն, Աստուած զծածուկս յայտնեացէ։ Թէպէտ եւ ի վանաց ոչ ի բաց մերժեացիս, մերժեացիս յերեսաց Աստուծոյ, որ ճշմարիտ լոյսն է ի խաւարի եւ ի կուրութեան մտաց։ Կապեացին ձեռք եւ ոտք քո ի հաղբս կարեաց ցանկութեանց քոց, զի մի բարւոք գործեացես։ Քանզի սոքիմբք կապեալ կաշկանդի բազում անգամ՝ որ կարի ընդարձակասուն ոք իցէ։

Գ. Բայց ահ են խոչեցեալք, եւ ահա

ընդբեալէ: Այս իսկ է՝ որ պարտ է յահի եւ ի դողութեան ունել զքեզ, եւ հոգ վասն կոչման ի միտան ծնանել՝ զի հաստուցանել զպարտս կոչմանն ջանայցես: Ոչ եթէ վասն այնորիկ զի կոչեցեալ ես՝ ընտրեալ իցես. կոչումն չէ քո, այլ ի շնորհացն Աստուծոյ, նա եւ առանց ինչ յառաջագոյն քոյոյ պատրաստութեան: Այլ զի ընտրեացիս ի փառս՝ պարտ է եւ յանձնէ քումէ նպաստամատոյց լինել: Լեր ունկնդիր խորհրդոյ Առաքելոյն. Փոխանակէ՛ զի բարեաց գործովէ՝ հաստատուն ձեր կոչումն եւ ընտրութիւն պահիցէ: (Բ. Պետր. Ա:)

Ա. ՇԱԲԱԹ

Խնդիր վասն հարկս տալոյ կայսեր:

Ա. Վա՛րդապետ, գիտեմ զի ճշմարիտ ես, եւ զճանապարհն Աստուծոյ ճշմարտութեամբ ուսուցանես, եւ ոչ է քեզ գոյն գործէ, եւ ոչ հայիս երեսս մարդոյ: (Մատթ. ԻԲ:) Ճշմարիտ եւ կարի իսկ ճշմարիտ է այն գովութիւն քրիստոսի: Երանի՛ թէ եւ դու առանց սուտակասպասութեան այնմ գովութեան լինէիր արժանի, որ ասեսդ զանձնէ՝ թէ քրիստոսի ձեռս երթամ: Իցե՞ս արդեւք անձամբ անձին քումմ ճշմարիտ: Ո՞չ խաբես զքեզ, զբարին՝ չար, եւ զչարն՝ բարի կարծեցուցանելով: Կալեա՞լ իցե քո ճանապարհն Աստուծոյ, զճանապարհ պատուիրանաց եւ կանոնաց. եթէ զհետ շաւղաց ընկերացն եւ ախտից կարեաց քոց երթաս: Ո՞չ է քեզ գոյն զարտաքոյ քան զԱստուած. ո՞չ զանձնէ քումէ: Ո՞չ հայիս երեսս մարդոյ. ո՞չ զայս ոք ողոքես, միւսոյնն քծինս տաս. եւ

զայլ ոք առանձինն իմն սիրես: Ո՛րչափ հեռի գտանիս ի գովութենէ վարդապետին քո աշակերտդ վաստիար:

Բ· Զի՞որ ընթ էիր· պո՞ր է հոգի՝ փալ կայսեր՝ ինչ ոչ: Զիք ինչ չար ի բանս հարցմանն, այլ ծածկեալ կայ ի սրտի նենգութիւն: Զի որոց հարցանէինն «խորհուրդ այն կայր ի մտի՝ զի ըմբռնեսցեն զնա բանիւք»: Նմին իրի իսկ կշտամբեալ յանդիմանէ զնոսա· Թէ՝ Զի՞ փորձէք զիս կեղծաւորք, յայտ արարեալ՝ թէ զիարդ չիցէ նմա հաճոյ նենգութիւն: Խնդրէ տեսանել զդահեկանն: Մատուցանեն նմա դահեկան մի: Յայնժամ ասէ ցնոսա· Ո՞չ է պատկեր այս կամ գիր: Ո՞ր պատկեր ես դու· Ասուծոյ: Այլ որչափ խանդարեալ եւ ապականեալ: Պատկեր հողեղինի արարեր դու զպատկերն զայն: Ժամ է, զի որպէս զգեցար զպատկեր հողեղինին, զգեցցես եւ զպատկեր երկնաւորին: (Ա· Կոր· ԺԵ:) Նորոգեա զանձն քո, ինչէ նախընթացդ է էիր, (Գաղատ· Դ·) եւ կարիցես ասել· կենդանի եմ, այսուհետեւ ոչ ես՝ այլ կենդանի է յիս Քրիստոս: (Գաղատ· Բ:)

Գ· Երկայր տուր կայսեր՝ կայսեր, եւ Աստուծոյ՝ Աստուծոյ: Իւրաքանչիւր զիւրն պարտ է տալ: Ասուծոյ ես՝ որչափ եւ որպիսի ոք եւ իցես· Ասուծոյ են մարմինն, հոգին, զգայութիւնն· եւ համօրէն զօրութիւնք: Տա՛ս արդեւք Ասուծոյ զմարմին եւ զզգայունս քո, ի նորա՞ փառս եթէ ի քո դիւրութիւնս արկանես զնոսին ի կիր: Տա՛ս նմա զհոգի քո՝ խորհելով, սիրելով եւ երկնչելով ի նմանէ, եթէ յարարածս հարեալ ըղձիւք քովք ընդ գեհենին քարշիս: Տես, թէ վասն քանի՛ պատճառաց եւ յորջորջմանց զանձն քո

Աստուծոյ պարտիս: Ստեղծ զքեզ, փրկեաց զքեզ, պահեաց զքեզ, կոչեաց զքեզ, այնչափ անչափ երախտեօք լցեալ մեծացոյց զքեզ: Տուր եւ ընկերին զսէր՝ զոր պարտիս: Նորա պատկեր է եւ նա, որ եսդ դու, ի նմանէ իսկ ստեղծեալ, եւ նովին արեամբ փրկեալ:

Բ. ԿԻՒՐԱԿԷ
ՑԻՍՆԵԿԱՑ

Վասն ղեղի պատուիրանի սէրոյ:

Ա. Եհարց զի ումն ի նոցանէ զնա, վարդապետ՝ ո՞ր պատուիրան ղեղ է, զոր առաւել քան զամենայն պահանջէ Աստուած: Ե- Ցիսուս ասէ ցնա, սէրնոցա զՏէր Աստուած ս յամենայն սրտէ ս-ոյ, այլովքն հանդերձ, այս է ղեղն է- ա-ալին պատուիրան: (Մատթ. ԻԲ:) Առնուս ի միտ. ա-ալին, ապա անտի իսկ պարտ է սկսանել. ղեղ, ապա աստ արժան է հանդուցանել: Սէր՝ թագաւոր ըղձից է, եւ շարժիչ առաջին, ապա սա պարտի շարժել զամենայն, եւ ինքն ձգեալ ընթանալ յիւր վախճան՝ քան զոր արտաքս չէիք ինչ սիրելի: Համարեցարո արդեւք զայն պատուիրան իբրեւ ա-ալին է- ղեղ: Զարարո ինչ երբեք նախամեծար քան զԱստուած: Երանի թէ այնպէս իսկ էր: Լիցի գոնեայ յայսմ հետէ ա-ալին է- ղեղ սիրելն զԱստուած: Զայս արդեամբք իսկ ցուցանիցես, եթէ զամենայն առ նա ուղղիցես, եթէ եւ ոչ զմիան մի արտի քո՝ սիրոյ արարածոցն ընծայիցես, եթէ խլեսիցես ընդ Առաքելոյ արհամարհել զդժուարութեամբք. եւ ասել, թէ ո՞վ ղեղնոցէ զնէ է սէրոյ: (Հռոմ. Ը:)

Բ. Ե- երիւրդն նման սին, սէրնոցա զնա-

ՀԷՐ ՚ո ԷՔԲԵ՚ ՂԱՆՅՆ ՚ո: Կանոն զընկերն սիրելոյ է իւրաքանչիւր ոք անձին իւրում: Ոչ ոք կեղծեօք, ոչ ոք նենդութեամբ զանձն սիրէ: Ոչ ոք չար կամի անձին իւրում, նա եւ ոչ կարի իսկ դոյզն չար. չիք ոք որ չկամիցի բարի անձին իւրում, եւ ի բարեաց միջի զայն՝ որ լաւագոյն քան զամենայն լաւս իցէ: Ապա պարտիս, (եւ այս իսկ պատուիրան մեծ է,) սիրել առանց կեղծաւորութեան զընկերն. ի բաց առնել ի նմանէ՝ որչափ ինչ ձեռնհաս իցես, զչարիս, եւ հոգալ նմա բարիս: Այլ ոչ եթէ մի ոք միայն է ընկեր քո՝ այլ ամենայն ոք: Ապա չէ արժան քեզ այնպէս իմն ի մի ոք զգուշութիւրոյն բեւեռել՝ մինչեւ յայլոց ի բաց հանել:

Գ. Յայս երկոսս պատուիրանս ամենայն օրէնք ե՛ մարգարէք կախեալ կան: Տես ասա զպատճառս զԱստուած եւ զընկերն սիրելոյ: Պահպանութիւն օրինաց՝ ամենեւին իսկ կարեւոր է քեզ: Զկամի՞ս զօրինօք ինչ անցանել: Զի այսպէս իսկ յուսայի ես յառնել մտացդ: Ապա սիրեա. Ո՛ր ՚ի՛րէ . . . զօրէնն կատարէ: (Հռոմ. ԺԳ:) Այսուհետեւ այսր զկորհուրդս, այսր զբանս եւ զգործս քո ուղղեա, զի համօրէն կեանք քո կրթութիւն իմն սիրոյ լինիցի:

Բ. ԵՐԿՈՒՇԱԲԱԹԻ

Կշռոմբին փարիսեցւոյ:

Ա. Յաղուն Մովսէսէ նոցան պատմէ՚ ե՛ փարիսեցւոյ, զանձնայն ինչ որ ասէցեն՝ ՚ի՛ր ե՛ պահէցէ: (Մատթ. ԻԳ:) Թէպէտ եւ ոչ առաքինի ոք Առաջնորդն իցէ՝ այլ լաւ հրամանն, պարտ է հնազանդել: Թէ-

պէտ եւ չար վարդապետն իցէ, այլ ողջամիտ վարդապետութիւնն՝ հարկ է պահել։ Այլ չէ արժան նմանող օրինակի նորա լինել։ Բայց ըստ գործոյն նոցա ի տունէ։ Ապա ոչ ինչ է այն քո պատասխանատուութիւն, թէ եւ ինքնին իսկ Առաջնորդն՝ զոր ինչ գործել հրամայէ՝ ոչ առնէ։ Նա վասն իւր, դու վասն անձին քո համարս տալոց ես։ Զէ ասէն ես՝ ոչ տունէն։ Քաւ լիցի այդ ի քէն։ Բարւոքն ասել՝ ոչ բանայ զերկինս, այլ բարւոքն առնել։ Ոչ այն խնդրեացի ի քէն՝ թէ զի՞նչ ասացեր, այլ թէ զի՞նչ գործեցեր։ Ո՛րչափ ծանակաց գործ է՝ բանիւ զառաքինութիւն ուսուցանել, եւ գործով զիւր վարդապետութիւն մերժել։

Բ. Ես՝ զնդնայն գործս իբրեւ տունէն է ցոյցս մարդկան։ Մեւս եւս գործ յոռութեան փարիսեցւոցն՝ զոր կշտամբէ, այն իսկ է՝ զի կամին մեծարանս ընդունել եւ յարգանս ի մարդկանէ. եւ եթէ մարդկան հաճոյ գտանիցին՝ զանձինս հանդուցանեն։ Սէրն ցյաոաջգահս, ես զնախոհոս, ես զողջոյնս ի հրապարս, եւ զհրապարակաւ ընդունել պատիւ։ Այսմ ամենայնի թէ կամիցիմք հաւանել, յերկինս է։ Մի այդպէս եւ դու, որ կամիդ լինել ծառայ Աստուծոյ։ Ճշմարիտ է այն բան Առաքելոյ, թէ՝ եթէ մարդկան հաճոյ լինէի, ապա Քրիստոսի ծառայ ոչ էի։ (Գաղատ. Ա։) Ոչ կարէ Աստուծոյ հաճոյ լինել այնպիսին, որ կարի իմն ջանայցէ մարդկան հաճոյ լինել։ Համարեաց թէ եղեր հաճոյ մարդկան, այն իսկ են վտիտ։ Ապա վասն այսպիսի ինչ ծխոյ վաստակեցեր։

Գ. Վա՛յ ձեզ գրագոյ եւ փարիսեցւոյ... զի նման եք գերեզմանաց ըստ ասելոյ, որ արտաքոյ

երէ՞ն ֆէղէցիէ՞ , է՞ ի ներքոյ լի են սկիբօ՞ փե՞ելոց , է՞ ամենայն պղծո՞ւիւ՞մբ : Երրորդ գործ յոռուվթեան որ յանդիմանի , այս իսկ է՝ կեղծիք արքունեան : Ուր պահուհեալ առաքինուվթիւն իցէ , անդ են ճշմարիտ ախտք եւ չարուվթիւնք : Ոչ ինչ օգտէ՝ մանաւանդ թէ բազմապատիկ վնասէ երեւելն , յորժամ եւ լինել չդուցէ : Ոչ ընդ այն Հայի Աստուած՝ թէ զինչ երեւիսդ , այլ թէ զինչ իցես : Նոյնպիսի ես առաջի Աստուծոյ՝ որպիսի ի սրտի եւ ի մտացն խղճի : Ի նմանէ դատելոց ես վասն յաւիտենից՝ եւ ոչ երէ ի մարդկանէ :

Բ· ԵՐԵՔՇԱԲԱԹԻ

կանխաւսոյցո՞ւիւն առաքինոյն :

Ա· Յորժամ փեսանիցէ՞ պղծո՞ւիւն առաքինոյն՝ ղէ կայցէ ի փեղո՞ւն արքո՞ւիւնն տաճարին երուսաղեմացւոց կործանելոյ · որ ընկեռնո՞ւն է ձիւ ասէ : (Մատթ · ԻԴ :) Ի միտ առ թէ տաճար Աստուծոյ ես դու , եւ թէ հասեալ ի վերայ կայ քեզ աւերած ի ձեռն մահուան : Զի քակեացի տաճարս այս : Ի միտ առ՝ թէ զինչ պարտ իցէ յառաջադոյն գործել , զի մի ի վանդ անկանիցիս : Քանզի զուր եւ ընդվայր կամիցիս յայնժամ , յորժամ չկարես : Որ է Հրէասդանէ էին , փախուցեն է լերինս : Ի մէջ ժողովրդեան ընտրելոյ ես · զի յայնժամ յապահովս իցես՝ այժմէն իսկ փախիր ի լեառն՝ որ է քրիստոս , զինմա նմանող լինիցիս : Որ է փանիս կաս առաքինուվթեանն բարձու , ձի ելցանէր առ խոնարհագոյն իրս աշխարհի : (Ս · Հիլար :) Որ յանդէ քրիստոսի անկեալ ես , մի դառնար յետս երբեք առնուլ զձորձս առաջինն գնացից եւ

ընտանութեանց: Որպէս անկասկած եւ յապահովս յայնժամ լիցիս, եթէ այժմիկ զայս ամենայն առնիցես:

Բ. Բայց վայ էնէ յղէսց յաւուրսն յայնոսիկ: Այն կեսին օր՝ հանապազ հասեալ կայ ի վերայ, թերեւս այսօր իսկ իցէ: Վայ քեզ եթէ մինչեւ յայն օր յղի իցես: Լցեալ գեղեցիկ գեղեցիկ ցանկութեամբք, եւ ոչ յառաջապէս ծնանիս զնոսա գործովք: Որ ինչ լաւ յղանաս այժմ ի միտս՝ իսկ եւ իսկ պարտ է ծնանել, վասն զի յայնժամ ոչ եղիցի ժամանակ: Յաղթող կոչէ զի մի հասցէ ի վերայ մահ, յորժամ ցրտանայցես յարբանեկութեան Աստուծոյ: Ե՛ն զի է լքեալոյ, յորժամ ոճս տարեկանաց կատարիցես, եւ յուսութեամբ եւ վստութեամբ կեանս վարիցես: Յամենայն ժամ պարտ եւ պատշաճ է քեզ զայսմ ամենայնէ հոգ ի մտի ունել, զի չիք ինչ ժամ թափուր ի վտանգէ:

Գ. Զի էղէսց յայնժամ նեղութեան մեծ, որպէսզի ոչ էղէ՛ ի սկզբանէ արարածոց աշխարհի: Այս ինքն՝ անպատրաստից եւ յուշացելոց, որ ձգեալ յապաղեցին գործել մինչեւ յայն ժամանակ՝ յորում չէ այլ եւս համարձակ գործել: Տանջեացի ի կեսին մրցութեան անդ մարմինն, այլ առաւել եւս խիղճն մտաց: Լուսաւորագոյնս ի միտ առցես յայնժամ զբարի եւ զչար: Մեծ եւս գոցես յայնժամ զբեռն քո, քան զոր կարծէիր երբեք: Վասն այնորիկ՝ զի ի նեղութենէ անտի զերծանել մարթայցես, այժմէն գործեա՝ զոր կամիցիս յայնժամ թէ գործեալ իցես. այժմ զգոյշ լեր՝ յորոց յայնժամ ցանկանայցես թէ զգուշացեալ էիր: Ընդ մահու մուտ ի

խորհուրդ՝ յորժամ գործել ինչ հասանիցէ, այլ եւ խորհրդոյն ուննկն դիր։

Բ · ՀՈՐԵՔՏԱԲԱԹԻ

Թէ պարտ է սրինաւն կալ ամ գալոցաւքն Տեառն։

Ա · Արինաւն կացէք, զի ոչ գիտէք յորամ ժամու Տէրն կու գայ։ (Մատթ. ԻԴ։) ԻմաստուԹեամբ երկիցես հանապազ, զի գալոց է անշուշտ՝ այլ չգիտես Թէ երբ։ Զինչ՝ Թէ յառաջ քան զսակաւ ամս եկեալ էր Տէրն, որպիսի՛ ոք գտանէր զքեզ։ Զինչ՝ Թէ ի սմին իսկ վայրկենի եկեացէ, զինչ կամիցիս Թէ գործեալ էիր։ Զինչ՝ Թէ գիտիցես եԹէ կեաս միոյ ժամու գալոց է, զինչ առնէիր։ Զոր միանգամ հաստատեիր կայնժամ ի մտի Թէ պարտ էր գործել՝ զնոյն գործեա, զի Թերեւս եկեացէ։ Վասն այնորիկ ծածկեալ է քեզ ժամն այն՝ զի յամենայն ժամ կասկածիցիս։

Բ · Երանէ էջ ծառային այնմիկ՝ զոր եւԹէ Տէրն գտանիցէ արթուն եղեալ։ Այդպէս մեծ իմն է արԹուննն կալ, զի միայն վասն արԹուն կալոյ՝ երանի կարդայ Տէրն զծառայն։ Որ սակ՝ չտայ Թոյլ գողոյ ի ներքս սպրդել, եւ զինչս նորա բառնալ։ Ոչ անցանէ ժամ պատեհ բարւոյ գործոյ՝ զորմէ ոչ հասեալ բուռն հարկանիցէ։ Աղէ դու իսկ ինքնին ասա ցիս։ Ուր զԱստուած նկատեցեր, յանցեաւր բնաւ յանցանս Թէպէտ եւ ԹեԹեւս իսկ։ ԵաւԹ տեղի չարի իմիք յօժարուԹեան, ոչ յամենայն դէպս բարւոք գործեցեր։ Այլ ո՞չ ապաքէն այս իսկ իցէ երանեալն լինել։ այնպէս վարս ընծայեցուցանել՝ զի ամենեւին առանց արատոյ ի-

ցես։ Երանելի է այր՝ որ ֆրա- տրանց արա- պոյ։ (Սիր. ԼԱ։)

Գ. Ապա ինչ ասեցէ ձառային լար։ Դիր առընթեր բարւոյ եւ արթուն ծառայի զչարն՝ որ ասէ ի սրտի իւրում, Տէր իմ յամէ գիալ, որ ի թուլութեան եւ ի մեղկութեան իւրում խորհի ի միտս, թէ կայ դեռեւս ժամանակ՝ յորում եռանդմամբ գործիցէ։ Ո՛հէք եւ թշուառական։ Գոյցէ Տէր ձառային այնորիկ յառաջ՝ յորմէ ոչ ոք առնէցէ։ Ո՛րչափ ահ յայնժամ նորա լինիցի, որպիսի սոսկումն եւ դողումն։ Զինչ՝ թէ հարկանիցէ զձառայակիցս իւր ընորհելով եւ թողացուցանելով ցաւնականն յօժարութեան։ Զինչ՝ թէ ուրիցէ իւր ընդհակառակ զաւնականն մասին։ Հաւատամ թէ չկամիս նոյնպիսի ոք գտանել։ Ապա լեր կազմ եւ պատրաստ։ Այլ ոչ լինիս երբեք քաջ պատրաստեալ, եթէ ոչ հանապազ պատրաստ իցես։

Բ. ՀԻՆԳՇԱԲԱԹԻ

Առակ պատն խառանաց։

Ա. Նմանեսցէ արքայութիւն երկնից պատն խառանաց, որոյ առեալ զլապտերս իւրեանց՝ ելին ընդ առաջ փեսային եւ հարսին։ (Մատթ. ԻԵ։) Եւ այս իսկ առակ խրատէ արթուն կալ։ Ամենեքին կուսանք էին, ամենեքին առին զլապտերս, ամենեքին ելին ընդ առաջ, ամենեքեան՝ ի յամել փեսային ներհիցին։ Եւ սակայն՝ հինգն ի նոցանէ չիմարք էին, եւ հինգն խոհեմք։ Այլ ոչ ամենեքին ձեռն ընդ իւրեանս բառնին։ Նմին իրի նորա խոհեմք կոչին՝ որ առին ձեռն ամանօք։ Հաւատաք՝ լապտերք իմն են, այլ չէ բաւական։ Անմիտ ես, եթէ ոչ եւ

ձէթի սիրոյ առցես, եւ այնպիսի ինչ միջնորդս՝ որ առաջի փեսային Աստուծոյ յապահովս զքեզ արասցեն, զի մի շիջցի լապտերն. Զի հաւատք առանց գործոց՝ դատեալ են: (Ցակ. Բ:)

Բ· Ե՛ւ ծէլէրէ եղե՛ք բարբառ, ահա փեսայ գայ: Գայ Տէրն յորում ժամու ոչ կարծիցեմք: Յայնժամ յորեան անձնային հոգանդն (իմաստուն) է՛ւ կուշեցին ղլապտերս է՛րեանց: Զի՞նչ այս փոյթ եւ հոգ ամենեցուն. զի առաջի փեսային կայր նոցա երեւել: Յայնժամ տեսին յիմարքն զիւրեանց մոլորուվթիւն՝ զի ձէթի գործոց բարեաց պակասեր: Այլ անապան յոյժ է յայնժամ իմն կամել սկիզբն առնել, յորժամ դադարելն պարտ իցէ: Ասեն չիմարքն ցիմաստունան. փութ ծեզ չի՛ղայք ՝ի՛րմէ. այլ ի զուր՝ այլոց գործք քեզ օգուտ ինչ ոչ լիցին, ուր հաւատացանէ՛ր ըստ գործոց է՛րոց: Համարիցիս արդեւք թէ ոչ տրտմեցան անմիտքն, եւ իմաստունքն լի եղեն միխիթարուվթեամբ: Յորոց կարգի եւ կամիցիս լինել, զնոցա փոյթ եւ զհոգաբարձուվթիւն յանձին բերջիր:

Գ· Ե՛ւ պատրաստքն մտին ընդ նմա ի հարսանիքան: Եւ ոչ եթէ այնուքիկ որ նախ ըսկան ի վճռաւականս, կամ թէ որ դանդաղեցան եւ յամեցին զանձինս պատրաստել: Ի վտանգ զիւր վրկուվթիւն արկանէ ոք՝ որ զմիջնորդն յապաղիցէ: Յառաջագոյն իսկ պարտ եւ պատշաճ է թէ գործեալ իցէ զգործս փըրկուվթեան, եւ ոչ եթէ յայնժամ ուրեմն կամել: Ցերթոյ գան է՛ւ այլ հաւատանքն է՛ւ ասեն՝ Տէ՛ր Տէ՛ր բաց ծեզ: Այլ բանք դեղեցիկք չօգնեն ինչ՝ ուր գործք կշռին: Զէ ինչ օգուտ յայնժամ բանիւք խոստովան լինել զՏէր, զոր ի կեանս՝ գործովք ուրացար:

Ապա այժմ իսկ մինչ դեռ իցեն աւուրք փրկութեան եւ ժամանակ ընդունելի՝ պարտ է զհետ պնդել զբարւոյ եւ զլաւի։ Զի ի բաց է տակաւին դուռնն։ Նա պատասխանէ եւ ասէ, ամէն ասեմ ձեզ ոչ ծանիցեմ։ Երկիր ի կայծականէ աստի՝ եթէ ոչ ծանիցես այժմ զԱստուած, եւ ոչ ըստ այնմ ինչ՝ զոր ծանիցես, նմա ծառայեսցես։

Բ. ՈՒՐԲԱԹ

Առաւ վառն տանէրոցն։

Ա. Այր ոմն ընացեալ է որ ալեսրտ, ի-ջեաց գիշերայն է՞ր, է՞ եւ նոցա ընկալ է՞ր։ (Մատթ. ԻԵ։) Եւ այս առակ գյառաջագոյն պատրաստութենէ լինի թելադիր։ Ուժեմն եւ հինգ, ուժեմն երկուս, եւ ուժեմն քանքար մի. Ի՞րաւանէ՞ր ընդ է՞րամ կոչէ։ Զմտաւ առ, թէ զոր քանքարս մարմնոյ, եւ հոգւոյ, եւ բնութեան եւ շնորհաց ընկալեր դու յԱստուծոյ։ Ոչ քո ինչ իրք են՝ այլ Աստուծոյ։ Սակաւ թուի քեզ թէ ընկալեալ իցես։ Աստուած ըստ քում կարի զայն չափեաց։ Վասն սակաւուն այնորիկ համարս տացես։ Եթէ բազում ընկալեալ էիր՝ այն քեզ շնաս լինէր։ Վասն էր իրիք տուան քեզ. զի յարգեսցես. Ցարքեցէ՛ զայդ՝ փնէ՞ էի։ (Ղուկ. ԺԹ։) Կորնչի Տեառն շահն՝ զոր դու ոչ շահիս։ Ապա չես իշխան այլազգ ինչ ի կիր արկանել զնոսին, քան զայն՝ զոր կամի Աստուած. բայց սակայն առարեր։ Զի՞նչ առնէիր ծառայի՝ որ զինչս եւ զպանձս քո՝ յիւր դիւրութիւնս եւ ի զբօսանս ծախէր. տես, ո՞չ ապաքէն դու նոյնպիսի իցես։

Բ. Յէս քաղա՞մ ժամանակէ գայ Տէր ձա-
րայէդն այնոցիկ, ե՞ տառնէ համարս ի մէջ նոցա:
Զնոյն համարս եւ ընդ քեզ իսկ դիցէ, թե-
բեւս ոչ յետ բազում ժամանակի: Ե՞ մա-
պո՞ւխել որ ղհինգ տանէտրն առ, մատոյց այլ
ե՞ս հինգ տանէտր. նոյնպէս ե՞ որոյ ղերկո՞ս
տանէտրան առեալ էր՝ երկո՞ս ե՞ս այլ տանէ-
տրս: Ձահեցան շահս ըստ քանքարացն հա-
մեմատութեան: Երկոքին եւս կոչին ձառայ
քաջ ե՞ հաւատարիմ: Երկոքին եւս հրաւի-
րին յո՞րախո՞ւթի՞ն Տեառն է՞րեանց: Ապա ոչ
առաւել զօրէ առաջի Աստուծոյ նա՝ որ բա-
զում ընկալաւ: Քանզի Աստուած ընդ յար-
գել քանքարացն եւ շնորհաց հայի՝ եւ ոչ
եթէ ընդ յաճախութի՞ւնն: Ոչ էր կոչեցեալ
բարի եւ հաւատարիմ այն՝ որ զհինգն ա-
ռեալ էր, եթէ երկուս եւեթ շահէր: Այս-
պէս կամի Աստուած՝ զի մի ընդունայն ինչ
շնորհքն լինիցին: Ապա հանապազորդ պարտ
է քեզ փոյթ յանձին ունել, զի մի ընդու-
նայն շնորհս ինչ ընկալցիս: Արդ՝ վասն սո-
րին իսկ արթուն լեր եւ սկեաջիր:

Գ. Ա՞պո՞ւխել ե՞ որոյ զհի տանէտրն ա-
ռեալ էր՝ ասե, Տե՛ր՝ գիտեի զէ այր ի քէս
ե՞, . . . երկեայ, գնացի ե՞ ծածո՞ւկ զտանէտրս
տ՞ յերկրէ, արդ ա՞ռի տոյդ ցեզ: Զկորոյս
զքանքարն, այլ պահեաց: Ապա վասն էր
կշտամբի, թէ ծառա՛յ չար ե՞ վա՞ր: Զի ոչ
յարգեաց, եւ ոչ շահեցաւ՝ որպէս Տէրն
խնդրէր: Ապա զհոյ քանքարոյ անփութու-
թիւն՝ այդպէս պատժէ Աստուած: Զի՞նչ
տացես պատասխանի դու՝ որ այնչափ բիւրուց
բեւրս թաղեցեր յերկրի, յորժամ զշնորհն՝
որ վասն զերկնաւորն շահելոյ տուան քեզ,
առ երկրաւորս եւ առ զգայնոցն հեշտա-

կանուխիւնս արկեր ի կիր։ Վասն այնորիկ գոնեայ այժմ այնպէս ուշ եդեալ սկեսջիր քոց իրաց, զի արժանի լիցիս լսել՝ Թէ Աղնի՛ւ, ծառա՛յ բարի ես հաւատարիմ, մուտ յուրախութիւն Տեառն քո։

Բ. ՃԱԲԱԹ

Վասն վերջնոյ պատասխանի։

Ա. Յորժամ եկեսցէ Որդի մարդոյ փառօք իւրով, եւ ամենայն հրեշտակք ընդ նմա, յայնժամ նստցի յաթոռ փառաց իւրոյ։ (Մատթ. ԻԵ։) Տես զԴատաւորն, զայն՝ զոր մինչեւ ցայժմ ունէիր բարեխօս առ Աստուած, զայն՝ զոր մեղաւորքն խոցեցին, զայն՝ զոր անարգեցեր։ Եւ ժողովեսցին առաջի նորա ամենայն ազգք։ Տես զբազմութիւն այնոցիկ՝ որ ի դատաստան մնանելոց են, յորում գոցիս եւ դու։ Եւ կացուսցէ զօրքն ընդ աջմէ իւրմէ, եւ զայթիւն ի յահմէ։ Տես զպէսպէս եւ զազգի ազգի աստիճան դատելեացն։ Որպիսի՛ երկեւղ եւ դողումն յայնժամ ի սուսա լինիցի։ Ո՛րչափ միխիթարութիւն արտի եւ ուրախութիւն ի նոսա։ Եւ ո՞վք այնոքիկ իցեն՝ որ ընդ աջմէն կալոց իցեն։ Օրէն, որ զառաջնորդութեան եւ զձայնի Հովուին գհետ գնացին։ Եւ ո՞վք ի ձախմէ։ Այթէն, որ իւրեանց ցանկութեանցն ծառայեցին։ Աստուած, որչափ եւ կամիցիս՝ դէր զնա աստ ի ձախմէ, զի անդ կացից ընդ աջմէ։

Բ. Յայնժամ ասասցէ . . . յայնասիկ որ ընդ աջմէն էին, եկայք օրհնեալք Հօր իմոյ, ժառանգեցէք զպատրաստեալ ձեզ արքայութիւնն։ Նախ զլաւսն ի վարձ կոչէ, եւ ապա զանարգեալս դատապարտէ, զի միշտ պատրաստագոյն եւ

յօժարագոյն է նա ի բարիս առնել: (Ս· Ոսկեբ:) Քանզի զայս ըստ բնութեան իմն գործէ· զպատիժս ակամայ ածէ ի վերայ: Ո՞րչափ քաղցր հնչիցէ յայնժամ արդարոցն՝ այն վճիռ: Ցանկա՞ս եւ դու զնոյն լսել: Գործովք այնմ հասցես: Զայս ինչ ի մէջ բերեալ յիշատակէ Դատաւորն, թէ քաղցեայ՝ եւ եփուտ ինձ ոչ տուիր, այլովքն հանդերձ: Առանց սոցա՝ ի զուր յուսաս: Ապա զամենայն ինչ որ ինչ գոյք յերան ի գործել, որչափ ի կարի՞ էք գործելոլիր: (Յողով· Թ:) Մի եւ զմանուանց անփոյթ առներ, զի չիք ինչ այնչափ սակաւ՝ որ զգեցեալ իցէ զհանդերձ աստուածսիրութեան, եւ անդ մշանջենաւոր արքայութեան չլինիցի արժանի:

Գ· Յայնժամ ասասցէ ետ ցայնոսիկ որ ընդ ահեկէն էցեն, երթայք: Ո՜հ· որպիսի որոտումն որոտայցէ ի լսելիս նոցա: Յինէն: Որպիսի զանթիք եւ վայլատակունք· յաւիտեան վրիպեալ գտանել յԱստուծոյ: Ա՛նէծեալք: Ո՞րչափ ցաւք· ատելի լինել Աստուծոյ յաւիտեան: Ի հո՜ն յաւիտենական: Քանիո՜ն յուսահատութիւն· յաւիտեան տանջել տանջանօք զգայութեանց: Որ պատրաստեալ է սատանայիւ՝ յինէն, իսկ քեզ՝ ի քէն: Որպիսի չարչարանք· յաւիտեան ընդ դիւաց բնակել: Եւ զի՞նչ պատճառք այնպիսի ահագին վճռոյն իցեն: Քաղցեայ՝ եւ ոչ եփուտ ինձ ոչ տուիր, այլովքն հանդերձ: Զգործան ոչ վճարեցէք՝ զոր պահանջէի, գործեցէք՝ զոր արգելուի: Աստուած իմ, "աստ կիզեա, աստ կտրեա, միայն թէ՝ յաւիտեան խնայեացես,,: Ո՜ յաւիտեան, յաւիտեան, երբե՜ք չէ պառն է չէլափակ ես:

Ի Ղ Շ Ֆ

ՀԱՒԱՏՈՑ, ՅՈՒՍՈՑ ԵՒ ՍԻՐՈՑ

ՀԱՒԱՏՔ. Ա. Հաւատամ, Տէր, հաւատամ: Դու օգնեա անհաւատութեանս իմում: Այլ ինչ լինի ինձ թեպետեւ աչխարհ, մարմին, եւ սատանայ, այլ ոչ հաւատամ: Բանն քո միայ յաւիտեան: Ասն բանի քո պահանջեա յինէն, Տէր, զարիւն իմ, պահանջեա զհոգի իմ. ահաւասիկ պատրաստ է սիրտ իմ, Աստուած, պատրաստ է սիրտ իմ: Բազում անգամ ի սուր, ի հուր, եւ յանիւս մատուցից զմարմին իմ կամակար, զի ճշմարտութիւն քո կացցէ միասցէ անարատ:

Բ. Ո՛վ մեկնեսցէ զիս ի ճշմարտութենէ աստի: Հաստատեալ գիտեմ՝ թէ ոչ սուսերք, ոչ խաչք, ոչ զէնք, ոչ հուր, եւ ոչ տանջանք դժոխոց կարիցեն զիս մեկնել ի նմանէ: Ճշմարտութիւն քո, Աստուած, չկարէ խաբել, իմաստութիւն քո ոչ խաբի: Դու ասացեր. շատ է ինձ այս առաւել քան զհամօրէն մարդկեղէն պատճառս հաւանութեան, զի եւ արեամբ իսկ մատուցից նմին հաւանութիւն:

ՅՈՑՍ. Ա. Ընդէ՞ր տրտում ես, անձն իմ, կամ ընդէ՞ր խռովես զիս: Պատրաստ է քեզ մարդասիրութիւնն Աստուծոյ եւ ողորմութիւնն որ կամի. մօտ հասեալ կայ եւ ամենազօր զօրութիւնն՝ որ կարող է օգնել. ունիս եւ զարիւն եւ զարժանիս Քրիստոսի՝ որ վասն քո բարեխօս լինին առ Հօրն յաւիտենից: Ապա ընկեա զքեզ, անձն իմ, ի բազուկս ողորմութեան եւ ամենազօր զօրութեանն Աստուծոյ: Որչափ չես ինչ իմիք

ձեռնհաս յանձնէ քումէ, դոյնչափ ամենայնի կարող ես այնու՝ որ զօրացուցանէն զքեզ։

Բ. Ի քեզ, Տէր, յուսացայ, եւ որպիսի բռնութիւնք աշխարհի, ո՛ր հրապոյրք մարմնոյ, որպիսի՛ դիւաց խորամանգութիւնք յաղթահարեսցեն զիս. մի, մի ամաչեցից յաւիտեան։ Ի քեզ, Տէր, յուսացայ, եւ զո՞ր մոլորութիւն չկրեցից արմատաքի. որպիսո՞ւմ առաքինութեան քոյովքն չնորհօք ոչ հասից։ Ասասցեն ամենայն ոսկերք իմ, թէ դու ես յոյս իմ, Աստուած իմ յաւիտեան։

Գ. Եթէ Աստուած յիմ կոյս է, ո՛վ իցէ իմ հակառակ։ Թէ պատրաստեացի ի վերայ իմ պատերազմ՝ ոչ երկիցէ սիրտ իմ։ Թէ յարիցէ ի վերայ իմ ճակատամարտ՝ սակայն եւ այսուիկ ի քեզ Տէր յուսացայց. զի գիտէ անչափ իմաստութիւնն, կարող է անչափ ամենազօր զօրութիւնն, եւ կամի անչափ մարդասիրութիւնն ինձ ի թիկունս հասանել։

ՍԿՐ. Ա. Տէր, դու գիտես զի սիրեմ զքեզ, վասն զի դու միայն բարի, դու միայն սուրբ, դու միայն արժանի ես սիրոյ համօրէն արարածոց։ Լցէք դուք, ֆերովբէք վառեալք սիրով, եւ դու Կոյսդ որ եռացեալ ինն ես սիրով առաւել քան զամենայն ֆերովբէս, լցէք զիերութիւն սիրոյ իմոյ։ Ո՛հ. կեցից եւ մեռայց սիրովն քո։ Մեռայց առաւել, քան թէ ոչ սիրիցեմ զքեզ։

Բ. Տէր, զի՞նչ կայ իմ բնաւ յերկինս, կամ ի քէն զի՞նչ եւս խնդրեցից յերկրի։ Դու միայն Աստուած սրտի իմոյ, եւ բաժին իմ Աստուած յաւիտեան։ Սիրեցից զքեզ, Տէր, ոչ եթէ զի երախտաւոր ինձ ես, կամ

պարգեւատու առատաձեռն, այլ զի ինքնին իսկ գլխաւոր եւ անեզր բարութիւն ես, եւ մի միայն իսկ ի վեր քան զամենայն սիրելի: Մեռայց, Տէր, ի սին վայրկենի՝ յորում սիրեցին զքեզ, մինչ չեւ հասեալ ի վերայ մեւս եւս վայրկենի՝ յորում զքեզ ոչ սիրեցեմ:

Գ. Պահանջես յինէն զսիրտ իմ Տէր: Ո՛տայր, թէ հազար եւ անթիւ անհամար սիրտ էր իմ. զամենայն ի սէր քո միայն ծախէի: Կամիս արդեամբք զչափ առնուլ զսիրոյ իմոյ. յամօթ արա զիս, ճնշեա զիս, մանրեա զիս, ընկղմեա զիս ի դժոխս, սակայն ոչ թողից եւ ոչ արձակեցից զքեզ:

Դ. Անագան սիրեցի զքեզ, գեղեցկութիւն իմ, անագան սիրեցի զքեզ: Այլ եւ ոչ այժմ իսկ սիրեմ զքեզ՝ որպէս պարտիմ, նա եւ ոչ որպէս զիարդ սիրելն ցանկամ՝ սիրեմ զքեզ: Անչափս, անչափս սիրել զքեզ կամի, եւ նովին իսկ սիրով՝ թէ մարթ իցէ, որով դու զանձն քո սիրես. զի այն սէր միայն՝ արժանաւորութեան սիրոյ քո զուգական գտանի:

Ի Զ Ջ Ֆ

Աղաչողութիւն 21
Ամաչել յանձն է 1
Անյարմար զանձնէ ամբաստան լինել . . . 2
Ապել զանձն 3
Արհամարհել զաչխարհ 22
Արհամարհել զերս աչխարհի 4
Արտութիւն ի վեղար 23

Բարեխոսութիւն ընդ Աստուածոյ 38
Բարեբարութիւն 24
Գնացք ի ընդառաջութիւն 25
Դաշինս կռել ընդ Աստուծոյ 39
Դիպաւորութիւն փառացն Աստուծոյ . . 26
Երանութիւն յԱստուած 40
Երկնդհատութիւն 27
Երկիր 5
Զարմանալ ընդ համբերութիւն Աստուծոյ . 6
Ընկենուլ զանձն առ աջն Ցիսուսի . . . 7
Ընկերբերութիւն 28
Լինել եղբայր ընդ Քրիստոսի 41
Լինել կախեալ ի սէր Աստուծոյ 42
Լինել սրտիւ Աստուծոյ 43
Խոնարհիլն 8
Խոնարհութիւն 29
Կեալ յԱստուած 44
Կշտամբել զանձն 9
Կոչել զսրբս յօգնականութիւն . . . 10
Հաղորդութիւն ընդ Աստուծոյ 11
Հաճել ի սրտի լինել յԱստուած . . 45
Համբերութիւն 30
Հայցուածք ի սրբոցն Աստուծոյ . . . 12
Հանգիստ ի խաղաղութիւն յԱստուած . 46
Հանդարտութիւն 31
Հնազանդութիւն 32
Մարդասիրութիւն Աստուծոյ 33
Մեծ համարել զԱստուած 47
Մեռանել յԱստուած 48
Մեռուցանել զմարմին 34
Միաբանել ընդ իմոցն Աստուծոյ . . . 49
Միանալ ընդ Աստուծոյ 50
Ցանկութիւն անձին 13
Ցաւալպրութիւն 14
Ցոփութիւն խղճի մտաց 35

Նախանձ ոգւոյ 36
Նուէրել ընկեր 51
Նմանող լինել Քրիստոսի 52
Շնորհակալութիւն 15
Չլինել վատահ յանկեան իւր 16
Պաղատանք 17
Պատճառ ընդհատման Աստուծոյ 53
Պարծել յԱստուած եւ ի Քրիստոս . . . 54
Սրբանք 18
Վստահութիւն 19
Տալ ընկեր Աստուծոյ 55
Ցանկանալ առ Աստուած 56
Ցնծալ առ Աստուած 57
Փարիլ վԱստուծով 58
Փափաքիլ առ Աստուած 59
Քաղցրութիւն 37
Քաջալերել ընկեր իւր 20
Օրհնել վԱստուած 60

Ի Գ Հ

Վասն ճանապարհի սրբելոյ կենցաղոյ:

1. Ամաչել յանկեան իւր: Դարձոյ զաչս քո յինէն, Տէր, զի չեմ արժանի թէ հայեցայս, վասն զի յայտնապէս անարգութիւն զանձն իմ իջուցի, զոր դու յայնպիսի փառաւորութիւն ստեղծեր: Ամօթն ծածկեաց զերեսս իմ, զի լցաւ չարեօք անձն իմ, որ յիրաւի ի քաց դարձուցանեն յինէն զաչս Աստուծոյ՝ որ սուրբ են ամենեւին:

2. Անյարմար կենցաղ ամբաստան լինել: Քանզի խոստովան լինիմ եւ իրրեւ մեղապարտ զանձն իմ ամբաստան առնեմ: Եւ զքեզ զգլխաւորական եւ զանզուգական բարութիւնդ եւ զանեզը մեծվայելչութիւնդ ան-

արդ համարեցայ: Ո՞վ եմ ես, եւ ո՞վ ես դու: Ես զՈրդին քո ի խաչ հանի եւ սպանի: Ես զարիւնն նորա եւ զամբաւ արժանիսն առ ոտն հարի:

3. Ասէ ցնոյն: Ո՞վ ապրեցուսցէ զիս ի մարմնոյ աստի մահու: Զի՞ մեղ գնեմ յաւիտենականացն. ես իսկ անձամբ անձին կործանման եւ թշուառութեան եմ պատճառ: Այնմ՝ զոր կեղծեօք թշնամի ինձ համարիմ՝ մեղադիր լինիմ, եւ զճշմարիտ թշնամին ողոքեմ: Ես իսկ ինքնին սպանի զանձն իմ, յորժամ սիրեցի զնա: Այլ կալայ զթշնամին իմ, ոչ արձակեցից՝ եթէ ոչ սպանից զնա: Մեռցի զգայութիւնն, կենդանի կայցէ բանաւորութիւնն, մեռցի գաւակն եւ առաջնորդ մահուան անձին իմոյ, կենդանի իցէ առաջնորդն կենաց Հոգւոյ իմոյ Յիսուս: Զի հանապազ առեցից զանձն իմ, հանապազ սիրեցից զԱստուած իմ:

4. Արհամարհել չէր ասէ: Եթէ ունիցիմ զամենայն ինչս զաշխարհիս, ոչինչ եմ: Ոչինչ է պատիւն, ոչինչ անուն մեծութեան, եւ փառաւորութիւն, ոչինչ արարք եւ մեծութիւնք, ոչինչ ամենայն համօրէն հեշտականութիւն: Ցոչընչէ անտի առաջնորդեաւ՝ յոչինչ անդր գնան. երեւին եւ չիք յաչաց լինին: Աստուած միայն է ամենայն ինչ, այլն ամենայն՝ չէ ինչ արժանի սիրոյ իմոյ:

5. Երէ՞ր: Ահ եւ դողումն եկն ի վերայ իմ, զի զայրացուցեալ բարկացուցի զքեզ, Տէր: Ցո՞ փախեայց յերեսաց բարկութեան քո, յորժամ յամենայն կողմանց շուրջ պատիցես դու զիս, եւ զոր ոչն կամեցայ ունել ինձ Հայր, զնա դատաւոր խիստ իմոց անօ-

բէնուէթեանց տեսեալ զարհուրիմ: Տէր, մի մոռանիցես ի դատաստան ընդ ծառայի քում:

6. Զարմանալ ընդ համբերութիւն Աստուծոյ: Ո՛ կուրութեան իմում, ո՛ անամօթութեանս, ո՛ ժպրհութեանս. ծառայ չար եմ, եւ ընդ այնպիսւոյ բարերար Տեառն այնպէս անարժանութեամբ իշխեցի գնալ: Ո՛ մարդասիրութեան քո Աստուած. ո՛ նորանշան համբերութեանն. ո՛ անչափ ողորմութեանն. ոչ միայն տարար դու ինձ՝ յորժամ յանցեայ, այլ եւ նորովք երախտեօք լցուցեր զիս:

7. Ընկենուլ զանձն ա- ոտն Յիսուսի: Խոնարհեցո ընդ ոտիւքն Աստուծոյ զհպարտ գլուխ քո արարած վաստիար: Տակաւին հպարտացեա՞լ իցես: Ձես արժանի՝ եթէ ոտից քեզ թոյլ Յիսուս մերձենալ առ ոտս իւր: Առ ոտն կոխեացեն զքեզ դատապարտեալք համօրէն, եւ դեւքն իսկ՝ զի դու անցուցեր զանցուցեր զապիրատութեամբք նոցա:

8. Խոնարհել: Գիտեմ զանարգութիւն իմ, Աստուած անչափ մեծվայելչութեան: Ցոչինչ անդր կործանեցայ, զի զքեզ արհամարհեալ զայրացուցի: Եւ արժանի եղէ, եւ կամիմ զի ամենեքին անարգեսցեն զիս եւ խոտան համարեսցին: Կամիմ ոչ միայն սպասել, այլ եւ խնդրել եւ ցանկանալ դեպա՝ յորում անարգիցիմ: Հաստատեա զայս կամս իմ, Յիսուս, որ վասն իմ այդպէս անարգեցար:

9. Կլորմբել ընդն: Իշխե՞ս դու այնպէս լսրշել եւ անամօթել առ Աստուած: Ո՞վ ես դու, եւ ո՞վ է Աստուած, եւ զիա՞րդ իշխես, ապախտաւորդ քան զամենայն արա-

բանս. այնչափ անարդ իցէ քեզ Աստուած, այնչափ մեծ իցես դու անձամբ անձին, այնչափ մեծ իցէ քեզ սակաւիկ մի հեշտականութիւն զգայնոց:

10. Կոչել ըստ բերս յօժարականութիւն: Զեմ արժանի թէ յանթոռ ողորմութեանն Աստուծոյ մատչիցիմ, զոր անամօթաբոյնս թշնամանեալ անարգեցի: Դու մի միայն եւ հզօր պաշտպան մեղաւորաց, Մայրդ Աստուծոյ Մարիամ, որ ոչ արհամարհես զոք՝ որ վստահ ի քեզ լինիցի, ցոյց վասն իմ Որդւոյդ քումմ զտինան՝ որովք զնա դիեցուցեր, եւ ի ձեռն քոց արժանեաց ընկալ ինձ ողորմութիւն յԱստուծոյ որ յիրաւի բարկացեալ է: Դու հրեշտակ իմ խնամակալ, որ անդադրին ի տղայութենէ իմմէ հոգաս զինէն, վասն ուրախութեանն այնորիկ՝ զոր ուրախ լինիս ի վերայ միոյ մեղաւորի որ ապաշխարիցէ, եւ դուք Սուրբք Ա. Ա. պաշտպանք իմ հասէք ինձ ի թիկունս:

11. Հաղորդել ընդ Աստուծոյ: Զորչափ՞ոյս դու, Աստուած արդար, յայնցանէ՝ որ մանր մանր մեղաց պատժապարտք էին, ի միում վայրկեան ժամանակի ի դժոխս գահավէժ արարեր: Զհրեշտակս, զայնպիսի ազնուական արարածս վասն միոյ միայնոյ խորհրդոյն հաւանութեան՝ ի հուրն յաւիտենական մատնեցեր, իսկ ինձ՝ ո՞ւմ յօժարեցոյց զքեզ, զի խնայեացես եւ անտես արասցես զմեղս իմ: Գործեցի՞ ինչ արդեւք ի բովանդակ կեանս իմում, որ կարաց հաճոյ աչաց աստուածեղէն մեծվայելչութեան քո գտանել:

12. Հայցուածք ի սրբոցն Աստուծոյ: Սուրբդ եւ անարատ մայր Աստուծոյ, որ որչափ ա-

րեցեր զՈրդի քո, դոյնչափ զմեղս ատեցեր, տես զմարդկեղէն ազգիս (կամ զայսր անուան) զԹշուառութիւն, հեղ սակաւ ինչ ի սիրոյ քումէ ի սիրտ նորա, զի գիտասցէ եւ կամեսցի զչարն մերժել եւ զբարին ընտրել: Սուրբ հրեշտակք Աստուծոյ, որ զառաջինն ընդդէմ կացեք հաստատութեամբ հրեշտակին որ փորձէր զՀեզ. տուք սմա մանն մի ի ձերմէ հաստատութենէ ի փորձութիւնս նորա: Սուրբ Պետրոս՝ որ զամենայն ժամանակս կենաց քոց վասն միոյ մեղաց աշխարհեցեր առանց դադարելոյ, շնորհեա սմա սակաւիկ մի ապաշխարութիւն եւ արտասուս:

13. Յանդիմանութիւն անյին: Զի՞նչ է այս անամօթութիւն քո. այդպէս անարժանութեամբ գնաս ընդ Աստուծոյ քումմ, որ այնչափ աստիկ սիրեաց զքեզ, եւ առ սէր քո մեռաւ ի խաչի. եւ ատելութեամբ առեաս զնա՝ յորմէ սէր եւ շնորհս եւ երախտիս ընդունիս: Ա՞դմ եղեւ արժանի՝ որ վասն իւր ստեղծ զքեզ, զի այնպիսի անարգութեամբ թիկունս դարձուցանիցես նմա: Ա՞դմ գոսա արժանի՝ որ բազում անգամ այսբէն ընկալաւ զքեզ, եւ այժմ իսկ տառապածեալ է ի խաչի զբազումն առ ի զքեւ փարելոյ, զի դու զկղկղանօք եւ զաղբիւ աշխարհի, եւ զնորա թշնամութիւն փարիցիս:

14. Յաղաղպրօնիւն: Դեռ եւս ոչ արեամբ չափ մարտեայ ընդ թշնամեաց անձին իմոյ. այլ յայսմ հետէ՝ թէ հարկ հասանիցէ, զբովանդակ արիւն իմ մինչեւ ցյետին իսկ կաթիլ ուրախութեամբ եւ խնդութեամբ ծախեցից առաւել, քան թէ յանցեայց: Այսպէս հաստատեալ դնեմ ի մտի առաջի

Յիսուսի՝ որ վասն իմ ի խաչ ել: Մեռայց բեւր անգամ, զի մի մեղայց մի անգամ:

15 · Շնորհակալ-լինե՛ն: Գոհանամ զքէն, Աստուած իմ, զի մինչեւ ցայս վայր պահեցեր զիս՝ որ մեղայ եւ ոչ ապաշխարեցի, եւ ոչ իսկ եւ իսկ առժամայն մատնեցեր զիս ի պատիժս՝ որոց արժանի եղէ, եւ եառուր ինձ պարապ ճանաչելոյ զձշտութիւն ոգւոյ իմոյ, եւ պիղծ համարելոյ, զոր ոչ այլոց բազմաց շնորհեցեր, զի մինչ չեւ ի միտ առեալ նոցա եւ խորշեալ ի մեղաց, յառաջագոյն հասեալ գրաւեաց գնոսա մահ եւ դատապարտութիւն յաւիտենական:

16 · Ձլինել վոխոհ յանյն է՛ր: Տես, Տէր, զտկարութիւն իմ, զի առանց քո ոչ ինչ կարեմ, նա եւ ոչ կարդալ առ քեզ: Եւ մի թողուր զիս, զի անկանիմ առանց քո:

17 · Պաղաւանդ: Աղաչեմ զքեզ, Հայր յաւիտենական, վասն անչափ ողորմութեան քո, աղաչեմ զքեզ, Որդիդ միածին, վասն սիրոյ քո զոր սիրես զմեղաւորս, աղաչեմ զքեզ, Հոգիդ սուրբ, վասն քաղցրութեան քո եւ մարդասիրութեան, աղաչեմ զքեզ, ամենասուրբ Երրորդութիւն, վասն արեան եւ արժանեացն Քրիստոսի, խնայեա, խնայեա յիս ի մեղաւորս: Առաւել լուա զիս, խաչեալդ Յիսուս, առաւել լուա զիս ի մեղաց իմոց եւ միով իսկ կաթիւ արեան քո: Ի ծունր իջեալ փարիմ զխաչիւ քով, եւ՝ թէպէտ չեմ արժանի, ակն ունիմ ողորմութեան քո:

18 · Ապըլանդ: Աստուած իմ, գլխաւոր բարութիւն, մի միայն իսկ եւ յանչափս արժանի սիրոյ համօրէն արարածոց եւ քոյդ իսկ անձին, ցաւ է ինձ՝ զի այդպէս անա-

մօթագոյնս զքեզ զայրացուցի, ցաւ է ինձ՝ ոչ եթէ զի երկնչիմ, այլ զի սիրեմ զքեզ։ Եթէ կարիցեմ արեամբ իմով ի հաշտութիւն ածել զքեզ, ահաւասիկ ես՝ յօշեա զիս, պատրաստ է սիրտ իմ։ Եթէ կարիցեմ տանջանօք դժոխոց ջնջել զյանցուածս իմ, աւասիկ կամ. չիք ինչ՝ որում չեղէ արժանի, չիք ինչ՝ զոր առ սէր քո չընտրիցեմ նախամեծար քան զմեղս՝ զոր այնպէս յոյժ ատեաս։ Թէ տեսանես, որ զամենայն տեսանես, եթէ երբեմն յետ ամաց ինչ դառնացուցանելոց եմ զքեզ, լաւ է՝ զի ի սմին իսկ վայրկենի դառն մահուամբ բարձցես զիս ի միջոյ, եւ ոչ թողցես զիս մինչեւ յայն ժամ եղեռնաւոր հասանել։

19. Վ ա փ ա հ ո ւ ի ւ ն։ Աստուած իմ, օգնական իմ, ի քեզ վստահ եմ, մի ամաչեցից։ Թէ պատրաստեսցի ի վերայ իմ պատերազմ փորձութեանց, ոչ երկիցէ սիրտ իմ. զի դու պաշտպան իմ ես. թէ յարիցէ ի վերայ իմ ճակատամարտ, սակայն ի քեզ Տէր յուսացայց, զի դու ես Աստուած իմ։

20. Ք ա լ ե ւ ի ւ ե լ ը ն ի ւ ր։ Կանգնեաց, անձն իմ, ի խոհերէ այսր մեղաց՝ յոր անկեալ թաթաւեալ դնիս, համարձակեաց դիմել անդր՝ յորմէ վայրապար զանգիտես։ Աստուած ձգեալ մատուցանէ զձեռն իւր, դու զքոյդ ձգեա եւ բուռն հոր զօգնականութենէն։ Զի՞ խիթաս, զի՞ երկմտես, հզօրագոյն է որ ձեռնտու լինի քեզ, քան զայն՝ որ փորձէն զքեզ։

Ի Ղ Զ Ֆ

Վասն լուսաւորչական ճանապարհի։

21 · Աղաչեմ։ Տէր Յիսուս, որ մինչ ժեծատունն էիր՝ վասն իմ աղքատացար, զի ոչ ունէիր ուր դիցես զգլուխ քո։ Զէր ինչ երբեք այսպիսի ինչ յականջալուրս եկեալ՝ թէ Աստուած աղքատ իցէ։ Եւ ես ընդ այնոսիկ զանձն իմ բեւեռեցից, զոր Աստուած առեալ։ Ո՞չ թողից ես ուրախութեամբ եւ զուարթութեամբ զնոտիս աշխարհի, որ վասն իմ զամենայն աշխարհի թագաւորութիւնս որ նմա իրաւամբք պարտ էին, եթող, նա եւ զերկինս իսկ։

22 · Աչխարհելոյն։ Դու չես յայսմ աշխարհէ, սիրելի Յիսուս, քո ցանկութիւնք եւ իղձք եւ ուխտք եւ ակնկալութիւնք եւ յօժարութիւնք՝ ոչ ի պատիւս, ի փառս, ի պարծանս, ի գովութիւնս եւ ի դրուատիս ձգին։ Անմաուելիւն իմ է, եթէ յայն ուղ ունիցիմ՝ ուստի դու խմաստութիւնդ հօր գարշիս։ Զի ոչինչ են, եւ չեն իսկ արժանի այնմ արտի, որ ոչ յագի, բայց՝ Աստուծով։

23 · Աբուղեն է վէրս։ Ամենայնի կարող եմ այնու՝ որ զօրացուցանէն զիս, ոչ ես՝ այլ շնորհն Աստուծոյ յիս։ Ոչ եթէ յանձն իմ յենում, այլ ի զօրութիւն Հօրն, որ զեղեգունս իբրեւ զսիւնս կանգնէ, յիմաստութիւն Որդւոյ՝ որ բազում հնարս եւ ճանապարհս ունի ապրելոյ, եւ ի շնորհս Հոգւոյն սրբոյ՝ որ զժուարինս առնէ ի հարթ ճանապարհս։ Աստուծով իմով անցից ընդ պարիսպս։

24 · Բարեբարութեան։ Քո յօժարութիւն, Յիսուս, ի բարիս առնել, կանոն է ինձ ցու-

ցանել՝ թէ որպէս պարտ իցէ գնալ ինձ ընդ ամենայն ընկերս իմ։ Անթիւ անհամար պարգեւս տաս մեզ, զարիւն քո, զարժանիս, ընտրհս եւ զանձն իսկ քո, եւ ոչ եթէ աւազաց միայն եւ մեծամեծաց, կամ այնոցիկ՝ որ մեծարեն զքեզ եւ սիրեն եւ արժանաւորս զանձինս կացուցանեն, այլ եւ անարգաց եւս, եւ որ ոչ ճանաչեն զքեզ, եւ չեն արժանի, եւ անարգեն իսկ զքեզ։ Յորդորէ զիս օրինակն քո քաղցր, զի վասն ամենեցուն ծախեցից զանձն իմ, եւ առաւել ծախեցից. չէք ինձ ոք անարդ, չէք ոք որ չիցէ արժանի իմում օգնականութեան, քանզի եւ քում օգնականութեանն չէք ոք անարժան։

25. Գնաց՛ի՛ ընդառաջ։ Յերկրի երեւեցար եւ ընդ մարդկան շրջեցար, Տէր Յիսուս, իմաստութեամբ եւ զգուշութեամբ՝ զի մի զոք դայթակղեցուսցես, քաղցրութեամբ եւ մարդասիրութեամբ՝ զի զոգիսն զքեւ ածիցես, օգտիւ եւ շայեկանութեամբ՝ զի լիցիս օգտակար այնոցիկ՝ ընդ որոց խօսակիցն լինէիր։ Երանի՛ թէ եւ ես ուշ ունէի այլոց օգուտ լինել, զիարդ այնուհետեւ զկարիս իմ կարճէի, որպէս ի մոլորութեանց զդպշ լինէի, որպէս պահէի զանձն ի խիստ եւ ի դառն, ի ցուրտ, ի դատարկ, եւ երբեմն եւ ի վնասակար բանից։ Երդուայ միանգամ, կամ ամենեւին իսկ լուռ եղէց, եւ կամ բանս առողջս խօսեցայց։

26. Դիպաւորուի՛ ֆարաոն Ասպահայ։ Ոչ խնդրես զվարս քո, Տէր Յիսուս, այլ վարաւոր առնես զՀայր քո, եւ ոչ բարձրապոյն ինչ քան զայս վախճան գտեր գործոց քոց եւ քոց չարչարանաց։ Անդր իսկ ձգտեին մարմնաւորութիւն քո եւ վարք եւ մահ եւ

խորհուրդք եւ բանք եւ գործք եւ քուն եւ ամենայն ղունչ քո: Զգեա զիս զհետ քո: Խնդրեցից զքեզ առանց իմ, առանց իմոյ օգտի, խնդրեցից զքեզ հանապազօր, յամենայն ժամ, յամենայն վայրկենի, յամենայն ղունչս իմ. խնդրեցից սրբութեամբ եւ յօտակութեամբ զմեծ փառս քո՝ առանց ինչ արարածոյ իրիք խառնուածեան:

27. Երկայնմտութիւն: Կարող ես, Աստուած, պատժել անդէն ի նմին վայրկենի՝ յորում մեղանչէ մարդն, եւ եթէ զայդ առնիցես՝ արդար է եւ յաւիտեան օրհնեալ դատաստան քո: Այլ սակայն ժոյժ ունիս, երկայնամիտ, համբերող, եւ բազումողորմ. հանդուրժես ամիսս եւ ամս բազումս, եւ ոչ միայն սպասես եւ ակն ունիս՝ զի դարձցուք, այլ կոչես եւ ձգես առ քեզ զթութեամբ: Հայիս ի Պետրոս, մերձենաս ի սիրտ Մադդաղենացւոյն, քաղցր բանիւք ողբես զՑուդաս: Ե՞ս արդեւք տրտունջ եղէց զքէն՝ թէ ընդէր թողեր զիս, եւ կամ թէ զյոյս դարձի այլոց ուրուք ի բաց եդից: Հասցես ինձ ի թիկունս ի ժամանակի. ակն կալայց քեզ, Տէր, եւ մի սասանեցայց: Հասցես շնորհօք քովք մեղաւորաց. հանդուրժեցից, եւ որ ինձ անկ է, զայն գործեցից: Ոչ ընդունայն ինչ գործն եղիցի՝ որ քեզ նմանող իցէ:

28. Ընկերութիւն: Զքեզ Աստուած յընկերն իմ, եւ զընկերն վասն քո սիրեմ իբրեւ զանձն իմ: Դու ուսուցեր ինձ զայն առաւել օրինակաւ՝ քան բանիւք, զի մինչ թշնամիքն էաք, սիրեցեր զմեզ, եւ խնդրեցեր զմեզ մինչ կորուսեալ էաք, եւ գթացեալ ձգեցեր առ քեզ: Զո՞ ատեցից՝ յորժամ դու զամենեսեան սիրիցես, զո՞ անար-

գեցից՝ յորժամ դու վասն բարեաց եւ չարաց զքինս արեան քո ծախիցես։

29. Խռնարհութիւն։ Ո՛ խոնարհութեան Ցիսուսի, որ ծնաւ եւ եկեաց եւ մեռաւ։ Որ ի կերպարանս Աստուծոյ էիր՝ զանձն ունայնացուցեր, զմեծվայելչութիւն աստուածութեանդ ծածկեցեր, զի մի ի քեզ յորդեալ ընթանայցեն ամենայն պատիւ եւ փառք եւ սքանչանք եւ կայթիւնք ժողովրդոց։ Ո՛հ. թէպէտ անագան ուրեմն, սակայն գոնեայ յայսմ հետէ ընարեմ ընկեցիկ լինել ի տան Աստուծոյ, ի տեղւոջ եւ ի պաշտաման. եւ այս լիցի փառքն իմ։

30. Համբերութիւն։ Տէր առաջնորդեա սրտի իմում ի համբերութեան քրիստոսի։ Սահմանեալ է՝ կամ չարչարել կամ մեռանել։ Դու, Ցիսուս, որչափ խիստ ի մարմնի, որչափ դժնդակս ի հոգւոջ, որչափ թշնամանս ի պատիւն ժուժկալեալ համբերեցեր։ Դու այնմ ամենայնի տարար Աստուած եւ մարդ, եւ ես ի միոջէ խիստ բանէ զարհուրիցիմ, եւ ի դոյզն ինչ թշնամանաց խռովիցիմ։ Տէր տուր զի չարչարեցայց վասն քո, որ վասն իմ չարչարեցար։

31. Հանդուրժո՛ւթիւն։ Ո՛րչափ բազում ինչ ընդդէմ քո, Տէր Ցիսուս, բարբառեցան, իակ դու եղեր որպէս խուլ եւ համր։ Ո՛րչափ հայհոյեցին զքեզ, այլ դու կացեր անշարժ եւ հաստատուն, որպէս թէ չունէիր ինչ ի բերանի քումմ կշտամբանս, եւ հանապազ շահեալ կալաս զհոգի քո խաղաղութիւն անխռով, թէպէտ եւ մարթ էր քեզ կայծակունս ի վերայ հայհոյչացն իջուցանել։ Ապա վասն էր ես՝ յորժամ թեթեւս ինչ կրիցեմ, անդէն վաղվաղակի յուզեալ

խոռվիմ: Ի քեզ հայեցայց Յիսուս, եւ եթէ զհամբաւ, եթէ զկեանս կորուսանիցեմ, սակայն զհանդարտութիւն պահեցից:

32. Հնոպանդութիւն: Զամենայն ինչ ըզքէն ասաց, որ սիրեացն զքեզ. Լիեալ հնազանդ մահու չափ, եւ մահու խաչի: Եւ դու հնազանդ լեր Որդիդ Աստուծոյ, խմաստութիւն Հօր, եւ Տէր տերանց, եւ ոչ միայն Հօր, այլ եւ մարդկան, նա եւ ամպարիշտ եւ անօրէն դատաւորաց եւ դահճաց, եւ մահու չափ: Երկաթ եմ, եւ ապառաժ խըստաքար, եթէ ոչ յօրինակէ աստի խլըտեցայց՝ հնազանդ լինել այնոցիկ եւ յամենայնի եւ հանապազ, որ հայր են եւ իտեղւոյ Աստուծոյ կան, զի դու եառուր նոցա իշխանութիւն ի վերայ իմ:

33. Մարդասիրութիւն Աստուծոյ: Հիանամ, Յիսուս, ընդ քո մարդասիրութիւնդ, զիարդ քաղցրութեամբ ընդունիս զմեղաւորս՝ որ առ քեզ դառնայցեն, որպէս սիրով ընդ նոսա խօսիս, զիարդ յօժարութեամբ դիրկս արկանես, եւ առանց յանդիմանելոյ զամենայն բարութիւնս այսրէն դարձուցանես առ նոսա, յորոց մեղօքն կապուտ կողոպուտ լեալ էին: Ընդ այս ճանապարհ գնացից զհետ քո Յիսուս, զքոյոց հոգ յանձին կալայց, սիրեցից եւ զյանցաւորս, զի ածից յուղղութիւն, վշտակից եղէց վշտաց հոգւոյն, քաղցրութեամբ դարմանեցից զվէրս, զի ի գնացս, ի դէմս, ի բանս իմ՝ լոկ սէր հոգւոյ երեւեսցի:

34. Մխոցանել զմարմին: Համօրէն կեանք քո, Յիսուս, եղեւ հանապազորդ նեղութիւն մարմնոյ: Մարթ էր քեզ, այնու զի Աստուած էիր, առանց լինել վտանգի՝ զամենայն

հանդիսատ մարմնոյ չնորհել։ Զէիր ինչ կարօտ փուխոյ զբնութիւնն ուղղելոյ, զի ոչ ապականեալ էր եւ ոչ ապականել կարող էր. եւ ոչ այնմ ինչ կարօտ էիր՝ թէ զմարմինն հնազանդ մտացն կացուցանիցես, զի Աստուածութիւն ի չափու ունէր զնա՝ զի մի կարիցէ ինչ ապստամբել, բայց սակայն անդատին ի մանկութենէ քումէ ի վաստակս եւ ի ցաւս կեանս վարեցեր եւ հաներ զհոգի։ Ապա ուրեմն ցանկալի ինչ իցէ՝ զոր դու ընտրեցեր։ Զինչ գործեմք մեք ընդ հոգի. լի կարեօք է բնութիւն քո, եւ ի չարիս միտադոյն, ապստամբ է ի մտաց եւ ի մեղս աճէ, եւ տակաւին ողոքես զնա, եւ փոյթ յանձին ունիս զի մի դոյզն ինչ վիշտս կրեսցէ։ Մանաւանդ թէ ձնշեսցի մարմին իմ, զի կենդանի կայցէ հոգին։ Զի քո եղէց՝ զմարմին իմ ի խաչ հանից կարեօք եւ ցանկութեամբք հանդերձ։

35. Յոհաննէս։ Ով Տէր մեր Յիսուս, որքութիւն առանց արատոյ ես, Յիսուս, որքութիւն ազատ յամենայն անորքութենէ, կատարեալ եւ ամենեւին անարատ։ Երբ իցէ զի կարիցեմ եւ ես ոտնհար լինել աշխարհի մարմնոյ եւ սատանայի, թէ ո՞վ ի ձէնջ յանդիմանեսցէ զիս վասն մեղաց։ Որչափ քաղցր է օրն եւ համօրէն աշխատութիւն, որչափ քաղցր հանդիսատ առն՝ յորժամ ոչ խիթիցէ զնա խիղճ մտացն, զիարդ զուարթ եւ երջանիկ մահ նորա, յորժամ խիղճ մտացն ոչ կայցէ զնմանէ չարախօս։ Այլ զայս միթերարութիւն ոչ այլ ոք բաց ի քէն կարող է տալ քեզ։ Ապա լաւ է ինձ բեւր անգամ մեռանել, քան պղծել զհոգի։

36. Նախանձ ոգւոյ։ Սիրելի Յիսուս, դու վասն մեր մարդկան, եւ վասն մերոյ փրկու-

թեան յերկնից իջեր, եւ որչափ զրկանաց եւ թշնամանաց վասն այնր վախճանի համբերեցեր, որչափ ճանապարհս հատեր, քանիօն ճգանց եւ ցաւոց եւ մահուց հանդուրժեալ գեր ի վերոյ գոտար: Առ ամենեսեան տարածեցեր զանձն քո, առ մեծատունս եւ առ աղքատս, առ պատուաւորս եւ առ անարգս, առ ծերս եւ առ տղայս, ի քաղաքս եւ ի չէնս, ի դաշտս եւ յանապատս, զգայդ եւ զգերեկ: Այնչափ պատուական եղեն քեզ հոգիք մեր, որչափ արիւն քո, զի զարիւն քո եւուր վասն ոգւոց մերոց: Կարի անարգ զոգիսն համարիմ ես, եթէ ոչ զայդ հասարակ առ աղքատս եւ առ անարգս եւ առ տղայս զանձն իմ տարածանիցեմ, զի եւ վասն նոցա նոյն գինք տուան: Եթէ անձրեւք, եթէ ձիւնաբերք, եթէ անջրպետութիւն եւ բացարձակութիւն վայրացն եւ կամ այլ ինչ նեղութիւն երկեցուցանիցեն զիս: Ո՛ հոգիք փրկեալք արեամբն Քրիստոսի, երանի՛ թէ կարող լինէի զամենեսին միանդամայն, եւ կամ գոնեայ զմին միայն արեամբն իմով եւ դառն մահուամբ ապրեցուցանել:

37. ՓՈՂՅՈՒՆ: Զհարդ քաղցր է Տէր հոգի քո: Օրէնս դնես, այլ տաս զօրութիւնս, եւ յորժամ մեք զսակաւն կատարեմք, դու զբազումն վճարես. ըստ իւրաքանչիւր ումեք զանձն պատշաճես, ոչ ումեք բուռն լինիս, սակաւս եւ նուազունս պահանջես, թէպէտ եւ բազումս եւ ծանուցս կարիցես պահանջել: Յորժամ սխալեմք եւ մոլորիմք, այսրէն կոչես զմեզ եւ սիրով յանձն քո ձգես: Յամօթ առնես զխաւսութիւն իմ: Ամենեւին իսկ հաւանեցուցանես

զիս, զի զընկերն իմ ի յանցանաց արդարացուցանիցեմ, տկարութեանն միտ դնիցեմ, ոչ աւելի ինչ ի նմանէ պահանջիցեմ՝ քան զոր ետն վճարեմ, եւ եթէ երբեք խստութիւն ինչ հասանիցէ ի կիր արկանել, ընդ այն ցանկ քաղցրութիւն իմն խառնիցեմ։

Ի Գ Զ Ֆ

Վասն ժառանգական ճանապարհի։

38. Բարեխոսելին ընդ Աստուծոյ։ Սիրես զիս, սիրեմ զքեզ, սէր իմ, Աստուած իմ։ Դու որ ինչ եսդ՝ իմ ես, եւ ես որ ինչ եմ՝ քո եմ։ Ընկղմեալ կամ ես յանչափութեան քում, եւ դու ի չէութեան իմում։ Այնու զի սիրես զիս, զքեզ ինձ հաղորդես, այնու իսկ զի ես սիրեմ զքեզ, այսրէն զիս առ քեզ, եւ զքեզ առ քեզ դարձուցանեմ. ով սէր իմ, մի եւ միայն իսկ, ընտրեալ ի բիւրուց։

39. Դալինա խօսէ ընդ Աստուծոյ։ Սիրեմ զքեզ Աստուած իմ, եւ դու պիտես՝ զի ոչ ինչ սիրեմ բայց ի քէն։ Զէ բաւական սիրտ իմ իմանալ զայս, եւ ոչ լեզու իմ բարբառել։ Վասն որոյ այսպէս դաշինս հաստատեմ ընդ քեզ Աստուած, զի ամենայն համօրէն մանր մանր ներքին եւ արտաքին շարժմունք հոգւոյ, սրտի եւ մարմնոյ իմոյ, եւ ամենայն տուրեւառ ընչից եւ հանգիստ իմ եւ ի ննջել իմում եւ յարթունն կալ, եւ ամենայն եւ իւրաքանչիւր շարժմունք արարածոց որ են եւ որ լինելոց իցեն, եւ համօրէն գործք երանելեացն եւ սրբոյ Մարեմայ եւ Ցիսուսի Փրկչին իմոյ, իցեն նշանք իմ՝ որովք զսէր իմ զոր սիրեմ զքեզ՝ խո-

սիրեմ: Յո՛ եւ Հայիցիս յայսմ ամենայնէ Աստուած, ի նմա՝ ես խօսիմ առ քեզ, թէ սիրեմ զքեզ Աստուած քան զամենայն սիրելի:

40. Երանո՛ւիւն յԱպրահամ: Աստուած իմ, տակաւին ոչ տեսանեմ զքեզ յայտ յանդիման տեսլեամբ երեսաց, այլ սակայն երանեալ եմ, զի սիրեմ զքեզ: Զկրեմ ինչ տանջանս՝ յորժամ սիրեմ զքեզ, զի այն իսկ միայն տանջանք են ինձ՝ չսիրել զքեզ: Դու միայն զամենայն միտս իմ զքեւ ածես, զի զքեզ միայն ստացեալ ունիցի, դու միայն զամենայն զօրութիւն սիրոյ իմոյ սպառես:

41. Լինել եղբայր ընդ Քրիստոսի: Անդրանիկդ ի մէջ եղբարց բազմաց Յիսուս Քրիստոս. Հայր քո՝նոյն եւ Հայր իմ կամիլինել եւ անուանել, զքեզ ժառանգ՝ զիս ժառանգակից առնէ: Սիրեմ զքեզ, եղբայր սիրելի, թէպէտ եւ ոչ ի ժառանգութիւն արքայութեան ընկալցիս զիս՝ սակայն սիրեցից զքեզ, թէպէտ եւ զիս ի քէն ի բաց մերժիցես՝ սիրեցից զքեզ: Զամենայն ինչ դու ընկալ՝ որ մի միայն ժառանգդ ես, զի ամենայն ինչ քեզ պարտին, զմի ինչ միայն թողլ ինձ՝ զսէր, զի սիրիցեմ զքեզ: Այս իսկ միայն իցէ բաժին իմ եւ ժառանգութիւն իմ:

42. Լինել նմանիլ ի սէր Աստուծոյ: Խանդակաթ եմ սիրով քո, Աստուած իմ: Տաղտկացեալ է անձն իմ յամենայն իսկ եւ ի բնաւ մարդկեղէն միխիթարութենէ, եւ ձանձրացեալ եմ յաշխարհէ եւ համօրէն աբարածոց, զի զքեզ միայն սիրեմ, եւ քանզի չէ ինձ տակաւին համարձակ վայելել ի քեզ, յայլ ամենայն գործս տկարանամ, եւ սիրով քով միայն զօրանամ, սէր իմ, Աստուած իմ:

43. Լինել որդի Աստուծոյ: Որդի քո եմ ես, որդի քո: Եւ չէ ինչ ժպրհութեան բանս, զի դու եառուր ինձ իշխանութիւն որդի Աստուծոյ լինելոյ: Ասացից քեզ հանապազ, ասացից ամենայն վստահութեամբ հոգւոյ՝ թէ Հայր իմ ես դու: Սիրեցից զքեզ, զի Հայր իմ ես դու, փարեցայց զքեզ, եւ ոչ թողից զքեզ՝ զի Հայր իմ ես դու: Հայր, տուր ինձ բաժին որ անկանի յընչից, այլ բաժին իմ դու ես, Աստուած իմ, այլ ինչ բաժին ոչ խնդրեմ, եւ ոչ ցանկամ:

44. Կեալ յԱստուած: Ի քեզ, ի ձեռն քո եւ վասն քո կեամ Աստուած սրտի իմոյ: Դու հոգի հոգւոյ իմոյ: Ոչ կամիմ գործել ինչ մեօք եւ մարմնով՝ որ ոչ ըստ քոց հաճոյից իցէ: Այս իսկ միայն յորդորէ զիս՝ զի յամենայն իրաց արարածոց մեկնեցայց: Որով շարժիմ՝ նովաւ կեամ: Կենդանի եմ քեւ, կեանք իմ, Աստուած իմ:

45. Հաճել ես որ եագ, եւ ընդ այս միայն հաճեալ եմ՝ զի ես որ եագ, անչափ իմն կատարեալ յիմաստութեան, ի զօրութեան եւ ի բարութեան: Չկարեմ զայս յայտ առնել, բայց՝ բանիւք այնորիկ որ սիրէրն, Եթէ դու Աստուած՝ Աւգոստինոս լինեալ էիր, եւ ես Աւգոստինոս՝ Աստուած լինեալ էի, ես Աստուածս կամէի՝ զի դու Աւգոստինոսդ՝ Աստուած լինէիր. այդպէս հաճոյ է ինձ, զի դու իցես դու:

46. Հանգիստ ես խաղաղութեան յԱստուած: Յամենայնի խնդրեցի զհանգիստ, այլ արտաքոյ քան զքեզ ոչ գտի, Աստուած իմ, սէր իմ: Յամենայնի ոչ ինչ գտի, բայց ցաւս եւ վիշտ ոգւոյ: Յիշեցի զքեզ, եւ անդէն խա-

զաղուԹիւն եւ մխիԹարուԹիւն, զոր ոչ աշխարհ եւ ոչ այլ ինչ արարած կարէ տալ։ Ընկենուս զանձն իմ ողջոյն ի գոգս հաճոյից քոց։ Այս է հանգիստ իմ, աստ բնակեցայց, զի հաճեցայ ընդ սա։ ԽաղաղուԹեամբ կայս եւ ի սոյն մեռայց։

47. Մեծ հմայիլ վԱստուած։ Ո՛ անզուգական բարերար Աստուած, եւ վախճան համօրէն ցանկալեաց, զի ի վեր քան զամենայն ինչ մեծարեմ զքեզ, ի վեր քան զամենայն սիրեմ զքեզ։ Տկարանան միտք իմ ի ճանաչել զմեծուԹիւն պատուականուԹեան քո, եւ ընդ տէրուԹեամբ իշխանուԹեան կամաց որ ցանկայ անչափ լինն մեծ համարել զքեզ՝ յողդողդեալ խորտակին։ Շատ լիցի քեզ, Աստուած, եւ հաճեաց ընդ այն՝ զի բիւրապատիկ առաւել քան զիս սիրեմ զքեզ, առաւել քան զփրկուԹիւն հոգւոյ իմոյ, առաւել քան զբուն իսկ զերանուԹիւն իմ, եւ քան զհեշտական եւ զյաւիտենական տեսիլ երեսաց քոց՝ սիրեմ զքեզ, եւ ի սմին մեռանիմ, սիրեմ զքեզ։

48. Մխոանել վԱստուած։ Մեռեալ եմ, եւ կեանք իմ ծածկեալ են ի Քրիստոս ի քեզ Աստուած իմ։ Լուծաւ եղ ոգի իմ, յորժամ դու մերձեցար ի սիրտ իմ, եւ յինէն անց ի քեզ։ Ամենայն խորհուրդք իմ, ամենայն իղձք իմ ընդ Քրիստոսի Թաղեցան ի քեզ։ Սակայն կենդանի եմ ի քեզ, վասն զի այնմ միայն զդամ՝ զի սիրեմ զքեզ։

49. Մխոբանել ընդ հմայն Աստուած։ Սիրեմ զքեզ Աստուած իմ։ Շատ իսկ ասացի, Թէ կամք իմ՝ կամք քո են, եւ կամք քո՝ կամք իմ։ Կամիս զի ընկճեցայց, ընկեցիկ եղէց, անարդեցայց, տանջեցայց եւ յոշե-

ցայց, կամիմ եւ ես՝ զի դու կամիս։ Կամի՞ս զիս ի կարգս երանելեացդ ամբառնալ զի վա-
յելեցից ի քեզ, կամիմ եւ ես, ոչ եթէ վասն այնորիկ զի ուրախութիւն մեծամեծար եւ անմեղ կայ անդէն, այլ լոկ վասն այնո-
րիկ՝ զի դու կամիս։

50. Մխոնալ ընդ Աթոռոձոյ։ Որչափ բարի է ինձ մերձենալ առ Աստուած։ Արդ իսկ զփորձ առնում, թէ որ մերձենայ առ Աս-
տուած՝ միացեալ ոգեխառնի ընդ նմա։ Դու ընկալար ինձ զայդ, սիրուն Յիսուս, յորժամ եւ վասն իմ աղաչեցեր զՀայր, զի իցեմ ի քեզ եւ ի Հայր՝ մի, որպէս եւ դու եւ Հայր մի էք։ Եւ ո՞վ մեկնեացէ զիս, այլովքն հանդերձ։

51. Նոխէրէլանն։ Ամենայն որ ինչ իմ է՝ քո է Տէր, վասն զի դու կամեցար՝ զի ա-
մենայն ինչ քո՝ իմ իցէ։ Զի՞նչ ունիմ, զոր ոչ իցեմ առեալ յառաւութենէ եւ յողոր-
մութենէ քումէ, եւ քանզի ի քէն ընկալայ, այսրէն միամիտ ուրախութեամբ առ քեզ մատուցանեմ, զմարմին իմ եւ զհոգի իմ, զամենայն զգայութիւնս եւ զզօրութիւնս իմ, զմիտս, զյիշատակ եւ զկամս իմ։ Մի յայն հայիր զի իմ ինչ են, այլ զի քո են, եւ պատուական արեամբ Որդւոյ քո գնեալ եւ քեզ սեպհականեալ։

52. Նմանող լինել Քրիստոսի։ Որ ի կեր-
պարանս Աստուծոյ էիր, սէր իմ Յիսուս, զանձն քո ունայնացուցեր ի մեծութենանց, ի պատուոյ եւ յիմաստութենէ, եւ վասն իմ աղքատացար, անարգեցար եւ եղեր ա-
ռակ նշաւակի։ Գրեացուք թէ կարող իցեմ լինել մեծատուն. ոչ կամիմ, զի դու եղեր աղքատ։ Համարեացուք թէ կարիցեմ յա-

մենեցունց մեծարանս ընդունել. ոչ կամիմ, զի դու ընտրեցեր լինել անարգեալ: Գրեացուք թէ կարիցեմ շահել ինձ անուն իմաստութեան. չառնում յանձն, զի դու լաւ համարեցար թէ առ յիմարս ունիցին զքեզ: Ընտրութիւն քո, կանոն իմոյ ընտրութեան է: Նմին իրի եւ ես իսկ նոյն օրինակ ընտրեմ, միայն վասն առաւել եւս նմանողք քեզ լինելոյ:

53. Պարծել ընդ Աստուած: Մեծացուսցէ անձն իմ զՏէր, զի արար ընդ իս մեծամեծս հզօրն, այլովքն հանդերձ (մարթ է քեզ զամենայն ասել): Զոր ինչ զդայնովք, զոր ինչ մտօք իմովք իմանամ արտաքոյ քան զքեզ Աստուած իմ, գործք ձեռաց քոց են, եւ արդիւնք քոյոյ սիրոյն զոր սիրես զիս: Նմին իրի մեծացուսցէ անձն իմ զքեզ Տէր: Այնպէս սիրեցեր զաշխարհ, զի զՈրդին քո միածին եատուր, վասն այնորիկ մեծացուսցէ զքեզ անձն իմ: Զսէր քո հեղեր ի սիրտս մեր ի ձեռն Հոգւոյն սրբոյ՝ որ տուաւ մեզ, մեծացուսցէ զքեզ անձն իմ:

54. Պարծել յԱստուած է՞ ի քէֆոս: Քաւ լիցի ինձ պարծել, բայց միայն յԱստուած եւ ի խաչն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Յայս միայն պարծիմ զի դու Աստուած՝ իցես Աստուած իմ, Տէր իմ, ամենայն բարութիւն իմ, յորում գլխաւոր երանութիւն իմ է, զի եմ արարած քո, ծառայ քո, եւ դու սիրես զիս անպատման սիրով: Յայս իսկ պարծեցայց՝ եթէ ի խաչ բեւեռեցայց ընդ Յիսուսի, եթէ վէրք քո լիցին վէրք իմ, եւ ընդ քեզ ընդ աղքատի եւ ընդ անարգելոյ՝ եղէց աղքատ եւ անարգեալ:

55. Տուլ ջանին Աստուածոյ: Զի՞նչ խնդրես

յինէն Աստուած իմ: Լսեմ զքաղցր բարբառ քո, թէ Տուր ինձ, որդեակ, զսիրտ քո: Ահաւասիկ քո է, եւ քեզ կամակար եւ զուարթութեամբ պարգեւեմ զոր ինչ եառուրն ցիս, զսիրտ, զհոգի, զկեանս, զարիւն, զմիտս եւ զկամս: Չկամիմ զսիրտ իմ, բայց՝ զի իցէ քո, չկամիմ սիրել, բայց զքեզ, չկամիմ կեալ, բայց ի քեզ, չկամիմ ճաշակել՝ բայց զքեզ, չկամիմ կամել՝ բայց զքեզ: Քո եմ այսուհետեւ, եւ ոչ իմ, եմ, եմ կենդանի, այլ ոչ ես, այլ կենդանի է յիս Աստուած:

56. Ցանկանալ առ Աստուած: Ցանկամ ելանել եւ լինել ընդ քեզ: Ո՛վ ապրեցուսցէ զիս ի մարմնոյ մահու: Ե՛րբ եկիցէ եւ երեւեցայց առաջի երեսացդ Աստուծոյ: Նուազեաց սիրտ իմ եւ մարմին իմ, Աստուած սրտի իմոյ, եւ բաժին իմ Աստուած յաւիտեան: Այլ ոչ ոք առ քեզ գայ, եթէ ոչ դու ձգեսցես զնա առ քեզ: Ձգեա զիս զհետ քո սէր իմ, Աստուած իմ, ձգեա զիս եւ ընթացայց առ քեզ:

57. Ցնծալ առ Աստուած: Սիրտ իմ եւ մարմին իմ ցնծան առ Աստուած կենդանի: Ելանեմ արտաքս քան զիս, Աստուած իմ, զի եկիցէ առ քեզ: Անձկութիւնք սրտի իմոյ ոչ ընդունին զհեղեղ հեշտականութեան, զի յիշատակ քո ի բաց դարձուցանէ զիս անտի:

58. Փութալ վասն: Ներեա համարձակութեան սիրոյ իմոյ, Աստուած իմ: Դու եդիր զձախոյ ձեռն քո ընդ գլխով իմով, եւ աջով քով փարեցար զինեւ, եւ ի մէջ բազկաց քոց պնդեցեր զիս: Ի բազուկս քո կամիմ կեալ եւ մեռանել ցանկանամ: Դու պնդեա զիս, եւ մի թողուր զիս մեկնել ի քէն:

59 · Փափաքել առ Աստուած: Ո՞ւր եմ. հրամայեա ինձ Տէր գալ առ քեզ: Ելից յաշխարհէ աստի եւ ի նորին ցանկութեանցն, ելից յանձնէ իմմէ, զի մի ուրեք իցեմ՝ բայց ի քեզ: Ե՛րբ այն երանեալ ժամ իցէ՝ յորում հաճեալ հաւանեսցիս եւ կամ ասիցես ցիս, թէ եկ ի Ղիւանանէ, եկ: Յայնժամ պատասխանի արարից՝ թէ Աւասիկ կամ, ոչ յամեցուսցէ զիս այլ ինչ ցանկութիւն, եւ ոչ վայրկեան մի:

60 · Օրհնել զԱստուած: Օրհնեա անձն իմ զՏէր, զի բարի է: Ամենայն գործք իմ, ամենայն խորհուրդք մտաց իմոց, ամենայն յօժարութիւնք եւ իղձք կամաց, ամենայն տուրեւառ շնչոյ, եւ ամենայն շարժմունք երակաց իմոց ասասցեն քեզ· Մեծ է Տէր եւ օրհնեալ է յոյժ: Տակաւին ոչ հասանեմ այնմ զոր կամիմն. զոր ինչ եւ ասիցեմ, զոր ինչ եւ խորհիցիմ, տակաւին անչափութեամբ ինն արժանի ես գովելոյ: Մեծացուսցէ զքեզ, փոխանակ իմ, անձն սրբոյ Կուսին Մարիամայ: Օրհնեսցեն զքեզ վառեալ ինն եւ բորբոքեալ սիրով Սերովբէք՝ թէ Սուրբ, Սուրբ, Սուրբ: Օրհնեսցեն ամենայն գործք Տեառն զՏէր, օրհնեսցեն եւ բարձր արասցեն զնա յաւիտեան: Սակայն ոչ հասանեմ տակաւին այնմ՝ որում ուշ ունի գութն: Օրհնեսցէ զքեզ մարդկութիւն սուրբ Փրկչին իմոյ, եւ՝ չկարեմ աւելի ինչ քան զայս ասել, օրհնեսցէ զքեզ Աստուածութիւն քո յաւիտեան:

ԳԼԽԱԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆ

Մ Ա Տ Ե Ն Ի Ս

ՎԱՐՔ ԵՒ ՎԱՐԴԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

Յ Ի Ս Ո Ւ Ս Ի Ք Ր Ի Ս Տ Ո Ս Ի

Վասն Բանին մարմնաւորութեանն։

ՅԻՄՆԵԿԱՑ Գ. ԿԻՒՐ. Վասն յաւիտենական Բանին Ծննդեանն։ 2. Վասն արարչութեան եւ վախճանի մարդոյ։ 3. Վասն միջնորդային առ յայն վախճան հասանելոյ։ 4. Վասն բարւոքն վարելոյ արարածովք եւ անխտիր ի նոսին լինելոյ։ 5. Վասն անկանելոյ մարդոյն։ 6. Վասն վճռոյ եւ պատճառաւք զմարդն բժշկելոյ։ 7. Վճիռ մարմնաւորութեան Որդւոյն Աստուծոյ . . . . . 1 — 11

Դ. ԿԻՒՐ. Հայր զՈրդին, Որդի զանձն իւր տայ աշխարհի։ 2. Ի մարմնաւորութեան անդ տեսանի խմաստութիւնն, մարդասիրութիւնն եւ ամենազօր զօրութիւն Աստուծոյ։ 3. Ի ձեռն մարմնաւորութեան Որդւոյն Աստուծոյ հաշտի Աստուած, կանգնի մարդն եւ յամօթ առնի դեւն։ 4. Ընտրի մայր արժանի այնպիսւոյ Որդւոյ։ 5. Խոստումն մարմնաւորութեան Որդւոյն Աստուծոյ։ 6. Յանկացեալ լինի փրկիչն ի նահապետաց եւ ի մարգարէից։ 7. Վասն անարատ յղութեան երանելւոյ Կուսին . . . . . 12 — 20

Ե. ԿԻՒՐ. Վասն ծնանելոյ եւ ընծայելոյ Կուսին երանելւոյ։ 2. Երանելի կոյսն խօսի սրբոյն Յովսեփայ։ 3. Պատգամաւո-

րութիւն հրեշտակին առ Կոյսն Երանելի։ 4. Յայտնէ հրեշտակն զԽորհուրդն մարմնաւորութեան։ 5. Մեկնէ հրեշտակն զԽորհուրդ մարմնաւորութեան։ 6. Պարգեւք հոգւոյն Քրիստոսի զոր էառ Բանն։ 7. Քրիստոս յառաջնում վայրկենի անդ յղութեանն՝ մատուցանէ զանձն՝ Հօր յաւիտենից . . . . . 21 — 28

Զ. ԿԻՒՐ. Երանելի Կոյսն յայց ելանէ Եղիսաբեթի։ 2. Սուրբն Յովսէփ առնու տեղեկութիւն վասն խորհրդոյ մարմնաւորութեան։ 3. Ծնանի սուրբն Յովհաննէս Մկրտիչ։ 4. Պաշտօն յոր կարգի Յովհաննէս։ 5. Սպասումն Ծնընդեան։ 6. Վասն բարեացն զորս Քրիստոս մինչ դեռ կայր յարգանդի՝ շնորհեաց Մօրն։ 7. Ճանապարհ կուսին ի Բեթղեհէմ. 29 — 35

Վասն պղծոլիեան եւ մանկոլիեան Քրիստոսի։

25. Դիւիմբէր ամսոյ. Ի ԾՆԸՆԴԵԱՆ ՏԵԱՌՆ։ 26. Դիւ. Խորհուրդ մտացն Աստուծոյ, երանելւոյ կուսին եւ հրեշտակաց ի Ծնընդեան Քրիստոսի։ 27. Դիւ. Պատմի հովուաց եթէ Ծնաւ Քրիստոս։ 28. Դիւ. Տուեալ լինի նշանակ հովուաց, եւ հրեշտակք երգեն։ 29. Դիւ. Հովիւքն յորդորեն զմիմեանս ի տեսանել զփրկիչն։ 30. Դիւ. Գան հովիւքն ի մսուր Տեառն։ 31. Դիւ. Դառնան հովիւքն ի մարդ Տեառն . . . . . 36 — 42

1. Յունուար ամսոյ. Վասն թլփատութեան Տեառն։ 2. Յուն. Թէ վասն էր իրիք կամեցաւ Քրիստոս առնուլ թլփատութիւն։ 3. Յուն. Գլխաւոր առաքինութիւնք Քրիստոսի զոր եցոյց նա անդէն ի թլփա-

տուԹեան: 4. Ց՚ո՚ն. Վասն Ցիսուս անուն-
դրուԹեան: 5. Ց՚ո՚ն. Թէ վասն էր Ցի-
սուս կոչեցաւ, եւ Թէ զո՞ր պարտիս ի վե-
րայ մեր արկանէ: 6. Ց՚ո՚ն. Վասն մո-
գուցն կոչման: 7. Ց՚ո՚ն. Վասն մոգուցն
գործակից կոչմանն լինելոյ: 8. Ց՚ո՚ն. Վասն
մոգուցն ի հայրենի գաւառէն ելանելոյ եւ
վասն ճանապարհին: 9. Ց՚ո՚ն. Երեք մոգք
մտանեն Յերուսաղէմ: 10. Ց՚ո՚ն. Հերով-
դէս խնդրէ Թէ ո՞ւր ծնանիցի Քրիստոս:
11. Ց՚ո՚ն. Հերովդէս խօսի ընդ մոգան:
12. Ց՚ո՚ն. Մեկնին մոգքն Յերուսաղեմ
եւ գան ի Բեթղեհէմ . . . 43 — 55

ՑԵՏ ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԱՅՏՆՈՒԹԵԱՆ Ա. ԿԻՒՐ.

Վասն մոգուցն երկրպագութեան: 2.
Վասն մատուցանելոյ պատարագացն: 3.
Վասն գառնալոյ մոգուցն յաշխարհ իւ-
րեանց: 4. Ի տղայութենէ Քրիստոսի ու-
սիր արհամարհել զաշխարհ: 5. . . . զխո-
նարհութիւն: 6. . . . զաղքատութիւն:
7. . . . զինազանդութիւն . . 56 — 63

Բ. ԿԻՒՐ. Ուսիր ի մանուկ Ցիսուսէ զհամ-
բերութիւն: 2. . . . սիրել զԱստուած
եւ զընկերն: 3. . . . Թէ ո՛րպէս սրբու-
Թեամբ զանձն սիրեսցես: 4. Ճանա-
պարհ երանելոյ Կուսին ի Բեթղեհեմէ
Յերուսաղէմ առ ի սրբել: 5. Վասն Թէ
զի՛նչ պատճառք էին սրբութեան Կուսին
երանելոյ: 6. Վասն այլոց պատճառաց
սրբութեան: 7. Թէ զո՞ր առաքինութիւնս
մանաւանդ եղոյց երանելի Կոյսն ի սրբու-
Թեան անդ իւրում. . . . . 65 — 73

Գ. ԿԻՒՐ. Թէ վասն էր կամիցի Քրիստոս
զի մատուցցեն զնա: 2. Մայրն զՈրդին,
Որդի զիւր անձն մատուցանէ: 3. Վասն

պատահելոյ Սիմէոնի Ծերունւոյ եւ նորա գովութեանն։ 4. Սիմէոն առնու զՔրիստոս ի գիրկս իւր։ 5. Սուրբն Սիմէոն մարգարէանայ զՔրիստոսէ։ 6. Վասն այնոցիկ՝ զոր Սիմէոն մարգարէացաւ վասն Կուսին երանելւոյ։ 7. Վասն պատահելոյ մարգարէին Աննայի . . . . . 74 — 83

Դ. ԿԻՒՐ. Վասն ըղձից եւ բանից Աննայի մարգարէին։ 2. Քրիստոս ըստ օրինաց առեալ լինի փրկանօք հինգ սկեղ։ 3. Հերովդէս բարկացեալ։ 4. Վճիռ Աստուծոյ առ ի կորզել զՔրիստոս ի բարկութենէ Հերովդի։ 5. Ազդ առնի Ցովսեփայ ի հրեշտակէն զի փախիցէ յԵգիպտոս։ 6. Վասն ճանապարհի փախստէից յԵգիպտոս։ 7. Վասն ամենայնի զորս կրեաց Յիսուս յԵգիպտոս . . . . . 85 — 94

Ե. ԿԻՒՐ. Անմեղացն կոտորած։ 2. Հրաման առնու Ցովսէփ դառնալ յԵգիպտոսէ։ 3. Վասն դառնալոյն յԵգիպտոսէ։ 4. Վասն ելանելոյ Քրիստոսի հանդերձ հարբն եւ մարբն ի տաճարն։ 5. Դարձեալ վասն ի տաճարն ելանելոյ։ 6. Մնայ մանուկն Յիսուս ի տաճարին։ 7. Խնդրեն ծնողքն զՈրդին կորուսեալ . . . . . 96 — 104

ԱՌԱՋԱՒՈՐԱՑ ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆ։ Գտանի Յիսուս ի տաճարին ընդ վարդապետս։ 2. Խօսք Մօրն առ Որդին յորժամ գտաւ։ 3. Պատասխանի Որդւոյն առ Մայրն։ 4. Վասն ի տաճարէն իջանելոյ։ 5. Վասն զարգանալոյն Քրիստոսի հասակաւ, իմաստութեամբ եւ շնորհօք։ 6. Թէ զինչ գործ գործեաց Քրիստոս մինչեւ ցերեսներորդ ամ։ 7. Թէ ո՛ր առաքինութիւնք քաղին ի մանկութենէ Քրիստոսի . . 105 — 115

Վասն Ձարչարանաց Փրկչին։

ԿԻՒՐ. Վճիռ սրբոյ Երրորդութեան զի մեռցի Քրիստոս։ 2. Ժողով վարիսեցւոցն ընդդէմ Քրիստոսի։ 3. Ընթրիքն զոր Մարթա եւ Մարիամ ետուն Քրիստոսի ի Բեթանիա։ 4. Տրտունջ աշակերտացն վասն վատնելոյ Մագդաղենացւոյն զեւղն։ 5. Քրիստոս պաշտպանէ Մագդաղենացւոյն։ 6. Մինչ դեռ ելանէր յԵրուսաղէմ՝ յառաջագոյն պատմեաց զիւր չարչարանսն։ 7. Պատրաստութիւն մոտանելոյ չքով մեծաւ յԵրուսաղէմ . . . . . 116 — 127

ԿԻՒՐ. Քրիստոս ամբոխիւ յԵրուսաղէմ մտանէ։ 2. Բանք նախանձու փարիսեցւոց։ 3. Լայ ի վերայ քաղաքին Երուսաղեմի։ 4. Սակ արկանէ Յուդա ընդ իշխանսն առ ի մատնել զՅիսուս։ 5. Ընթրիք Զատկի։ 6. Լուանալն Քրիստոսի զոտսն։ 7. Խրատ զոր ետ աշակերտացն յետ զոտսն լուանալոյ . . . 129 — 139

ՔՈՒՆ ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆ. Հաստատութիւն պատուական Խորհրդոյ գոհութեան։ 2. Քրիստոս ի վերայ ընթրեաց դուշակէ զմատնիչն։ 3. Հակառակութիւն աշակերտացն։ 4. Խօսք Քրիստոսի ի վերայ ընթրեաց։ 5. Քրիստոս զառաքեալսն մխիթարէ։ 6. Աղօթք Քրիստոսի առ Հայր վասն աշակերտացն։ 7. Ի վերնատանէ ելեալ մտանէ ի պարտէզն եւ. կանխաւ պատմէ զդայթակղել աշակերտացն . . 141 — 152

Ը. ԿԻՒՐ. ՔԱՌԱՄՆՈՐԴԱՑ. Տրտմել, հոգալ եւ երկնչել Քրիստոսի ի պարտիզին։ 2. Աղօթք Քրիստոսի ի պարտիզին։ 3. Տագնապ մահու եւ արիւնախառն քրտն

քրիստոսի : 4. Քրիստոս դարձեալ յաղօթից՝ այց առնէ աշակերտացն : 5. Ընդ առաջ երթայ ամբոխին եւ սպասաւորաց : 6. Ւան համբուրելոյն Յուդայի : 7. Քրիստոս յայտնէ զանձն ամբոխին եւ սպասաւորացն . . . . . 154 — 164

Գ. ԿԻՒՐ. Պետրոս պաշտպանէ Քրիստոսի : 2. Ձերբակալ լինել Քրիստոսի, եւ աշակերտացն փախչել : 3. Յիսուս առի նախ առ Աննա : 4. Ւան ապտակին Քրիստոսի : 5. Ւան սուտ վկայութեանց ընդդէմ Քրիստոսի : 6. Երդմնեցուցանի Քրիստոս ի կայիափայ եւ դատապարտի իբրեւ հայհոյիչ : 7. Ւան թշնամանացն զոր թշնամանեցաւ Քրիստոս ի լիշերին . . . . . 166 — 177

Դ. ԿԻՒՐ. Ւան առաջնոյ ուրացութեանն Պետրոսի : 2. Ւան երկրորդ եւ երրորդ ուրացութեանն Պետրոսի : 3. Քրիստոս առի առ Պիղատոս : 4. Յուդայի յուսահատութիւնն : 5. Առեն զՔրիստոս առ Պիղատոս : 6 եւ 7 Քրիստոս ի Պիղատոսէ քննի . . . . . 178 — 188

Ե. ԿԻՒՐ. Ցեղոյ ուրեմն ամբաստանեալ առաքի առ Հերովդէս : 2. Այսն լինի Քրիստոս ի Հերովդէ : 3. Քան զԲարաբբա ի վայր Համարի : 4. Պիղատոս տեղի տայ մոլեգին կատաղութեան ամբոխին : 5. Քրիստոս դան ըմպէ : 6. Յիսուս փշով պսակի : 7. Ահա այրդ . . 190 — 200

Զ. ԿԻՒՐ. Միւսանգամ նստի Պիղատոս յատենի : 2. Պիղատոսի վան Քրիստոսի վճիռն : 3. Բառնալն զխաչն : 4. Յիսուս ի խաչ ելեալ : 5. Վիճակն որ արկաւ ի վերայ հանդերձից նորա, եւ դիրն եւ հայ-

հոյութիւնքն : 6 · Առաջին եւ երկրորդ խօսք Քրիստոսի ի խաչին : 7 · Երրորդ խօսք Քրիստոսի առ Մայրն եւ առ Ցովհաննէս . . . . . 201 — 211

ԿԻՒՐ · ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ · Չորրորդ եւ հինգերորդ խօսք Քրիստոսի : 2 · Վեցերորդ եւ եւթներորդ խօսք Քրիստոսի : 3 · Սքանչելիք որ եղեն ի մահուան Քրիստոսի : 4 · Ազգի ազգի միտք մարդկանն ի մահուն Քրիստոսի : 5 · Տիգաւ խոցի կողն նորա : 6 · Նկատել զխաչելեալն Ցիսուս : 7 · Իջանել մարմնոյն Քրիստոսի ի խաչէն եւ թաղել . . . . . 213 — 223

Վասն Ցարութեան Տեառն եւ Վերջնոլոյս յերկինս :

ՉԱՏԻԿ · ԿԻՒՐ · ՑԱՐՈՒԹԵԱՆ · Վասն յարութեան : 2 · Վասն պարգեւաց փառաւորեալն մարմնոյ : 3 · Վասն սպեաց վիրացն որ կացին մնացին ի փառաւորեալ մարմնին Քրիստոսի : 4 · Երեւի մօրն իւրում առըոյ : 5 · Սուրբ կանայքն դեմ եդեալ գնան ի գերեզման Տեառն : 6 · Սուրբ կանայքն տեղեակ լինին ի հրեշտակէն յարութեանն Քրիստոսի : 7 · Կանայքն կշտամբին եւ առաքին քարոզք առ առաքեալս . . . 224 — 232

ՑԵՏ ՉԱՏԿԻ Ա · ՆՈՐ ԿԻՒՐ · Կանայքն տան առաքելոցն զաւետիս յարութեանն : 2 · Պետրոս եւ Ցովհաննէս ընթանան ի գերեզմանն : 3 · Քրիստոս երեւի Պետրոսի : 4 · Մագդաղենացի առ գերեզմանին : 5 · Քրիստոս երեւի Մագդաղենացւոյն անծանօթ : 6 · Քրիստոս յայտնէ զանձն Մագդաղենացւոյն , եւ առաքէ զնա առ

աշակերտան: 7. Երեւի այլոց եւս կանանց . . . . . 234 — 241

Բ. ԿԻՒՐ. Յարեցաւ Քրիստոս յերկուս աշակերտան որ երթային յԵմմաւուս: 2. Քրիստոս հարցանէ՝ թէ զինչ իցեն բանք նոցա: 3. Քրիստոս կշտամբէ զերկուս աշակերտան որ թերահաւատէին: 4. Քրիստոսի պատճառեալ հեռագոյն եւս ուրեք երթալ, յաշակերտացն հրաւիրի: 5. Քրիստոս ի բեկանել հացին ծանօթ լինի: 6. Երեւի աշակերտացն որ ժողովեալ էին ի միասին: 7. Ջսպիս վիրացն ընծայեցուցանէ նոցա, յորժամ զահի հարեալ երկնչէին . . . . . 243 — 251

Գ. ԿԻՒՐ. Քրիստոս ընդ աշակերտան ուտէ: 2. Բանայ աշակերտացն զմիտս գրոցն: 3. Տայ աշակերտացն զհոգի սուրբ եւ իշխանութիւն արձակելոյ: 4. Թովմայի առաքելոյ թերահաւատութիւնն: 5. Քրիստոս երեւի աշակերտացն մինչ անդ էր եւ Թովմաս: 6. Խօսք Քրիստոսի առ Թովմաս եւ Թովմայի առ Քրիստոս: 7. Երեւի աշակերտացն առ ծովեզերբն Տիբերեայ. 253 — 261

Դ. ԿԻՒՐ. Քրիստոս յայտնէ զանձն՝ աշակերտացն: 2. Քրիստոս յեզր ծովուն պատրաստէ կերակուր եւ հրաւիրէ զաշակերտան: 3. Քրիստոս զիւր ոչխարան յանձն առնէ Պետրոսի: 4. Քրիստոս յառաջագոյն պատմէ Պետրոսի զմարտիրոսութիւնն: 5. Քրիստոս երեւի ի լերինն Գալիլեայ աւելի եւս քան զհինգհարեւր աշակերտաց: 6. Կարգէ զաշակերտան ի դարձուցանել զաշխարհ: 7. Յառաջ մատչի խրատան զոր տայր առաքելոցն . 262 — 272

Ե. ԿԻՒՐ. Խոստանալ լինել ընդ մեզ մինչեւ ի կատարած աշխարհի: 2. Ցեղոյ ուրեմն մինչ բազմեալն էին ի վերնատան՝ երեւեցաւ առաքելոցն: 3. Քրիստոս ի մեկնելն իւրում՝ զառաքեալսն միխիթարէ: 4. Ածէ զաշակերտսն ի լեառն ձիթենեաց: 5. Վասն Տեառն յերկինս վերանալոյն: 6. Եկեալ հրեշտակք երկու՝ յառաջագոյն պատմեն զերկրորդ գալստենէն Քրիստոսի: 7. Վասն Քրիստոսի բազմամբոխ ուղեկցացն որ յաղթութեամբ յերկինս գնայր . . . . . 273 — 282

Զ. ԿԻՒՐ. Վասն Քրիստոսի յաղթութեամբ յերկինս մտանելոյ: 2. Պատուղ վերանալոյն Քրիստոսի յերկինս: 3. Վասն մերոյ վերանալոյն: 4. Վասն դառնալոյ աշակերտացն յԵրուսաղէմ: 5. Վասն ընտրութեան սրբոյն Մատաթիայ: 6. Վասն սպասելոյ Հոգւոյն սրբոյ: 7. Մանաւանդ ի՞նչ պատրաստութիւն առաքելոցն առ ընդունելոյ զՀոգին սուրբ . . . 283 — 291

Վասն Հոգւոյն սրբոյ գալստեանն:

ԿԻՒՐ. ՊԵՆՏԱԿՈՍՏԻՒ. Վասն Հոգւոյն սրբոյ հողմով գալստեանն: 2. Վասն գալստեան Հոգւոյն սրբոյ ի հուր եւ ի լեզու: 3. Թէ վասն էր առաքեցաւ Հոգին սուրբ: 4. Թէ զի՞նչ ինչ գործեաց Հոգին սուրբ ի վերայ առաքելոցն: 5. Թէ զի՞նչ գործ գործեցին առաքեալքն Հոգւովն սրբով: 6. Պատուղք Հոգւոյն սրբոյ յառաջին քրիստոնեայսն: 7. Վասն որոց ոչն ընդունին զՀոգի սուրբ . . . 293 — 301

վասն Ս. Երրորդութեան, եւ Ս. Խորհրդոյ գոհութեան, եւ վասն տոքունեղէն խորհրդոյն:

ՑԵՏ ՊԵՆՏԱԿՈՍՏԻՒՑ. Ա. ԿԻՒՐ. Ս. ԵՐՐՈՐԴՈՒԹԵԱՆ. վասն խորհրդեան սրբոյ Երրորդութեան: 2. վասն Հօրն յաւիտենից: 3. վասն Որդւոյն Աստուծոյ: 4. վասն Հոգւոյն սրբոյ: 5. վասն քրիստոսի առ մեզ սիրոյն ի նուիրական խորհըրդեանն: 6. թէ սուրբ խորհուրդն գոհութեան յիշատակ է չարչարանացն քրիստոսի: 7. վասն պատուոյ այնր որ զգոհութեան խորհուրդն ընդունի. . . 302 — 311

Բ. ԿԻՒՐ. Սուրբ խորհուրդն գոհութեան ընթրիք մեծ է: 2. եւ 3. վասն պատրաստութեան ընդունելոյ զսուրբ խորհուրդն գոհութեան: 4. եւ 5. վասն արդեանց սրբոյ գոհութեանն խորհրդեան յորժամ ընդունիցի: 6. վասն անչափ կատարելութեան Աստուծոյ: 7. վասն իմաստութեան Աստուծոյ եւ անձամբ զանձն նկատելոյ. . . . . 312 — 323

Գ. ԿԻՒՐ. վասն զօրութեան եւ տէրութեան Աստուծոյ: 2. վասն արբութեան եւ անփոփոխն լինելոյ Աստուծոյ: 3. վասն սիրոյն Աստուծոյ զոր սիրէ զանձն եւ զմեզ: 4. վասն քաղցրութեան, ողորմութեան եւ արդարութեան Աստուծոյ: 5. վասն տեսչութեան Աստուծոյ: 6. վասն անչափութեան եւ մծտաւորութեան Աստուծոյ: 7. Ցիսուս մկրտի ի Յովհաննէ . . . . . 324 — 334

Վարք, Սթանչէլէթ, Առաք ե Վարդապետո-
ւթեան Յիսուսի Քրիստոսէ։

Դ. ԿԻՒՐ. Քրիստոս մեկնեալ երթայ յա-
նապատ եւ փորձի։ 2. Վասն երից փոր-
ձութեանց եւ յաղթութեանն Քրիստոսի։
3. Յովհաննու վկայութիւնն զՔրիստո-
սէ։ 4. Մեւս եւս վկայութիւն Յովհան-
նու զՔրիստոսէ։ 5. Երրորդ վկայութիւն
Յովհաննու զՔրիստոսէ հանդերձ աշակեր-
տացն օգտիւ։ 6. Անդրէաս զՊետրոս ածէ
առ Քրիստոս, Փիղիպպոս կոչի։ 7. Նա-
թանայէլ ածի ի Փիղիպպեայ առ Քրիս-
տոս . . . . . 336 — 346

Ե. ԿԻՒՐ. Հարսանիք ի Կանա Գալիլեացւոց։
2. Վասն վաճառականացն որ ի տաճարէն
մերժեցան։ 3. Խօսք Քրիստոսի ընդ Նի-
կոդեմոսի։ 4. Վարդապետութիւն երրոր-
դութեան զոր Քրիստոս ուսոյց Նիկոդե-
մոսի։ 5. Չորրորդ վկայութիւն Յովհան-
նու զՔրիստոսէ։ 6. Յովհաննէս ի բանտ
արկանի։ 7. Խօսք Քրիստոսի ընդ կնոջն
սամարացւոյ . . . . . 348 — 357

Զ. ԿԻՒՐ. Դառնայ կինն եւ քարոզէ զՔրիս-
տոս Սամարացւոց։ 2. Քրիստոս բժշկէ
զորդի թագաւորազին։ 3. Պետրոս ձուկն
որսայ առ Ծովակին Գեննեսարեթայ։ 4.
Կոչումն Պետրոսի եւ Անդրէի, Յակոբայ
եւ Յովհաննու։ 5. Բժշկի դիւահարն յայ-
սմ պղծոյ։ 6. Զորանչ Սիմոնի բժշկի
ի ջերմանէ։ 7. Երեքին նոքա որ կամին
երթալ զհետ Քրիստոսի, այլ ոչ որպէս
պարտ եւ պատշաճ իցէ . . 359 — 368

Է. ԿԻՒՐ. ՎԱՐԴԱՎԱՌ. Յածնու մրրիկն
ծովու։ 2. Լեգէոնն դիւաց հալածեալ։

3. Քրիստոս աղաչեալ ի Գերգեսացւոցն մեկնի ի նոցանէ: 4. Ած՛ի անդամալոյծն առ Քրիստոս: 5. Նոյն անդամալոյծն բժշկի ի Քրիստոսէ: 6. Որ ինչ յետ բժշկութեան անդամալուծին գործք գործեցան: 7. Մատթէի կոչումն . . . . . 370 — 378

ՑԵՏ ՎԱՐԴԱՎԱՌԻ Ա. ԿԻՒՐ. Բժշկի կինն ի տեառնէ աղեաց: 2. Յառնէ դուստրն Յայրոսի: 3. Կոյրք երկու լուսաւորին ի Քրիստոսէ: 4. Ելանէ դեւն համր: 5. Գոանէ զանդամալոյծն առ աւազանին: 6. Քրիստոս բժշկէ զնոյն անդամալոյծ: 7. Քրիստոս ջատագով մոանէ աշակերտացն՝ որ զհասկն կորզէին . 379—388

Բ. ԿԻՒՐ. Բժշկի ձեռնն գօսացեալ: 2. Ընտրին երկոտասան առաքեալքն: 3. Խօսք Քրիստոսի զոր ի լերին խօսեցաւ: 4. Երկրորդ եւ երրորդ երանութիւն: 5. Չորրորդ եւ հինգերորդ . . . : 6. Վեցերորդ եւ եւթներորդ . . . : 7. Ութերորդ . . 390 — 400

Գ. ԿԻՒՐ. Վասն երից հանդամանաց արանցն այնոցիկ՝ որ զառաքելոյ պաշտօն յանձն առեալ իցեն: 2. Վասն տալոյ օրինակ բարի ի փառս Աստուծոյ: 3. Վասն ճշդիւն պահպանութեան օրինաց: 4. Վասն փութոյ զօրէնսն պահելոյ: 5. Վասն զգայթակղութիւնն բառնալոյ: 6. Վասն ըզթշնամիս սիրելոյ: 7. Պատրաստութիւն առաղօթս եւ առաջին խնդրուածք . 401 — 410

Դ. ԿԻՒՐ. Երկրորդ եւ երրորդ խնդրուածք: 2. Չորրորդ եւ հինգերորդ . . . : 3. Վեցերորդ եւ եւթներորդ . . . : 4. Թէ չէ պարտ գանձել յերկրի այլ յերկինս: 5. Ակն առատ եւ չար: 6. Թէ չէ պարտ երկուց տերանց ծառայել: 7. Թէ պարտ է

զՀոգ ժամանակաւորացն ի բաց ընկեՀնուլ եւ զարքայութիւն Աստուծոյ խընդրել . . . . . 412 — 421
ԿԻՒՐ· ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ· Թէ խորշել պարտ է ի խառնիխուռն դատեղոյ: 2· Աղօթիցն պատուէր: 3· Անձուկն եւ համարձակ ճանապարհ: 4· Թէ պարտ է զդոյշ լինել ի սուտ մարգարէից: 5· Թէ արժան է առնել զկամս Աստուծոյ: 6· Սրբի բորոտն: 7· Բժշկի ծառայ հաբիւրապետին . . . . . 423 — 432
ԿԻՒՐ· ՓՈԽՈՒՄՆ Ս· ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ· Ցառնէ որդի այրւոյն: 2· Պատգամաւորութիւն Յովհաննու մկրտչի առ քրիստոս: 3· Յովհաննէս գովի ի քրիստոսէ: 4· Դարձ Մագդաղենացւոյն: 5· Քրիստոս պաշտպանէ Մագդաղենացւոյն: 6· Ելանէ դեւն կոյր եւ համր: 7· Նշան Յովնանու մարգարէի . . . . . 434 — 443
ՅԵՏ ՓՈԽՄԱՆ Ա· ԿԻՒՐ· Թէ ոչ ի ցեն Մայր եւ եղբարք քրիստոսի: 2· եւ 3· Առակ սերմանացանին եւ սերմանելոյ: 4· . . . որոմանցն: 5· . . . . հատոյ մանանոյ: 6· . . . . գանձի, մարգարտի եւ ուռկանի: 7· Քրիստոս չարաչար ընկալեալ լինի յիւրում գաւառի· . 445 — 454
Ե· ԿԻՒՐ· Առաքին առաքեալքն եւ խրատին ի քարոզել: 2· Ցառաջագոյն պատմէ առաքելոցն զՀալածանան զորս կրելոց էին: 3· Խրատ տայ առաքելոցն զի մի արգելցին ի սիրոյ ազգականութեան: 4· Վասն այնոցիկ զորոց ասաց քրիստոս Թէ չիցեն նմա արժանի: 5· Թէ լուծն քրիստոսի քաղցր է յընդունել: 6· Յովհաննէս մկրտիչ սպանանի ի բանդի: 7· Հինգ

նկանակաւ եւ երկուք ձկամբք յադին հինգ հազարք մարդկան. . . . 456 — 465
Գ. ԿԻՒՐ. Քրիստոս գնայ ի վերայ ջուրց: 2. Պետրոս գնայ ի վերայ ջուրց: 3. Զարախօսին աշակերտքն վասն անլուայ ձեռաց, եւ պաշտպանին: 4. Կինն քանանացի վասն իւրոյ դստերն աղաչելոյ՝ մատչի առ Քրիստոս: 5. Խժչկի դուստր կնոջն քանանացւոյ: 6. Խժչկի խուրն եւ համրն: 7. Հաստատին չորք հազարք արանց եւթն հացիւ. . . . . 466 — 475
Դ. ԿԻՒՐ. Թէ պարտ է զգոյշ լինել ի խմորոյ փարիսեցւոցն: 2. Խժչկի կոյրն Բեթսայիդայ: 3. Պետրոսի խոստովանութիւնն: 4. Քրիստոս յառաջագոյն պատմէ զիւր մահն. զՊետրոս որ ընդդէմ կայր՝ կշտամբէ: 5. Թէ պարտ է բառնալ զխաչն զկնի Քրիստոսի: 6. Վասն այլակերպութեան Տեառն: 7. Յանկութիւն Պետրոսի յայլակերպութեան անդ Քրիստոսի. . . . . 477 — 486
ԿԻՒՐ. ԽԱՉՎԵՐԱՑ. Զայն լուեալ յերկնից աշակերտացն՝ զահի հարեալ երկնչին: 2. Կանգնին ի Քրիստոսէ եւ ի Յովհաննէ ի լեռնէ: 3. Ածի առ Քրիստոս մանուկն լուսնոտ: 4. Խժչկի մանուկն այն լուսնոտ: 5. Քրիստոս տայ զերկդրամեանն: 6. Յանձն առնի խոնարհութիւն: 7. Վասն եղբայրական յանդիմանութեան. . . . 487 — 496
ՑԵՏ ԽԱՉԻ. Բ. ԿԻՒՐ. Առակ ծառային՝ որում Տէր զամենայն զպարտան եթող: 2. Ապախտաւորութիւն եւ անապաւորունութիւն ծառային՝ որում եթող տէրն զպարտան: 3. Քրիստոս հրաւիրի յերուսաղէմ ի տօնն տաղաւարահարաց, եւ

չառնու յանձն երթալ: 4. Ցելանել Քրիստոսի ի ծածուկ յԵրուսաղէմ՝ ոչ լինի ընկալեալ ի սամարացւոց: 5. Սրբին տան բորոտք: 6. Քրիստոս յայտնապէս ուսուցանէ ի տաճարին: 7. Առաքին զի կալցին զՔրիստոս . . . . . 497 — 506

Գ. ԿԻՒՐ. ՏՕՆ ՎԱՐԱԳԱՑ ԽԱՉԻ. Դառնան սպասաւորքն եւ գովեն զՔրիստոս: 2. Կինն որ ի շնութեան ըմբռնեալ էր՝ ազատի: 3. Քրիստոս ուսուցանէ ի տաճարին: 4. Ցուսուցանելն Քրիստոսի բազումք հաւատացին: 5. Հրեայք կամին զՔրիստոս քարկոծ առնել: 6. Բժշկի կոյրն ի ծնէ: 7. Կոյրն լուսաւորեալ առաջի փարիսեցւոց ճշմարտութեան պատճէլեացն ջատագով մնանէ. 508 — 517

Դ. ԿԻՒՐ. Հանեն զբացեալն արտաքս ի ժողովրդանոցէն եւ Քրիստոս ընդունի զնա: 2. Քրիստոս է դուռն: 3. Քրիստոս հովիւն քաջ: 4. Հրեայք կամին ի նաւակատիան քարկոծ առնել զՔրիստոս: 5. Առաքումն եւթանասուն եւ երկուց աշակերտացն: 6. Դառնան յառաքելութենէ եւթանասուն եւ երկուք: 7. Խնդիր օրինականին եւ պատասխանի Քրիստոսի: 518 — 527

Ե. ԿԻՒՐ. Առակ առն որ իջանէր յԵրիքով: 2. Քրիստոս ընկալեալ լինի ի Մարթայէ: 3. Մարթա տրտնջէ զքեռէն իւրմէ, եւ կշտամբի ի Տեառնէ: 4. Քրիստոս ի փարիսեցւոյն հրաւիրեալ՝ զկեղծաւորութիւնն յանդիմանէ: 5. Ջառնու յանձն Քրիստոս կալ դատաւոր ի մէջ երկուց եղբարցն որ ոչն միաբանէին ընդ միմեանս: 6. Վասն ապահ մեծատան: 7.

թէ որպէս պարտ էցէ ակն կալեալ սպասել Տեառն ի յետին ժամու. 528 — 538
Զ. ԿԻՒՐ. Առակ անպտուղ թզենւոյն: 2. Բժշկի կինն կարկամեալ ամս ութտասան: 3. Փարիսեցիքն հաւանեցուցանեն զքրիստոս զի փախիցէ: 4. Բժշկի ջրգոլեալն: 5. Քրիստոս ուսուցանէ փարիսեցւոցն չկնդրել պարծանս եւ մեծանալ: 6. Առակ վասն ոչխարին որ կորեաւ: 7. Առակ վասն անառակ որդւոյն . . 540 — 549
Է. ԿԻՒՐ. ՏՕՆ ԳԻՒՏԻ ԽԱՉԻ. Որդին անառակ գայ ի միտս իւր եւ յապաշխարութիւն: 2. Որդին անառակ ուրախութեամբ ընկալեալ լինի ի հօրէն իւրմէ: 3. Վասն տնտեսին անիրաւութեան: 4. Առակ վասն մեծատան որկորբի եւ Ղազարու: 5. Տանջանք մեծատան որկորբի: 6. Առակ անիրաւ դատաւորին եւ այրւոյ: 7. . . . փարիսեցւոյն եւ մաքսաւորի որ աղօթս մատուցանէին . . 551 — 561
Ը. ԿԻՒՐ. Թէ մանկանալ արժան է վասն արքայութեան Աստուծոյ: 2. Պատանին մեծատուն՝ լսէ վարդապետութիւն վասն կենացն յաւիտենից: 3. Խրատի պատանին մեծատուն՝ լինել կատարեալ: 4. Վարձք այնոցիկ՝ որոց թողեալ զամենայն զքրիստոսի զհետ գնայցեն: 5. Առակ մշակաց այգւոյն: 6. Վասն Ղազարոսն հիւանդացելոյ: 7. Գայ Յիսուս ի Բեթանիա, զի զՂազար յարուսցէ . . . . . 563 — 573
Թ. ԿԻՒՐ. Ղազարոս յարութիւն: 2. Որդիքն Զեբեդեայ խնդրեն զդահապետութիւնս աթոռոցն: 3. Կոյրն առ Երիքովի լուսաւորեալ: 4. Զակքէոս խնդրէ զՅիսուս տեսանել: 5. Զակքէոս քրիստոսի վանատու

լինի: 6. Հատն ցորենոյ անկեալ յերկիր: 7. Քրիստոս որ բարձրանալոց էր ի խաչ . . . . . 574 — 584

ՅԻՄՆԵԿԱՑ Ա. ԿԻՒՐ. Իւրաքանչիւր ըստ լուսոյն իւրոյ դատեսցի: 2. Վասն թզենւոյն որ անիծաւ: 3. Առակ այգւոյն՝ որ ի վարձու տուեալ էր: 4. Սպանուածն միածին որդւոյն: 5. Հարսանիք որդւոյ թագաւորին: 6. Վասն առն՝ որոյ չէր զգեցեալ հանդերձ հարսանեաց: 7. Խնդիր վասն հարկս տալոյ Կայսեր. 586 — 595

Բ. ԿԻՒՐ. Վասն մեծի պատուիրանի սիրոյ: 2. Կշտամբին փարիսեցիքն: 3. Կանխատեսութիւն աւերածոյն: 4. Թէ պարտ է արթուն կալ առ գալուստն Տեառն: 5. Առակ տասն կուսանաց: 6. Առակ վասն քանքարացն: 7. Վասն վերջնոյ դատաստանի . . . . . 597 — 607

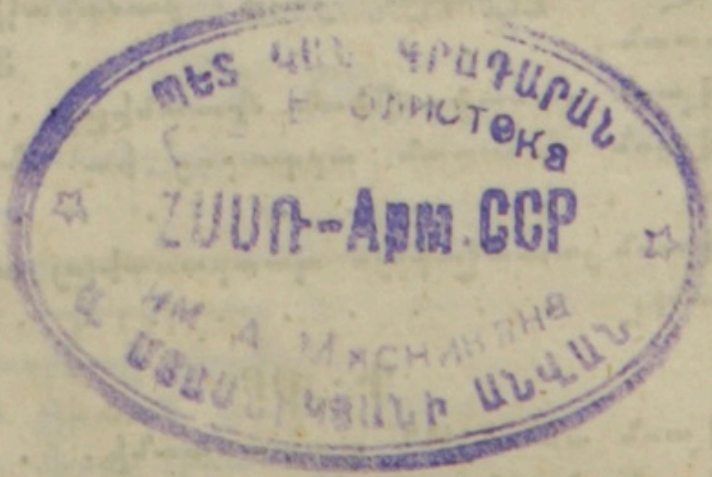

ՄՏԱԾՈՒԹԻՒՆՔ
ՎԱՍՆ ՈՒՂՈՂԱՓԱՌ ԿՐԹՈՒԹԵԱՆ

Ա· ՕՐ

1· Վասն սրտմտութեան եւ վհատութեան մարդոյ 3
2· Վասն ինքնորդոյն սա՛ կոյր վհատեան հաստատելոյ 4
3· Վասն քաջասէր վարելոյ արտաքուստ . 6
4· Վասն արհամարհելոյ գիտնականաւորան, եւ ըմբռնողականն շահեցուած . 417, 421

Բ· ՕՐ

1· Վասն հանգուցեալ հեղոյ յանկանել առաքինոյ մարդոյն 8
2· Վասն մարդատիրութեան Աստուծոյ որ հեղգ առհամարհեցաւ 590
3· Վասն մարմնաւորութեան Յիսուսի Քրիստոսի՝ որ հաստատեալոյ էր վասն հեղոյ 11, 116
4· Վասն ընդհանրութեան հոգւոյն՝ որ ի հեղը էջ 371

Գ· ՕՐ

1· Վասն ընկնելոյ յոյժ գիտնականէ մահաւան 381, 602
2· Վասն սպանութեան հերանելոյ . . 434
3· Վասն մահաւան արդարոյ եւ հեղաւորոյ 556
4· Վասն յաւիտենական պարգեւատրելոյ սա հերանել 538

Դ· ՕՐ

1· Վասն սահմանին պատասխանի . . . 554
2· Վասն ընդհանուր եւ տանեւրոյ ընկալուած 605

3. Վասն պատճառ հաճարս գործոց քարեաց. 587, 589
4. Խրատանէր ըստ լուսոյն երկոց պատճէն 586

Ե. ՕՐ

1. Վասն նշանաց վերջնոյ պատասխանի. 600
2. Վասն վերջնոյ պատասխանի . . . 607
3. Վասն դժխոյ. 558
4. Վասն պիտանւոյ նորոգելոյ 387

Զ. ՕՐ

1. Վասն անյուսին ի հատուցեալ ճանապարհի. 426
2. Վասն մեծութենանց հեղուորին . . 549
3. Վասն տալոյ հրդեհութեան Ասծոյ երկոց է վերայ հեղուորին 547
4. Վասն անիրաւաւոր դատչի հեղուորին. 551

Է. ՕՐ

1. Վասն Հօր պիղատոսի ընդունելոյ . 553
2. Վասն պահպանի հաւու ի երդնելոյ քրիստոսի է պարտիզին 157
3. Վասն քրիստոսի գան ըմպելոյ . . 196
4. Վասն քրիստոսի է խաչ ելանելոյ. . 206

Ը. ՕՐ

1. Վասն ափանելութեց է հաւատոնն քրիստոսի 216
2. Վասն յարութեան Տեառն 224
3. Վասն պարգեւաց ի առաքելութենոյ քառասնորեակն հարցոյ. 226
4. Վասն Տեառն յերկինս վերանալոյ. . 279
5. Վասն հերոյ վերանալոյն 286

ԱՄԻՍ ՄԱՐԹՄԱՑ

Ա. Մարիամ ընտրեալ Մայր աստուծոյ Որդւոյն Աստուծոյ 16
Բ. Վասն անարատ Յղութեան երանելւոյ կուսին 20
Գ. Վասն ձնանելոյ եւ ընծայելոյ կուսին երանելւոյ 21
Դ. Երանելի կոյսն խօսի առքեայն Յովսեփայ 22
Ե. Պատմաւորութեան հրեշտակին առ կոյսն երանելի 23
Զ. Յայտնէ հրեշտակն պէտքհարցմաբանութեան 24
Է. Մեկնէ հրեշտակն պէտքհարցմաբանութեան 25
Ը. Երանելի կոյսն յայց ելանէ Եղիսաբեթի 29
Թ. Սուրբն Յովսէփ առնու պեղխուխեան վասն խորհրդոյ հարցմանութեան . . 30
Ժ. Սպառնացն ձնընդեան 33
ԺԱ. Վասն քարեացն զոր կրէտրտաց ինչ պէս կայցն յարփանդրի ընորհեաց Մօրն . 34
ԺԲ. Ճանապարհ կուսին ի Բեղեհեմ . 35
ԺԳ. Ծնունդ Տեառն 36
ԺԴ. Խորհուրդ հրացն Աստուծոյ, երանելւոյ կուսին եւ հրեշտակաց ի ձնընդեան քրիստոսի 37
ԺԵ. Դառնան հովիւքն ի հարց Տեառն . 42
ԺԶ. Վասն լուխտութեան Տեառն . . 43
ԺԷ. Ուսեալ է պղծութենէ քրիստոսի սկնանդութեան 63
ԺԸ. Ճանապարհ երանելւոյ կուսին ի Բեղհեմ յերուսաղէմ առ է սրբել . . 69
ԺԹ. Վասն լեր պէտքհարցմաբանութեան կուսին երանելւոյ 70

Ի. Վասն այլոց պատճառաց սրբութեան. 72
ԻԱ. Թէ ընդ որոշութեան հանաւանդ եղեալ երանելւոյ կոյսն է սրբութեան անդ է-բրե՞ր 73
ԻԲ. Մայրն վիրգին, որդի ընդ անյն համոյանէ 76
ԻԳ. Վասն այնոցիկ ընդ Սիմեան մարգարէացս վասն կուսին երանելւոյ 82
ԻԴ. Անդր առնէ Յովսէփոյ է հրեշտակին ընդ փախչել յԵգիպտոս. 91
ԻԵ. Վասն ելանելոյ Քրիստոսի հանդերձ հարբն և մարքն է պաշտարն . . . 100
ԻԶ. Խնդրեն զնոզին վիրգին կրօսխել. 104
ԻԷ. Գոհանի Ցիսուս է պաշարին ընդ վարդապետս 105
ԻԸ. Խօսի Մօրն առ որդին յորժամ գոսա 107
ԻԹ. Պատասխանի որդոյն առ Մայրն . 108
Լ. Հարսանիս է կանա Գալիլեացւոց . 348
ԼԱ. Երթէ Մօրն երուսաղէմ սրբոյ չափ Ցրուելոյն 228

[illegible]